

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ «ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ»

Βραβευθέν δις υπό τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἐν Παριsaίis
Ἑταιρείας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν

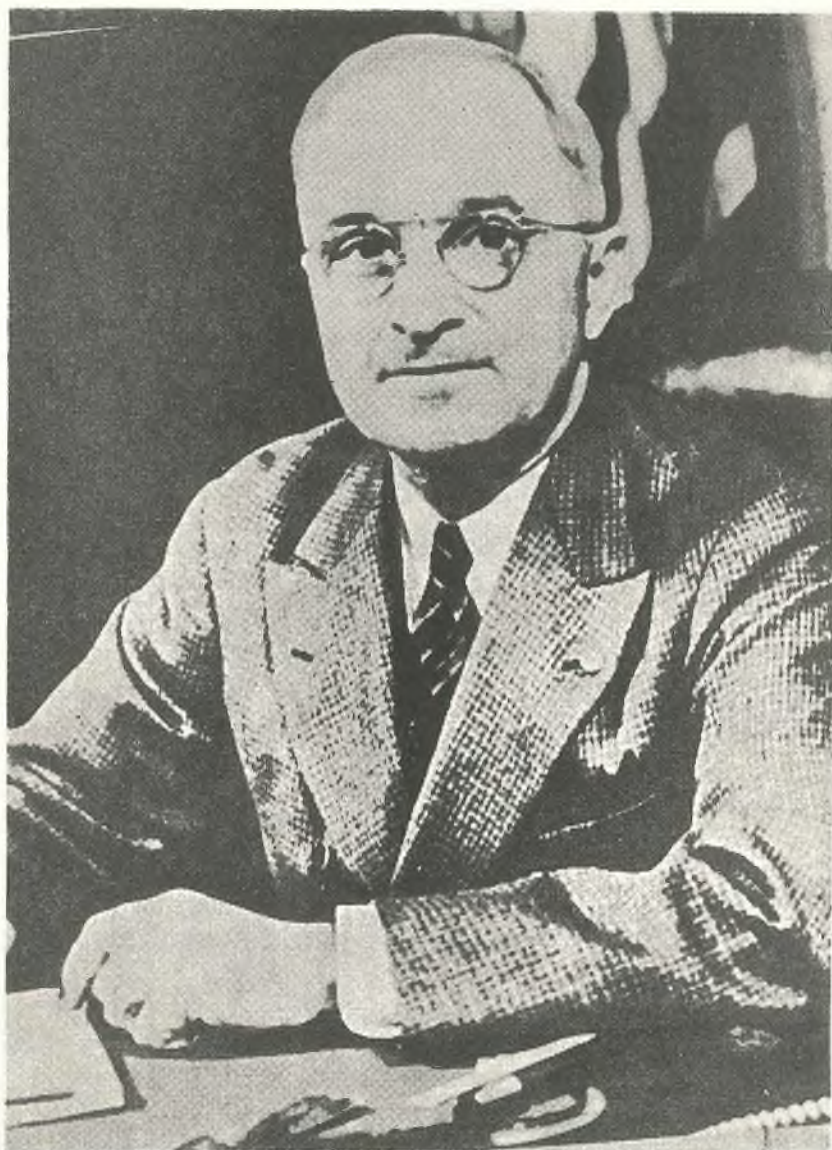
ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΠΡΩΤΟΣ



1. ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΧΑΡΡΥ ΤΡΟΥΜΑΝ
2. ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΡΟΥΜΑΝ ΚΑΙ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
3. ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΡΘΡΩΝ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ
4. ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
5. ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ ΕΛΛΕΙΠΟΝΤΩΝ ΤΟΜΩΝ
6. 24ος ΤΟΜΟΣ ΘΡΑΚΙΚΩΝ
7. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ
8. ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΟΛΕΩΝ ΚΑΙ ΧΩΡΙΩΝ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ
ΚΑΙ ΣΩΦΛΙΟΥ



ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ: ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 38
1967



ΧΑΡΡΥ ΤΡΟΥΜΑΝ

**ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΟΣΤΙΣ
ΚΑΤΕΛΑΒΕΝ ΕΞΕΧΟΥΣΑΝ ΘΕΣΙΝ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΑΝΔΡΩΝ
ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ**

ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΡΟΥΜΑΝ ΚΑΙ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐπεκράτησεν ἀπὸ ἐτῶν ἢ συνήθεια, αἱ πρῶται σελίδες τοῦ Συγγράμματός μας τὰ «Θρακικά» νὰ ἀφιερῶνται εἰς φωτοβιογραφίας μεγάλων τῆς Ἑλλάδος ἀνδρῶν, οἵτινες διεκρίθησαν πρὸς ἀπόκτησιν καὶ παγίωσιν τῆς ἐλευθερίας τῆς μικρᾶς μας πατρίδος, ἐδόξασαν δὲ καὶ ἐλάμπρυναν τὴν δι' ἡρωϊκῶν πράξεων μὲ θυσίας καὶ ποταμῶς αἵματος κτηθεῖσαν ἀνεξαρτησίαν της.

Καίτοι ὁ πίναξ τῶν ἐκλιπόντων μεγάλων ἱστορικῶν μας ἀνδρῶν τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς πολιτικῆς δὲν ἐξηγητήθη καὶ θὰ συμπληρωθῇ καὶ εἰς τὸ μέλλον μὲ νέας φυσιογνωμίας ἐξόχων πατριωτῶν, οἵτινες θὰ ἐκκολαφθοῦν ἀπὸ τὴν ἀστείρευτον προγονικὴν φυλὴν μας, ἐθεωρήσαμεν καθήκον, μὲ μικρὰν παρεμβολὴν καὶ ἐξ ἀφορμῆς δικαιωμάτων εἰκοσαετίας τιμητικῶν ἐκδηλώσεων, νὰ ἐνθυμηθῶμεν τὴν μεγάλην προσωπικότητα τοῦ Ἀμερικανοῦ Προέδρου Τρούμαν καὶ τὴν παγκοσμίως ἐξορταζομένην μεγαλοφυᾶ ἀπόφασιν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τὴν καθιερωθεῖσαν ὡς «ΔΟΓΜΑ ΤΡΟΥΜΑΝ».

Σπάνια εἶναι αἱ ὀφειλαὶ καὶ θὰ παραμείνουν ζωνταναὶ μετὰ πάροδον οὐχὶ δεκαετιῶν ἀλλὰ αἰῶνων, αἱ ὁποῖαι μὲ τὴν διαυγῆ προσωπικότητα ἐνὸς ἐξαίρετου ἀνδρὸς ποῦ μᾶς ἐχάρισεν ἡ Θεία πρόνοια, ἐπέτυχαν νὰ δωρήσουν εἰς τοὺς ἐλευθέρους ἀνθρώπους τὴν πολλάκις διακυβευθεῖσαν παγίωσιν τῆς ἐλευθερίας των. Σήμερον μάλιστα ὅπου ἡ παγκόσμιος ἀναταραχὴ καὶ ἀνάφλεξις ἀπειλεῖ ὀλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα, πρέπει νὰ ἐνθυμούμεθα μὲ ἀπεριόριστον θαυμασμόν καὶ εὐγνωμοσύνην τὸν θεόπνευστον ἄνδρα ὅστις μὲ τετραγωνικὴν λογικὴν ἐνεπνεύσθη καὶ μετέδωκεν ὅτι ἡ ξηρὰ ἐλευθερία ἄνευ ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ στηριγμάτων ἀποβαίνει κάθε ἄλλο παρὰ σταθερὰ καὶ ἐγκυμονεῖ μυρίους κινδύνους. «Κυβερνᾶν ἐστὶ προβλέπειν». Φαίνεται ὅτι ὁ μέγας Τρούμαν εἶχεν ἐμπροσθέντων εἰς ὀλόκληρον τὸν ὄργανισμόν του τὴν λογικὴν τῆς προβλέψεως τοῦ μέλλοντος. Αὐτὸ ἀποδεικνύει ἡ ἐπιμονὴ του νὰ πείσῃ ὅχι τόσον τὸ δύστροπον Κογκρέσσον ἀλλὰ μὲ κοπιώδη ἐργασίαν καὶ τὴν Γερουσίαν καὶ τὴν Βουλὴν χωριστὰ πρὸς ἑνὸς ἑνὸς ἐγκρισιν τοῦ δόγματός του διὰ τὴν διάθεσιν ἑκατοντάδων - ἑκατοντάδων ἑκατομμυρίων δολλαρίων.

Παραθέτομεν τὸ ἀκριβὲς κείμενον τοῦ διαγγέλματος τοῦ Προέδρου Τρούμαν:

«Τὴν 12ην Μαρτίου 1947 ὁ Πρόεδρος Τρούμαν ἐνεφανίζετο ἐνώπιον τοῦ Κογκρέσσου εἰς κοινήν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας διὰ νὰ ἀναγνώσῃ τὸ διάγγελμά του: «Ἡ σοβαρότης, ἤρχισε λέγων, τῆς σημερινῆς καταστάσεως τοῦ κόσμου καθιστᾷ ἀναγκαίαν τὴν ἐνώπιον τοῦ Κογκρέσσου ἐμφάνισίν μου. Ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς παρουσιάσω σήμερον, διὰ νὰ λάβητε αὐτὴν ὑπ' ὄψιν, μίαν πλευρὰν τῆς καταστάσεως ταύτης, ἀφορῶσαν εὐδίκως εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Τουρκίαν. Αἱ Ἠνωμένα Πολιτεῖαι ἔλαβον ἐπέιγουσιν ἔκκλησιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως πρὸς παροχὴν οἰκονομικῆς βοηθείας. Προηγηθεῖσαι ἐκθέσεις τῆς ἐν Ἑλλάδι Ἀμερικανικῆς Οἰκονομικῆς Ἀποστολῆς καὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανοῦ Πρεσβευτοῦ, ἐνισχύουν τὴν ἄποψιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως περὶ τοῦ ὅτι ἐπιβάλλεται ἐπιτακτικῶς νὰ παρασχεθῇ βοήθεια, ἐὰν θέλωμεν νὰ ἐπιζήσῃ ἡ Ἑλλὰς ὡς ἐλεύθερον Ἔθνος. Πιστεύω ὅτι ὁ Ἀμερικανικὸς λαὸς καὶ τὸ Κογκρέσσον δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ κωφεύσωμεν εἰς τὴν ἔκκλησιν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ὑπόστασις τῆς Χώρας αὐτῆς ἀπειλεῖται σήμερον ἀπὸ τὴν τρομοκρατικὴν δρᾶσιν ἐνὸς ἀριθμοῦ ἐνόπλων, οἱ ὅποιοι ὑπὸ κομμουνιστικὴν ἡγεσίαν, δὲν ἀναγκορῶζουσιν τὴν ἐξουσίαν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Χώρας καὶ ἰδίως κατὰ μῆκος τῶν βορειῶν συνόρων τῆς Ἑλλάδος. Ἐπιτροπή, ὀρισθεῖσα ἀπὸ τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, διερευνᾷ τῶρα τὰ τῆς διαταραξέως τῆς τάξεως εἰς τὴν βόρειον Ἑλλάδα καὶ τὰς παραβιάσεις τῶν ἑλληνικῶν συνόρων ἀπὸ τὴν πλευρὰν τῆς Ἀλβανίας, τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ τῆς Βουλγαρίας. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εὐρίσκειται εἰς ἀδυναμίαν νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν κατάστασιν διότι ὁ στρατὸς τῆς εἶναι μικρὸς καὶ ἀνεπαρκῶς ἐξοπλισμένος. Διὰ νὰ ἀποκαταστήσῃ δὲ τὴν ἐξουσίαν τῆς Κυβερνήσεως εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ ἐδάφους, ὁ στρατὸς ἔχει ἀνάγκην βοηθείας καὶ ὀπλισμοῦ. Καὶ γενικώτερον, διὰ νὰ καταστῇ ἡ Ἑλλὰς μία Δημοκρατία, ἡ ὁποία νὰ ἐπαρκῇ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐξ ἰδίων καὶ νὰ προκαλῇ τὸν σεβασμὸν, εἶναι ἀνάγκη νὰ τύχῃ βοηθείας καὶ τὴν βοήθειαν ταύτην πρέπει νὰ παράσχῃ ἡ Ἀμερικὴ. Ἡ μέχρι τοῦδε παρεχομένη Ἀμερικανικὴ βοήθεια εἶναι ἀνεπαρκής, ἡ δὲ Ἑλλὰς δὲν δύναται νὰ ζητήσῃ βοήθειαν ἀπὸ καμμίαν ἄλλην χώραν. Ἡ Βρετανικὴ Κυβέρνησις, ἡ ὁποία ἐβόηθει ἕως τῶρα τὴν Ἑλλάδα, μᾶς ἐδήλωσεν ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ συνεχίσῃ τὴν ὑποστήριξιν ταύτην πέραν τοῦ Μαρτίου. Ἡ κατάστασις εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπαιτεῖ ἐπειγόντως ἰδικὴν μας δρᾶσιν ἄμεσον, τοσοῦτ' ἄλλο καθ' ὅσον τὰ Ἠνωμένα Ἔθνη εὐρίσκονται εἰς ἀδυναμίαν νὰ παράσχουν βοήθειαν τοῦ εἴδους τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖται.»

«Μεταξὺ τῶν σκοπῶν τῆς Ἀμερικανικῆς πολιτικῆς, συνεχίζει ὁ Τρούμαν εἰς τὸ διάγγελμά του, εἶναι ἡ δημιουργία ὄρων, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἡμεῖς

καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη θὰ δυνάμεθα νὰ ρυθμίζωμεν τὰ τοῦ βίου μας, ἐλεύθεροι καὶ μακρὰν ἔξαναγκασμῶν. Κατὰ τὸν πόλεμον ἐνίκησαμεν τὰ κράτη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐπεξήτουν νὰ ἐπιβάλουν βιαίως τὴν θέλησίν των καὶ τὸν τρόπον ζωῆς των εἰς τὰ ἄλλα ἔθνη. Ὡς ἐκ τούτου αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι ἔχουν ὑποχρέωσιν νὰ βοηθήσουν ἐλευθέρους λαούς, οἱ ὁποῖοι ἀνθίστανται εἰς ἐνόπλους μειοψηφίας καὶ αἱ πλειοψηφίαι τῶν ὁποίων ἐπιθυμοῦν νὰ ρυθμίζουν τὴν τύχην των μόναι των καὶ ὅπως θέλουν. Βεβαίως ὁ κόσμος δὲν εἶναι στατικός καὶ τὸ καθεστῶς μιᾶς χώρας δὲν εἶναι κάτι τὸ ἱερὸν καὶ ἀπαραβίωστον. Δὲν ἐπιτρέπονται ὁμως μεταβολαὶ τοῦ καθεστώτος τούτου εἰς οἰανδήποτε χώραν, ἐφ' ὅσον αὗται παραβιάζουν τὸν χάρτην τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν διὰ μέσον βίας. Βοηθεῦντες ἐλεύθερα καὶ ἀνεξάρτητα κράτη εἰς τὸν ἀγῶνά των διὰ τὴν ἐλευθερίαν των, ἐφαρμόζομεν τὰς ἀρχάς, τὰς ὁποίας διακηρύσσει ὁ Χάρτης τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν».

Τονίζει ἀκολούθως ὁ Πρόεδρος Τρούμαν τὰς ἐπικινδύνους συνεπείας, τὰς ὁποίας θὰ εἶχε τυχὸν ἐγκατάλειψις τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν τύχην της. «Ἀρκεῖ εἶπε νὰ ρίψωμεν ἓνα βλήμμα εἰς τὸν χάρτην διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν, ὅτι ἡ ἐπιβίωσις τῆς Ἑλλάδος ἔχει πολὺ μεγαλυτέραν σημασίαν διὰ τὸν κόσμον. Ἐὰν ἡ Ἑλλὰς περιέλθῃ ὑπὸ τὴν ἑξουσίαν μιᾶς ἐνόπλου μειοψηφίας τοῦτο θὰ ἔχη ἄμεσον συνέπειαν διὰ τὴν γείτονά της Τουρκίαν. Ἡ σύγχυσις καὶ ἡ ἀναταραχὴ θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξαπλωθῶν εἰς ὅλην τὴν Μέσην Ἀνατολήν. Ἐπὶ πλέον ἡ ἐξαφάνισις τῆς Ἑλλάδος ὡς ἐλευθέρου κράτους θὰ εἶχε βαθεῖαν ἀπήχησιν εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας, οἱ λαοὶ τῶν ὁποίων παλαίουν ἐπίσης κατὰ μεγάλων δυσχερειῶν διὰ νὰ διατηρήσουν τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ νὰ ἐπανορθώσουν τὰς ἐκ τοῦ πολέμου τεραστίας καταστροφάς. Κατάρρευσις τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν καὶ ἀπώλεια τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν λαῶν, οἱ ὁποῖοι ἠγωνίσθησαν κατὰ τῶν ὀλοκληρωτικῶν Κρατῶν, θὰ ἐσήμαινον δι' αὐτοὺς ἀπώλειαν τῆς νίκης διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς ὁποίας οὗτοι ἐθουσιάσθησαν· μία τέτοια ἐξέλιξις θὰ ἀπετέλει συμφορὰν διὰ τοὺς λαοὺς αὐτούς, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλοκληρον τὸν κόσμον. Ὅλοι οἱ λαοὶ οἱ ὁποῖοι ἀγωνίζονται σήμερον διὰ νὰ διατηρήσουν τὴν ἐλευθερίαν των, θὰ ἀπεθαρρύνοντο καὶ ἐνδεχομένως θὰ ὑπέκυπτον. Παράλειψίς μας νὰ βοηθήσωμεν τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν μοιραίαν ταύτην ὥραν θὰ εἶχεν εὐρυτάτην ἀπήχησιν τόσον πρὸς Δυσμὰς ὅσον καὶ πρὸς Ἀνατολάς. Τὰ σπέρματα τῶν ὀλοκληρωτικῶν καθεστώτων τρέφονται ἀπὸ τὴν ἀνάγκην καὶ διαιδίδονται καὶ αὐξάνουν ἐπάνω εἰς τὸ πρόσφορον ἔδαφος τῆς πτωχείας καὶ τῶν ἐρίδων, ὅταν δὲ ἡ ἐλπίς ἐνὸς λαοῦ δι' ἓνα καλλίτερον μέλλον φυλλορροήσῃ, τὰ σπέρματα τοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ φθάνουν εἰς τὴν πλήρη των ἀνάπτυξιν. Τὴν ἐλπίδα τῶν λαῶν εἰς ἓνα καλλίτερον μέλλον πρέπει νὰ διατηρήσωμεν ζωντανήν. Τὰ ἐλεύθερα Ἐθνη τοῦ κόσμου ἀποβλέπουν εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ ἀναμένουν ἀπὸ αὐτῆν βοήθειαν διὰ νὰ διατηρήσουν τὴν ἐλευθε-

ρίαν των. Ἐὰν δὲν ἀνταποκριθῶμεν εἰς τὴν ἡγετικήν μας θέσιν, θὰ θέσωμεν εἰς κίνδυνον τὴν εἰρήνην τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ Ἑθνους μας. Ἡ ραγδαία ἐξέλιξις τῶν γεγονότων μᾶς ἐπιβαρύνει μὲ μεγάλας εὐθύναις».

«Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω, καταλήγει ὁ Πρόεδρος Τρούμαν ζητῶ ἀπὸ τὸ Κογκρέσσον νὰ ἐγκρίνῃ τὴν παροχὴν βοηθείας πρὸς τὴν Ἑλλάδα ὡς καὶ πρὸς τὴν Τουρκίαν, συνολικοῦ ποσοῦ 400 ἑκατομμυρίων δολλαρίων διὰ τὴν μέχρι τέλους Ἰουνίου 1948 περίοδον. Ζητῶ ἐπὶ πλέον ὅπως τὸ Κογκρέσσον ἐξουσιοδοτήσῃ τὰς ἐν Ἑλλάδι πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς ἀρχὰς τῆς Ἀμερικῆς νὰ συνδράμουν κατ' αἴτησιν τῆς Κυβερνήσεως τῆς χώρας ταύτης, εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὅπως ἐγκρίνῃ τὴν ταχίστην καὶ τὰ μάλιστα ἀποτελεσματικὴν χρησιμοποίησιν τῶν κεφαλαίων τῆς βοηθείας διὰ τὰς ἀναγκαίας προμηθείας καὶ τὸν ἐξοπλισμόν».

Τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ διαγγέλματος Τρούμαν, κατόπιν κοπιώδους προπαρασκευῆς, ὑπεδέχθησαν ὄρθια μὲ ἐπιδοκιμασίας ὅλα τὰ μέλη τοῦ Κογκρέσσου πλὴν ἑνὸς τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Ἐργατικοῦ Κόμματος. Ἡ φροντίς ὁμῶς τοῦ γενναίου ὑπερασπιστοῦ τῆς ἐλευθερίας Τρούμαν δὲν περιορίσθη εἰς τὴν ἐγκρίσιν τῶν ὑποδείξεών του παρὰ τοῦ Κογκρέσσου, ἀλλ' ἐσυνεχίσθη μὲ δραστηρίαν παρακολούθησιν τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἀποφασισθέντων, συσταθείσης ἐπιτροπῆς Διερευνησεως εἰς τὰ Βαλκάνια πρὸς ἐνημέρωσιν καὶ ἐξακριβώσιν τῆς καταστάσεως.

Ἄμα τῇ ὑπογραφῇ τοῦ σχετικοῦ Νόμου κατὰ Μάϊον τοῦ 1947 ἀνετέθη εἰς τὸν τότε Ἐπιτροπὸν Ἐξωτερικῶν στρατηγὸν Μάρσαλλ ἡ συμπλήρωσις τῶν ταχύτερον τῶν ἀναγκαίων διατυπώσεων, ὅποτε ἀπεστάλησαν εἰς Ἑλλάδα χρήματα καὶ ὀπλισμός, καθὼς καὶ ἱκανοὶ σύμβουλοι, οὕτω δὲ αἱ ἐμφοροῦμεναι ἀπὸ πατριωτισμὸν καὶ γενναϊότητα ἐθνικαὶ δυνάμεις ἐξεδίωξαν τοὺς στασιαστὰς ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τὰ ὁποῖα εἶχον καταλάβει, ἔξω τῶν Ἑλληνικῶν συνόρων.

Ἄλλὰ τὸ κυριώτερον ἐπίτευγμα ὑπῆρξε τὸ ὅτι τὰ συμπεράσματα τῆς Ἀμερικανικῆς ἐπιτροπῆς, σύμφωνα μὲ τὰς προσαθείας Τρούμαν ἀνεπτέρωσαν τὸ ἠθικὸν καὶ τὴν πολεμικὴν δρᾶσιν ὄχι μόνον ὅλων τῶν Ἑλλήνων ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων λαῶν, οἵτινες ἐκινδύνουν ἀπὸ ἔλλειψιν μέσων ἀντιστάσεως. Πρέπει δὲ νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ κατάστασις εἰς τὸ ἑσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος κατόπιν τῶν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν, Ἰταλῶν, καὶ Βουλγάρων πολέμων, εἶχε καταπέσει καὶ δὲν ὑπῆρχον οἰκονομικὰ μέσα διὰ τῶν αὐτῶν ἀντίδρασιν.

Τὸ συμπέρασμα ὅλων τῶν ἀνωτέρω εἶναι ὅτι χάρις εἰς τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ἀμερικανικῆς πολιτικῆς καὶ εἰς τὸ σθεναρῶς ὑποστηρικτὸν Δόγμα Τρούμαν ἀπεφεύχθησαν πολλὰ δεινά, εἶχε δὲ γενικωτέραν ἀπήχησιν καὶ θὰ ἐπρεπεν ὀλόκληρος ἡ ἀνθρωπότης νὰ τιμῆσῃ καὶ ἐξάρῃ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ προβλεπτικοῦ καὶ ἰσχυροῦ τῆς ἐποχῆς μεγάλου ἀνδρός. Δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ἡ

υπόθεσις εμφανίζεται πολὺ σοβαρωτέρα καὶ αἱ λέξεις εὐγνωμοσύνη καὶ εὐχαριστία τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶναι πολὺ πενιχραὶ διὰ τὰ ἐκφράσουν τὰ συναισθήματα, ἅτινα κατέκλυσαν τὰς ψυχὰς καὶ τῶν ἀπλῶν ἀκόμη ἀνθρώπων, οἵτινες εὐρισκόμενοι μακρὰν τῆς πολιτικῆς, ἀντελήφθησαν πόσον ἦτο σωτηρία διὰ τὴν πατρίδα καὶ τὸ ἔθνος μας ἢ τοιαύτη ἐπέμβασις ἐκ μέρους τῆς Ἀμερικῆς κατὰ προτροπὴν ἑνὸς ἀνθρώπου τὸν ὁποῖον πρέπει πάντοτε νὰ ἐνθυμούμεθα καὶ νὰ τιμῶμεν, διότι ἐκινδύνευσεν ἡ ἐλευθερία μας τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κατὰ τρόπον οὐσιαστικόν. Διεπιστώσαμεν ὅτι τὸ ἐπίθετον Τρούμαν ἐδίδετο εἰς ἀσήμαντα ἄτομα χωρίων, ἅτινα διεκρίνοντο τότε διὰ τὴν ἀποφασιστικότητα καὶ τὰς ὑγιεῖς ἠθικὰς καὶ κοινωνικὰς ἀρχὰς των.

Πρέπει ἀκόμη ἐν κατακλείδι τοῦ παρόντος δημοσιεύματος νὰ ἐπιστηθῇ ὁ κίνδυνος τῆς λησμοσύνης μὲ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ χρόνου. Τοιοῦτα κεφαλαιώδους σημασίας διὰ τὴν ὑπαρξίν ἑνὸς ἔθνους γεγονότα δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦνται. Ἡ μνήμη τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ πρέπει νὰ εἶναι ἰσχυρὰ καὶ αἰωνία. Ὁ ἠρωϊσμός καὶ ἡ αὐτοθυσία τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τοῦ στρατοῦ του ἔσωσε τὴν κατ' ἐπανάληψιν διακυβευθεῖσαν ἐλευθερίαν τῆς πατρίδος μας. Αὐτὴν τὴν φορὰν, μολονότι παρήλθον εἴκοσι ἔτη ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Δόγματος Τρούμαν, εἰς πολλὰς πόλεις τὸν ἐνεθυμήθησαν καὶ σύσσωμος ὁ Ἑλληνικὸς Τύπος ἔγραψε μετ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐπαίνων διὰ τὸ σωτήριον ἔργον του.

Ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ συνενώσωμεν καὶ ἡμεῖς οἱ Θράκες καὶ ἰδίᾳ οἱ κινδυνεύσαντες ἀμέσως παραμεθόριοι, μετὰ τοῦ λοιποῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ τὰ αἰσθήματα μας βαθυτάτης εὐγνωμοσύνης καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν ἄνδρα, ὅστις δικαίως κατεχωρήθη εἰς τὰς δέλτους τῆς ἱστορίας μεταξὺ τῶν σπουδαιοτέρων τῆς ἐποχῆς μας, ἀνθρώπων.

Φ. Μ.

Σημείωσις Συντάξ «Θρακικῶν»

Τὰ ὅσα ἔλαβον χώραν κατά τὸ διάστημα τῆς διανυθείσης διετίας 1965 καὶ 1966, ἔχουσιν ἀπὸ τριμήνου τακτοποιηθῆ παρὰ τῆς Διοικήσεως τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ὁ λεπτομερῆς δὲ Ἰσολογισμὸς καὶ ἡ Ἐκθεσις Ἐλέγχου τῆς Τριμελοῦς Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς, διοριζομένης κατά τὸ Καταστατικόν, ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, εὐρίσκονται εἰς τὴν διάθεσιν τῶν μελῶν.

Καθίσταται γνωστὸν ὅτι δὲν κατωρθώθη, διὰ διαφόρους λόγους, ἥτοι κυβερνητικῶν μεταβολῶν, συνεχῶν ἀπεργιῶν, ταχυδρομικῆς ἀκαταστασίας κλπ. ἡ συνολικὴ συγκέντρωσις ὅλων τῶν πιστοποιητικῶν καὶ δικαιολογητικῶν προγραμματισμοῦ 1965 καὶ 1966, καθὼς καὶ τὰ ὑπογεγραμμένα πρακτικὰ ἐξουσιοδοτήσεων παρὰ τῶν τοπικῶν Ἐπαρχιακῶν Ἐπιτροπῶν.

Διὰ τοὺς ἄνω συνεπῶς λόγους καθυστερεῖ καὶ ἡ σύγκλησις τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, ἥτις καταβάλλεται προσπάθεια, ὅπως συνέλθῃ τὸ ταχύτερον.

ΑΡΘΡΟΝ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΠΟΔΗΜΟΝ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΝ
ΚΑΙ ΤΑ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΩΣ ΕΜΦΑΝΙΖΟΜΕΝΑ ΝΕΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Ἡ κατάστασις, ἣν διεξωγραφίσαμεν ἐν ἑκτάσει εἰς τὸν προηγούμενον 40ὸν Τόμον τῶν «Θρακικῶν (σελ. 202—206), παρουσιάζει σοβαρὰν ἐπιδείνωσιν, εἶναι δὲ θλιβερόν ὅτι ἡ παγκόσμιος διαμάχη μεταξὺ τῶν μεγάλων λαῶν, μέσα εἰς τοὺς ὁποίους ἀποτελοῦμεν ἀσήμαντον ποσοστόν, ὄχι μόνον δὲν κατηνώσθη, ἀλλ' ἀπεναντίας διὰ τῆς δημιουργίας νέων ἐστιῶν πολέμου, ὡς τοῦ Βιετνάμ καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα τῆς γῆς, συνεχίζεται, μὲ ὄλονεν αὐξανομένην ἔντασιν, παρὰ τὰς καταβαλλομένας προσπάθειάς ἐκ μέρους τῆς κοινῆς τῶν Ἑθνῶν καὶ τῶν δύο μεγάλων δυνάμεων. Ἡ τοιαύτη συνέχισις προδικάζει γενικὰς ἀναφλέξεις, διότι οὐδεὶς δεικνύει ἐπιθυμίαν ὑποχωρήσεως, κυρίως δὲ αἱ Ἰσπανότυκτοι χῶραι φοβοῦμεναι πλήρη ὑποδούλωσιν, πολεμοῦν λυσοσδῶς μὲ οἰκονομικὴν φθορὰν καὶ ποταμούς ἀίματος. Ὁ κίνδυνος συνεπῶς μιᾶς παγκοσμίου συρράξεως, περὶ ἧς προεβλέψαμεν εἰς τὸ προηγούμενόν μας ἄρθρον, δὲν ἔχει ἀτυχῶς περιορισθῆ, ἰσθδὲν δὲ τὸ συγκεκριμένον μέχρι στιγμῆς ἐπετεύχθη πρὸς κατάπαυσιν τοῦ πυρὸς καὶ τῆς ἀναταραχῆς.

Ἐκ τῶν ὡς ἄνω γεγονότων, φυσικὸν εἶναι νὰ ἐπιδεινοῦται ἡ οἰκονομικὴ ἐξάντησις ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου καὶ τῶν πλουσιῶν ἀκόμη, ἠναγκασμένων νὰ βοηθοῦν τοὺς πτωχοὺς, οἵτινες δεκατίζονται καθημερινῶς ἀπὸ ἔλλειψιν μέσων διατροφῆς, ἀπὸ ἀσθενείας, ἀπὸ ἐμφυλίου πολέμου καὶ ἄλλας πληγὰς, ὅπως συμβαίνει σήμερον εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ τὴν Κίναν, ὅπου οἱ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουν ἐκ πείνης, ἀλληλοσφάζονται καὶ ἀλληλοεξοντώνονται.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος μέχρι τοῦδε, παρὰ τὰς ὑφισταμένας διχογνωμίας καὶ τὰ ἄλλα δυσάρεστα πατρογονικά σφάλματα, δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι δὲν ἔχει ὑποφέρει ἀπὸ ὅμοια δεινὰ λιμῶν, ἀνεπαρκείας ἀγαθῶν κλπ. Διὰ νὰ διατηρηθῆ ὅμως ἡ τοιαύτη, οὐχὶ εὐμάρεια, ἀλλὰ στοιχειώδης συντήρησις τοῦ πληθυσμοῦ, κατεβλήθησαν οἰκονομικαὶ προσπάθειαι, αἵτινες ἐδημιούργησαν σοβαρώτατον κίνδυνον τῆς ἐθνικῆς μας οἰκονομίας καὶ τοῦ κρατικοῦ προϋπολογισμοῦ. Παρὰ τὸν κίνδυνον νὰ γινώμεθα φορτικοὶ μὲ ἐπαναλήψεις, τονίζομεν ὅτι τὸ κράτος μας εἶναι ὄχι μόνον μικρὸν ἀλλὰ καὶ πτωχόν, ἐφθασαν δὲ τὰ οἰκονομικά μας μέχρι σημείου ὥστε νὰ πλησιάζωμεν εἰς τελείαν χρεωκοπίαν παρ' ὅλας τὰς καταβαλλομένας προσπάθειάς καὶ τὰ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ

μέ δυσβαστάτους ἄρους, δάνεια, τὰ ὅποια οὐδεὶς γνωρίζει πότε καὶ πῶς ἴθι ἐξοφληθοῦν. Θὰ ἦτο, ἐν τούτοις, εὐχερὲς νὰ μὴ ταλαιπωροῦνται οἱ πτωχοὶ Ἕλληνες καὶ νὰ μὴν ὑφίσταται κινδύνους ἡ ἐθνικὴ μας οἰκονομία, ἐὰν τὸ σύνολον ὄχι μόνον τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀλλὰ κυρίως τῶν ἀπανταχοῦ διεσπαρμένων γνησίων Ἑλλήνων οἵτινες πονοῦν καὶ ἐπιθυμοῦν τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος των, προσήρχετο οἰκειοθελῶς καὶ γενναιοδῶρως χορηγὸν πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πενομένων συμπολιτῶν μας.

Ἐπεστηρίξαμεν ἀνέκαθεν καὶ συνιστῶμεν μὲ ἐπιμονὴν ὅτι ὁ ἐν Ἀμερικῇ, Καναδᾷ καὶ ἀλλαχοῦ διεσπαρμένος Ἕλληνισμὸς, εἶναι καιρὸς νὰ οργανωθῇ κατὰ τρόπον οὐσιαστικὸν καὶ ὑπεύθυνον καὶ νὰ ἀποτελέσῃ Ὁργανισμὸν, τὰ μέλη τοῦ ὁποίου θὰ συνεισφέρουν ἀναγκαστικῶς ἓνα ἐλάχιστον ποσοστὸν ὡς φέρον συμμετοχῆς, τὸ συλλεγόμενον δὲ κεφάλαιον θὰ ἀποστέλλεται ὡς πάγιον εἰσόδημα εἰς τὴν Ἑλλάδα πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πολλαπλῶν ἀναγκῶν τῆς.

Δὲν παραβλέπομεν ὅτι οἱ κατὰ καιροῦς ἐπισκεπτόμενοι τὴν Ἑλλάδα ξενητευμένοι προσφέρουν μεμονομένως διάφορα ποσά, τὰ ὅποια δὲν εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὰς μεγάλας οἰκονομικὰς τῶν δυνατότητας καὶ δὲν εἶναι γενικῆς ὑποχρεωτικῆς μορφῆς, ἀλλὰ δίδονται πρὸς ἐξυπηρέτησιν μικροαναγκῶν τῶν ἰδιαίτερων πατρίδων των.

Τὰ χρήματα τῶν εἰσφορῶν τούτων πρέπει νὰ συγκεντροῦνται εἰς ἓνα εἰδικὸν γενικὸν ταμεῖον, ἐπικεφαλῆς τοῦ ὁποίου νὰ προΐσταται ἓνας διακεκριμένος συμπολίτης τῆς Ἀμερικῆς μὲ ἀντιπροσέδρους τῆς αὐτῆς μὲ τὸν Πρόεδρον δραστηριότητος καὶ ἀρίστης φήμης, μὲ ἓνα συμβούλιον ἀπὸ ὅλας τὰς διακλαδώσεις τῶν ὑφισταμένων ἀπειραρίθμων Σωματείων, πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ κολοσσιαίου τούτου προβλήματος μὲ ὀργανομένην θετικότητα καὶ εὐθύνην.

Παρητήρησαμεν τελευταίως ὅτι γίνεται δημοσιογραφικὴ ἐνημέρωσις περὶ ὁμαδικῶν ἐκδρομῶν εἰς Ἑλλάδα διαφόρων Σωματείων, μὲ χωριστὰ τὰ ἐπικεφαλῆς εὐρισκόμενα τοιαῦτα, τὰ ἔχοντα ἱστορίαν ἑτῶν καὶ πολλῶν μελῶν, τὰ ὅποια ὅμως Σωματεῖα δὲν ὑπόκεινται εἰς συνολικὸν ἔλεγχον ἐπὶ τῶν εἰσπρατομένων καὶ διατιθεμένων ποσῶν. Οἱ ἐπίσημοι διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι τῆς Χώρας καὶ οἱ Μητροπολίται ἐπιβάλλεται νὰ συμμετέχουν καὶ αὐτοί, νὰ παροτρύνουν δὲ καὶ νὰ ἐλέγχουν τὴν τοιαύτην ἐθνικὴν ἐξόρμησιν, οἱ καρποὶ τῆς ὁποίας θὰ εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνώτεροι καὶ ἐπωφελέστεροι ἀπὸ τὰ σποραδικῶς καὶ ἀνεπαρκῶς σήμερον χορηγούμενα. Δὲν κατηγοροῦμεν κανένα. Δὲν παραγνωρίζομεν ὅμως τὴν συνολικὴν χρησιμότητα τῆς τοιαύτης Ὁργανώσεως, ὡς τοῦτο συμβαίνει μὲ πλεῖστα ἄλλα Σωματεῖα, ἅτινα εἶναι ἄξια ἐπαίνων, διότι ἔστω καὶ μονομερῶς κατὰ τὰς ἐκάστοτε ἐκδρομὰς των ἐνθυμοῦνται τὴν γενέτειράν των. Ἐπεδείξαμεν εἰς τὸ προηγούμενον ἄρθρον μας τὸν ἀείμνηστον καὶ

ἀνεκτίμητον Βεργωτῆν, ὅστις διέθεσεν ἄνω τῶν τριῶν ἑκατομμυρίων δολλαρίων διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ χωρίου του μὲ τὰ πλέον συγχρονισμένα μέσα. Τὸ παράδειγμα τοῦ Βεργωτῆ εἶναι ἀξιομίμητον καὶ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξευρεθοῦν 50—100 Βεργωτῆδες, κάτοχοι πολὺ μεγαλυτέρου πλοῦτου καὶ περιουσίας, οἱ ὅποιοι θὰ ἀνεκούφιζον τὸν προϋπολογισμὸν καὶ θὰ ἐδημιούργουν θαυμασίαν ἀμύλλαν μεταξὺ τῶν ἀδιαφορούντων ὁμογενῶν καὶ ἐν διασπορᾷ συμπατριωτῶν.

Ἐχαλάσαμεν τὸν κόσμον τελευταίως διὰ νὰ ἐξεύρη τὸ κράτος ἓνα δάνειον 20—30 ἑκατομμυρίων δολλαρίων. Καὶ εἶναι θλιβερὸν τὸ φαινόμενον ὅτι δὲν προσεφέρθη οὐδεὶς ἐκ τῶν παμπλουτῶν Ἑλλήνων διὰ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸν ἐξευτελισμὸν τῆς ἐλεημοσύνης. Οἱ Ἕλληνες οὗτοι κρατοῦν ἐν τούτοις, τὴν Ἑλληνικὴν τῶν ἰθαγένειαν μὲ ὑπερηφάνειαν καὶ καυχῶνται ὅτι εἶναι Ἕλληνες. Καὶ δὲν εἶναι μόνον οἱ εἰς τὴν ξένην πολυτάλαντοι ὁμογενεῖς, οἱ ἐπιδεικνύοντες ἀδιαφορίαν καὶ θλιβερὰν ἄρνησιν συμμετοχῆς εἰς τὰ οικονομικὰ δευὰ τῆς πατρίδος, ἀλλὰ τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος ἐγκατεστημένους εὐπόρους, δὲν ἐπιθυμεῖ δὲ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν νὰ μιμηθῇ τοὺς παλαιοὺς Ἕλληνας, οἵτινες προσήρχοντο αὐθορμητῶς, χωρὶς παρακινήσεις καὶ συνεισέφερον σημαντικώτατα ποσὰ εἰς χρῆμα καὶ εἰς ἔργα αἰώνια μνημεῖα, νοσοκομεῖα, ἰδρύματα κλπ. τὰ ὅποια ἀνακουφίζουν τοὺς συμπατριώτας καὶ τιμοῦν τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα.

«Οἱ καιροὶ οὐ μενετοί». Διερχόμεθα μαζί μὲ δλόκληρον τὸν κόσμον ἐκτάκτως δυσχερεῖς ἐποχάς. Εἶναι ἀνάγκη, ἐὰν θέλωμεν νὰ διατηρήσωμεν τὴν μικρὰν καὶ πτωχὴν Ἑλλάδα μὲ τὸ ἐνδοξον παρελθόν της, τὰ εἰς ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς ἐγκατεστημένα τέκνα της νὰ ἀντιληφθοῦν καὶ νὰ αἰσθανθοῦν ὅτι πρέπει νὰ τὴν βοηθήσουν διὰ νὰ μὴ χαθῇ ἡ ἥρωϊκὴ ἱστορικὴ φυλὴ μας, ἣτις ἔδωσεν ἀνέκαθεν ἀμέτρητα δείγματα αὐταπαρνήσεως πρὸς προάσπασιν τῆς ἐλευθερίας. Ἐκεῖνο ποῦ μᾶς θλίβει καὶ μᾶς ἀναγκάζει νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν μετὰ φορτικότητος τὰ ἴδια εἶναι ὅτι ὑπάρχουν σήμερον Ἕλληνες ἰσάμενοι παγκοσμίως εἰς τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα ἀπὸ ἀπόψεως ἀγαθῶν καὶ περιουσιῶν ἔφοπλισται καὶ ἄλλοι μεγάλοι ἐπιχειρηματίαι ὑπαλογιζόμενοι σοβαρῶς εἰς τὰς οικονομικὰς ἐξελίξεις ὁλοκλήρων κρατῶν, ὀνόματα Κρείσσων τοῦ πλοῦτου κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν, οἵτινες συναλλάσσονται μὲ ἀπέραντον πίστιν εἰς τὰς μεγαλυτέρας Τραπεζὰς τοῦ κόσμου. Οἱ διεκεκριμένοι οὗτοι ὁμογενεῖς δὲν θέλουν νὰ ἀναγνώσουν τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, παλὺ δὲ πόρῳ ἀπέχουν ἀπὸ τὸ νὰ μιμηθοῦν προγόνους, οἱ ὅποιοι μὲ πολὺ πενιχρότερα μέσα ἐπέτελεσαν θαύματα. Αὐτοὶ περισφίγγονται ἀπὸ τὴν ἁμαρτωλὸν ἀδιαφορίαν μὴ σκεπτόμενοι ὅτι δὲν θὰ ὑπάρξῃ Ἕλλὰς ἂν ἐγκαίρως δὲν ἀφυπνισθοῦν. Εἶναι μήπως προτιμότερον νὰ γίνεταί τίσος θόρυβος περὶ τὸ ὄνομα πῶν τὸ ὅποῖον ἔχουν συνδέσει μὲ κοινωνικὰς ἐπιδείξεις ἀνὰ τὸν κόσμον καὶ νὰ μὴ δεικνύουν

ἔστω καὶ τὸ ἐλάχιστον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν πατρίδα; Ὑπάρχουν μερικὰ πρόσωπα αἱ περιουσίαι τῶν ὁποίων δύνανται νὰ καλύψουν ἢ καὶ νὰ ὑπερβοῦν πλειστάκις ὀλόκληρον τὸν σημερινὸν ὑπερτροφικὸν προϋπολογισμὸν τοῦ κράτους. Ἦκούσατε ἀναγραφόμενον κανὲν ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὀνόματα τὰ ὅποια εἶτε διὰ διαθήκης εἶτε καταβολῆς γενναίου ποσοῦ νὰ ἐνθουμηθῇ τὴν Ἑλλάδα; Εἰς τὸ τέλος τῆς γραφῆς ἄς μὴ περιμένουν τὰ πέντε - δέκα αὐτὰ τὰ ὀνόματα τὸν συνολικὸν ὄργανισμὸν περὶ τοῦ ὁποίου ἐβαρύνθημεν νὰ γράφαμεν καὶ νὰ ὁμιλῶμεν. Ἄς ἀποφασίσουν ἰδιωτικῶς οἱ ζάπλουτοι αὐτοὶ διὰ μίαν γενναίαν χειρονομίαν ἣτις θὰ ἀνυψώσῃ τὸ γόητρον τῆς Ἑλλάδος καὶ θὰ ἀκουσθῇ εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἔπαυσαν νὰ ἀκολουθοῦν τὰ ἱστορικὰ πεπρωμένα καὶ τὴν πατρογονικὴν κληρονομίαν θυσιαζόμενοι διὰ τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν τῆς Ἑλλάδος. Θὰ τὸ ἐπαναλάβωμεν: «Δὲν θὰ τὰ πάρουν μαζί των εἰς τὸν ἄλλον κόσμον». «Ἄς ἀφήσουν ζωηράν τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἐλληνικῆς προσωπικότητός των καὶ ἄς ἐπιτρέψουν νὰ τοὺς ἐνθουμηθῇ ὀλόκληρος ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ἔσαϊ μὲ ἀγάπην καὶ ἔξαιρετικὴν τιμὴν».

Χαρακτηριστικαὶ τυγχάνουν αἱ χειρονομίαι πολλῶν ξένων ἑκατομμυριούχων ποὺ διέθεσαν τὰς περιουσίας των εἰς φιλανθρωπικοὺς καὶ ἄλλους παρομοίους σκοποὺς γιὰ νὰ μὴν πεθάνουν πάμπλουτοι. Εἰς πολλὰ ξένα περιοδικὰ ἀναφέρονται ὀνόματα μεγιστάνων τοῦ πλούτου καὶ δλοκλήρων Ἑταιριῶν, ποὺ γίνονται γνωστὰ κάθε τόσο, ἔχει δὲ ἀρχίσει εἰς πολλὰ κράτη νὰ ὀργανώσῃται ἡ διάθεσις αὐτῆ τῶν χρημάτων ποὺ προέρχονται ἀπὸ διαφόρους δωρεὰς καὶ προορίζονται γιὰ τὴν παιδείαν, γιὰ ἐπιστημονικὰ ἔρευνες γιὰ τὴν ἰατρικὴ καὶ τὶς τέχνας, καὶ γιὰ διάφορα φιλανθρωπικὰ ἔργα μὲ σκοπὸν τὴν ἀνακούφισιν τοῦ ἀνθρώπου. «Εἶναι ντροπὴ νὰ πεθάνῃς πλούσιος» ἔλεγε ἓνας ἀπὸ τοὺς πλουσιώτερον ἀνθρώπους ὁ Ἀμερικανὸς Ἄντριου Κάρνεγκυ. Τὴν γνώμη του συμμερίζονται καὶ οἱ Ἄγγλοι ἑκατομμυριούχοι Τσάρλς Κλόρ, Μάξ Ραίην, Νταίηβιν Τζέϊμς καὶ πολλοὶ ἄλλοι ποὺ χάρισαν κατὰ καιροὺς πολλὰ ἑκατομμύρια δολλάρια γιὰ τοὺς ἄνω σκοποὺς. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἑκατομμυριούχους ποὺ δίνουν τὰ χρήματά τους ἐπιμένουν νὰ μένουν ἀνώνυμοι καὶ ἀκόμη πολλοὶ ποὺ φθάνουν σὲ σημεῖο νὰ διαθέτουν τεράστια καὶ δυσανάλογα πρὸς τὴν δυναμικότητά τους πρῶτα, παρακινούμενοι κυρίως ἀπὸ ἀνθρωπιστικὰ καὶ πατριωτικὰ αἰσθήματα.

Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἀναγνωρίσασα τὴν σπουδαιότητα τοῦ παρὰ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ἐπιτελουμένου ἐκδοτικοῦ καὶ φιλανθρωπικοῦ ἔργου, προέ-

θη, παρὰ τὰ εἰωθότα, εἰς τὴν βράβευσιν αὐτοῦ, διὰ δευτέραν φοράν, διὰ νέου διπλώματος καὶ μεταλλίου, ἅτινα παρέλαβεν προσελθὼν ὁ Πρόεδρος κ. Φ. Μανουηλίδης παροῦσία τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως, ἐπισήμων καὶ πλήθους κόσμου. Τὸ ἀπόσπασμα τῆς τοιαύτης βραβεύσεως ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Α Κ Α Δ Η Μ Ι Α Α Θ Η Ν Ω Ν

Ἄ π ό σ π α σ μ α

Τῆς ἐκθέσεως τῆς συνταχθείσης ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως κ. Ἰωάννου Θεοδορακοπούλου καὶ ἀναγνωσθείσης ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ Πανηγυρικῇ Συνεδρίᾳ τῆς Ἀκαδημίας τῆς 29ης Δεκεμβρίου 1966 περὶ τῶν ἀπονεμομένων ἐπαίνων, βραβείων καὶ μεταλλείων.

Μετὰ γνῶμην τῆς Τάξεως τῶν Ἠθικῶν καὶ τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν καὶ ἀπόφασιν τῆς Ὀλομελείας ἀπονέμεται :

12) Μ ε τ ἄ λ λ ι ο ν εἰς τὸ Θρακικὸν Κέντρον. Τοῦτο ἀπὸ τῆς ιδρύσεώς του (1927) μέχρι σήμερον, ἐπραγματοποίησεν ἀξιόλογον δρᾶσιν σκοποῦσαν τὴν βοήθειαν τῶν ἐν Ἑλλάδι μετὰ τὰς ἐθνικὰς καταστροφὰς ἐγκατασταθέντων Θρακῶν καὶ ἐνίσχυσεν, ἐξ ἰδίων πόρων, πᾶσαν προσπάθειαν βελτιώσεως τῶν ἐν Θράκῃ συνθηκῶν ζωῆς. Πρὸς τούτοις, ἐξέδωκε τεσσαράκοντα (40) τόμους τοῦ Συγγράμματος «Θρακικά», εἰς τοὺς ὁποίους διασώζεται πολύτιμον καὶ δυσεύρετον ἱστορικὸν καὶ λαογραφικὸν ὕλικόν περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας.

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον ἀποτελεῖ ἕξοχον παράδειγμα ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας εἰς τὸν ἐθνικὸν καὶ πνευματικὸν τομέα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 29ῃ Δεκεμβρίου 1966

Ἀκριβὲς ἀπόσπασμα

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς

ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ»

Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι τὸ θέμα τῶν ἐκδόσεων τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ἐπανῆλθε κατ' ἐπανάληψιν πρὸς συζήτησιν παρὰ τῷ Συμβουλίῳ τῆς Ἀκαδημίας. Ἐλέχθη καὶ ὑπεστηρίχθη ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ βραβευθῇ τὸ Σύγγραμμά μας τὰ «Θρακικά» δύο φορές καὶ παρὰ τὰ εἰωθότα, ἐπεκράτησεν ὅμως περικῶς ἡ σκέψις ὅτι ἐπρόκειτο περὶ μοναδικοῦ καὶ ἐξαιρετικοῦ εἰς τὸ εἶδος τοῦ Συγγράμματος, συνεχίζοντος τὰς ἐκδόσεις του ἐπὶ τεσσαράκοντα συναπτά ἔτη ἄνευ διακοπῆς διὰ δαπάνης ὑπερβαίνουσας τὰ δύο ἑκατομμύρια καὶ ὅτι μία τοιαύτη ἀξιόλογος πνευματικὴ ἐργασία ἤξιζε, ἐφόσον προσετέθη καὶ ἡ φιλανθρωπικὴ δρᾶσις τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, νὰ ἐξαρθῇ ἰδιαιτέρως καὶ νὰ τιμηθῇ ἢ ἀξιέταινος τοιαύτη προσπάθεια καὶ διὰ δευτέρας βραβεύσεως.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

ΤΥΧΗ ΑΓΑΘΗ,
Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΩ ΦΡΑΚΙΚΩ ΚΕΝΤΡΩ,
ΤΟ ΧΑΛΚΟΥΝ ΜΕΤΑΛΛΙΟΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΑΥΤΟΥ ΔΡΑΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΙΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ "ΦΡΑΚΙΚΑ"
Α Π Ε Ν Ε Ι Μ Ε Ν

ΕΝ ΤΗ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ ΕΝΑΤΗΣ ΕΠΙ ΕΙΚΑΔΙ ΜΗΝΟΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ
ΕΤΟΥΣ ΕΚΤΟΥ ΚΑΙ ΕΞΗΚΟΣΤΟΥ ΚΑΙ ΕΝΑΚΟΣΙΟΣΤΟΥ ΚΑΙ ΧΙΛΙΟΣΤΟΥ

Ο ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

A handwritten signature in dark ink, appearing to be "Κ. Στάβου", written over a horizontal line.

ΓΕΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

A handwritten signature in dark ink, appearing to be "Γ. Ν. Θεοδωρακόπουλος", written over a horizontal line.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ

ΤΥΧΗ, ΑΓΑΘΗ,

Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΟ Δραμιόν Κέντρον
ἀπὸ τοῦ Μενελαίου βραβείου.

ΕΒΡΑΒΕΥΣΕΝ

Διὰ τὰ ἐυδιδόμενα δραμιὰ καὶ τὴν ἀγνὴν ὑπερ τῆς ἰράκης δράσιν
ΑΝΕΙΠΕ ΔΕ ΤΑΣ ΤΙΜΑΣ ΕΝ ΤΗ Δεκεμβρίου ΜΗΝΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΕΙ
ΕΤΟΥΣ ΧΙΛΙΟΣΤΟΥ ΕΝΑΚΟΣΙΟΣΤΟΥ Τριακοστοῦ δευτέρου

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

A large, elegant cursive signature in black ink, likely belonging to the President of the Academy.

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

A smaller, cursive signature in black ink, likely belonging to the Secretary of the Academy.

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΔΙΑΘΗΚΗΣ Περιπέτεια Κληροδοτήματος

Ὁ Μητροπολίτης Θυατείρων Γερμανὸς Στρινόπουλος, Θράξ τὴν καταγωγὴν, μὲ σπανίαν μόρφωσιν καὶ ἦθος, διεκρίθη εἰς τὴν ἐποχὴν του μεταξὺ τῶν Ἱεραρχῶν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἐξετιμᾶτο ἰδιαιτέρως ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, ἐθεωρεῖτο δὲ σοφὸς συνεργάτης τῶν παγκοσμίων συνεδρίων καὶ ἀπετέλει, κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν, ἀνεκτίμητον κόσμημα τῆς Χριστιανωσύνης. Μόλις ἀπεφοίτησε τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης ἠθέλησε νὰ διδάξῃ εἰς τὸ Γυμνάσιον Ραιδεστοῦ τῆς γενετέρας του Θράκης, ἦν ὑπερηγάπα καὶ ἐκεῖθεν, μετὰ διειπίαν, ἐκλήθη νὰ διευθύνῃ τὴν κατὰ Χάλκην Θεολογικὴν Σχολήν. Ἐκτοτε ἐξελέγη Μητροπολίτης Θυατείρων μονίμως ἐν Λονδίῳ ὅπου καὶ ἀπεβίωσε τὴν 25ην Ἰανουαρίου 1951, τῷ ἀπεδόθησαν δὲ ἀνώταται τιμαὶ παρὰ τῶν Πατριαρχείων καὶ ἐκδηλώσεις ὑπὸ σύμπαντος τοῦ Χριστιανικοῦ Κλήρου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας, ἦτις τὸν ἐβράβευσε καὶ δι' ἀνωτέρου παρασήμου, ἀναγνωρίσασα τὴν ἐξαιρέτην ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀποδοτικὴν σταδιοδρομίαν του.

Ὁ διαπρεπὴς Ἱεράρχης διὰ τὴν ἀδιαπρανώση καὶ μετὰ θάνατον, τὴν πρὸς τὴν Θράκην ἀγάπην καὶ στοργὴν του, καίτοι πτωχός, ἐκ τοῦ ὑστερήματός του, ἀφῆκε διὰ Διαθήκης 1.500 λίρας Ἀγγλίας ὑπὲρ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ἵνα διὰ τῶν τόκων προικίζονται πτωχαὶ κορασίδες ἐκ τῆς γενετέρας του Δελλιῶνες Σηλλυβρίας. Ἐκτοτε καὶ εἰς διώστημα δέκα καὶ πλέον ἐτῶν, ἄρχονται αἱ περιπέτεια τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, πού εἶχε τὴν ὑπομονὴν νὰ παρακολουθῇ διὰ συχνοτάτων γραπτῶν καὶ προφορικῶν ἐπισκέψεων εἰς τὸ ἀρμόδιον Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν. Ὁγκωδέστατος φάκελλος ἐπιστολῶν καὶ τηλεγραφημάτων τῆς Δ)σεως Ἐκκλησιῶν τοῦ Ὑπουργείου τούτου, χάρις εἰς τὴν ἐπίμονον, φιλόπονον καὶ ἐπαινετὴν παρακολούθησιν τοῦ ἀρμοδίου κ. Κωνσταντοπούλου, μαρτυρεῖ ὅτι ἀπλούστατα ἐρωτήματα, ἦτοι: Τῆς ἀρνήσεως τῆς Charity Commission νὰ δεχθῇ τὴν κατάθεσιν τῶν 1.500 λιρῶν Ἀγγλίας καὶ τῆς ἀποφάσεως μετατροπῆς τῶν λιρῶν εἰς χρεώγραφα τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως καὶ καταθέσεώς των εἰς τὸ Trust τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Θυατείρων, σύμφωνα μὲ τὰς διατάξεις τῆς Διαθήκης, παρέμειναν ἐπὶ τόσα ἔτη ἀναπάντητα. Ἡ τοιαύτη πολυετὴς καθυστέρησις καὶ ἔλλειψις ὑπακοῆς καὶ στοιχειῶδους καλῆς συμπεριφορᾶς κατωτέρων ὑπηρεσιῶν πρὸς τὴν ἀνωτάτην ἐν Ἀθήναις κεντρικὴν τοιαύτην, ἐγέννησε καὶ ἐδημιούργησε παντοίας θλιβερὰς σκέψεις, αἵτινες, ἐκτὸς τῆς καταρρακώσεως πάσης ιδέας πειθαρχίας καὶ ἐκτελέσεως ἀπλῶν καθηκόντων, ἀποδεικνύουν πρωτοφανῆ ἔλλειψιν σεβασμοῦ τῶν τελευταίων θελήσεων τοῦ Ἱεράρχου, ὅστις ἐτίμησε τὴν Ἐκκλησίαν, ἀπε-

τέλει σέμνωμα τῆς συγχρόνου Ἱεραρχίας καὶ ζωηρῶς ἐπεθύμησε διὰ τοῦ παραδείγματός του νὰ φρονηματίσῃ καὶ καθοδηγήσῃ τοὺς πολυταλάντους Μητροπολίτας τῆς χειμαζομένης Θρησκείας μας νὰ τὸν μιμηθοῦν.

Ἡ ὑπομονὴ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ἦτο φυσικὸν μετὰ τόσα ἔτη νὰ εἶχεν ἐξαντληθῆ, ὁ δὲ Πρόεδρος αὐτοῦ, ἀντὶ τῶν ἀναριθμῶν παρακολουθητικῶν ἐπισκέψεών του, ἐσκέφθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν ἡμερήσιον Ἀθηναϊκὸν τύπον. Αἱ πολυτεῖς, ἐν τούτοις, σχέσεις του μετὰ διακεκριμένων τοῦ Ὑπουργείου τούτου διπλωματῶν καὶ ἡ ἱερὰ μνήμη καὶ φιλικὴ ἐκτίμησις πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀειμνήστου Διαθέτου τὸν ἠμπόδισαν νὰ προσφύγῃ εἰς τὸ ἔσχατον τοῦτο μέσον. Ἡ εὐθύνη, ἐν τούτοις, ἠνάγκαζε τὸ Θρακικὸν Κέντρον νὰ συνεχίξῃ τὰς ἐνεργείας του. Ὁ σημερινὸς ἀριόδιος Πρέσβυς, ἐκ Κων)πόλεως ἔλκων τὴν καταγωγὴν, ἐκοπίασε μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ὀγκώδους φακέλλου καὶ τῶν ὄρων τῆς Διαθήκης, κατόπιν δὲ εἰσηγήσεώς του, τὸ Ὑπουργεῖον αὐτὴν τὴν φορὰν ἀπρηθύνησε πρὸς τὸν ἐν Λονδίῳ Ἑλληνα Πρεσβευτὴν καὶ τὸ ἱστορικὸν ζήτημα ἔλαβε τὴν δέουσαν ἱκανοποιητικὴν τροπὴν διὰ τῆς ἀπαντήσεως ἐπὶ ὧν τῶν ἐκκρεμούντων ἐρωτημάτων τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ὡς ἡ κάτωθι ἐπιστολὴ τοῦ πληρεξουσίου Ὑπουργοῦ κ. Γεωργιάδη, πρὸς τὸν ἡμέτερον Πρόεδρον:

«ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ — Δ)ΣΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ — Ἐν Ἀθήναις τῇ 11ῃ Μαΐου 1967 — Ἀριθ. Πρωτ. Ε82—21 «Κληροδοτήμα Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ ὑπὲρ Θρακικοῦ Κέντρου».

Ἀξιότιμον κ. Φ. Μανουηλίδην — Πρόεδρον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου

Ὅδος Σταδίου 38 — Ἐ ν τ α ὺ θ α

Ἀναφερόμενοι εἰς τὰς προσφάτους μεθ' ὑμῶν ἰσονομίας, ἐν σχέσει πρὸς τὸ Κληροδοτήμα τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου Κέντρου πρὸς προικοδοτήσιν ἀπόρων κορασίδων ἐκ Δελλιωνῶν Ἀν. Θράκης, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ θέσωμεν ὑπ' ὄψιν ὑμῶν ὅτι ἡ Β. Πρεσβεία Λονδίνου, πρὸς ἣν καὶ ἀναφέραμεν πὸ περιεχόμενον τῶν ἀνωτέρω ἰσονομιῶν καὶ τὰς διατυπωθείσας σχετικῶς ἡμετέρας σκέψεις καὶ αἰτήματα, ἀνεκοίνωσεν ἡμῖν τὰ ἑξῆς:

Ἡ κατάθεσις τοῦ ἐν λόγῳ κληροδοτήματος παρὰ τοῖς Charity Commissioners ἢ τοῖς Church Commissioners δὲν ἐνομιμοποιεῖτο ἐκ τοῦ Νόμου πρᾶγμα ὅπερ προφανῶς ὁ διαθέτης ἠγνόει κατὰ τὸν χρόνον συντάξεως τῆς Διαθήκης. Συνεπῶς, δὲν ὑπῆρχεν ὑποχρέωσις τῶν προμνησθέντων Ὁργανισμῶν, ν' ἀποποιηθοῦν γραπτῶς τὴν κατάθεσιν, οὐδὲ ὁ ἐκτελεστής τῆς Διαθήκης κ. Κολόμβος εἶχε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ζητήσῃ αὐτήν, ἐφ' ὅσον ἐγνώριζε

ἄτι δὲν ἦτο σύννομος. Ἡ κατάθεσις παρὰ τῷ Trust τῆς Μητροπόλεως Θυατείρων ὑπῆρξε ἄλλωστε σύμφωνα πρὸς τὸν ἀγγλικὸν Νόμον, ἀνταποκρινομένη εἰς τὴν πρόθεσιν τοῦ διαθέτου καὶ ἐμπύτουσα εἰς τὰ δικαιώματα τοῦ ἐκτελεστοῦ τῆς διαθήκης, ὡς διαγράφονται ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Νομοθεσίας.

Ὡς πρὸς τὴν εἰς χρεώγραφα ἐπένδυσιν τοῦ Κληροδοτήματος, αὕτη τυγχάνει ὑποχρεωτικὴ ἐκ τοῦ Νόμου, ταῦτα δὲ εἶναι τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου προβλεπόμενα. Προσέτι οὐδεμία ἐσημειώθη παρατυπία εἰς τὴν διάθεσιν ἢ διαχειρισιν τοῦ Κληροδοτήματος, τοῦτο δὲ ὑπάρχει κατατεθειμένον παρὰ τῷ ἐν Λονδίῳ Ὑπ. τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης Ἑλλάδος, τῶν τόκων τοῦ διαβιβαζομένων τακτικῶς εἰς τὸ ἑμέτερον Κέντρον πρὸς διάθεσιν ὑπὲρ τοῦ ταχθέντος σκοποῦ.

Καθ' ὅτι ἀφορᾷ τέλος τὸ διατυπωθὲν ὑφ' ἡμῶν αἴτημα διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ ποσοῦ τοῦ Κληροδοτήματος εἰς Ἑλλάδα, ἡ ἡμετέρα ἐν Λονδίῳ Πρεσβεία γνωρίζει ὅτι ἡ μεταφορὰ αὕτη δὲν τυγχάνει ἐφικτῆ, ὡς ἀντικειμένη κατ' ἀρχὴν πρὸς τὸν περὶ προστασίας συναλλάγματος βρετανικὸν Νόμον. Ἐκτὸς τούτου αὕτη θὰ ἐξηγητᾶτο ἐκ τῆς συγκαταθέσεως τῶν Trustees τῆς Μητροπόλεως, ἣτις εἶναι ἀμφίβολον ἂν θὰ ἐδίδοτο, λόγῳ τῶν δυσχερειῶν νομικῆς φύσεως, αἵτινες θὰ προέκυπτον ἐκ τῆς μὴ ὑπάρξεως κυρίως τοῦ θεσμοῦ τοῦ Trust ἐν Ἑλλάδι.

Ἄλλωστε οἰαδήποτε κατὰ τὰ ἀνωτέρω μεταφορὰ τοῦ Κληροδοτήματος θὰ ἦτο ἀσύμφορος ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας, λόγῳ τῆς ὑποτιμῆσεως τῶν χρεωγράφων εἰς τὸ Χρηματιστήριον.

Ἐντολῇ Ὑπουργοῦ — Ὁ Διευθυντῆς

Θ. Α. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Πληρεξούσιος Ὑπουργός.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω διασαφηστικῶν ἀπαντήσεων, αἵτινες διὰ πρώτην φορὰν περιέρχονται εἰς γνῶσιν μας, ἐλπίζομεν ὅτι ἡ ὑπόθεσις εἰσηλθὲν εἰς ὁμαλότητα καὶ δὲν ἀπομένει πλέον παρὰ ἡ ἀποστολὴ ἀντιγράφου πρὸς Πρακτικοῦ τοῦ Trust τῆς Μητροπόλεως καθὼς ἐπίσης καὶ ἀντιγράφου ἀποδείξεως καταθέσεως παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος.

2405 ΤΟΜΟΣ ΤΩΝ «ΘΡΑΚΙΚΩΝ»

Κατὰ τὰ διαρρεύσαντα τεσσαράκοντα ἔτη ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Συγγραμμάτος μας τὰ «Θρακικά», φυσικὸν ἦτο νὰ ἐμφανισθοῦν κενὰ εἰς ἕξαντληθέντας Τόμους, λόγῳ περισσοτέρας ζήτησεως ἐνίων Τόμων, τῆς μὴ λειτουργίας τοῦ Σωματείου κατὰ τὸ διάστημα τῆς γερμανικῆς κατοχῆς, καὶ τῆς

διασποράς τῶν βιβλίων, τῶν ἀλλαγῶν εἰς τρία γραφεῖα κλπ. Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν τοιούτων κενῶν παρέστη ἀνάγκη ἀνατυπώσεως τῶν ἔξαντληθέντων Τόμων, διότι ἄνευ τῆς πλήρους σειρᾶς, Σύγγραμμα τῆς περιωπῆς τῶν «Θρακικῶν» βραβευθέντων δις ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ ἀναγκωρίζομένων παρὰ πάντων, δὲν θὰ ἐνεφανίζετο ἄρτιον καὶ δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιηθῆ ἀπὸ τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὰ γράμματα καὶ τὴν ἱστορίαν, αἵτινες καταφεύγουν εἰς τὰς πηγὰς τῶν «Θρακικῶν». Ἠναγκάσθημεν συνεπῶς, ὡς ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸν Ἰσολογοισμὸν, θὰ λεχθῆ ἰδὲ καὶ εἰς τὴν προσεχῆ Λογοδοσίαν μας, μὲ δυσχερῆ ἔξοικονόμησιν σημαντικοῦ ποσοῦ, νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνατύπωσιν 18 Τόμων καὶ οὕτως εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἐμφανίζομεν ὀλοκληρωμένον τὸ ἐν λόγῳ ἔργον.

Μεταξὺ τῶν ἀνατυπωθέντων Τόμων περιλαμβάνεται καὶ ὁ 24ος ἔξαντληθεὶς πρὸ καιροῦ λόγῳ τῆς μεγάλης ζητήσεώς του. Ὁ Τόμος οὗτος συγγραφῆς τοῦ Προέδρου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Φ. Μανουηλίδου, περιλαμβάνει εἰς τὰς 320 σελίδας του λεπτομερῆ ἱστορικὰ γεγονότα βάσει ἐπισήμων στοιχείων περὶ τῆς Ραιδεστοῦ, ἰδιαιτέρας πατρίδος του, περὶ τῆς ἐν γένει κοινωνικῆς ζωῆς, τῆς Βουλγαρικῆς κατοχῆς, τῆς ἐπιστροφῆς τῶν Τούρκων καὶ τῆς ἐκκενώσεως τῆς Ἀνατ. Θράκης μὲ λεπτομερείας διὰ τὸ θλιβερώτατον ξερρίζωμα τοῦ ἀχραινοῦς ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς Ἀνατ. Θράκης.

Περὶ τοῦ ἔργου τούτου τοῦ κ. Μανουηλίδου, ὅστις τὸ ἐνεφάνισεν ἄνευ συγγραφικῶν ἀξιώσεων, ἐγράφησαν ἀπὸ τοῦ 1955, ὅτε ἐκυκλοφόρησεν, ἀξιόλογοι κριτικαὶ εἰς ἐφημερίδας ἑλληνικὰς καὶ ξένας, καθὼς ἐπίσης καὶ νέαι δημοσιεύσεις ἐφημερίδων καὶ ἐπιστολῶν διακεκριμένων προσώπων τῆς κοινωνίας καὶ τῶν γραμμάτων ἐπὶ τῇ ἀνατυπώσει. Ἐνίας τῶν τοιούτων ἐκδηλώσεων παραθέτομεν κατωτέρω ἰδὲ συνεχίσομεν ἰδὲ εἰς προσεχῆ Τόμον μὲ τὰς ἐν τῷ μεταξὺ ληφθησομένης ἐπιστολάς, λόγῳ τῆς ζητήσεως τοῦ 24ου τούτου Τόμου:

7)1)56 «Ἀθηναϊκῆ»

Τὰ νέα βιβλία. «ΘΡΑΚΙΚΑ». Ἡ ἐπικαιρότης τῆς ἐκδόσεως

«Κυκλοφορεῖ παρὰ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ὁ 24ος τόμος τοῦ περιοδικοῦ τὰ «Θρακικά», βραβευθέντος παρὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἐν Παρισίοις Ἐταιρίας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν. Ὁ τόμος οὗτος, μὲ ἐπιμελημένην καὶ πολυτελεῆ ἐμφάνισιν, ἀναφέρεται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως καὶ τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἐκκενώσεως τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐποχῆν, μὲ συγγραφέα τὸν πρῶτον ὑπουργὸν καὶ πρόεδρον τοῦ Θρα-

κικοῦ Κέντρου κ. Φίλιππον Μανουηλίδην. Τὸ ἔργον, ἐκ τριακοσίων εἴκοσι σελίδων διαιρεῖται εἰς τρία μέρη:

1) Εἰς ἀναμνήσεις ἐπὶ ὅλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν, διοικητικῶν, ἐκπαιδευτικῶν, συγκοινωνιακῶν, ἐμπορικῶν, παραγωγικῶν καὶ κοινωνικῶν ζητημάτων, μετὰ τοπωνυμίας καὶ παλαιότερας ἱστορικῆς ἀφηγήσεις περὶ τῆς πόλεως Ραιδεστοῦ μετὰ τῶν περιχώρων. Προστίθεται καὶ ἀφήγησις τῆς σημερινῆς καταστάσεως τῆς πόλεως Ραιδεστοῦ, κατόπιν ταξιδίου κατὰ τὸ Πάσχα τοῦ 1955 τοῦ κ. Μανουηλίδου.

2) Εἰς τὴν βουλγαρικὴν κατοχὴν καὶ 3) εἰς τὴν ἐπάνοδον τῶν Τούρκων καὶ τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης κατὰ τὸ νεοτουρκικὸν πρόγραμμα.

Εἰς ἐπίλογον ὁ συγγραφεὺς συγκρίνει τὰς τότε βαρβάρους μεθόδους τῆς ἐκκένωσεως μετὰ τὰ σημερινὰ παρεμφερῆ αἴσχη τῶν Τούρκων κατὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς Σμύρνης.

Τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου, βασισζόμενον εἰς αὐθεντικὰ ἔγγραφα καὶ προσωπικὰ ἀναμνήσεις καὶ ἀντιλήψεις, ἐκτὸς τῆς ἱστορικῆς του σπουδαιότητος ἐμφανίζει καὶ ἐπικαιρότητα, ὥστε ν' ἀποτελῇ πολύτιμον ἀπόκρημα ὄχι μόνον τῶν Θρακῶν, ἀλλὰ καὶ παντὸς φιλαναγκώστου καὶ πνευματικοῦ ἀνθρώπου».

«Ἐλευθερία» 26)1)56 ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

«Κυκλοφορεῖ παρὰ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ὁ 24ος τόμος τοῦ περιοδικοῦ τὰ «Θρακικά», θραβευθέντος παρὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἐν Πάρισις Ἑταιρίας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν. Ὁ τόμος οὗτος μετὰ ἐπιμελημένην καὶ πολυτελεῖ ἐμφάνισιν ἀναφέρεται εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως καὶ τοῦ νομοῦ Ραιδεστοῦ κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἐκκένωσεως τῆς Ἀνατ. Θράκης ἐποχὴν, μετὰ συγγραφέα τὸν πρῶτον ὑπουργὸν καὶ πρόεδρον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Φίλιππον Μανουηλίδην. Τὸ ἔργον περιέχει μετὰ ἄλλων ἀναμνήσεις ἐπὶ ὅλων τῶν ἐκκλησιαστικῶν, διοικητικῶν, ἐκπαιδευτικῶν, συγκοινωνιακῶν, ἐμπορικῶν, παραγωγικῶν καὶ κοινωνικῶν ζητημάτων μετὰ τοπωνυμίας καὶ παλαιότερας ἱστορικῆς ἀφηγήσεις περὶ τῆς πόλεως Ραιδεστοῦ μετὰ τῶν περιχώρων καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν βουλγαρικὴν κατοχὴν καὶ εἰς τὴν ἐπάνοδον τῶν Τούρκων καὶ τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατ. Θράκης κατὰ τὸ νεοτουρκικὸν πρόγραμμα. Εἰς ἐπίλογον ὁ συγγραφεὺς συγκρίνει τὰς τότε βαρβάρους μεθόδους τῆς ἐκκένωσεως μετὰ τοὺς σημερινούς παρεμφερεῖς βανδαλισμούς τῶν Τούρκων κατὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ Σμύρνης».

«Ἔστια» 4)2)56 Ἱστορία τῆς Παιδεστοῦ

«Εἰς τὴν σειράν τῶν ἐκδόσεων τοῦ ἑνταῦθα Θρακικοῦ Κέντρου, ἐκυκλοφόρησεν ὁ 24ος τόμος τῶν «Θρακικῶν», ἀφιερωμένος εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως καὶ τοῦ νομοῦ Παιδεστοῦ, κατὰ τὴν πρὸ τῆς ἐκκένωσης τῆς Ἀνατ. Θράκης ἐποχῆν. Συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου εἶναι ὁ πρῶν ὑπουργὸς καὶ πρόεδρος τοῦ Θρακ. Κέντρου κ. Φ. Μανουηλίδης, ὁ ὁποῖος, εἰς τὰς προσωπικὰς του ἀνομνήσεις (συμπληρουμένας καὶ μὲ ἀuthεντικὰ ἔγγραφα) ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν, ἐκπαιδευτικῶν, ἐμπορικῶν κλπ. ζητημάτων τῆς περιοχῆς Παιδεστοῦ, προσέθεσε καὶ δύο ἐκτενέστατα κεφάλαια σχετικὰ μὲ τὰ ὄργανα ἀφ' ἑνὸς τῆς Βουλγαρικῆς Κατοχῆς καὶ τῆς ἐξοντώσεως ἀφ' ἑτέρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατ. Θράκης, ὑπὸ τῶν Τούρκων, τῷ 1917.

Τὸν φυσικὸν ἐπίλογον τοῦ ἀξιολόγου αὐτοῦ ἔργου ἀποπειλεῖ τὸ κεφάλαιον περὶ τῶν καννιβαλισμῶν τῆς 6ης Σεπτεμβρίου 1955, ὅπου ὁ συγγραφεὺς, συγκρίνων τὰς ἑφετερινὰς ἀγριότητας μὲ τὰ πρὸ 40ετίας Τουρκικὰ αἵσχη, συμπεραίνει ὅτι, παρ' ὅσας τὰς ἐλπίδας τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου καὶ τοῦ Κεμάλ τὸ οἰκοδόμημα τῆς Ἑλληνοτουρκικῆς «φιλίας» κατέρρευσε, διότι ὁ Τουρκικὸς λαὸς ἀπεδείχθη ἀνίκανος νὰ ἀποβάλῃ τὰ ἄγρια ἔθνη τῆς βαρβάρου Ἀσιατικῆς καταγωγῆς του».

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

«Θρακικά»

Περιοδικὸν Σύγγραμμα, ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ Κέντρου
Τόμος Εἰκοστὸς Τέταρτος (Σελίδες 318).

«Ἔθνη καὶ Κῆρυξ Ν. Ἰόρκης, Κυριακῆ 4)11)56

Εἰς τὴν ἔκδοσιν τῆς 3ης Ἰουνίου, 1956, τοῦ Κυριακάτικου Ἐθνικοῦ Κήρυκος ἀσχολήθηκα μὲ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ εἰκοστοῦ τρίτου τόμου τῶν «Θρακικῶν». Τὰ ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν ἐκδιδόμενα ἐπιστημονικὰ αὐτὰ ἔργα τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου» τῶν Ἀθηνῶν ἔχουν βραβευθῆ ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Ἀθηνῶν, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν ἐν Παισιόσις Ἐταιρίαν πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν.

Πρὸ ἡμερῶν ἐλάβομεν τὸν τελευταῖος ἐκδοθέντα ἐν Ἀθήναις Εἰκοστὸν Τέταρτον Τόμον τῶν «Θρακικῶν». Ὁ τόμος αὐτὸς ἐκ 318 σελίδων μεγάλου σχήματος εἶναι γραμμένος ἀπὸ τὸν ἐκ Παιδεστοῦ μεγάλτιμον ὁμογενῆ κ. Φίλιππον Μανουηλίδην, πρῶν Ἰπουργὸν καὶ Πρόεδρον τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου». Ὁ τόμος αὐτὸς εἶναι ἀφιερωμένος «εἰς τιμὴν καὶ μνήμην τοῦ Ὁθωνος Ἀναστασίου, ἐκλεκτοῦ πολίτου τῆς Παιδεστοῦ, διακριθέντος διὰ τὴν ἐντιμότητα καὶ χρηστότητα τοῦ χαρακτήρος του». «Τὴν δαπάνην τῆς ἐκδόσεως τοῦ

Τόμου τούτου ανέλαβε προθύμως και εύγενῶς ἡ οἰκογένεια τοῦ τιμαμένου, πρὸς τὴν ὁποίαν τὸ Θρακικὸν Κέντρον ἐκφράζει τὰς εὐγνώμονας εὐχαριστίας του».

Ὁλόκληρος ὁ Τόμος περιέχει ὕλην, σχετιζομένην μὲ τὴν πόλιν καὶ τὸν Νομὸν Ραιδεστοῦ, τῆς περιόδου τῶν ἐτῶν 1870—1910. Ἡ ἱστορία αὐτὴ μᾶς δίδει μίαν ζωντανήν, παραστατικὴν εἰκόνα τῆς ἀκμῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Εἰς τὸ Πρῶτο Μέρος ἐκθέτει ὁ συγγραφεὺς τὴν ἀπὸ τὸ 1870 μέχρι τοῦ 1912 ἀξιοθαύμαστη ἀκμὴ τῆς Ραιδεστοῦ, τῆς ἀρχαίας αὐτῆς πόλεως, ἡ ὁποία, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἰδρῦθη πρὸ εἴκοσι ἕξ αἰῶνων ὑπὸ ἀποίκων Σαμίων καὶ ἔφερε τὸ ὄνομα Βησάνθη. Εἰς τὸ Δεύτερο Μέρος (σελίδες 143—190) ἐκτίθενται αἱ τρομοκρατικαὶ σελίδες τῆς Κατοχῆς τῶν Βουλγάρων οἱ ὅποιοι κατὰ τὸν πρῶτον Βαλκανικὸν Πόλεμον (1912) κατέλαβον τὴν πόλιν καὶ τὸν Νομὸν Ραιδεστοῦ. Στὸ Τρίτον Μέρος (σελίδες 191—285) ἐκτίθενται ἄλλαι δραματικαὶ σελίδες φρικῆς ὅταν ἔφυγαν αἱ βουλγαρικαὶ ὕαιαι, ἐπέστρεψαν οἱ Τοῦρκοι καὶ ἠκολούθησεν ἡ ἐκκένωσις τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἀπὸ τὸν ὁμογενῆ πληθυσμὸν, οἰκοῦντα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ταύτην χώραν πρὸ αἰῶνων ἀμνημονεύτων.

Εἰς τὸν ἐπίλογον ὁ κ. Μανουηλίδης ἐκθέτει (σελ. 286 καὶ ἐφεξῆς) καὶ τὰς δραματικὰς σελίδας τῶν ἀνηκούστων βανδαλισμῶν τῶν Ἀγαρηνῶν κατὰ τὸ ἔξοντωτικὸ ἀνθελληνικὸν κίνημα τῆς μαύρης 6 Σεπτεμβρίου τοῦ 1955 εἰς τὴν Σμύρνην καὶ εἰς τὴν Πόλιν.

Τὸ ὅλο ὑποδειγματικὸν σύγγραμμα τοῦ Προέδρου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ἔργο ὀλοζώντανου, παρουσιάζεται εἰς τὸν ἀναγνώστη σὰν μιὰ κινηματογραφικὴ ταινία, ταινία τῶν ἀξιοθαυμάστων εἰρηλικῶν προσδῶν τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀφαντάστων παθημάτων τοῦ μαρτυρικοῦ Γένους παλαιόντος διὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰ ἰδεώδη τοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ κ. Μανουηλίδης βασίζεται εἰς ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ εἰς ἰστατιστικὰς παντοειδεῖς τόσον κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀκμῆς τοῦ Θρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων, ὅσον καὶ κατὰ τὰς δύο τελευταίας περιόδους τῶν ἀγριωτάτων διωγμῶν, τῶν ὁμαδικῶν δολοφονιῶν καὶ ἀτιμιῶν κατὰ τὴν κατοχὴν τῶν Οὔννων τῆς Σόφρας, ὅσον καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν αἱματοποτισμένην Ἀνατολικὴν Θράκην τῶν Ἀγαρηνῶν, συγγενῶν τῶν Οὔννων.

Ἐπιτηρετῶν ὡς ἔθελοντῆς Ἱεροκλήρυξ εἰς τοὺς δύο βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ 1912—1913 περιέγραψα εἰς τὸ βιβλίον μου «Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὸ Στρατόπεδο» τὰ φρικιαστικὰ κακουργήματα τῶν αἰμοβόρων Οὔννων, οἱ ὅποιοι ἀτιμᾶζουν τὸν Χριστιανικὸν πολιτισμὸν. Τονίζω ὅμως ὅτι ἡ ἐξιστόρησις τῶν φρικιαστικῶν ἐγκλημάτων ἀπὸ τὸν κ. Μανουηλίδην, ἐξιστόρησις ἀριστοτεχνικὴ, εἰς ὀλοζώντανον ὕψος, εἰς γλῶσσα παραστατικὴ, λογοτεχνικὴ, εἶναι ἀνώτερη θαιμασμοῦ. Ἡ ἀναπαράστασις ὁμοιάζει σὰν κινηματογραφικὴ. Ἐπρεπε νὰ

γραφῆ ἓνα τέτοιον ἔργο κειμήλιο ἱστορικό, διὰ νὰ παραδοθοῦν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἀλλὰ γενικὰ καὶ στὸν πολιτισμένον κόσμον τὰ ἀφάνταστα ἐγκλήματα τῶν ἀνθρωποθηριῶν ποῦ, ἀνέκαθεν ἀτιμᾶζουν τὸν πολιτισμόν. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἐλπίς νὰ θεραπευθοῦν τὰ αἰμοβόρα αὐτῶν ἔνστικτα.

Ὁ συγγραφεὺς ἔξιστορῶν τὰ πρόσφατα, φρικιαστικὰ ἐγκλήματα τῆς μαύρης 6ης Σεπτεμβρίου, ἔμπρὸς εἰς τὴν ὁποίαν ὤχρουν τὰ δραματικὰ γεγονότα τῆς πρὸ πεντακοσίων ἐτῶν μαύρης Τρίτης, παραθέτει καὶ τὰς ἐν Ἀμερικῇ ἐνεργείας τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς κ. Μιχαήλ, ὅστις κατήγγειλε πρὸς τὸν Ἀμερικανικὸν κόσμον τὰς κατὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους πράξεις τοῦ ἀφηνιασμένου ὄχλου τῶν Ἀγαρηνῶν.

Πληροφορούμεθα εὐχαρίστως ὅτι τὸ Θρακικὸν Κέντρον τῶν Ἀθηνῶν ἐτοιμάζεται νὰ ἐκδώσῃ ξεχωριστοὺς τόμους, σχετικὰ μὲ τὴν ἱστορίαν τῶν προόδων, ἀλλὰ καὶ τῶν παθημάτων καὶ τῶν ἄλλων περιφερειῶν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Οἱ τόμοι αὗτοι θὰ παραμείνουν «ἕσαι» ὡς ἱστορικὰ κειμήλια ἔθνικα. Θὰ ἐνθυμίζον δὲ καὶ τὴν παλαιὰ προγονικὴ ρήτρα ὅτι: «Θαρσεῖν χρή». Γιὰ ἓνα τέτοιον ἱερόν, διαφωτιστικὸν ἀγῶνα πρέπει νὰ λάβουν τὸν λόγον καὶ οἱ ἐν Ἀμερικῇ φιλοπάτριδες Θράκες, ἐνισχύοντες τὸ «Θρακικὸν Κέντρον» Ἀθηνῶν. Πρὸ παντὸς δὲ ἔχει τὸν λόγον ἡ «Πανθρακικὴ Ἐνωσις» Νέας Ὑόρκης διὰ νὰ δώσῃ τὸ σύνθημα».

† Πρωθ. Δ. ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΣ

7, Πλατεία Μαβίλη — Ἀθῆναι

«Κύριον Φίλιππον Μανουηλίδην — Τ. Ὑπουργόν — Πρόεδρον Θρακικοῦ Κέντρον — Ἐνταῦθα.

Ἀγαπητὲ φίλε Κε Φίλιπτε Μανουηλίδη,

Διέτρεξα τίς σελίδες τοῦ 24ου τεύχους τῶν «Θρακικῶν» καὶ ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς ἐκφράσω τὰ θερμότερα συγχαρητήριά μου γιὰ τὴν ἐπιμέλεια καὶ μεθοδικότητα ποῦ διακρίνουν ἄλλην αὐτὴ τὴν ἐργασία, καὶ ποῦ σᾶς ἐπιτρέψανε νὰ συλλέξετε τόσα πολύτιμα στοιχεῖα γιὰ τὴν πρὸ τῆς Ἀνταλλαγῆς τῶν Πληθυσμῶν κατάστασιν τοῦ Νομοῦ Ραιδεστοῦ.

Πόση πατριωτικὴ νοσταλγία ἐμπνέει κάθε σελίδα τῆς περιγραφῆς τῆς ἰδιαιτέρας σας Πατρίδας σὲ χρόνια ἄλλα εὐτυχισμένα καὶ ἄλλα δύσμοιρα!

Ὅλα αὐτὰ ἔπρεπε νὰ δημοσιευθοῦν προτοῦ ἐκλείψουν οἱ τελευταῖοι αὐτόπτες μάρτυρες τῆς καταστροφικῆς ἐκείνης ἐποχῆς.

Οἱ ἐπίγονοι, ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα, ἀσχολούμενοι μὲ τίς καθημερινὰς μικρότητες τῆς σημερινῆς πολιτικῆς, δὲν εἶναι βέβαια σὲ θέσιν ν' ἀντιληφθοῦν τὸ μέγεθος τῆς πανωλεθρίας ποῦ ἐσάρωσε τὸν Ἑλληνισμό τῆς Τουρκίας, οὔτε

ἔχουν τὴ συναίσθηση τοῦ τρομεροῦ ἐκείνου δράματος, πού τόσο καλὰ τὸ περιγράφετε σὲ ὅλες του τις λεπτομέρειες καὶ πού ξεριζώσε τις ἄλλοτε ἀνηθρῆς ἑλληνικὲς κοινότητες τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ὅταν ὀρθῆς Τούρκων, Λαζῶν καὶ Βουλγάρων ἐπέπεσαν ἀπ' ὅλες τις μεριὲς κατὰ τὴν περίοδο τῶν ἀνωμαλιῶν πού ἐπακολούθησαν τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους.

Ἐπὶ πρῶτα καὶ γὰρ, ὅπως γνωρίζετε, αὐτόπτης μάρτυς τῶν γεγονότων ἐκείνων πρῶτα ἐστὶν Μακεδονία, τὸ 1913—14, τότε πού τὰ καραβάνια τῶν μουσουλμάνων «μουχατζιζήδων» κατέβαιναν ἀπὸ τὰ κατελημμένα ὑπὸ τῶν Σέρβων καὶ τῶν Βουλγάρων μακεδονικὰ ἐδάφη πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Μακεδονία, ὅπου περιήμεναν στοὺς σταθμοὺς τῶν μακεδονικῶν σιδηροδρόμων γιὰ νὰ ἐπιβιασθοῦν εἰς τὰ τραῖνα πού θὰ τοὺς μεταφέρανε εἰς τὴν Τουρκία.

Ἡ δευτέρα φορά ἦταν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1922, μετὰ τὴν ὑπογραφή τῆς Ἀνακωχῆς τῶν Μουδανιῶν (29 Σεπτ. 1922), πού παραχωροῦσε μιὰ προθεσμία ἐνὸς μηνὸς στοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης γιὰ νὰ ἐκκενώσουν τὰ μέρη τοὺς προτοῦ τ' ἀνακαταλάβῃ ὁ τουρκικὸς στρατὸς τοῦ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Βρισκόμενα ἀκριβῶς τότε μὲ ἀποσιπολὴ ἐπὶ τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ὄν ἐν προέκειται νὰ ξεχάσω ποτε τὰ ἀτελεῖωτα καραβάνια τῶν προσφύγων, μὲ τοὺς ἀραμπάδες τοὺς φορτωμένους μὲ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά τους, πού κατέβαιναν ἀπὸ τὰ ὑψώματα τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν καὶ τραβοῦσαν γιὰ τὴν γέφυρα πού χωρίζει τὴν Ἀδριανούπολιν ἀπὸ τὸ Κάραγατς, γιὰ νὰ καταφύγουν εἰς τὴν ἑλληνοκρατούμενη Λυτικὴ Θράκην.

Εὐχαίμαι τὸ δικό σας σύγγραμμα νὰ χρησιμεύῃ ὡς ὑπόδειγμα γιὰ κείνους, πού ὅπως γράφετε ἐπὶ τὴν σελίδα 313, πρόκειται ν' ἀναλάβουν νὰ συλλέξουν στοιχεῖα γιὰ νὰ συντάξουν παρόμοιες μελέτες διὰ τοὺς Νομοὺς Ἀδριανουπόλεως, Καλλιπόλεως καὶ Σαράντα Ἐκκλησιῶν.

Μὲ τὴν αὐτὴν εὐκαιρίαν ὡς πληροφοροῦ ὅτι χάρισα εἰς τὸ Βασιλικὸ Ἰδρυμα Ἐρευνῶν ὁλόκληρον τὸ ἀρχεῖο μου τῆς περιόδου 1912—1930, πού περιέχει πολὺτιμα στατιστικὰ καὶ ἄλλα στοιχεῖα σχετικὰ μὲ τις μετακινήσεις πληθυσμῶν ἐν τῷ Βαλκανικῷ χώρῳ κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη — μεταξὺ ἄλλων καὶ στατιστικὴ τῶν Μουσουλμάνων «μουχατζιζήδων» πού ἐγκατέλειψαν τις βαλκανικὰς χώρας μετὰ τὸ 1911 (ἡ στατιστικὴ αὕτη εἶναι συντεταγμένη ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν Ἐπιτροπὴν Ἐποικισμοῦ ἐπὶ τὴν Πόλιν).

Τὸ ἀρχεῖο μου αὐτὸ θρῆσκειται ἐπὶ τὴν διάθεσιν οἰοῦδηρτοτε θέλει νὰ ἐρευνήσῃ τὰ γεγονότα τῆς πολιτάρχειας ἐκείνης ἐποχῆς.

26-2-67

Μὲ φιλικὰ αἰσθήματα
Α. Α. ΠΑΛΛΗΣ»

Ἀθήναι, 30 Μαρτίου 1967

«Σεβαστέ μοι Κε Ἐπιτροπὴ, Πολὺ — ἀγαπητὴ καὶ πολὺτιμι φίλε,

Ἐμελέτησα μὲ βαθυτάτην συγκλίνησιν τὸν 24ον Τόμον τῶν Θρακικῶν,

τὸν ὅποιον μοῦ κάματε τὴν τιμὴν νὰ μοῦ στείλετε. Ἡ συγκίνησις ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τὸ διάβασμά του μὲ ἔφερε πίσω στὰ παιδικὰ τῆς δουλειᾶς μας χρόνια, ὅποτε ὁ Τουρκικὸς ζυγὸς ἦτο ἀφόρητος καὶ μόνη μας προσευχὴ. «Θεὲ μου πότε θὰ ἔλευθερωθοῦμε!!» Ἀλλὰ καὶ στὰ πρῶτα μου χρόνια ὡς ἀξιωματικοῦ ὅταν πλέον σὲ δημορφες ἡμέρες ὁ Στρατὸς μας ἐλευθέρωνε τὴ Θράκη, τὴν ὅλη Θράκη καὶ ἤμωνα ἀπὸ τοὺς πρώτους ποὺ ἠσθάνθησαν τὴ χαρὰ τῆς εἰσόδου στὴν Ἄν. Θράκη καὶ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Ραιδεστοῦ. Καὶ ἀκόμη ἡ σκέψις μου στοματᾷ καὶ στὸν πολῦπειρο καὶ πολῦμαχο συγγραφέα, σὲ Σᾶς Σεβαστέ μου φίλε, καὶ φέρει ἔντονη τὴν συγκινητικὴ σκηνὴ στὴν Κέρκυρα, ὅταν Διοικητὴς στὴ Σχολὴ τῶν Ἐφεδρῶν Ἀξιωματικῶν παρουσίασα σ' αὐτοὺς τὸν πατέρα τοῦ κρονευθέντος συναδέλφου των καὶ μοναδικοῦ υἱοῦ τοῦ κ. Φιλίππου Μανουηλίδη, Ἰμῶν, Ἰπουργοῦ τότε Ἀμύνης. Ὅλα αὐτὰ ἀνακατεμένα μὲ συνώδευαν στὸ διάβασμα τῶν «Θρακικῶν». Ἄλλη μιὰ φορὰ τονίζω ὅτι τὰ ἐμελέτησα μὲ βαθυτάτην συγκίνησιν. Εἶναι τόσο πολῦτιμο τὸ Σύγγραμμά σας αὐτό!!!

Προκαλεῖ ἐκπληξὴ καὶ θαυμασμὸ πῶς καταρθώσατε καὶ συγκεντρώσατε τόσο πολῦτιμα στοιχεῖα γιὰ τὴν αἵματηρὴ ἱστορία τῆς Θράκης, ἱστορία τῆς πατρίδος μας.

Ἐκεῖνοι ποὺ ὀφείλουν νὰ διδάσκουν στὰ παιδιὰ τῆς Ἑλλάδος τὴν βαρεῖα κληρονομία, θὰ μποροῦν νάβρουν μεγάλα βοηθήματα στὰ ἱστορικὰ βιβλία σὰν τὸ δικό σας. Ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἐκεῖνοι ποὺ χειρίζονται τὰς τύχας τῆς πατρίδος τὰς αἵματηρὰς μετοχὰς τῆς. Βέβαια δὲν εἶναι πολλοὶ ἱκανοὶ νὰ σᾶς μιμηθοῦν.

Ὅμως τὸ Ἰπουργεῖον Παιδείας καὶ τὸ Ἰπουργεῖον Ἀμύνης εἶναι δυνατὸν νὰ παραδειγματισθοῦν καὶ νὰ ὠθήσουν τοὺς καταλλήλους καὶ ἀρμοδίους νὰ συγκεντρώσουν τὰ τόσο ἱερὰ στοιχεῖα ποὺ περιμένουν κάποιο δυνατὸ — σὰν καὶ Σᾶς — δυνατὸ σὲ ὑπομονή, σὲ ἐπιμονὴ ἀλλὰ καὶ σὲ διήγησι καὶ κατάταξι — γιὰ νὰ τοῦ δώσουν τὴν ὀφειλομένη θέσι καὶ συνεπῶς ζωὴ, ἀφοῦ κι' αὐτὰ θάναυ ἐνέσεις ζωῆς καὶ δυνάμεως.

Σεβαστέ μοι Κε Ἰπουργέ, Πολῦτιμε Ἐθνικὲ Ἐργάτη, σὲ ἀτέλειωτα χρόνια, πολλοὶ Σᾶς συγχαίρουν καὶ θὰ σᾶς συγχαροῦν γιὰ ὅλη αὐτὴ τὴν ἱστορικὴ συμμετοχὴ σας. Σὲ μένα ἐπιτρέψατέ μοι νὰ ὑποβάλω τὸ βαθύτατο σεβασμὸ μου πρὸς Σᾶς τὸν συγγραφέα τοῦ τόσο ἀπαραιτήτου Ἐθνικοῦ τούτου ἱστορήματος.

Θ. ΤΣΑΚΑΛΩΤΟΣ
Στρατηγός»

«Β ρ α δ υ ν ἦ» Ἀπρίλιος 1967

«Μὲ συγκίνησιν ἐλάβαμεν τὸν ἔξ ἀνατυπώσεως 24ον Τόμον ἐκ 320 σε-

λίδων τῶν «Θρακικῶν», προσωπικῆς ἐργασίας τοῦ παλαιοῦ πολιτευτοῦ καὶ Ὑπουργοῦ κ. Μανουηλίδου, ἀφιερωμένον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος του Ραιδεστοῦ Ἄνατ. Θράκης.

Ὁ τελευταῖος, 40ός, μέχρι στιγμῆς Τόμος τῶν «Θρακικῶν» περιέχει ποικίλον ἄλλο ὕλικόν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Θράκης.

Ἡ ὥραία αὐτὴ προσφορὰ ἀφείλεται εἰς τὸ Θρακικὸν Κέντρον, συνοδευομένη ὑπὸ πολυσχιδοῦς ἄλλης κοινωφελοῦς δραστηριότητος ἑκατοντάδων ὑποτροφῶν κλπ. Τελεῖ δὲ ὑπὸ τὴν ἄσκνον προεδρίαν καὶ διεύθυνσιν τοῦ ἀκαταβλήτου πρεσβύτου ὅστις εἰς παρωχημένην ἡλικίαν διατηρεῖ ἴσῃν τὴν πνευματικὴν διαύγειαν πρὸς τὴν πατριωτικὴν θέρημν. Εὔγε.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΕΝΤΗΡΗΣ»

«Μακεδονία» Θ)νίκης 11)1)67

Τὸ ἐν Ἀθήναις «Θρακικὸν Κέντρον» συνεχίζει τὸ ἀνεκτίμητον ἔθνικόν του ἔργον διὰ ποικίλων πράξεων κοινωνικῆς καὶ γενικωτέρας ἀφελείας καὶ διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος τοῦ Κέντρον «Θρακικά». Εἰς τοὺς σαράντα μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντας πολυσελίδους τόμους, περιεκλείσθησαν πολύτιμα στοιχεῖα τοῦ παναρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀλησμονήτου ἀνατολικῆς Θράκης, τὴν ὁποίαν ἐβάρυνε τόσον πολὺ ἡ ἀτυχία. Μελέται γραμμέται ἀπὸ ἐδικούς ἐπιστήμονας, στοιχεῖα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ, τοπογραφικαὶ μελέται, περιγραφή τῶν καταλοίπων τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἢ νεωτέρα ἱστορία τῆς ἀνατολικῆς Θράκης καὶ τῆς βορειοτέρας, πὸν ὑπῆρξε παλαιότερον καὶ αὐτὴ βορὰ καὶ θέμα, τέλος ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἑλληνικὴν αὐτὴν χώραν περιεκλείσθησαν εἰς τοὺς τόμους πὸν ἐξέδωσε μέχρι τοῦδε τὸ Θρακικὸν Κέντρον. Ὁ ἄλλοτε ὑπουργὸς καὶ πολύτιμος φίλος, κ. Φίλιππος Μανουηλίδης, εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μοῦ στείλῃ τὸν νεοεκδοθέντα τεσσαρακοστὸν τόμον καὶ τὸν ἀνατυπωθέντα, πρὸ πολλοῦ δὲ ἐξηντημένον, εἰκοστὸν τέταρτον, ἀποτελοῦντα μίαν πλήρη ἱστορίαν τῆς Ραιδεστοῦ, κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ἑλληνικῆς τῆς ζωῆς μὲ συγγραφέα αὐτὸν τοῦτον τὸν κ. Μανουηλίδην. Ὁ κ. Μανουηλίδης παρέχει πλήρη ἀπεικόνισιν τῆς ὅλης ζωῆς τῶν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ χωρίων τῆς περιοχῆς μέχρι τῆς ἐπανόδου τῶν Τούρκων, ἀνεκτίμητον διὰ τὸν ἱστορικὸν τοῦ μέλλοντος.

Μοῦ ἀπέστειλεν ἀκόμη ὁ κ. Μανουηλίδης καὶ τὸν ἐσχάτως ἐκδοθέντα τόμον — τεσσαρακοστὸν τῆς σειρᾶς — ἀποτελούμενον ἀπὸ πριακοσίας καὶ πλέον σελίδας, καθρέπτην κυριολεκτικῶς μιᾶς ἀκαταπονήτου ἐργασίας, ἐνὸς φλογεροῦ πατριωτικοῦ πνεύματος, μιᾶς ἀκαταβλήτου στοργῆς διὰ τὴν γενέτειραν, τὴν ἐπανασκλαβωθεῖσαν ἀνατολικὴν καὶ τὴν ἐλευθέραν ἰδυτικὴν Θράκην. Ἐπι-

φωλάσσομαι να επανέλθω και διά την προσωπικήν συγγραφικήν ἐργασίαν τοῦ κ. Μανουηλίδου, ὅπως ἐπίσης και διά τὸν ἐκδοθέντα τεσσαρακαστὸν αὐτὸν τόρον, περιλαμβάνονται λαογραφικὰς μελέτας διά τὸ Σουφλί και τὸ Διδυμόπειχον, τὴν ἱστορίαν τῆς Σαμοθράκης και ἄλλα δημοσιεύματα. Ἐκεῖνο πάντως, ποῦ θὰ ἤθελα νὰ σημειώσω εἶναι τοῦτο: ὅτι ἡ ἐργασία αὐτὴ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ὅπως και ἡ ἀνάλογος τῶν Ποντίων μὲ τὴν ἐκδοσιν τῶν «Ποντιακῶν», προσφέρουν ἀνεκτίμητον ὑπηρεσίαν, εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν και γενικώτερον τὸν ἑλληνισμόν.

ΒΟΡΕΙΟΣ»

Ἐθνικὸς Κῆρυξ Νέας Ὑόρκης Δευτέρα 22 Μαΐου 1967

Ὁργανώσεις ποῦ τιμοῦν τὴν γενέτειραν

ΤΟ «ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ» ΑΘΗΝΩΝ

«Μὲ πατριωτικὴν ὑπερηφάνειαν πληροφοροῦμεθα ὅτι ἐγένετο και νεωτέρα ἐξαιρετικὴ τιμητικὴ διάκρισις τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, διότι διά δευτέραν φορὰν και «παρὰ τὰ εἰωθότα» ἐβράβευσε τὸ ἐν Ἀθήναις Θρακικὸν Κέντρον διά νέου Διπλώματος και Μεταλλίου, ἅτινα παρέλαβε προσελθὼν ὁ Πρόεδρος του κ. Φίλιππος Μανουηλίδης, παρουσία τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως, ἐπισήμων και πλήθους κόσμου. Τὸ ἀπόσπασμα τῆς βραβεύσεως ἐν τῇ Παναγιυρικῇ Συνεδρίᾳ τῆς Ἀκαδημίας τῆς 29ης Δεκεμβρίου 1966 περὶ ἀπονεμομένων ἐπαίνων, βραβείων και μεταλλίων, ἀναφέρει ὅτι κατ' ἀπόφασιν τῆς ὁλομελείας ἀπονέμεται:

12) Μετάλλιον εἰς τὸ Θρακικὸν Κέντρον. Τοῦτο ἀπὸ τῆς ιδρύσεώς του (1927) μέχρι σήμερον, ἐπραγματοποίησεν ἀξιώλογον δρῶσιν σκοποῦσαν τὴν βοήθειαν τῶν ἐν Ἑλλάδι, μετὰ τὰς ἐθνικὰς καταστροφάς, ἐγκατασταθέντων Θρακῶν και ἐνίσχυσεν, ἐξ ἰδίων πόρων, πᾶσαν προσπάθειαν βελτιώσεως τῶν ἐν Θράκῃ συνθηκῶν ζωῆς. Πρὸς τούτοις, ἐξέδωκε τεσσαράκοντα (40) Τόμους τοῦ Συγγράμματος «ΘΡΑΚΙΚΑ», εἰς τοὺς ὁποίους διασώζεται πολυτίμων και δυσεύρετον ἱστορικὸν και λαογραφικὸν ἱλικὸν περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Θράκης και τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας.

Ὁ Ἐθνικὸς Κῆρυξ ἔχει κατ' ἐπανάληψιν ἀπασχοληθῆ μετὰ τὸ ἐθνικὸν ἔργον ποῦ ἐπιτελεῖ τὸ Θρακικὸν Κέντρον ὑπὸ τὴν ἐπάγρυπνον και ἀκαταπόνητον διεύθυνσιν τοῦ ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν προέδρου του κ. Φιλίππου Μανουηλίδου, ἐκ Ραιδεστοῦ τῆς Ἀνατ. Θράκης, παλαμάχου, μεγαλοϊδεάτου, ἀκραιφνοῦς πατριώτου και κατ' ἐπανάληψιν, εἰς τὸ παρελθόν, ἀπουργοῦ. Ἐκτὸς τῆς ἐν γένει ἐθνικῆς, ἀναμορφωτικῆς, φιλανθρωπικῆς και κοινωνικῆς δράσεως τῆς Ὁργανώσεως, τὸ Θρακικὸν Κέντρον, διά τῶν πολυτίμων ἐκδόσεων αὐτοῦ «Τὰ Θρακικά», ἀποτελεῖ παράδειγμα ἀξιομίμητον ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας, εἰς τὸν ἐθνικὸν και πνευματικὸν τομέα. Τὰ «ΘΡΑΚΙΚΑ» ἔχουν βραβευθῆ κατ' ἐπα-

νάληψιν και ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν και ἀπὸ ἄλλας ἐντοπίους, και ξένας ὀργανώσεις. Και δικαίως διότι πρόκειται περὶ μοναδικῶν ἐκδόσεων με θέματα πάντοτε ἀνυψωτικοῦ περιεχομένου και πάσης φύσεως: λογογραφικά, ἱστορικά, κοινωνιολογικά, μελέτας ἀπὸ εἰδικοῦς ἐπιστήμονας και ἐν γένει ἐθνικῆς ὠφελείας.

Ἦδη ἐλάβομεν τὸν ἀνατυπωθέντα — ἐξαιρετικοῦ ἱστορικοῦ ἐνδιαφέροντος — 24ον Τόμον τῶν «Θρακικῶν», ὁ ὁποῖος πραγματεύεται περὶ τῆς πόλεως και τοῦ Νομοῦ Ραιδεστοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ἰδιαιτέρας πατρίδος τοῦ προέδρου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου και με συγγραφέα αὐτὸν τοῦτον τὸν κ. Φ. Μανουηλίδην.

Με θαθεῖαν συγκλίνησιν και νοσταλγίαν διεξήλθομεν τὸν καλοτυπωμένον ἐκ 318 σελίδων 24ον Τόμον, διότι μᾶς ἐπανέφερεν εἰς τὴν μνήμην τὴν περιόδον τῶν ἀπελευθερωτικῶν Βαλκανικῶν Πολέμων (1911—1913) κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ ἐνδοξα Ἑλληνικά Στρατεύματα ἠγωνίσθησαν νὰ ἀπελευθερώσουν τοὺς ἐπὶ αἰῶνας τουρκο— και βουλγαρο—κρατουμένους ἀδελφούς μας. Ἦμεθα ἀκόμη παιδιὰ και ἐνθυμούμεθα τὰ δάκρυα χαρᾶς και ἀγαλλιάσεως, τὰς κωδωνοκρουσίας τῶν ἐκκλησιῶν και τὴν ἀνεκλάλητον εὐγνωμοσύνην τοῦ λαοῦ και τοῦ Ἔθνους, διότι ὑπόδουλοι ἀδελφοί μας ἀνέκτων τὴν ἐλευθερίαν των.

Ὁ συγγραφεὺς, μεθοδικός, ὡς πάντοτε, εἰς τὰς περιγραφὰς του, με τὰ πολύτιμα ἱστορικά στοιχεῖα ποὺ συνεχέντρωσε, με τὰς λεπτορεῖας και περιγραφὰς τῆς ζωῆς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης (1870—1920) τῆς πατρίδος τοῦ Ραιδεστοῦ και τῶν γειτνιαζουσῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, παρέχει ἕνα ἀπορροφητικὸν ἀνάγνωσμα, ἐπὶ πλέον δὲ πλουσίαν πηγὴν ὕλικου διὰ τὸν ἱστορικὸν και ὕλην ἐμπνεύσεως ἀνεξάντλητον διὰ τοὺς μεταγενεστέρους, τῆς ὁποίας θὰ ἔχουν ἀνάγκην πάντοτε.

Σύντομος περιγραφὴ τοῦ περιεχομένου τοῦ 24ου Τόμου:

Μέρος Α': ΡΑΙΔΕΣΤΟΣ — Ἐκκλησία — Διοίκησις — Ἐκπαίδευσις — Ἐμπόριον εἰσαγωγικόν, ἐξαγωγικόν — Βιομηχανία, Βιοτεχνία, Ἀλιεία, Κτηνοτροφία, Πτηνοτροφία, Ὀπωροκηπουρικὴ, Συγκοινωνία, κτλ.

Μέρος Β': Βουλγαρικὴ κατοχὴ. — Ἀσιατικὸς στρατὸς διέρχεται ἐκ Ραιδεστοῦ. — Ἡ τρομερὰ νύξ 16ης Ὀκτωβρίου 1912. Μετὰ τοὺς Λαζοὺς οἱ Κοῦρδοι. — Διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν Βουλγάρων. — Μετὰ τὸ πολεμικὸν τὸ πολιτικὸν μέρος, κτλ.

Μέρος Γ': Ἐπιστροφή τῶν Τούρκων και ἐκκένωσις τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης Ἐμπρησμοί, φόνοι, ληστεύσεις. Ποῖα τὰ ἀληθῆ αἷτια τοῦ διωγμοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου. Ἑλληνικοὶ ναοὶ κατεστράφησαν. Δεινοπαθήματα. Δολοφονία Ἑλληνοῦ Ἀρχιδιακόνου κτλ. Ἐπίλογος τοῦ Συγγραφεῶς.

Β. Β.»

«Θερμότατα εὐχαριστῶ διὰ τὴν εὐγενῆ ἀποστολὴν τοῦ 24ου Τόμου καὶ ἐγκαρδίως συγχαίρω.

I. N. ΤΟΥΜΠΑΣ
Ναύαρχος»

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Ἰανουαρίου 1967

Ἐξοτιμῶς Κε Μανουηλίδη,

Παρακαλῶ ὅπως εὐαρεστηθῆτε νὰ δεχθῆτε τὰς θερμοτάτας εὐχαριστίας μου διὰ τὴν φιλόφρονα ἀποστολὴν τοῦ 24ου Τόμου τῶν Θρακικῶν τὸν ἐξ ὀλοκλήρου ἀφιερωμένον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως καὶ τοῦ νομοῦ Παιδεστοῦ. Μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν ἀλλὰ καὶ συγκίνησιν διεξῆλθον ἅπαντα τὰ κεφάλαια τῆς ἱστορίας τὰ ὅποια μὲ τόσην ἀκρίβειαν, ἀφηγηματικὸτητα καὶ παραστατικὸτητα ἔχετε ὑμεῖς συγγράφει, καὶ εἰς τὰ ὅποια περιλαμβάνεται ἐμφανέστατα ἡ νοσταλγικὴ ἀγάπη σας πρὸς τὴν ἀλησμόνητον ἰδιαιτέραν πατρίδα καὶ γενέτειραν ὑμῶν.

Μετὰ πάσης τιμῆς καὶ ἀγάπης πολλῆς
Γ. ΒΕΛΤΣΟΣ»

«Κριτικὴ ἐπὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ 24ου τόμ. τῶν «Θρακικῶν» συγγραφῆς ἀξιοτ. Προέδρου τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου Ἀθηνῶν»
κ. Φιλίππου Μανουηλίδου

Ὁ ἀξιοτ. πρόεδρος τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου» κ. Φίλιππος Μανουηλίδης παλαιὸς ἐξέχων πολιτικὸς καὶ τ. Ὑπουργός, μοὶ περιεποιήθη τὴν τιμὴν νὰ μοῦ δώσῃ νὰ ἀναγνώσω πραγματεῖαν του περὶ τῆς γενετήρας Παιδεστοῦ, ἀνθούσης μέχρι τοῦ 1922 πόλεως τῆς Ἀν. Θράκης, καὶ νὰ ἐκθέσω τὰς ἐντυπώσεις μου.

Τὸν εὐχαριστῶ θερμότατα διότι μοὶ ἔδωσε τὴν ἐνκαιρίαν νὰ ἀναβαπτισθῶ Ἐθνικῶς εἰς τὴν «καλυμμένην» αὐτὴν, τὴν ὡραίαν πόλιν, ἣτις ὑπῆρξεν ὑπόδειγμα πόλεως ἑλληνικότητος εἰς ὅλην τὴν περιοχὴν τῆς Ἀν. Θράκης, ἀνήκουσα εἰς τὸ τρίπτυχον, Κων)πολις, Ἀδριανούπολις, Παιδεστός.

Θεωρῶ τὸσον σπουδαίαν τὴν ἐν λόγῳ πραγματεῖαν ὥστε θὰ εθεώρουν ἑαυτὸν Ἐθνικῶς τυφλόν, ἐὰν δὲν τὴν ἀνεγίνωσκα, καθὼς θεωρῶ καὶ Ἐθνικῶς τυφλοὺς ὅλους ἐκείνους, οἵτινες ἀντιπαρέρχονται τὸσον ἐπιπολαίως πάντα τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν λαογραφίαν. Διότι τὰ ἐν τῷ 24ῳ τόμῳ, εἰς 318 ὄλας σελίδας ἐκτιθέμενα, εἶναι καὶ ἱστορία, ἥτοι ἀφηγήσεις πισταὶ ὑπὸ ἐξαιρετικῶς ἀξιοπίστου προσώπου, αὐτόπτου μάρτυρος, ἀλλὰ καὶ λαογραφία, διότι ἀφοροῦν γεγονότα λαβόντα χώραν κατὰ τὸ παρεθὸν ἥτοι ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ 20οῦ αἰῶνος.

Τὸ βιβλίον διαιρεῖται εἰς τρία μέρη: Εἰς τὸ Α'. μέρος, ὁ συγγραφεὺς

διαπραγματεύεται γλαφυρῶς τὰ περὶ τῆς γενετήρας του Ραυδεστοῦ. Ἦτοι, περὶ τῆς ὀνομασίας της, τοῦ πληθυσμοῦ της, καὶ τῆς οἰκονομικῆς καὶ μορφωτικῆς ἀκμῆς της, ἰδιαιτέρως δὲ ἐνδιατρῖβει εἰς τὴν ἑρῶσιν τοῦ «Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου».

Εἰς τὸ Β'. μέρος, περιγράφει μὲ μελανὰ χρώματα τὰ δεινοπαθήματα τῶν Ἑλλήνων ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλλοθρήσκων, ὡς ἐκ τῆς καταστροφικῆς προελάσεως τοῦ αἰμοχαροῦς Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ, κατὰ τὸ 1912.

Καὶ εἰς τὸ Γ'. μέρος, μὲ ἀπλὰ ἰδοκοιμένα, ἀξιοπίστους διηγήσεις, καὶ ἐπισήμους ἐκθέσεις, περιγράφει ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὰ φρικώδη μαρτύρια τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, κατὰ τὴν ἀνακατάληψιν τῶν ἑδαφῶν ὑπὸ τοῦ λυσσαλέου Τουρκικοῦ στρατοῦ. ¹.

Πρέπει νὰ εἶναι ἀπὸ πέτρα ἢ καρδιά τοῦ ἀναγνώστου διὰ νὰ μὴν δακρύσῃ ἀναγινώσκων, τὰ φοβερὰ αὐτὰ γεγονότα καὶ τὰς πρωτοφανεῖς θηριωδίας τοῦ τακτικοῦ Τουρκικοῦ Στρατοῦ καὶ ἰδίως τῶν ἀτάκτων Βασιβουτούρκων εἰς ἕβαρος τῶν φιλησῦχων Ἑλλήνων «ραγιαδῶν». — Οὐδεὶς ἄλλος λαὸς θὰ ἠδύνατο ν' ἀνθέξῃ εἰς τοιαῦτα μαρτύρια.

Καὶ ὅμως! μέσα ἀπὸ τοὺς καπνοὺς καὶ τὸ σκότος τῆς Τουρκικῆς δουλείας, ἀνέζησε καὶ πάλιν ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ καὶ ἐθριάμβευσε. Ἐπιτρακτώθη ἡ Ἔθνικὴ φλόγα καὶ ἔγινε κάμινος, διὰ νὰ κατακαύσῃ τοὺς ἐχθροὺς τῆς Χρ(η)κῆς Πίστεως, καὶ τῆς ἐνδόξου Πατρίδος μας Ἑλλάδος.

Τὸ βιβλίον τοῦτο πρέπει νὰ γίνῃ εὐρύτατα γνωστόν, εἰς ὅλους τοὺς Θράκας, εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας, καὶ δὴ εἰς τοὺς διδασκάλους, τοὺς καθηγητὰς καὶ τοὺς μαθητὰς. Προτείνω μάλιστα ὅπως τεθῆ ὑπ' ὄψιν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας, μὲ σκοπὸν, ἀπ' ἑνὸς μὲν ὅπως τὸ ἀποκτήσουν ὅλοι αἱ Σχολικαὶ βιβλιοθήκαι, καὶ ἰδιαιτέρως ἵνα ὠρισμένα κεφάλαια τούτου, περιληφθοῦν εἰς τὰ βοηθητικὰ βιβλία τῆς Ἱστορίας, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὰ Ἀναγνωστικὰ τῶν Δημ. Σχολείων, τῶν Γυμνασίων καὶ τῶν Λυκείων.

Ἐλπίζω ὅτι οὕτω θ' ἀναζωπυρωθῇ τὸ Ἔθν. φρόνημα τῆς νέας Ἑλληνικῆς γενεᾶς, ἥτις καὶ ἂς τάξῃ ὡς πρῶτιστον καθῆκον νὰ ἐνστερνωθῇ ἀκλονήτως τὰ ἰδανικὰ τῆς πίστεως τῆς Πατρίδος καὶ τῆς οἰκογενείας, νὰ γίνῃ δὲ βίωμα ἡ Μεγάλῃ Ἰδέα: «Πάλι μὲ χρόνια μὲ καιροὺς πάλι δικὰ μας θᾶναι».

Ἡ Ἄν. Θράκη, ἡ Ἄνατολ. Ρωμιλία, ἡ Βόρ. Ἡπειρος, ἡ Μ. Ἀσία, ἡ Κύπρος, μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος, πρέπει νὰ ἀπαρτίσουν καὶ πάλιν τὴν μέλ-

1. Κάποιος συνάδελφός μου εἰς τὸν ὁποῖον συνίστων νὰ ἐγγραφῇ συνδρομητῆς εἰς τὰ «Θρακικά», μοὶ εἶχεν εἶπει: «Δὲν θέλω, διότι δὲν μὲ τραβᾷ τὸ παρελθόν, οὔτε ἡ λαογραφία». — Εἶμαι πολὺ περίεργος τί θὰ ἔλεγε, ἐὰν ἐδιάβαζε τὰ φρικώδη ταῦτα, μαρτύρια εἰς βάρος τοῦ λαοῦ τῆς Ἄν. Θράκης; Τί θὰ ἐδίδασκε καὶ αὐτὸς καὶ ὅσοι ἄλλοι τοιαῦτα φρονοῦν, εἰς τοὺς μαθητὰς των; (Ἔργα σχετικῶς καὶ 33ῶν τόμον «Θρακικῶν», σελ. 202 - 203).

λουσαν Νέαν Ἑλληνικήν, Αὐτοκρατορίαν, ἥτις θὰ ἐπανεύρη οὕτω τὴν ἰσχὴν καὶ τὴν ἀκμὴν νὰ ἐκπέμπη τὸ φῶς τοῦ πολιτισμοῦ εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Εὐγε εἰς τὸν μεγάλον Θραῦκα πατριώτην, κ. Φίλιππον Μανουηλίδην, ὅστις δὲν ἀφῆκε νὰ ἀπολεσθῆ μία ποιαύτη Ἐθνικὴ Περιπέτεια.

Σουφλί 23 Μαΐου 1967

ΧΡ. ΠΑΠΑΣΤΑΜΑΤΙΟΥ - ΜΠΑΜΠΑΛΙΤΗΣ»

ΔΩΡΗΤΑΙ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν αἱ δαπάναι τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου καλύπτονται ἀπὸ κονδύλια δωρητῶν ὄχι μόνον Θρακῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολιτῶν, οἵτινες θαυμάζουν τὴν δρᾶσιν καὶ τὴν ἀνοδικὴν προσπάθειαν τοῦ Σωματείου μας. Τὰ κονδύλια ταῦτα μὲ φιλικὰς προσωπικὰς προτροπὰς ἔφθασαν τὸν ἀριθμὸν τῶν τεσσαράκοντα χιλιάδων δραχμῶν ἐτησίως, κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον δὲν ἐθίγετο διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ γραφείου τὸ διὰ τοὺς πτωχοὺς παραμεθορίους Θραῦκας συλλεγόμενον ποσόν. Τελευταίως ἑλάχιστοι, εὐτυχῶς, δωρηταὶ προφασιζόμενοι οικονομικὰς δυσχερείας καὶ ἐν γνώσει τῆς οικονομικῆς ἀνόδου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ἔδυστρόπουν καὶ ἡρνοῦντο τὴν οὐχὶ σημαντικὴν ἀλλωστε ἐτησίαν συνδρομὴν των. Εὐτυχῶς ἡ προσωπικὴ ἐπιτυχία ἐξευρέσεως ἄλλων δωρητῶν πρὸς ἀντικατάστασιν, οἵτινες μάλιστα ἠῤῥησαν μέχρι διπλασίου τὰς ἐτησίας χορηγίας των, ἐκάλυψε τὴν ποιαύτην ἄρνησιν τῶν δλίγων. Ἐπετεύχθη μάλιστα νὰ ἐξευρεθῆ εὐεργέτης ὅστις καλυπτόμενος αὐστηρῶς ἀπὸ ἀνωνυμίαν ἐχορήγησε μέσον τοῦ Προέδρου κ. Μανουηλίδου τὸ ποσόν τῶν δραχ. 25.000. Πρὸς τὸν ἀνώνυμον τοῦτον Θραῦκα, ὅστις ἐνήργησε κατὰ τρόπον ἀξιοθαύμαστον, ἀπεστεύλαμεν τὴν κάτωθι εὐχαριστήριον ἐπιστολήν:

Ἀθῆναι 5η Ἀπριλίου 1967

«Πρὸς τὸν ἀνώνυμον Θραῦκα χορηγητὴν

δραχ. 25.000 ὑπὲρ τῶν σκοπῶν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου

Ἄγαπητὲ συμπατριώτα,

Κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας ἐγένοντο μεταξὺ τοῦ Προέδρου ἡμῶν κ. Φ. Μανουηλίδου καὶ ὑμῶν ἐπανελημμένα συνομιλία, κατὰ τὰς ὁποίας ἐξεφράσατε τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἰκανοποίησίν σας διὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Σωματείου μας συντελούμενα πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν πτωχῶν Θρακῶν τῶν δύο παραμεθορίων περιοχῶν Ἐβρου καὶ Ξάνθης. Ἐξεδηλώσατε τὴν χαρὰν καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν σας διὰ τὸ ἐπιτελούμενον παρὰ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου φιλανθρωπικὸν καὶ ἐκδοτικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἔτυχε γενικῆς ἀναγνωρίσεως, πολλῶν δημοσιεύσεων καὶ ἰδιαιτέρων ἐπαίνων καὶ ἐβραβεύθη δύο φορὰς ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἠρωτήσατε ἐὰν οἱ εὐποροὶ Θραῦκες συνεισφέρουν ἀναλό-

γως τῶν περιουσιῶν των διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου τούτου καὶ σᾶς ἐδώσαμεν πίνακα ὑπερδεκαπέντε τοιαύτης οἰκονομικῆς ἀνωτερότητος Θρακῶν ἐγκατεστημένων εἰς Ἀθήνας καὶ λοιπὴν Ἑλλάδα. Εὐρῆκατε ὅτι τὸ ποσὸν τῶν δόλων ἐξ αὐτῶν διὰ πακτικῶν ἐτησίων συνδρομῶν ἦτο ὄχι μόνον ἀνεπαρκὲς ἀλλὰ καὶ μὲ πολλὴν δυσχέρειαν κατεβάλετο, τελευταίως δὲ ὑπῆρξαν καὶ συμπατριῶται μας, οἵτινες, μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι τὸ Θρακικὸν Κέντρον ἔχει πλέον οἰκονομικὴν ἐπάρκειαν, ἐκαθυστέρουν καὶ ἡρνοῦντο τὴν πληρωμὴν τῆς τοιαύτης ἔστω καὶ μικρᾶς ἐνισχύσεώς των. Μᾶς ὑπεσχέθητε ἕκτοτε ὅτι θὰ ἠθέλατε νὰ ἔλθητε ὡς ἀρωγὸς ἐργασίας, ἥτις τιμᾶ ὄχι μόνον τοὺς συμπολίτας ἀλλὰ καὶ τὸ Θρακικὸν ὄνομα. Τὴν τοιαύτην πρόθεσίν σας τὴν ἐπραγματοποιήσατε καὶ ἔμετρήσατε σήμερον τὸ ποσὸν τῶν δρχ. εἴκοσι πέντε χιλιάδων (25.000) διὰ τοῦ Προέδρου, ὡς ἡ συνημμένη ἀντίστοιχος ταμειακὴ μας ἀποδειξίς.

Τὴν πραγματοποιήσῃν τῆς τοιαύτης φιλοπάτριδος καὶ φιλοτίμου δωρεᾶς σας ὁ Πρόεδρος ἀνεκοίνωσεν κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίασιν τοῦ 24μειοῦς Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ἐγένετο δὲ αὕτη μετ' ἐπαίνων ἀποδεκτὴ παρὰ τῆς ὀλομελείας τῶν παρισταμένων Συμβούλων. Τὸ θέμα θὰ ἀχθῆ καὶ ἐνώπιον τῆς προσεχούσας Γενικῆς μας Συνελεύσεως ἵνα καθορισθῆ καὶ ὁ τρόπος τῆς ὀνομασίας σας, καίτοι μᾶς εἶναι γνωστὸν ὅτι οὐδεμίαν ἀξίωσιν προεβάλατε. Ἐχομεν ὑπ' ὄψιν τὴν παράκλησίν σας ὅπως τηρηθῆ αὐστηρῶς ἡ ἀνωνυμία σας καὶ ὅτι οἱ ὄροι τῆς τοιαύτης δωρεᾶς συνίστανται κυρίως εἰς τὸ νὰ παραδειγματισθοῦν καὶ φιλοτιμηθοῦν καὶ ἄλλοι ἀξιότιμοι συμπολίται Θρακίαι, μὲ πολὺ ἀνώτερα οἰκονομικὰ μέσα, τοῦτο δὲ εἴμεθα θέβαιοι ὅτι θὰ συντελέσῃ, ἵνα συνεχίσῃτε ὅμοιον ἐνδιαφέρον καὶ εἰς τὸ μέλλον.

Ἐπὶ τούτοις, ἐκφράζοντες τὰς θερμοτάτας καὶ εὐγνώμονας εὐχαριστίας μας διατελοῦμεν,

Μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς καὶ ὑπολήψεως

Φ. ΜΑΝΟΤΗΛΙΔΗΣ

Πρόεδρος τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου»

Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο, κατόπιν καὶ πᾶν συνεχῶν ἀχλήσεών μας πρὸς τοὺς Θρακίαι, Ἑλλάδος καὶ Ἐξωτερικοῦ, τοὺς διαθέτοντας περιουσίας, καὶ τῶν ἐπανειλημμένων ἄρθρων εἰς τὰς τελευταίας ἐκδόσεις τῶν «Θρακικῶν» νὰ ἐξευρίσκοντο συμπολίται, οἵτινες ν' ἀνταποκριθῶν εἰς τὰς τοιαύτας ἐκλήσεις μας. Παρὰ τὰς δυσχερείαις ἐν τούτοις, ὡς συναντῶμεν ἀπὸ τοὺς παλαιούς δωρητάς, λόγῳ καθυστερήσεων, τὸ κεφάλαιον τοῦτο τῶν δωρητῶν ἀντὶ μειώσεως ἐμφανίζει αὐξησιν, χάρις εἰς τὰς εἰσηγήσεις τοῦ Προέδρου, ὑπολείπεται δὲ

ακόμη τριήμερον μέχρι λήξεως τοῦ τρέχ. ἔτους, κατὰ τὸ ὅποιον ἐλπίζεται ὅτι θὰ εἰσπραχθῆ τὸ σύνολον τῶν καθυστερουμένων συνδρομῶν δωρητῶν - μελῶν.

Εἶναι ἀνάγκη ὅμως νὰ ἐξαρθῆ καὶ πάλιν ἡ γενναία χειρονομία τοῦ ἀνω- νύμου Θρακῶς, ὅστις, κατόπιν συστηματικῆς καὶ φορτικῆς παρακολουθήσεως ἐκ μέρους τοῦ Προέδρου μας, ἀναγνωρίζων τὴν ἀνοδικὴν μας πρόοδον, εὐηρε- στήθη νὰ μᾶς μετρήσῃ μέσω αὐτοῦ, ἀπὸ 4.4.1967, ἔναντι ἀποδείξεώς μας, τὸ πλεόν τῶν δραχμῶν εἴκοσι πέντε χιλιάδων (25.000), ὅπερ κατετέθη εἰς τὸν λ)ισμόν μας Ἐθν. Τραπεζῆς Ἑλλάδος. Τὸν Θραῖκα τοῦτον κατετάξαμεν, συμφά- νως τῷ Κατ)κῶ, κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Δ. Συμβουλίου, εἰς τὸν πίνακα τῶν Εὐεργετῶν, καὶ διὰ τὴν τοιαύτην γενναίαν χορηγίαν του, ἰδὲν κυρίως διὰ τὴν ἠθικὴν διὰ τῆς ἀκωνυμίας ἀναπερότητα καὶ τὸ ζῶηρόν ἐνδιακέρρον του, ἅτινα ἐπέδειξε διὰ τὴν πρόοδον τοῦ πανταχόθεν ἐπαινουμένου ἔργου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου. Τὴν ἀπόφασιν τοῦ 24μελοῦς Δ. Συμβουλίου θὰ εἰσηγηθῶμεν ἵνα ἐπικυρώσῃ καὶ ἡ Γενικὴ Συνέλευσις.

Εἶναι, ἐν τούτοις, πικρὸν τὸ παράπονον καὶ μεγάλη ἡ ἀπογοήτευσις τοῦ Θρακῶς τούτου Εὐεργέτου, ἰδίως μέχρι στιγμῆς ἰδὲν ἐνεφανίσθησαν, παρὰ τὰς ἐνεργείας μας, καὶ ἄλλοι συμπολίται, οἵτινες νὰ μιμηθῶν τὸ πατριωτικὸν παράδειγμά του. Βεβαίως, αἱ ἐλπίδες μας δὲν ἔχουν ἐξαντληθῆ καὶ εἴμεθα πάντοτε αισιόδοξοι, ὅτι θὰ ἐξευρεθοῦν γνήσιοι συμπατριῶται καὶ ἄλλοι εὐπο- ροὶ Ἕλληνες, ἔστω καὶ καθυστερημένως, ἰδιὰ νὰ ἀποδείξουν ὅτι, δὲν λησμο- νοῦν τὴν ἀγαπητέην μας πατρίδα καὶ θὰ σπεύσων καὶ αὐτοὶ νὰ ἐκτελέσων ἕνα καθῆκον τὸ ὅποιον θὰ ἐνισχύσῃ τὰς προσπάθειάς μας, διὰ τοὺς ἀπόρους συμπατριώτας μας.

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω δὲν μᾶς ἐμποδίζουν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐκφράσωμεν καὶ πάλιν τὰς θερμοτάτας εὐχαριστίας μας πρὸς τοὺς δωρητάς τοῦ κατωτέρω πίνα- κός μας, Θραῖκας καὶ μὴ, οἵτινες προθύμως καὶ χωρὶς ὑπομνήσεις, ὄχι μόνον εἰς τὰς ἀρχαῖς ἐκάστης περιόδου σπεύδων νὰ καταβάλλων τὴν ἀπὸ ἐτῶν συν- δρομὴν των, ἀλλὰ μερικοὶ ἐξ αὐτῶν ἠΰξησαν καὶ ἐδιδπλασίασαν τὰς παροχάς των διὰ νὰ ἐνισχύσων καὶ ἐπιβραβεύσων τὴν ἀνοδικὴν παρείαν τοῦ ἐκδοτικοῦ καὶ φιλανθρωπισκοῦ ἔργου τοῦ Σωματείου μας. Ἰδιαιτέρως ἀπευθύνονται θερ- μαι εὐχαρισταίαι πρὸς τὸν ἀνώνυμον Θραῖκα Εὐεργέτην.

ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΙΝΑΞ ΔΩΡΗΤΩΝ ΤΕΛΟΥΣ ΣΕΒΡΙΟΥ 1967

1)	Μανουηλίδης Φίλιππος Πρόεδρος Θ.Κ. Συνταξιοϋχος έτησία συνδρομή δρχ.	2.000	αύξ. 1967	3.000
2)	Βαλιμάς Νικ. Ούχι Θράξ - Έφοπλιστής - παλαιός συνεργάτης	»	»	» 1.500 » » 3.000
3)	Γερμάνης Περινλής συγγενής Προέδρου	»	»	» 4.000 αύξ. 1967 7.000
4)	Χατζηγιαννάκης Δημιασθ. (Έφοπλιστής - άσθενεί)	»	»	» 3.000 υπόσχεσεις πληρωμής
5)	Κα Παππά χήρα Γεωργίου Παππά, έφοπλιστού, συνεχι- ζουσα μετά πόν θάνατον του συζύγου της	»	»	» 1.000 υπόσχεσεις πληρωμής προό της λήξεως 1967
6)	Μιχαηλίδης Βίτωρ	»	»	» 2.000 άπουσιάζει
7)	Σιφναϊός Άπόστ. υπόσχεσεις έγγραφής νέου δω- ρητού	»	»	» 1.000 1967 1.000
8)	Μανίδου Άλνα (είς μήμηνη συζύγου της Σεφ. Μανίδου)	»	»	» 2.000 θρείλει δύο έτη διαγράφεται
9)	Λάμπαισης Λεων.	»	»	» 1.000 1967 1.000
10)	Σήμου Μαιρία	»	»	» 6.000
11)	Παπαδόπουλος Θωμάς	»	»	» 500 αύξ. 1967 1.000
12)	Παγιατέλης Νικ.	»	»	» 500 αύξ. 1967 1.000
13)	Καλαντζάκος Νικ.	»	»	» 1.000 υπόσχεσεις πληρωμής τέλος 67
14)	Οικονόμου Χριστόφ.	»	»	» 1.500 υπόσχεσεις πληρωμής τέλος 67
15)	Οθεονόμου Ίωάν.	»	»	» 1.000 άπών είς έξωτε- ρικόν
16)	Άναστασίου Άθων.	»	»	» 3.000 1967 3.000
17)	Άναστασίου Κισμάς	»	»	» 500 1967 500
18)	Φλωρά Έσθηίπη	»	»	» 1.000 1967 1.000
19)	Λεσκοτόπουλος Πασχ.	»	»	» 1.000 άπουσιάζει
20)	Έκιντζόγλου Νικόλ.	»	»	» 500 1967 500
21)	Λεωνιδόπουλος Άπόστ.	»	»	» 500 —
22)	Πολίτης Άλκης	»	»	» 500 1967 500
23)	Λάγια Άηλαία	»	»	» 500 άπουσιάζει είς έ- ξοχήν
24)	Μπίλαμιούσης Άθων.	»	»	» 500 1967 500
25)	Ίσατάλας Γεώργιος	»	»	» 1.000 —
26)	Ίσατάλας Πάτρ. μετά τής άποθανούσης συζύγου του δωρητορίας	»	»	» 1.000 —
27)	Τερζής Άναστ.	»	»	» 1.000 υπόσχεσεις πληρωμής τέλος 67

28) Φωτιάδης Εὐγέν.	Ἔτησία συνδρομή δρχ.	500	1967	500
29) Βασιλόγλου Ἀ)φοί	» » »	500		—
30) Παπάζογλου Παντ.	» » »	500		—
31) Καπιτζόγλου Νικόλ.	» » »	300		ὑπόσχεσις αὐξή- σεως
32) Δουλιᾶς Ἀλέξ.	» » »	500		ὑπόσχεσις ἀπὸ 1965 ὑπόσχεται νὰ συ- νεχίσῃ
33) Νικολαΐδης Πέτρος — Ὑπερδωρητὴς — Διὰ τῶν μέσων τοῦ γραφείου του μεταφορῶν ὅλων τῶν προοριζομένων διὰ τὰς Ἑπαρχίας «Θρακικῶν»				

Διαγραφέντες δωρηταὶ — μέλη

- 1) Οἰκονομίδης Παισχ. ἔτησία συνδρομή δρχ. 500 ὀφείλει ἀπὸ τοῦ 1964 — διαγράφεται
- 2) Οἰκονομίδης Δημ. Ἐπιστήμων — υἱὸς » » » 500 ὀφείλει ἀπὸ τοῦ 1964 — διαγράφεται
- 3) Παυλίδου Ἐλ. » » » 500 ὀφείλει ἀπὸ τοῦ 1964 — διαγράφεται λόγω ἀνιάτου ἀσθενείας
- 4) Βερβελίδης Γεώργιος ἔτησία συνδρομή ἰδική του, τῆς συζύγου του καὶ τῶν κυριῶν Α. Φλόκα καὶ Ν. Σακμανοῦ δρχ. 2.500 — Ὑποσχέσεις καταβολῆς ἄνευ ἐκτελέσεως — Διαγράφεται.
- 5) Χαρούλιας Νικόλ. Τακτικὸς δωρητὴς — Ἐπλήρωσε μέχρι τοῦ 1965 — Ἡ ἐπιχειρησὶς του ἐπτώχευσε — διαγράφεται.
- 6) Ἀθηνοδώρου Κώστας — ἔτησία συνδρομή δρχ. 200, ὀφείλει ἀπὸ τοῦ 1965 — διαγράφεται.
- 7) Χαμπούρης Ἀντ. ἐφ' ἅπαξ δρχ. 2.000, ἀπουσιάζει εἰς τὸ ἔξωτερικόν.
- 8) Πανπειρωτῆς Δημ., Διαηγόρος — Εὐπορος κτηματίας — ἔτησία συνδρομή δρχ. 1.000 — ὀφείλει ἀπὸ τοῦ 1965 — διαγράφεται.

Ἀποβιώσαντες δωρηταὶ — μέλη

- 1) Ἀθηνοδώρου Δημ. Τακτικὸς δωρητὴς μέχρι τοῦ 1965 διὰ δρχ. 1.000 ἔτησίως, με ἐπιπρόσθετον καταβολὴν δρχ. 3.000 ἐφ' ἅπαξ — Ἀπεβίωσε.
- 2) Πασχαλίδου Μαρία — Τακτικὴ δωρητρία εἰς μνήμην τοῦ συζύγου της Ἀλέξ. Πασχαλίδου, διὰ δρχ. 800 μέχρι τοῦ 1965 — Ἀπεβίωσε.
- 3) Γονατῆς Στυλ. — Τακτικὸς δωρητὴς διὰ δρχ. 500 μέχρι τοῦ 1965 — Ἀπεβίωσε.
- 4) Μέγας Λουκᾶς — Τακτικὸς δωρητὴς δρχ. 500 μέχρι τοῦ 1964 — Ἀπεβίωσε.
- 5) Σαραντῆς Μιλτ. — Μέλος τοῦ Δ. Συμβουλίου — Δωρητὴς δρχ. 200 μέχρι τοῦ 1965 — Ἀπεβίωσε.

Οἱ ἀσχολούμενοι μέ τήν ἔκδοσιν βιβλίων εἶναι εἰς θέσιν νά γνωρίζουν πόσος χρόνος καί ἐργασία ἀπαιτοῦνται διά τήν συλλογήν τῆς καταλλήλου ὕλης, ἀνάγνωσιν καί διόρθωσιν ταξιθέτησιν καί ἐκτύπωσιν αὐτῆς.

Αὐτοὶ εἶναι οἱ λόγοι, οἵτινες μᾶς ἠμπόδισαν ἀπό τοῦ νά μῆ διατυπώσωμεν ἐνωρίτερον ἐγγράφως, διά τοῦ παρόντος 41ου Τόμου τῶν «Θρακικῶν», τήν ἀνακούφισίν μας διά τὸ σωτήριο ἐργον τῆς ἀναιμάκτου Ἐπαναστάσεως τῆς 21ης Ἀπριλίου ὑπὸ τοῦ Στρατοῦ διά τῆς Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως, νά συγχαρῶμεν δέ αὐτήν διά τήν παρὰ τοῦ Ἄνακτος καί τῆς πλειοψηφίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀναγνώρισιν καί ἐπικράτησιν τῆς.

Εὐχόμεθα ὀλοψύχως, καί ἐλπίζομεν, ὡς ἀγαπῶντες τήν ὁμαλότητα καί τήν πρόοδον τῆς Ἑλληνικῆς μας πατρίδος, ὅπως αἱ καταβαλλόμεναι προσπάθειαι εὐοδωθοῦν καί ἐκπληρωθοῦν ὅλαί αἱ προσδοκίαι ἐπ' ἀγαθῶ τῆς πατρίδος μας Ἑλλάδος.

Ἐκτενέστερον ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω θά ἀσχοληθῶμεν εἰς τήν προσεχῆ Γενικήν μας Συνέλευσιν.

ΓΕΝΙΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Παραθέτομεν κατωτέρω ενίας τῶν ἐπιστολῶν ἃς καθημερινῶς λαμβάνομεν ἐκ μέρους ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων, Διευθυντῶν Λυκείων, παρὰ διαφόρων Συλλόγων, Προέδρων Κοινοτήτων, Σωματείων, ἰδιωτῶν, μαθητῶν καὶ ἀγραμμάτων ἀκόμη χωρικῶν, οἵτινες, ἀπευθυνόμενοι κυρίως πρὸς τὸν Πρόεδρον κ. Φ. Μανουηλίδην, ἐκφράζουν παντοιοτρόπως τὴν εὐγνωμοσύνην των διὰ τὰς ἐκάστοτε ἐνισχύσεις τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κατὰ τὴν διανυθεῖσαν διετίαν.

(Συνέχεια ἐκ τοῦ 40οῦ Τόμου τῶν «Θρακικῶν»)

«Ἀξιότιμε καὶ ἀγαπητέ μοι Κε Μανουηλίδη,

Παρακαλῶ ὅπως δεχθῆτε τὰς θερμοτάτας εὐχαριστίας μου διὰ τὴν φιλόφρονα παρ' ὑμῖν προσφορὰν τοῦ ἄρτι ἐκδοθέντος 40οῦ Τόμου τῶν Θρακικῶν, πρὸς δὲ καὶ τὰ ἀπὸ καρδίας συγχαρητήριά μου τόσον διὰ τὸ δημοσιευόμενον εἰς αὐτὸν πλουσιώτατον ἀνέκδοτον ἱστορικὸν ὑλικόν, ὅσον καὶ ἰδιὰ τὴν ὄντως θαυμαστὴν δρᾶσιν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου.

Μετὰ τιμῆς ἐξαιρέτου καὶ ἀγάπης πολλῆς
Γ. Ν. ΒΕΑΤΣΟΣ»

«ΙΩΑΚΕΙΜΕΙΟΝ ΓΗΡΟΚΟΜΕΙΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΕΩΣ

Ἀξιότιμε Κύριε Πρόεδρε,

Θεωρῶ καθῆκον ἐπιβεβλημένον ὅπως ἐκφράσω ὑμῖν τὰς εὐγνώμονας εὐχαριστίας ἐμοῦ τε καὶ τοῦ Δ. Σ. τοῦ ἡμετέρου Ἰδρύματος, ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ 5.000 δραχμῶν. Μᾶς συγκινεῖ βαθύτατα τὸ ἀμέριστον ὑμῶν ἐνδιαφέρον καὶ ἡ προθυμία ἣν ἐπεδείξατε πρὸς τὸ ἡμέτερον Ἰδρυμα, σπεύσαντες ὅπως ἔλθῃτε ἄρωγός εἰς τὸ ἐπιτελούμενον ἔργον ἡμῶν, διὰ τῆς χρηματικῆς ἐνισχύσεως ὑμῶν, ἐπιβοηθοῦντες τοιοιτοτρόπως τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐξόδων λειτουργίας τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἰδρύματος. Ἐπὶ τούτοις δέξασθε παρακαλῶ καὶ τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐξαιρέτου τιμῆς καὶ ἀγάπης, δι' ἧς διατελῶ μετ' εὐχῶν ἐγκαρδίων.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Δ. Σ. τοῦ Ἰωακειμείου Γηροκομείου Ἀλεξ)πόλεως
Εὐχέτης πρὸς Θεὸν Μητροπολίτης Ἀλεξ)πόλεως
ΙΩΑΚΕΙΜ»

ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΕΩΣ

Κύριε Πρόεδρε,

Ὡς Δήμαρχος τῆς πόλεως καὶ Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Δημοτικοῦ Ὁδείου Ἀλεξανδρουπόλεως, αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ σᾶς ἀπευθύνω τὰς θερμὰς εὐχαριστίας τόσον τὰς ἰδικὰς μου ὅσον καὶ ἀπάντων τῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Δημοτικοῦ Ὁδείου διὰ τὴν προσφερθεῖσαν δωρεὰν ἐκ 3.000 δραχμῶν τοῦ ὑφ' ἡμᾶς Θρακικοῦ Κέντρου. Ἡ χειρονομία αὕτη δηλοῖ τὸ ἐνδιαφέρον ὑμῶν διὰ τὴν κίνησιν, τὴν ζωὴν καὶ τὰς ἐπιδιώξεις τῆς Θράκης μας καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐνέχει ἰδιαίτεραν σημασίαν. Παρακαλῶ ὅπως μετὰ τῶν εὐχαριστιῶν μου ἀπευθύνητε τοὺς χαιρετισμούς μου πρὸς ἅπαντα τὰ μέλη τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου

Ὁ Δήμαρχος Ἀλεξανδρουπόλεως

Θ. ΜΙΧΑΗΛΟΓΛΟΥ

Πρόεδρος Δημοτικοῦ Ὁδείου Ἀλεξανδρουπόλεως»

ΣΤΥΛΛΟΓΟΣ ΚΥΡΙΩΝ & ΔΕΣΠΟΙΝΙΔΩΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΕΩΣ

Κύριε Πρόεδρε,

Τὸ Δ. Συμβούλιο τοῦ Συλλόγου Κυριῶν καὶ Διδων Ἀλεξ(πό)λεως πολὺ συγκινημένο ἀπὸ τὴν στοργὴν καὶ ἀγάπην μὲ τὴν ὁποία περιβάλλετε τὸ Ἰδρυμά μας, ἐκφράζει θερμότητες εὐχαριστίας γιὰ τὸ ποσὸ τῶν 7.000.— δραχ. μὲ τὸ ὁποῖο βραβεύθηκα ἐπὶ πάμπαντα καὶ ἐργατικά κορίτσια τῆς Σχολῆς μας. Ὑπολογίζομε πάντα στὴν ἠθικὴν καὶ οἰκονομικὴν σας συμπαράστασιν τὴν τόσο πολὺτιμην.

Μὲ ἰδιαίτερον τιμὴν

ἡ Πρόεδρος

ΕΛ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ»

«Ἐξοχότατε Κύριε Μανουηλίδη, χαίρετε!

Πρὸ πολλοῦ ἐποιούμην τὴν τιμὴν, νὰ γράψω πρὸς Ὑμᾶς καὶ νὰ Σᾶς εὐχαριστήσω, διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ ἐκφρασθεῖσαν εὐαρέσκειαν καὶ τὰ καλά λόγια Σας, πού ἐχαράξατε ἐν τῷ 40ῷ τόμῳ τοῦ Θρακικοῦ Περιωδικοῦ. Δὲν προσέφερα τίποτε! Ἀπλούστατα, ἐσταχυολόγησα μικρὰν ὕλην ἐκ τῆς τοπικῆς Ἱστορίας καὶ Παραδόσεως χάριν τῆς διαφημίσεως τῆς μικρᾶς Πατρίδος μου. Οἱ ἔπαινοι ἀρμόζουσιν εἰς πολὺ μορφομένους, ἀπ' ἐμοῦ καὶ οὐχὶ εἰς κατωτέρους, οἷος εἶμαι ἐγώ. Προσπαθῶ νὰ συλλέξω καὶ ἄλλας τοπικὰς παραδόσεις, αἷς ἐν καιρῷ, θ' ἀποστείλω Ὑμᾶς. Ὁμοίως εὐχαριστῶ Ὑμᾶς σφόδρα, διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν 100 ἀνατύπων τευχιδίων τῆς ἱστορίας τῆς Πατρίδος μου. Εὐχομαι ὅπως ὁ Πανάγαθος Θεός, χαρίξῃ ὑγείαν καὶ εὐρωστίαν εἰς πολλὰ ἔτη, ἐπ' ἀγαθῆ τοῦ Ἔθνους ἡμῶν καὶ τῆς Θράκης.

Μετὰ πολλῶν εὐχῶν καὶ ἐκτιμήσεως Ὑμέτερος

Πρωτοπρ. + ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ»

«Καλημέρα σας Κύριε Πρόεδρε.

Πρώτη, και άγνωστη είναι ή επιστολή μας που λαβένεται από εμάς τούς δύο, αλλά θα γνωριστούμε δια του γράμματος. Κύριε πρόεδρε σās ευχώμαστε χρόνια πολά έμής τό νέο άνδρόγενο, και σās ευχαριστούμε πάρα πολί που μάς δώσατε αυτά τά λίγα λευτά, και κάναμε και έμής τό γάμο μας. γιατί ήμασσε και ή δύο πάρα πολί φτωχή, αλλά θα δουλέψομε πάρα πολί για να μπορέσομε να ζίσουμε αυτά τά λίγα χρόνια τής ζωημας και μόνον ό μεγαλοδίναμος Θεός να μάς έχει στο νούτου και να ήμωσται γαιροι για να τά βγάλομε πέρα.

Μέ καλό να λάβετε τήν επιστολή μας.

Σās χαιρετούμε εμείς οι νέοι
ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΚΑΙ Η ΕΥΓΕΝΟΥΛΑ
Καλημέρα σας»

«Σεβαστέ κ. Μανουηλίδη,

Από τό Λύκειον Διδυμοτείχου σās γράφει ένας μαθητής, τόν όποιον ή μεγάλη σας καρδιά ευεργέτησε. Η προσφορά σας αυτή, όμολογώ, μου έδωσε καινούργια φτερά να συνεχίσω τήν προσπάθειάν μου ως μαθητής, για να δυναθώ να φρανώ άντάξιως τών ευγενών προσδοκιών σας. Σās εύχομαι με όλην τήν δύναμιν τής ψυχής μου μακροζωϊαν και καλήν υγείαν, για να συνεχίσητε τό ύψηλόν έργον σας, από τό όποϊον άντλούν δυνάμεις και έλπίδες τά παιδιά τών περιοχών τής Θράκης.

Ευχαριστώ με σεβασμό και άγάπη
ΣΤΑΘΑΚΗΣ ΔΑΜΙΑΝΟΣ»

«Σεβαστέ κ. Πρόεδρε,

Θεωρώ μεγάλη ύποχρέωση να εκφράσω τήν ευγνωμοσύνη και τίς θερμές ευχαριστίες μου για τήν άπονομή εκ μέρους σας χρηματικοῦ βραβείου δύο χιλιάδων δραχμών. Είμαι συγκινημένη και για τήν οικονομική ενίσχυση αλλά πιο πολύ για τήν ήθική ίκανοποίηση. Χρέος μας είναι να εκτιμήσομε τό πνεῦμα και με τήν ευγενικιά σας χειρονομία δώσατε τό παράδειγμα στους νέους ότι τό πνεῦμα υπερέχει τής ύλης. Είμαι μιá Θρακοπούλα τής βορείας εσχαιτίας τής Ελλάδος και σās υπόσχομαι ότι θα φροντίσω να προσθέσω κι' έγώ τό «λ ι θ α ρ ά κ ι » μου για τήν έξιχνίωση τής Ιστορίας του τόπου μου, τήν έθνολογική καταγωγή τών Θρακών, τήν γνησιότητα τής εθνικής τους καταγωγής και γενικά για τήν έδραίωση τής Ιστορίας τής Ελλάδος.

Μέ άπειρη εκτίμηση και ευγνωμοσύνη
ΠΑΝΤΙΔΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ
Μαθήτρια Β' Τάξεως Λυκείου Δικαίων»

«Σεβαστέ μου κ. Μανουηλίδη,

Με αίσθημα συγκινήσεως ἐδιάβασα τὴν ἀπὸ 10.4.67 ἐπιστολὴν σας. Σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τοὺς θερμοὺς λόγους καὶ τὰς εὐχὰς σας. Ἡ ἀνυπόκριτος χαρὰ σας καὶ ἡ εὐκρίνεια τῶν αἰσθημάτων σας, μὲ ἐνδυναμώνει εἰς τὸ δύσκολον ἔργον μου. Αἰσθάνομαι ὅτι ἡ προσγενομένη πρὸς ἐμὲ τιμὴ ἀντανακλᾷ εἰς τὸν εὐγενῆ λαὸν τῆς Θράκης — καὶ ἐπιτρέψατε νὰ νομίζω — καὶ πρὸς ὑμᾶς τὸν σεβαστὸν ΝΕΣΤΟΡΑ τῆς Θράκης καὶ τὸν ἀκαταμάχητον ἀγωνιστὴν τῶν δικαίων του. Ἀνέκαθεν εἶχα συνειδήσιν τοῦ γεγονότος ὅτι ἀπὸ σᾶς παρέλαβον τὴν σκυτάλην τοῦ ἀγωνιστοῦ τοῦ Θρακικοῦ λαοῦ. Καὶ σεμνύνομαι διὰ τοῦτο. Διότι ὑμεῖς ἐλευκάνθητε καὶ εἰς τὸν ὠραῖον ἀγῶνα καὶ ἐγράψατε ἱστορίαν ἀπὸ τὴν ὁποίαν οἱ σύγχρονοι καὶ οἱ μεταγενέστεροι θὰ ἀντλοῦν διδάγματα σοφά. Ὡς προμετωπίδα τῶν ἀγῶνων μου καὶ κατευθυντήριον γραμμὴν μου ἔχω τάξει, ὡς καὶ σεῖς, τὴν ἀγάπην μου πρὸς τὴν Θράκην μας, καὶ τὴν ἀγρυπνον καὶ μὲ σταρῆν παρακολούθησιν τῶν ποικίλων προβλημάτων της καὶ τὴν ἀξιοποίησιν τοῦ σκληροῦ μόχθου τοῦ λαοῦ της. Παρακαλῶ βεβαιωθῆτε ὅτι αἰσθάνομαι ἐαυτὸν θεματοφύλακα τῆς ὠραίας ἀγωνιστικῆς παραδόσεως, πού μᾶς ἐκληροδοτήσατε μὲ τοὺς πολυτετεῖς ἀγῶνας σας καὶ τὰ ἐπιτεύγματα σας ὑπὲρ τῆς Θράκης.

Σᾶς εὐχαριστῶ καὶ πάλιν θερμῶς
 ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΛΗΣ»
 Παιδιάτρος

«Σεβαστέ μοι κ. Πρόεδρε,

Ἄν καὶ κάπως καθυστερημένα, ἐν τούτοις, δὲν λησμονῶ νὰ σᾶς ἐκφράσω τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας, ἐκτιμώντας τὴν εὐγενῆ αὐτὴ χειρονομία σας. Τὸ μεγάλο αὐτὸ ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον δείχνετε διὰ τὴν μαθητιῶσα νεολαία τοῦ Ν. Ἑβρου, τοῦ πλέον βορειοτέρου καὶ ἀπομακρυσμένου τμήματος τῆς Ἑλλάδος, μᾶς συγκινεῖ ὅπως ἰδιαίτερος καὶ μᾶς δίδει τὸ κουράγιο ὥστε νὰ φθάσωμε μὲ μεγαλύτερον ζῆλον καὶ ἐλπίδες ἕως τὸ τέλος τοῦ σκοποῦ μας. Εἴμεθα ὑπερήφανοι, διότι οὔτε χρόνος οὔτε ἡ μεγάλη ἀπόστασις, ἡ ὁποία μᾶς χωρίζει στάθηκε ἱκανὴ ὥστε νὰ μᾶς λησμονήσετε. Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον καὶ ἡμεῖς πάντοτε καταβάλλομεν κάθε προσπάθεια ὥστε νὰ φαινώμεθα ἀντάξιοι τῆς ἀγάπης σας. Γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ σᾶς ἐκφράζω τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας.

Μὲ σεβασμὸ

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ ΖΙΑΓΑΚΗ»

«Ἀξ)με Κύριε,

Παρακαλῶ ὅπως εὐαρεστηθῆτε νὰ δεχθῆτε τὰς θερμὰς εὐχαριστίας ἐμοῦ καὶ τῆς οικογενείας μου διὰ τὴν εὐγενῆ καλωσύνην τὴν ὁποίαν εἶχε τὸ ὑπὸ τὴν

Προεδρίαν σας Θρακικόν Κέντρον διά τήν πραιοδοτίησιν τῆς θυγατρὸς μου
Φρειδερίκης.

Μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς
ΣΤΑΤΡΟΣ ΚΤΡΛΙΔΗΣ»

«Αἰσθάνομαι ὑποχρέωσιν νὰ ἐκφράσω τὰς ἀπείρους εὐχαριστίας μου διά τῆς παρουσίας μου καὶ πρὸς Ἑμᾶς διά τὴν οικονομικὴν ἐνίσχυσιν ἐκ 1.000 (χιλίων δραχμῶν) τὴν ὁποίαν ἔλαβον ἀπὸ τὸ εἰς Διδ)χον παράρτημα τοῦ ὑπὸ τὴν Ἑμετέραν ἡγεσίαν Θρακικοῦ Κέντρον, ὡς πυροπαθῆς. Ἐκάηκε τὸ σπίτι μου ὀλοσχερῶς ἐξ ἀγνώστου αἰτίας καὶ μείνωμε ἑστὸς πέντε ὁρόμους, μὲ τὴν βοήθειαν ὅμως ὄλων τῶν συγχωριανῶν μου κατώρθωσα νὰ τὸ ξανακατασκευάσω καὶ πάλιν καὶ μὲ τὴν συμπαράστασιν ὄλων τῶν καλῶν ἀνθρώπων σὰν καὶ ἑσᾶς ἔχω καὶ πάλιν τὴν οἰκίαν μου καὶ περιμάζωφα τὴν ἐξ ὀκτὼ μελῶν οἰκογένειάν μου εἰς αὐτὴν καὶ ἔτσι τὸ βαρὺ κτύπημα τῆς τύχης μας πέρασε. Ἐκφράζω λοιπὸν τὰς εὐχαριστίας μου πρὸς Ἑμᾶς καὶ εὐχόμεαι πρὸς τὸν Παντοδύναμον νὰ σᾶς χαρίξῃ μακροήμερευσιν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ Ἱεροῦ σκοποῦ τὸν ὁποῖον ἀνελάβατε διά τῆς ἡγεσίας τοῦ Θρακικοῦ Κέντρον.

Μετὰ σεβασμοῦ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΑΣΙΟΤΑΗΣ
Παλιούρι Διδυμ)χου»

«Σεβαστέ μας Κύριε Πρόεδρε,

Ἑμεῖς οἱ ἑπτὰ μαθητῆριες τῆς Ταπτηουργικῆς Σχολῆς τοῦ Συλλόγου Κυριῶν καὶ Δεσποινίδων Ἀλεξανδρουπόλεως: Αἰκ. Γουλιαμτζῆ, Ἀναστ. Παπαδοπούλου, Τ. Παπαδοπούλου, Π. Ναλμπάντη, Φ. Φωτιάδου, Π. Τσομπανίδου καὶ Σ. Ρίζου, ὄλες πτωχὰ κορίτσια ἀπὸ παραμεθόρια χωριὰ τοῦ Ἑβρου, σᾶς εὐγνωμονοῦμε μὲ ὄλη μας τὴν καρδιά γιὰ τὸ βραβεῖο τῶν 1.000 δρχ., ποὺ πήρε ἡ καθεμὰ μας στὴν προχθεσινὴ γιορτὴ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρον. Τρεῖς χρόνια τώρα, αὐτὰ τὰ βραβεῖα τοῦ Θρακικοῦ Κέντρον, εἶναι μιὰ παρακίνηση γιὰ νὰ γίνουμε καλλίτερες κοπέλλες καὶ πῶ ἀξίες τεχνίτριες. Πολυσέβαστε καὶ ἀγαπητέ μας Κύριε Πρόεδρε, θέλομε νὰ πιστέψετε ὅτι μ' αὐτὸ τὸ ἔργο σας γίνετε γιὰ τὸ πτωχόκοσμον τῆς Θράκης ἕνα σπουδαῖο στηρίγμα. Ἑμεῖς ἐδῶ μὲ τὴν ἀφοσίωση στὴν εὐλογημένη μας δουλειὰ καὶ τὸ τίμον φέρσομό μας θὰ προσπαθοῦμε νὰ γινώμαστε ὄλο καὶ πῶ ἀξίες τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὑποστηρίξεώς σας.

Μὲ βαθύτατον σεβασμὸν

Π. Τσομπανίδου, Παπαδοπούλου Τ., Ρίζου Σ., Α. Παπαδοπούλου, Φ. Φωτιάδου, Ναλμπάντη Π., Γουλιαμτζῆ Αἰκ.»

«Σεβαστέ Κύριε Πρόεδρε,

Αἰσθάνομαι βαθυτάτη συγκίνηση καὶ θεωρῶ ὑποχρέωσή μου νὰ σᾶς ἐκ-

φράσω τις θερμές μου ευχαριστίες για την πολύτιμη προσφορά των 2.000 δρχ. του Θρακικού Κέντρου.

Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ
ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΕΑΣ Χ.
 μαθητῆς τῆς Γ' Γυμνασίου»

«Σεβαστὲ Κύριε Πρόεδρε,
 Ἐπιτρέψατέ μου νὰ σᾶς ἐκφράσω τὰς θερμοτάτας μου εὐχαριστίας διὰ τὴν χαρὰν, ποὺ μοῦ δώσατε μὲ τὸ χρηματικὸν βραβεῖον τῶν 2.000 δρχ. τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου τὸ ὁποῖο ἀντανακλᾷ στοὺς δασκάλους μου καὶ στὸ Σχολεῖο μου.

Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ
ΖΑΧΑΡΙΟΥ
 μαθήτρια τῆς Γ' Λυκείου»

«Σεβαστὲ μας κύριε Πρόεδρε,
 Εἶμαι βαθύτατα συγκινημένη, ἀπὸ τὴν γενναιόδωρη χειρονομία τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου καὶ σᾶς εὐχαριστῶ θερμῶς, γιατί μοῦ δώσατε τὴν εὐκαιρία, νὰ γευθῶ μιὰ τόσο μεγάλη χαρὰ, μὲ τὸ χρηματικὸ βραβεῖο τῶν 2.000 δρχ., ποὺ ταυτόχρονα, ἀπετέλεσε μιὰ διάκριση γιὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν ἐπιμέλειά μου.

Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ
ΣΙΔΕΡΑ ANNA
 Μαθήτρια τῆς Α' Τάξεως Λυκείου Θηλέων Ἀλεξ(πόλεως)»

«Σεβαστὲ Κύριε Πρόεδρε,
 Πολὺ συγκινημένος ἐκφράζω τὰς βαθυτάτας μου εὐχαριστίας διότι συμπεριληφθεὶς μεταξὺ τῶν βραβευθέντων μαθητῶν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ἔλαβον τὸ ἐκ 2.000 δρχ. χρηματικὸν βραβεῖον. Νὰ εἶσθε βέβαιος ὅτι θὰ καταβάλαμεν κάθε προσπάθειαν ὡς τέκνα τῆς Θράκης νὰ δικαιώσωμεν τὰς προσδοκίας σας.

Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ
ΚΑΣΠΑΡΙΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
 Μαθητῆς Γ' Οἰκονομικοῦ Λυκείου Ἀλεξ(πόλεως)»

«Σεβαστὲ Κύριε Πρόεδρε,
 Τὸ θεωροῦσα ὑποχρέωσί μου, νὰ σᾶς εὐχαριστήσω γιὰ τὸ χρηματικὸ βραβεῖο τῶν 2.000 δρχ. ποὺ μοῦ προσέφερε τὸ Θρακικὸ Κέντρο. Ἡ εὐγενικὴ αὐτὴ προσφορά, μᾶς συγκινεῖ πολὺ, γιατί δείχνει, ὅτι δὲν ξεχνᾶτε ποτὲ τὰ παιδιὰ τῆς Ἑλληνικοτάτης Θράκης.

Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ
ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
 Μαθητῆς τῆς Γ' Τάξεως Β' Γυμνασίου Ἀρρένων Ἀλεξ(πόλεως)»

«Ἀξιοσέβαστέ μας Κύριε Πρόεδρε,

Αὐτὸ τὸ βραβεῖο τῶν 2.000 δρχ., ἔρριξε φῶς στὸ πτωχό μας σπῖτι, πού χρόνια δοκιμάζεται ἀπὸ τὴν πείρα τῆς ὀρφάνιας καὶ τῆς φτώχειας. Ἡ χήρα μητέρα μου τ' ἀδελφάκια μου καὶ γὰρ σᾶς εὐγνωμονοῦμε. Θὰ κάνω ὅ,τι μπορῶ γιὰ νὰ γίνω μιὰ καλὴ καὶ προκομμένη Θρακιωτοπούλα. Ὁ Παντοδύναμος νὰ σᾶς χαρίζη ὑγεία, πολλὴ ὑγεία γιὰ τὸ καλὸ τῆς Θράκης μας.

Φιλῶ μὲ σεβασμὸ τὸ χέρι σας

ΑΘΗΝΑ ΣΑΛΑΜΑΝΗ

Μαθήτρια τῆς Β' Τάξ. τοῦ Γυμν. Θηλέων Ἀλεξ)πόλεως»

Ἀξιότιμε Κύριε Διευθυντὰ

Καλημέρα σας. Σᾶς ὑπερ εὐχαριστοῦμε γιὰ τὸ ποσὸν δρχ. 5.000 τὸ ὁποῖον μᾶς στήλατε, καὶ κάναμε τῶν γάμων μας Σᾶς εὐχόμεθα διὰ τὴν εὐεργεσίαν σας εἰς ἀνώτερα καὶ ὅτει ἐπουθιμήτε. Ἐμῆς δὲν ἤμεθα ἄξιοι νὰ σᾶς ἀνταποδώσομεν εὐχόμεν ὁ θεὸς νὰ σᾶς ἀνταποδώσει τὴν ἐπιθυμίαν σας. Γλυκοασπάζομε τὴν δεξιάν σας. Μετὰ τιμῆς ἐγὼ ὁ Ὑιὸς τοῦ ἀναπήρου Δημητρίου.

Σᾶς εὐχαριστῶ καὶ ἐγὼ μὲ τὰ τεμῆς».

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΛΥΚΕΙΟΝ ΦΕΡΡΩΝ

Ἐχομεν τὴν τιμὴν νὰ πέμψωμεν ὑμῖν συνημμένως ἀντίγραφον τῆς ὑπ' ἀριθ. 16/21-12-66 πράξεως τοῦ Συλλόγου τοῦ καθ' ἡμᾶς Σχολείου ὡς καὶ ἐπιστολὴν τῆς βραβεύσεως μαθητηρίας ὑπὸ τοῦ ὑμετέρου Συλλόγου. Ἐκφράζων καὶ προσωπικᾶς θερμοῦς εὐχαριστίας καὶ συγχαίρων ἀπὸ καρδίας τὸν ὑμέτερον Σύλλογον καὶ ὑμᾶς ἰδιαιτέρως.

Μετ' ἔξαιρέτου τιμῆς

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λυκείου

ΙΩΑΝΝΗΣ Β. ΓΚΟΝΗΣ»

«Σεβαστέ μοι Κύριε Πρόεδρε,

Τυχάνω μαθήτρια τῆς Δευτέρας (Β') Τάξεως τοῦ Λυκείου Φερρῶν καὶ ἔσχον τὴν ἔξαιρετον τιμὴν καὶ μεγάλην χαρὰν νὰ βραβευθῶ διὰ τὴν ἐπιτευχθεῖσαν ἐπίδοσίν μου εἰς τὰ μαθήματα καὶ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν διαγωγὴν καὶ χρησιμοθηρίαν μου καὶ νὰ λάβω ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου Σας τὸ χρηματικὸν βραβεῖον τῶν δύο χιλιάδων (2.000) δραχμῶν. Συγκινημένη βαθύτατα Σᾶς ἐκφράζω τὰς θερμοτάτας μου εὐχαριστίας. Ἡ εὐγενικὴ αὕτη ἐκ μέρους Σας χειρονομία ἀποτελεῖ δι' ἐμὲ ἐν ἰσχυρὸν κίνητρον, ὅπως ἐντείνω ἔτι περισσότερον τὰς προσπάθειάς μου πρὸς ἐπίτευξιν καλλιτέρας ἐπιδόσεως εἰς τὰ μαθήματα καὶ ἀριωτέρον ψυχικοῦ καὶ ἠθικοῦ καταρτισμοῦ. Οὕτω θὰ φανῶ ἀνταξία τῶν προσδοκιῶν Σας, τῶν προσδοκιῶν τῶν σεβαστῶν μοι κ.κ. Καθηγητῶν, τῶν

προσφιλῶν μοι γονέων καὶ ἑαυτῆς. Μὴ δυναμένη νὰ εἶπω ἄλλο τι ἐκ τῆς κατεχούσης με βαθυτάτης συγκινήσεως, Σᾶς εὐχαριστῶ ἐκ κέντρων ψυχῆς καὶ πάλιν καὶ Σᾶς παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε καὶ ἐν ἀπλοῦν, ἀλλὰ θερμότατον εὐχαριστῶ καὶ ἐκ μέρους τῆς πολυμελοῦς οἰκογενείας μου.

Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ
ΒΕΡΓΪΔΟΥ ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΗ τοῦ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ»

«Σεβαστέ μας Κύριε Μανουηλῆδη ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά μου γένει τὸ εὐχαριστὸ μου. Μεγάλον δῶρον γιὰ μένα τὸ φροχολόρητο καὶ μεγάλη βοήθημα ἦταν οἱ 5.000 δραχμῆς ποὺ μᾶς δώσατε καὶ κάναμε τὸ γάμο. Ὁ Πατέρας μου ἡ μάνα μου ὅλη ἡ βασανισμένη μου οἰκογένεια σᾶς ἐβγνομονεῖ καὶ σᾶς φιλοῦμε τὸ χέρι σας τὸ ἐβλογημένο καὶ χρυσό. Νὰ μᾶς ζῆσετε πολὰ χρόνια.

ΓΙΑΝΟΥΛΑ ΛΗΜΝΙΟΥ»

«Σεβαστέ μας Πρόεδρε Κύριε Μανουηλῆδη,

Μὲ τὴν ἐβλογημένη αὐτὴ προηκοδότησι τῶν 5.000 δραχμῶν ποὺ μᾶς δώσατε ἀποφασίσαμε τὸ γάμο μας. Τόσο καιρὸ μονάχα τὸ σκεφτάμασταν καὶ τίποτε ἄλλο. Νὰ ἦστε καλά. Ὁ μεγαλοδύναμος νὰ σᾶς δῖνῃ ὑγία καὶ μακροχρόνια ἀπὸ σᾶς νὰ εἶναι ἡ Λύπη. Ἡ φαμίλια καὶ γὰρ σᾶς ἐβγομονοῦμε καὶ σᾶς εὐχαριστοῦμε

Σᾶς φιλῶ τὸ χέρι
ΕΛΕΝΗ ΤΣΟΛΑΚΗ»

«Κύριε Πρόεδρε,

Ἀπειρους εὐχαριστίας σᾶς ἐκφράζομε διὰ τὴν γενναίαν σας χειρονομίαν τῆς προηκοδοτήσεως τῆς νεοσυσταθείσης οἰκογενείας μας διὰ τοῦ ποσοῦ τῶν 5.000 δραχμῶν. Τὸ χρηματικὸν τοῦτο ποσὸν ἔδωσεν εἰς ἡμᾶς ὄχι μόνον ὑλικὸν ἀλλὰ καὶ ἠθικὸν στήριγμα τὸ ὁποῖον ἐμπνέει εἰς ἡμᾶς αἰσιοδοξίαν διὰ τὴν ζωὴν. Εὐγνωμονοῦντες Ἰμᾶς εὐχόμεθα ὁ Θεὸς νὰ σᾶς δώσῃ Ὑγίαν, μακροήμερευσιν καὶ πᾶσαν ἀτομικὴν καὶ οἰκογενειακὴν εὐτυχίαν.

ΜΑΡΙΑ ΣΙΡΜΟΥ - ΔΕΛΗΔΗΜΟΥ»

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΞΑΝΘΗΣ
ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΠΟΛΤΣΙΤΟΥ

«Ἀξιότιμε κ. Πρόεδρε,

Μετὰ μεγάλης χαρᾶς καὶ συγκινήσεως τὴν περασμένη Κυριακὴ 26ην τρέχοντος μηνός, ἑορτὴν τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου Παλαμᾶ, ὑπεδέχθημεν τὸν ἐκπρόσωπον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Ἁρ. Γεννάδιον μετὰ μελῶν τῆς Τοπικῆς Ἐπιτροπῆς Θρακικοῦ Κέντρου Ξάνθης, οἱ ὅποιοι προσήλθον πρὸς ἐπιδότησιν

τῆς ἐξαγγελθείσης πρὸ ἡμερῶν προικοδοτήσεως τῆς ἀπόρου μνηστευμένης κορασίδος τῆς Κοινότητός μας, Σταματούλας Τοπτσίδου καὶ ἤδη συζύγου Γεωργίου Μάντζαρη. Τὸ καλοσῶρισε ἀρχικὰ ἔγινε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ χωριοῦ ὅπου προσῆλθον οἱ εὐγενέστατοι ὡς ἄνω Κύριοι πρὸς ἐκκλησιασμὸν των, μετὰ τὸ πέρασ τοῦ ὁποίου σύσσωμον τὸ ἐκκλησίασμα μετὰ τοῦ ἐκπροσώπου σας κατευθύνθημεν εἰς τὸ Κοινοτικὸν Κατάστημα ὅπου ἐν σεμνῇ τελετῇ καὶ κατόπιν εὐσπάχου καὶ μεστής ὁμιλίας τοῦ ἐκπροσώπου σας κ. Α. Γενναδίου ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε ἐν ὀλίγοις τὸ θεάρεστον καὶ φιλανθρωπικὸν πρόγραμμα τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, μετὰ τὸ πέρασ τῆς ὁποίας ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ὁμιλητοῦ ἡ ἀπονομὴ τῆς προικοδοτήσεως ἐκ 5.000 δραχ. πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἄπορον κορασίδα. Βαθύτατα συγκινημένοι ἅπαντες οἱ παρακολουθήσαντες τὴν σεμνὴν αὐτὴν τελετὴν δημόται τῆς Κοινότητός μου, σπεύδουν δι' ἐμοῦ νὰ ἐκφράσουν πρὸς Ὑμᾶς καὶ δι' Ὑμῶν πρὸς τὰ Μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου τὰς εὐγνώμονας εὐχαριστίας των, διὰ τὸ ἐπιτελούμενον ἀγαθοεργὸν ἠθικὸν ἔργον, βοηθῶντας τὰ πτωχὰ κορίτσια τῆς ἡρωϊκῆς μας Θράκης, ἡ ὁποία εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα καὶ πολυδοκμασμένα καμμάτια τῆς πολυαγαπημένης μας Πατρίδος.

Μετὰ μεγάλης τιμῆς

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος
ΣΤΕΦ. ΒΕΡΒΕΛΙΔΗΣ»

«Σεβαστέ μοι κ. Πρόεδρε,

Ἐκ μέρους τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, τοῦ ὁποίου ἔχετε τὴν τιμὴν νὰ προῖστασθε, καὶ διὰ τοῦ ἐνταῦθα εἰσηγητοῦ του κ. Ἀριστίππου Γενναδίου ἐλήφθησαν παρὰ μαθητοῦ τῆς καθ' ἡμᾶς Σχολῆς δραχμαὶ δύο χιλιάδες (2.000), αἱ ὁποῖαι τοῦ ἐδόθησαν ὡς βραβεῖον, διότι διακρίνεται διὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τυγχάνει ἄπορος. Ὡς Διευθυντῆς τῆς Σχολῆς αἰσθάνομαι μεγάλην τιμὴν διότι ἐπικοινωνῶ μεθ' Ὑμῶν, ὅστις τυγχάνετε παλαίμαχος Ἐθνικῶν ἀγώνων καὶ μεγάλων κοινωνικῶν προσπαθειῶν καὶ ἐκφράζω θερμοτάτας εὐχαριστίας διὰ τὴν συγκεκριμένην ὡς ἄνω χειρονομίαν. Εὐχάμαι δὲ ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς χαρίξῃ εἰς Ὑμᾶς μακροζωίαν καὶ υγείαν, ἵνα ἐν τῷ διακρίνῃ Ὑμᾶς ἐνθουσιασμῷ καὶ πατρικῇ στοργῇ πρὸς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην, ἐπεκτείνητε ἔτι περαιτέρω τὴν ἤδη πλουσιωτάτην εὐεργετικὴν δρασίαν. Διὰ τὸ Θρακικὸν Κέντρον εὐχάμαι, μόνιμον ἀνθησιν οἰκονομικὴν, παισιώσιν καὶ συμπαράστασιν ἀπὸ ὅλους τοὺς Θράκας, συνέχισιν τῆς πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀκτινοβολίας, ὡς καὶ δλοκλήρωσιν καὶ πραγμάτων ὅλων τῶν σκοπῶν καὶ ἐπιδιώξεών του. Εὐελπιστῶν ὅτι ἡ καθ' ἡμᾶς Σχολή, τῆς ὁποίας οἱ τρόφιοι τυγχάνουν κατὰ κανόνα ἄποροι καὶ τῆς ὁποίας ἡ ἀποστολὴ ἀπὸ ἀπόψεως Ἐκκλησιαστικῆς ἀλλὰ καὶ Ἐθνικῆς εἶναι ὑψίστη, θὰ ἀποτελέσῃ καὶ πάλιν εἰς τὸ μέλλον ἀντι-

κείμενον εὐγενοῦς καὶ φιλανθρωποῦ προσφορᾶς τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου..

Διατελῶ μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ καὶ ἀπειρου εὐγνωμοσύνης

Ὁ Διευθυντῆς

ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ Α. ΖΩΓΡΑΦΟΣ

Γυμνασιάρχης»

«Σᾶς εὐχαριστῶ πάρα πολὺ πού με βοηθήσατε καὶ ἐμένα τὴν Ζουρνατζῆ Ἀθανασία. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἀνακουφίστηκα πάρα πολὺ με τὶς 5.000 δρχ. ἀγόρασα ἀρκετὰ γιὰ τὸ νοικοκυριό μου, πού μοῦ ἔλειπαν. Ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ σᾶς τὸ πληρώσω αὐτὸ τὸ καλό. Γι' αὐτὸ παρακαλῶ τὸν Κύριον τῶν Δυνάμεων, νὰ σᾶς χαρίξῃ ὑγείαν καὶ εὐτυχίαν, οἰκογενειακὴν καὶ ἀτομικὴν καὶ ἐνίσχυσιν εἰς τὸ ὥραϊον ἔργον σας. Σᾶς εὐχόμαι ἐγὼ καὶ ὅλοι οἱ συγγενεῖς μου καλὸ Πάσχα.
Μὲ εὐγνωμοσύνη - ΑΘΑΝ. ΖΟΥΡΝΑΤΖΗ»

«Αἰσθάνομαι ἰσθρὰν ὑποχρέωσιν νὰ σᾶς εὐχαριστήσω ὡς Πρόεδρον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου. Κι' ἐγὼ ἡ Γιουβανοπούλου Ἀρχοντῆ ἔλαβα ἀπὸ τὸ Θρακικὸν Κέντρον ἑξάνθης 5.000 δρχ., γι' αὐτὸ σᾶς εὐχαριστῶ πάρα πολὺ. Ὁ Πανάγαθος Θεὸς νὰ σᾶς εὐχαριστήσῃ καὶ νὰ σᾶς πληρώσῃ γιὰ τὴν καλωσύνην αὐτὴν καὶ διὰ ὅλην τὴν Χριστιανικὴν δρᾶσιν σας. Νὰ σᾶς δίδῃ ὁ Παντοδύναμος, ὑγείαν, ἀτομικὴν καὶ οἰκογενειακὴν καὶ νὰ σᾶς ἐνισχύῃ εἰς τὸ φιλανθρωπικὸν αὐτὸ ἔργον σας.

Σᾶς εὐχαριστῶ κι' ἐγὼ καὶ ὁ σύζυγός μου Χρήστος Καζάκης, Σᾶς εὐχόμεθα ὑγείαν καὶ εὐτυχίαν καὶ καλὸ Πάσχα.

Μὲ εὐγνωμοσύνην πολλήν
ΑΡΧΟΝΤΗ ΓΙΟΥΒΑΝΟΠΟΥΛΟΥ»

«Σεβαστέ μοι Κύριε Μανουηλίδη,

Ἔρχομαι νὰ εὐχαριστήσω ὑμᾶς θερμῶς διὰ τὴν εὐγενῆ ὑμῶν χειρονομίαν, δηλαδὴ τὴν βράβευσιν δύο μαθητῶν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς ἑξάνθης, εἰς τῶν ὁποίων τυγχάνω νὰ εἶμαι ἐγὼ. Ἡ προσφορὰ ὑμῶν δείχνει τὸ θερμὸν καὶ ἀμέριστον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν πρόοδον τῶν πτωχῶν μαθητῶν καὶ τὴν ἀνταμοιβὴν τῶν ἐπιμελῶν ταιούτων. Εἶναι περιττὸν νὰ ἐξάρω τὸ ἔργον καὶ τὴν δρᾶσιν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, καθ' ὅτι πλέον ἔχει γίνῃ πασίγνωστος ὁ σκοπὸς αὐτοῦ. Ἐπειδὴ λοιπόν, τυγχάνω εὐεργετηθεὶς μαθητῆς ἐκ μέρους τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, τοῦ ὁποίου ἡ ψυχὴ καὶ ὁ κύριος μοχλὸς εἴσθε σεῖς, αἰσθάνομαι τὴν ἑσωτερικὴν ἀνάγκην καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εὐχαριστήσω ὑμᾶς ἐκ βάθους ψυχῆς καὶ νὰ δώσω πρὸς ὑμᾶς πῆν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ φανῶ ἀντάξιός τῆς τιμῆς καὶ τῆς προστασίας ἧς ἔτυχον. Δηλῶ ἐπίσης ὅτι τὸ ποσόν, ὃ ἐχορηγήθη πρὸς

ἔμὲ ἀναπληροῦ καὶ θεραπεύει ἀδυσωπῆτως προσωπικὰς μου ἀνάγκας. Ἡ σκέψις ὅτι μοῦ παραστέκουν καὶ μὲ προστατεύουν προσωπικότητες ὡς ὑμεῖς μοῦ παρέχει δύναμιν καὶ θάρρος πρὸς συνέχισιν τοῦ σκληροῦ μαθητικοῦ μου ἀγῶνος, ἀλλὰ συγχρόνως μοῦ καλλιιεργεῖ περισσότερο τὸ συναίσθημα τῆς εὐθύνης νὰ γίνω ἓνα χρήσιμον καὶ χρηστὸν μέλος τῆς κοινωνίας. Εὐχομαὶ ὁ Θεὸς νὰ σᾶς δίδῃ ὑγείαν καὶ μακροήμερευσιν καὶ ἐκπλήρωσιν παντὸς κόπου σας. Εὐχαριστῶ καὶ διατελῶ μετὰ σεβασμοῦ.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΑΡΧΑΔΑΚΗΣ

Μαθητὴς τῆς Γ' Τάξ. τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Ξάνθης»

«Σεβαστέ μου κύριε Πρόεδρε, ὑποβάλλω τὰ σέβη μου. Νοιώθω δύσκολα κάπως, διότι ἀδυνατῶ νὰ ἐκφράσω τὰ πολλὰ συναισθήματα ποὺ πλημμυρίζουν τὴν ψυχὴ μου γιὰ τὴν ὠραία πρωτοβουλία σας βραβεύοντας τοὺς ἀριστούχους μαθητὰς τῶν Σχολείων τῆς Ξάνθης, καὶ παρακινῶντας αὐτοὺς σὲ ἀνώτερα καὶ ὑψηλότερα ἰδεώδη. Ἐφέτος τιμῆσατε ἔμμένα. Μεγάλῃ ἢ τιμῇ μου, ἀλλὰ καὶ μεγάλης οἱ ὑποχρεώσεις μου ποὺ ἰδημιουργοῦνται ἀπὸ αὐτὴν. Δὲν ἠμπορῶ ἀλλοιῶς νὰ ἐκφρασθῶ παρὰ νὰ ἀπευθίνω ἓνα ἀπέραντο εὐχαριστῶ, βγαλμένο ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς μου, σὲ Σᾶς, τὸν εὐεργέτη μου καὶ νὰ Σᾶς εὐχηθῶ ὑγεία καὶ μακροήμερευση καὶ Καλὸ Πάσχα.

Σᾶς ἀσπάζομαι μὲ βαθύτατο σεβασμὸ τὸ χέρι

ΚΟΜΙΑΗΣ ΑΡΧΟΝΤΗΣ»

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΛΥΚΕΙΟΝ ΣΤΑΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ

«Τὸ Λύκειον Σταυρουπόλεως θεωρεῖ βαθεῖαν τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως ἐκφράσῃ τὰς θερμὰς του εὐχαριστίας πρὸς τὸ πρόσωπόν σας καὶ τοὺς ἀξίους συνεργάτας σας, διὰ τὴν ἀμέριστον συμβολὴν καὶ συμπαράστασιν πρὸς τὴν μαθητικῶσαν νεολαίαν τῆς Θράκης. Τὴν 3ην Ἀπριλίου ἔ. ἔ. μᾶς ἐπεσκέφθησαν δύο λαμπροὶ σας συνεργάτες οἱ κ. κ. Γενάδιος καὶ Κυριαζῆς. Ἐπιηκολούθησεν σεμνὴ μαθητικὴ τελετὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἅπαντες οἱ μαθηταὶ ἤκουσαν ἐμπνευσμένην ὁμιλίαν τοῦ κ. Γεναδίου καὶ κατόπιν ἐπεδόθησαν χρηματικὰ ἔπαθλα εἰς τοὺς διακρινομένους διὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν ἐπιμέλειαν μαθητὰς τῆς Τρίτης (Γ') τάξεως 1) Γιαγκουσιελίδην Παναγιώτην καὶ 2) Μητάκου Ἰωάνναν.

Πρὸς τούτους σᾶς ἀποστέλλομεν καὶ τὰς εὐχαριστηρίους ἐπιστολάς τῶν ἀνωτέρω μαθητῶν ὡς καὶ φωτογραφίαν τῆς τελετῆς.

Ἐν Σταυρουπόλει τῇ 24 Μαΐου 1967

Μετὰ τιμῆς

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λυκείου

Ν. ΠΑΠΑΣΑΡΑΦΙΑΝΟΣ Καθηγητῆς»

«Έρχομαι νὰ σᾶς ἐκφράσω τὶς ἄπειρες εὐχαριστίες μου καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη μου γιὰ τὸ βοήθημα ποὺ εὐγενικὰ μοῦ προσφέρατε σεῖς καὶ ἡ δργάνωσή σας. Πέρα ἀπὸ τὴν ὑλικὴ ἀξία τῆς βοήθειάς σας μεγαλύτερη ἀξία ἔχει ἡ ἠθικὴ σας συμπαράσταση στὸν ἀγῶνα γιὰ ἓνα καλύτερο μέλλον τῶν παιδιῶν τῆς ἀκριτικῆς μας Θράκης. Αἰσθάνομαι μεγάλη συγκίνηση τὴν στιγμή αὐτὴ ποὺ σᾶς γράφω. Δυστυχῶς δὲν μπορῶ μὲ λόγια νὰ σᾶς ἐκφράσω ἀπόλυτα τὴν μεγάλη μου εὐγνωμοσύνη. Θὰ μοῦ εἶναι πραγματικὰ ἀξέχαστη σ' ὅλη μου τὴν ζωὴ αὐτὴ ἡ εὐγενικὴ σας προσφορά.

Μετὰ σεβασμοῦ

ΓΙΑΓΚΟΥΣΙΚΛΙΔΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ»

«Μὲ ἄπειρη εὐγνωμοσύνη θέλω νὰ σᾶς εὐχαριστήσω γιὰ τὴν εὐγενικὴ προσφορά σας. Αἰσθάνομαι μεγάλη συγκίνηση γιὰτὶ συμπαραστήκεσθε τὰ παιδιά τῆς Θράκης μὲ ἰδιαίτερη φροντίδα, τὰ καθοδηγεῖτε καὶ τὰ δίνετε θάρρος καὶ δύναμη στὴ ζωὴ.

Γιὰτὶ τὰ προστατεύετε μὲ πατρικὴ ἰστοργὴ καὶ τὰ ἐνισχύετε στὶς δυσκολίες τους. Ποτὲ δὲν θὰ ξεχάσω τὴν εὐγενικὴ πράξη σας καὶ σᾶς παρακαλῶ δεχθῆτε τὶς εὐχαριστίες μου.

Μὲ σεβασμὸ

ΜΗΤΑΚΟΥ ΙΩΑΝΝΑ»

«Μὲ βαθύτατη συγκίνηση καὶ χαρὰ ἔλαβα ἀπὸ πόν ἐν Ξάνθῃ ἐκπρόσωπόν σας, τὸν κ. Α. Γενάδιον τὸ χρηματικὸ ποσὸν τῶν 2.000 δραχμῶν κατὰ τὴν διάρκεια τελετῆς ποὺ ἔγινε στὸ Λύκειο Θηλέων Ξάνθης ἐκ μέρους τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου. Θεωρῶ καθήκον μου νὰ ὑποβάλλω τὶς θερμὲς μου εὐχαριστίες πρὸς τὸ Θρακικὸν Κέντρον γιὰ τὴν προτίμησή του καὶ τὴν χαρὰ ποὺ μοῦ ἔδωσε μὲ τὴν βράβευση αὐτὴ. Ἡ εὐγενικὴ αὐτὴ χειρονομία μὲ συγκίνησε βαθύτατα, διότι δείχνει τὸ μεγάλο καὶ ἀστείρευτο ἐνδιαφέρον σας πρὸς τὴν μαθητιῶσα νεολαία γιὰ τὴν ὁποία φροντίζει ἀπουράστα ἀποθλέποντας στὴν ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνάδο αὐτῆς. Ἐποὶ ἡ βράβευσι αὐτὴ διπλὰ ὠφελεῖ καὶ αὐτὸν ποὺ τὴν δέχεται ἀλλὰ ταυτῶχρονα δημιουργεῖ στοὺς μετ' ἔπειτα τὴν εὐγενῆ αἰμυλλὰ τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα εἶναι ἄριστα.

Εὐχομαι ὅπως τὸ εὐγενὲς ἔργον σας συνεχιστῆ καὶ εἰς τὸ μέλλον, διότι πιστεύω ἀκράδαντα ὅτι ὅλοι οἱ νέοι προσπαθοῦν νὰ ἀριστεύσουν καὶ νὰ βελτιώσουν τὸν πνευματικὸ καὶ ἠθικὸν τους κόσμον γιὰ νὰ ἀποτελέσουν ἔτσι τὰ ἐπίλεκτα μέλη τῆς κοινωνίας μας.

Τελεῖονοντας εὐχαριστῶ καὶ πάλι τὸ Θρακικὸν Κέντρον γιὰ τὸ χρηματικὸν βραβεῖον καὶ τὴν χαρὰ ποὺ μοῦ ἔδωσε.

Μεθ' ὑπολήψεως

ΒΙΚΤΩΡΙΑ Χ' ΓΕΩΡΓΙΟΥ»

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΑΤΩΤΕΡΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΞΑΝΘΗΣ

«Σεβαστέ κ. Πρόεδρε,

Ἡ Σχολή μας ἐδῶ και δύο χρόνια γνώρισε ἀπὸ πολὺ κοντὰ τὸ πατρικὸ σας ἐνδιαφέρον και τὰ παιδιά μας, παιδιά τῆς ἀγαπημένης μας Θράκης, ἐννοιωσαν τὴν ζεστασιά πού νοιώθει κάθε ἄνθρωπος στὴν γεμάτη ἀπὸ ἀγάπη περίπτωξη. Ἔτσι ἕνας μαθητῆς της κάθε φορὰ ἀπὸ χρόνον σὲ χρόνον δοκιμάζει τὸ ἐκδηλο ἀπὸ καλωσύνη ἐνδιαφέρον σας πού τονώνει αἰσθητὰ τὴν οικονομική του δυνατότητα, αὐξάνει τὴν ἀμίλλα και περισσεύει τὸ κουράγιο γιὰ μιὰ καλλίτερη ἀξιοποίησι ἐκείνου πού ἔχει και ἐκείνου πού ἐπιδιώκει. Μαζὶ μὲ τὸν βραβευθέντα μαθητὴ μας ἐνώνουμε κι' ἐμεῖς μὲ πλήρη σεβασμὸ τὴν εὐγνωμοσύνη μας και διατυπώνουμε τὴν εὐχὴ νὰ ἴσῃ χαρῆξῃ ὁ Θεὸς μακροήμερουσι και ὑγεία, γιὰ μιὰ πλιότερη εὐεργετική παρουσία ἀνάμεσα ἰσὲ τὸσους και τὸσους ἄλλους ἀναξιοπαθεῖς ἀδελφούς μας.

Μὲ σεβασμὸ

ΜΠΑΛΤΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

Καθηγητῆς Μαθηματικῶν — Διευθυντῆς»

«Σεβαστέ κ. Πρόεδρε,

Νοιώθω βαθειὰ συγκίνησι πού μοῦ δίνετε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπικοινωνήσω μαζί σας. Τὸ ἐνδιαφέρον σας πρὸς τὰ νεῖατα τῆς λεβεντογέννας Θράκης προδικάζει μιὰ ψυχὴ ἐξ ἴσου γενναία πού γνωρίζει νὰ ὑπηρετῇ σκοποὺς ὑψηλοὺς και τιμίους, ὅπως ὅλοι οἱ σκαπανεῖς τοῦ καλοῦ.

Σὰν τέτοιον σῶς ἀτενίζω μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου κι' ἐγὼ ὁ μικρὸς ἀπ' τὴν μαρτυρικὴ τούτη γωνιά τῆς ἀγαπημένης μας Θράκης και ἐκφράζω περίτρανη τὴν εὐγνωμοσύνη μου μαζί και τὴν τῶν συμμαθητῶν μου, γιὰ τὴν ἐνίσχουσι πού κρίνατε σκόλιμο νὰ τύχω ἐγὼ και τὸ σχολεῖό μου.

Ἡ χειρονομία σας αὐτὴ ἰδιὰ τῶν ἰσαξίων ἀντιπροσώπων σας κ. κ. Γενναδίου, Κυριαζῆ και Κελσίδη μᾶς περισσεύει τὴν ἀμίλλα γιὰ τὴν προκοπή, και μᾶς γιγαντώνει τὴν πρόθεσι νὰ γίνουμε καλλίτεροι στὸ μέλλον.

Μὲ ἀπόλυτον υἱικὸ σεβασμὸ

ἸΓΝΑΤΙΑΔΗΣ ΤΙΜΟΘΕΟΣ

ἸΜαθητῆς Γ' τάξεως Ἡλεκτροτεχνικῶν»

«Ἀξιότιμε κ. Μανουηλίδη,

Διὰ τῆς παρουσίας μου ἐπιστολῆς, ἐπιθυμῶ νὰ ἐκφράσω τὰς πρὸς ὑμᾶς θερμὰς μου εὐχαριστίας και τὴν εὐγνωμοσύνην μου διὰ τὴν μέσῳ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Διδυμοτείχου ἀποσταλείσαν εἰς ἐμὲ οικονομικὴν ἐνίσχουσι ἐκ 2.000 δραχμῶν ἐκ μέρους τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου», ἐρ' ἅπαξ.

Ἐπὶ πλέον ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς βεβαιώσω ὅτι ἡ εὐγενὴς αὕτη χειρονομία εἶναι δι' ἐμὲ ὑψίστης σημασίας καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν οἰκονομικῶν μου προβλημάτων καὶ τὴν ἠθικὴν ἐνίσχυσιν, ἀλλὰ κυρίως καὶ ὡς πρὸς τὴν ἰσχυροτέραν σύνδεσίν μου μὲ τὴν ἰδιαίτεραν πατριδα μας τὴν Θράκην.

Καὶ πάλιν σᾶς εὐχαριστῶ θερμῶς

Μὲ ἐκτίμησιν

ΚΟΤΙΝΗΣ ΚΩΝ)ΝΟΣ»

« Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Ο Ν 2 ο ν

Τῆς Διοικούσης Ἐπιτροπῆς Φιλαρμονικῆς τοῦ Δήμου Διδυμοτείχου.

Ἐν Διδυμοτείχῳ καὶ ἐν τῷ Δημαρχιακῷ Καταστήματι σήμερον τὴν 23ην τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου τοῦ 1967 ἔτους ἡμέραν Πέμπτην καὶ ὥραν 7 μ. μ. συνήλθεν εἰς συνεδρίασιν ἡ Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ τῆς Φιλαρμονικῆς τοῦ Δήμου Διδυμοτείχου, προσκλήσει τοῦ Προέδρου αὐτῆς, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν 1) Στεργίου Χατζηστεργίου Δημάρχου Διδυμοτείχου ὡς Προέδρου καὶ 2) Ἀδαμαντίου Παπακωνσταντίνου, Ἀριστείδου Ψαλτοπούλου, Εὐσταθίου Καρανικολαΐδου, Δημητρίου Χατζηπουλίδου, Σαχιὲν Βαχεβουνη ὡς μελῶν καὶ εὐρεθεῖσα ἐν ἀπαρτίᾳ προέβη εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ κάτωθι θέματος.

Θ Ε Μ Α Μ Ο Ν Ο Ν :

Ἐκφρασις εὐχαριστιῶν καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸ Θρακικὸν Κέντρον Ἀθηνῶν καὶ ἰδιαίτερος πρὸς τὸν Πρόεδρον αὐτοῦ.

Ὁ Πρόεδρος λαβὼν τὸν λόγον ἀναπτύσσει ὅτι, ὡς εἶναι γνωστόν, ἡ λαΐλαψ τοῦ παγκοσμίου πολέμου εἶχε μεταξὺ ὄλων τῶν καταστροφῶν, καὶ τὴν διῶλσιν καὶ καταστροφὴν τῶν ὀργάνων τῆς Φιλαρμονικῆς τοῦ Δήμου. Τὸ Συμβούλιον, τοῦ ὁποίου ἔχω τὴν τιμὴν νὰ προεδρεύω, κύριον σκοπὸν ἔχει τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς Φιλαρμονικῆς, ἀπαραιτήτου διὰ τὴν πόλιν Διδυμοτείχου εὐρισκομένην οὐχὶ μακρὰν τῶν συνόρων Τουρκίας καὶ Βουλγαρίας. Ἐποησάμεθα ἔκκλησιν πρὸς πολλὰς κατευθύνσεις ἵνα φανοῦν ἄρωγοὶ διὰ τὴν ἀνωτέρω προσπάθειάν μας, καθ' ὅσον οἰκονομικὴ δυσπραγία τοῦ Δήμου δὲν ἐπιτρέπει ἐπέκτασιν δαπάνης καὶ διὰ Φιλαρμονικὴν. Πρῶτος ὁ Πρόεδρος τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ.κ. Μανουηλίδης ἀνεγνώρισε τὰ ἀγαθὰ καὶ τὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν ἀσκεῖ ἡ μουσικὴ ἐπὶ τοῖς κατοίκοις τῆς ἀκραίας αὐτῆς γωνίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας καὶ ὅτι ὑπαρξὶς τῆς Φιλαρμονικῆς ἔξυφοῖ τὸ φρόνημα, ἐμπνέει αἴσθημα ἀσφαλείας, ἐκλεπτύνει τὴν ψυχὴν κτλ. Ἔσπευσε, ἀποσπῶν καὶ τὴν ἔγκρισιν τοῦ περὶ αὐτὸν Διοικητικοῦ Συμβουλίου, νὰ ἀποστείλῃ ποσὸν 5.000 διὰ τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν. Ἐπιβάλλεται ὅθεν ὅπως ἐκ-

φρασθῶν θερμαὶ εὐχαρισταὶ πρὸς τὸ Θρακικὸν Κέντρον καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὸν Πρόεδρον αὐτοῦ κ. κ. Φίλιππον Μανουηλίδην.

Ἡ Διοικοῦσα Ἐπιτροπὴ ἀκούσασα μετ' εὐχαριστήσεως τὴν εἰσήγησιν τοῦ Προέδρου ἀναγνωρίσασα τὴν ὄντως γενναίαν χειρονομίαν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ἰδικάζοντως ὅμως τοῦ Προέδρου αὐτοῦ κ. κ. Φιλίππου Μανουηλίδου, ὅστις προσήνεγκεν ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας πρὸς τὸν τόπον πάσαι ποτέ, ὡς πολιτευτῆς Ἐβρου καὶ ἐπὶ σειρὰν πολλῶν ἐτῶν ἀπὸ τῆς θέσεως Ἐπιτροπῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Ἐσωτερικῶν καὶ Προνοίας πολλαπλῶς ἐξυπηρετήσας τὸν Νομὸν Ἐβρου, ἰδίᾳ ὅμως, τὴν περιφέρειαν Διδυμοτείχου ὅπου καὶ νῦν ἐτι κραυγαλέαι τυγχάνουν αἱ παντοειδεῖς εὐεργεσίαι του πρὸς πᾶν καλὸν καὶ ἀνακουφιστικὸν διὰ τοὺς ἀτυχεῦντας ἀδελφοὺς Θράκας, ὁμοφώνως

Ἀποφασίζει

1) Ὅπως ἐκφράσῃ τὰς θερμοτάτας εὐχαριστίας πρὸς τὸ Θρακικὸν Κέντρον διὰ τὰ φιλόμουσα αἰσθήματά του, ἰδίᾳ ὅμως, τὴν ἄπειρον εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν ἰσόβιον Πρόεδρον αὐτοῦ κ. κ. Φίλιππον Μανουηλίδην διὰ τὴν χειρονομίαν του αὐτὴν τῆς ἀποστολῆς τοῦ γενναίου ποσοῦ πῶν 5.000 δραχμῶν καὶ τὴν πατρικὴν αὐτοῦ στοργὴν δι' ἧς ἀνέκαθεν, περιβάλλει τὴν πόλιν τοῦ Διδυμοτείχου καὶ τὰ περίχωρα.

2) Ἐκφράζει τὴν εὐχὴν ὅπως ὁ ἄριστος παρέχῃ αὐτῷ μακροβιότητα ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ἔθνους καὶ τῆς πόλεώς μας.

3) Τιμὴν τῆς θὰ θεωρήσῃ τὴν ἀποδοχὴν ἐκ μέρους του, τῆς ἀνακηρύξεώς του ὡς ἐπιτίμου Προέδρου τῆς Φιλαρμονικῆς τοῦ Δήμου Διδυμοτείχου.

4) Παρακαλεῖ νὰ δωρήσῃ μίαν φωτογραφίαν του, ἣτις ἀναρτομην εἰς τὸ Γραφεῖον τῆς Φιλαρμονικῆς νὰ ὑπενθυμίσῃ εἰς τὴν παροῦσαν καὶ τὰς ἐπερχομένας γενεὰς τὴν πολιτείαν τῶν ἐπιλέκτων τέκνων τῆς Θράκης.

Ἐφ' ᾧ συνετάγη τὸ παρὸν ὑπερ ἀναγνωσθὲν καὶ βεβαιωθὲν ὑπογράφεται ὡς ἀκολούθως.

Ὁ Πρόεδρος
ΣΤΕΡΓ. ΧΑΤΖΗΣΤΕΡΓΙΟΥ

Τὰ Μέλη
ΑΔΑΜ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
ΑΡΙΣ. ΨΑΛΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΗΜΗΤ. ΧΑΤΖΗΠΟΥΛΙΑΔΗΣ
ΣΙΑΧ. ΒΑΧΕΒΝΟΥΝΗ

Ὁ Γραμματεὺς
ΕΥΣΤΑΘ. ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον

Ἐν Διδυμοτείχῳ τῇ 24 Φεβρουαρίου 1967

Ὁ Πρόεδρος τῆς Φιλαρμονικῆς Διδυμοτείχου
ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΧΑΤΖΗΣΤΕΡΓΙΟΥ

Δήμαρχος Διδυμοτείχου»

Παραθέτομεν ὡσαύτως κριτικὰς καὶ ἐπαινετικὰ σχόλια τοῦ τύπου τῶν Ἀθηνῶν, Ἐπαρχιῶν καὶ Ἀμερικῆς περὶ τοῦ παρὰ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ἐπιτελουμένου ἐκδοτικοῦ καὶ φιλανθρωπικοῦ ἔργου, τῆς διέτιας 1965 καὶ 1966.

(Συνέχεια ἐκ τοῦ 40οῦ τόμου τῶν «Θρακικῶν»)

ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΤΕ Ν. Ἐτόρης 28)12)1966

Ἀπὸ τὴν πνευματικὴ μας ζωὴ

ΤΑ «ΘΡΑΚΙΚΑ»,

Σύγγραμμα ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις «Θρακικοῦ Κέντρου» κατ' ἐπανάληψιν βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ ἄλλων ἐντοπίων καὶ ξένων Ὁργανώσεων.

Ἐμᾶς ἀπεστάλη ὁ 40ὸς Τόμος τῶν «Θρακικῶν», ὀγκώδης, ἐκ 312 σελίδων, ἀριστοτεχνικὰ βγαλμένος, μὲ περιεχόμενον τὸ ὁποῖον ἐνδιαφέρει τὸ Πανελλήνιον, γενικῶς, καὶ ἰδιαίτερος τοὺς Ἕλληνας τῆς Ἀμερικῆς. Τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου», ὡς γνωστόν, προεδρεύει ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του, πρὸ τεσσαρακονταετίας καὶ πλέον, μία σοβαρὰ φυσιογνωμία, ὁ ἀκούραστος καὶ ἀκραιφνῆς πατριώτης, ὁ ἐκ Ρωιδεστοῦ μεγαλοῦδεάτης Ἕλληνας, κ. Φίλιππος Μανουηλίδης, χρηματίσας κατ' ἐπανάληψιν Ὑπουργὸς τῆς Κυβερνήσεως Ἐλευθερίου Βενιζέλου. Ὁ κ. Μανουηλίδης, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου», παρ' ὅλας τὰς ἄλλας πολυκότους ἀπασχολήσεις του μὲ τὴν ἐν γένει φιλανθρωπικὴν καὶ ἐκπολιτιστικὴν δρασίαν τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου», καὶ τὴν μακροχρόνιον πείραν του, ἔξακολουθεῖ νὰ δημοσιεύῃ τοὺς Τόμους τῶν «Θρακικῶν», ἡ ὕλη τῶν ὁποίων εἶναι πάντοτε ἀνυψωτικοῦ καὶ πατριωτικοῦ χαρακτῆρος καὶ περιλαμβάνουν ἐκάστοτε βιογραφίας ἀνδρῶν αἵτινες διεκρίθησαν εἰς τὴν πολιτικὴν, εἰς τὸν στρατόν, εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς πατρίδος καί, ἰδιαίτερος, εἰς πᾶσαν ἄλλην προοδευτικὴν ἐκδήλωσιν τῆς ὁποίας ἔχει ἀνάγκην ἡ κοινωνία μας.

Ὁ παρῶν 40ὸς τόμος εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐνδιαφέρων διὰ τοὺς Ἕλληνας τῆς Ἀμερικῆς, διότι περιλαμβάνει, ἐν τῇ ὁλότῃ, τὰς θαυμασίας διατριβάς πού ἐγράφησαν καὶ ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὸν «Ἐθνικὸν Κήρυκα», ἀπὸ τὸν ἐκλιπόντα Ἀρχισυντάκτην — καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του, Ἐπίτιμον Ἀρχισυντάκτην — τοῦ «Ἐθνικοῦ Κήρυκος», Πρωθυερέα Δρα Δημήτριον Καλλιμάχον, περὶ τῶν ἀγώνων τοῦ Ἑλληνικοῦ Τύπου ἐν Ἀμερικῇ κατὰ τὰ διαρρέυσαντα 62 χρόνια. Κατ' οὐσίαν, ἡ ἐν λόγῳ διατριβὴ εἶναι ἡ πραγματικὴ εἰκόνα τῆς δυσκόλου περιόδου τοῦ Ἑλληνικοῦ Τύπου ἐν Ἀμερικῇ, καὶ τῶν πρωτοπόρων, πού εἶχαν πάρα πολλὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τότε ὅταν πρωτοῦλθον εἰς

τήν πλουσίαν αὐτὴν χώραν, διὰ τὰ δημιουργηθῆ ἔν πέλει ἡ σήμερον κυριαρχοῦσα μεγάλη Ἑλληνικὴ ὁμογένεια. Καὶ ἡ ὅλη ζωογόνος δρασίς τοῦ «Ἑθνικοῦ Κήρυκος» εἰς ὅλα τὰ ζωτικὰ προβλήματα τῆς ὁμογενείας. (Σελ. 9—108).

Ἄλλα περιεχόμενα εἶναι: Νεκρολογία μετὰ βιογραφικοῦ σημειώματος καὶ φωτογραφίας ἄλλου ἀληθινοῦ Ἑλληνοῦ καὶ ἀκραϊφνοῦς πατριώτου, πολιτικοῦ, Πρωθυπουργοῦ κατ' ἐπανάληψιν, τοῦ Νικολάου Πλαστήρα, τὸν ὁποῖον οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀμερικῆς ἐγνώρισαν ἐδῶ καὶ προσωπικῶς (Σελ. 3—8). Ἐπεται, «Ἐθνικὴ Ἱστορία τῆς Θράκης» Χρίστου Κουρκοῦλη, Θρακοῦ δικηγόρου — πρόλογος καὶ κριτικὴ (σελ. 109—126). Ἀκολουθοῦν τὰ πάντοτε ἐνδιαφέροντα «Λαογραφικὰ Σουφλίου» γραμμμένα ἀπὸ τὸν Χρῆστον Παπασταματίου-Μπαμπάλιτην καὶ πλεῖστα ἄλλα ἐνδιαφέροντα (σελ. 127—188). Κατόπιν «Ἱστορία τῆς Σαμοθράκης» ὑπὸ Πρωτοπρεσβυτέρου Γεωργίου Μανωλάκη (σελ. 188—201). Ἀκολουθεῖ ἡ Συνέχεια Ἀρθρων «Θρακικοῦ Κέντρου», ὡς τὸ «Μήνυμα πρὸς τὸν ἀπανταχοῦ Ἑλληνοισμὸν καὶ σχόλια ἐπὶ πᾶν καθημερινῶς ἐμφανιζομένων νέων περιπτώσεων» (σελ. 202—206). Κατόπιν, περὶ Εὐγενίου Εὐγενίδη (ἐν συνεχείᾳ τῶν γραφέντων εἰς τὸν 39ον τόμον), ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἐγκαινίων κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς λειτουργίας τοῦ Τεχνικοῦ Κέντρου τοῦ ὁμωνύμου ιδρύματος (σελ. 206—210). ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΤΟΥ «ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ» (σελ. 210—269) καὶ, ἐν τέλει, Λαογραφικὰ Διδυμοτείχου ὑπὸ τοῦ τῶς Ἀρχιμανδριτοῦ Νικολάου Βαφειδοῦ, Καθηγητοῦ (σελ. 270—311).

B. B.»

Ἔστια 2-3-67

Τὰ κονδυλία εὐποιίας τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου

Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τῆς χρήσεως τῶν ἐτῶν 1965 καὶ 1966 καὶ ἐν ὄψει τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως, τὸ Θρακικὸν Κέντρον παρέχει διὰ τοῦ κατωτέρω σημειώματος στοιχεῖα ἐπὶ τῶν διατεθέντων κονδυλίων εὐποιίας εἰς τὰς τοπικὰς Ἐπαρχιακὰς Ἐπιτροπὰς του, καθὼς καὶ κονδυλίων διατεθέντων διὰ τὸν ἐκδοτικὸν τομέα.

Τοπικαὶ Ἐπιτροπαὶ καὶ διὰ τὸ ἔτος 1965: Διδυμοτείχου 32.000, Ὁρεστιάδος 12.000, Ἀλεξανδρουπόλεως 5.000, Σουφλίου 8.500, Σαμοθράκης 21.000, Φερρῶν 0, Ξάνθης 66.000, Κομοτηνῆς 17.000, σύνολον 161.500.

Διὰ τὸ ἔτος 1966: Διδυμοτείχου 82.500, Ὁρεστιάδος 24.000, Ἀλεξανδρουπόλεως 40.000, Σουφλίου 18.000, Σαμοθράκης 36.000, Φερρῶν 13.500, Ξάνθης 114.000, σύνολον 327.000.

Ἐκτύπωσις 39ου Τόμου τῶν «Θρακικῶν» δραχ. 36.880. Ἀνατύπωσις 18 ἑλλειπόντων τόμων δραχ. 323.500. Ἐκτύπωσις 40οῦ τόμου τῶν «Θρακικῶν»

36.350. Σύνολον δαπανηθέντος ποσοῦ εὐποιίας καὶ ἐκδοτικῆς δραχ. 886.230».

«Ξάνθη» Ξάνθης καὶ «Ἐλεύθερη Θράκη» Ἀλεξ(πόλεως)

ΠΑΡΟΧΑΙ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

«Τὸ π. Σάββατο τὸ ἀπόγευμα εἰς τὸ Νομαρχιακὸν κατάστημα συνήλθε ἡ τοπικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Νομάρχου Ἰσιδώρου Σιδηροπούλου, ἡ ὁποία ἀφου ἤκουσε τὰς σχετικὰς ἀνακαινώσεις τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς καὶ ἐκπροσώπου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Γενναδίου ἐξέφρασε θερμὰς εὐχαριστίας πρὸς τὸν πρόεδρον κ. Φ. Μανουηλίδην διὰ τὸ θερμὸν ἐνδιαφέρον του γιὰ τὸν Νομὸν μας ἐνέκρινε δὲ τὸ πρόγραμμα τρέχοντος ἔτους βάσει τοῦ ὁποίου κατενεμήθη ἡ διατεθησομένη πίστωσις 114.000 δραχ., ὡς ἐξῆς: 25.000 δραχ. δοθέντα ἤδη γιὰ ἐνίσχυση εἰς εὐαγγῆ ἰδρύματα, 70.000 δραχ. διὰ προικοδότηση 14 ἀπόρων κοριτσιῶν τῶν ὁποίων ἔγινε καὶ ἡ ἐπιλογή ἀπὸ τὰς ὑπαρχούσας αἰτήσεις, 12.000 δραχ. διὰ βράβευση διακριθέντων εἰς τὸ ἦθος καὶ τὴν ἐπίδοσιν μαθητῶν τῶν Λυκείων Ξάνθης, Σταυρουπόλεως, τῆς Ἐκκλησιαστικῆς σχολῆς καθὼς καὶ τῆς Τεχνικῆς, 2.000 δραχ. δι' ἐνίσχυσιν τοῦ ἀναξιοπαθοῦντος ἀσθενοῦς Θεοδορίδου καὶ 5.000 ὑπὲρ τοῦ φιλοπτύχου ταμείου. Ἡ ἐπιτροπὴ ἄκουσε εὐχαρίστως ὅτι ὑπὸ τοῦ Κέντρου ἐπιδιώκεται καὶ ἡ βράβευση εἰς τὸ μέλλον χρηματικῶς καὶ ἀνὰ δύο μαθητῶν ἀπὸ ἕκαστον Δημοτικὸν Σχολεῖον πόλεως καὶ ὑπαίθρου καὶ τέλος παρεκάλει ὅπως ἐκτάκτως εἰ δυνατόν διὰ τὸ τρέχον ἔτος ἢ διὰ τὸ προσεχὲς ὅπως καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἐνισχυθοῦν διάφορα φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα προτείνουσα τὰ ἐξῆς: Οἰκοκυρικὴ, Γηροκομεῖον, Σύνδεσμον ὑποτροφιῶν, Οἰκοτροφεῖον Θηλέων Ι. Μ. Ξάνθης, Οἰκοτροφεῖα Σταυρουπόλεως, ἀποπεράτως ἱεροῦ Ναοῦ Ἐυλάλου καὶ τέλος ἐνίσχυση τῆς Ἐκκλησιαστικῆς σχολῆς.



Τὸ Θρακικὸν Κέντρον ἐπρογραμματίσει διὰ τὸ τρέχον ἔτος ἐξ βραβεύσεις εἰς ἀποφοίτους ἑκάστου τῶν Λυκείων τῆς Τεχνικῆς Σχολῆς, τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἐκ δύο χιλιάδων δραχ. Ἐπίσης δεκατέσσαρες προικοδοτήσεις τῶν 5.000 δραχ. καὶ ἄλλα ποσὰ εἰς εὐαγγῆ ἰδρύματα τοῦ Νομοῦ. Ἡ τοπικὴ Ἐπιτροπὴ θὰ συνέλθῃ διὰ τὴν ὑποβολὴν τῶν σχετικῶν προτάσεων κατόπιν γνωμοδοτήσεων τῶν καθηγητικῶν συλλόγων διὰ τὴν βράβεισιν καὶ ἔλεγχον τῶν αἰτήσεων τῶν ἐνδιαφερομένων διὰ τὰς προικοδοτήσεις».

«Προσφυγικὸς Κόσμος» 16.10.66

Η ΑΞΙΟΛΟΓΟΣ ΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

«Α) Ἐξεδόθησαν καὶ ἐκυκλοφόρησαν οἱ 38ος, 39ος τόμοι τοῦ Συγγράμματος τὰ «Θρακικά».

Β) Ἦδη ἐπετεύχθη ἡ κυκλοφορία καὶ τοῦ 40οῦ τόμου, ἤρξατο δὲ ἡ ἐκτύπωσις καὶ τοῦ 41ου.

Ἦτοι τρία βιβλία δαπάνης δρχ. 120.000.

Γ) Ἀνετυπώθησαν διὰ φωτογραφήσεως 8 ἑξαντηθέντες τόμοι ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν «Θρακικῶν» δρχ. 120.000.

ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΟΣ ΤΟΜΕΥΣ

Α) Ἀπὸ τοῦ 1963 μέχρι τέλους 1964, τὸ Θρακικὸν Κέντρον διέθεσε δι' ἔργα εὐποιίας ἦτοι προικοδοτήσεις, βραβεύσεις καὶ διαφόρους ἄλλας φιλανθρωπικὰς ἐνισχύσεις τὸ ποσὸν τῶν δρχ. 377.500.

Β) Ἀπὸ τοῦ 1965 μέχρις Αὐγούστου 1966 διετέθη διὰ τὰς ἄνω περιπτώσεις εὐποιίας τὸ ποσὸν τῶν δρχ. 317.500.

Σύνολον δρχ. 935.000.

Ἀπὸ τοῦ 1963, διὰ τὸν ἐκδοτικὸν καὶ φιλανθρωπικὸν τομέα διετέθη τὸ ποσὸν τῶν δρχ. 935.000, αἱ προβλέψεις μας δὲ διὰ τὴν τρέχουσαν διετίαν παρὰ τὰς γενικὰς κρατικὰς δυσχερείας, βάσει θετικῶν ἐξασφαλισθέντων δεδομένων, εἶναι ὅτι, αἱ χορηγίαι αὐταὶ θὰ διαπλασιασθοῦν δι' ἀμφοτέρους τοὺς τομεῖς ἐκδοτικὸν καὶ φιλανθρωπικόν.

Ἡ ποιοτὴ ἐν γένει δρᾶσις τοῦ Σωματείου ἔχει προγραμματισθῆ ἵνα συνεχισθῆ καὶ εἰς τὸ μέλλον.

Τὰ μέλη τοῦ Θρακικοῦ Κέντρον ἀνέρχονται μέχρι τοῦδε εἰς 720 τὸν ἀριθμὸν, μὲ συνεχιζομένας καθημερινῶς νέας ἐγγραφάς. Πλήρης εἰκὼν τῆς ἐκδοτικῆς καὶ φιλανθρωπικῆς δρᾶσεως τοῦ Θρακικοῦ Κέντρον δίδεται διὰ τοῦ 40οῦ τόμου τοῦ συγγράμματος τὰ «Θρακικά», ὅστις ἐκυκλοφόρησεν εἰς λίαν ἐπιμελημένην καὶ πολυτελεῆ ἐμφάνισιν».

«Προοδευτική», «Θρακικὸς Ἀγὼν» Ἐάνθης καὶ «Ἐλεύθερη Θράκη»
Ἀλεξανδρουπόλεως

Η ΑΞΙΟΛΟΓΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

«Τὸ Θρακικὸν Κέντρον Ἀθηνῶν, τὸ ὁποῖον τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐμπνευσμένην καθοδήγησιν τοῦ πρ. ὑπουργοῦ κ. Φιλ. Μανουηλίδου συνεχίζει καὶ ἐπεκτείνει τὴν κοινωνικὴν καὶ χριστιανικὴν δρᾶσιν του εἰς τοὺς διαφόρους τομεῖς τῆς ἀρμαδιότητός του, ἦτοι εἰς τὸν τομέα τῆς προικοδοτήσεως ἀπύρων κορασίδων, ἐνισχύσεως εὐαγῶν ἰδρυμάτων, βραβεύσεως ἀπύρων καὶ ἀρρωστειόντων μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, ὡς καὶ εἰς ἄλλους τομεῖς εὐποιίας καὶ κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης.

Διὰ τὴν ἀνωτέρω δρᾶσιν του, τὸ Θρακικὸν Κέντρον, ἐβραβεύθη ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν καὶ ἀπὸ τὴν ἐν Παρισίοις Ἑταιρίαν πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν

έλληνικῶν σπουδῶν. Προσφάτως δὲ μεταξὺ δεκατριῶν ἄλλων βραβευθέντων, διὰ δευτέραν φοράν, διὰ μεπαλλίου ἐν ἐπισήμῳ τελετῇ, ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας.

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον, συνεχίζον τὴν ἐκδοτικὴν του δραστηριότητα διὰ τὴν διάσωσιν τοῦ λαογραφικοῦ ὕλικου τῆς Θράκης, ἐξέδωσε τὸν 40ὸν τόμον τοῦ Περιοδικοῦ του, «Τὰ Θρακικά» μὲ ἀξιόλογον λαογραφικὴν ὕλην τῆς Θράκης.

Διὰ τὸ πρόγραμμα τῶν βραβεύσεων ἀπόρων καὶ ἀριστευόντων μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τοῦ ἔτους 1966, ὡς καὶ διὰ προικοδοτήσιν κορασιῶν ἐκ τῆς ὑπαίθρου τοῦ Νομοῦ μας τὸ Θρακικὸν Κέντρον διέθεσεν δρχ. 89.000.

Οἱ προκριθέντες πρὸς βράβεισιν μαθηταὶ διὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν ἐπίδοσιν των εἶναι οἱ ἑξῆς: Γιαγκουσικλίδης Παν. Λυκείου Σταυρ.)πόλεως καὶ Μυτάκου Ἰωάννα.

Τεχν. Σχολῆς Εἰάνθης: Ἰγνατιάδης Τιμόθ. Ἐκκλ. Σχολῆς: Κομίλης Ἀρχοντῆς καὶ Λυκείου Ἀρρ. Εἰάνθης: Κιοσῆς Ἀπόστ. Λυκ. Ἀρρ. Εἰάνθης: Χατζηγεργηορίου Βικτωρία. Ἄπαντες οἱ ἀνωτέρω ἐβραβεύθησαν μὲ ἀνά δύο χιλιάδας δρχ. ἕκαστος.

Διὰ ποσοῦ 1.000 δρχ. ἐβραβεύθη ὁ μαθητῆς τοῦ Λυκ. Ἀρρ. Εἰάνθης Λ. Παπαντωνίου.

Ἐχορηγῆθι ἐπίσης βοήθημα ἐκ 2 χιλ. δρχ. εἰς τὸν ἐκ Σουνίου ἄπαρον πατέρα ψυχοπαθοῦς Θεοχαρίδην Χαρ.

Ὡσαύτως ἐπροτάθησαν πρὸς βράβεισιν καὶ οἱ κατωτέρω μαθηταί: Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Ἀλ. Κυριακίδης, Λυκ. Ἀρρ. Εἰάνθης: Ἀμπατζῆς Θεόδ. Λυκ. Θηλέων: Νομφῆ Χρηστίνα καὶ Τεχν. Σχ. Εἰάνθης Τσαμπατανίδης Ἀπόστ.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Θρακικοῦ Κέντρον κ. Φίλ. Μανουηλίδης, ἐδήλωσεν, ὅτι κατὰ τὸ ἀρξάμενον ἔτος πλέον τῶν μέχρι τοῦδε βραβεύσεων, προικοδοτήσεων, καὶ ἐπιχορηγήσεων, θὰ πραγματοποιηθῇ καὶ ἡ βράβεισις μαθητῶν - μαθητριῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων τῆς Εἰάνθης καὶ τῆς ὑπαίθρου.

— Ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Παραρτήματος τοῦ Θρακικοῦ Κέντρον Εἰάνθης θὰ συνέλθῃ προσεχῶς, διὰ νὰ καταρτίσῃ τὸ πρόγραμμα βραβεύσεων κ.λ.π. τοῦ τρέχοντος ἔτους.

Η ΠΡΟΙΚΟΔΟΤΗΣΙΣ

Προεκρίθησαν διὰ προικοδοτήσιν, ἐφ' ὅσον ἔχουν τελέσει τοὺς γάμους των ἐντὸς τοῦ ἔτους 1966 αἱ κάτωθι κορασιῶδες:

1) Φανῆ Γεννημοσοῦ Κουτσόν, 2) Ἐλένη Καφετζῆ Τοξόται, 3) Ἀγγ. Φωτεινέλη Λάγιος, 4) Ἐλ. Ἀγγελοπούλου Μάγγανα, 5) Ἀρχ. Γιουβανοπούλου Ἐράσμιοι, 6) Χρυσ. Καραγκιόζη Γενησαία, 7) Σταυρ. Καμπάκτσαλη Ἀγ. Ἀθανάσιος, 8) Βικτωρίου Σουλτάνα Γενησαία, 9) Παρασκ. Παλιτόγλου Τύμπανον, 10) Ζουρνατζῆ Ἀθανασία Ἐράσμιοι, 11) Κυρλίδου Φρειδερ. Λυ-

κοδρόμιον, 12) Μαυρίδου Ἀγγ. Καρυόφυτον, 13) Χατζησταματίου Μαλαμ. Ὀλβιον, 14) Τοπτσίδου Σταματέλα Πολύσιτος ὡς καὶ οἱ κατωτέρω τέσσαρες κορασίδες ὡς ἀναπληρωματικά:

1) Ταρλάζη Μαρία Νέα Κεσσάνη, 2) Παρθ. Ἐλευθεριάδου Κυμμέρια, Χ' Ἐχαράλαμπους Ἀθηναῖ Εὐμοιρον, 4) Τσανοπούλου Κατίνα Ἀγ. Ἀθανάσιος.

Ἡ τοπικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Παραμυτοῦ Θρ. Κέντρου θὰ ὑποδείξῃ ἀντιπρόσωπόν της ἵνα μετὰσχῃ εἰς τὴν συγκαλουμένην γεν. συνέλευσιν τοῦ Θρ. Κέντρου ἥτις θὰ ἐγκρίνῃ τὸν ἀπολογισμὸν καὶ θὰ προσποικίῃ τὸ Καταστατικὸν του.

ΕΟΡΤΗ ΕΠΙ ΤΗ ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΕΙΩ ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΝ ΣΤΕΓΗΝ

«Τὴν Κυριακὴν 26ην Μαρτίου, εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Χριστιανικῆς Στέγης Ξάνθης, ἔλαβε χώραν ὡραιότατῃ εορτῇ ἐπὶ τῇ ἐθνικῇ ἐπιτειῶ, τὴν ὁποίαν ὠργάνωσεν ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή. Τὸ πρόγραμμα τὸ ὁποῖον ἐξετελέσθη μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν, περιελάμβανεν ἐθνικὸν «σκέτς» ἐμπνευσμένον ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας τῶν κλεφτῶν κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν, ὡς καὶ ἐμβατήρια καὶ ἐθνικὰ ἄσματα ὑπὸ τῆς χορωδίας τῆς Σχολῆς.

Εἰς τὸ τέλος τῆς εορτῆς ὁμιλήσεν ὁ εισηγητὴς τῆς τοπικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου Ἀθηναῖν, κ. Α. Γεννάδιος, ἀναλύσας τοὺς σκοποὺς καὶ τὴν δραστηριότητα αὐτοῦ ὑπὸ τὸν ἀκάματον πρόεδρόν του πρόην ὑπουργόν κ. Φίλ. Μανουηλίδην καὶ ἐκάλεσε τοὺς παρευρεθέντας νὰ πυκνώσουν τὰς τάξεις τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου καὶ νὰ συμπαρασταθοῦν εἰς τὰς ἐπιδιώξεις αὐτοῦ. Ἐν συνεχείᾳ ἐπέδωκε τὸ ἀπονεμηθὲν χρηματικὸν βραβεῖον εἰς τὸν τελειόφοιτον μαθητὴν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς Ἀρχοντὴν Κομίλην διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὸ ἦθος του.

ΕΙΣ ΠΟΛΥΣΙΤΟΝ

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν εἰς τὸ προαύλιον τῆς Κοινότητος Πολυσίτου, ἔλαβεν χώραν συγκέντρωσις, κατὰ τὴν ὁποίαν παρέστησαν ὁ ἱερεὺς τοῦ χωρίου, τὸ Κοινοτικὸν Συμβούλιον, ὁ Διότης τῶν Τ.Ε.Α. Ταγ)ρχης κ. Ἀλεξόπουλος Εὐάγγ. καὶ πλῆθος κόσμου καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ κ. Γεννάδιος ἀπέδωκε δῶρον προικὸς τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ἐκ δραχ. 5.000 εἰς τὴν νεάνιδα Σταματοῦλαν Τοπτσίδου, ὁμιλήσας ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῶν σκοπῶν καὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἔργου αὐτοῦ.

ΤΟ ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ ΑΘΗΝΩΝ

«Συνεχίζεται ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ἡ χορήγησις χρηματικῶν βραβείων εἰς διακριθέντας μαθητὰς τοῦ Νομοῦ Ξάνθης.

Τὴν παρελθοῦσαν Δευτέραν 3.4.67 ἐν τελετῇ οργανωθείσῃ εἰς τὸ μικτὸν Λύκειον Σταυρουπόλεως, παρουσία τοῦ Δημάρχου Σταυρουπόλεως, τοῦ Προέδρου τοῦ Γεωργικοῦ Συνεταιρισμοῦ καὶ ἄλλων πολιτῶν ὑπὸ ἐκπροσώπου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ἀπενεμήθησαν χρηματικὰ βραβεῖα ἀνὰ 2.000 δραχ. εἰς τοὺς μαθητὰς: 1) Γιακουσικλίδην Παναγιώτην καὶ 2) Μηττάκου Ἰωάννα. Ἐξ ἄλλου τὴν παρελθοῦσαν Τετάρτην 5.4.1967, ἐκπρόσωποι τῆς ἐν Ξάνθῃ Τοπικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου Ἀθηνῶν παρέστησαν εἰς τὴν οργανωθείσαν τελετὴν ἐπὶ τῷ ἑορτασμῷ τῆς ἑπετείου τοῦ Ν.Α.Τ.Ο. εἰς τὴν δημοσίαν Τεχνικὴν Σχολὴν Ξάνθης καὶ ἀπένευμαν χρηματικῶν βραβείων 2.000 δραχ. εἰς τὸν διακριθέντα μαθητὴν Ἰγνατιάδην Τιμόθεον. Οἱ βραβευθέντες ἐπελέγησαν ὑπὸ τῶν οἰκείων καθηγητικῶν Συλλόγων ὡς διακριθέντες διὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν ἐπίδοσιν.

Κατὰ τὰς ἀνωτέρω συγκεντρώσεις καὶ πρὸ τῆς ἀπονομῆς τῶν βραβείων ὁ εἰσηγητὴς τοῦ Κέντρου κ. Γεννάδιος, ἀνέπτυξεν ἐν συντόμῳ τοὺς σκοποὺς καὶ τὴν ἰδρᾶσιν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ὑπογραμμίσας τὸ θερικὸν ἐνδιαφέρον τοῦ Προέδρου κ. Φ. Μανουηλίδη διὰ τὴν μαθητιῶσαν νεολαίαν πῆς Θράκης καὶ συστήσας εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ τὰς μαθητρίδας ἐπιμέλειαν χρησιμοθηρίαν καὶ προσήλωσιν εἰς τὰ Ἐθνικὰ καὶ Χριστιανικὰ ἰδεώδη, ὡς καὶ εἰς τὰς παραδόσεις πῆς ἡρωϊκῆς καὶ Ἑλληνικωτάτης Θράκης, «τὸ διαμάντι τῆς Ἑλλάδος».

Θὰ συνεχισθῆ, δι' ἐπιτοπίου μεταβάσεως εἰς τὰ χωρῖα ἐκπροσώπων τοῦ Θρ. Κέντρου, ἡ ἐπίδοσις δώρου προικὸς ἀνὰ 5.000 δραχ. εἰς τὰς ὑπολοιπομένας 9 ἐννέα εἰσέτι νεάνιδας, ἐκ τῶν προγραμματισθέντων διὰ τὸ ἔτος 1966-14 τοιούτων.

Ὡς ἀνεκοίνωσεν ὁ Πρόεδρος τοῦ Θ. Κέντρου κ. Φ. Μανουηλίδης πρὸς τὸν ἐν Ξάνθῃ ἐκπρόσωπό του κ. Γεννάδιον καὶ τὴν Τ. Ἐπιτροπὴν τοῦ Θ. Κ. ἀπεφασίσθη ἡ βράβευσις μαθητῶν τῆς ΣΤ' Τάξεως ἐκάστου Δημοτικοῦ Σχολείου τῶν Νομῶν Ξάνθης καὶ Ἑβρου καὶ παρέσχεν ὀδηγίαν διὰ τὴν σύστασιν τῶν οἰκείων ἐπιτροπῶν ὑποδείξεως ἀπόρων μαθητῶν διακρινομένων διὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν ἐπιμέλειαν. — Α' βραβεῖα δραχ. 600, Β' βραβεῖα δραχ. 350.—

«Ἐλεύθερη Θράκη» 2-2-1967

ΤΟ ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ ΑΘΗΝΩΝ ΑΠΕΝΕΙΜΕΝ
ΧΡΗΜΑΤΙΚΑ ΕΠΙΘΑΛΑ ΕΙΣ ΑΡΙΣΤΟΤΥΧΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ
ΚΑΙ ΕΙΣ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΜΑΣ

Ἡ τοπικὴ Ἐπιτροπὴ Ἀλεξ)πόλεως τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου Ἀθηνῶν, δι-

ωργάνωσε την περασμένη Δευτέρα 30 'Ιανουαρίου 1967, εις τὸ Κινημ)θέατρον «Ἰλύσια» τῆς πόλεως μας, τελετὴν κατὰ τὴν ὁποίαν διανεμήθησαν χρηματικὰ ἔπαθλα εἰς ἀριστεύσαντας μαθητὰς, καθὼς δὲ καὶ σὲ διάφορα ἰδρύματα. Εἰς τὴν ὡραίαν αὐτὴν τελετὴν παρέστησαν οἱ: Σεβ. Μητροπολίτης μας κ.κ. 'Ιωακείμ, Νομάρχης 'Εβρου κ. 'Αρ. Γκουρνέλης, 'Υποδ)της XII Μεραρχίας Ταξίαρχος κ. 'Αθ. Θεοχαρόπουλος, Δήμαρχος 'Αλεξ)πόλεως κ. Θωμᾶς Μιχαήλογλου, Στρατηγὸς ἐν ἀπ. κ. 'Αγγελος Γεωμίδης, Λιμενάρχης 'Αλεξ)πόλεως κ. Ε. Μαστροπέτρος, ἐκπρόσωποι τῶν διαφόρων τῆς πόλεως μας 'Υπηρεσιῶν, 'Οργανισμῶν καὶ 'Οργανώσεων καὶ πλῆθος κόσμου. Κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς τελετῆς ὠμίλησεν ἡ ἐκ τῶν μελῶν αἰς τοπικῆς 'Επιτροπῆς Κα 'Ελένη Φιλιππίδου, ἡ ὁποία εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Σεβασμιώτατε, Κύριε Νομάρχα, Κύριε Δήμαρχε, 'Αγαπητοὶ φίλοι, ὡς ἐντεταλμένη τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου σᾶς μεταφέρω τὸν ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν τῆς Διοικήσεώς του καὶ ἰδιαίτερός τοῦ κ. Φιλίππου Μανουηλίδη, Προέδρου του καὶ κατ' ἐπανάληψιν 'Υπουργοῦ καὶ βουλευτοῦ 'Εβρου. Νομίζω ὅτι δὲν ὑπάρχει 'Ελληνας καὶ ἰδιαίτερα Θρακιώτης, ποὺ νὰ μὴ γνωρίζῃ τὴν πνευματικὴν καὶ ἀνθρωπιστικὴν δραστηριότητα τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου. Τὰ «ΘΡΑΚΙΚΑ», ποὺ χωρὶς διακοπὴν ἐκδίδονται 40 χρόνια, ἔτσι ποὺ νάχουμε σήμερα 40 ὀγκῶδεις Τόμους, εἶναι σύγγραμμα ποὺ τιμᾷ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα: 'Ιστορικῆς, Λαογραφικῆς, Γλωσσολογικῆς μελέτης, γραμμένες ἀπὸ διακεκριμένους ἐπιστήμονας καὶ λογίους, ἐδημοσιεύθησαν εἰς τοὺς τόμους τῶν «Θρακικῶν», μὲ πολλὴν φροντίδα καὶ ἐπιμέλειαν ἀποτελοῦν δὲ πολύτιμον ὑλικὸν ποὺ πλουτίζει καὶ διαφωτίζει ὄχι μονάχα τὴν 'Ελληνικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν διεθνή ἐπιστήμην εἰς τοὺς εἰδικοὺς κλάδους. 'Εδῶ βρῖσκει ὁ ἀναγνώστης ἀποθησαυρισμένην ἱστορικὴν λαογραφικὴν ὕλην ποὺ χωρὶς τὴν συστηματικὴν καὶ ἀθόρυβην προσπάθειαν τοῦ «ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ», θὰ κινδύνευε νὰ χαθῆ καὶ ἡ ἐθνικὴ ζημία θὰ ἦταν μεγάλη. Γιὰ τὸν καθένα μας σήμερα καὶ γιὰ τὶς μέλλουσες γενεές ποὺ θὰ μᾶς διαδεχθοῦν, γιὰ ὅλους αὐτοὺς ποὺ θὰ θελήσουν νὰ γνωρίσουν τὴν ἑλληνικότητα Θράκη μας καὶ τὸ ρόλο της στὴν πορεία τῆς φυλῆς μας μέσα ἀπὸ τὶς παράρχαιες ἱστορίες, τοὺς θρύλους, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα, τοὺς ἥρωϊκοὺς καὶ ἐθνικοὺς ἀγῶνες της, τὰ «Θρακικά» θὰ εἶναι ἡ ἐγκυρη καὶ ἀσθεντικὴ πηγὴ, μία ἀνεκτίμητος παροκαταθήκη. Εἶναι μία ἐργασία ποὺ ἀνεγνωρίσθη καὶ ἐβραβεύθη τόσο ἀπὸ τὴν 'Ακαδημία 'Αθηνῶν ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν 'Εταιρίαν 'Ελλην. Σπουδῶν Παρισίων, καθὼς καὶ ἀπὸ πολλὰς ἄλλας ὁργανώσεις. Γι' αὐτὸ λοιπὸν τὸ ἔργο, ποὺ κάνει νὰ αἰσθάνωνται περήφανοι γιὰ τὴν Πατρίδα τους οἱ Θράκες, ἡ εὐγνωμοσύνη μας, στὸ «ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ» καὶ ἰδιαίτερα στὸν πάντα ἐν ἐργηγόρσει ἰσόβιον Πρόεδρόν του κ. Μανουηλίδην, στὸν «σεβαστὸ ἀγωνιστὴ» τῶν Θρακικῶν ὄσιων καὶ ἱερῶν, ὅπως εὐστοχα τὸν χαρακτηρεῖ ὁ Σεβ)τος Μητροπολίτης Ξάνθης κ. 'Αντώνιος, εἶναι μεγάλη. 'Αλλὰ

για τὸν ἰδρυτὴν καὶ ἑδραιωτὴν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, τὰ «Θρακικά», δὲν ἦταν ὁ μοναδικὸς σκοπὸς ποὺ ἐπεδίωξε. Φλογερός πατριώτης καὶ νοσταλγὸς τῆς Θράκης, ψυχικὰ δεμένος μὲ τὸν τόπο αὐτὸν ἀνέλαβε τὸ 1963 μιὰ ἄλλη ὥραία πρωτοβουλία ἐγκαινιάζοντας τὸν τομέα τῆς εὐποιίας καὶ κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, μὲ σκοπὸν νὰ προικοδοτοῦνται μὲ ποσὸν 5.000 δραχ. ἄπορες μνηστευμένες Θρακιωτοπούλες, ποὺ διαμένουν στὰ χωριά μας, νὰ βραβεύωνται μὲ τὸ ἔπαθλο τῶν 2.000 δραχ. μαθηταὶ ἄποροι ποὺ διακρίνονται γιὰ τὸ ἦθος καὶ τὴν ἐπιμελείαν των καὶ νὰ ἐνισχύωνται κοινωφελῆ ἰδρύματα. Ἔτσι σὲ ὅλες σχεδὸν τίς πόλεις καὶ κωμοπόλεις τῆς Θράκης ἰδρύθησαν ἐπιτροπὲς τοῦ Θρ. Κέντρου καὶ ἡ φροντίδα τους εἶναι νὰ ἐπιλέγουν τὰ κατάλληλα πρόσωπα καὶ νὰ εἰσηγοῦνται ἀναλόγως στὴ διοίκησή του. Ἡ Τ. Ἐπιτροπὴ Ἀλεξ)πόλεως ἡ ὁποία προεδρεύεται ἀπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτη μας κ.κ. Ἰωακείμ καὶ περιλαμβάνει ὡς μέλη τοὺς κ.κ. Χρ. Μαρμαρᾶ, Δ. Ἀδαμίδη, Χαρ. Καλπᾶκα καὶ τὴν ἑμιλοῦσα ὡς Γραμματέα, ὕστερα ἀπὸ τίς σχετικὲς τῆς ἐνέργειες ἐπέτυχε γιὰ 3η κατὰ σειρὰ χρονιά νὰ εὐνοηθῆ μὲ βραβεῖα καὶ προικοδοτήσεις. Ἔτσι γιὰ τὸ 1966 τὸ Θρακικὸν Κέντρον ἀπέστειλε στὴν Ἐπιτροπὴ τὸ ποσὸν τῶν 40.000 δραχ. μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ κατανεμηθῆ ὡς ἑξῆς:

Εἰς 3 ἄπορες μνηστευμένες κοπέλλες, ποὺ διαμένουν σὲ χωριά τῆς περιφερείας μας, ἡ Τ. Ἐπιτροπὴ θὰ δώσῃ τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου των, ἀπὸ 5.000 δραχ. στὴν κάθε μιὰ, ὡς προικοδοτήσιν τοῦ Θρ. Κέντρου.

Τὸ Ἰωακείμιον Γηροκομεῖον γιὰ τὴν πρόνοια καὶ περίθαλψη 50 περίπου ἐγκαταλειμμένων ὑπερηλίκων του παίρνει τὸ ποσὸν τῶν 5.000 δραχ. συμβολικὴν ἀναγνώρισιν. Τὸ Δημοτικὸν Ὠδεῖον Ἀλεξ)πόλεως ἐνισχύεται μὲ 3.000 δραχ. Ἐξῆ (6) ἄποροι μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι τῶν Γυμνασίων καὶ Λυκείων Ἀλεξ)πόλεως: ἡ τελειόφοιτος τοῦ Λυκείου Ἀρρένων Δέσποινα Ζαχαρίου, ἡ Ἄννα Σιδερὰ τῆς Α' Τάξεως τοῦ Λυκείου Θηλέων, ἡ Ἀθηνᾶ Σαλαμανῆ τῆς Β' Τάξεως τοῦ Γυμνασίου Θηλέων, ὁ Χρῆστος Ἀποστολάκος τοῦ Γυμνασίου Ἀρρένων, ὁ Γεώργιος Κασπαρίδης τοῦ Οἰκονομ. Λυκείου καὶ ὁ Ἐμμανουηλίδης τοῦ Β' Γυμνασίου Ἀρρένων, βραβεύονται γιὰ ἦθος καὶ ἐπιμελείαν μὲ τὸ ἑπαμειβόμενον ἔπαθλον τῶν 2.000 δραχ. ἕκαστος. Καθὼς καὶ ἑπτὰ ἄριστες χειροτέχνιδες τῆς Ταπητουργικῆς Σχολῆς τοῦ Συλλόγου Κυριῶν καὶ Δίδων, ποὺ διεκρίθησαν ἐπίσης γιὰ ἦθος καὶ ἐπίδοση στὸν κλάδο τῆς ταπητουργίας αἱ: Γουλιαμτζῆ Αἰκατερίνη, Ναλυπάντη Ἰωάννα, Ρίζου Σταυρούλα, Παπαδοπούλου Ἀναστασία, Παπαδοπούλου Δήμητρα, Τομπανίδου Πόπη καὶ Φωτιάδου Φανὴ βραβεύονται μὲ τὸ ἔπαθλο τῶν 1.000 δραχ. ἑκάστη. Ἡ Τ. Ἐπιτροπὴ εἶναι ἰδιαίτερος συγκινημένη ποὺ τῆς δίδεται ἡ εὐκαιρία ν' ἀπονεύμῃ σὲ ἄξια Θρακιωτόπουλα ἔπαθλα ἀρετῆς καὶ ἐπιμελείας, μιὰ τέτοια λαμπρὴ ἡμέρα τῶν γραμμάτων ποὺ ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Παιδεία τιμοῦν τοὺς τρεῖς Φωστῆρες τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, Βασίλειον τὸν Μέγαν, Θεολό-

γον Γρηγόριον, και Ἰωάννην Χρυσόστομον. Εὐχεται ἡ σημερινὴ τελετὴ μας νὰ φωτίσῃ και φλογίσῃ πολλές νεανικὲς ψυχὲς ποὺ νὰ θελήσουν στὸν ὠραῖον στίβον τῆς πνευματικῆς ἀμύλλας νὰ διακριθοῦν. Στὸ Θρακικὸν Κέντρον και στὸν ὑπερπολύτιμον, τὸν θαλερώτατον και ἀκούραστον Πρόεδρόν του κ. Φίλιππον Μανουηλίδην, ἐκφράζουμε ἀπείρους εὐχαριστίας κί' εὐγνωμοσύνην και εὐχόμεθα τὰ 800 μέλη του νὰ αὐξηθοῦν ἀκόμη περισσότερον και ἡ συγκομιδὴ του σὲ καλὰ ἔργα νὰ πολλαπλασιασθῇ. Σᾶς εὐχαριστοῦ.

Μετὰ τὴν Κα Φιλιππίδου τὸν λόγον ἔλαβεν ὁ Πρόεδρος τῆς Τ.Ε. τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου Ἀλεξ)πόλεως Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης μας κ.κ. Ἰωακείμ, ὁ ὁποῖος εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Μὲ ἐξαιρετικὴν χαρὰν και ἱκανοποίησιν ἠκούσαμεν τὰ ὅσα πρὸ ὀλίγου εἶπεν ἡ προλαλήσασα ἀκούραστος Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου Κυριῶν και Δίδων κυρία Ἑλένη Φιλιππίδου και ἐπιτρέψατέ μοι νὰ ὁμολογήσω ὅτι αἰσθάνομαι βαθυτάτην συγκίνησιν παριστάμενος ὡς ἐκπρόσωπος τῆς σεπτῆς μητρὸς μας Ἐκκλησίας εἰς τὴν σεμνὴν ταύτην τελετὴν τῆς ἀπονάμης, ὑπὸ τῆς Τοπικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου πᾶν ἐπάθλων εἰς διάφορα εὐαγγῆ ἰδρύματα και εἰς ἀριστούχους μαθητὰς Γυμνασίων και Λυκείων τῆς πόλεώς μας. Ἐν κατακλείδι τῶν ὄσων εἶπεν ἡ ἀξιότιμος Κα Ἑλένη Φιλιππίδου φρονῶ ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἔχει συνυφασμένας τὰς τύχας και τὴν ὑπόστασιν αὐτῆς μετὰ τὰς τύχας και τὴν ὑπόστασιν τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Ἔθνους και παρακολουθεῖ ἀγρόπνως τὰ πιστὰ Αὐτῆς τέκνα εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς των, ὡς ἐκπρόσωπος λέγω τῆς Ἐκκλησίας θεωρῶ καθῆκον και ὑποχρέωσιν νὰ ἐξάρω τὸ ἐπιτελούμενον ἔργον τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, τοῦ ὁποῖου πρόισταται ἀνὴρ ἀκάματος και θεομουργὸς ὁ Πρόεδρος αὐτοῦ κ. Φίλιππος Μανουηλίδης, εἰς ὃν ὀφείλεται ἡ ἴδρυσις αὐτοῦ και ἀπρόσκοπτος λειτουργία. Τὸ Θρακικὸν Κέντρον ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην διοίκησιν και τὴν ἐμπειρίαν αὐτοῦ ἐκπληροῖ τὸν πνευματικὸν σκοπὸν του, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ ἔκδοσις τοῦ γνωστοῦ Συγγράμματος τὰ «Θρακικά», ἡ ἐν αὐτῷ δημοσίευσις ἀξιολόγων μελετῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἀρχαίαν Θράκην, τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ και διαφόρων βιογραφιῶν ἐξόχων ἀνδρῶν τῆς Θράκης, οἱ ὁποῖοι ἠνάλωσαν τὴν ζωὴν των ὑπὲρ τῆς Θράκης και τοῦ Ἔθνους μας και ἠμπορῶ νὰ τονίσω ὅτι τὸ Θρακ. Κέντρον διὰ τοῦ Συγγράμματος αὐτοῦ ἀποτελεῖ Φάρον πνευματικῆς ἀκτινοβολίας και αἰσθάνεται βαθεῖαν ἱκανοποίησιν ὅτι ἐπιτελεῖ ἔργον ὑψίστου πατριωτικοῦ ἐνδιαφέροντος. Τὰ «Θρακικά», θὰ μᾶς ἐνθυμίζουν και θὰ ζωντανεύουν τὴν νοσταλγικὴν φωνὴν τῆς ἀληθμονήτου πατρίδος μας Θράκης και θὰ γεμίζουν τὴν καρδιάν μας μετὰ ἓνα μεγάλο πατριωτικὸν φρόνημα και μίαν ἐλπίδα ἄσβεστον. Διὰ τοῦτο ἐπιτρέψατέ μοι, ἀφοῦ ἀπευθύνω τὴν ἀρχιερατικὴν μου εὐλογίαν και τὸν ἐγκάρδιον χαιρετισμόν μου, πρὸς τὴν Πρόεδρον τοῦ Συλλόγου Κυριῶν και Δίδων κ. Ἑλ. Φιλιππίδου, ἥτις πολλὰ προσέφερε και προσφέρει εἰς ὅλους τοὺς

τομείς τῆς κοιν. προνοίας, πρὸς τὰ ἀξιότιμα μέλη τῆς ἐνταῦθα τοπικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Κέντρου, ἐπίσης πρὸς πάντας τοὺς τιμῆσαντας διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν τὴν ὥραίαν αὐτὴν συγκέντρωσιν, νὰ ἐπικαλεσθῶ διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ ἔργου τὴν συμπαράστασιν καὶ συνεργασίαν καὶ ἐγγραφὴν ὄλων τῶν ἐνταῦθα συμπατριωτῶν καὶ ὄλων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἱστορικὴν, ἐπιστημονικὴν καὶ λαογραφικὴν ἐν γένει ἔρευναν καὶ μελέτην τῶν ζητημάτων τῆς ἀγαπητῆς καὶ ἀληθμονήτου Θράκης, ἢ ὅποια δι' ἡμᾶς ἀναμφιβόλως πρέπει νὰ ἀποτελῇ τὸ καύχημά μας, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπολοσθέντα παράδεισον. Εἰς τοὺς βραβευθέντας μαθητὰς ὀφείλεται δίκαιος ἔπαινος καὶ θεορὰ συγχαρητήρια ἐκ μέρους ὄλων ἡμῶν».

Κατόπιν ἐγένετο διὰ χειρὸς τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου ἐν μέσῳ χειροροτημάτων τῶν συγκεντρωμένων καὶ τῶν μαθητῶν, ἡ ἀπονομὴ τῶν ἐπάθλων καὶ ἡ ὥραία αὐτῇ τελετῇ ἔλαβε τέλος».

«Ἐλεύθερη Θράκη» καὶ «Πανθρακικὴ» Ἀλεξ)πόλεως

Θεάρεστες πράξεις

Ἐτελέσθησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Ἀγίας Μαρίνης Μαΐστρου
δύο γάμοι πτωχῶν κοριτσιῶν τὰ ὅποια ἐπροικοδότησεν
τὸ Θρακικὸν Κέντρον Ἀθηνῶν

«Τὴν Κυριακὴν 26 Φεβρουαρίου ἐτελέσθησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀγίας Μαρίνης Μαΐστρου οἱ γάμοι δύο πτωχῶν κοριτσιῶν, τὰ ὅποια ἐπροικοδότησεν μὲ 5.000 δραχμῆς τὸ καθ' ἓνα τὸ Θρακικὸν Κέντρον Ἀθηνῶν. Τοὺς γάμους ἠλόγησεν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης μας κ.κ. Ἰωακεῖμ βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῶν: Ἐφημερίου Μαΐστρου Οἰκονόμου κ. Σταύρου Πατλάκα, Ἀρχιμανδρίτου τοῦ Ἀγίου Νικολάου Ἀλεξ)πόλεως κ. Ἰωακεῖμ Ἀθανασάκου μετὰ τοῦ Ἱεροδιακόνου κ. Σπυρίδωνος Γιαννούλη μὲ Ἱεροψάλτας τοὺς κ. κ. Ἀγγελῶν Σουμπούλην καὶ Βασ. Δακλαδᾶν. Εἰς τὸ μυστήριον παρέστησαν οἱ: Δ)κτῆς Νομαρχίας κ. Δημ. Παπακωνσταντίνου μετὰ τῆς συζύγου του, Δήμαρχος Ἀλεξ)πόλεως κ. Θεομ. Μηχαήλογλου μετὰ τῆς συζύγου του, Γραμματεὺς τοῦ Τμήματος Ἀλεξ)πόλεως τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Ἐλένη Φιλίππιδου, οἱ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου του κ.κ. Χαρ. Καλιπάρικας καὶ Δημ. Ἀδαμίδης μετὰ τῶν συζύγων των, Πρόξενος τῆς Γαλλίας στὴν πόλιν μας κ. Γ. Φιλίππιδης, Γραμματεὺς τοῦ Συλλόγου Κων καὶ Λων Ἀλεξ)πόλεως, ἡ Ἀγγελικὴ Καργουδῆ καὶ σύσσωμος ὁ πληθυσμὸς τοῦ προαστείου σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ποὺ παρηκολούθησαν μὲ χαρὰ καὶ εὐφροσύνην τὸ χαρμόσυνον γεγονός. Οἱ πτωχῆς κοπέλλες ποὺ προικοδοτήθησαν εἶναι οἱ: 1) Ἐλένη Β. Τσολάκη ἐτῶν 20, κόρη ἀπόρου πολυτέκνου ἀγρότου ἀπ' τὸν Ἀρίστηνο, ἡ ὅποια ἐνυμφεῦθη

τὸν ὁμοχώριό της Δημ. Κ. Σιώπην ἐτῶν 24 καὶ 2) Γιαννούλα Ν. Λημνιοῦ ἐτῶν 20, κόρη ἀπόρου ἀγρότου ἀπ' τὸν Μαῖστρο, ἡ ὁποία ἐνυμφεύθη τὸν ὁμοχώριό της Πέτρον Ι. Τσῶμον ἐτῶν 24. Κουμπάρος τοῦ πρώτου ζεύγους ἦταν ὁ κ. Ἀντώνιος Τσακάκης καὶ τοῦ δευτέρου ὁ κ. Δούκας Σιώπης.

Μετὰ τὴν τέλεισιν τοῦ μυστηρίου ὠμίλησεν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης ὡς Πρόεδρος τοῦ Τμήματος Ἀλεξ)πόλεως τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ὁ ὁποῖος εἶπε τὰ ἑξῆς :

«Τιμὴ καὶ ἔπαινος ἀλλὰ καὶ εὐγνωμοσύνη ὀφείλεται εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Θρακικὸν Κέντρον τοῦ ὁποίου προΐσταται ὁ ἀκαταπόνητος, ὁ λίαν λαοφιλὴς παρὰ τῷ λαῷ τῆς Θράκης κ. Φίλιππος Μανουηλίδης, διὰ τὸ ἀμέριστον ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐπέδειξε ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ὅστις συνεχίζων τὴν ἐθνικὴν καὶ κοινωνικὴν καὶ λίαν ἐνεργητικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν ἔγνω νὰ προικοδοτήσῃ καὶ σῶς τὰς δύο σεμνὰς καὶ χρηστὰς κατὰ τὸ ἦθος Θρακιώτισσας ἀνά 5.000 δραχ. εἰς ἑκάστην τῇ ὑποδείξει τῆς ἀκαταπονήτου καὶ στενωῶς συνεργαζομένης μετὰ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου κ. Ἑλένης Φιλιππίδου.

Ἀπειθύνω ἐκ μέρους ἑμοῦ καὶ τῶν μελῶν τῆς ἐνταῦθα Ἐπιτροπῆς τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου τὰ δλόθερμα συγχαρητήρια καὶ εὐχομαι ὁ Κύριος νὰ σᾶς χαρῆξῃ, ἀγαπητοὶ μου νεόνυμφοι, ἡμέρας εὐτυχεῖς, μακρὰς καὶ εἰρηνικὰς. Εὐχομαι ὁ Κύριος νὰ σᾶς φωτίξῃ ὥστε νὰ ἐγχαραχθῇ μέσα εἰς τὰς ψυχὰς σας ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη διὰ τῆς ὁποίας ὁ εἰς θὰ ἀνήκῃ εἰς τὸν ἄλλον παρὰ εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Ἡ ἀγάπη ἐκείνη διὰ τῆς ὁποίας ὁ εἰς θὰ ὑπηρετήσῃ τὸν ἄλλον καὶ μὲ θυσίαν πολλὰκις τῶν ἰδίων συμφερόντων. Ναί: ἡ ἀγάπη ἢ γνησία, ἢ ἀπροσποίητος, ἢ ἀνιδιοτελεὴς ἀγάπη. Αὐτὴ ἡ ἀγάπη θὰ εἶναι τὸ σύνθημά σας. Ἡ ἀγάπη αὐτὴ πρὸς ἀλλήλους ᾗς σᾶς ἐμπνέῃ, ᾗς σᾶς θερμαίνῃ διὰ τῆς θερμῆς καὶ γνησίας πρὸς τὸν Θεὸν πίστεώς σας. Ἡ ἀγάπη αὐτὴ ᾗς κανονίξῃ τὰς σκέψεις σας καὶ τὰ αἰσθήματά σας καὶ τὰς ἀποφάσεις σας εἰς ὅλον τὸν ἐπίγειον βίον σας. Ἡ ἀγάπη λοιπὸν αὐτὴ πρὸς ἀλλήλους εἶναι τὸ ὑψιστον ἀγαθὸν καὶ εὐχομαι καὶ πάλιν νὰ ἐγχαραχθῇ εἰς τὰς ψυχὰς ἀμφοτέρων».

Τὸ «Θρακικὸν Κέντρον» προικοδοτεῖ ἄπορες κοπέλλες τοῦ Ἐβρου

«Τὴν παρελθούσαν Κυριακὴν, 14ην Μαΐου, στὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Πυλαίας, παρουσία πολλῶν Μελῶν καὶ φίλων τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου» καὶ κατοίκων τοῦ χωριοῦ, ἔγινε ὁ γάμος τῆς Κυριακῆς Μαστροίδου, πὸν προικοδοτήθη ἀπὸ τὸ Θρ. Κέντρο, μὲ τὸν ὁμοχώριόν της Παῦλο Παπακωνσταντίνου. Τὴν Τοπ. Ἐπιτροπὴ Ἀλεξανδρουπόλεως ἀντιπροσώπευσε ἡ Προεδρεύουσα κυρία Ἑλένη Φιλιππίδου καὶ ὁ σύμβουλος κ. Χρῆστος Μαρμαραῶς.

Μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ γάμου, ἡ Κυρία Φιλίπιδου, ἐπιδίδοντας τὸ ποσόν τῶν 5.000 δρχ. ὡς προικοδότηση στὴ νεόνυμφη εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Ἀγαπητοὶ συμπατριῶτες, ἕνας ἀπὸ τοὺς ὠραίους κοινωνικοὺς σκοποὺς ποὺ ἐπιδιώκει τὸ «ΘΡΑΚΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ» τὸ ὁποῖο εἶχε τὸ προνόμιον νὰ προεδρεύεται ἀπὸ τὸν ἐξαίρετο Θράκα τ. Ὑπουργὸ καὶ ἔνθερο φίλο τῆς Θράκης μας κ. Φίλιππο Μανουηλίδη, εἶναι καὶ ἡ προικοδότηση πολλῶν δεκάδων ἀπόρων κοριτσιῶν ἀπὸ τὰ χωριά μας, κάθε χρόνο, μὲ τὸ ποσὸ τῶν 5.000 δρχ. γιὰ τὸ καθένα. Ἔτσι, σὲ κοπέλλες μνηστευμένες, ἑνάρετες καὶ σεμνές, ποὺ ἀπὸ ἔλλειψη τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων μέσων, δυσκολεύονται νὰ πραγματοποιήσουν τὸ γάμο τους, τὸ «Θρακικὸ Κέντρο» μὲ τὸ θεσμὸ τῶν προικοδοτήσεων, ποὺ καθιέρωσε πρὶν 5 περίπου χρόνια, ἔρχεται πολὺτιμος ἀρωγός.

Μὲ τὴν σημερινὴ προικοδότηση, ἡ Τοπικὴ Ἐπιτροπὴ Ἀλεξίλεως, ἔχει τὴν βεβαιότητα καὶ τὴν βιαιοποίηση ὅτι συντελεῖ στὴν δημιουργία μιᾶς καινούργιας καλῆς ἑλληνικῆς οἰκογένειας, ποὺ προστίθεται μόνιμα στὴν Πυλαία.

Ὅπως εἶναι γνωστό, ἀγαπητοὶ φίλοι, τὸ ἔργο τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, εἶναι σ' ὅλη του τὴν ἔκταση ἕνα ἔργο ἀγάπης. Ἀγάπης, στὴν πατρῶα ἀκριτικὴ Θράκη, ποὺ οἱ ἐκλεκτοὶ νοσταλγοὶ τῆς, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀκαταμάχητο ἀγωνιστὴ τῶν δικαίων τῆς κ. Φίλιππο Μανουηλίδη, δεκαετίες δόλοκληρες ἀγωνίζονται νὰ διασώσουν καὶ ἀποθανάτισουν τὴν χιλιόχρονη ἱστορία τῆς μὲ τὸν ὄγκο τῶν ὑπὲρ 40 τόμων τῶν «ΘΡΑΚΙΚΩΝ». Ἀγάπη καὶ στοὺς συμπατριῶτες, ποὺ μὲ τίς ἑκατοντάδες βραβεύσεις ἀπόρων μαθητῶν Γυμνασίων καὶ Λυκείων τῆς Θράκης, ἐνθαρρύνουν τὸ ἄριστον ἦθος καὶ τὴν ἐπιμέλεια, μὲ τίς προικοδοτήσεις ἀπόρων κοριτσιῶν, ποὺ τὰ βοηθοῦν στὴν ταχύτερη ἀποκατάστασή τους, μὲ τὴν γενναιοδωρὴ οικονομικὴ ἐνίσχυση κοινοφελῶν Ἰδρυμάτων καὶ ἀναξιοπαθούντων Θρακῶν, γιὰ ν' ἀνταποκριθοῦν σὲ ἐπιτακτικὰς τους ἀνάγκες. Κι' ἀκόμα ἀξίζει ν' ἀναφέρω ὅτι ἡ νέα πρωτοβουλία τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου» γιὰ τὴ φετεινὴ χρονιά, ποὺ ἀφορᾷ στὴ βράβευση ἑκατοντάδων μαθητῶν τῶν δημοτικῶν Σχολείων, πολλῶν ἀκριτικῶν χωριῶν μας, θὰ ἀποτελέσῃ σημαντικὸ κίνητρο ἀμίλλας γιὰ τὰ γράμματα ἀνάμεσα στὰ μικρὰ Θρακιώτικα.

Ἀπὸ μέρους τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸν Πρόεδρό μας κ. Μανουηλίδη, μεταφέρω τὴν θερμὴ εὐχὴ νὰ εὐλογήσῃ ὁ καλὸς Θεὸς τὴν καινούργια οἰκογενειακὴ ἐστία τῶν νεονύμφων καὶ νὰ ζήσετε πάντα εὐτυχημένοι. Σᾶς εὐχαριστῶ.»

«Θρακικὸς Ἀγών», «Βορρᾶς» Θ)νίκης καὶ «Ἐλευθερὴ Θράκη».

Προικοδοτούμεναι καὶ βραβευόμενοι τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου

«Ὡς ἀνεκωνώθη ὑπὸ τῆς Τοπικῆς Ἐπιτροπῆς Ξάνθης τοῦ Θρακικοῦ

Κέντρου αἱ τυχούσαι προικοδοτήσεως ἐκ δραχ. 5.000 ἐκάστη εἶναι: Φανή Γενηκοῦσου (Κουτσόν), Ἑλένη Καφετζῆ (Τοξόται), Ἀγγελικὴ Φωτεινέλη (Λάγος), Ἑλένη Ἀγγελοπούλου (Μάγγανα), Ἀρχοντὴ Γιοβαννοπούλου (Ἐράσιμον), Χρυσὴ Καραγκιόζη (Γενησαία), Σταυρούλα Καμπάκτσαλη (Ἄγ. Ἀθανάσιος), Σουλτάνα Βικτωρίου (Γενησαία), Παρασκευὴ Παλτόγλου (Τύμπανον), Ἀθανασία Ζουρνατζῆ (Ἐράσιμον), Φρειδερίκη Κυρλίδου (Λυκοδρόμιον), Ἀγγελικὴ Μαυρίδου (Καρυόφυτον), Μαλαματὴ Χατζηναστασίου (Ὀλίβιον) καὶ Σταματέλα Τοπτσίδου (Πολύσιτος).

Ἐπίσης ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἐπελέγησαν καὶ 4 ἀναπληρωματικαί, ὥστε εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν τινὲς ἐκ τῶν ἀνωτέρω δὲν τελέσωσι τὸν γάμον των ἐντὸς τοῦ ἔτους ἢ προικοδοτήσεις αὐτῶν θὰ δοθῇ εἰς τὰς ἀναπληρωματικάς.

Ἡ ἐπίδοσις τῶν προικοδοτήσεων θὰ γίνῃ ἐπιτοπίως εἰς τὰ χωρία τῶν δικαιουμένων, ὅπου θὰ μεταβῇ ἡ ἐπιτροπὴ.

Ἐπίσης βραβεύσεων ἐκ δραχ. 2.000 ἔτυχον οἱ ἐξῆς μαθηταί: Κομίλης Ἀρχοντῆς τῆς στ' Τάξεως Ἐκκλ. Σχολῆς Ἐάνθης, Κιοσσὲς Ἀπόστ. τῆς Β' Τάξ. Λυκείου Ἀρρένων, Χατζηγηρηγορίου Βικτωρία τοῦ Λυκείου Θηλέων Ἐάνθης, Ἰγνατιάδης Τιμόθεος τῆς Τεχν. Σχολῆς Ἐάνθης καὶ τοῦ Μικτοῦ Λυκείου Σταυρουπόλεως οἱ: Γιαγκουσικλίδης Παναγ. καὶ Μητάκου Ἰωάννα.

Ἀπὸ τὴν δρᾶσιν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου

Ἐὼς ἐγνώσθη, τὸ Θρακικὸν Κέντρον, συνεχίζον τὴν εὐεργετικὴν του δρᾶσιν διέθεσε καὶ ἐτέρας 89.000 δραχ. διὰ τὸ ἔτος 1966 διὰ 14 προικοδοτήσεις ἀπόρων μεμνηστευμένων νεανίδων καὶ δι' 6 βραβεύσεις τελειοφοίτων Λυκείων.

Τὸ ὡς ἀνωτέρω ποσὸν ἐτέθη ἤδη εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κ. Ἀριστ. Γεωργαδίου, εἰσηγητοῦ τῆς Τοπικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐάνθης τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ὑπὸ τῆς ὁποίας καὶ κατενεμήθη διὰ τοὺς ὡς ἀνωτέρω σκοπούς. (Εἰς τὸ ἐπόμενον θὰ δημοσιεύσωμεν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν προικοδοτηθεισῶν, τῶν βραβευθέντων κ.λ.π.) Ἐπ' εὐκαιρίᾳ θὰ ἐξάρωμεν διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν τὸ ἐθνικοκοινωνικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐπιτελεῖται ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν ἀκάματον πρόεδρον αὐτοῦ, ἄλλοτε ὑπουργὸν κ. Φίλιπ. Μανουηλίδην. Καὶ δὲν παραλείπομεν νὰ τονίσωμεν, ὅτι χρὸς ὅλων τῶν Θρακῶν, τῶν ἐν Θράκῃ καὶ ὀπουδῆποτε θιούντων, εἶναι νὰ ἐνισχύωσι ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς, δι' ὅσων δύναται, τὸ Θρακικὸν Κέντρον, συμβάλλοντες εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ὠραίων σκοπῶν αὐτοῦ.

Προικοδοτήσεις Βραβεύσεις καὶ ἐπιδοτήσεις τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου στὰς Φέρρας

Ἐτὴν Κυριακῇ 5-2-1967 ἔλαβε χώραν εἰς τὰς Φέρρας τελετὴ τῆς προι-

κοδοτήσεως απόρων κορασίδων, θραβεύσεις ἀριστούχων μαθητῶν τοῦ Λυκείου Φερρῶν καὶ ἐπιδότησις ἀνικάνων ἀπόρων γερόντων ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου διὰ χειρὸς τοῦ ἐκπροσώπου Φερρῶν Χρ. Μανάκα. Ἐδόθησαν τὰ ἑξῆς ποσά: 1) Ἄνα δραχ. 5.000 εἰς τὰς Μαλαματένια Σαρθανίδου ἐκ Βρουσιούλας καὶ Θεανῶ Χρ. Εὐσταθίου ἐκ Φερρῶν. Βράβευσις τῆς ἀριστοῦχου Μαθητριάς Β' Τάξεως Λυκείου Φερρῶν Ἑλένης Βεργίδου δραχ. 2.000 καὶ εἰς 15 ἀνικάνους γέροντας Φερρῶν ἀνά δραχ. 150 εἰς ἕκαστον. Σύνολον δραχ. 1.500».

«Κατὰ τὴν διάρκειαν τελετῆς ἐπροικοδοτήθησαν εἰς Φέρρας, ἄποροι κορασίδες. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς αὐτῆς τελετῆς ἐγένοντο καὶ θραβεύσεις ἀριστούχων μαθητῶν τοῦ Λυκείου Φερρῶν καὶ ἐπιδότησις ἀνικάνων ἀπόρων γερόντων ὑπὸ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου διὰ χειρὸς τοῦ ἐκπροσώπου Φερρῶν καὶ Τύπου Δημ. Μανάκα».

«Πανθρακικὴ» «Ἑλληνικὴ Θράκη»

ΑΠΟ ΤΗΝ ΔΡΑΣΙΝ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

«Συνεχίζον τὴν δρᾶσιν του τὸ «Θρακικὸν Κέντρον» μετέβησαν τὴν Παρασκευὴν εἰς τὸ χωρίον Λυκαδρόμιον. Ἐκεῖ ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἱεροτελεσίαν τοῦ Ἀκαθίστου Ὕμνου, ὠμίλησαν ἐκπρόσωποι του ἐξάραντες τὴν Ἐθνικὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ. Κατόπιν ἐπηκολούθησε ἡ προικοδοτήσις τῆς ἐπιτελεγεμένης δι' αὐτὸ κορασίδος.

Κατὰ τὴν τελετὴν αὐτὴν παρέστη καὶ ὁ Διοικητὴς τῶν Τ.Ε.Α. κ. Ἀλεξόπουλος Εὐάγγ. ὅστις ποικιλοτρόπως ἐνισχύει τὸ ἔργον τοῦ Σωματείου.

Ἡ συγκέντρωσις αὐτὴ ἐνίσχυσε πολλαπλῶς τὸ φρόνημα καὶ τὸ ἠθικὸν τοῦ ἀκριτικοῦ τούτου χωρίου.

Τὴν Κυριακὴν 16ην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου» συνοδευόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Διοικήσεως Χωροφυλακῆς ἀντ)ρχου κ. Βλαδίκα καὶ τοῦ Διοικητοῦ Ὑποδιοικήσεως Χωροφυλακῆς κ. Παναγοπούλου μετὰ τῶν κυριῶν αὐτῶν, ἐπεσκέφθησαν τὸ χωρίον Ἐράσιμιον ὅπου ἐδόθησαν ἰδία προικοδοτήσεις, ἀφοῦ παρηκολούθησαν τὴν τέλει τῆς θείας λειτουργίας. Κατόπιν μετέβησαν εἰς τὸ χωρίον Τύμπανον, ὅπου ἐνώπιον πολυπληθοῦς συγκεντρώσεως ἐδόθη μία προικοδοτήσις.

Τὴν Τετάρτην 19ην Ἀπριλίου οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου» μετέβησαν εἰς τὸ χωρίον Ἁγίων Ἀθανάσιος. Ἐκεῖ ἐδόθη ἐπίσης ἑτέρα προικοδοτήσις εἰς ἄπορον νυμφευθεῖσαν κορασίδα. Ἀνεπτύχθη δεόντως τὸ ἔργον καὶ ἡ Ἐθνικὴ ἀποστολὴ τοῦ «Κέντρου».

Τελετή παραδόσεως δώρου προικοδοτήσεως

«Τὴν παρελθούσαν Παρασκευὴν, 17 τρ. μηνὸς εἰς τὸ Λυκοδρόμιον ἔλαβε χώραν σεμνὴ τελετὴ, μὲ συμμετοχὴν ὄλων σχεδὸν τῶν κατοίκων αὐτοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγένεν ἡ ἐπίδοσις τοῦ ἐκ 5.000 δραχμῶν δώρου προικοδοτήσεως τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου Ἀθηνῶν νεάνιδα ἐκ τοῦ ἀνωτέρω χωρίου.

Κατὰ τὴν τελετὴν παρέστησαν ἐκ μέρους τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ὁ ἐν Σάνθῃ εισηγητὴς αὐτοῦ κ. Α. Γεννάδιος καὶ ὁ κ. Ι. Κυριαζῆς ὑπὸ τῶν ὁποίων παρεδόθη τὸ δῶρον, ὁ πάντοτε, σχεδόν, παρὼν εἰς τοιαύτας ἐκδηλώσεις τῆς ὑπαίθρου μας Διοικητὴς τῶν ΤΕΑ Ταγ)ρχῆς κ. Ἀλεξόπουλος Εὐάγγελος καὶ ὁ καθηγητὴς κ. Β. Ἀσημαύτης, ὁ ὁποῖος καὶ ἀμίλησε πρὸς τοὺς συγκεντρωθέντας μὲ τὴν γνώριμον συναρπαστικὴν γλαφυρότητά του».

«Ἐλεύθερη Θράκη» 21-7-67

ΕΡΓΑ ΕΤΠΟΙΪΑΣ «ΤΟΥ ΘΡΑΚ. ΚΕΝΤΡΟΥ»

«ΣΟΥΦΛΙ, (τοῦ ἀνταποκριτοῦ μας). — Ὡς γνωστὸν τὸ «Θρακικὸν Κέντρον» εἶναι Σωματεῖον τῶν ἐξ Ἀνατολ. Θράκης, ἐκδιωχθέντων κατὰ τὰ πολεμικὰ γεγονότα τοῦ 1922. Θερμὸι νοσταλγοὶ τῆς ὁραίας Πατρίδος τῶν πρὸ ἐπὶ αἰῶνες ἦταν τὸ καμάρι πῆς Βυζαντινῆς Ἀυτοκρατορίας καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ἴδρυσαν τὸ ἄνω Σωματεῖον εἰς Ἀθήνας, μὲ Δ. Συμβούλιον ἐπιλέκτων Θρακῶν, προσεδεόμενον ἐπὶ 10)ετηρίδας ὁλοκλήρους ἀπὸ τὸν κ. Φ. Μανουηλίδην, ἐξέχοντα ἄλλοτε πολιτικὸν ἐκ Ραιδεστοῦ. Ἐκτὸς τοῦ σπουδαίου πνευματικοῦ ἔργου τῆς ἐκδόσεως τοῦ Συγγράμματος «Θρακικά» ἐνῶ ἀναγράφεται λαογραφικὴ ὕλη ἐξ ὅλης τῆς Θράκης, ἐκτελεῖται καὶ σοβαρώτατον ἔργον εὐποιίας, ἧται προικοδοτήσεως εἰς τοὺς Νομοὺς τῆς Θράκης ἀπόρων μνηστευμένων κορασιῶν ἀμέμπτου ἠθικῆς, καὶ διὰ τῆς βραβεύσεως τελειοφύτων τοῦ Λυκείου, ἀρίστων κατὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν διαγωγήν. Εἰς τὴν Ἐπαρχίαν Σουφλίου, ἐφέτος ἐχρηγήθη μία προικοδοτήσις ἐκ 5.000 δραχμῶν εἰς τὴν ἐκ τοῦ χωρίου Σιδηρῶ Βαριακίδου Ἀποστολιὰν καὶ μία θράβευσις ἐκ 2.000 δραχμῶν εἰς τὸν τελειόφωτον τοῦ Λυκείου Σουφλίου Θεολόγον Ἕλληνα. Ἡ ἀπονομὴ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ εισηγητοῦ τῆς Τ. Ἐπιτροπῆς Σουφλίου κ. Χρ. Παπασταματίου καὶ τῶν μελῶν κ.κ. Χρ. Τερζοῦδη, Ἡλία Μπογιατζῆ, Τότας Χαράμπάρα, Χ. Μπρίκα, Μαυροῦδῆ Μπρίκα καὶ Ἡλ. Πασσιᾶ, Προέδρου Δημ. Συμβουλίου Δήμου Σουφλίου. Τόσον ἡ προικοδοτηθεῖσα, ὅσον καὶ ὁ βραβευθεὶς ἀπευθύνουν θερμότατα εὐχαριστήρια πρὸς τὸ Κέντρον, καὶ τὸν Σεβαστὸν Πρόεδρον αὐτοῦ».

Σημειώσεις Συντάξεως

Ὅμοιās ἐκδηλώσεις εὐγνωμοσύνης καὶ εὐχαριστιῶν ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγραμματισμοῦ τῆς διανυθείσης 2/τίας 1965 καὶ 1966, λαμβάνομεν καθημερινῶς ἐκ μέρους τῶν εὐεργετουμένων θὰ συνεχίσωμεν δὲ τὰς τοιαύτας δημοσιεύσεις εἰς προσεχῆ Τόμον τῶν «Θρακικῶν».

ΒΡΑΒΕΥΣΕΙΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΤΩΤΑΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον, ἀπὸ ἐνάμισυ καὶ πλέον ἔτους, κατέγεινεν οὐσιαστικῶς καὶ ἐπιμόνας εἰς τὴν ἐξασφάλισιν κονδυλίου, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ βραβεύωνται οἱ πτωχοὶ μαθηταὶ ἑκατοντάδων δημοτικῶν σχολείων τῶν παραμεθορίων χωρίων τῆς Θράκης. Αἱ τοιαῦται βραβεύσεις κατ' ἐπέκτασιν τῶν ἤδη ἰσχυουσῶν βραβεύσεων τελειοφοίτων Λυκείων, ἐκρίθησαν σκόπιμοι καὶ ἀπαραίτητοι, πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ τόνωσιν τοῦ ἠθικοῦ καὶ τοῦ φρονήματος τῶν πτωχῶν τούτων μαθητῶν τῶν ἀκριτικῶν Νομῶν, οἵτινες στεροῦμενοι στοργῆς καὶ φροντίδος ἀδυνατοῦν νὰ ἐκμάθουν ἔστω καὶ τὸ ἀλφάβητον τῆς μητρικῆς τῶν Ἑλληνικῆς γλώσσης. Οἱ ἐγκαταλελειμμένοι οὗτοι μαθηταὶ ἐκτὸς τῆς οἰκονομικῆς τῶν ἐνισχύσεως θὰ πληροφορηθοῦν ὅτι ὑπάρχουν καὶ Ἑλληνες συμπατριῶται των, οἱ ὅποιοι ἐπιδεικνύουν ζωηρὸν ἐνδιαφέρον καὶ στοργὴν καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ βοηθήσουν δι' ὅλων τῶν μέσων ποῦ διαθέτουν τὴν νέαν γενεάν τῆς πατρίδος μας.

Ὁ τότε Πρωθυπουργός, πρὸς ὃν ἀνεπτύχθη ἐκτενῶς τὸ ὡς ἄνω θέμα, ἀντιληφθεὶς τὴν σπουδαιότητα καὶ ὠφελιμότητά του, ἔδωκεν ἐντολὴν ὅπως ἐξασφαλισθῆ τὸ σχετικὸν κονδύλιον. Ἐκτασε, τὸσον ὁ Πρόεδρος τοῦ Θρακικοῦ Κέντρον, ὅσον καὶ ἡ Κυβέρνησις κατέβαλον προοσιπαθείας πρὸς ἐξεύρεσιν τοῦ ἐν λόγῳ κονδυλίου. Ἐνῶ ὅμως λόγῳ τῶν συνεχῶν ἀναβολῶν καὶ καθυστερήσεων ἐξ ἀπεργιῶν, κυβερνητικῶν μεταβολῶν κλπ., τὸ Θρακικὸν Κέντρον καὶ τὸ Συμβούλιόν του εἶχον ἀπελπισθῆ, τὴν παραμονὴν τῆς παραιτήσεως τῆς τότε Κυβερνήσεως, ὁ Πρόεδρος εἰδοποιήθη διὰ τριῶν τηλεφωνημάτων εἰς τὴν οἰκίαν του, μέσῳ φιλικῶν του προσώπου, διὰ τὴν ἔγκρισιν ἑνὸς ποσοῦ παρὰ τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου, τὸ ὁποῖον, ὁ τότε Πρωθυπουργός, παρὰ τὴν παραίτησίν του, ἐν γνώσει τῆς σοβαρότητος τοῦ θέματος, ἐνέκρινεν ὅπως χορηγηθῆ μετ' ἄλλων κονδυλίων. Ἠκολούθησαν καὶ ἄλλαι συνεχεῖς καὶ ἐπιμόνοι προσωπικαὶ παρακολουθήσεις, ὁπότε τὴν 14)3)67 εἰσεπράχθη τὸ ἐγκριθὲν ποσόν, ὅπερ κατετέθη ἀμέσως εἰς προθεσμιακὴν κατάθεσιν παρὰ τῆ Ἑθνικῆ Τραπέζῃ Ἑλλάδος καὶ εἰς ἰδιαίτερον λογαριασμὸν ἀφορῶντα βραβεύσεις μαθητῶν κατωτάτης παιδείας.

Ἐκτοτε τὸ Θρακικὸν Κέντρον, ἐν συνεννοήσει μετὰ τὰς κατὰ τόπους Ἐπαρχιακὰς τοῦ Ἐπιτροπὰς ἔδωκεν ὁδηγίαν ὡς πρὸς τὸν τρόπον ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος τῶν ἐν λόγῳ βραβεύσεων, ἵνα μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἀπαραιτῶν διατυπώσεων ἀκολουθήσουν αἱ διανομαὶ τῶν ἀναλογούντων ποσῶν βραβεύσεων εἰς τοὺς ἐπιλεγόμενους μαθητὰς.

Παραθέτομεν κατωτέρω τὰς ὑπ' ἀριθ. 1 καὶ 2 ἐγκυκλίους μας, θὰ συνεχίσωμεν ἰδὲ τὴν δημοσίευσιν καὶ νεωτέρων στοιχείων εἰς προσεχῆ Τόμον τῶν «Θρακικῶν».

«ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΑΡΙΘ. 1.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 27ῃ Μαρτίου 1967

Ο Ρ Γ Α Ν Ι Σ Μ Ο Σ

Μετὰ λεπτομεροῦς μηχανισμοῦ βραβεύσεως μαθητῶν τῆς κατωτάτης Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως πᾶν χωρίων Νομῶν Ἐβρου καὶ Ξάνθης.

1) Αἱ Τοπικαὶ Ἐπαρχιακαὶ Ἐπιτροπαὶ τῶν δύο Νομῶν Ἐβρου καὶ Ξάνθης, πρέπει ἀμελητῆ νὰ φροντίσουν διὰ τὸν καταρτισμὸν ὀνομαστικῶν κατὰ λόγων τῶν εἰς τὰς Κοινότητες λειτουργούντων σχολείων, μετὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν τῆς τελευταίας στ' Ἱτάξεως (τελειοφοίτων) τῆς προχ. σχολικῆς περιόδου μετὰ τοῦ ὀνοματεπωνύμου των. Πρὸς καταρτισμὸν τῶν τοιούτων πινάκων, ἀπαραίτητος τυγχάνει ἡ συνεργασία Προέδρου Κοινότητος καὶ ἀρμοδίου Διδασκάλου ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ Εἰσηγητοῦ ἐκάστης ποπικῆς μας ἐπιτροπῆς.

2) Εἰς ἕκαστον Σχολεῖον θὰ λειτουργῆ μία μόνιμος ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἀπὸ τὸν Πρόεδρον τῆς Κοινότητος, τὸν ἐπικεφαλῆς διδάσκαλον, τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Μητροπολίτου Ἱερέα τοῦ χωρίου καὶ ἕνα ἐκ τῶν προκρίτων (μορφωμένων, εὐπόρων κλπ.). Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη διὰ μιᾶς ἀσημάντου εἰσφορᾶς μεταξὺ τῶν ἄνω (ἀνὰ δρχ. 17,50), θὰ ἀντιπροσωπεύῃ ἕνα μέλος ἐγγραφόμενον εἰς τὸ Θρακικὸν Κέντρον, θὰ ἀποστέλλῃ δὲ τὴν σχετικὴν πρᾶξιν ἐγγραφῆς, ὡς τὸ συνημμένον ὑπόδειγμα, μαζί μὲ δρχ. 70 (δρχ. 10 δικ. ἐγγραφῆς καὶ δρχ. 60 ἀτησία συνδρομῆ), ἔναντι τῆς ἀντιστοίχου παμειακῆς μας ἀποδείξεως. Ἐναντι τῆς τοιαύτης ἀσημάντου εἰσφορᾶς, ἥτις ἔχει κυρίως συμβολικὴν μορφήν συμμετοχῆς δι' ἐνὸς μέλους ἀπὸ τὰ χωρία παῦτα, θὰ δίδεται, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Θ. Κέντρον, ἂν ἂν ἐν βιβλίον ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν 40 Τόμων «Θρακικῶν», ἢ ἀξία τοῦ ὁποίου ὑπερβαίνει τὰς 100 δρχ. (Εἰς τὰ Ἱπουργεῖα καὶ Ὁργανισμοὺς πωλεῖται πρὸς δρχ. 150). Τὰ βιβλία ταῦτα θὰ ἐκκαλάσωνται μεταξὺ τῶν πλησιοχώρων χωρίων, ἵνα κυκλοφοροῦν εἰς μείζονα κλίμακα, νὰ πληροφοροῦνται δὲ τὰ διὰ τῶν αὐτοτελῶν τούτων Τόμων γραφόμενα. Ἐὰν ὑπάρχουν εὐποροὶ χωρικοὶ ἐπιθυμοῦντες εὐρύτερον νὰ ἐνισχύσουν τὴν τοιαύτην,

πρωτοφανῆ διὰ τὰ χωρία των, βράβευσιν δύνανται νὰ ἐγγραφοῦν ὡς μέλη ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὡς ἄνω ὄρους, ἵνα οὕτω καταδείξουν τὸ ἐνδιαφέρον των διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν βραβεύσεων εἰς τὸ χωρίον των. Διὰ νὰ συμμετάσχουν εἰς τὸ τέλος τῆς σχολικῆς περιόδου οἱ μαθηταὶ εἰς τὰς τοιαύτας βραβεύσεις βάσει τῶν ἀποσταλέντων πινάκων (ὅσοι δὲν μᾶς ἀπέστειλαν πρέπει νὰ τὸ πράξουν τὸ ταχύτερον) πρέπει ἀπαραιτήτως ἀπὸ τοῦδε νὰ γίνῃ ἢ ὡς ἄνω προεργασία, διότι ἄνευ τῆς διαδικασίας αὐτῆς, δὲν θὰ συμπεριληφθοῦν εἰς τὸν γενικὸν πίνακα βραβεύσεων.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω ὑποδεικνύμενα διὰ τὰς ὑποχρεώσεις τῶν ἐπιτροπῶν τῶν χωρίων, ἀναγκαῖα διὰ τὴν γενικὴν στατιστικὴν, ἐρχόμεθα εἰς τὰ δικαιώματα τῶν ἐν λόγῳ ἐπιτροπῶν.

3) Ταῦτα συνίστανται εἰς τὴν βράβευσιν δύο μαθητῶν (ἢ μαθητριῶν) ἐξ ἐκάστου σχολείου, ἐκ τοῦ ἐξασφαλισθέντος κονδυλίου, ἔξ ὧν ὁ μὲν πρῶτος, ὅστις θὰ εἶναι ὁ πραγματικῶς ἄριστος ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιμελείας ἤθους καὶ φρονημάτων θὰ προηγηθῆται, ὁ δὲ δεύτερος, μετὰ τὰ ἴδια ἐπίσης προσόντα, ἀλλὰ ὀλιγότερα τῶν τοῦ πρώτου. Οὗτοι θὰ ἐκλέγονται καθ' ὑπόδειξιν τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ χωρίου μετὰ εἰσηγητὴν τὸν ἀρμόδιον διδάσκαλον καὶ μετὰ ἔλεγχον καὶ πάλιν τοῦ εἰσηγητοῦ ἐκάστης τοπικῆς ἐπιτροπῆς. Τὴν τελικὴν ἀπόφασιν θὰ λαμβάνῃ ἢ ἐν Ἀθήναις Δ)σις, θὰ ἀποστέλλῃ δὲ εἰς τὸ τέλος τῆς σχολ. περιόδου δρχ. 500 διὰ τὸν πρῶτον βραβευόμενον καὶ δρχ. 350 διὰ τὸν δεύτερον. Κατὰ τὴν ἐπίδοσιν θὰ καταρτίζεται πρακτικὸν τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ χωρίου ὑπογραφόμενον καὶ ὑπὸ τῶν τεσσάρων μελῶν, μαζὶ δὲ μετὰ τὰ δικαιολογητικὰ ἀπορίας, φρονημάτων καὶ ἤθους τοῦ βραβευομένου καὶ ἀπόδειξιν εἰσπραξέως, θὰ ἀποστέλλεται εἰς τὸν εἰσηγητὴν τῆς τοπικῆς ἐπιτροπῆς, ὅπου ὑπάγεται τὸ χωρίον, αὕτη δὲ θὰ τὰ διαβιβάσῃ εἰς τὸ Θρακικὸν Κέντρον.

4) Οἱ ὡς ἄνω ὄροι ἐκρίθησαν ἀναγκαῖοι, κατόπιν ἐμπεριστατωμένης συζητήσεως, πρὸς ἀποφυγὴν ἀσκοῦτου ἀλληλογραφίας καὶ ἐρωτημάτων, ἅτινα θὰ ἐδημιούργουν καθυστερήσεις, δεδομένου ὅτι μέχρι τέλους Ἀπριλίου ε. ἔ. πρέπει νὰ συγκεντρωθοῦν εἰς Ἀθήνας ὅλοι οἱ πίνακες τῶν στοιχείων. Ἐὰν ἐξ ὀλιγωρίας τῶν ἐπικεφαλῆς δημιουργηθοῦν καθυστερήσεις πέραν τοῦ Ἀπριλίου, αὗται θὰ συνεπάγονται ἀνεπανόρθωτον βλάβην ἀποκλεισμοῦ τῶν μαθητῶν ἀπὸ τὰς βραβεύσεις, τοῦτο δὲ δὲν θὰ βαρύνῃ τὸ Θρακικὸν Κέντρον. Τὸ κονδύλιον τῶν βραβεύσεων εἶναι καταχωρημένον εἰς ἰδιαιτερον ἰ)σμὸν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς Ἑλλάδος, θὰ διανεμηθῇ δὲ μέσον τῶν τοπικῶν μας Ἐπιτροπῶν πᾶν δύο Νομῶν, μετὰ τὴν συγκέντρωσιν πᾶν ζητούμενων στοιχείων καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς σχολικῆς περιόδου.

5) Ἡ τοιαύτη ἀπόφασις δημοσιευθεῖσα εἰς πᾶς ἐφημερίδος καὶ μεταδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ Ἀθηῶν, ἐδημιούργησε διὰ τὸ εὐεργετικὸν τῆς προτάσεως τοῦ Θρακικοῦ Κέντρον, κατόπιν συνεχοῦς κοπιώδους παρακολουθήσεως, ἐνθουσιώδη ἐπιδοκιμασίαν ἐν Ἀθήναις καὶ ἀνάλογα αἰσθη-

ματα μετ' εὐχαριστιῶν, ἀναμένομεν δὲ νὰ ἐκδηλωθοῦν τοιαῦτα καὶ ἐκ μέρους τῶν Τοπικῶν μας Ἐπιτροπῶν καὶ τῶν εὐεργετουμένων χωρίων.

ΕΚ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ»

«ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΑΡΙΘ. 2.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15ῃ Μαΐου 1967

Πρὸς τοὺς Εἰσηγητὰς τῶν Τοπικῶν Ἐπαρχιακῶν Ἐπιτροπῶν Συμπληρωματικαὶ ὁδηγίαι ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 Ἐγκυκλίου τῆς 27)3)67 περὶ «Ὄργανισμοῦ μετὰ λεπτομεροῦς μηχανισμοῦ βραβεύσεων μαθητῶν τῆς κατωτάτης παιδείας τῶν χωρίων».

Ἐπειδὴ πιθανὸν νὰ μὴ περιλῆθην ἐγκαίρως εἰς χεῖρας σας ἡ ὡς ἄνω ἐγκύκλιός μας, ἐφόσον μετὰ πάροδον ἐνόμισον μηνὸς δὲν μᾶς ἐγνωρίσατε παραλαβὴν καὶ συμμόρφωσιν, ἐπανερχόμεθα διὰ τῆς παρούσης Β' ἐγκυκλίου με παρατηρήσεις καὶ συμπληρωματικὰς τινὰς προσθήκας, ἵνα προχωρήσῃ ἡ ἐπίγουσα ἐργασία τῶν βραβεύσεων:

1) Ἡ συμμετοχὴ ἐκάστου χωρίου διὰ τῆς ὑποδεικνυομένης τοπικῆς Ἐπιτροπῆς (τριμελοῦς ἢ τετραμελοῦς) εἰς τὸ Θρακικὸν Κέντρον, θὰ καταδεικνύῃ τὴν ἐπίσημον ἀντιπροσώπευσιν τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου εἰς τὸ Σωματεῖον.

2) εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποσταλοῦν τὸ ταχύτερον οἱ πίνακες τῶν δημοτικῶν σχολείων τῶν χωρίων, μετὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν τῆς τελευταίας στ' Τάξεως.

3) Ἐὰν ἐμφανισθοῦν τινὲς διδάσκαλοι ἢ ἄλλοι εἰς τὰ διάφορα χωρία οἵτινες ἔχουν ἐνδοιασμούς, ἐπιθυμοῦν συζητήσεις καὶ καθυστεροῦν νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τὰς ὁδηγίας μας, τοῦτο θὰ εἶναι πρὸς ζημίαν των, πᾶσα δὲ τοιαύτη καθυστέρησις θὰ ἀποβῇ εἰς βλάβην των καὶ θὰ παρεμποδίσῃ τὴν συμμετοχὴν των εἰς τὴν πρώτην ἐξόρμησιν βραβεύσεως τῆς ληγούσης σχολικῆς περιόδου.

4) Ἀπαραίτητος εἶναι ἡ προσαγωγὴ πιστοποιητικοῦ ἀπορίας τῶν βραβευομένων μαθητῶν ἢ μαθητριῶν, με βεβαίωσιν τοῦ Προέδρου τῆς Κοινότητος. Τὰ πιστοποιητικὰ Κοιν. Φρονημάτων, ἐφόσον πρόκειται περὶ ἀνγλικῶν, παρέλκουν καὶ ἀντ' αὐτῶν θὰ πιστοποιηταὶ τὸ φρόνημα καὶ τὸ ἦθος τῆς οἰκογενείας μετὰ ἐρευνᾶν τῆς τοπικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ χωρίου.

5) Εἰς τὰ πρῶτα μέλη τῆς τοπικῆς ἐπιτροπῆς ἐκάστου χωρίου προστίθεται καὶ τέταρτον ἐξ ἐνὸς μέλους τῆς σχολικῆς Ἐφορίας.

6) Ἐπισυνάπτομεν τὴν ὑπ' ἀριθ. 1)27.3.67 Ἐγκυκλίον μας ἵνα ἐν συσχετισμῷ με τὴν παρούσαν, μὴ ὑπάρχῃ πλέον καμμία ἀπορία ὅσον ἀφορᾷ τὰς

υποχρεώσεις τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ ἐπαναλαμβάνομεν τὴν σύστασιν ὅπως, ἄνευ ἐτέρας ὑπομνήσεως καὶ καθυστερήσεως, μᾶς ἀποσταλοῦν τὰ ζητούμενα στοιχεῖα, ἵνα προχωρήσωμεν εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῶν βραβεύσεων τὸ ταχύτερον.

7) Πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐγγραφῆς ἀπαραιτήτως ἐνὸς μέλους ἐξ ἐκάστου χωρίου, ἀποστέλλομεν συνημμένως ἐπίσημον ἀντίγραφον ἀλληλογραφίας μετὰ τοῦ Ὑπουργείου Ἑθνικῆς Παιδείας, ὅπερ ἠγόρασεν ἀπὸ τὸ Θρακικὸν Κέντρον τὴν ἐκ 40 Τόμων σειρὰν τῶν «Θρακικῶν» μὲ καθορισθεῖσαν ἐπίσημον τιμὴν πρὸς δρχ. 150 κατὰ Τόμον. Πρέπει συνεπῶς νὰ κατανοηθῇ ἀπὸ ὅλους εἴτε διδασκάλους, εἴτε χωρικούς, εἴτε κατοίκους τῶν πόλεων ὅτι ἡ ποιοῦντη πρωτοφανῆς δΟΣΟΛΗΨΙΑ καταβολῆς δρχ. 70 ἔναντι τοῦ ὑπερδιπλασίου ποσοῦ τῶν 150 δραχμῶν ἀξίας ἐνὸς βιβλίου εἶναι εὐεργετικὴ καὶ συμφέρουσα διὰ πάντα ἀναγνώστην καὶ κάτοχον τοῦ Συγγράμματός μας τὰ «Θρακικά».

Ἐκ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου»

«ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΤΥΠΟΤΥΠΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Γεν. Δ/σις Γεν. Ἐκπ/σεως

Δ/σις Διδακτικῶν Βιβλίων

Ἐν Ἀθήναις τῆ 27)3)1967

Ἄριθ. Πρωτ 43129

Α Π Ο Φ Α Σ Ι Σ

Θ ἔ μ α: Ἄ γ ο ρ ἄ Μ ο ρ φ ω τ ι κ ο ῦ Β ι β λ ί ο υ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις 1) τοῦ Ν. Δ. 1257)49, 2) τοῦ ἀρθρ. 1 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 4320)63 Ν. Δ)τος, «περὶ κυρώσεως τῆς ὑπ' ἀριθ. 142)62 Π.Τ.Σ. καὶ 3) τὰς διατάξεις καὶ ἐξαιρέσεις τοῦ ἀρθρ. 34 τοῦ Νόμου Σ.Ι.Β.

Ἄ π ο φ α σ ί ζ ο μ ε ν:

Ἐγκρίνομεν πίστασιν ποσοῦ ἑξ χιλιάδων δραχμῶν (6.000) ἐπὶ τῶν κεφ. Γ)4 καὶ Δ)5 τοῦ προϋπολογισμοῦ μαθητικῆς προνοίας χρήσεως 1966 καὶ ἀντιστοιχοῦντος εἰς τὸ αὐτὸ κεφάλαιον τοῦ ὑπὸ κατάρτισιν ἰδίου προϋπολογισμοῦ χρήσεως 1967, ὡς καὶ τὴν ἔκδοσιν ἰσοπλάσου χρηματικοῦ ἐντάλματος ἐπ' ὄνοματι Φιλίππου Μανουηλίδου Προέδρου τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, διὰ τὴν ἀγορὰν μιᾶς σειρᾶς ἐκ 40 Τόμων τοῦ Συγγράμματος «Θρακικά» πρὸς ἑξ χιλιάδας δραχμᾶς (6.000).

Ὁ Ὑπουργὸς

Ι. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Κ ο ι ν ο π ο ἰ ῆ σ ι ς: 1) Δ)σιν Διδακτ. Βιβλίων, 2) Μαθητικὴν Πρόνοιαν, 3) κ. Φ. Μανουηλίδην - Πρόεδρον Θρακικοῦ Κέντρου - Σταδίου 38.

Ἐ ν τ α ῦ θ α

Τ. Σ. ἀκριβὲς ἀντίγραφον»

Παρ' ἔλας τὰς ἀνωτέρω ὁδηγίας μας, δὲν κατωρθώθη νὰ συγκεντρωθοῦν μέχρι σήμερον ὅλα τὰ ἀναγκαιοῦντα στοιχεῖα, καίτοι παρήλθεν ὀλόκληρον τρίμηνον. Ἡ καθυστέρησις αὕτη δὲν πρέπει νὰ ἀποδοθῆ εἰς ὀλιγωρίαν, ἢ ἔλλειψιν ἐνδιαφέροντος τῶν Τοπικῶν Ἐπαρχιακῶν μας Ἐπιτροπῶν καὶ τῶν ἑκατοντάδων μαθητῶν τῶν χωρίων, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὰ παρεμπεσόντα κυβερνητικὰ ζητήματα καὶ τὴν ἀλλαγὴν προσώπων καὶ ὁδηγιῶν παρὰ τῆς νέας Ἐθνικῆς Κυβερνήσεως. Ἡ σημερινὴ Ἐθνικὴ Κυβέρνησις, εὐρισκομένη πρὸ τοῦ πλήθους τῶν πανταχοῦ ζητουμένων ποσῶν, ὑποθέτομεν ὅτι ἐγκρίνει τὴν διάθεσιν τοῦ κονδυλίου τούτου τῶν βραβεύσεων τῆς κατωτάτης παιδείας, ὅπερ θὰ ἀνακουφίσῃ τὰς πτωχὰς τάξεις τῆς παραμεθορίου Θρακικῆς περιοχῆς καὶ θὰ βοηθήσῃ τὸ πλῆθος τῶν ἀπόρων μαθητῶν, οἱ ὅποιοι διὰ πρώτην φορὰν θὰ ἐνισχυθοῦν διὰ τῆς μικρᾶς αὐτῆς ὕλικῆς συνδρομῆς, ἣτις, εἴμεθα βέβαιοι, θὰ τοὺς παροτρύνῃ εἰς ἀμιλλαν ἐκμαθήσεως τῆς γλώσσης τῶν προγόνων των. Οἱ μαθηταὶ οὗτοι θὰ αἰσθανθοῦν ἱκανοποίησιν ἐκ τοῦ ὅτι εὕρισκονται εἰς τὸ Κέντρον τῆς Χώρας Κυβερνήσις καὶ πρόσωπα, ἅτινα περιβάλλον μὲ στοργὴν τὰ ἐγκαταλελειμμένα Ἑλληνόπουλα, τῶν παραμεθoriῶν περιοχῶν, εἰς τὰ πρῶτα μαθητικὰ δῆματα των.

Ἐκ τῆς Συγτάξεως



ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΑΝΕΣΙΩΤΗΣ
 Ἐπιθεωρητὴς Α) βαθμοῦ Ἐκπαίδευσως
 Διδυμοτείχου.



ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΑΝΑΚΑΣ
 Εισηγητὴς Τ.Ε. Διδυμοτείχου



ΧΡ. ΠΑΠΑΣΤΑΜΑΤΙΟΥ - ΜΠΑΜΠΑ-
 ΛΙΤΗΣ Εισηγητὴς Τ.Ε. Σουφλίου

ΤΑ «ΘΡΑΚΙΚΑ», ΚΑΙ Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Ἡ τόσον ἀδόξως καὶ βαρβάρως ἐκριζωθεῖσα Ἀνατολικὴ Θράκη, ἡ πατρὶς τοῦ Διονύσου, τοῦ Βάεχου, τοῦ Ὀρφῆως καὶ τοῦ Μουσαίου, τῶν φιλοσόφων Πρωταγόρα καὶ Δημοκρίτου, δὲν διεκρίνετο μόνον διὰ τὸ γόνιμον καὶ πλούσιον εἰς παραγωγὴν ἔδαφός της, διὰ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὰ πολλὰ ποικίλης μορφῆς ἀγαθὰ της, διὰ τὰ ὅποια πολὺ δικαίως ἀπεκλήθη ὁ σιτοβολῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ εἶχε καὶ ἀξιοπρόσεκτον πολιτισμὸν τῶν πόλεων, κωμοπόλεων καὶ ἐθνημερούντων χωρίων τῆς πυκνοκατοικημένης ὑπαίθρου της. Τὸν πολιτισμὸν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διακνούμενοι καὶ ἐγγράμματοι φιλοτίμως ἀφηγήθησαν καὶ κατέγραψαν, ἐδημοσιεύθησαν δὲ ἀξιόλογοι πραγματεῖαι, κατὰ καιροὺς εἰς πούς ὑπερπεσσαράκοντα ὀγκώδεις Τόμους τῶν «Θρακικῶν».

Μὲ τὴν ἀξίεπαινον καὶ κοπιώδη ταύτην ἐργασίαν ἀποκληθεῖσαν «Λαογραφία», ἡσχολήθησαν κυρίως οἱ διδάσκαλοι, τόσον οἱ συνταξιοῦχοι ὅσον καὶ οἱ ἐν ἐνεργείᾳ, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐξεδηλώθησαν διάφοροι τιμητικαὶ διακρίσεις ἀπὸ Σωματεῖα, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸ Θρακικὸν Κέντρον, καὶ μέχρις ἀκόμη βραβεύσεως τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἀξιόλογον ἱστορικὴν ἐργασίαν περὶ Διδυμοτείου μετὰ φωτογραφιῶν ἐξεπόνησεν ὁ πολῦτιμος φίλος τοῦ Θρακικοῦ Κέντρον κ. Δημήτριος Μανάκας, εἰσηγητῆς - ἀντιπρόσωπός μας, δημοσιευθεῖσαν εἰς τοὺς 31ον καὶ 37ον Τόμους τῶν «Θρακικῶν». Ἄλλος ἀξιόλογος συνεργάτης μας, ὁ τοῦ Σουφλίου κ. Χρήστος Παπασταματίου - Μπαμπάλιτης, καταγίνεται ἐπὶ σειράν ἐτῶν μὲ ζῆλον, ἀκαταπόνητος ἰσχυρῆς λαογραφικῆς ὕλης περιοχῆς τῆς πατρίδος του, ἡ ἐργασία δὲ αὕτη δημοσιεύεται κατὰ καιροὺς συνεχῶς εἰς τοὺς ἐκδιδόμενους Τόμους τοῦ Συγγράμματος. Δὲν παραλείπομεν τὴν συμβολὴν τοῦ ἀποβιώσαντος Πανοσιολογιώτατου Ἀρχιμανδρίτου Ν. Βαφείδου, ὅστις καὶ αὐτὸς παρέσχεν ἀρκετὰ στοιχεῖα ἱστορικὰ, περιληφθέντα εἰς τὰ «Θρακιά» πρότερον καὶ προσφάτως.

Ἄλλ' ἐκεῖνο πού πρέπει ἰδιαίτερος νὰ ἐξαρθῆ εἶναι ἡ ἀπαρχὴ μιᾶς ἐργασίας ὑποσχομένης πολλὰ διὰ τὸ μέλλον, εἶναι μία ὀγκώδης συγκομιδὴ χειρογράφων ὀφειλομένη εἰς πρωτοβουλίαν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ πτῆς Α)βαθμίου Ἐκπαιδεύσεως Διδυμοτείου κ. Ν. Μανεισιώτη, ὅστις ἐπέταχε νὰ κεντήσῃ τὸν ζῆλον τῶν διδασκάλων πόλεων καὶ χωρίων τῆς περιοχῆς του, οὔτινες μὲ ἐπιμέλειαν καὶ πατριωτισμὸν ἐπεδόθησαν εἰς ἔργον, ὅπερ εὐχόμεθα νὰ συνεχισθῇ. Τὰ ἀναγραφόμενα ἐν λεπτομερεῖᾳ ἤθη καὶ ἔθιμα μὲ τὴν σημερινὴν ἀλματώδη

ἐξέλιξιν ποῦ πολιτισμοῦ, πιθανόν, μὲ λέξεις μάλιστα τουρκικὰς τῆς ἐποχῆς τῆς δουλείας, νὰ ἔχασαν τὴν ἐπικαιρότητα καὶ ἀξίαν των, διατηροῦν ὅμως ζωηρὰν τὴν ἀνάμνησιν τῆς πατρίδος, αἱ συνήθειαι ἰδὲ καὶ τὰ ἔθιμα τῶν παρελθόντων χρόνων καταδεικνύουν ὅτι οἱ ἀγράμματοι καὶ ἀμαθεῖς πρόγονοί μας, παρ' ὅλα τὰ δεινὰ τῆς μακροχρονίου σιλαβιδῆς ἦσαν προσηλωμένοι εἰς τὰ ἰδανικὰ τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανωσύνης καὶ ἐπίστευον μὲ φανατισμὸν εἰς τὰ ἱστορικὰ πεπρωμένα τῆς φυλῆς. Αἱ διασοληφίαι δὲν ἐχρειάζοντο γραμμάρια, ἐγγυητὰς καὶ τὰς Τραπεζάς, ἦσαν ὅλοι τίμιοι καὶ φερέγγυοι, ἐτήρουν τὰς ὑποσχέσεις των, διότι ἐπίστευον εἰς τὸν Θεόν. Τὰ ἔθιμά των γεννήσεων, ἀρραβάνων, γάμων, καλῆς συζυγίας, τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ φαγητὰ των, αἱ διασκεδάσεις των ὅλα προσωπικῶν μόχθων καὶ ἔργα τῶν κόπων των, προήρχοντο ἀπὸ τὰς Εὐλογίας τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Χριστοῦ.

Δὲν πρόκειται περὶ κριτικῆς τῶν ἀφηγήσεων παρὰ διδασκάλων τῆς ζωῆς τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν χωρίων. Ἀξιεῖται οἱ ἀφηγούμενοι καὶ πᾶσα τιμὴ ὀφείλεται εἰς τὴν πατριωτικὴν προσπάθειαν αὐτῶν. Ἐκεῖνο ποῦ πρέπει κυρίως νὰ ἐξαρθῆ πρὸς παραδειγματισμὸν, εἶναι ἡ πειθαρχία καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς οἰκογενείας. Ὁ πατέρας καὶ ἀρχηγὸς αὐτῆς κυβερνᾷ καὶ καθοδηγεῖ ὅλα τὰ μέλη, ταῦτα δὲ πειθαρχοῦν μὲ σεβασμὸν. Οἱ ἀγράμματοι πρόγονοί μας ὑπῆρκον εἰς τὸν πατέρα, τὰ δὲ μέλη τῆς οἰκογενείας, ἐπεδίδονταν καθημερινῶς ἀγογγύστως καὶ προθύμως, ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, τὰ μὲν ἄρρενα εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν, τῆς ἀμπέλου καὶ τῆς κτηνοτροφίας, τὰ δὲ θήλεα εἰργάζοντο πυρετωδῶς εἰς τὸν ἀργαλειόν, τὴν ραπτικὴν καὶ τὸ νοικοκυριό. Ἡ οἰκογένεια φυσικὰ εὐημεροῦσε καὶ διὰ τὰ ἀνταποκριθῆ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς δὲν κατέφευγεν εἰς δάνεια καὶ ὑπόπτους ἐπιχειρήσεις. Ὅχι δάνεια, τραπεζικὰ γραμμάρια καὶ προσφυγὴ εἰς τοκογλύφους. Μὲ τὴν ἀκαταπόνητον ἐργασίαν, μὲ τὸν τίμιον ἰδρωτὰ, μὲ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς θρησκείας, χωρὶς ἀπαιμάρκισιν ἀπὸ τὰς ἡγιεῖς χριστιανικὰς ἀρχὰς, ἡ οἰκογένεια ἀντεπεκρίνετο εἰς τὰς καθημερινὰς ἀνάγκας τῆς μέχρις οὗ τὰ κορίτσια καὶ τὰ παλληκάρια μὲ ὑπόληψιν καὶ τιμὴν ἐδημιούργουν καὶ αὐτὰ οἰκογένειαν μὲ τὸ πρότυπον τῶν γονέων των, χωρὶς νὰ καταφεύγουν, ἐγκαταλείποντες τὸ χωρίον των εἰς τὸν πολιτισμὸν τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς καταστροφῆς τῶν μεγαλοπόλεων. Αὐτὰ δὲν σημαίνουν ἐγκαταλείψιν ἐκπαιδεύσεως καὶ πολιτισμοῦ. Ἄλλ' ὁ πολιτισμὸς καὶ τῶν δύο φύλων, μὲ τὴν σημερινὴν θλιβερὰν ἐξέλιξιν καὶ τὸν ἐκπρασχηλισμὸν τῶν νεολαίων τοῦ πεζοδρομίου εἶναι καλλίτερον νὰ λείψῃ.

Ἄς παραδειγματισθῶμεν λοιπὸν ὅλοι ἀπὸ τὰς ἀπλᾶς συνηθείας πᾶν προγόνων διὰ νὰ εἴμεθα ὀλιγώτερον δυστυχεῖς.

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον θὰ δημοσιεύῃ καὶ θὰ ἐμισχῆ τὴν λαογραφίαν τῶν Ἑλλήνων Διδασκάλων.

Φ. Μ.

Κριτική τῶν Λαογραφικῶν Διδυμοτείχου - Σουφλίου κατόπιν κοπιώδους καὶ ἐμπεριστατωμένης ἀναγνώσεως ὄλων τῶν χειρογράφων τόσον παρὰ τοῦ Προέδρου ὅσον καὶ τῆς Συντάξεως τῶν «Θρακικῶν»

Παρὰ τὸ δυσνόητον τῆς τοπικῆς γλώσσης καὶ τὰ κατ' ἐπανάληψιν δημοσιευθέντα περὶ τοῦ τρόπου Διοικήσεως τῶν Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων μετὰ τὸν ἐκάστοτε Μητροπολιτὴν Ἐπικεφαλῆς, μετὰ τὴν Δημογεροντίαν, Ἐφορίαν Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπιτροπῶν καὶ τῶν κατὰ συνοικίας Μονιτάρηδων (ἐκτενεῖς περιγραφαὶ εἰς τὸν 24ον Τόμον περὶ Ραϊθαστοῦ τῶν «Θρακικῶν»), δὲν θεωροῦμεν ἄσκοπον τὴν ἐπαναδημοσίευσιν τῶν τοπικῶν ἰδιωματισμῶν. Πολλοὶ Ἑλληνικαὶ Μητροπόλεις, ὡς ἡ τοῦ Διδυμοτείχου, ἠτύχησαν νὰ ἔχουν Μητροπολίτας τῆς πρῶτης ἐποχῆς τοῦ σοφοῦ Φιλαρέτου Βαφείδου, ὅστις ἀφήκεν ἐποχὴν. Κρίνομεν μάλιστα ἀξιεπαίνους καὶ ἀξιολόγους τὰς ἐργασίας τῶν γνωστῶν μας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης προκρίτων Χατζηπεντίδου καὶ Σιναπίδου, καθὼς καὶ τῶν διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν, οἵτινες ἐκοπίασαν καὶ ἔφεραν εἰς φῶς συνηθείας καὶ γεγονότα, ἅτινα χωρὶς τὴν φιλότιμον ζωντανίαν τῆς μνήμης των θὰ ἐλησμονοῦντο. Πολυτιμότεται μάλιστα αἱ πληροφορίες ὅτι ὁ Χίος τὴν καταγωγὴν Ροδοκανάκης, ἀπέστειλε κατ' ἔτος ἑξήκοντα καὶ ἑκατὸ χρυσᾶς λίρας ἀπὸ τὴν Μαισσαλίαν, ὅπου διέμενε, διὰ πάς σχολικὰς ἀνάγκας, ἕτερος δὲ καλὸς Ἕλληνας, ὁ ἐπίσης γνωστὸς Τσανακλῆς, ἐβοήθει κατ' αὐτὰς μετὰ δέκα λίρας χρυσᾶς καὶ αὐτὸς ἑτησίως.

Μετὰ αὐτὰ τὰ χρήματα, μετὰ τὴν φορολογίαν τῆς ἐξ Ἀδριανουπόλεως κομιζομένης ρακῆς καὶ ἐκ τοῦ εἰσοδήματος τοῦ Μητροπολιτικοῦ κηροποιείου συνετηροῦντο τὰ σχολεῖα, διότι μόνον μετὰ τὸν ὄβολον τῶν καλῶν Χριστιανῶν δὲν θὰ ἐσώζετο ἡ ἐκπαίδευσις καὶ ὁ ἔθνισμός τῆς ὑπὸ δουλείαν Ἑλληνικῆς φυλῆς.

Ἐγράψαμεν καὶ ἄλλοτε διατὶ ἐξηφανίσθησαν οἱ μεγάτοιμοι Εὐεργεταὶ καὶ φλογεροὶ πατριῶται τῆς εὐλογημένης ἐκείνης ἐποχῆς. Πιερουσίαι ὑπάρχοντες κατὰ πολὺ σημαντικώτεροι, ἐστεύρευσαν ὅμως σήμερον οἱ μεγάλοι εὐεργεταὶ καὶ πατριῶται καὶ ἄς βοηθήσῃ ὁ Θεὸς νὰ ἐπανέλθῃ ἡ εὐλογημένη καὶ σωτηρία διὰ τὸ Γένος μας παλαιὰ ἐκείνη ἐνδοξὸς ἐποχὴ.

(Ἐκ τῆς Συντάξεως)

Ἰὺν Διδημείου Μανὰκα συν)χου δημὸδ)λου.

Ἰὺν - Ἰὺν ἢ Ἰὺν Διδυμοτείχου Θράκης

Ἦ Ἰὺν εἶναι ὁ πῶρος τῆς διαβάσεως λαῶν ἀπὸ Ἀνατολῆς εἰς Ἀῦσον καὶ τὰν ἀπάλιν. Δι' αὐτὸ ὑφίσταται τὰς συνεπείας τῶν τοιούτων μετακινήσεων

(1) Ἰὺν - Ἰὺν ὀνομάσθη προφανῶς ἀπὸ τὸ λευκὸ ἄλων. Φαίνεται λόγῳ τῆς λευκότητος τοῦ ἐδάφους ἄσπρο χῶμα.

ἀπὸ αἰώνων. Δι' αὐτὸ καὶ εἰς τὸ διαμέρισμα αὐτὸ τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου διαδραματίζονται οἱ περισσότεροι τῶν πολέμων καὶ ἀποβαίνουν καταστρεπτικοί. Ἐντὸς 30 περιότου ἔτων ἔχει σημειώσει 4—5 πολέμους καὶ πὰ δευνὰ τῶν κατοίκων τῆς Θράκης δὲν περιγράφονται εἰς ὀλίγας γραμμὰς. Πόλεις ἠρημώθησαν, χωρία κατεστράφησαν, λαὸς ἀπεδεκατίσθη, ἔξετοπίσθη, ἔξερριζώθη. Κάθε σημεῖον πολιτισμοῦ ἐξέλιπε, ἠφανίσθη καὶ πάντοτε, ὅπως καὶ κατὰ τὸ πάλαι, εὐρίσκεται εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀνασυγκροτήσεως καὶ ἀναδημιουργίας. Ἐκ τῆς 1912, τῆς κηρύξεως τοῦ πρώτου Βαλκανικοῦ πολέμου, ἡ Θράκη μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου παγκοσμίου ὑπέστη τὰ περισσότερα θεινὰ ἰδιότη ἢ θέσις τῆς εἶναι ποιαύτη, ὥστε νὰ ἐπέρχεται ἀναποφεύκτως ἡ τελεία καταστροφὴ τῆς. Κάθε πόλις καὶ κάθε χωρίον ἔχει τὴν τραγικὴν ἱστορίαν του κατὰ τὴν περίοδον 1912—1944. Ἀλλὰ μήπως καὶ ὁ κατόπιν συμμοριτοπόλεμος ὀλίγα θεινὰ ἐπισώρευσε εἰς τὸν τόπον αὐτόν; Εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ἀφανισμούς, δάκρυα, φόνους, λεηλασίας καὶ θηρώσεις θὰ ἴδῃ τις, κατὰ σύστημα τῶν προαιωνίων ἐχθρῶν τῆς πατρίδος μας καὶ τῆς φυλῆς μας, τῶν Τούρκων καὶ Βουλγάρων. Καὶ τὸ χωρίον Ἄκαλάν ἢ Ἄκ - Ἄλάν, περὶ τοῦ ὁποῖου μᾶς ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ διεκτραγωδήσωμεν τὴν συμφορὰν του, ἔπαθε τόσα ὥστε μὲ ἀποτροπιασμὸν νὰ διηγῶνται οἱ ἐπιζῶντες κάτοικοι αὐτοῦ καὶ νὰ σταράσσεται ἡ ψυχὴ τοῦ ἀκούοντος τὴν τραγωδίαν των.

Τὸ χωρίον τοῦτο εὐρίσκεται εἰς τὸ Δυτικὸν μέρος τοῦ θύλακος Ἐβρου ἐπὶ τῶν συνόρων Ἑλλάδος — Βουλγαρίας. Ὀλίγον ἀπέχει τῆς μεθορίου ἐπεδικώσθη ἰδίως εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ἐπὶ Τουρκίας ἦνθει καὶ ἔσφιζεν ἀπὸ ἐθνικὸν παλμὸν καὶ πολιτιστικὴν πρόοδον. Οἱ περισσότεροι τῶν κατοίκων ἦσαν βαφρεῖς καὶ ἠπόροισιν μὲ τὴν τέχνην αὐτὴν τῆς βαφῆς τῶν ἐνδυμάτων πάντων τῶν περιχώρων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Γεωργίαν εἶχον περιορισμένην ἀλλ' ἡ οἰκιακὴ τῶν οἰκονομία, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸ εἰσόδημα τῆς μετὰξῆς, ἦτο ἀξιοζήλευτος καὶ λελογισμένη. Ὁ Ἄκ - Ἄλανιώτης καλῶς ἐρρῦθμιζε τὰ τοῦ οἴκου του. Οὐδέποτε ἔδαπάνα ἀπερισκέπτως καὶ ἂν δὲν πῶ ἀπέμενε ἀπόθεμα. Εἶχον τὸ πνεῦμα ἀποταμιεύσεως ἀνεπτυγμένον καὶ ἐκ φύσεως τὸ ἐμπορικὸν πνεῦμα ἐμφυτευμένον. Παρομοιώδεις κατήντησαν εἰς τὰ περὶχωρα καὶ τὰς πόλεις τῆς Θράκης αἱ ἀνωτέρω ἀρεταὶ τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου αὐτοῦ. Ἰκαὶ δι' αὐτὸ καὶ τώρα ἀκόμη, ὅπου ὑπάρχει Ἄκ - Ἄλανιώτης ἐγκατεστημένος — καὶ ὑπάρχουν παντοῦ — διακρίνονται μεταξὺ τῶν ἄλλων εἰς οἰκονομικὴν εὐεξίαν καὶ πολιτιστικὴν πρόοδον.

Πνευματικῶς ἐπὶ Τουρκίας εἶχον τὸ προβάδισμα εἰς Σχολεῖα συντηρούμενα ἐξ ἰδίων των ἐξόδων. Ὅταν τὰ περίεξ χωρία εἶχον ὑποτυπώδη Σχολεῖα μὲ γραμματοδιδασκάλους, τὸ χωρίον τοῦτο εἶχεν ἐπιτατάξιον Σχολὴν πολλὰ ἔτη πρὶν ἀποκτήσουν ποιαύτην αἱ πόλεις Διδυμοτείχον καὶ Ὁρτάκιοι. Δεκάδες μαθητῶν ἀποφοιτῶντες τῆς Σχολῆς ταύτης ἦσαν ἱκανοὶ νὰ διατηροῦν βιβλία λογιστικὰ καὶ νὰ διευθύνουν ἐπιχειρήσεις. Ἄλλοι πάλιν, ἀκολούθησαν

τες ανώτερα εκπαιδευτήρια Ἀδριανουπόλεως καὶ κατόπιν Ἀθηνῶν διέπρεπον ὡς ἐπιστήμονες, ἔμποροι, καθηγηταί, διδάσκαλοι. Ὁ περίφημος Ἑλληνοδιδασκαλος Λογιοταιτιάδης, ὅστις ἐδίδαξεν οὐ μόνον ἐν Διδυμοτείχῳ καὶ Ὁρεσιάδι ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει ὡς καὶ ὁ Γ. Λογοθετίδης ἐκ τοῦ χωρίου τούτου εἶκον τὴν καταγωγὴν. Ἐκ τῶν πρώτων κέντρων τῆς Θράκης ἴδρυσεν Σύλλογον ἀλληλοβοηθείας καὶ ἀξιοζήλευτον βιβλιοθήκην τῆς ὁποίας ἑταεροῦντο ἀξιόλογα κέντρα τῆς Θράκης μὲ κύριον σκοπὸν Ἑθνικῆς ἀνατάσεως. Ἀσθεστον εἶχον τὸ πῦρ καὶ τὸν πόθον πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Ὁ πατριωτισμὸς τῶν ἦτο φλογερὸς. Δι' αὐτὸ ὑπῆρξεν καὶ τὸ κάρφος εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἀξέστων καὶ ἀμαθῶν Τούρκων τῶν περιχώρων δι' ὃ καὶ ἐκαραδόκουν τὴν ὁλοσχερῆ ἐξόντωσιν τοῦ φιλοπροόδου αὐτοῦ χωρίου. Καὶ ἡ εὐκαιρία ἐδόθη μὲ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον.

Ὅταν τὸ 1912 ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος κατὰ τῶν Τούρκων, οἱ Τοῦρκοι αὐτοὶ ἔτριζον τοὺς δδόντας τῶν ἐναντίων τῶν Ἑλλήνων τοῦ χωρίου καὶ ἐβυσσοδόμουν σφαγὰς, λεηλασίας καὶ φλόγας εἰς τὴν ἐστίαν αὐτὴν τοῦ πολιτισμοῦ. Δὲν τὸ κατώρθωσαν ὅμως, τότε διότι ραγδαίως ἐξελιχθησαν τὰ γεγονότα καὶ ἀντιστρόφως αὐτοὶ ἐγνώρισαν ἐν πλάτει τὴν Βουλγαρικὴν ὁμότητα. Τὸ ἐπέτυχον ὅμως μὲ τὴν ἐπιστροφὴν καὶ ἐπανεγκατάστασιν τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν τὸ 1913 αἵτινες προήλασαν καὶ κατέλαβον ὅλην τὴν Θράκην ἀπὸ Τσατάλτζης μέχρι τοῦ Διδυμοτείχου καὶ πλέον ἰδοῦ δὲ πῶς.

Μετὰ τὴν ἦτταν τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ἀντιστασεως μὴ οὔσης, οἱ Τοῦρκοι ἀνεκατέλαβον τὴν Θράκην ἀμαχητὶ καὶ τὸ πολεμικὸν πῶν μένος περιορίσθη εἰς πυρπολήσεις χωριῶν, σφαγὰς, βασανιστήρια καὶ ἀνηκούστους βανδαλισμούς. Οἱ Βούλγαροι ὑπεχώρησαν πέραν τῶν παλαιῶν τῶν συνόρων. Ὅτε, ὅμως, κατεῖχον καὶ τὸ Ἀκ-Ἀλάν, ἐνῶ ἐνόμιζον οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι ἀπαλύτρωσιν καὶ διαφυγὴν τῆς μαχαίρας τῶν φοβερῶν καὶ αἰμοβόρων Τούρκων Κι ρ τ ξ α λ ἡ δ ω ν ἀποκαλουμένων, ἐποικίωσαν ἐκ Μ. Ἀσίας, ἀπὸ ἐτῶν, ἀντὶ ἀνακουφίσεως ἄλλα δεινὰ ἐπεφυλάχθησαν, διότι οἱ νέοι κατακτηταὶ βλέποντες τὴν κατὰδηλον πρόοδον καὶ τὴν ἐθνικὴν χροιάν ζηλοτύπως ἐξαμάνησαν κατ' αὐτῶν καὶ κρατήσαντες προσχήματα μέχρι τοῦ Μαΐου τοῦ 1913 λόγῳ τῆς ψευδοσυμμαχίας τῶν μὲ τὴν Ἑλλάδα, τώρα, μὲ τὴν ἦτταν παντοῖα δεινὰ καὶ πίεςεις ἐπέβαλον καὶ ἔφυγον συναποκομίσαντες πᾶν ὅ,τι πολῦτιμον ἐθεώρουν. Ἐπιδέρονται τώρα οἱ Τοῦρκοι καὶ ἀρχίζουν τὰ δυσβάστακτα δεινὰ τῶν χωρικῶν. Καθ' ἐσπέραν ἐπιθέσεις βασυβοζούκων Τούρκων τῇ ἀνοχῇ τῶν Ἀρχῶν κατὰ τοῦ χωρίου μὲ σκοποὺς λεηλασίας καὶ ἐκβιασμούς. Τοῦτο ἦτο τὸ κοινὸν σχέδιον ἄλλωστε δι' ὅλα τὰ χωρία καὶ τὰς πόλεις. Περιῆλθον οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι εἰς δεινὴν θέσιν. Ἀναφέρουν τὰ γεγονότα εἰς τὴν Μητροπόλιν. Ὁ τότε, ἀειμνηστὸς Μητροπολίτης Φιλάρετος μεταβαίνει εἰς Ἀδριανουπόλιν. Ἀναφέρει τὰ γεγονότα εἰς τὸν Βαλῆν (Γενικὸν - Διοικητὴν). Καθ' ἦν ὥραν, ὅμως, ἀνέπτυσσε τὴν χαώδη κατάστασιν διὰ τοὺς

Ἕλληνας ὁ Τουρανὸς Βαλῆς ἔβλεπεν ἔξω ἐκ τοῦ παραθύρου — δεῖγμα περιφρονήσεως καὶ ἀσεβείας — μυκτηρίζων τὸν Μητροπολίτην τὸν κολοσσὸν αὐτὸν μορφώσεως Μητροπολίτην. Ὁχι μόνον δὲν ἔστρεψε τὸ βλέμμα του πρὸς τὸν Ἐπισημειωτικὸν Ἀρχηγὸν τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἐπαρχίας Διδυμοτείχου, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐκ λόγων στοιχειώδους ἀβρότητας ὑπεδείχθη νὰ καθήσῃ ὁ γέρον Μητροπολίτης. Ἡ κατάστασις ἐπεδεινώθη. Οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες οὐδαμῶθεν ἤλπιζον σωτηρίαν. Ἐκοιμῶντο καὶ δὲν ἐγνώριζον ποῖον αὐθόνην καὶ κατακτητὴν θὰ εὕρισκον τὴν πρωΐαν. Ἐπηρεολούθησαν ἀνακατόληφεις ἐναλλάξ Βουλγάρων — Τούρκων ἀμιλλωμένων ποῖος θὰ συναποκομίσῃ περισσοτέραν λεῖαν καὶ εἰς τρόπους ἐπιδείξεως ἀγρίων ἐνοστίκτων. Ἡ εἰκὼν τῶν τοιούτων καταστάσεων δὲν περιγράφεται διὰ τῆς γραφίδος. Μόνον δύνатаί τις νὰ σχηματίσῃ σαφῆ τοιαύτην ὅταν ἀπ' εὐθείας ζῆσῃ αὐτήν.

Κατὰ τὸ 1914 πολιτικοὶ λόγοι ἐπέβαλον συμμαχίαν καὶ συνθήκην Βουλγάρων καὶ Τούρκων καὶ ἀπεφασίσθη διαρρυθμίσις τῶν συνόρων. Τὸ Ἄκ - Ἄλάν ἐπεδικάζετο εἰς Βουλγαρίαν. Ἡ ὀρθοθετικὴ γραμμὴ ἀπέχει ὀλίγα μέτρα. Παραδόξως οἱ Βούλγαροι παρέδωσαν ὅλους τοὺς ἄνδρας τοῦ χωρίου εἰς τὴν Τουρκίαν. Οἱ Τούρκοι στρατιῶται παρέλαβον αὐτοὺς ἄνευ πρωτοκόλλου — δεῖγμα ἄνευ ἀξίας — καὶ αὐτοὶ παρέδωσαν εἰς δημίους Τούρκους τῶν περιχώρων διὰ νὰ ἐφαρμόσουν ὅσα ἐβουσοδόμουν πρὸ τοῦ 1912. Ὁδηγοῦν τοὺς αἰχμαλώτους ὡς ἀρνία ἐπὶ σφαγὴν εἰς μίαν χαράδραν πλησίον τοῦ χωρίου Ἀλεποχωρίου ὅπου ἀρχίζει τὸ θεάρεστον ἔργον τῶν βαρβάρων. Σφάζουν ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὸ σφαγεῖον μὲ τὴν σειράν. Εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἄλλων. Στιγμαὶ φρίκης, τελείας ἀποκαρδιώσεως καὶ ἀνηκούστου βαρβαρότητος. Ἐκ τῶν χειρῶν τῶν δημίων τρέχουν αἵματα, τὰ πτώματα σφαδάζουν ἀκόμη καὶ τότε ὡς ἐκ θαύματος κράζει μεγαλοφώνως εἰς τῶν ζώντων «φύγετε!!», ἀκριβῶς ὅτε συνελαιμάνετο ὁ 16ος πρὸς σφαγὴν καὶ διασκορπίζονται πάντες εἰς τὸ παρακειμένον δάσος. Τὸ συναίσθημα τῆς αὐτοσυντηρήσεως σώζει τοὺς Ἄκ - Ἄλανιώτας. Οὐδεὶς ἔπαθέ τι. Οἱ δῆμοι πρὸ τοῦ θάρρους πᾶν ἐτοιμοθανάτων τὰ χάνουν. Φθάνουν οἱ δυστυχεῖς πελιδνοὶ εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ Διδυμοτείχου καὶ τὴν νύκτα εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ ἀναφέρουν τὰ καθέκαστα εἰς τὸν Μητροπολίτην. Ὁ Μητροπολίτης πάλιν μεταβαίνει εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ ἀναφέρει τὰ γεγονότα τόσον εἰς τὸν Βαλῆν, ὅσον καὶ τὸν Ἐπαρχον Βούλγαρον Ρόξενταλ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποίου ὑπῆγετο τὸ χωρίον Ἄκ - Ἄλάν. Φαίνεται ὅτι μετέβη ἐκεῖ καὶ ὁ Ἐπαρχος αὐτὸς διὰ νὰ δεχθῆ τὰ συγχαρητήρια τῆς παραδόσεως ἑκατοντάδων ὑπάρξεων Ἑλλήνων πρὸς σφαγὴν ὡς ἐπισφράγισιν τῆς πιστῆς συμμαχίας Τούρκων καὶ Βουλγάρων!! Μάταιαι αἱ προσπάθειαι. Τὸ σχέδιον ἦτο προδιαγεγραμμένον καὶ κοινόν. Τὸ κακὸν προχωρεῖ. Ἱερεῖς φονεύονται. Χωρικοὶ σφάζονται. Οἰκίαι πυρπολοῦνται. Ἡ κατάστασις φθάνει εἰς τὸ ἀπροχώρητον. Γίνονται διαδήματα παρὰ τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου Ἰωακείμ καὶ τότε ἐπεμβάσει ξένων πρε-

σθειῶν ἀποφασίζεται ἡ ὁμοδικὴ μετανάστευσις ὅλου τοῦ χωρίου. Λαμβάνει ἕκαστος τῶν δυστυχῶν χωρικῶν ὑπὸ μάλῃς ὅ,τι ἦτο δυνατόν νὰ μεταφέρῃ ἐπιβιβάζονται ἀμαξοσταχίας διὰ Κων)πολιν καὶ ἐκεῖθεν διὰ πλοίων κατέρχονται εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ διεσπάρησαν πανταχοῦ εἰς πόλεις καὶ χωρία τοῦ Ἐλευθέρου Κράτους. Τινὲς πάλιν παλινοστήσαντες κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς Θράκης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ δροσόλουστον χωρίον τοῦ Ἐβρου Πρωτοκλήσι, ἀποτελέσαντες ἀμιγῆς χωρίον Ἀκ - Ἀλανιωτῶν, ὅπου μὲ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν σπηροτροφίαν ἀσχολούμενοι ζοῦν μὲ τὴν πικρίαν εἰς τὰ χεῖλη των ἰδιὰ τὸν ἄδικον σφαγιασμὸν τῶν συγγενῶν των τῶν ὁποίων οὔτε ὁ ἐνταφιασμὸς ἐπετρέπη καὶ ἔμειναν εἰς τὸν τόπον ἐκτελέσεως βορὰ τῶν ἀγρίων θηρίων καὶ τῶν ὀρνέων.

Παρήλθε 50)τία ἔκτοπε. Οἱ ἀπανταχοῦ διεσπαρμένοι Ἀκ - Ἀλανιωταὶ καὶ οἱ εἰς Πρωτοκλήσι ἀμιγῶς ἐγκατασταθέντες δὲν ἔληφμόνησαν τοὺς σφαγιασθέντας συγγενεῖς των. Πρὸς μνήμην των αἰωνίαν συλλέξαντες ποσὸν μεταξὺ των ἔστησαν ἐν τῷ μέσῳ Πρωτοκκλησίου κενοτάφιον μὲ ἀναγεγραμμένα τὰ ὄνόματα τῶν 15 θυμάτων διὰ νὰ διαλαλῆται εἰς τοὺς αἰῶνας ἡ βαρβαρότης Τούρκων καὶ Βουλγάρων. Καθ' ἕκαστον ἔτος, 18ην Μαρτίου, τελεῖται μνημόσυνον καὶ ψάλλεται δέησις ὑπὲρ αἰωνίας ἀναπαύσεως τῶν σφαγιασθέντων πάντες δὲ οἱ ἐκ διαφόρων πόλεων καὶ χωρίων προσερχόμενοι τὴν ἡμέραν ταύτην συγγενεῖς καὶ πατριῶται γονιμκλιεῖς πρὸ τοῦ νεοταφίου ἐκβάλλον ἀναστεναγμὸν πικρίας καὶ πόνου διὰ τὸν ἄδικον σφαγιασμὸν κατὰ τὰς χαλεπὰς ἡμέρας τῆς τυραννίας.

Οἱ σφαγιασθέντες

- | | |
|----------------------------------|---------------------------|
| 1) Τσουκαλᾶς Ἰωάννης | 9) Χαλβατζῆς Ἀντώνιος |
| 2) Τσουμακίδης Παπαμιχαὴλ ἱερεὺς | 10) Λεχτοῆς Δημήτριος |
| 3) Σταμπολίδης Δημήτριος | 11) Παλασοῦδης Μαργαρίτης |
| 4) Τσουκαλᾶς Χρῖστος | 12) Λακούδης Βασίλειος |
| 5) Τσουμακίδης Ἀθανάσιος | 13) Ἀραμπατζῆς Βασίλειος |
| 6) Θεοδορίδης Χρυσάφης | 14) Κεκούδης Ἀθανάσιος |
| 7) Βελῆς Δῆμος | 15) Μουταφτοῆς Συρόπουλος |
| 8) Βελῆς Κων)τίνος | |

Ἐπίγραμμα

Οἱ ἀνωτέρω ἐθνομάρτυρες Ἀκαλανιωταὶ τὴν 18ην Μαρτίου 1914 ἐν τῷ χωρίῳ Ἀλεποχωρίῳ ἐσφάγησαν ὑπὸ πᾶν Τούρκων καὶ ἔμειναν ἄταφοι. Τμῆ καὶ δόξα αὐτοῖς.

ΧΡ. ΠΑΠΑΣΤΑΜΑΤΙΟΥ

Ἐποφοίτου Ἱερατ. Σχολῆς

Ἁγίας Ἀναστασίας Θεσσαλονίκης»

«ΑΚΑΘΙΣΤΟΣ ΥΜΝΟΣ»

(Σύντομη ἐξέταση, Θρησκευτική, Ἐθνική, ἱστορική καὶ λαογραφική)

Ἀναμφισβήτητα μιὰ ἀπὸ τὶς ὠραιότερες ἱερές Ἀκολουθίες τῆς Χριστιανώσυνης εἶναι ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος, καὶ μάλιστα γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνες, ἀπογόνους τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ἔχει σπουδαιότατη ἱστορική, Θρησ)κὴ καὶ Ἐθνική σημασία.

Ἐπὶ πέντε Ἑβδομάδες τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς κάθε Παρασκευὴ βράδυ μᾶς προσκαλεῖ ἡ Ἐκκλησία μας, γιὰ ν' ἀκούμε μὲ ὑποβλητικὴ κατάνυξη τοὺς «Χαιρετισμοὺς» πρὸς τὴν Παναγία Παρθένο Μαρία, μητέρα τοῦ Θεανθρώπου Ἰ. Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ δική μας Μητέρα, καὶ μητέρα ὅλου τοῦ κόσμου.

Θὰ τῆς ἀπευθύνουμε τὶς θερμὲς εὐχαριστίες μας, σὰν Παντοδύναμη Προστάτιδα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους διὰ μέσου τῶν αἰώνων, ἀλλὰ καὶ νὰ φυλάγη τὸν καθένα μας προσωπικά, ὑπὸ τὴν Σωτηριώδη Σκέπη τῆς.

Εἶναι τόσο Πονετικὴ Μητέρα, ὥστε νὰ δίδῃ τὴ βοήθειά τῆς, σ' ὅλους ὅσους μὲ πίστη θερμῇ, προσέρχονται καὶ τὴν παρακαλοῦν. Δὲν ἀρνεῖται σὲ κανένα τὴ μητρικὴ στοργή τῆς. Κι εἶν' ἀλήθεια ὅτι ἀισθανόμαστε τόση οἰκειότητα καὶ ἐμπιστοσύνη, ὥστε σὲ κάθε δύσκολη περίστασι τῆς ζωῆς μας καὶ ἰδίως στὶς πιὸ δραματικὲς στιγμὲς, νὰ καταφεύγουμε κατὰ προτίμησιν σ' Αὐτήν.

Ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος, στολίζει σὰν ἀστραφτερὸ διαμάντι ὅλη τὴν Ἐκκλησιαστικὴν μας ποίησιν, καὶ εἶναι τὸ μεγαλοπρεπέστερο τῶν Ἐκκλησ)κῶν μας ἀσμάτων.

Πλαισιωθεὶς κατὰ τὸν 8ον αἰῶνα σὲ ἰδιαίτερη Ἱερὴ Ἀκολουθία, ἐψάλλετο ἱσταμένων τῶν πιστῶν ὅλων ὀρθίως, ἐξ οὗ καὶ ὠνομάσθη Ἀκάθιστος. Ἐκ τῆς συχνῆς δ' ἐπαναλήψεως τῆς λέξεως «Χαίρε», οἱ Ἀκολουθίες αὐτὲς τῆς Παρασκευῆς, ὀνομάζονται καὶ «Χ α ι ρ ε π ι σ μ ο ῖ».

Οἱ «Χαιρετισμοί», εἶναι ἀκόμη ἓνα ὑπέροχο Θρησ)κὸ ποίημα ἀνυπερβλήτου ἐμπνεύσεως, τοῦ Βυζαντινοῦ Ἐκκλ)κοῦ συγγραφέως Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ, καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 24 στροφές ἢ «οἴκους», ὅσα καὶ τὰ γράμματα τοῦ Ἀλφαβήτου τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, τοῦτο δὲ νομίζομεν ἀσφαλῶς, γιὰ νὰ δείξῃ ὁ ποιητὴς ὅτι: ἐφ' ὅσον ὁ Θεὸς εἶναι ἡ Ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, τὸ Α καὶ τὸ Ω, καὶ πᾶσα ἀνθρωπίνη σκέψις καὶ λόγος, ἀνήκει εἰς Αὐτόν, ἐπομένως καὶ εἰς τὴν Θεοτόκον - (Ἀποκάλυψις Ἰωάννου Κ.Α., 11). Διαιροῦνται δὲ εἰς 4 «Στάσεις» καὶ ψάλλονται κάθε Παρασκευὴ ἀνὰ 6 «οἴκοι», ἀναφερόμενοι εἰς ἕξι γράμματα τοῦ Ἀλφαβήτου.

Εἰς τὴν Α' Στάσιν, (Α' Χαιρετισμοί), (Α—Ζ), ἐξυμνεῖ ὁ ποιητὴς τὸν Εὐαγγελισμό τῆς Θεοτόκου καὶ τὴ γέννηση τοῦ Ἰ. Χριστοῦ.

Εἰς τὴν Β' Στάσιν, (Β' Χαιρετισμοί), (Η—Μ), τὴ γέννηση πάλιν, τὴν προσκύνηση τῶν Μάγων, τὴ φυγὴ αὐτὴν Αἴγυπτο, καὶ τὰ περὶ Συμμεῶν.

Εἰς τὴν Γ' Στάσιν, (Γ' Χαιρετισμοί), (Ν—Σ), καταδεικνύεται ἢ ἐκ τῆς ἐνανθρωπίσεως, ἀνακαίνησις τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἡ κατάληξις τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν σοφῶν.

Εἰς τὴν Δ' Στάσιν (Δ' Χαιρετισμοί), (Τ—Ω, Α), ἐπανερχεται εἰς τὴν λυρικήν καὶ ρητορικήν ἐξύμνησιν τῆς Θεοτόκου ὡς μητὸς Οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὡς γέφυραν μεταγούσαν εἰς τὸ Θεῖον, ὡς Σώτειραν τῶν ἀνθρώπων ἐκ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος καὶ τῆς αἰώνιου κολάσεως, καὶ προστάτιδα τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους.

Ἄλλὰ ἀπομένει τώρα νὰ ὑπενθυμίσωμεν, ὑπὸ ποῖα περιστάτικὰ ἐγένεν ὁ Ἀκάθιστος Ὕμνος.

Εὐρισκόμεθα στὸ 626 ἔτος μ.Χ. Τρομεροὶ ἐχθροὶ ἔχουν περιστοιχίσει τὴν Κων)πολιν, τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, τὴν ὠραιότεραν, ἐνδοξοτέραν καὶ πλουσιωτέραν πρωτεύουσαν, ὅλον τοῦ γνωστοῦ τότε κόσμου.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος, βρίσκεται στὰ θάθη τῆς Μ. Ἀσίας, καταδιώκοντας τὸν Περσικὸ στρατό.

Γύρω ἀπὸ τὰ ἰσχυρὰ τεῖχη τῆς Πόλεως, στρατοπεδεύουν: Μία ἔμπροσθοφυλακὴ τοῦ χαγάνου τῶν Ἀβάρων, μὲ 30 χιλ. στρατόν. Στις 20 Ἰουλίου, καταφθάνει, ὁ ἴδιος ὁ χαγάνος Βαϊανός, (Χαγάνος σὴ γλῶσσα τῶν Ἀβάρων σημαίνει βασιλεὺς), μὲ 80 χιλ. στρατιῶτες, ἀπὸ Ἀβάρους καὶ τοὺς συμμάχους των Γεπίδες, Ρώσσοι, Βουλγάρους, καὶ Σλαύους. Στὴν ἀπέναντι ὄχθη πρὸς τὴ Χαλκιδῶνα, ἀπὸ τὸν Μάιο ἀκόμη μῆνα τὸν περιμένουν πλῆθος ἀμέτρητο Περσικοῦ στρατοῦ, τοῦ πονηροῦ Χοσρόη.

Ἄλλ' ἂς ἀφίσουμε νὰ μᾶς πῆ τὰ διατρέξαντα ὁ μεγάλος μας ἱστορικὸς Παπαρρηγόπουλος, σὲ συντομώτατη περίληψη πού σᾶς ἀναφέρω.

Ὁ Ἡράκλειος ἔχει πεποίθηση στοὺς ὑπεράξιους συνεργάτες του: Τὸν πρωθυπουργὸ Βῶνο, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ ἐμπυχῶνῃ τὴν ὀλιγάριθμη Φρουρὰ τῆς Πόλεως, καὶ τὸν Πατριάρχη Σέργιο, ὁ ὁποῖος προτρέπει στρατὸ καὶ λαό, νὰ ἔχουν βέβαιη ἐλπίδα στὴν ἀνυπέρβλητη δύναμη καὶ τὴ θερμὴ συμπαράσταση τῆς πολιούχου Παναγίας.

Ἔτσι, ὁ Ἡράκλειος ἀπέδειξεν ὑψηλὴ στρατηγικὴ ἀξία, γιατί δὲν ἔπεσε στὴν παγίδα τοῦ δολίου Χοσρόη νὰ τὸν ἐξαπατήσῃ, ἢ νὰ ἐπιστρέψῃ μέσα στὴν Πόλη, ἢ νὰ χτυπήσῃ κατὰ μέτωπο, τόσο πολυπληθῆ στρατό! Ὁ Ἡράκλειος, μένει καὶ κτυπᾷ τὴν καρδιά τοῦ Περσικοῦ κράτους, στέλλοντας μόνον ἐπικουρία 12 χιλ. θωρακοφόρων, ὑπὸ τὴν ἀρχηγία τοῦ ἀδελφοῦ του.

Οἱ πολιορκούμενοι, κάνουν τὴν πρώτη κρούση μὲ μικρὸ ἀριθμὸ στρατιωτῶν μετὰ τῶν βοηθῶν των, λεγομένων τότε «παλληκαριῶν», (σήμερον ἢ λέξι παλληκάρι, σημαίνει, ὡς γνωστόν, γενναῖος μαχητής). Οἱ στρατιῶται ὅμως αὐτοί, πρὸ τῆς φοβερᾶς ἀντιστάσεως, πού εὐρίσκουν ἀναγκάζονται νὰ ἐπιστρέψουν. Ἔτσι ὅμως, ἐννοήσαντες οἱ Ἕλληνες τὴν πραγματικὴ δύναμη τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, ἐσκέφθησαν πρὸς στιγμὴν νὰ δοκιμάσουν μιὰν ἐπιτιμὴ συνθηκολόγηση, καὶ ἔστειλαν στὸν χαγάνο Πρασεβευτάς.

Αὐτὸς τοὺς δέχθηκε πολὺ ὑπεροπτικά, παρουσίᾳ καὶ Περσῶν ἀξιωματοῦχων, καὶ τοὺς εἶπε: Λάβετε ἐν ἱμάτιον καὶ ἐν ὑποκάμισον καὶ ὑπάγετε ὅπου βούλεσθε. Ἄλλως δὲν θὰ σωθῆτε, παρεκτὸς ἐὰν γίνητε ἰχθύες διὰ νὰ ἀπέλθῃτε διὰ θαλάσσης, ἢ περωτοὶ διὰ τοῦ οὐρανοῦ». Καὶ μὲ θάρρος πού ἔκαμεν ὅλους νὰ ἐκπλαγοῦν, οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Βυζαντίου σὰν ἄλλοι Σπαρτιᾶτες, ἀπήντησαν: «Ἡμεῖς τὴν Πόλιν οὐδέποτε ἐῴμεν. Ἡμεῖς γάρ, προσδοκῶντες ἄτι καιρίον τι λαλοῦμεν, ἐξήλθομεν πρὸς σέ. Ἐὰν μὴ θέλετε τὰ πρὸς εἰρήνην μεθ' ἡμῶν, λαλῆσαι ἀπόλυσον ἡμᾶς». Ἔτσι, ἐπέστρεψαν ἄπρακτοι οἱ Πρόεσβεις, διὰ νὰ μεταδώσουν τὴν ἱταμὴ ἀπάντηση τοῦ χαγάνου, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ πάρουν τὴν ἀπόφαση οἱ πολιορκούμενοι νὰ πολεμήσουν ἡρωϊκὰ ὑπὲρ πίστεως καὶ Πατριδος.

Καὶ οἱ ἐχθροὶ βεβαίως, προσβεβλημένοι ἀπ' τὴ θαρραλέα ἀπάντηση τῶν Ἑλλήνων, ἄρχισαν ὁμῶς τὴν προσπάθεια κατακτήσεως τῆς Πόλεως, χρησιμοποιῶντες κινητοὺς πύργους, πολιορκητικὰς μηχανὰς καὶ κάθε ἄλλο ἐν χρήσει τότε πολεμικὸν μέσον, ἀλλ' εἰς μάτην. Οἱ θαρραλέοι Ἕλληνες μαχηταί, ἐμπυχωμένοι ἀπὸ τὴ θεομὴ χριστικὴ πίστη, ἀποκρούουν μὲ ἀφθαστὴ ψυχραιμία καὶ γενναϊότητα ὅλες τὶς λυσοσάλεες ἐπιθέσεις. Καὶ ὁ χαγάνος, ἔξω φρενῶν, ἐννοήσας ὅμως τὸ μάταιον τῶν προσπαθειῶν του, ἀναγκάζεται νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ φύγῃ ἄπρακτος. Καὶ σωθεῖσα πλέον ἡ Πόλις ὀρθοῦσιν, ξέσπασε σὲ ἐορταστικὰς ἐκδηλώσεις.

Σύσσωμος ὁ λαός, μὲ ἕξᾰλλο ἐνθουσιασμὸ χαρᾶς καὶ ἀγαλλίασης, πλημύρισε τῆς Ἐκκλησιᾶς καὶ σὲ πανηγυρικὴ γιορτὴ κάτω ἀπὸ τοὺς μεγάλους πύργους τοῦ Ἁγία - Σοφιάς, τοῦ μοναδικοῦ κειμηλίου τῆς χριστιανωσύνης, ἀκούσθησαν γιὰ πρώτη φορὰ τὰ «Νικητήρια» καὶ οἱ «Χαιρετισμοὶ» πρὸς τὴν Ἀκοίμητη Φρουρὰ τῆς Πόλεως, τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο, πού ἔκτοτε ψάλλονται καὶ θὰ ψάλλωνται μὲ ἐξαιρετικὴ κατάνυξη, μέχρι πῆς συντελείας τῶν αἰῶνων, ἀπὸ τὰ στόματα τῶν Πανελλήνων.

Τί κι ἂν πέρασαν ἀπὸ τότε τόσα χρόνια, τόσο αἰῶνες; Τί κι ἂν ἡ Ἁγία Πόλις τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι σκλαβωμένη! Δὲν εἶπεν ὁ Ἀρχάγγελος πρὸς τὴν δακρυροοῦσα εἰκόνα τῆς Παναγίας:

Φωνή, ἠκούσθη ἐξ Οὐρανοῦ

ἀπ' Ἀρχαγγέλου στόμα,

κατὰ τὴν ἀποφράδα κεινὴ μέρα τῆς ἀλώσεως, 29 Μαΐου 1953!

«Σώπασε κυρά Δέσποινα,
καὶ μὴν πολυδακρύξης.
Πάλι μὲ χρόνια μὲ καιρούς,
πάλι δικιά μας θάναυ».

Ἐφ' ὅσον συμμαχοῦν ὁ Ἄγγελος μὲ τὴν Παναγία καὶ τὸν Ἑλληνισμό,
πρὸς τί νὰ φοβηθοῦμε;

Ἄλλὰ δὲν εἶπεν ὁ ψαλμωδός! «Χίλια ἔτη! ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς Σου Κύριε,
ὡς ἡ ἡμέρα ἡ χθὲς» (Ψ. 89, 4 καὶ 2α Πέτρου γ, 8). Τὸ ξεύρει καλὰ τοῦτο
τὸ Πανελλήνιον. Ξεύρει ὅτι, δὲν ἔχει περῶσει παρὰ μέρος μόνον ἀπὸ μιᾶ Θεϊκῆ
μέρα. Κι ὅπως μὲ τὴ θέλησή του ἐπέτρεψε ὁ Θεὸς γιὰ λόγους δοκιμασίας, μι
ἀλώθηκεν ἡ Πόλη, ἔτσι καὶ πάλι, μὲ τὴ θέλησή Του, ἀφοῦ βεβαίως ὠριμάση
ἀκόμη πῶς πολὺ ἡ Ὁρθόδοξη Χρ)κὴ Πίστη, στὶς καρδιὰς τῶν Ἑλλήνων, ἡ
Πόλη θὰ γίνῃ πάλι Ἑλληνική.

Ἄλλὰ ὡς τότε θὰ στέκουν «τὰ Εὐζωνάκια» στὴν Ἁγία Σοφία, ἀγνάν-
τια, καὶ στὸν φανταχτερὸ χορὸ τους, θὰ τραγουδοῦν:

Πάλι θὰ γινοῦν δικὰ μας,
νὰ ἡ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ μας».

Κι ὅταν ἔλθῃ ἡ Μεγάλῃ αὐτὴ Μέρα, θ' ἀντηχήσουν πάλιν οἱ θόλοι τῆς
μὲ τὸ ὄρησ)κὸ ἐμβατήριον τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους:

«Τῇ ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ, τὰ νικητήρια,
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν, εὐχαριστήρια.

.....».

Εἶχα τὴ βαθειὰ περιέργεια, νὰ ἐρωτήσω τοὺς γεροντότερους τοῦ Σου-
φλίου, πῶς γιορτάζονταν στὰ νεανικά τους χρόνια «οἱ χαιρετισμοί». Καὶ μοῦ
εἶπαν ὅτι, μὲ τὴν ἴδια πάντοτε, ὅπως καὶ σήμερα, μεγαλοπρέπεια.

Εἶχεν ἀκράδαντη πεποιθήση λοιπὸν ὁ Ἑλληνικὸς λαός, ὅτι θ' ἀρχόταν ἡ
μέρα, πού θὰ γιόρταζαν ἐλεύθεροι. Κι ἦρθε μὲ τὸ 1821. Καὶ θάρθη καὶ μὲ
τὸ «τότε» πού θὰ προστάξῃ ὁ Θεός. Καὶ θὰ ξυπνήσῃ ὁ «Μαρμαρωμένος Βα-
σιλεῦς» γιὰ νὰ βασιλεύῃ καὶ πάλι σὲ μιὰ Νέα Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία.
«Ἀμήν».

Σουφλί 6 Ἀπριλίου 1967

Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΚΟΡΝΟΦΩΛΗΑΣ

(Μελέτη Ἱστορικὴ — Λαογραφικὴ)

Σᾶς βεβαίῳ ὅτι ἀξίζει μιὰ ἐπίσκεψη στὴν Ἱερὰ Μονὴ Κορνοφωλῆας —
Σουφλίου, πάντοτε ἀλλὰ καὶ τώρα τὸ καλοκαίρι, ἀπὸ ἀποψη ἀπολαύσεως τοῦ

πρασίνου, τῆς δροσιάς καὶ τοῦ ὠραίου Ἑλληνικοῦ τοπίου, ἀλλὰ πρὸ παντὸς νὰ ζήση κανεὶς στιγμὲς μυσταγωγίας, προσευχόμενος μπροστὰ στὴν Εἰκόνα τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, πὺν χαρίζει πλούσια τὰ ἐλέη της, σὲ ὅσους μὲ βαθθεία πίστη τὴν προσκυνοῦν καὶ τὴν ἱκετεύουν. Θὰ ἀκούσητε μάλιστα νὰ διηγοῦνται πολλοί, πολλὰ θαύματα πὺν ἔχουν γίνεῖ στὸ πρόσφατο παρελθόν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ 100)ετηρίδων, γιατί τὸ Μοναστήρι αὐτό, εἶναι ἱστορικό, πολὺ παλαιό, ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν χρόνων ἰδρυμένο. Ἀπέχει 4 χιλιόμετρα Νοτιῶς τοῦ Σουφλίου, καὶ 500 μ. Δυτικὰ τοῦ Χωριοῦ Κορνοφωλιά. Πότε ἀκριβῶς κτίσθηκε, δὲν εἶναι γνωστό· ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διάταξη τῶν κτισμάτων καὶ πῆν ἐν γένει τεχνοτροπία συμπεραίνουμε ὅτι, πρέπει νὰ ἔχη κτισθῆ κατὰ τὸν 11ον ἢ 12ον αἰῶνα.

Στὴ Νότια καὶ Δυτικὴ πλευρὰ, εἶχε πελώρια λιθοκτίστα κτίρια μὲ τοὺς Ξενῶνες καὶ τὰ κελιά τῶν Μοναχῶν, ἐνῶ Ἀνατολικὰ καὶ Βόρεια εἶχε ψηλὰ τεῖχη, καὶ τὸ κωδωνοστάσιον.

Σήμερα, σώζονται τὸ τεράστιον κτίριον τοῦ Ἡγουμενείου καὶ σὲ συνέχεια τὰ διαμερίσματα τοῦ «Ξενῶνα» μαζί μὲ τὴν ἀπέραντη ἀποθήκη. Ὅλα, κτίσματα διόροφα.

Στὸ μέσον τοῦ σὲ σχῆμα παραλληλεπιπέδου χώρου τῆς Μονῆς, εὐρίσκειται ὁ Ναὸς σὲ ρυθμὸ «Βασιλικῆς», μὲ νάρθηκα ἐξωτερικῶς, πὺν στηρίζεται σὲ ἀμφιδωτοὺς κίονες. Στὴν κεντρικὴ πύλη τῆς εἰσόδου τοῦ Ναοῦ, διαβάζουμε τὴν ἐξῆς ἐπιγραφήν σὲ βιβλικὴ γραφή: «Οὗτος ὁ ἐτοιμόρροπος ἱερὸς Ναὸς, ἐν ὀνόματι τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ θαυματουργοῦ Πορταΐτισης ἐκτίσθη δαπάναις καὶ ἐπιστασίᾳ τοῦ Προηγουμένου κ.κ. Πολυκάρπου ἐκ Διδ)χου, τὸ 1857 Αὐγούστου 15». Φυσικὰ, ἀσφαλῶς θὰ πρόκειται περὶ γενικῶν ἐπισκευῶν ὑπάρχοντος τοιοῦτου, ὡς ἐκ τῆς παρόδου τῶν ἐτῶν ἐτοιμορρόπου. Ἀπὸ διαφόρους γέροντες τοῦ Σουφλίου ἀκούσαμε νὰ μᾶς λέγουν ὅτι τὸ Μοναστήρι τῆς Κορνοφωλιάς, στὰ χρόνια τῆς 400)χρονης σκλαβιάς, χρησίμευε σὰν «Κρυφὸ Σχολεῖο», ὅταν δὲν ὑπῆρχαν Σχολεῖα στὴν Κορνοφωλιά καὶ στὸ Σουφλί, ἀλλὰ καὶ ὡς τόπος ἐκγυμνάσεως τῶν Ἑλλήνων πατριωτῶν ἀνταρτῶν, μέχρι τοῦ 1914.

Ὁ Προηγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Πανοσιότατος Χρυσόστομος, ἕνας τετραπέρατος γέροντας ἀπὸ τὰ Βουσῦλα τῆς μαρτυρικῆς Σμύρνης Μ. Ἀσίας, πέρυσιν ἀποδημήσας εἰς Κύριον, ὅταν τὸ 1964, ἐπισκεφθῆκαμε οἰκογενειακῶς τὴν Μονήν, μετὰ τῆς Θεῆς λειτουργίας πὺν εὐλαβικὰ παρακολουθήσαμε, μᾶς φιλοξένησε στὸ μεγαλόπρεπον, καὶ μὲ ἰδιότυπον καλογεριστικὸν τρόπο καταστόλιστον «Ἡγουμενεῖο», πρόθυμα μᾶς διηγήθηκε πολλὰ γιὰ τὸ Μοναστήρι, καὶ μᾶς ἔδωσε βιβλία, ἔγγραφα καὶ πολλὰς ἄλλας πληροφορίας γιὰ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν κυριότητα τοῦ Μοναστηριοῦ.

Εἶναι μετόχι, μᾶς εἶχεν εἰπῆ, τῆς Ἱερ. Μονῆς τῶν Ἰθῆρων — Ἀγ. Ὁρους, καὶ ἐπιτηρεῖται ἀπὸ 200 καὶ πλέον ἐτῶν ἀπὸ ἕνα Ἡγούμενον καὶ 4—5 καλογῆρους, πὺν στέλνει τὸ μεγάλο αὐτὸ Μοναστήρι τοῦ Ἀθῶ. Εἰς ἕνα βιβλίον,

διαβάσαμε τὰ ἐξῆς: «Κατὰ Μάϊον 1748, Παΐσιος ὁ Β' ὁ Πατριάρχης, ἀναγνωρίζει τὸ ἐν Κορνοφωλέα Μονήδιον τῆς Θεοτόκου, Μετόχιον τῆς Μονῆς Ἰθῆρων. Κατὰ δὲ 1756, Ὁκτώβριον, ὁ Πατριάρχης Κύριλλος, ἐπικυροῖ, τὰ ἐπὶ τοῦ Μετοχίου δίκαια τῆς Μονῆς». Καὶ συνεχίζοντας ὁ ἀείμνηστος Ἡγούμενος Χρυσόστομος, μᾶς εἶπεν:

Ἄπὸ τὸ 1896 καὶ ἐξῆς, ὑπῆρέτησαν στὴ Μονή, οἱ ἡγούμενοι:

α) Γαβριὴλ «ὁ Μακ - Μαών», ἓνας δραστήριος καὶ ἥρωϊκὸς τύπος μοναχοῦ, πὺν προσωνομάσθηκε ἔτσι, ἀπ' τὸ ὄνομα τοῦ τότε διασῆμου Γάλλου Στρατηγοῦ.

β) Προηγούμενος Γρηγόριος.

γ) Ἡγούμενος Πορφύριος, ὁ ὁποῖος στὰ 1912 ἐκάη ζωντανός, κατὰ τὴν πυρπόληση τοῦ Μοναστηριοῦ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, διότι πολεμιῶντας ἥρωϊκὰ ἐπὶ κεφαλῆς καὶ πᾶν ἄλλων καλογήρων, δὲν ἄφισε τὸν ἐχθρὸ νὰ καταλάβῃ τὸ Μοναστήρι. Μετὰ τὴν ἐξάντληση ὅμως τῶν πυρομαχικῶν του, ἐπλησίασαν οἱ Τούρκοι εἰς τὸ κτίριον πὺν ὑπερήσπιζε, καὶ τὸν ἔκασαν, ἐκδικαίμενοι, ζῶντα. Ὅμως, περισσότερες λεπτομέρειες θὰ ἀναφέρουμε εἰς ἄλλο κεφάλαιο τῶν λαογραφικῶν μας.

δ) Τὸ 1913—1914, ὁ Ἀρχιμανδρίτης Χρυσάνθος, ὁ ὁποῖος ἐξεδιώχθη ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, διότι δὲν ἤθελε νὰ μνημονεῖ κατὰ τις Ἱεροτελεστίας τὸν Βούλγαρο Ἐξάρχο, ὅπως τοῦ εἶχαν συστήσει. Ἄπὸ τὸ 1914—1918, τὸ Μοναστήρι κατεῖχeto ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους.

ε) Τὸ 1919, ὁ Γάλλος στρατάρχης Δεσπεραί, ἐπισκεφθεὶς τὴ Μονὴ Ἰθῆρων, πληροφορηθῆκε τὴν κυριότητα τοῦ Μοναστηριοῦ καὶ κατόπιν τούτου, διέταξε τὴν ἀπόδοσίν του εἰς τὴν ὡς ἄνω Μονήν, μὲ ὅλη τὴν κτηματικὴ περιουσία ἀποτελουμένην ἀπὸ ἑκατοντάδες στρέμματα χωραφιών, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα σήμερα ἀπαλλοτριώθηκαν καὶ δόθηκαν σὲ ἀπτήμονες κατοίκους τῆς Κορνοφωλιάς. Εἶχε δὲ διορισθῆ ἡγούμενος, ὁ Ἰωαννίκιος.

στ) Τὸ 1925, ὡς ἡγούμενος προεκήρθη, ὁ ἀναφερθεὶς Ἀρχιμ. Χρυσόστομος Τσιριγιάτης, μέχρι τοῦ 1931, ὅποτε ἐπιστρέψαντος τούτου εἰς τὴν Μονὴν Ἰθῆρων, ἀντεκατεστάθη ὑπὸ τοῦ ἡγουμένου Ἀντίπα.

ζ) Τὸ ἔτος 1937, ἡγούμενος ἦτο ὁ Φιλάρετος.

καὶ η) Τὸ 1938, ἐπανῆλθεν ὁ ἐπὶ 10)ετηρίδας ὄλας κατόπιν ὑπηρετήσας τὴν Μονὴν ἀείμνηστος Ἡγούμενος Ἀρχιμ. Χρυσόστομος.

Νομίζομεν ὅτι θὰ ἐπιτελέσουμε χρέος ἱερό ν' ἀναφέρουμε συντημῶματα μερικὰ ἀπὸ τὴν ἐξαίρετικὴ Ἱθρησ)κὴ καὶ Ἐθνικὴ δράση πὺν προσέφεραν ὁ Πανος. Χρυσόστομος.

Δὲν ἀμφιβάλομε βέβαια ὅτι καὶ ὄλοι οἱ ἀναφερθέντες Ἅγιοι γέροντες, προσέφεραν ἐπίσης πολὺτιμες ὑπηρεσίες στὴ Μονή καὶ στὸ Ἔθνος, ὅμως ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Ἡγούμενος Χρυσόστομος ὑπερέβαλλεν ὄλους, διότι: 1) ἐπέφερε τέτοιες θελιτώσεις ὡστε τὸ Μοναστήρι ἀπὸ οἰκοδομικῆς πλευρᾶς νὰ γίνῃ

στερεό και ακλόνητο. 2) Με την καλή συμπεριφορά του προς τους προσκυνητάς, να προσελκύη ή Μονή πολλούς επισκέπτας. 3) Κατά το διάστημα της Γερμανικής κατοχής 1940—1944, παρέσχεν άσυλο στους Έλληνες αντάρτες, γι' αυτό και συνελήφθη και άφου επί έτη εφυλακίσθη από τους Γερμανούς, έσώθη ως εκ θαύματος από τον τυφεκισμό. 4) Με την επισκευή των παλαιών και την ανέγερση των νέων κτισμάτων, παρουσίασε πò Μοναστήρι ένα τόπο θαυμάσιο όπου μπορεί κάθε επισκέπτης να διαμμένη άνετα, ζητώντας «τή χάρη» τής Παναγίας.

Τò Μοναστήρι, πανηγυρίζει την 23ην Αυγούστου κάθε χρόνο, ήτοι την ήμέρα τής Άποδόσεως τής 15ης Αυγούστου εορτής τής Κομήσεως τής Θεοτόκου.

Κατά την ήμέραν αυτή του Πανηγυρισμού, ως πà 1930, χιλιάδες προσκυνητών πήγαιναν στη Μονή άπ' όλα τα σημεία, ακόμη και από τα πιδ άπόμακρα χωριά του Νομού, ήτοι του Διδ)χου και Όρεστιάδος.

Ήτο δè τò θέαμα έξαιρετικά γραφικό. Για τò σκοπόν αυτό, ύστερα από προετοιμασίες πολλών θέβαια ήμερών, —δέν άπήρχε φυσικά τότε άλλος τρόπος διεξόδου για γλέντι— κάθε οικογένεια, άφου έστόλιξε όσο πιδ καλά, όμορφα κι έντυπωσιακά τò άμάξι της —βωδάμαξα όλα— και σκέπαιζε με καινούργια «ψάθα» ή με μιà κουβέρτα του «άργαλειού» με γιrolάντες από λουλούδια και πράσινο, έμπαινε στην «πομπή», και έτσι σαν μιà άλωσσίδα άμαξιών, με χαρές και με τραγούδια, άλλα και με μιà, ασύλληπτη σήμερα, άγνότητα σκέψεων και πράξεων, καθαρά χριστική, σιγά - σιγά έφθανε στο Μοναστήρι, ύστερα από πορεία αναλόγως τής άποστάσεως, 5—15 ώρών. Ό όποφαινόμενος ένθυμείται ότι, τóση ήτο ή κίνηση των προσκυνητών, ώστε κατά τò πέρασμα των άμαξιών από την άγορά του Σουφλίου επί ώρες όλόκληρες, από τή 10η πρωινή ως την 5η άπογευματινή, με μεγάλη δυσκολία μπορούσε κανείς να διασχίση τόν κεντρικό δημόσιο δρόμο. Πολύ περισσότερο, να περάση κανείς, στο άλλο πεζοδρόμι. Τούτο τò χωρόταν θέβαια διάφοροι καταστηματαρχαι, γιατί έπ' ευκαιρία κάνανε και χρυσές δουλειές.

Τò δè θέαμα ήταν, είπαμε, έξαιρετικά γραφικό, γιατί καθ' όλο τò μήκος τής διαβάσεως των από τò Σουφλί, οι νέοι και οι κοπέλλες, ομάδες - ομάδες καθώς πεζή περπατούσαν πλάι στ' άμάξια των, με τις ποικιλόμορφες και ποικιλόχρωμες ένδυμασίες των χαρακτηριστικές του κάθε χωριού, παρουσίαζε μιà όμορφη και ισπάνια εικόνα. Μερικές μάλιστα ομάδες σταματούσαν στην πλατεία, κι άφου χόρευαν επιδεικτικά, όμως πολύ χαριτωμένα, διάφορους χορούς των χωριών τους, είτε με γκαίντες είτε τραγουδιστά με μιà λεπτή, θυμώμαι, ιδιάζουσα χωριατίστικη φωνή, συνέχιζαν τò δρόμο για τò Μοναστήρι. Στις έξι τò άπόγευμα είχανε όλοι φθάσει στον Περιόλο του Μοναστηριού. Πολύ άξιοπεριεργο είναι και τò ότι, πολλοί και πολλές νέες, γρηές, ξεκινούσαν άπ' τὰ χωριά των πεζή, διανύοντας τεράστιες άποστάσεις! 30—40 χιλιάμ., έτσι σαν

«τόμα» πρὸς τὴν Παναγία. Φυσικά, τότε δὲν ὑπῆρχαν αὐτοκίνητα καὶ τὰ ἄλλα ἢ πολλά καὶ διάφορα σημερινὰ μεταφορικά μέσα.

Μόλις λοιπὸν φθάνανε, προσκυνοῦσαν τὴν Παναγία, προσφέροντας ἀπαραιτήτως καὶ τὰ ἀνάλογα δῶρά των, καὶ ὕστερα ἄρχιζαν ἕνα ὀλονύκτιο γλέντι μὲ ἀτέλειωτους χοροὺς καὶ λογιῆς - λογιῆς τραγούδια. Νά, ἐπὶ παραδείγματι, ἕνα ποῦ τὸ θυμᾶμαι ἀκόμα:

«Στοῦ Τουκμάκ'(ι)κι στ' Μιταξάδισ
Γιάννης Δῆμαρχους,
τέσσιρις γυναίκις ἔχει
κι ἄλλην ἀγαπεῖ,
ἄντι Βασιλ(ι)κούδα μ'
κι ἄλλην ἀγαπεῖ» κ.λ.π.

Διάφοροι, ἔξ ἄλλου, πλανόδιοι πωληταὶ ἔμποροι, ξεκούφαιναν κυριολεκτικὰ τοὺς προσκνητῆς διαλαλώντας τὰ ἔμπορεύματά τους, «κτιουντιούκες» = σφυρίχτρες, καὶ πολλὰ τέτοια παιδικὰ παιγνιδάκια, ἀλλὰ καὶ «φαγώσιμα», ἀχνιστοὺς λουκουμάδες, φρούτα, σουβλάκια, κερτεδάκια, σουτζουκάκια κι ἄλλα πολλὰ μεζεδάκια καὶ ὀρεκτικά μὲ ἄφθονο ρακι καὶ κρασί. Μὴ λησμονήσουμε καὶ τὰ ζαχαρένια κόκκινα πετειναράκια μὲ ξυλαράκι, ποῦ ἦταν ἡ μοναδικὴ ἀδυναμία τῶν παιδιῶν, νὰ τὰ γλύφουν ἐπὶ ὥρες, ὥσπου νὰ τὰ τελειώσουν, γι' αὐτό, τὰ λέγανε ἄλλοιῶς, καὶ «γλυφαντζούρια».

Τὸ ὀλονύκτιο γλέντι αὐτό, ποῦ ταιριάζει νὰ τὸ ὀνομάσουμε στὴν κυριολεξία καὶ τρικούβεργο, γιὰτὶ ἀναπανόνταν ὅσοι καυράζονταν, στὶς ἀπλωμένες πολύχρωμες χωριώτικες κουβέρτες, διαρκοῦσε ὡς τὴν ἀπόλυση τῆς Θ. Λειτουργίας, ὁπότε, ὅλοι ἀνεξαίρετως οἱ χωρικοὶ ἀνέβαιναν στ' ἀμάξια των, τὰ καταστόλιστα ὅπως εἶπαμε, κι ἔπαιρναν τὸν δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς, σχηματίζοντας ἕνα ἀτέλειωτο «καραβάνι».

Σήμερα πλέον, μὲ τὸ σίφουνα τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ «ἀτόμου», ὅλα τὰ παραπάνω ἀνήκουν ὀριστικὰ στὴν ἱστορία καὶ τὴ λαογραφία, καὶ οἱ περισσότεροι «πανηγυρισταί», ἢ μᾶλλον «παγγιγτζήδες», ὅπως λεγόνταν μὲ τὴν ἰδιωματικὴ διάλεκτο, εἶναι ἀπὸ τὸ Σουφλί, ἀπ' ὅπου δυὸ Ποῦλμαν τοῦ Κ.Τ.Ε.Λ. Ἐβρου, τὴν παραμονὴ καὶ τὴν κύρια μέρα τῆς γιορτῆς, πηγαινοέρχονται ἀκατάταυστα, νύχτα - μέρα, κατάμεστα ἀπὸ κόσμο, ποῦ πάει μᾶλλον γιὰ γλέντι, παρὰ γιὰ προσευχή.

Σημειωτέον ὅτι, τὰ ἀφιερώματα τῶν προσκνητῶν τοῦ παλαιοῦ καιροῦ πρὸς τὴν Παναγία καὶ τὸ Μοναστήρι, ἦσαν καὶ πολλὰ καὶ πλούσια. Πετσέτες, μανδύλες, ποδιές, φορέματα γυναικεῖα προικός, ὅλα φυσικά τοῦ «ἀργαλειοῦ», πάνω στὸν ὀποῖο ἔδιναν τὸ εἶναι τους οἱ κοπέλλες.

Ἐπίσης, σφάγια πάμπολλα μικρὰ - μεγάλα, πουλερικά, ἀλλὰ καὶ χρήματα καὶ λίρες χρυσῆς ἀκόμη. Κι ὅλ' αὐτά, μὲ τὴν πλέον εἰλικρινῆ διάθεση, γιὰ νὰ

έξαγοράσουν έτσι, με την άπλοϊκή τους σκέψη, οι καλόκαρδοι εκείνοι άνθρωποι, τη «χάρη» της Παναγίας. Μάζευε δηλ. τὸ Μοναστήρι, πενήντα ἢ ἑκατὸ σφάγια, πὸν ἄλλα μπαίνανε στὰ κοπάδια τοῦ Μοναστηριοῦ, πολλὰ ὅμως καὶ στὰ «καζάνια», στὶς πελώριες δηλ. χύτρες, γιὰ νὰ χρησιμεύουν καὶ γιὰ φαγητό, πὸν μοίραζε τὸ Μοναστήρι σὲ ἴλους τοὺς προσκυνητές.

Στοὺς ἐπισήμους μάλιστα, ἱερεῖς τῶν γύρω πόλεων καὶ χωριῶν, καὶ στοὺς ἐκπροσώπους τῶν Ἀρχῶν πὸν παρίσταντο, ὁ Ἠγούμενος παρέθετε εἰδικὸ πλούσιο γεῦμα, μὲ ποικιλία φαγητῶν, πὸν οἱ καλόγηροι ξεύρουν ἀπὸ κάθε ἄλλον καλύτερα νὰ μαγειρεῖουν. Ἐνα τέτοιο γεῦμα θυμοῦμαι κι ἐγώ. Καὶ παρ' ὄλο πὸν ἀναφέρεται καὶ σὲ προσωπικὸ μου γεγονός, συγχωρήστε με, ἀπὸ εὐλικρία καὶ μόνο, νὰ σᾶς τὸ ἀναφέρω:

Στὰ 1927, εἶχαμε πάει στὸ Μοναστήρι μὲ τὸν πατέρα μου, ἱερέα Παπασταμάτη, καλεσμένοι βέβαια ἀπ' τὸν Ἠγούμενο Χρυσόστομο, ὁ πατέρας μου γιὰ νὰ συλλειτουργήσῃ καὶ ἐγὼ νὰ ὁμιλήσω, σὰν μαθητῆς τῆς Ἱερατ. Σχολῆς Ἀγ. Ἀναστασίας Θεσ)νίκης, ὅπου φοιτοῦσα. Ἐνθυμοῦμαι καλὰ ὅτι, καὶ ἡ «θεία λειτουργία», μὲ τὴ συμμετοχὴ καὶ ἄλλων ἀκόμη ἱερέων καὶ ἱεροφαιτῶν, διεξήχθη μεγалоπρεπέστατα, ἀλλὰ καὶ ἡ ὁμιλία μου πολὺ ἐπιτυχής, γιὰ τὴν εἶχα γράφει πολὺ προσεκτικὰ, καὶ τὴν ἔξαφώνησα μὲ θάρρος καὶ «ὔφος», μ' ὄλους τοὺς κανόνες τῆς Ἐκκλησ. Ρητορικῆς, πὸν μᾶς ἐδίδασκαν στὴ Σχολή. Βεβαίως, τὴν εἶχα μάθει ἀπ' ἔξω κι ἀνακατωτά, ἐπὶ μέρες ἀσχοῦμενος, ἀφοῦ μεσολαβοῦσαν οἱ θερινές μου διακοπές.

Εὐθύς μετὰ τὸ τέλος τῆς Θ. Λειτουργίας, κι ἐγὼ κι ὁ πατέρας μου δὲν προφθάναμε νὰ παίρνωμε τὰ συγχαρητήρια πὸν μᾶς δίνανε ὄλοι οἱ παρατυχόντες ἐγγράμματοι, ἀλλὰ καὶ ὄλος ὁ ἄλλος κόσμος. Ὁ Ἠγούμενος, θυμοῦμαι ὅτι μὲ συνεχάρη μὲ τὰ δύο του χέρια, καὶ μὲ πῆρε νὰ μετᾶσχω κι ἐγὼ στὸ πλούσιο τραπέζι, πὸν εἶχε προετοιμάσει. Παρευρίσκονταν σ' αὐτὸ ὄλες οἱ Ἀρχές. Ὁ Ἐπαρχος, ὁ Δήμαρχος, ὁ Εἰρηνοδίκης, ὁ Οἶκ. Ἐφορος, ὁ Δασάρχης, ὁ Ἀστυνομός, ὁ Συμβολαιογράφος, ἀξ)κοὶ Στρατοῦ, Χωρ)κῆς καὶ ὄλες οἱ ἄλλες Ἀρχές τοῦ Σουφλίου. Τὸ γεγονός αὐτὸ μοῦ ἔκανε μεγίστη ἐντύπωση. Ἐνα πελώριο τραπέζι ἔπιανε τὴ μέση τοῦ πρὸς Νότον εὐρύχωρου δωματίου τῆς Μονῆς. Ὁ Ἠγούμενος κάθησε στὴν κορυφή, καὶ ὄλοι οἱ ἄλλοι στὶς πλευρές.

Τέσσαρες - πέντε ἑκτακοὶ «τραπεζάρηδες», ἔτσι τοὺς λένε καλογερίστικα, πήγαιναν κι ἔρχονταν συνεχῶς μὲ μεγάλη ποικιλία τῶν πὸν σπάνιων φαγητῶν, καλογερικῆς τεχντροπίας, «Βυζαντινῆς Πανδαισίας», θὰ ἔλεγα, ὅπως εἶχε μάθει ὁ Ἠγούμενος Χρυσόστομος στὸ πλούσιο καὶ ξακουστὸ Μοναστήρι τῶν Ἰβήρων, ὅπου μοναστικῶς ἀνῆκε. Εἶχεν ἐπιβλέπει αὐτοπροσώπως, ἔλεγε, στὴν παρασκευὴ των. Καὶ κατέβαιναν ὁ ἴδιος κάθε Σάββατο, ἀπαραιτήτως, γιὰ ψώνια στὴν «Ἀγορά» τοῦ Σουφλίου, καθαλλικεύοντας, σὰν ἀπαράμιλλος ἱππέας, τὸ καλοθερέμενο κόκκινο ἄλογό του! Ἀλλὰ παραδέχομαι ὅτι, μπορεῖ, ἴσως, ἢ

νεανική τότε φαντασία μου, να κάνη τὸ τραπέζι ἐκεῖνο πλουσιώτερο, πὺν ἄλλο τέτοιο, ὁμολογῶ, δὲν εἶδα!

Τί ὄρεξη καὶ τί κέφι ἦταν ἐκεῖνο! Τί ἐγκαρδιότητα! Ὁ Χρυσόστομος, μὲ λίγα σχετικῶς γράμματα, ὅσοι τὸν θυμοῦνται, θὰ παραδεχθοῦν ὅτι, τετραπέρατος καὶ εὐγενέστατος καὶ ὑποχρεωτικώτατος, ὅπως ἦταν, ἤξερε πολλαὰ καὶ διάφορα ἀνέκδοτα θρησκευτικοῦ, ἀλλὰ καὶ κοινωνικοῦ περιεχομένου, πὺν πᾶλεγε μὲ τόση μαεστρία καὶ χάρη, ὥστε ὅλοι νὰ τὸν ἀκοῦνε μ' ἀνοιχτὸ τὸ στόμα.

Συμπεραίνω, πῶς γι' αὐτὸ θὰ τοῦδωκε τὸ Μοναστήρι καὶ τ' ὄνομα αὐτὸ ἀπὸ καλογεροπαίδι, ὅταν εἶχε καταφύγει στὴ Μονὴ Ἰθῆρων, σὰν δόκιμος γιὰ τὸν μοναστικὸ βίο, πὺν εἶν' ἀλήθεια ὅτι δύσκολα τοῦ ἄξιζε. Μᾶς ἔλεγαν ἀργότερα ὅτι πὸ εἶχαν ξέθιμο στὴ γενέτειρά του, ἀπ' τὰ παλιὰ ἀκόμη χρόνια — γιατί ὄχι ἀπ' τὰ Βυζαντινά; — οἱ νέοι τῶν καλύτερων οἰκογενειῶν, νὰ κατατάσσονται «καλόγεροι»! Κι οἱ γονεῖς των τὸ εἶχαν γιὰ καύχημα! Πολλὰ παιδιὰ ὅπως εἶχαν, ἀφίερωναν καὶ ἓνα στὸ Μοναστήρι, στὸ Θεό.

Ὁ Χρυσόστομος εἶχεν ἀκόμη καὶ τὸ ταλέντο τῆς «Μουσικῆς». Ἐγνώριζεν ἄριστα τὴ Βυζαντινὴ μουσικὴ, ἀλλὰ εἶχε καὶ φωνὴ ξεχωριστὰ μελωδική.

Λοιπόν, τὴν ὁμιλία μου ἐκείνη, μοῦ τὴν ἐζήτησε καὶ τοῦ τὴν ἔδωκα σὲ ἀντίγραφο, γιὰ νὰ τὴν ἔχη, καὶ τὴ δημοσιεύσῃ, μοῦ εἶχεν εἰπεῖ. Καὶ προχωρῶ στὴν ἐξομολόγησή μου. Ἀπὸ τότε ὅμως, τὰ κοριτσόπουλα (!) εἶχαν διαδώσει, ὅτι θὰ γινόμουν «Δεσπότης», καὶ τὸ ψυθίριζαν καὶ φωναχτὰ ὅταν περπατοῦσα. Αὐτὸ ὅμως μὲ στενοχωροῦσε ὑπερβολικά, γιατί μοναδικὸς σκοπὸς μου, διακαῆς ἐπιθυμία μου καὶ ἡ κλίση πὺν ἐνοιωθα μέσα μου, ἦταν νὰ γίνω «δάσκαλος», ἀλλὰ καὶ μὲ θρησκευτικὴ μόρφωση, ἔλεγεν ὁ πατέρας μου, γι' αὐτὸ καὶ μ' ἔστειλε σὲ Ἱεροδιδασκαλεῖο.

Ἄς μοῦ συγχωρηθῆ, παρακαλῶ, ἡ παρέμβαση αὐτή.

Κι ἐπανερχόμενος στὸ θέμα μου, ἀναφέρω ἀκόμη ὅτι, ἐπ' εὐκαιρία τοῦ Παναγυριοῦ, γινόνταν κατόπιν καὶ πολλὰ συνοικέσια ἀγαριῶν καὶ κοριτσιῶν, ἀπὸ διαφορετικὰ χωριά, πὺν πρωτοαρέζονταν ἐκεῖ. Ἀλλὰ ἀκουσα νὰ λέγεται ἐπιμόνως καὶ τὸ ὅτι, κατὰ τὴ νύχτα τοῦ πανηγυριακοῦ, πὰ στείρα ζεύγη ἐνόνονταν, οὕτως ὥστε μὲ τὴ «χάρη» καὶ πάλι τῆς Παναγίας, ν' ἀποκτήσουν παιδί, λύνοντας ἔτσι τὰ «μάγια», πὺν τοὺς εἶχαν κάμει ἐχθροὶ των.

Θέλω νὰ προσθέσω ἀκόμη καὶ ὅτι, καθὼς μᾶς εἶχε πεῖ συμπληρωματικὰ ὁ Ἠγοούμενος, ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Θεομήτορος εἶναι ἔργο τοῦ περιφήμου κατὰ τὸν 10ον αἰῶνα Ἁγιορείτου ζωγράφου Πανσελήνου, πὺν ὅλες οἱ Ἁγιογραφίες του, θεωροῦνται σήμερα σὰν ἐξαιρετὰ ἔργα, ἀμυθῆτου ἀξίας. Τὴν εἰκόνα αὐτὴ τὴν ἔστειλε ἡ Μονὴ Ἰθῆρων στὸ Μοναστήρι κατὰ τὸ 1747, μαζί μὲ Ἱερὰ λείψανα Ἁγίων, πὺν φυλάσσονται στὴν Ἁγία Τράπεζα τοῦ Ἱ. Ναοῦ, σὲ ἐπίχρυσα, πολυτελῆ κιβωτίδια.

Με τὴν εὐκαιρία, κάνουμε τὴ θερμὴ σύσταση, ὅσοι ἐπιθυμοῦν, ἄς φροντίσουν νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸ Μοναστήρι αὐτὸ καὶ ἄς εἶναι θέβαιοι ὅτι ἡ Παναγία θὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ ἐκπληρωθοῦν ὅλοι οἱ ἱεροὶ πόθοι των.

Συμπληρωματικὰ ἀναφέρω ὅτι, ὁ σημερινὸς Ἠγούμενος τῆς Μονῆς, προσφάτως ἐλθὼν ἐκ τῆς Μονῆς Ἰθέρων, ὀνομάζεται Γρηγόριος Ἰθροίτης, κατὰ κόσμον Γρηγόριος Χουλιάης, Κρής τὴν καταγωγὴν.

Ἔτσι μᾶς ἐπληροφόρησεν ὁ ἐκ Σουφλίου Ἐφορος τῆς Μονῆς κ. Λεων. Παπακοινόμου. Δὲν τὸν ἐγνωρίσαμεν προσωπικῶς, ἀλλὰ ἀντελήφθημεν ὅτι εἶναι πολὺ ἐπιμελὴς καὶ δραστήριος μοναχὸς, ταπεινὸς ἐργάτης τοῦ Κυρίου, μὲ μόνην τὴν φροντίδα νὰ περισώσῃ τὴν περιουσίαν τῆς Μονῆς, νὰ τὴν συντηρήσῃ καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν Μονὴν κέντρον θρησκευτικόν, καταφύγιον τῶν ἐχόντων ἀνάγκην ψυχικῆς θεραπείας χριστιανῶν. Νέος καθὼς εἶναι, δύναται νὰ ἔχῃ σταθερὰν θέλησιν, καὶ νὰ δημιουργήσῃ συνθήκας μεγάλης προόδου τῆς Ἱ. Μονῆς.

Θαύματα θεραπείας ἀσθενῶν εἰς τὴν Μονὴν

Παρὰ τὴν ὑποψίαν μου, νὰ παρεξηγηθῶ ἀπὸ τυχόν δυσπίστους ἀναγνώστας, θ' ἀναφέρω καὶ μερικὰ θαύματα ἐντυπωσιακά, ποὺ ἔγιναν ἐπὶ τὴν Μονὴ Κορνοφωλιᾶς. Ὁ κ. Χρ. Παπαϊωάννου, συνταξ. δημοδιδάσκαλος ἐκ Κορνοφωλιᾶς, ἑτῶν 76, μοῦ διηγήθηκε τὰ ἑξῆς: Κατὰ τὸ ἔτος 1905, ἕνας Ἑβραῖος Χαχάμης (= ἱερεὺς), μὴ κατορθώνοντας νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἄρρωστη θυγατέρα του, τὴν ἐπῆγε καὶ ἐπὶ τὸ Μοναστήρι τῆς Κορνοφωλιᾶς, ὅπου γονεῖς καὶ κόρη, παρακαλοῦσαν νυχθημερὸν τὴν Παναγίαν νὰ δώσῃ τῇ «χάρη» Τῆς. Καὶ ὦ τοῦ θαύματος! Μετὰ ἀπὸ λίγες μέρες, ἡ κόρη ἔγινε τελείως καλά. Ἀποτέλεσμα δὲ τούτου ἦτο νὰ γίνουσι ὅλοι τῶν χριστιανῶν, καὶ μάλιστα ὁ ἴδιος, μετοικήσας μὲ τὴν οἰκογένειάν του ἐπὶ τὴν Κων)πολιν, ἐχειροτονήθη κληρικὸς τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Πίστεως.

Ὁ ἴδιος μοῦ διηγήθη καὶ ἕνα θαῦμα, ποὺ ἔγινε ἐπὶ τὸ λεγόμενον «Πέρα Μοναστήρι», ἧτοι τῆς Λαδιᾶς. Ἐκεῖ κατέφυγεν ἕνας Τοῦρκος χότζας (= διδ)λος) πρὸς θεραπείαν τῆς κόρης του, ἡ ὁποία ὑπέφερεν ἀπὸ ψυχικὴ νόσο. Ὑστατα ἀπὸ θεομὲς προσευχῆς, πρὸ τῆς εἰκόνης τῆς Παναγίας, ἡ κόρη του ἐθεραπεύθη, ἔκτοτε δὲ καὶ αὐτὸς καὶ ἡ οἰκογένειά του ἐβαπτίσθησαν χριστιανοί.

Θεωρῶ περὶ τὸ ν' ἀναφέρω καὶ ἄλλα, ἀπὸ τὰ ἀναριθμητὰ θαύματα, ποὺ διηγοῦνται πολλοὶ γέροντες καὶ νέοι εὐσεβεῖς χριστιανοί, ἀλλὰ παραπέμπω τοὺς δύσπιστους εἰς τὰ χρυσὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελίου, ποὺ εἶπεν ὁ Ἱ. Χριστὸς εἰς τὴν πληθὴν τῶν ἀκροατῶν Του: «Πάντα δυνατὰ πῶ πιστεύοντι».

Καὶ κλείω τὸ θέμα μου, μὲ τὸ πῶς γινόνταν ἡ λιτάνευσις τῆς εἰκόνας τῆς Παναγίας: Στὰ παλιὰ χρόνια, πρὸ πενήντα ἢ ἑκατὸν ἐτῶν, ὅταν παρουσιαζό-

ταν άνομβρία ή καμιά επιδημική νόσος σέ κανένα χωριό, στόλιζαν ειδικά ένα βωδόμαξο, και σ' αυτό, άφοϋ τοποθετούσαν τήν εικόνα τής Παναγίας, τήν πήγαιναν εύλαβικά, συνοδεία και τοϋ Ήγουμένου, στό χωριό. Έκει έγίνετο «Άγιασμός» ή «Παράκληση» και προσκυνούσαν με θερμή πίστη όλοι τήν Εικόνα, έξαιτούμενοι τή «χάρη» Της. Μετά, τήν επανέφεραν πάλι στό Μοναστήρι. Ένθιμοϋμαι ότι, όταν περνούσαν τήν Εικόνα άπό τό Σουφλί, χιλιάδες πιστών έτρεχαν νά τήν προσκυνήσουν, προϋπαντώντας Τήν, κατά τήν είσοδο και έξοδο, άπό τήν πόλη.

Έδώ και μερικά χρόνια, τό έθιμο τοϋτο έπαυσε πλέον. Γιατί άρα γε;

Σουφλί 12 Άπριλίου 1967

(Χρ. Παπασταμ. Μπαμπαλίτης, συνταξ. δημ)λος)

ΦΑΡΜΑΚΑ ΔΗΜΩΔΟΥΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

(Συνέχεια Μελέτης σχετικής). Βλέπε «ΘΡΑΚΙΚΑ» Τόμος 40ος Σελίς 127.

Συνεχίζοντας τήν περί ΔΗΜΩΔΟΥΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ μελέτην μας, καταχωρίζομεν κατωτέρω και άλλα πολλά φάρμακα, άπό πληροφορίες που λάβαμε άπό τόν πάπο - Θανάση Τσιομπάνογλου, έτών 86, καθώς και άπό άλλους γέροντες, και τά όποια έχρησιμοποιούντο άπ' όλους γενικώς τούς κατοίκους, άπό πενητηκονταετίας και πλέον. Θεωρώ δέ πολύ σκόπιμο νά τά αναγράψω, και για νά βλέπουν οι μέλλουσες γενεές τόν βαθμό τοϋ πολιτισμοϋ τών ανθρώπων εκείνων, αλλά και για νά πάρουν τυχόν χρήσιμα στοιχεία οι κ.κ. Ιατροί και φαρμακοποιοί τοϋ παρόντος και τοϋ μέλλοντος!

Διαβεβαιώ όμως, ότι ή παρούσα γενεά τοϋ Σουφλίου δέν τρέφει πλέον καμμίαν έμπιστοσύνη σ' αυτά, αλλά έστράφη όριστικά εις τά παρασκευάσματα τής σημερινής βιοχημικής Έπιστήμης.

1. **Υ γ ι ε ι ν ό ν υ γ ρ ό ν**, δια τήν γενικήν υγείαν και ευξίαν τοϋ ανθρώπου: Μέσα σέ μιá φιάλη, χωρητικότητος ενός κιλοϋ, βάζομε άρκετά «γκουλόκνα», δηλ. ώριμες ξευθρές ώσθήκες αγρίων τριανταφυλλιών, τις όποιες βρίσκουμε στους φράχτες τών αγρών κατά τήν εποχή τοϋ Φθινοπόρου. Κατόπιν προσθέτομε, για νά γεμίση ή φιάλη, νερό και ζάχαρη. Ύστερα άπό 15—20 μέρες, τό φάρμακο είναι έτοιμο. Τό πίνανε τρίς τήν ήμέρα, άπό ένα ποτηράκι ποϋ ρακιοϋ, με τήν πίστη ότι θά τούς έφερε γενική υγεία και ευεξία. Ό πάπο - Θανάσης μοϋ έίπεν ότι τό χρησιμοποιεί και τώρα, γι' αυτό νοιώθει τόσο καλά. Τό συνέστησε και για μένα! Άλλά δέν θά έπρεπε νά γίνη κάποια έρευνα, μήπως έχει δίκιο;

2. **Θ ε ρ α π ε ί α ά κ ρ ο χ ο ρ δ ό ν ω ν**: Πάίρνουμε ένα άγκάθι

ἀπὸ σκαντζόχοιρο, κι' ἀφοῦ τὸ ἀπολυμάνουμε μὲ οἰνόπνευμα, τρυπᾶμε γύρω - γύρω τὴν «μπαστραβίτσαν», δηλ. τὴν ἀκροχορδόνα. Εἶναι βέβαιον ὅτι ἔτσι θὰ ἔξαλειφθῇ!

3. Γ ι ἄ τ ῆ δ υ σ ο υ ρ ί α : Βράζουμε καλὰ ρίζες ἀπὸ «πουρνάρι», ρίζες ἀγριάδας καὶ ρίζες καλαμποκιοῦ. Πίνουμε ἀπὸ τὸ ζουμί, κάθε πρωτὶ, μεσημέρι καὶ βράδυ, ἀπὸ ἓνα ποτηράκι ρακιοῦ.

4. Γ ι ἄ τ ὸ κ α τ ἔ β α σ μ α τ ο ὦ π υ ρ ε τ ο ὦ : Τρίβουμε τὸ σῶμα μὲ ζουμί ἀπὸ «πικραγκρές», = πικραγγουριές.

5. Γ ι ἄ τ ο ὗ ς ρ ε σ υ μ α π ι σ μ ο ὗ ς : Ἀνοίγουμε ἓνα μικρὸ λάκκο, καὶ χύνουμε ἀφθονο νερό. Κατόπιν, ἄσθεστον ἀσθέστη, σὲ πέπρες. Μόλις ἀρχίσει ὁ θρασμός, βάζουμε πάνω στὸ λάκκο ἓνα σανιδένιο στήριγμα, ἄπου, καθήμενοι ἀκουμποῦμε τὰ γυμνὰ πόδια. Τὰ κρατοῦμε ἔτσι ἀρκετὴ ὥρα, ὅσο ἀντέχουμε, στὸν ζεστὸν αἰμό. Ἐπαναλαμβάνουμε τὴ θεραπεία, ἀναλόγως. Τὰ ἀποτελέσματα θὰ εἶναι βέβαια καὶ ἀσφαλῆ.

6. Γ ι ἄ τ ο ὗ ς λ ί θ ο υ ς π ῶ ν ν ε φ ρ ῶ ν : Περνοῦμε ἀπὸ τὸν τρίφτη δύο ρεπάνια, στίβουμε καλὰ τὸ ζουμί καὶ τὸ πίνουμε.

7. Π ἄ λ ι γ ι ἄ τ ο ὗ ς λ ί θ ο υ ς ν ε φ ρ ῶ ν , π ι ὸ ἀ π ο τ ε λ ε σ μ α τ ι κ ὸ : Παίρουμε 3—4 ρίζες ἀπὸ πεντάνευρο, δύο κομμάτια ρίζες ἀπὸ «λαγόμεηλα» (=θάμνος μὲ ρομβοειδῆ βελονωτὰ φύλλα), 6—7 ρίζες δυόσμου καὶ μιὰ χούφτα ρίζες ἀγριάδας. Τὰ βράζουμε καλὰ, σὲ 2-3 κιλά νερό, ὥσπου νὰ μείνη τὸ μισό. Παίρνει ὁ ἀσθενὴς ἓνα φλυτζάνι τοῦ καφέ, κάθε πρωτὶ.

8. Γ ι ἄ θ ε ρ α π ε ί α τ ο ὦ Σ α κ χ α ρ ο δ ι α β ῆ τ η : Βράζουμε μιὰ «χεριά» Βασιλικὸ γλάστρας, σὲ ἓνα κιλό νερό. Πίνει ὁ ἀσθενὴς ἓνα κρασοπότηρο κάθε πρωτὶ.

9. Γ ι ἄ τ ὸ σ υ ν ἄ χ ι : Πρὸ τοῦ βραδυνοῦ ὕπνου, βρέχουμε ἓνα κομμάτι θαμβάκι φαρμακείου μὲ οἰνόπνευμα. Τὸ τοποθετοῦμε στὸν πρῶτο τραχηλικὸ ισπόνδυλο καὶ δένουμε γύρω στὸν λαμπὸ ἓνα μανδύλι. Μὲ τὸ πρῶτὸν ξύπνημα, τὸ συνάχι θὰ ἔχη περάσει!

10. Γ ι ἄ τ ὸ ν κ ε φ α λ ὸ π ο ν ο : α) Παίρνανε ἓνα βλασταράκι ἀπὸ τὸ φυτό ποὺ λέγανε «κόπανο». (Πράγματι εἶναι ἓνα τέτοιο φυτό, ποὺ βγάζοντας τοὺς πλευρικοὺς μίσχους, ἐὰν τὸ εὖρη κανεῖς ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δύο δάκτυλα τοῦ χεριοῦ - δείκτη - ἀντίχειρα, κόβει, ἢ χαράσσει τὰ δάκτυλα). Καθαρίζανε τὸ φυτό ἀπὸ τοὺς μίσχους τῶν κατ' ἀντιστοιχίαν φύλλων του, καὶ κατόπιν τὸ βάζανε μέσα στοὺς ράθωνες τῆς μύτης καὶ ἐπανελάμβαναν αὐτὰ τὰ λόγια :

«Χτύπα - χτύπα, κόπανι
νὰ ματώσ' ἢ μύτη μου,
νὰ γιάν(η) τοῦ κεφαλάκι μου».

β) Γιὰ τὸν ἴδιο σκοπό, τὸ σταμάτημα δηλ. τοῦ κεφαλόπονου, ἄλλοι: Κό-

βανε δύο παραλλήλους κύκλους από λεμόνι και τούς τοποθετούσαν στους κροτάφους, δένοντάς τους με μανδήλι.

γ) Ἴσως ἄλλοι πάλι: Βάζανε δυο κοφτές βεντούζες στην πλάτη, ἢ βδέλλες πίσω στον τράχηλο.

11. Γ ι ἄ τ ὸ ν ὀ δ ὄ ν τ ὀ π ὀ ν ο : Βάζανε με τὸ καλάμι μιὰ βδέλλα σὰ ὄβλα, πάνω ἀπ' τὸ πονεμένο δόντι. Ἦ, ριγανέλαιο.

12. Γ ι ἄ τ ὸ ν κ ο ι λ ὀ π ὀ ν ο : Ἐκτός ἀπὸ τὸ «τσουκάλι», πὺ σημειώσαμε στὸν 40ὸ τόμο, πίνανε ὄζο, 1—2 ποτηράκια, ἢ ἓνα ἄλλο οἶνοπνευματώδες, πὺ τὸ λέγανε: «Ἀμέρ'(ι)» (ἴσως ρούμι). Ἦ, βράζανε δυόσμο και πίνανε τὸ ζουμί.

13. Θ ε ρ α π ε υ τ ι κ ὸ σ τ ο μ ἄ χ ο υ : Βράζανε βλαστοὺς θυμαριοῦ, και πίνανε τὸ ζουμί.

14. Γ ι ἄ τ ἧ ν ὑ π ἔ ρ τ α σ η : Βγάζανε ρίζες ἀπὸ βατομουριές. Τις καθαρίζανε καλά, και τις βράζανε. Ἰπ' τὸ ζουμί αὐτὸ, πίνανε 1—2 κρασοπότηρα ἡμερησίως.

15. Γ ι ἄ τ ὸ σ τ α μ ἄ τ η μ α τ ἧ ς δ ι ἄ ρ ρ ο ι α ς : α) βράζανε φλοῦδες ἀπὸ ρόδια, και πίνανε τὸ ζουμί, πρῶτῃ, μεσημέρι, βράδυ, ἀπὸ ἓνα κρασοπότηρο. β) Ἦ βράζανε «κράνα», και πίνανε ὁμοίως τὸ ζουμί, ἢ τὰ τρώγανε ὡμά, χωρὶς τὰ κουκούτσια. (Κράνα, εἶναι ὁ καρπὸς τοῦ ὁμώνυμου θάμνου, πὺ φύεται στὸ δάσος, κόκκινα, στὸ ἰσχῆμα τῶν χουρμάδων).

16. Γ ι ἄ ἔ γ κ α υ μ α ἰ ἄ π ὸ «ζ ἄ τ σ ι » (= ὕδροχλωρὸ ὄξυ). Ἰπαλείφουμε τὸ ἔγκαυμα με ἄλουφῆ «μπάλσαμου». Ἦ ἄλουφῆ γινόταν ἔτσι: Βάζανε σ' ἓνα μπουκάλι ἄνθη ἀπὸ τὸ φυτὸ Βάλσαμο, με ἄρκετὸ λάδι, ἐκτεθειμένα στὸν ἥλιο τοῦ καλοκαιριοῦ, ἐπὶ πολλὲς ἡμέρες. Τοῦτο, τὸ κάνανε βέβαια οἱ προκαμμένες νοικοκυρές, και ἐν περιπτώσει ἀνάγκης, δίνανε και στίς γειτότισσες.

Τοῦτο τὸ ἔγκαυμα τὸ θεραπεύανε και με «θριφρόφλου», ὅπως ἀναφέραμε και ἄλλοῦ.

(Ἦ πληροφορία εἶναι τοῦ φίλου Τηλεμ. Παράσχου).

17. Γ ι ἄ τ ἧ θ ε ρ α π ε ἰ ἰ ἄ ἔ κ ζ ἔ μ α τ ο ς : Μαζεύουν «γίκα» ἀπὸ παλιὰ κρυνιά, και τὴν ἀφίνανε νὰ ξεραθῆ. Μετὰ τὴν κάνανε σκόνη και τὴν ἀνακατεύανε με μέλι. Ἰπ' αὐτὸ τρώγανε λίγο, πρῶτῃ - βράδυ.

Σ η μ. «Γίκα» = λειχῆνες τοῦ κορμοῦ. Κρυνιά = θάμνος τῶν βουνῶν.

18. Γ ι ἄ τ ὸ ν ἔ μ ε τ ὀ : α) Καρφαλίζανε μιὰ φρέτα ψαμί, τὴ βρέχανε με λίγο νερό, και ζεστή, τὴ βάζανε πάνω στὸ στομάχι. β) Ἦ, ἓνα κομμάτι φλούδα λεμονιοῦ, λίγο δυόσμο, και λίγη ρίγανη. Τὰ βράζανε ὄλα μαζί, και πίνανε τὸ ζουμί. γ) Ἦ ζουμί ἀπὸ βρασμένη ματζουράνα.

19. Γ ι ἄ τ ἧ θ ε ρ α π ε ἰ ἰ ἄ π λ η γ ὶ ν ἢ τ ρ α ῦ μ α τ ο ς : Πάνω στὴ φλόγα «καμινέτου οἶνοπνεύματος», βράζανε σὲ εἰδικὴ χάριτη σακ-

κούλα, λίγο λάδι, λίγο κερί μελίσης, λίγο σαπούνι τριμένο και λίγδα χοιρινή. Καλύπτανε την πληγή με την αλοιφή αυτή, και τή δένανε μ' ένα μαντήλι.

20. Γ ι ά ε ξ ω τ ε ρ ι κ έ ς α ί μ ο ρ ρ ο ί δ ε ς : Πασπαλίζανε τις αίμορροΐδες με κοπανισμένο «νισαντίρι». Τσούζει βέβαια, πολύ, άλλ' είναι αποτελεσματικό.

21. Γ ι ά τ ο π ρ ή ξ ι μ ο τ ο υ μ α σ τ ο υ θ η λ α ζ ο μ έ ν η ς γ υ ν α ι κ ό ς : Βράζουν δυόσμο ξηρό με λίγο νερό. Χλιαρό, τὸ ἐπιθέτουν με ἐπίδεσμο. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἀμεισον. Ἦ, με κομπρέσα χαμομηλιού. Ἐπίσης ὀφελιμώτατο.

22. Γ ι ά π ρ ή ξ ι μ ο λ α ι μ ο υ κ α ι σ τ ρ α μ π ο υ λ ί γ μ α τ α : Πρώσο, βρασμένο με λίγο λάδι και νερό. Ἐπιθέτανε τὸν πολτό, πάνω στὸ πρήσιμα, και δένανε με μαντήλι.

23. Κ α τ ά π ῆ ς ὑ π ε ρ τ ά σ ε ω ς κ α ι ἀ δ υ ν α μ ί α ς τ ῶ ν π ν ε υ μ ό ν ω ν : Τρώγανε κάθε μέρα πολλά σκόρδα ὡμά, άλλ' ὅσοι εἶχαν γερό στομάχι.

24. Γ ι ά ρ ε υ μ α τ ι κ ά : α) Λιώνανε λίπος σκαντζόχοιρου, και πίνανε μιὰ κουταλιά κάθε μέρα. Αὐτὸ τὸ λέγανε «γισκόλαδο». — Γέκος = Ἄκανθόχοιρος. β) Ἦ, ἐπάλειψη τῶν πονεμένων χεριῶν, ποδιῶν, με «γκλιστόλαδο». Δηλ. καθαρίζανε μιὰ χούφτα «γκλιστες» = γαιοσκώληκες, και τις βάζανε μέσα σὲ μπουκάλι με λάδι. Τὸ μπουκάλι αὐτό, τὸ ἐκθέτανε στὸν ἥλιο, ὅλο τὸ διάστημα τοῦ καλοκαιριοῦ. Με τὸ περιεχόμενο αὐτό, τὸν χειμῶνα κάνανε ἐντριβές, στὰ πονεμένα μέρη!

25. Γ ι ά σ τ ρ α μ π ο ὕ λ ι γ μ α : Σκόνη ιστύψης και ἀσπράδι αὐγοῦ. Τὰ κτυπούσανε καλά με ἕνα πηρούνη. Τὸ παρασκευάσμα αὐτὸ τὸ ἀδειάζαν πάνω σὲ βαμβάκι, και μετά, πάνω στὸ πονεμένο μέρος, δένοντας μ' ἕνα μαντήλι.

Σ η μ ε ί ω σ ι ς : Τὰ κατωτέρω φάρμακα με τις ἀνάλογες περιπτώσεις θεραπειᾶς ἀσθενειῶν, μοῦ τὰ ὑπηγόρευσαν ἡ ἀδελφή μου Παναγιώτα Παπασταματίου - Μέριμηκα, ἡλικίας 63 ἐτῶν, καθὼς τὰ θυμᾶται ἡ ἴδια, εἶτε ἀπὸ τὴ μάνα μας και τὴ γιαγιά μας, εἶτε ὅσα ἦσαν ἐν χρῆσει πρὸ 50—80 ἐτῶν!

26. Ὅ τ α ν τ ὸ μ ω ρ ὸ ἔ κ λ α ι γ ε δ ι α ρ κ ῶ ς , ὑ π ο θ έ τ ο ν τ α ς ὅ τ ι εἶχε κ ο ι λ ὀ π ο ν ο , ἔ β ρ α ζ α ν « ἀ ν α σ ὄ ν ι » (= γλυκάνισο) και δίνανε με κουταλάκι γιὰ νὰ τοῦ περάση. Καὶ στίς πολλές περιπτώσεις, τοῦ περνοῦσε, και τὸ κλάμμα του ἔπαυε. Τοῦτο συνέβαινε κυρίως στίς πρῶτες μέρες τῆς ζωῆς τοῦ μωροῦ.

27. Πολλές φορές, ἀπ' τὸ πολὺ κλάμμα τοῦ ἄρ ρ ε ν ο ς μ ω ρ ο ὦ , τοῦ π ρ η ζ ὶ ο τ α ν τ ἄ « μ π ἄ μ π α λ α » (= ἀμελέτητα). Τ' ἀντιλαμβάνονταν αὐτὸ ἡ μαμά, κι ἀμέσως τηγάνιζε ἕνα δεματάκι μαϊντανὸ με λίγο λάδι και μία κουταλιά νερό. Μετά, χλιαρὸ τὸ παρασκευάσμα, τὸ ἔβαζε σὰν κατά-

πλασμα, κι ως τὸ πρῶτῃ, ἂν ἦταν βράδυ, τὸ πρῆσμα ἐθεραπεύετο ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς.

28. Μάυρη ἀλοιφή, γιὰ πρήσιμα, τσιμπήματα, παρωτίτιδα, ἀμυγδαλές κλπ. Ἦτο, καθὼς καὶ ἡ ὀνομασία της δηλώνει, μιὰ μαύρη ἀλοιφή, πὺν τὴν ἔβαζαν μὲ τὸν δείκτη σ' ὅλη τὴν ἐπιφάνεια τοῦ πρησμένου μέρους, καὶ μετὰ, τὸ δένανε μὲ μαντήλι. Μὲ μιὰ - δυὸ ἐποαλείψεις, τὸ πρῆσμα περνοῦσε. Τὴν κατασκευάζαν κάτι γρηές, μὲ κύριο συστατικὸ «σταρβιάρικο» προβατίσιο μαλλί, (=μαλλί κατσαρὸ γεμάτο ἀπὸ τὰ περιτώματα τοῦ προβάτου, καὶ ἄλλα, τίς οἶδε, ἴλικά). Ἐβράζαν τὸ λερωμένο αὐτὸ μαλλί σὲ νερό. Μετὰ, τὸ νερὸ αὐτὸ τὸ μαῦρο, τὸ στράγγιζαν καὶ τὸ ξανάβραζαν, ὡς ὅτου γίνῃ πηκτὸ σὰν σάλτσα. Ὁ μακ. γιωτρός Ἄθ. Μπρίκας, διαπιστώσας, ὡς λένε, πὴν ἀποτελεσματικότητά της ἀλοιφῆς, ἐζήτησεν ἀπὸ τίς γρηές νὰ τοῦ τὸ ἀποκαλύψουν, πῶς ἀκριβῶς τὴν ἔκαναν. Ἀλλὰ αὐτὲς δὲν τοῦ φανέρωσαν, γιὰτι ἔθος ἦτο νὰ μεταβιβάζον τὸν τρόπο, σὰν τὸ «μυστικὸ τῆς Βαλέραινας»,¹ στὰ παιδιὰ τους. Μὰ ἔπειτα, ἦρθαν στὸν «πνευματικὸ» ἱερέα πατέρα μας καὶ τὸν ρωτοῦσαν ἂν ἔκαναν ἀμάρτημα. Οἱ γρηές αὐτὲς ἦσαν: Ἡ μπάμπω - Δήμαινα, ἡ μπάμπω - Τσίλινα, καὶ ἡ μπάμπω - Καρατσιόλαινα.

Σήμερα, οὔτε κάνει κανεὶς, οὔδὲ μεταχειρίζεται τέτοια ἀλοιφή.

29. Γιὰ μελανιασμένο ἀπὸ δύνατὸ χτύπημα μέρος, ἢ γιὰ στραμπούλιγμα: Περιτυλίγανε τὸ μέρος αὐτὸ μὲ φρεσκογδαρμένο δέριμα ζώου, προβάτου - κατσικιοῦ, σὲ διάρκεια ὥσπου τὸ δέριμα αὐτὸ νὰ βρωμήσῃ. Ἄν δὲν περνοῦσε, βάζανε ἄλλο. Πολλοὺς πὺν στὴ Βουλγάρικη κατοχὴ ἐδέροντο ἀνηλεῶς, περιτύλισσαν μὲ δέριμα ὅλο τὸ σῶμα τους.

30. Γιὰ νὰ θρέψῃ ἡ πληγὴ: Κόβανε ἓνα κρεμμύδι ξερὸ στὴ μέση. Παίρνανε ἓνα λευκὸ κοίλωμα, βάζανε μέσα μαστίχα Χίου, θυμίαμα, μελισσοκέρι, σαποῦνι, λάδι, καὶ τ' ἀφίνανε νὰ θράσουν πάνω σὲ κάρβουνα. Γινόταν τότε μιὰ ἀλοιφή. Ζεστή, τὴ βάζανε πάνω στὴν πληγὴ. Βεβαιοῦν, ὅτι ἔτσι ἡ πληγὴ ἐθεραπεύετο.

31. Διὰ τίς νέες πὺν εἶχαν ἄτακτη περίοδο: Μέσα σ' ἓνα ὀκάρικο μπουκάλι, βάζανε κρῶσι μαῦρο παλιό, 3—5 ἐτῶν, καὶ πρόσθεταν κομμάτια κανέλλα, μοσχοκάρφια, μαῦρο σπιτέρι, καὶ τ' ἀφίνανε πωματισμένο ἐπὶ 15 μέρες. Μετὰ, τὸ ἀνοίγαν καὶ ἔπαιρνε ἡ νέα πὺν ὑπέφερε, ἀπὸ ἓνα κρῶσοπότηρο, κάθε μεσημέρι.

32. Γιὰ τὴν ἐλονοσία: α) Μέσα σ' ἓνα μπουκάλι κονιάκ, σφραγιστό, ρίχνανε 1—2 κουταλιές «σουλφάτο» (=σκόνη κινίνο), καὶ τ' ἀφίνανε νὰ μείνῃ μιὰν ἑβδομάδα. Ἀπ' αὐτὸ παίρνανε κάθε βράδυ, ἀπὸ ἓνα

¹ Σὰν τὸ «μυστικὸ τῆς Βαλέραινας» καθὼς περιγράφει στὸ ὁμώνυμο θεατρικὸ του ἔργο, ὁ Γρ. Ξενόπουλος.

ποτηράκι. 6) Μ α τ ζ ι ο ύ ν ι : Για την ίδια νόσο, παίρνανε 3 κονταλάκια του γλυκού — πρωτ', μεσημέρι, βράδυ — «ματζιούν». Τò κατασκευάζανε με βρασμένο μέλι, και μέσα κινίνο σκόνη, κανέλλα και πλαχαρικά. Ήτο μιὰ πυκνόρρευστη μάζα, σὲ χροῖμα «καφέ», πολὺ πικρὴ. Ὁρατο ματζιούνι κατασκευάζανε, ἐνθυμούμαι, οἱ Κασσανδρινές, διου διαμμέναμε ὡς πρόσφυγες, στὰ 1914—1921.

33. Γ ι ἄ τ ῆ ν τ α ι ν ῖ α : Πίνανε ἓνα ποτήρι γάλα, και μέσα σ' αὐτὸ μιὰ φουχτα κοπανισμένους (= στουμπισμένους) σπόρους ἀπὸ κολοκύθα «μπάλκαμπα», ὄμοους. Ἦ, τρώγανε πολλὲς φορὲς, πολλὰ γεύματα «κολοκυθόπιττα», ἢ πολλὰ σκόρδα.

34. Γ ι ἄ τ ὸ «φ α ν ὸ» τ ο ὕ μ α τ ι ο ὕ : «Φανὸ» λέγανε, νόσο τοῦ ματιοῦ κατὰ τὴν ὁποία ἀσπριζε τὸ μάτι σὲ μέγεθος και σχῆμα φακῆς. Γιὰ τὴ θεραπεία του, στούμπιζαν κάμποσα «τσεκματζέ» σὲ ἴσα μέρη μὲ πετροζάχαρη. Μὲ τὸ μίγμα αὐτὸ, πασπάλιζαν τὸ μάτι ἐσωτερικῶς, κάθε 8 ἡμέρες. Τέτοια θεραπεία ἔκανε ἡ γιαγιά τοῦ πατέρα μας, και τὴν εἶχε μεταβιβάσει και στὴ μητέρα μας. Θυμᾶμαι, κάθε Σάββατο ἔρχονταν πολλοὶ χωρικοί, γιὰ θεραπεία.

35. Ζ ο υ μ ῖ ἀ π ὸ «τ σ ἄ π ο υ ρ ν α» βρασμένα, ἢ παλιὲς ἐλιές, γιὰ τὴ διάρροια.

36. Γ ι ἄ τ ῆ ν ἄ ν ο ρ ε ξ ῖ α : Κομπόστα ἀπὸ ἄγουρα «μούσκουλα», ἢ ἀπὸ ἄγουρίδες σταφυλιῶν.

37. Π ι κ ρ ὸ ζ ο υ μ ῖ ἀ π ὸ ρ α δ ῖ κ ι α β ρ α σ μ ῆ ν α, γιὰ τὴν θεραπεία ἀμφοροϊδων, και τὴν ἀνορεξία.

38. Τ ὸ ζ ο υ μ ῖ ἀ π ὸ κ ρ ι θ ἄ ρ ι β ρ α σ μ ῆ ν ο, 1—2 κονταλιές κάθε ὥρα, γιὰ ρευματισμούς και ἀρθριτικά.

39. Ὅ τ α ν ὁ λ α ι μ ὸ ς ε ἶ ν α ι π ρ ῆ σ μ ῆ ν ο ς : Βάζουνε κατάπλασμα ἀπὸ στάκτη φλούδας «καραγατσιοῦ» (= πελαίας) στυσμένη μὲ λίγο χλιαρὸ νερό.

40. Κ ρ ε μ μ ὕ δ ι α ξ ε ρ ἄ σ τ ο υ μ π ι σ μ ῆ ν α, και μὲ λίγο φιλὸ ἄλατι, κατάπλασμα γιὰ μελανάδες.

41. Π ρ ο ζ ῦ μ ι π ο τ ι σ μ ῆ ν ο μ ἔ λ ἄ δ ι, κατάπλασμα γιὰ τὸ πρήξιμο τοῦ λαιμοῦ ἀπὸ ἀμυγδαλές ἢ μαγουῖλες.

42. Γ ι ἄ τ ὸ ν π ὄ ν ο τ ο ὕ α ὕ τ ι ο ὕ : Εἰσάγουμε ἓνα βαμβακάκι βουτηγμένο στὸ λάδι κανδήλας, ποὺ καίει, και τυλίγουμε ὅλο τὸ αὐτί.

43. Ἐ γ κ α υ μ α μ ι κ ρ ὸ. Τὸ ἀλείφουμε μὲ ταχίνι, ἢ μελάνη, ἢ ἐλαιόλαδο ἢ σουσαμόλαδο.

44. Ὅ τ α ν τ ὸ μ ι κ ρ ὸ π α ι δ ῖ δ ἔ ν μ ο ρ ο ὕ σ ε ν ἄ π ρ ο φ ῆ ρ ῃ καλὰ τὸ «ρ», ἔλεγαν ὅτι ἔχει: «ραμματοῦδ' (ι) (= κλωστίτσα). Εἰδικὲς μαστόρισες γρηές, ξεύρανε και κόβανε τὴν κλωστίτσα, ποὺ ἔβανε τὸ ἐπάνω χεῖλος μὲ τὰ οὐλα, ἢ τὸ κάτω μέρος τῆς γλώσσας.

45. Ὁταν ἔσκαζε ἡ γλῶσσα κάποιου, πού εἶχε φάγει ποντικοφαγωμένο ψωμί, τὴν ἔβγαζε ἔξ' ἀπ' τὸ στόμα, καὶ τὴν πασπάλιζαν με στύψη. Τὴν κρατοῦσε ἔτσι ἀρκετὴ ὥρα, γιὰ νὰ τρέξη τὸ σάλιο. Μετὰ ἔπλυνε τὸ στόμα με νερὸ γαργάρα.

46. Ὁταν ἀπὸ ἀπροσεξία ἔκοβε κανεὶς τὸ χέρι του, ἔβαζαν ἐπάνω στὸ κομμένο σημεῖο «μποῦφο». Ἦτο δὲ ὁ μποῦφος ἐπίμηκες ἄνθος φυτοῦ χρώματος καφέ, περιτυλιγμένο με τριχοῦλες ὡς τὸ τρίχωμα τοῦ λαγοῦ, μαλακές. Ὅταν πάλι ἔκοβε φύλλα γιὰ τὰ κοκκουλία, καὶ τυχὸν ἔκοβε τὸ χέρι με τὸ «ματὰ» (= κλαδευτήρι εἰδικὸ γιὰ μουριές), τότε ἔβαζαν πάνω στὸ κόψιμο ξυσμένη φλούδα μουρόβεργας πράσινης, καὶ τὸ δένανε με «φυλλουρά» (= φλούδα μουριάς σὲ ἐπιθυμητὸ μῆκος), ὡς με ἐπίδεσμο. Τέτοια φλούδα χρησιμοποιοῦσαν ἀντὶ τοῦ «χόρτου» γιὰ τὸ κέντρισμα τῶν κλημάτων, ἢ γιὰ τὸν ἔνοφθαλμισμό τῶν δένδρων. Ἐπίσης κατὰ τὸ πλέξιμο τῶν κρεμμυδιῶν καὶ σκόρδων, σὲ «ραμάθες». Πλεξοῦδα ἀπὸ τέτοιες χλωρὲς φλοῦδες, χρησιμοποιοῦσαν τὰ παιδιὰ γιὰ κούνιες, ἢ γιὰ πήδημα¹. Ὅμοίως, κάθε σπιτί ἦτο ἐφοδιασμένο με 1—2 «μποῦφους» γιὰ τὰ κοψίματα. Τὶς μουρόβεργες, τὶς λέγανε καὶ «κλουνάρια» τὰ ὁποῖα, συγκέντρωναν στὶς αὐλές, γιὰ καύσιμο ὕλη, ἤτοι γιὰ τὸ ψήσιμο τοῦ ψωμοῦ, γιὰ τὶς θεομάστρες τῶν φτωχικῶν σπιτιῶν, καὶ γιὰ προσανάμματα. Σήμερα ἀγοράζουν βέργες ξηρὲς τὰ ἀρτοποιεῖα, γιὰ τὸ κόψιμο τῶν φούρνων.

47. Γιὰ τὸν πονόλαιμο καὶ τὸν θῆχα: Ἐβαζαν σ' ἓνα φλυτζάνι τοῦ καφέ κατὰ τὰ 3)4 οὔζο, καὶ ἓνα κουταλάκι λάδι φαγητοῦ. Μετὰ πύρωναν στὴ φωτιά τὴν ἄκρη τοῦ «ἄδραχτου» ἢ τὴν μασιά, ἢ ἓνα μεγάλο καρφί, κ' ἔτσι κοκκινισμένο τὸ ἔβαζαν στὸ φλυτζάνι, γιὰ ν' ἀκουσθῇ ἓνας χαρακτηριστικὸς ἦχος. Τὸ ὑγρὸ, ζεσταίνονταν καὶ ἔβγαζε ἀτμό. Μ' αὐτὸ τὸ ζεστὸ τώρα ὑγρὸ, κάνανε γαργάρες, κατὰπιναν καὶ λίγο. Ἐτσι, ἔπαινε ὁ θῆχας, καὶ οἱ ἀμυγδαλές, γιαιτρεύονταν.

48. Γιὰ τὸ κακὸ μάτι ἢ τὸ θάσκαμα τῶν παιδιῶν: α) Κρεμοῦσαν στὴ σκούφια, ἢ στὸ στήθος τοῦ μαροῦ, μιὰ μικρὴ «ἀρμάθα» γαρύφαλλα, ἢ μοσχοκάρφια ὅπως τ'ἀλεγάν, λίγο σκόρδο, ἓνα σταυρουδάκι, καὶ ἓνα φλουράκι. Ἄλλες μάνες, πήγαιναν στὸν ἱερέα, νὰ διαβάσῃ καὶ σταυρῶσῃ τὸ μαρὸ. Ἄλλες τὸ θυμιάτιζαν με λουλούδια ἄγια, πού, εἶχαν στὸ εἰκονοστάσι. Ἄν τὰ λουλούδια «πατακοῦσαν», ἀπόδειξε ὅτι ἦταν ματιασμένο! β) Ἦ, τὸ ἐνίβαν ἀνάποδα, ἀπὸ τὸ σαγόνι πρὸς τὸ μέτωπο 3 φορές. γ) Ἦ, τὸ ἔγλειφε ἢ μάνα, με τὴ γλῶσσα, στὸ μέτωπο, τρεῖς φορές, ἀπὸ τὴ βάση τῶν φρυδιῶν πρὸς τὰ μαλλιά. δ) Ἦ, τὸ θύμιαζαν με «καλά λουδοῦδια» καὶ με κλωστές ἀπὸ ρούχα τοῦ βασικανιάρη. ε) Ἦ ἔβαζαν σὲ μιὰ κοῦπα με νερὸ, ἓνα

1. ἢ γιὰ σφενδὸνη.

Σταυρό. "Αν, τὸ νερὸ ἔβγαζε φουσκάλες ἀπόδειξη ὅτι τὸ παιδί ἦταν βασκαμιένο, καὶ τὸ νίβανε, μὲ τὸ νερὸ αὐτό.

49. «Γήτεμα» (= γοητεία, δύναμη ὑποβολῆς): Πολλές φορές, γιὰ νὰ θεραπευθῆ τὸ παιδί ἀπὸ τὸ θώσκαμα ἢ τὸ κακὸ μάτι τῶν Σαββατογεννημένων, κατέφευγαν σὲ ὠρισμένους γέρους πρὸ πάντων γρηῆς ποὺ ξεύρανε νὰ «γ η τ ε ὑ ο υ ν». Τὸ «γήτεμα», γινώταν ὡς ἐξῆς: Σὲ μιὰ πιατέλλα μὲ νερὸ, τοποθετοῦσαν ἓνα σταυρό. Μετά, ἀφοῦ ἔκανε τρεῖς φορές τὸ Σταυρὸ του ὁ γητευτής, ἢ ἡ γητεύτρα, ἔλεγε κάποι ἀκατάληπτες λέξεις, ὡς: «Χριστὲ καὶ Παναγιά. "Ατρι-μάτρι, λάτρι, Τέ-θέ-λέ κ.λπ.». Καὶ πίστευαν, πὼς ἔτσι, τὸ κακὸ μάτι περνοῦσε!

50. Μ α ζ ε ὑ α ν ε π ο λ λ ο ἰ κ α ἰ λ ο υ λ ο ῦ δ ι α ἀπὸ τὸ φ υ τ ὸ « μ ἔ ν τ α » ποὺ μοσχοβολᾷ, ὡς γνωστὸ, πάρα πολύ. Τὰ ξηραίνανε στὸν ἥλιο καὶ τὰ φυλάγανε ὄλο τὸ χειμῶνα. "Όταν ἔνοιωθε κανεὶς κοιλόπονο, τοῦ βράζανε τέτοια λουλούδια μέντας, καὶ τοῦ δίνανε τὸ ζουμί μὲ ζάχαρι, νὰ τὸ πιῆ σὰν τσάι. "Αν δὲν εἶχανε μαζέψει, οἱ ἀπρονόητες, ζητοῦσαν ἀπὸ τὴ γειτόνισσα, ἢ ὁποία καὶ τοὺς ἔδινε εὐχαρίστως, γιὰ γιαιτρικό. "Ηταν ὁμως αὐτό, φάρμακο γιὰ μεγάλους. Γιὰ τὰ μωρά, ὅπως εἴπαμε, δίνανε ἀνασόνι.

51. Τὸ ἄ σ π ρ ι σ μ α τ ο ὗ σ τ ὶ μ α τ ο ς τ ο ὗ ν ε ι ο γ ἔ ν ν η τ ο υ μ ω ρ ο ὗ, ποὺ τὸ λέγανε «μπλάσνα» (= ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ blanche) τὸ θεραπεύανε εἰδικές γιάτρισσες, ὡς ἐξῆς: Ἐτύλιγε τὸ δείκτη τοῦ δεξιοῦ της χεριοῦ, ἢ γιάτρισσα, μὲ βαμβάκι φαρμακείου, τὸν ἄλοιφε μὲ καθαρὸ μέλι, κι' ἔτσι τὸν τριγυροῦσε τρεῖς φορές στὸ στοματάκι τοῦ μωροῦ, πιέζοντας ἐλαφρὰ ὅλη τὴ στοματικὴ κοιλότητα. Μετά, ἐκτύπαζε κατὰ τὸ φεγγάρι, ἢ κατὰ τὸν ἥλιο ἢ ἀπλῶς κατὰ τὸν οὐρανὸ, κι' ἔλεγε φωναχτά: «"Όσου «νὰ χαθῆ» (= νὰ δύση) αὐτὸ ποὺ φηγγάρ' (ι), «νὰ χαθῆ» (= νὰ θεραπευθῆ) κι ἡ μπλάσνα τ' πηδιοῦ». Καὶ περιέργως, ἐθεραπεύετο, σὲ λίγες ὥρες!

52. "Όταν τὸ παιδί τρέχοντας ἢ παίζοντας χτυποῦσε στὸ πόδι, στὸ χέρι, καὶ μελάνιαζε τὸ χτυπημένο μέρος καὶ πριζόταν καὶ πονοῦσε πολύ, τότε ἡ μάνα του, τοῦ ἔκανε ἓνα πολὺ πρόχειρο φάρμακο: Μασοῦσε μιὰ μεγάλη μπουκιά ἀπὸ ψίχα ψωμοῦ, καὶ τὸ ἔβαζε πάνω στὴν πληγὴ, σὰν κατάπλασμα, δένοντάς το μὲ μαντήλι. Περιέργως, σὲ μιὰ δυὸ μέρες, ἡ πληγὴ θεραπευόταν. "Όταν πάλι χτυποῦσε λίγο, μὰ ἔκλαιγε τὸ παιδί, τότε ἡ μάνα του, τοῦ ἔλεγε: «Σώπα πηδί μ'. Τώρα, θὰ τοῦ χουχαλίσου 'γὼ κι θὰ πιράσ' (η).» Καί, σκύβοντας τὸ κεφάλι της κοντὰ στὸ χτυπημένο μέρος, ἔκανε: χ-ού, ου, ου... Τὸ παιδί πάλι νοιώθοντας τὴ ζεστὴ ἀναπνοὴ τῆς μάνας του, σταματοῦσε τὸ κλάμμα, πιστεύοντας στὰ λόγια αὐτὰ τῆς μάνας του!

Καὶ μὲ τὴν ἀπαρίθμηση καὶ περιγραφή τῶν παραπάνω φαρμάκων, θεωρῶ λῆξαν τὸ θέμα μου περὶ «Δημιώδους ἰατρικῆς στὸ Σουφλί».

Βεβαίως, δὲν λέω ὅτι δὲν ὑπάρχουν ἄλλα πρακτικὰ φάρμακα! Τουναντίον μάλιστα, εἶναι ἄπειρα, ποὺ κι αὐτὰ ποικίλλουν καὶ στὸν τρόπο τῆς ἐπινοήσεώς

των και τῆς ἐφαρμογῆς, ἀπὸ τόπο σὲ τόπο, ἀπὸ πόλη σὲ πόλη, κι ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριό! Κι ὅμως μὲ τέτοια πρόχειρα μέσα προσπαθοῦσαν δυστυχῶς οἱ κλημένοι οἱ πρόγονοί μας τῆς περασμένης γενιᾶς, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο τῶν προηγουμένων γενεῶν, νὰ θεραπεύσουν διάφορες ἀσθένειές των, μὲ μοιραῖα πολλὲς φορὲς ἀποτελέσματα!

Σήμερα μὲ τὴν καταπληκτικὴ ὄντως πρόοδο τῆς ἐπιστήμης γενικά, δικαίως πρέπει νὰ γελᾷ κανεὶς διαβάζοντας τὰ παραπάνω γιατροσόφια, μὰ και νὰ λυπᾶται, γιὰ τὴν τόση ἄγνοια τῶν ἀφελῶν ἐκείνων ἀνθρώπων, ποὺ τόσο ἄδικα ἔχσαν τὴ ζωὴ των, ἢ τοῦλάχιστον ὑπέφεραν καρτερικὰ τὴν καταδυνάστευση τῶν ἀσθενειῶν των, και ποὺ στὰ 50 χρόνια των νόμιζαν πὼς εἶχαν πιά γεράσει! Τὶς οἶδε ὅμως! Δὲν θὰ λέγη τὰ ἴδια, ἢ ἐπιστήμη τοῦ μέλλοντος και γιὰ μᾶς; Πιστεύω ναί. Διότι, μὲ τὰ τόσα ἀντιβιοτικά, τὸ διατηρημένο αἷμα, τὶς τράπεζες τῶν ἀνθρωπίνων μελῶν, και τὰ πόσα ποὺ ἰδὲν κατέχω ὡς μὴ εἰδικός, ἢ ἰατρικὴ Ἐπιστήμη ἐφ' ὅσον ἐπιτελεῖ θαύματα, σήμερα, πόσον μᾶλλον εἰς τὸ μέλλον; Ἡ Ἐπιστήμη πάντοτε θὰ προχωρῇ... Ἄλλο, ἄς ρίχνη και καμμιὰ ματιά στὰ περασμένα! Ἴσως και στὰ πρακτικὰ φάρμακα τῶν ἀφελῶν ἐκείνων ἀνθρώπων, ὑπάρχει και κάτι τὸ χρήσιμο και τὸ ὠφέλιμο.

ΟΙ ΚΡΥΜΜΕΝΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

(Μελέτη, Οἰκονομική, Ἐθνική, Λαογραφική)

1. Βεβαίως και τὰ διάφορα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα, ποὺ κάθε τόσο ἔρχονται στὴν ἐπιφάνεια, ἀπὸ διάφορους ἐξαιρετικούς λάτρεις τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, εἶναι ἀναντίρρητα θησαυροί, και εὔγε σ' αὐτοὺς ποὺ τοὺς ἀναζητοῦν. Ἐπιτελοῦν ἓνα μεγάλο και ἱερὸ ἔθνικὸ χρέος, πρὸς τὴν ἐνδοξὴ και ἱστορικὴ Χώρα μας, ποὺ στάθηκεν ὁδηγὸς στὸ δρόμο τῆς Προόδου τοῦ Παγκόσμιου Πολιτισμοῦ και τῆς ἀνύψωσης τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος σὲ δυσθεώρητα ὕψη.

Δὲν πρόκειται ὅμως γιὰ τὸ θέμα αὐτό, γιὰ τὸ ὁποῖο ὁμολογῶ σὰν εἰδικὸ τὸ φίλτατό μου συνάδελφο κ. Ἄγγελο Ποιμενίδη, και τοὺς ἐξαιρετοὺς συνεργάτες του, τοὺς ὁποίους θαυμάζω και δημοσίᾳ ἐπαινῶ.

Πρόκειται γιὰ τοὺς φυσικοὺς γήινους θησαυροὺς τῆς Θρακικῆς μας γῆς, γιὰ τὰ διάφορα μεταλλεύματα, ποὺ εἶναι ἀποθηκευμένα ἀπὸ τὸ Δημιουργό, κάτω ἀπ' τὴν ἐπιφάνεια, σὲ κρύπτες ποὺ γίνονται φανερὲς σ' αὐτοὺς ποὺ τοὺς ἀναζητοῦν.

Εἶναι ἔτσι σὰν ἀποθέματα, στὰ ὁποῖα καταφεύγουμε στὸν καιρὸ τῆς ἀνέχειας, «τῶν ἰσχνῶν ἀγελάδων» κατὰ τὴν Ἀγ. Γραφή.

Κι ὅπως μᾶς πληροφοροῦν οἱ ἐφημερίδες, σὲ λίγον καιρὸ θὰ ἐπιστρέψουν

οί Έλληνες εργάτες απ' τή Γερμανία. Μὲ τί θ' ἀσχοληθοῦν; Δὲν θὰ εἶναι καλὸ ν' ἀποσύρουμε απ' τὴν αἰματοποτισμένη γῆ μας τοὺς θησαυροὺς αὐτοὺς;

Γιατὶ οἱ ἐργάτες μας ν' ἀνασκαλίζουν τὴ Γερμανικὴ γῆ, 500 καὶ 1000 μέτρα κάτω απ' τὴν ἐπιφάνεια, ἢ νὰ δουλεύουν στὰ ἐργοστάσια τῶν ξένων, γιὰ νὰ βγάλουν τὸ ψωμὶ τῶν παιδιῶν τους;

Μποροῦν κάλλιστα, σᾶς βεβαιῶ, νὰ ἐργασθοῦν ἐδῶ, ὑπὸ πολὺ καλυτέρας συνθήκας μάλιστα. Καὶ σὲ τοῦτο τὸ συμπέρασμα ἔφθασα εἴτε διαβάζοντας σχετικὰ ἄρθρα σὲ διάφορες ἐφημερίδες καὶ δὴ στὴν «Ἐλ. Θράκη», γιὰ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν μεταλλείων τοῦ «Κιρκᾶ», πολὺ περισσότερο ὅμως ἀπὸ πρόσφατη συζήτησή μου μὲ δυὸ σοφὰ γεροντάκια, τὸν Πάπο - Θανάση Τσιομπάνογλου, ἐτῶν 86, καὶ τὸ Μιχ. Παγανιάρη, ἐτῶν 75, καὶ ποὺ εἶχα προχθὲς μιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα συνέντευξη: Καὶ τοὺς ρωτῶ: Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἐδῶ κοντὰ στὸ Σουφλί, πρὸς τὰ ὑψώματα τῆς Ροδόπης, ὑπάρχουν μέταλλα, σὲ ἀρκετὴ ποσότητα ὥστε νὰ γίνουν καὶ ἐργοστάσια ἐκμεταλλεύσεώς των καὶ ἐπεξεργασίας των; Σημειωτέον ὅτι, ἐπέλεξα αὐτοὺς, ποὺ εἶναι σ' ὅλους γνωστοί, σὰν ἐρευνηταὶ τοῦ ὑπεδάφους τῶν γύρω τοποθεσιῶν.

—Μάλιστα, μοῦ ἀπαντοῦν πρόθυμα. Ὑπάρχουν διάφορα μέταλλα καὶ σὲ πολὺ μεγάλη ποσότητα, τὰ ἐξῆς:

1) Ἀμιάντος, 2) Ἀργυρομόλυβδος, 3) Χρῶμιο, 4) Μαγγάνιο, 5) Πολυμεταλλίτης, 6) Χαλκός, 7) Μίκα, 8) Θεῖον, 9) Πετροκάρβουρο, 10) Μάρμαρα, κ.λ.π.

Διαβεβαιῶ καὶ ἐκ προσωπικῆς μου ἀντιλήψεως ὅτι τοῦτο εἶναι ἀληθέστατον.

Καὶ ἦλθαν μὲν κατὰ καιροὺς κάποιοι διήθεν εἰδικοί νὰ πὰ ἰδοῦν, ἀλλ' ἐντελῶς πρόχειρα καὶ ἐπιπόλαια, καὶ μάλιστα, ὑποθέτουμε, πρὸς ἐπιτυχίαν κάποιου ἄλλου σκοποῦ.

Ἐπειδὴ πιστεύω ἀκράδαντα ὅτι ἡ ὁμολογία αὐτὴ τῶν συνομιλητῶν μου εἶναι πολὺ σοβαρὰ παρακαλῶ θερμῶς ὅπως οἱ ἐπίσημες Ἀρχές κυρίως, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι τυχόν εἰδικοί βιομήχανοι, θελήσουν νὰ διαπιστώσουν ἐπισήμως τὸ γεγονός, μὲ τὴν ἀπόλυτο βεβαιότητα ὅτι θὰ προκύψῃ κάποιο μεγάλο καλὸ. Καὶ πρὸ πάντων, νὰ μὴν παίρνομε τὰ πράγματα στὸ ἀστεῖο διήθεν, πολὺ δὲ χειρότερα νὰ μὴν ἀμελοῦμε πράγματα ποὺ δυνατόν ν' ἀποβοῦν πάρα πολὺ ὠφέλιμα γιὰ τὸ ἐργατικὸ προσωπικὸ τοῦ ἀκριτικοῦ Νομοῦ τοῦ Ἑβρου, καὶ γιὰ τὴν ἀνύψωση τοῦ βιοτικῆς ἐπιπέδου τῶν κατοίκων τῆς Θράκης ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

2. Πηλὸς ἢ Πλόζ. Εἰδικὰ δὲ ἀναφέρω, γιὰ ἓνα πέτρωμα ποὺ ἔχει μεγάλη ἀπορροπαντικὴ ιδιότητα καὶ ποὺ τὸ λέγανε οἱ παλαιοὶ Σουφλιῶτες «πλόν» δηλ. πηλόν.

Τὸν πηλόν αὐτό, ποὺ ἄλλοτε ἀνευρίσκεται σὲ σκληρὴ κατάσταση, ἄλλοτε σὲ μαλακὴ, τὸν μεταχειρίζονταν σὰν ἀποκλειστικὸ ἀπορροπαντικὸ ὅλες οἱ τά-

Ξεις, πλούσιοι - φτωχοί, από πολλών ήδη ετών, δύο 100)ετηρίδων, απ' την εποχή της γιαγιάς μου, μου λέγει ο Παπο - Θανάσης Τσιομπάνογλου (86 ετών). Πλένανε τὰ πιάτα, τὰ σκουρα φορέματα, καθαρίζανε λεκέδες, για τὰ χέρια, τὰ πόδια, ἀλλὰ κυρίως για τὸ λούσιμο τῶν μαλλιών, πού γινόταν πολὺ μαλακά καὶ γυαλιστερά.

Λένε οἱ γέροι ὅτι, καὶ τώρα, ὅποιος ὑποφέρει ἀπὸ «πιτουρίδα», καὶ «φαγούρα», ἀρκεῖ νὰ λουσθῇ 1—2 φορές μὲ «πλόν», καὶ θὰ ἰδῇ ὅτι θὰ θεραπευθῇ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς.

Ἐρωτήσας ἐπὶ τοῦ γεγονότος πούτου, τὴν ἀδελφή μου ἡλικίας 65 ετών, μου εἶπε τὰ ἑξῆς: «Ὁ πηλὸς τῆς Κορναφωλιάς, ὅπως εὐρίσκεται εἰς τὴν φυσικήν του κατάστασιν, εἶναι καὶ ἄριστον φάρμακον κατὰ τῆς τριχοπτώσεως. Τονώνει καὶ τρέφει τὰ μαλλιά. Ἐκτὸς τούτου ὅμως, εἶναι προληπτικόν, καὶ κατὰ τῆς λευκάνσεως τῶν τριχῶν. Ποιὰ ἢ ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος πού δὲν θὰ ἤθελε νὰ διατηροῦνται τὰ μαλλιά του εἰς τὸ χρῶμα πού εἶχαν στὰ χρόνια τῆς νεότητός του; Καὶ για τὸ σκοπὸν αὐτό, ποιὸς δὲν θὰ ἔδινε δύο δραχμὲς π.χ. ἑβδομαδιαίως, νὰ πάρῃ ἓνα πακετάκι μὲ πηλό, πού θὰ ἐπωλεῖτο εἰς τὰ καταστήματα ἀντὶ τῶν «λοσιόν» καὶ τῶν «σαμπουάν» καὶ τῶν ποικιλιωνύμων βλαβερῶν βαφῶν, πού ἐκτὸς τῆς ἐπικινδύνου δρώσεώς των εἰς τὴν ὑγείαν, μαδοῦν καὶ καταστρέφουν σὺν τῷ χρόνῳ τὰ μαλλιά.

Ἄν ἦσαν ἄλλοι, Γάλλοι, Γερμανοί, Ἄγγλοι, ἤδη θὰ τὸν εἶχον ἀξιολογήσει.

Μία κυρία, ἡ Α.Μ., ἦτο ἡλικίας 65 ετών, καὶ δὲν εἶχε οὔτε μιὰν ἄσπρη τρίχα στὰ μαλλιά της. Ἐρωτηθεῖσα δέ, εἶχεν εἶπει ὅτι, τὸ μυστικὸν ἔγκειτο, εἰς τὸ ὅτι δὲν ἔβαλε ποτὲ σαποῦνι στὰ μαλλιά της, ἀλλὰ πάντοτε ἐλούετο μὲ πηλόν, τρία νερά, καὶ στὸ τέλος πὰ ξέβγαζε μὲ λίγο ξύδι. Ἡ κυρία Α. Μπ., 68 ετών, δὲν ἔχει καὶ αὐτὴ οὔτε μιὰ ἄσπρη τρίχα, ἐνῶ τὰ παιδιὰ της, στὰ 40 των τώρα χρόνια, ἔχουν κατάλευκα μαλλιά. Ἐρωτηθεῖσα καὶ αὐτὴ, ἐδήλωσεν ὅτι λούζεται ταπικὰ μὲ πηλόν. Καὶ μάλιστα, καὶ στὴν Ἀθήνα ὅταν πηγαίνει πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων παιδιῶν της, παίρνει μαζί της για τὸ λούσιμο, πηλόν. Ἄν λουστῇ μὲ σαποῦνι, λέγει ὅτι, τὴν πιάνει φαγούρα.

Ἐπίσης ἡ Δ.Μ., 75 ετών, διητῆρει τὰ μαλλιά της στὸ φυσικὸ τους, μὲ τὸ μυστικὸ τοῦ πηλοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ μητέρα μας Στ. Π., καὶ πολλὲς ἄλλες διατηροῦσαν τὰ μαλλιά στὸ χρῶμα των, μόνον μὲ τὸν πηλό.

Ὁ «πηλός», ἐκτὸς τούτων, ἔχει καὶ ἄλλες θεραπευτικὲς ιδιότητες. Τὸν μεταχειρίζονταν οἱ παλιοί, ἀντὶ για «τάλκ» μὲ ἄριστα ἀποτελέσματα, εἰδικὰ για τὸ «σύγκαιμα» τῶν μωρῶν παιδιῶν τους. Γνωστὸ φυσικὰ ὅτι τὰ μωρὰ «συγκαίγονται» πολὺ εὐκόλα, ἀφοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι πάντα βρεγμένα. Ἐπιπλέον τὸ φάρμακον, καὶ πρόχειρον, καὶ ἀφθονο, καὶ φθηνότατον, καὶ ἀποτελεσματικώτατον. Τὸ ἀλείφανε μὲ λίγο πηλό, καὶ παύανε ἀμέσως τὰ κλάμματα, ἀπ' τὸ ἐνοχλητικὸ τσούξιμον καὶ κνησμό. Μὰ τὸν μεταχειρίζονταν, για τὸν ἴδιον

σκοπό κι οί μεγάλοι· ιδίως οί παχύσαρκοι, κι οί παχύσαρκες. "Αν ἀμφιβάλῃ κανείς γιαυτό, ἄς ἐρωτήσῃ οἰονδήποτε ἠλικιωμένο, καί θ' ἀκούσῃ νά τῶ ἐπιβεβαιωῦνται μέ κάθε λεπτομέρεια. Ὁ κ. Τ.Π., ἐκ Κορνοφωλιάς, μοῦ διηγήθη-κεν ὅτι εἶχε τήν ἀπρονοησία τὸ περσινὸ καλοκαίρι, μετὰ τὸ μπάνιο που στὴ θάλασσα, νά κάνῃ ἠλιοθεραπεία ἀλογάριαστη στὸ μεσημεριάτικο καυτερὸ ἥλιο, ἂν καί ἦτο τὸ πρῶτο του μπάνιο τῆς σαϊζόν. "Ε! λοιπόν! ἔπαθε ἓνα πέτοιο ἔγκαιμα στὴν πλάτη καί τὸ στήθος, πού δὲν ἤμποροῦσε νά ἡσυχάσῃ μέρα - νύχτα οὔτε λεπτό. Ὁ γιατρός, στὸν ὁποῖο ἀναγκάστηκε νά καταφύγῃ τοῦ σύστησε τάλκ, κρέμες καί ὅ,τι ἄλλο ἐνδείκνυται, μὰ τίποτε. Ὁ κνησμός ἦτο ἀνυπόφορος. Τότε παρήγγειλε καί τοῦ φέρανε ἀπ' τὸ χωριό που πηλό. Καί ὦ τοῦ θαύματος! Μὲ 2—3 ἐπαλείψεις, οἱ φλύκταινες πού εἶχαν ἐν τῶ μεταξὺ σχηματισθῆ, αὐτομάτως κατεστάλησαν, καί ὁ κνησμός ἔπαυσε τελείως!

Ἀναζητῶντας τὴν ἐπιστημονικὴ ἐξήγησι τῶν ἀνωτέρω, ἀπετάνθην στὸ φαρμακοποῖο τῆς πόλεώς μας κ. Χρ. Τερζοῦδη ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπεν:

«Ὁ πηλὸς αὐτός, ἢ «πλὸς» ἰδιωματικῶς, ἀποτελεῖται ἀπὸ «Ἀργίλιον», τὸ ὁποῖον ἔχει θεραπευτικὰ ἀποτελέσματα κατὰ πῶν ἐγκαυμάτων, καθὼς καί τὸ «Τάλκ» τῶν φαρμακείων, πού εἶναι χημικῶς ἐπεξεργασμένο ἀργίλιο.

Ἄλλά, ἡ ἐτοιμασία τοῦ πηλοῦ ὡς ἀπορρυπαντικοῦ καί θεραπευτικοῦ φαρμάκου, ἀπαιτοῦσε κάποια εἰδικὴ μὲν ἀπλούστατη ὁμως προεργασία, ὡς ἐξῆς: Βάζανε τὸν πηλὸ σπὸν ἥλιο ἐν πρώτοις νά στεγνώσῃ καλά. Μετὰ τὸν ἀποξηραίνανε τελειότερα στὸ σπιτικό τους φούρνο μετὰ τὸ ξεφούρνιασμα τοῦ ψομιοῦ, τοῦτο ἴσως καί χάριν ἀπολυμάνσεώς του.

Κατὰ τὴ χρῆσι, βάζανε σ' ἓνα πιάσι μερικὰ κομμάτια πηλό, προσθέτοντας καί ἀνάλογο νερό. Ἔτσι, σὲ λίγα λεπτά, ἀπορροφοῦσεν ὁ πηλὸς τὸ νερό, ἔλυωνε, καί γινόταν μιὰ ἡμίρρευστη μᾶζα, ἐτοιμὴ γιὰ κάθε χρῆσι.

Τὸν πηλὸν αὐτό, τὸν βγάζανε μὲ σκαλιστήρι ἀπὸ ὠρισμένο μέρος, ὅπου καί σήμερα ἄλλως τε εἶναι ἀφθονάτατος, ἀπὸ τὴν πλαγιά πού ὀδηγεῖ πρὸς τὸ μοναστήρι τῆς Κορνοφωλιάς.

Αὐτοῦ, ὑπῆρχε ἀρίστης ποιότητος πηλός, καί τὸν μαζεύανε οἱ γυναῖκες κι οἱ κοπέλλες, κατὰ τῆς ὠραῖες καλοκαιριάτικες μέρες. Πηγαίνανε ποδαρόδρομο βέβαια, πέντε χιλιόμετρα μακρὰ, καί τὸν φέρνανε ὡς τὸ Σουφλί μὲ τὰ τρουβαδάκια στὸν ἄμο, ἢ καί σὲ «δυσόκκια» μὲ τὰ γαϊδουράκια, «γκατζόλια» καθὼς τὰ λένε οἱ Σουφλιῶτες.

Μοῦ εἶπεν ἀκόμη, ὁ Πάπο - Θανάσης ὅτι, πολλοὶ πέρνανε πηλό κι ἀπ' τὴ ρεματιὰ κάτω ἀπ' τὸ 'Ξωκκλήσι τοῦ χωριοῦ, τὸν «Ἄη - Θανάσι», ἀλλ' ἔνεκα τῆς σοβαρῆς φθορᾶς πού γινόταν στὰ πλάγια τοῦ λοφίσκου, οἱ τοπικὲς Ἀρχές, ἀπαγόρευαν τὴν πηλοληψία ἀπ' τὸ μέρος ἐκεῖνο.

Τὸν πηλό ὁμως τὸν πουλοῦσαν καί μερικὰ γεροντάκια ἢ γρηῆς Κορνοφωλιῶτες καί Σουφλιῶτες, πού ἔνεκα τῶν γηρατιῶν δὲν μποροῦσαν νά ἐργασθοῦν, κι ἔβγαζαν ἔτσι τὸ χαρτζηλίκι τους. Πολὺ γνωστός ἦταν ἓνας γεροντά-

κος, «ὁ γέρο - Μίνιας», πού πρὶν μερικά χρόνια ἀκόμη, γυρνοῦσε ὄλους τοὺς δρόμους καὶ τὰ σοκάκια τοῦ Σουφλίου, φωνάζοντας διαρκῶς: «Πλὸν πλῶ,ω,ω!», δηλ. πηλὸν πουλῶ, κι ἔκανε χρυσὲς δουλειές! καὶ κάθε βράδυ, πὰ κουτσότινε στοῦ Καλπακλή τὸ μπακάλικο. Τὸν εἶχανε βγάλει τὸ παρατσούκλι «Μίνια», γιατί ἔταν πουλοῦσε δαδί σὲ δεματάκια, καὶ τὸν ρωτοῦσαν: Πάπου, πόσο τὸ δαδί; «Μίνια δραχμὴ τοῦ διμάτ'(ι)», ἔλεγε. Καὶ πόσο φουρκίζονταν ὅταν τὸν φωνάζανε «Μίνια», δὲν φαντάζεστε. Ἔλεγε τοῦ κόσμου τὶς βρισιές.

Εἶχα ἀκούσει μάλιστα νὰ λένε γι'αὐτόν, ὅτι, στὸ χωριὸ του πῆς Ἄν. Θράκης ἀπ' ὅπου κατάγονταν, στὰ νειάτα του εἶχε χρηματίσει ἀντάρτης, κι ἦταν ὁ φόβος κι ὁ τρόμος τῶν Τούρκων, πού τυχὸν ἀδικοῦσαν ἢ τυραννοῦσαν τοὺς πατριῶτες του.

Δὲν πρόλαβα νὰ τοῦ πάρω μιὰ συνέντευξη γιὰ τὰ ἥρωικά πράγματα κατορθώματά του, μὰ θὰ σημειώσω κεῖνο πού εἶδα ὁ ἴδιος: Ἐνα ἀπόγευμα, ἐνῶ κι ἄλλοι ἀρκετοὶ θαμῶνες ἦταν στὸ μπακάλικο, παρουσιά μου, κάποιος πειράζοντάς τον δῆθεν, τοῦ εἶπε: «Πάπου! μπουρεῖς νὰ πσοκίεις καρύδια μὴ τοῦ δάχλους σ'»; Αὐτὸς δὲ μίλησε καθόλου. Κι ὅπως καθόταν σ' ἕνα τραπέζακι μόνος, τοῦδωκεν ὁ μπακάλης ἀπ' τὸ σοκὶ μερικά καρύδια. Ἀμίλητος πάλι, πῆρε τὰ καρύδια, κι ἕνα - ἕνα ἄρχισε νὰ τὰ σπάη πάνω στὸ τραπέζι μὲ τὴ μιά, χτυπώντας δυνατὰ μὲ τὸ δεικτὴ τοῦ χεριοῦ του. Ὅλοι θαυμάσαμε! Πῶς μποροῦν νὰ χαρακτηρισθοῦν πὰ χέρια του ἐκεῖνα, παρὰ σὰν ἀτσάλεια! Ἀλλὰ μὲ συγχωρεῖτε, γιὰ τὴν παρέκβαση.

Κάποιος ἄλλος γέρος, μοῦ εἶπεν ὅτι, οἱ Βούλγαροι, κατὰ τὴν κατοχὴ τοῦ 1913—1918, ἔβαζαν τὸν σηλό, σὲ χάρτινα πακέτα, καὶ τὸν ἰστέλνανε στὴ Σόφια, ἀσφαλῶς πρὸς χρῆσιν, σὰν ἀπορρυπαντικό, πού τόσο τὸ ἔχουν ἀνάγκη!

Κι ὡς ἐδῶ τὸ θέμα μας ἐξετάσθηκε βέβαια καθαρὰ ἀπὸ ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ πλευρά.

Καιρὸς ὅμως τώρα, νὰ κάνουμε καὶ πάλι μιὰ ἐκκλήση πρὸς τοὺς εἰδικούς ἐπιστήμονες καὶ πῆς Ἀρχές, ὅπως ἐνδιαφεροῦν σοβαρὰ καὶ γιὰ τὴν οικονομικὴ του πλευρά. Ἦτοι, νὰ γίνῃ μιὰ χημικὴ ἀνάλυση τῶν συστατικῶν τοῦ πηλοῦ αὐτοῦ, τοῦλάχιστον ὡς ἀπορρυπαντικοῦ, κι ἐν περιπτώσει εὐνοϊκοῦ ἀποτελέσματος, ἄς ἀπομονωθοῦν μὲ κατάλληλο ἐπεξεργασία τὰ χρήσιμα στοιχεῖα, πρὸς κατασκευὴν καὶ ἐνὸς ἀκόμη νέου ἐγχωρίου σκευάσματος, γιὰ τὴν καθημερινὴ οἰκιακὴ χρῆση, ἀμφοτέρωθεν, φαντάζομαι.

Ἐπίσης, δυνατὸν ν' ἀπομονωθοῦν, καὶ χρήσιμα στοιχεῖα γιὰ τὴν τριχόπτωση, γιὰ τὴ διατήρηση τοῦ χρώματος τῶν μαλλιῶν καὶ δὴ γιὰ τὴ θεραπεία τῶν ἐγκαυμάτων.

Ὡς πρὸς τὰ ἄλλα μεταλλεύματα μοῦ εἶπεν ὁ γέρο Θανάσης, ὅτι, «ἄς ἔλθουν νὰ μὲ ρωτήσουν κι εἶμαι πρόθυμος νὰ τοὺς πᾶω ἐγὼ ὁ ἴδιος στὶς τοποθεσίες ὅπου ὑπάρχουν, καὶ πού γνωρίζω μόνον ἐγὼ!».

ΘΕΡΜΟΠΗΓΕΣ ΛΥΡΑΣ — ΦΥΛΑΚΤΟΥ

Και τώρα έρχεται ή σειρά μου, να διαβεβαιώσω και εγώ έξ ίδιας αντιλήψεως για τὸ ἐν ἐπικεφαλίδι θέμα:

Στὰ 1935—1936, εἶχα μετατεθῆ και ἠργαζόμενη στο χωριό Λύρα, παλιό ὄνομα «Ἐλκιντζή» δηλ. ὑπήνεμον.

Και θυμῶμαι πολὺ καλά ὅτι, μιὰ ὥραία χειμωνιάτικη μέρα με ἀπόλυτη νηνεμία, ἐνῶ ἔβλεπα πρὸς Νότον ἀπὸ τῆ βεράντια τοῦ Σχολείου, ἀντίκρουσα ἓνα περίεργο θέαμα: Εἶδα ν' ἀνεβαίνει ἓναν καπνὸ σὲ σχῆμα πελώριου κυλίνδρου, πρὸς τὰ ἑπάνω και μετὰ να διαλύεται. Φώναξα τοὺς μαθητὰς, οἱ ὁποῖοι χωρὶς να παραξενευθοῦν ποσῶς, μοῦ εἶπαν: Κύριε, δὲν εἶναι καπνός, εἶναι ἀτμὸς σπρόγγυλος, πὸν βγαίνει ἀπ' τὸ πηγάδι με τὸ «ζεστό νερό»!

Τὸ ἀπόγευμα, τὸ εἶπα αὐτὸ και στὸν Πάρεδρο τότε, τὸ φίλο μου Γιάννη Ἀρβανιτάκη, πὸν μοῦ εἶπε τὰ ἴδια: ὅτι δηλ. εἶναι τὸ πηγάδι, πὸν βγάζει ζεστὸ νερό, κι ὅπως εἶναι πολὺ ζεστό, ὅταν δὲν φυσάει ἀέρας, ἐξατμίζεται και ἀνεβαίνει ἴσια ψηλά, και πὸν τὰ τοιχώματα τοῦ πηγαδιοῦ τὸν κάνουν κυλινδρικό. Κι ἐστάθηκε προθυμότετος να με πάη ὡς ἐκεῖ να δῶ.

Πῆγα λοιπὸν, και εἶδα: Ἦτο πράγματι ἓνα πηγάδι, 500 μ. Νοτίως τοῦ χωριοῦ ἀκριβῶς στὰ ὅρια πῶν χωραφιῶν μεταξὺ Λύρας — Φυλακτοῦ. Εἶχε βάθος ὡς 1,50 μ. και στὸν πυθμένα, —εἰρησθω ἐν παροῶδῳ— περπατοῦσε μιὰ νεροχελώνα. Μόνο ἡ νεροχελώνα αὐτῆ μπορεῖ να ζήσει ἐδῶ μοῦ λέγει ὁ μπάρμα Γιάννης. Ἐν τυχὸν πάη καμμιά ἄλλη, φεύγει ἀμέσως ἀπ' τὸ κάψιμο τοῦ νεροῦ. Ἐβαλα τὸ χέρι μου, και πράγματι ἔνοιωσα τὸ νερό, τόσο πολὺ ζεστό, ὅστε μετὰ ἀπὸ λίγο ἀναγκάσθηκα να τὸ ἀποσύρω. Τὸ νερό βεβαίως, ξεχειλίξε ἀπ' τὸ πηγάδι, σχηματίζοντας ἓνα ρυάκι.

Ἐπιστρέψαμε στο χωριό, ἴσια στο καφενεῖο τοῦ ἐπίσης φίλου μου κ. Θεοδόση Τσαντσαράκη, ὅπου παρουσία και ἄλλων χωρικών, εἶπα τις ἐντυπώσεις μου. Ὅλοι τότε, πρόθυμα με διαβεβαίωσαν ὅτι ἡ «φλέβα» τοῦ ζεστοῦ νεροῦ, ἔρχεται ἀπὸ πολὺ βαθειά, και συγκοινωνεῖ με τις θερμοπηγές Τραϊανουπόλεως!

Και πρόσθεσαν ὅτι, στὰ παλιὰ χρόνια, τὸ χρησιμοποιοῦσαν ἀποκλειστικὰ οἱ Πουρκοὶ ἀξιωματοῦχοι «Μπέηδες» στέλνοντας πρὸς λουτροθεραπεία τις γυναῖκες πους, ἀλλὰ και οἱ ἴδιοι. Και ὅτι τὸ θεωροῦσαν, πολὺ καλύτερο και ἀπὸ τὰ λουτρὰ τῶν Φερρών, τῆς Τραϊανουπόλεως δηλαδή. Θεραπεῖει και πληγές, μοῦ λένε. Ἐκτοτε, πηγαίναμε παλλές φορὲς και ἐκδρομές με τοὺς μαθητὰς μου.

Πέρασαν λίγα χρόνια. Εἶχα μετατεθῆ ἐδῶ στο Σουφλί. Ὅταν ἡ Νομαρχία Ἐβρου ἐξέδωσε τὸ 1950 τὸ περιοδικὸ «Ἀνασυγκρότηση», ἐκτὸς ἀπὸ ἄλλες λαογραφικὲς μου μελέτες, πὸν δημοσίευσα σ' αὐτό, ἔγραφα και για τις θερμοπηγές Λύρας, και παρακαλοῦσα να ἀξιοποιηθοῦν χάριν τοῦ χωριοῦ και

χάριν τοῦ λαοῦ. Πέρασαν πάλι χρόνια, μὰ τίποτε! Δὲν πρόσεξε κανεὶς τὴν ὀρθὴ νομίζω, πρότασή μου ἐκείνη καὶ ἔκκλησή μου θεομὴ πρὸς τὶς Ἀρχές.

Ἄντὶ τούτου τί νομίζετε; Ἔμαθα μετὰ λύπης μου ὅτι, τὸ νερὸ αὐτὸ, τὸ ἔνωσαν μὲ ἄλλες γεωτρήσεις μὲ κρύο νερὸ, καὶ ἔκαμαν ποτίστρες γιὰ τὰ ζῶα των οἱ Φυλαχτιῶτες!

Δὲν πῆγα ξανά ἐκεῖ. Ἀλλὰ φαντάζομαι πὼς δὲ θὰ ἔμεινε τώρα οὔτε σημάδι ἀπ' τὶς θερμοπηγές!

Καὶ διερωτῶμαι: Τί ἄνθρωποι εἴμαστε ἡμεῖς οἱ Ρωμηοί; Γιατὶ νὰ παίρνομε τὰ πράγματα, καὶ τὰ πιὸ σοβαρά, τόσο ἐπιτόλαια;

Καὶ γράφω τὰ παραπάνω, μὲ τὴν ἐλπίδα ἴσως στὸ μέλλον νὰ βρεθῆ κάποιος νὰ ἀναστήσῃ τὶς «θερμοπηγές Λύρας — Φυλακτοῦ».

Σουφλί 12 Ἀπριλίου 1967

ΦΥΣΙΟΛΑΤΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ — ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΕΝΑΣ ΔΙΑΣΗΜΟΣ ΤΡΑΓΟΥΤΙΣΤΗΣ ΕΚ ΛΑΘΟΥΣ ΕΠΑΙΤΗΣ

Τὸν γνωρίζετε ὅλοι! Ναι, εἶναι ὁ τζίτζικας, πού μὲ τὸ ἀτέλειωτο τραγούδι του, τώρα στὴν καρδιά τοῦ καλοκαιροῦ, ξεκουφαίνει τὸ σύμπαν! Ἄν μάλιστα τύχη νὰ περῶσετε τὸ μεσημέρι μὲ τὶς καυτερές ἀκτίνες τοῦ ἡλίου ἀπὸ καμμιὰ δένδροστοιχία, θὰ πρέπει νὰ βουλώσετε τ' αὐτιά σας, ὅπως ὁ Ὀδυσσεὺς γιὰ νὰ προφυλαχθῆτε ἀπ' τὸ ὁμαδικὸ ξεφωνητὸ τῶν τζίτζικιῶν, πού ἀμιλλῶνται ποῖος θὰ ξεπεράσῃ τὸν ἄλλον, πειθαρχῶντας ἐπακριβῶς στὸν Ἄόρατο μαέστρο τους, μὴ χάσουν βέβαια τὸν καθορισμένον ρυθμὸ, καθὼς ἔγραψα σ' ἄλλη μου μελέτη.

Κι εἶναι ὁ «τερετιομός» τους αὐτὸς ἓνα εἶδος προσευχῆς στὸ Δημιουργό, μὰ κι ἓνα εἶδος ἔκφρασης αἰσθημάτων τῶν «ἀρρένων» πρὸς τὰ «θήλεα» τοῦ γένους των, πού δὲν τραγουδοῦσαν καὶ μ' ὅλα ταῦτα, μὲ τὴ σιωπὴ τους, ὑποχρεῶνουν!

Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι, τὸν ὑπερήφανο αὐτὸ τενόρο, ἢ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, τὸν ἔχει κάνει ζητιάνο!

Τραγουδώντας τάχα κάποτε ὄλο πὸ καλοκαίρι, δὲν εἶχε τὸν καιρὸ νὰ μαζέψῃ σπόρους γιὰ τὸ χειμῶνα, κι ἦρθε ἔτσι στὴν ἀνάγκη νὰ ζητήσῃ ἐλεημοσύνη, ἀπ' τὸ ἐργατικὸ καὶ προνοητικὸ μυρμηγκι!

Λάθος μεγάλο! Πρῶτα - πρῶτα, ὁ τζίτζικας, δὲν τρώει σπόρους, μὰ μὲ τὴν προδοσικίδα του, πού εἶναι ὅμοια μὲ τῆς μέλισσας, ρουφίει ἀπολαυστικὰ ὅσο θέλει δροσερὸ χυμὸ ἀπ' τοὺς κορμούς καὶ τὰ τρυφερὰ κλαδιά ὄλων τῶν δένδρων. Ἄπ' τὴν ἐδλογημένη ἐλιά, μηλιά, ροδακινιά, κ.λπ., ὡς τὴ μεγαλόπρεπη λεύκη, πεύκη, καὶ τὴν πάντα ὑγρὴ ἰτιά.

Ἐπειτα δέ, μὴν ξεχνῶμε πρὸ παντός καὶ τὴν ἀριστοκρατικὴ καταγωγή του.

Οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας, πίστευαν ὅτι ὁ «τέττιξ» (= τζίτζικας) δὲν εἶναι ἄλλος παρὰ ὁ Τιθωνός, γυῖός τοῦ Λαομέδοντα καὶ τῆς Σπριμοῦς.

Ἦτο τόσοσ ὠραῖος, κι εἶχε τόσο γλυκεῖά φωνή, ὥστε μόλις τὸν εἶδε καὶ τὸν ἀκουσε ἡ «Ἥως» τὸν ἐπῆρε γιὰ σύζυγό της, παρακαλώντας τὸ Δία, νὰ τὸν κάμῃ ἀθάνατο. Ἔτσι κι ἔγινε, μὰ μὲ τὸ πέρασμα πῶν χρόνων, περιέργως ὁ Τιθωνός, παρ' ὄλη τὴν ἀθανασία του ἀσπριζε καὶ γερνοῦσε! Τί νὰ εἶχε συμβῆ; Ἡ ἀπερίσκεπτη Θεά, εἶχε λησμονήσει νὰ ζητήσῃ ἀπ' τὸ Δία, νὰ δώσῃ στὸν ἄνδρα της ἐκτὸς ἀπ' τὴν αἰωνιότητα καὶ διαρκῆ νεότητα.

Μὰ οἱ Θεοί, γιὰ χάρη τῆς Ἥους, ἔκαμαν τὸν Τιθωνὸ νὰ τραγουδᾷ πάντα μὲ διαπεραστικὴ φωνὴ σὰ νέος, καὶ τὸν μεταμόρφωσαν σὲ τέττιγα, δηλ. τζίτζικα.

Λοιπόν, ἕνας τόσοσ ἀριστοκράτης τραγουδιστής, εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ γίνῃ ἐπαίτης, καὶ μάλιστα σ' ἕνα μυρμηγκάκι;

Νὰ διορθωθῇ παρακαλῶ αὐτὴ ἡ λανθασμένη γνώμη.

Καθὼς εἶναι γνωστό, ὑπάρχουν πάνω ἀπὸ 1000 εἶδη τζίτζικιῶν, ποὺ ζοῦνε κυρίως στὶς θερμὲς χώρες, ἀλλὰ καὶ στὶς εὐκρατές.

Γιὰ νὰ ἐξελιχθῇ δὲ ἕνας τζίτζικας σὲ τέλειο ἔντομο, χρειάζονται μεταμορφώσεις ποὺ διαρκοῦν τέσσαρα χρόνια!

Δηλαδὴ μετὰ τὴν ἐκκόλαψή του ἀπὸ αὐγὸ στὶς πτυχές τῶν κορμιῶν τῶν μεγάλων δένδρων, καταβαίνει στὴ ρίζα γιὰ νὰ παραμεινῇ ἐκεῖ, ὅλο τὸ διάστημα τῆς ἐξελίξεώς του. Ὑπάρχει μάλιστα στὴν Ἀμερικὴ εἶδος τζίτζικα, ποὺ οἱ μεταμορφώσεις του διαρκοῦν, δεκαεπτὰ χρόνια!

Τὸ τραγοῦδι του λέγεται «τερετισμός» καὶ παράγεται μὲ τὴν τριβὴ τῆς μεμβράνης, ποὺ βρῖσκεται σὲ εἰδικὴ ἤχητικὴ συσκευή, ἀνάμεσα ἀπ' τὸ θώρακα καὶ τὴν κοιλιά τοῦ ἐντόμου.

Καὶ τελειώνω τὸ σημεῖμά μου μὲ τὰ λόγια τοῦ τραγοῦδιού του:

«Θερίσετε' ἀλωνίσετε,
δεματοκοιβάλλετε,
καὶ μέ, τὸ κουλικάκι μου
θέλω νὰ μοῦ τὸ δώσετε».

Ὁ λαός, γνωρίζει ὅτι εἶναι λάτρης τῶν παλαιῶν θεσμιῶν, καὶ τοῦ βάζει στὸ στόμα τὰ παραπάνω ἄκρως ἐπιτυχημένα λόγια σὲ ἔννοια καὶ ρυθμὸ.

Δὲν ἔχετε, παρὰ νὰ ἐπαναλάβετε καὶ σεῖς τὴν στιγμὴ ποὺ τραγουδάει ὁ τζίτζικας στὸν ἄπταστο ρυθμὸ τῶν 2)4, καὶ θὰ πεισθῆτε ἀπολύτως!

Γι' αὐτὸ κι ἡ καλὴ νοικοκυρά, δὲν τοῦ χαλάει τὸ χατήρι! Ἀπ' τὴν πρώτη ζυμωσιά τοῦ νέου σιταριού, θὰ πλάσῃ καὶ τὸ «κουλούρι τοῦ τζίτζικα» καὶ μὲ μιὰ κόρη της θὰ τὸ πάῃ στὴ βρύση τοῦ χωριοῦ, νὰ τὸ κρεμάσῃ στὸν κρουνό. Κι ὅπως τρέχει τὸ νερό, «ἔτσι θὰ τρέχουν ὅλα τὰ καλά», στὸ σπῆτι αὐτῆς τῆς προκομένης, τῆς ἄξιως!

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΠΡΑΓΓΙΟΥ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

Α'. ΠΡΟΛΟΓΟΣ. Ἡ Θράκη, ἡ χώρα ποῦ τὴν περιβάλλουν τόσοι θρυ-
λοι καὶ παραδόσεις, ἄγνωστα ἰστὸν πολὺ κόσμος, εἶναι ὁ τόπος ποῦ γεννήθηκε
καὶ ἀναθράφηκε ὁ Διόνυσος, ὁ Βάκχος. Ἐδῶ γεννήθηκε ὁ Ὀρφείας κι' ὁ
Μουσαῖος ποῦ καλλιέργησαν κι' ἀνάδειξαν τὸ τραγούδι σὰν τὴ πιὸ εὐγενικὴ
ἐκδήλωση τῶν ἀνθρώπων. Ἐδῶ ὁ Βάκχος καὶ οἱ Σάτυροι πρωτοχόρεψαν γιὰ
νὰ ἐκδηλώσουν ὅλο τὸ πάθος τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδιάς. Ἐδῶ γεννήθηκαν
οἱ φιλόσοφοι Πρωταγόρας καὶ Δημόκριτος. Ἡ χώρα αὐτὴ ποῦ ἔγινε ὁ στό-
χος ὅλων τῶν βαρβάρων λαῶν τοῦ Βορρῆα καὶ τῆς Ἀνατολῆς, πάλαψε χιλιά-
δες χρόνια μ' ὄλους αὐτοὺς καὶ κατάρθωσε νὰ κρατηθῆ μέχρι σήμερα ἀνό-
θευτὴ τὴ συνείδησή της.

Ἡ μακροαἰωνή ἱστορία τοῦ μαρτυρικοῦ αὐτοῦ λαοῦ ἀποδείχνει τὴ με-
γάλη ζωτικότητά του. Μιὰ ἱστορία θαυμαστὴ καὶ ὅμως ἄγνωστη ἢ τοῦλάχισ-
τον παραμερισμένη. Οἱ σποραδικὲς μελέτες παραμένουν γιὰ τοὺς λόγιους.

Τὰ Θρακιωτόπουλα τελειώνουν τὸ Δημοτικὸ καὶ δὲν τυχαίνει ν' ἀκού-
σουν ποτὲ τίποτα γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Θράκης. Εἶναι ὑπερήφανα γιὰ τὴν γεν-
νήθηκαν Ἕλληνες, μὰ δὲν μαθαίνουν ὅτι πρέπει νὰ εἶναι ὑπερήφανα γιὰ τὴν γεννήθηκαν Θραῖκες. Ποιὸς θὰ τοὺς καλλιεργήσῃ αὐτὴ τὴν περηφάνεια γιὰ
τὴν καταγωγὴ τους; Εἶναι γραφτὸ τους νὰ θαυμάζουν πάντα τοὺς ἄλλους;
Εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίσουν κι' αὐτὰ τὴν ἱστορία τους. Νὰ τὴ διδαχθοῦν.
Καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα εἶναι ἀνάγκη νὰ συγκεντρωθῆ ἡ ἱστορία τῆς Θράκης.
Εἶναι θαμμένη στὰ χώματά της, εἶναι σπαρμένη στὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τοῦ λαοῦ
της, βρισκεται στὰ τραγούδια του καὶ στὴ λαϊκὴ του τέχνη. Αὐτὸ εἶναι τὸ
ἔργο τῆς λαογραφίας. Νὰ τὰ συγκεντρώσῃ ὅλα, νὰ τὰ ἐνώσῃ καὶ νὰ δῆ μέσα
τους τὴ ζωὴ τοῦ λαοῦ, τὴν ἱστορία του, τὴν καταγωγὴν του καὶ τὴν φυλετικὴ
του συνέχεια.

Ἔτσι γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ γνωρίσουμε τὸ λαό, ὄχι μοναχὰ στὶς ἐπι-
φανειακὰς του ἐκδηλώσεις, ἀλλὰ νὰ γνωρίσουμε τὴν ψυχὴν του καὶ ν' ἀναλύ-
σουμε τὰ λεπτότερα κύτταρα τῆς προσωπικότητάς του, πρέπει νὰ σταθοῦμε
κοιτὰ τὸ λαὸ γιὰ νὰ ζήσουμε κι' ἐμεῖς αὐτὰ ποῦ ζῆ ὁ λαὸς γιὰ νὰ μπορέ-
σουμε νὰ τοῦ «κλέψουμε» ὅλα τὰ «ψυχικὰ κειμήλια», ἐκεῖνα ποῦ δὲ φαίνονται
εὔκολα μὰ ποῦ δὲ χάνονται ποτὲ καὶ ἀποτελοῦν τὴν ἀλυσίδα ποῦ ἀρχίζει ἀπ'
τις ρίζες μιᾶς ομάδας ἀνθρώπων καὶ ποῦ κάθε γενιὰ βάζει τὸν κρῖκο της καὶ
φτάνει ὡς σήμερα.

Ἡ παρακάτω ἐργασία πού ἔγινε μέ τή συνεργασία τῶν τριῶν δασκάλων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Πραγγίου, ἀναφέρεται στό Πραγγί. Εἶναι κί' αὐτό ἓνα κομμάτι τῆς Θράκης, πού ἔχει τὰ δικά του ἦθη καί ἔθιμα καί πού ἀξίζει νά τά γνωρίσουμε. Ἐνα μικρό χωριό μέ τίς δικές του ὁμορφιές, ξαπλωμένο στήν παρυφή τῆς πεδιάδας τοῦ Ἑβρου, ἀγναντεύει πέρα ἀπ' τὸ ποτάμι τῆ δύστυχη Ἀνατολική Θράκη, πού τοῦ φέρνει στή θύμηση τὰ χρόνια τοῦ Ἑλληνικοῦ μεγαλείου καί γεμίζει μέ πίκρα ἢ ψυχὴ του γιὰ τὴ χαμένη Ἑλληνικὴ γῆ. Μόλις 6 χιλιόμετρα ἀνατολικά τοῦ Διδυμοτείχου, τῆς πόλης μέ τὰ διπλά βυζαντινὰ κάστρα καί τὸ ἀρχαιότερο τζαμί τῆς Εὐρώπης, εἶναι στημένο δίπλα στή σιδηροδρομικὴ γραμμή, πού λίγο πιὸ πάνω, στό Πύθιο, μπαίνει στήν Ἀνατολική Θράκη καί φτάνει στήν Πόλη καί χαίρεται τὴν ἡμέρη καί ὁμορφὴ φύση πού τὸ περιβάλλει. Δουλεμένοι καί οἱ κάτοικοί του ἀπ' τὴ σμίλη μιᾶς τέτοιας φύσης, διακρίνονται γιὰ τὴν ἠπιότητα τοῦ χαρακτήρα τους καί γιὰ τὴν ἐργατικότητά τους. Ἀλλὰ ἄς ἀφήσουμε, τὸ συμπέρασμα γι' αὐτούς, νά βγῆ ἀπ' τὴν ἴδια τὴ ζωὴ τους, πού ὅσο μπορούμε περιγράφομε παρακάτω.

Πραγγί 27 Φεβρουαρίου 1966

ΔΟΥΔΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

Διδάσκαλος Πραγγίου

Α'. ΟΙΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙΠΛΑ ΚΑΙ ΣΚΕΤΗ ΤΡΟΦΑΙ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΙ

1) Οἰκήσεις: Τὰ περισσότερα σπίτια, στό Πραγγί, εἶναι μονόροφα μέ μεσημβρινὸ προσανατολισμό, ὅπου αὐτὸ εἶναι ἰδανικό. Ἡ στέγη ἀμφικλινῆς, πάντοτε σκεπασμένη μέ κεραμίδια. Συνήθως τὰ ξύλα τῆς στέγης εἶναι παρμένα ἀπὸ τίς λεῦκες, πού ἀφθονοῦν στὸν κάμπο. Ἀπὸ τὸ σχιστήριο θὰ περάσουν πρῶτα, ὅπου σύμφωνα μέ τίς ὁδηγίες τῶν μαστόρων θὰ κοποῦν ἀνάλογα μέ τὰ μέτρα τῆς στέγης, πού θὰ πρέπει νά εἶναι ἀρετὰ στερεά. Οἱ τοῖχοι, σήμερα τουλάχιστο, κτίζονται μέ τοῦβλα. Τὰ κεραμοποιεῖα, πού βρίσκονται στὸν κάμπο, κοντὰ στό παχὺ γῶμα, ἱκανοποιοῦν τίς ἀνάγκες τοῦ χωριοῦ.

Τὰ θεμέλια τοῦ σπιτιοῦ, γεμισμένα μέ πέτρες φρεμένες ἀπὸ τίς Πετράδες, τὸ διπλανὸ χωριό, πρέπει νά εἶναι στερεά. Ἀνάλογα μέ τὴ σύσταση τοῦ ἐδάφους, θὰ ἀνοιγοῦν βαθειὰ ἢ ὄχι. Στις πρῶτες πέτρες ἐπάνω, πρέπει νά χυθῆ καί αἶμα ἐνὸς τουλάχιστο κόκορα. Οἱ περισσότεροι δὲν βλάπτουν... Οἱ μαστοροὶ εἶναι σις χαρές τους. Ἀπ' τὴ θυσία ἐξασφαλίζεται πλούσιο γεῦμα. Ὅστερα ἀπ' τὸ γέμισμα πῶν θεμελίων μέ πέτρες, προχωρεῖ τὸ κτίσιμο μέ τοῦβλα. Ὁ νοικοκύρης θὰ ξεκουραστῆ, ἐπὶ τέλους, ὕστερα ἀπὸ τό-

σους κόπους και ἔξοδα. Οἱ κτίστες νὰ πάρουν κι αὐτοὶ τὸ δῶρο τους. Ἐνας ξύλινος σταυρός, στημένος στὴν κορυφή τῆς στέγης, δείχνει πὼς οἱ δουλειές βρίσκονται στὸ τέλος. Ὁ πρωτομάστορας, ἀνεβασμένος ἐκεῖ ψηλά, διαλαλεῖ σ' ὄλο τὸ χωριὸ πὼς τέλειωσε ἀκόμα ἓνα σπίτι, κι εὐχεται στὸ νοικοκύρη του ὑγεία καὶ μακροήμερευση.

Ἡ χαρὰ τοῦ νοικοκύρη ἐκδηλώνεται μὲ τὸ κρέμασμα, πάνω στὸ στουρό, τῶν δῶρων γιὰ τοὺς κτίστες. Πουκάμισα, πετσέτες, μαντήλια, εἶναι ἀπαραίτητα δῶρα. Οἱ γείτονες, κι' αὐτοὶ γιὰ νὰ δείξουν τὴ συμμετοχὴ τους στὴ χαρὰ τοῦ νοικοκύρη, κάτι θὰ φέρουν γιὰ νὰ κρεμάσουν στὸ σταυρό. Ἡ μοιρασιά ἀνάμεσα στοὺς μαστόρους θὰ γίνῃ δίκαια, ἂν ἐξαίρεσουμε τὸν ἀρχιμάστορα, πού κανένας δὲν ἔχει ἀντίρρηση νὰ πάρῃ τὰ περισσότερα δῶρα καὶ τὰ καλλίτερα.

Τὸ καινούργιο σπίτι ἔγινε. Μπαίνοντας ἀπ' τὴ διπλὴ ἐξώθυρα κανένας, βρίσκεται στὴ σάλα (χῶλ) τοῦ σπιτιοῦ. Δεξιὰ κι ἀριστερά, ἀπὸ δυὸ δωμάτια. Τὸ ἓνα εἶναι τὸ ὑπνοδωμάτιο, ἐνῶ τὸ καλλίτερο ἐτοιμάζεται γιὰ «ὑποδοχὴ». Τὰ ἄλλα δυὸ πίσω, συνήθως ἡμιτελῆ, προορίζονται γιὰ ἀποθήκες τῶν σιτηρῶν. Κι ὅταν δώσῃ πολλὰ ὁ Θεός, τότε καὶ τὰ δωμάτια τοῦ ὕπνου καὶ τῆς ὑποδοχῆς, ὑποδέχονται τοὺς καινούργιους καρπούς.

Σὲ περασμένα χρόνια, τότε πού ἡ γωνιά αὐτὴ τῆς Ἑλλάδας μας στέναζε ἀκόμη κάτω ἀπ' τὴ βάρβαρη σκλαβιά τῶν Τούρκων, τὰ σπίτια ἦταν ἀνάλογα μὲ τὰ δύσκολα 'κεῖνα χρόνια, καὶ κτίζονταν κατὰ τρόπο πού νὰ ἐξασφαλίσουν, ὄχι μόνο τὴ στέγαση, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀσφάλεια τῶν κατοίκων. Τὰ σπίτια ἐκεῖνα ἦταν ἐπίσης κεραμοσκεπῆ, μὲ τετράπλευρη στέγη, χαμηλότερα ἀπ' τὰ σημερινά, χωρὶς παραθύρα καὶ μὲ εἴσοδο χαμηλὴ καὶ στενὴ. Ὁ φωτισμὸς ἐξασφαλιζόταν ἀπὸ ἓνα φεγγίτη, πού βρίσκονταν στὴ στέγη. Ὅλα ἦταν μονόροφα. Τὰ θεμέλιά τους κτίζονταν μὲ πέτρες, συνήθως μικρές, ἐνῶ γιὰ τοὺς τοίχους χρησιμοποιοῦσαν τὰ κισσίσια. Ἡ στέγη στηρίζονταν πάνω σὲ ξύλινα ντρέκια (δοκάρια κατακόρυφα) πού πατοῦσαν στὰ θεμέλια. Ἀπ' τὸ ὑπνοδωμάτιο, ὁ νοικοκύρης, χρησιμοποιῶντας μικρὸς πορτοῦλες, μπορούσε νὰ κυκλοφορῇ σὲ ὅλους τοὺς χώρους, χωρὶς νὰ βγαίνῃ στὴν αὐλὴ τὸ βράδυ καὶ νὰ ἐκτίθεται σὲ κινδύνους. Ὅλοι οἱ βοηθητικοὶ χώροι βρίσκονταν ἔτσι κάτω ἀπ' τὴν ἴδια στέγη, ἐνωμένοι· φοῦρνος, σταῦλος, ἀχυρώνας, ὀρνιθώνας, τὸ μαντρί κ.λ.π. Τὰ εἰσοδήματα κρύβονταν καλὰ σὲ ἰδιαιτέρο χῶρο, πού ἔκλεινε μὲ μιὰ μικρὴ πορτοῦλα. Ὅταν ὑπῆρχε κίνδυνος, σφραγίζαν καλὰ τὴν πορτοῦλα μὲ λάσπη, ἔτσι πού νὰ μὴ διακρίνεται καθόλου.

Μέσα στὰ «ἀμπάρια» ὑπῆρχε μεγάλη κάσα ξύλινη, ἀπὸ χονδρὲς σανίδες κι ἐκεῖ ἀποθήκευαν τὰ γεννήματα. Κάτω ἀπ' τὸ ὑπνοδωμάτιο ὑπῆρχε ὑπόγειο κρύπτη, καλὰ καμουφλαρισμένη. Ὅταν γίνονταν βίαιες ἐπιστρατεύσεις, ἐκεῖ μέσα οἱ ἄνδρες κρύβονταν, ὥσπου νὰ περάσῃ ἡ μανία τοῦ ἐχθροῦ, ἀκόμη καὶ μῆνες ὀλόκληρους. Ὅταν ὁ τόπος ἀπόκτησε τὴ λευτεριά του, τότε ἀρχι-

σαν να κτίζονται σπίτια πιδ άνετα, με μεγάλα παράθυρα και πόρτες, και να χωρίζονται οι βοηθητικοί χώροι στην αυλή. Έτσι, σιγά-σιγά, φτάσαμε στον σημερινό τύπο σπιτιού, που κατά κάποιον τρόπο εξασφαλίζει τους απαραίτητους υγιεινούς όρους.

2) **Έπιπλα και σκεύη, τροφοές**: Τίποτα δὲ λείπει ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ καλοῦ νοικοκύρη. Ένας ξύλινος σοφρὰς, στρογγυλὸς, φιλοξενεὶ ὅλη τὴν οἰκογένεια στὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ, και εἶναι ἀπαραίτητος σπὸ ἀνοιγμα τῶν φύλλων τῆς πίττας. Στὴν κουταλοθήκη μέσα, δείγμα κι αὐτὴ τῆς λιανότητος τοῦ νοικοκύρη, θὰ βρίσκεται ἡ μεγάλη ξύλινη κουτάλα, πὸν χρειάζεται για τὸ ἀνακάτεμα και τὴ διανομή τοῦ φαγητοῦ.

Μικρὰ ξύλινα σκαμνίγια εἶναι τὰ ἀναπαυτικὰ καθίσματα τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ καναπές εἶναι ἀπαραίτητος και μάλιστα στημένος κοντὰ στὰ παράθυρα, για να βλέπουν, αὐτοὶ πὸν κάθονται, ἔξω. Τὸ ξύλινο κρεβάτι σήμερα, κινδυνεύει να ἔξαφανιστῆ, παρ' ὅλο πὸν ἕνας καλὸς νοικοκύρης, στὰ περασμένα χρόνια, τὸ θεωροῦσε για ἀπαραίτητο. Μὰ ἡ τέχνη φαίνεται σπὸν ἀργαλειό. Καὶ δὲν εἶναι λίγο για ἕναν να τὰ καταφέρη να κἀνὴ ἀργαλειὸ πὸν να φτειάνη καλὸ πανί. Λεπτὴ δουλειά. Τὸ ξυλότεχνο, κι αὐτὸ προσοχὴ χρειάζεται. Κάθε χτύπημα πρέπει να εἶναι ξεκούραστο κι ἀποτελεσματικό. Τὸ ἴδιο καλὸς και οἱ πατῆθρες. Καθένας, δὲν μπορεῖ να τὰ πετύχη ὅλα αὐτὰ. Πάντα ὑπάρχουν οἱ πιδ ἐπιδέξιοι. Ἀπαραίτητο και τὸ ροδάνι. Ἡ νοικοκυρὰ θὰ μαζέψη τὸ νῆμα, πὸν θὰ βάλη στὴ σαῖτα τοῦ ἀργαλειοῦ.

Θαυμάσια σκάφη μπορεῖ να γίνη ἀπὸ ξύλο λιτῆς, ὅταν σκαλιστῆ βαθειὰ με τέχνη. Αὐτὴ χρειάζεται για τὸ ζύωμα τοῦ ψαμιοῦ. Ἄλλη σχεδὸν παρόμοια, εἶναι για τὸ πλύσιμο τῶν ρούχων. Ὁ φουρνος εἶναι πάντα κτισμένος στὴν αυλή. Τὶς περισσότερες φορὲς, μαζί μ' ἕνα δωμάτιο. Εἶναι μαζί φουρνος και κουζίνα. Τὸ καλοκαίρι, ἐκεῖ γίνεται τὸ μαγεύημα. Καὶ σὰν ὑποδωμάτιο για τοὺς γέρους, δὲν εἶναι ἄσχημο. Ἐκεῖ θὰ ψηθῆ τὸ νόστιμο σιταρίσιο ψαμί, πὸν ὅταν βγαίνη ἀπ' τὸ φουρνο, στέλνει τὴν ὠραία μυρωδιά του σ' ὅλη τὴ γειτονιά. Ζεστὸ ψωμί με τυρί, εἶναι τὸ φαγητὸ πὸν ὅλοι ἀγαποῦν για τὴ νοστιμάδα του. Ἡ ἑλληνικὴ φασολάδα, κι ἔδῳ σπὸ Πραγγί, ἔχει τὴν πρώτη θέση. Τὸ χειμῶνα, ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ πιπεριὲς «τουρσί», εἶναι ἀπόλαυση. Καὶ τὰ ἄλλα ὄσπρια, φακές, ρεβύθια, δὲ λείπουν ἀπὸ τὸ «βδομαδιάσιο» σιτηρέσιο. Τὸ μπληγγούρι με τὸ κοτόπουλο εἶναι ἕνα ἀπ' τὰ νοστιμότερα φαγητά. Γι' αὐτὸ, εἶναι τὸ φαγητὸ τῆς Κυριακῆς. Οἱ λαγγίτες με ζάχαρη και βούτυρο, εἶναι κι αὐτὲς κάτι τὸ ξεχωριστό. Τὸ πρὸι ἕνας ζεστὸς «τραχανὰς» εἶναι ὅ,τι χρειάζεται για τὶς παγωμένες μέρες τοῦ χειμῶνα. Ἀπ' τὸ φθινόπωρο ἀκόμα, ἡ νοικοκυρὰ δὲν ξεχνάει να τὸν ἐτοιμάση. Ἀπ' τὰ Χριστούγεννα και πέρα ἐνισχύεται τὸ σιτηρέσιο με τὸ χοιρινὸ κρέας. Γι' ὅρω στὰ ἑκατὸ κιλά κρέας για κάθε σχεδὸν οἰκογένεια. Μιὰ βδομάδα, ἴσως και περισσότερο, ἀνάλογα με τὸν καιρὸ, με τὸ νοπὸ χοιρινὸ κρέας, περνοῦν εὐχάριστα τὰ Χριστού-

γεννα. Ὑστερα γίνεται ἡ «πασιουρή» (καβουρδιομένο ψαχνό καὶ λίπος μαζι) καὶ τὰ λουκάνικα, πού κρατοῦν ἀρκετά.

Γιὰ τὸ χειμῶνα, καλὸ εἶναι καὶ τὸ μαῦρο κρασί, γλυκὸ καὶ μπρούσικο, πού βγάζουν ἀρκετὸ σί Πραγιγιῶτες ἀπ' τ' ἀμπέλια τους. Καὶ τὸ τσίπουρο δὲ λείπει ἀπ' τὰ σπίτια τῶν νοικοκυραίων, πού ἔχουν ἀμπέλι. Ὑπάρχει τὸ «καζάνι», (λέβης γιὰ τὴν ἀπόσταξη τοῦ οἴνου), πού δουλεύει ἀδιάκοπα στὴν ἐποχὴ τοῦ τρύγου. Παλαιότερα, τὸ καζάνι ἦταν πήλινο. Ἐνα ὑπόλειμμα ἐνὸς τέτοιου καζανιοῦ ἔτυχε νὰ θρῶ σὲ κάποια αὐλή. Χρησιμοποιήθηκε, τουλάχιστο πρὶν ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια. Εἶναι ἓνα δείγμα καλῆς κερραμεικῆς τέχνης τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Σὲ σχῆμα, δὲ διαφέρει ἀπ' τὰ χρησιμοποιούμενα σήμερα, χάλκινα.

3) Ἐ ν δ υ μ α σ ί α : Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου καὶ κάτω ἀπ' τὴν ἀσφυκτικὴ πίεση τῆς ἐξέλιξης καὶ τῆς προόδου, κάθε τι παλιό, γραφικὸ καὶ μὲ χαρακτηριστὰ καθαρὰ καὶ ἔντονα τοπικὰ, εἴτε αὐτὸ εἶναι συνήθεια εἴτε φόρεμα, ἐγκαταλείπεται ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς, μὲ κάποια ἀνακούφιση γιὰ τὸ ξαλάφρωμα ἀπ' τὰ «σημάδια» αὐτὰ τῆς «καθυστερήσεως» καὶ τῆς «χωριατιάς», πού συγκέντρωναν τὰ εἰρωνικὰ βλέμματα καὶ σχόλια τῶν «κοσμοπολιτῶν».

Μιὰ ἀντίληψη, πού διέσυρε ἀδικαιολόγητα πὸν ἑλληνικὸ χαρακτηριστὰ τόσων καθαρῶν αἰμῶν ἑλληνικῶν συνηθειῶν καὶ τὶς ἀνάγκασε, κάτω ἀπ' τὸν ἐπιπόλοιο μὲν, ἀλλὰ βαρὺ καὶ ἀνελέητο πόλεμο, νὰ σπεύσουν νὰ ἐξαφανιστοῦν ἀπὸ ντροπῆ, ἀνυπεράσπιστες, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ παραχωρηθῆ σὲ κάθε τι ξένο ἀπόλυτη κυριαρχία, μὲ τὴν ἐπίσημη σφραγίδα τῆς «ἐνδειξης» τοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ ἰδέες αὐτὲς ξαπλώθηκαν καὶ στὰ μικρότερα χωριά, μετὰ ἀπ' τὸν τελευταῖο πόλεμο. Καὶ στὸ Πραγγί, τὸ ἴδιο ἔγινε. Ἡ γρήγορη ἀντικατάσταση τῆς φορεσιᾶς ἦταν τὸ πρῶτο βῆμα τοῦ «ἐκσυγχρονισμοῦ». Σήμερα, λίγες ἡλικιωμένες καὶ γέροι, πιστοὶ στὴν παράδοση, λανσάρουν ἀκόμα τὰ τελευταῖα ὑπολείμματα τῆς παλιᾶς ἐνδυμασίας. Φυσικὰ, δὲν εἶναι λίγα τὰ προικὰ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πού θρῶσκονται ἀχρησιμοποίητα στὰ «σεντοῖνια», χωρὶς νὰ ὑπάρχη κομμὰ ἐλπίδα νὰ χρησιμοποιηθοῦν.

Μιὰ προσεχτικὴ μελέτη τῆς παλιᾶς φορεσιᾶς, δείχνει τὴν τέχνη καὶ τὴν ὑπομονή, καθὼς καὶ τὸ γοῦστο τῆς νέας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ τὴν ἐπίδοση στὴν κεντητικὴ καὶ ὑφαντικὴ τέχνη. Ἀξίζει ἐδῶ νὰ περιγράψουμε, ὅσο μᾶς εἶναι δυνατό, τὰ πιὸ ἀντιπροσωπευτικὰ ἐνδύματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἄς ἀρχίσουμε ἀπ' τὰ βασικὰ μέρη τῆς γυναικείας ἐνδυμασίας. Τὸ «πκάμισο», εἶναι ἐνδυμα μακρὺ, ἀπὸ βαμβακερὸ ὕφανση, ὑφανμένο στὸν ἀργαλειὸ κατὰ τρόπο, πού κατὰ τὸ ὕφανση νὰ σχηματίζονται στὸ κάτω μέρος αὐτοῦ τὰ «γράμματα» (κεντήματα), σὲ διάφορα σχέδια μὲ χιντὶ (κόκκινο νῆμα). Φανερὴ εἶναι ἡ προσπάθεια τῆς ὑφάντριας γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν σχεδίων καὶ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν χρωμάτων.

Πάνω από το πουκάμισο και σε λιγότερο μάκρος απ' αυτό, για να φαίνονται τα γραμμата, μπαίνει το «φστάν» (φρουστάνι), ύφανμένο κι αυτό σε μαύρο συνήθως χρώμα, είναι δὲ κεντημένο στο κάτω μέρος του με ἄσπρη κλωστή (ἄσπρισμένο). Ἐκολουθεῖ τὸ «μουχαέρ» ἀπὸ μάλλινο ὕφανση, σὲ χρώμα μπλέ, πὺ φέρνει κεντήματα σὲ ὅλο τὸ μήκος του, με κόκκινη κλωστή και σὲ διάφορα σχέδια, γεμισμένα με ἄσπρη κλωστή. Τὸ μουχαέρ τὸ διαδέχτηκε ὁ «ντουλαμᾶς». Φτειαγμένος κι αὐτὸς με σιαάκ (μάλλινο χονδρὸ ὕφανση), ἔχει τὸ σχῆμα τοῦ μουχαέρ, ἀλλὰ χωρὶς κεντήματα. Τὰ κεντήματα, τὰ ἀντικατέστησε τὸ γαϊτάνι.

Στὴ μέση, σφιχτοδεμένο πὸ ζωνάρι, μάλλινο, κόκκινο γιὰ τὶς νέες και μαῦρο γιὰ τὶς ἡλικιωμένες, συμπλήρωνε τὴν ἐπιβλητικότητα τῆς στολῆς. Τέλος, ἡ ποδιά, ὕφανη και κεντημένη στὸν ἀργαλειό, ἔδινε τὸ μέτρο τῆς ὕφαντικῆς τέχνης και τοῦ λεπτοῦ γούστου τῆς νέας. Τὰ ξομπλῖδια (σχέδια με ἄνθη, πουλάκια, γραμμές, καμῆλες, μαιάνδρους), κάλυπταν ὅλη τὴν ἐπιφάνεια τῆς ποδιάς.

Τὰ μαλλιά, χτενισμένα σὲ μιὰ και ἀργότερα σὲ δυὸ πλεξοῦδες, πὺ ἔπεφταν πρὸς τὰ πίσω μέχρι τὰ πόδια κάτω, στολίζονταν στὴ μέση τῆς πλεξοῦδας με τὰ «ξηντάρια» (χρυσὰ νομίσματα τοῦ καιροῦ), ἐνῶ στὸ κάτω μέρος, δεμένα τὰ γαϊτάνια με τὶς κόκκινες, γαλάζιες, μαῦρες κλπ. μποῦφες (φουῦνες), ἔδιναν τὸν ἀρχοντικὸ τόνο. Στὸ κεφάλι πάνω, ἕνα τσιμπέρι τυλιγμένο σὲ ρολὸ και δεμένο κατάλληλα, χάριζε τὸ σχετικὸ ὕψος, ἐνῶ πὸ χατζένιο-πόσ (μεγάλη μαντήλα μάλλινη, κεντημένη με διάφορα σχέδια), πάνω απ' τὸ τσιμπέρι, δένονταν κατὰ τέτοιον τρόπο, ὥστε νὰ σκεπάζη τὶς δυὸ παρειές και τὸ σιαγόνι.

Στὰ πόδια, τὰ καλτσούνια, φτειγμένα ἀπὸ ἄσπρη σιαάκ, πὺ ράβονταν στὸν Τερζῆ (εἰδικὸ γι' αὐτὰ ράφτη), ἐφαρμοστὰ στὸ πόδι κι' ἐπάνω ραμμένο τὸ γαϊτάνι σὲ σειρὸς ἀπὸ κάτω μέχρι πάνω, ἔδιναν στὸ πόδι ξεχωριστὴ χάρη. Τὰ καλτσούνια κούμπωναν και ἄνοιγαν στὴν ἀπ' ἔξω πλευρὰ τοῦ ποδιοῦ με μιὰ σειρά ἀπὸ κόψες (κουμπιὰ) σ' ὅλο τὸ μάκρος τοῦ ποδιοῦ. Ἀργότερα, ἀντικαταστάθηκαν τὰ καλτσούνια με τὰ «γραμμμένα τσιράπια» σὲ διάφορα σχέδια. Τὰ τυρλίκια εἶχαν κι αὐτὰ ραμμένο πάνω γαϊτάνι σὲ γραμμές. Τὰ κουντούρια (παπούτσια) με χοντρά και σχετικὰ ψηλὰ τακούνια, με τὸ σιδερένιο πέταλο κορφωμένο ἀπὸ κάτω γιὰ μεγάλη ἀνποχή, κι ἕνα φιόγκο δεμένο μπροστὰ και στὸ πάνω μέρος, γιὰ στολίδι, με ἔξη ἄσπρη κουμπιὰ σὲ δυὸ σειρές, ἦταν τὰ πιὰ ἐπίσημα παπούτσια, τὰ «παπαδίσια κουντούρια», ὅπως τὰ ἔλεγαν. Αὐτὰ τὰ φοροῦσαν μόνο τὶς γιορτές.

Ἡ ἐνδυμασία τῆς νύφης εἶχε κάτι τὸ ξεχωριστό. Τὸ πουκάμισο ἦταν μαῦρο, κεντημένο στὸ κάτω μέρος με κόκκινες, κίτρινες και γαλάζιες κλωστές, σὲ διάφορα σχέδια, γεμισμένα με ἄσπρη κλωστή. Αὐτὸ ἦταν τὸ «κόκκινο». Τὰ ὄλλα φορέματα δὲν διέφεραν πολὺ ἀπ' τὰ συνηθισμένα γιορτινά,

ὅπως τὰ περιγράψαμε πῶς πάνω. Στὴ μέση, ἀντὶ γιὰ ζωνάρι, φοροῦσε ἡ νύφη τὸ «σημοζούναρο». Ἦταν φτεναιγμένο ἀπὸ καναβάτσο, πλάτους περίπου ὀκτὼ ἑκατοστῶν, πὼς τὸ περνοῦσαν ἀνάμεσα ἀπὸ μπασιλάδες (μετάλλινους κρίκους) καὶ ἐνάωνταν μπροστὰ μὲ τὴν «πόρτα» (τόκα), ἀπὸ γυαλιστερὸ κίτρινο μέταλλο, φάρδους δέκα περίπου ἑκατοστῶν καὶ ὕψους εἴκοσι. Ἡ ἔνωση καὶ τὸ ἀνοιγμα τῆς πόρτας γινόταν μὲ μιὰ καρφοβελόνα, περασμένη σὲ κατάλληλες ὑποδοχές. Πίσω ἀπ' τὴν πόρτα ἔβαζε ἡ νύφη τὸ μαντήλι τῆς, τὸ «χατζένιο», κεντημένο στὶς τέσσερις γωνίες του μὲ διάφορα σχέδια, χιόνους, καὶ γαρύφαλα. Τὸ δίπλωναν κατάλληλα καὶ τὸ ἔβαζαν πίσω ἀπ' τὴν πόρτα, ἔτσι πὼς οἱ τέσσερις γωνίες του νὰ πέφτουν μπροστὰ. Στὸ κεφάλι, μὲ ἴδιο, ὅπως καὶ οἱ ἄλλες νέες, χτένισμα καὶ τὸ χατζένιο — πόσ, ἄφηναν νὰ πέφτῃ παράλληλα μὲ τὶς κόσες (πλεξοῦδες) καὶ δυὸ πλέξεις ἀπὸ παράδες καὶ φλουριά πὼς χάριζαν περισσότερη μεγαλοπρέπεια.

Γιὰ τοὺς ἄνδρες τὰ πράγματα ἦταν πῶς ἀπλά. Τὸ «πουτοῦρ» (τὸ παντελόνι) φτιαγμένο ἀπὸ σιαῶκ μαῦρο, ἦταν στενὸ, σχεδὸν ἐφαρμοστὸ στὸν ἀστράγαλο, ἐνῶ ὅσο ἀνέβαινε πρὸς τὰ πάνω γινόταν φαρδύ, τόσο, πὼς σχηματίζονταν δίπλες. Στὴ μέση δένονταν μὲ τὴ βρακοζόνα. Ἐνα πουκάμισο ἄσπρο καὶ μὲ κεντημένο ἀπ' τὴ νύφη τὸ γιακά, πὼς ἔμεινε ἀκόλυπτος ἀπ' τ' ἄλλα φορέματα ἦταν δείγμα τῆς νοικοκυρῶσύνης. Τὸ «μπιντέν» ἀπὸ κίκινιο σιαῶκ καὶ γαϊτανωμένο ἀπ' τὸν Τερζῆ, τὸ φοροῦσαν πάνω ἀπ' τὸ πουκάμισο. Δυὸ σειρὲς ἀπὸ ἄσπρα κουμπιὰ ἀπὸ κάτω μέχρι πάνω, πρόσθεταν κ' αὐτὰ κάτι στὴν ὄλη ἐμφάνιση. Πάνω ἀπ' τὸ μπιντένι φοροῦσαν τὸ «ἀντιρί». Ἀπὸ μαῦρο σιαῶκ αὐτό, γαϊτανωμένο μὲ κίκινια, κίτρινα καὶ μπλὲ γαϊτάνια, εἶχε μακρὰ μανίκια σχιστὰ στὸ κάτω μέρος. Στὴ μέση τὸ ζωνάρι. Μάλλινο ὑφαμένο ἀπ' τὴ νοικοκυρὰ σὲ ἀρκετὸ μακρὸς, μπορούσε νὰ τυλίγεται τρεῖς καὶ περισσότερες φορὲς στὴ μέση. Στὸ κεφάλι φοροῦσαν τὸ μάλλινο σιάλι, μὲ τὰ κρόσια ρηγμένα πρὸς τὰ πίσω, πὼς τὸ τυλίγαν μὲ ἀρκετὴ τέχνη. Τὰ «μπιάλια» στὰ πόδια, δεμένα μὲ τὰ μαῦρα, ἀπὸ τρίχα γίδας «τσαροχόσκια» προστάτευαν ἀποτελεσματικὰ τὸ πόδι ἀπ' τὸ κρύο, ἐνῶ τὰ τσαρούχια, φτεναιγμένα μὲ τέχνη ἀπὸ δέριμα χοίρου ἢ βοδιοῦ, ἦταν τὸ συνηθέστερο ὑπόδημα.

Β' ΔΗΜΩΔΕΙΣ ΔΟΞΑΣΙΑΙ ΠΕΡΙ ΔΑΙΜΟΝΙΚΩΝ ΟΝΤΩΝ :

Ὁ ἀόρατος κόσμος, μὲ κολῆς ἢ κακῆς προθέσεις, πάντοτε πλανᾶται ἀνάμεσα στοὺς Πραγιώτες καὶ πολλὲς φορὲς ἐπεμβαίνει καὶ κάμνει τὸ καλὸ ἢ κακὸ. Καὶ εἶναι πολλὲς οἱ περιπτώσεις, πὼς μποροῦν νὰ θλάσουν τὰ πνεύματα τὸν ἄνθρωπο. Κάποιον τρόπο πρέπει ὁ καθένας νὰ γνωρίζῃ γιὰ ν' ἀποφεύγῃ, σὲ κάθε περίπτωση, τὸ κακὸ πνεῦμα. Ὁ φόβος γιὰ τὰ δαιμονικὰ πνεύματα συνέχει τὴν ψυχὴ τοὺς καὶ ὑποχρεώνει τὴν ἰθρησκεία σὲ ὑποχώρηση, μὲ ἀποτέλεσμα τὴ δεισιδαιμονία. Τὰ παραμῦθια τοῦ παπποῦ καὶ τῆς γαιγιᾶς σπέρνουν, στὴν ἐκστατικὴ καὶ

γεμάτη από δέος προς τὸν ἄγνωστο πνευματικὸ κόσμο, ψυχὴ τοῦ ἐγγονοῦ καὶ τῆς ἐγγονῆς, τὴν πίστη στὴ δύναμη τῶν ἀόρατων αὐτῶν ὄντων καὶ παρόλληλα, χρέος κι' αὐτὸ μεγάλο πρὸς τὴ νέα γενεὰ γιὰ τὴν ἀσφαλῆ διατήρηση τοῦ εἴδους, διδάσκουν καὶ τὸν τρόπο πού μπορεῖ κανένας μ' αὐτὸν νὰ ξεγελά καὶ τὰ πνεύματα ἀκόμη. Ἔτσι ἕνας ἀδιάκοπος ἀγώνας γιὰ ἕνα πιὸ σφιχτὸ ἀγκάλιασμα τῆς ζωῆς, κάνει τὸν Πραγιώτη νὰ βλέπη μὲ δέος τὰ φοβερὰ αὐτὰ πνεύματα. Ὁ Χάρος εἶναι φοβερός. Δὲ λυπᾶται κανένας. «Ἄν εἶμι τοῦ τυχεροῦ νὰ πᾶς, θὰ πᾶς ὅπου κι' νᾶσι». Ὅλα γιὰ τὸν καθένα εἶναι γραμμένα. «Τὰ γραμμένα ξι-γραμμένα δὲ γίνονται».

1) Διὰ τὸ λ ο ς : Συνήθως ἀναγκάζει τοὺς ἀνθρώπους νὰ κάνουν ἢ νὰ παθαίνουν κάτι κακό. «Ἐχει τὸ διάβολο μέσα του αὐτός». Τὸν κυριεῖ ὁ διάβολος καὶ ἡ ἀρρώστεια τότε εἶναι βαρειά. Τότε ὁ παπᾶς ἔχει τὸ λόγο. Μὲ τὸ «διάβωσμα» μόνο «γίνεται» καλὰ καὶ μὲ τίς «εὐχὲς τοῦ Θεοῦ». Ἡ τρέλλα τί ἄλλο εἶναι ἐκτὸς ἀπὸ ἔργο τοῦ σατανᾶ;

2) Τὰ Κα ρ κ α τ ζ ἔ λ ι α : Ἔχουν κι' αὐτὰ τὰ δωδεκαήμερα στὴ διάθεσή τους νὰ κάνουν ὅ,τι θέλουν. Ἀλλοίμονο σ' αὐτὸν πού γυρίζει ἀργὰ τὸ βράδυ αὐτὸν τὸν καιρὸ. Δὲ θὰ ξεφύγη ἀπ' τὰ καρκατζέλια, πού γυρίζουν σὲ ὅλους τοὺς δρόμους καὶ στὶς αὐλὲς ἀκόμα τῶν σπιτιῶν. Θὰ τοῦ πάρουν τὰ μυαλά. Ἔτσι μόνο τὴ μέρα πού θὰ ἀγιάσουν τὰ νερὰ θὰ γίνη καλά. Πολλοὶ ἔχουν νὰ διηγηθοῦν πολλὰ γιὰ τὰ φαντάσματα. «Μιάφρα ἦμαν στοῦ νυχτέρ, διηγεῖται ἕνας ἀειθαλῆς γέρος. Πέρασι ἡ ὥρα κι' σκόθκα νὰ παένου. Ὅταν βγήκα ὄξου, τρανὸς φόβους μ' ἔπιασι. Ἦταν ὥρα πού ἔβγιναν τὰ φαντάσματα. Μισάνυχτα ἦταν. Στὴν πλατέα ὄταν ἔφτασα, σταμάτσα. Στοῦ πχιᾶδ' ἔβγινι φάντασμα. Κάνου νὰ προυχουρήσου, σταματῶ. Φουβῶμι. Κάνου νὰ γυρίσου πίσου... πού νὰ πάου. Κι' σ' ἄλλις σράτις πχιᾶδια ἦταν. Νά πάου ἀπ' τὰ μνήματα... Πέκ πάλι πιὸ φόβους. Μιά μπρουστά, μιὰ πίσου κι ἀπόφασ' δὲν ἔπιρνα. Μαύρους γίδρους μ' ἔκουφι. Καμιάφρα ξικίντσα πουγάλια — πουγάλια. Μὰ μάτιαμ' στοῦ πχιᾶδ'. Τίπουτα δὲ φαίνονταν. Οὔτι κι' στὰ γιολάκια. Ὅταν κόντιφα εἶπα μέσαμ': θὰ μὴ φρή κι' θὰ μὴ φρή. Θὰ κλείσου τὰ μάτιαμ', θὰ τρέξου κι' δτ' γίν'. Ὅταν πέρασα κι' ἔφτασα κοντὰ στοῦ σπὶτ' τότε κοίταξα πίσουμ' ἀλλὰ δὲν ἦταν τίπουτα. Δὲ θὰ μ' εἶδγι, εἶπα, κι' γλύττουσα. Ξανὰ δὲν πιάσκα ἀργὰ στοῦ νυχτέρ». Καὶ πικὸς δὲν ἔτυχε νὰ δῆ φάντασμα. Λίγο παραπίσω ἀπ' τὴν πλατεία σὲ κάτι χαλάσματα «βγαίνει» μιὰ ἀγελάδα πού τὴν ἀρμέγει μιὰ κόρη. Ὡς καὶ πολλὰ παιδιὰ ἔτυχε νὰ τὴν «δοῦν». Ἐδῶ, πρίν, ἔβγαينه ἀρκοῦδα. Φαίνεται ἄλλαξε μορφή τὸ στυλ.

Τὰ πηγᾶδια, γενικά, τοῦ χωριοῦ εἶναι στοιχειωμένα. Φαίνεται πὼς τὰ συμπαθοῦν ἰδιαιτέρως τὰ στοιχεῖα. Τὴ μέρα χάνονται μέσα στοῦ πηγᾶδι γιὰ νὰ ξαναβγοῦν τὴ νύχτα γεμάτα ἀπὸ κακία γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Στὰ «μπαῖρια», ἔξω ἀπ' τὸ χωριὸ καὶ μερικὲς φορὲς καὶ μέσα στοῦ χωριοῦ, πολλοὶ ἔτυχε νὰ δοῦν τὰ βράδνα φωτιές. Δὲν θὰ ἦταν ἄσχημα νὰ μπορούσε κανένας νὰ τίς πλησιάσῃ καὶ νὰ

σκιάφη. Στό σημείο εκείνο ὑπάρχει θησαυρὸς παραχωμένος. Εἶναι ὁμως ἐπικίνδυνο τὸ πλησίασμα. Κάποιο φάντασμα θὰ ξεπηδήσῃ ἀπ' τὴ φωτιά, μὲ μορφὴ θηρίου, πού τὸ ἔταξε ἢ μοῖρα νὰ φυλάῃ τὸ θησαυρὸ καὶ τότε ἀλλοίμονο στὸν τολμηρό. Τὴ μέρα φυσικὰ καὶ νὰ σκόπη κανένας θὰ εἶναι ἄδικος ὁ κόπος, γιατί ὁ θησαυρὸς ἔξαφανίζεται.

3) Οἱ Ἄρ ά π η δ ε ς : Φοβερὰ κί' αὐτοί' ὄντα. Παρουσιάζονται τὰ βράδυα ἰστὶς ρεματιές, στοὺς ἰδρόμους ἔξω ἀπ' τὸ χωριὸ καὶ σὲ ὄρισμένες ἄλλες γνωστὲς τοποθεσίαι, σ' αὐτοὺς πού τυχαίνει καιμιὰ φορὰ νὰ νυχτωθοῦν στὰ χωράφια τους, ἢ ν' ἀργήσουν μὲ τὰ πρόβατά τους. Ἐνα φαναράκι σὲ τέτοιαι περιπτώσεις μπορεῖ νὰ σώσῃ τὴν κατάσταση.

4) Β ρ υ κ ὀ λ α κ ε ς : Οἱ νεκροὶ πολλὰ φορὰς «ζωντανεύουν» καὶ παρουσιάζονται στοὺς ἀνθρώπους. Ποιὸς τολμάει νὰ περῶσῃ ἀργὰ τὸ θράδυ ἀπ' τὴ «βαθειὰ στράτα». Ἡ Κοιμπούζαινα, μιὰ γριὰ ἀδικοσκοτωμένη στό μέρος αὐτό, ἔχει βρυκολακιάσει καὶ ἐμφανίζεται τὰ βράδυα. Μήπως δὲν εἶναι ἐπικίνδυνο νὰ περῶσῃ κανένας, ἀργὰ τὸ βράδυ ἀπὸ τὰ μνήματα; Ποιὸς ἄλλος φόβος θὰ ὑπῆρχε ἂν δὲ «σηκώνονταν» οἱ νεκροὶ; Σαράντα μέρες μετὰ τὸ Πάσχα, οἱ ψυχὲς τῶν νεκρῶν ξαναγυρίζουν στὰ γνωστά τους μέρη καὶ τοὺς συγγενεῖς τους. Τὴ μέρα τῆς Ἀναλήψεως, μ' ἕνα καθρέφτη ἂν παρατηρήσῃ μέσα σὲ πηγάδι, σκεπασμένος καλὰ μ' ἕνα καιμιὰ ὑφασμα, θὰ δῆς τοὺς συγγενεῖς νεκροὺς. Τρομάζει φυσικὰ ἢ θέα τοῦ νεκροῦ μέσα στὸν καθρέφτη, ἀλλὰ ἡ περιέργεια δὲν ἀφήνει κανένα παιδί νὰ χάσῃ τὴν εὐκαιρία νὰ δῆ νεκρό. Ὅλα τὰ παιδιά τὴ μέρα αὐτὴ κάτι ἔχουν νὰ διηγηθοῦν γιὰ κάποιον νεκρό, πού τὸν εἶδαν μὲ τὰ μάτια τους, μέσα στό πηγάδι.

Γ' ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΛΑ·Τ·ΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ:

Στὸν οἰκισμὸ τοῦ Πραγγί, πού ἄγνωστο πρὶν ἀπὸ πόσα χρόνια ἤρθαν οἱ πρῶτοι κάτοικοι καὶ ἐγκαταστάθηκαν, κατοικοῦν σήμερα περὶ τοὺς 1.300 κατοίκους. Ὅλοι αὐτοὶ πού χρόνια καὶ χρόνια καὶ ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ δέχτηκαν τὴν ἐπίδραση τῶν ἰδίων κλιματολογικῶν συνθηκῶν καὶ ὄλων τῶν ἄλλων παραγόντων πού συντελοῦν στὴ διαμόρφωση τοῦ χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου, ἀποτελοῦν ἕνα κοινωνικὸ σύνολο ὁμοίμορφα ἀναπτυγμένο, πού ἔχει ἔντονα τὰ δικά του γνωρίσματα. Ριζωμένοι, σχεδὸν ὄλοι οἱ κάτοικοι, στὰ ἰσπλάχνα τῆς γῆς ἀπ' ὅπου μὲ ἀφάνταστους κόπους καὶ ἰδρώτα θγάζουν ὄ,τι τοὺς χρειάζεται γιὰ νὰ ζήσουν, ἀισθάνονται τόσο σφιχτὰ δεμένοι μὲ τὸ χυλιοργωμένο χῶμα, πού δὲν εἶναι εὐκόλο γι' αὐτοὺς νὰ «ξεκολλήσουν» γιὰ νὰ δοκιμάσουν τὴν ἀλλαγὴ τῆς ζωῆς. Ἰδιαιτέρα συντηρητικοὶ καὶ εὐλαβικοὶ τηρητῆς αὐτῶν πού κληρονόμησαν, χρειάστηκαν ἀρκετὰ χρόνια γιὰ νὰ τολμήσουν, λίγοι στὴν ἀρχὴ καὶ ἀρκετοὶ σήμερα, νὰ ξεφύγουν ἀπ' τὰ στενὰ πλαίσια τῆς μικρῆς καὶ σφιχτοδεμένης κοινωνίας τους καὶ νὰ ἀκολουθήσουν κάτι καινούργιο καὶ ἀδέβαιο. Ἐτσι, ἢ φύση, οἱ ἴδιαι ἀσχολίαι

τους, τὰ ἴδια ὄνειρα, πόθοι καὶ ἀγωνίες, ἔχουν ἐπιδράσει στὸ χαρακτήρα τους κατὰ τρόπο πὺν τοὺς κάνει νὰ νιώθουν ὅτι ζοῦν ὅλοι τους σὲ μιὰ μεγάλη οἰκογένεια. Φιλήσυχοι στὸ σύνολό τους, διαβιοῦν εἰρηνικὰ καὶ στὴν τακτοποίηση τῶν μικροδιαφορῶν τους επικρατεῖ πνεῦμα συμβιβασμοῦ. Οἱ ἔξαιρέσεις εἶναι ἐλάχιστες, περιορισμένες σὲ γνωστὰ πρόσωπα πὺν δὲ χαίρουν ἐκτιμῆσεως. Γιὰ τοὺς καλοὺς νοικοκυραίους ἡ λύση τῆς μικροδιαφορᾶς μὲ τὴ δικαιοσύνη ἀποτελεῖ προσβολή. Ἐπὶ πολλοὺς θὰ ἀκούσης νὰ λένε: «Σὲ τέτοια πόρτα κόμα δὲν πάτσα». Δὲν ἔχουν πάει σὲ δικαστήριο οὔτε ὡς μάρτυρες. Σὲ ἐποχές ὅπως εἶναι ὁ τρύγος, τὸ θέρος, τὸ ὄργωμα κ.λπ. συντρέχουν ὁ ἕνας στὸν ἄλλο. Ἐἰς δύσκολες καὶ μεγάλες δουλειές τις ἀντιμετωπίζουν ἁμαδικὰ καὶ μὲ κέρφι. Ἡ νοικοκυρὰ τότε δείχνει ὅλη τὴ μαγειρικὴ τῆς τέχνης προκειμένου νὰ εὐχαριστήσῃ αὐτοὺς πὺν ἦρθαν σὲ βοήθεια. Εἶναι λυπηρὸ μόνον, πὺν στὰ κοινωφελῆ ἔργα δὲν παρουσιάζουν καμιά προθυμία γιὰ συνεργασία καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἐλάχιστα ἔργα ἐκτελοῦνται, ἐνῶ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ ἀρκετὰ γιὰ τὸν ἔξωραϊσμό τοῦ χωριοῦ. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἴσως νοσταλγοῦν πολλοὶ τὰ παλιὰ χρόνια, τότε πὺν μὲ ἕνα νεῦμα τοῦ ὁ «μουχτάρς» μπορούσε νὰ συγκεντρώσῃ ὅλο τὸ χωριὸ γιὰ ὅποιαδήποτε κοινοτική ἐργασία. Τότε ἔγιναν, ὅπως λένε, τὰ μεγάλα ἔργα τοῦ χωριοῦ, ὅπως εἶναι τὸ σχολεῖο καὶ ἡ ἐκκλησία.

Ἐπὶ Τουρκοκρατίας ὁ οἰκισμὸς διοικητικῶς ὑπάγονταν στὴν κοινότητα Πυθίου, μὰζι μὲ ἄλλα γειτονικὰ χωριά. Ἀντιπρόσωπος τῆς Κοινότητος, στὸ χωριό, ἦταν ὁ «Μουχτάρς» (πάρεδρος) μὲ τοὺς δυὸ ὡς τρεῖς ἀζαάδες (συμβούλους). Ἡ ἐκλογή τοῦ Μουχτάρ καὶ τῶν ἀζαάδων γίνονταν χωρὶς ἐκλογές. Οἱ ἰσχυροὶ νοικοκυραῖοι, παράγοντες τοῦ χωριοῦ, ἦταν οἱ μόνον πὺν μπορούσαν νὰ ἔχουν γνώμη σὲ θέματα διοίκησης τοῦ χωριοῦ. Αὐτοὶ μέσα στὰ καφενεῖα θὰ ἔλεγαν πάντοτε τὴ σωστὴ γνώμη, ἐνῶ οἱ ἄλλοι θὰ ἔπρεπε νὰ συμφωνοῦν χωρὶς καμιά συζήτηση. Ἄν οἱ νοικοκυραῖοι αὐτοὶ χωρίζονταν σὲ δυὸ - τρεῖς παρατάξεις, τότε ἡ ἰσχυρότερη παράταξη, πὺν μπορούσε νὰ ἔχῃ μὲ τὸ μέρος τῆς τοὺς περισσότερους κατοίκους, ἐπικρατοῦσε κι' ἐπέβαλε τὶς ἀπόψεις τῆς.

Καὶ στὸ θέμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ Μουχτάρ τὸ ἴδιο γίνονταν. Ὁ ὑποψήφιος γιὰ τὴ θέση αὐτὴ, πὺν ὑποστηρίζονταν ἀπὸ τοὺς πιδ ἰσχυροὺς, κέρδιζε τὸν ἀγῶνα καὶ κάποιον βράδον μέσα στὸ καφενεῖο τὸν παρουσίαζαν καὶ μὲ τὴ σύμφωνη γνώμη καὶ τῶν ἄλλων κατοίκων, ἂν καὶ αὐτὸ δὲν ἔπαιξε ἰσπουδαῖο ρόλο στὴν ἐκλογή ἢ μὴ, γινόταν ἐπισήμως «Μουχτάρς» τοῦ χωριοῦ καὶ παραλάμβανε τὸ «Μιουχιούρ» (σφραγίδα). Πολλές φορές συνέβαινε, στὴν παράδοση ἀπ' τὸν παλιὸ καὶ τὴν παραλαβὴ τοῦ μιουχιούρ ἀπ' τὸ καινούργιο Μουχτάρ, νὰ δημιουργοῦνται μικροπερισόδια, πὺν γιὰ νὰ λήξουν, περνοῦσαν ἀκόμα κι' ἀπ' τὸ στάδιο τοῦ ξυλοδαρμοῦ. Δὲν ἦταν καὶ τόσο εὐχάριστο γιὰ τὸν παλιὸ Μουχτάρ, πὺν χρόνια εἶχε δεμένο στὸ ζωνάρι του τὸ μιουχιούρ καὶ δὲν τὸ ἀποχωρίζονταν οὔτε καὶ τὴ νύχτα, παρὰ μονάχα ὅταν τὸ ἔβγαζε νὰ σφραγίσῃ κάθε ἐπίσημο ἔγγραφο κι' αὐτὸ σὲ μιὰ περιορισμένη διαδρομὴ ἀπόλυτα ἐλεγχομένη ἀπὸ ἕνα χονδρὸ

σχοινί, ἢ ἄλυσσιδα μάκρους 50 περίπου ἑκατοστῶν, ὅσο νὰ φτάνη ἀπ' τὴ μέση του στοῦ ἔγγραφο, νὰ τὸ παραδώσῃ τώρα ἴσως γιὰ πάντα ἰστὰ χέρια κάποιου ἄλλου, ποὺ δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ ἔχῃ τὴν ἴδια ἀξία μ' αὐτόν.

Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, πολλές φορές, ἔπρεπε ν' ἀγωνιστῆ ὅσο μπορούσε καὶ ν' ἀντισταθῆ στὴν παράδοσή του, μὲ τὴν κρυφὴ ἐλπίδα, πὼς ἴσως θὰ τὰ κατάφερνε νὰ τὸ κρατήσῃ τὸ μουχιούρ καὶ φυσικὰ καὶ τὸ ἀξίωμα, μιὰ καὶ χωρὶς μουχιούρ δὲν ἦταν δυνατὸ ν' ἀισκῆσῃ τὰ «ὕψηλά» καθήκοντά του ὁ νέος. Μερικὲς φορές, βέβαια, τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ἀντίθετο ἀπ' αὐτὸ ποὺ περιέμενε κανένας καὶ οἱ συνέπειες τῆς δυναμικότητος ἀρκετὰ δυσάρεστες, ἂν βέβαια κρίνουμε ἀπ' τὸ παρακάτω περιστατικὸ, ποὺ ἔγινε σὲ μιὰ τέτοια «σπελετῆ» παράδοσης καὶ παραλαβῆς τοῦ μουχιούρ.

«Μιάφορα ἕνας Μουχτάρς δὲν παρῆδουσι τοῦ μουχιούρ στοὺν κινούργιου. Πέρασι μιὰ μέρα, πέρασαν δυὸ κι' τρεῖς, τίπουτα. Τότι μαζώθ'καν αὐτοὶ ποὺ ὑποустῆζαν τοὺν κινούργιου κι' ἔστησαν καρτέρ. Φύλλαξαν, φύλλαξαν, ὅσπου φάνκι νὰ ἔβριτι παληὸς Μουχτάρς. Βγήκαν τότε μπρουστάτ' κί τοὺν σταμάτσαν. Πρῶτα τοὺν εἶπαν μί τοῦ καλὸ νὰ τοῦ παραδώσ' τοῦ μουχιούρ. Κεῖνους τίπουτα. Μί κανένα πρόπου δὲν ἦθιλι νὰ ποὺ δώσ! Εἰδγίαν κι' ἀπούδιαν ὅτι δὲ γίνητι μί τοῦ καλὸ κί ἰότι τοὺν πιάουν ὄλ' μαζί κί τοὺν ἀρχινοῦν στοῦ ξύλου. Ὅτ'στρα ἔπιασαν μ' ἔλ'σαν τοῦ μουχιούρ ποὺ τοῦ ζ'νάρ'τ' κί τοῦ παρῆδουσαν στοὺν κινούργιου κι' ἔτσ' ἔγινι ἐπίσημα Μουχτάρς τοῦ χωριοῦ.»

Ἀργότερα, ἐπὶ Τουρκοκρατίας πάλι, τὸ μουχιούρ καθιερώθηκε καὶ γιὰ κάθε ἀρχηγὸ οἰκογενείας. Μ' αὐτὸ, ἀντι γιὰ τὴν ὑπογραφή του, ποὺ λίγοι μπορούσαν νὰ τὴ βάλουν, σφράγιζε ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας κάθε ἔγγραφο ποὺ χρειάζονταν τὴν ὑπογραφή του. Ἄλλα σημαίνοντα πρόσωπα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Μουχτάρ καὶ τοὺς ἀξιαδέες, μέσα στοῦ χωριό, ἦσαν ὁ παπάς, οἱ ψαλτάδες, ὁ δάσκαλος, ὁ ἀγροφύλακας, ὁ κλητήρας, ὁ χοιροβοσκὸς καὶ ὁ βοσκὸς τῶν βοσειδῶν. Ὅλοι αὐτοί, ὑπάλληλοι τοῦ χωριοῦ πρώτης κατηγορίας, καὶ καθένας ξεχωριστὰ ἀπαραίτητος στὸν τομέα του, ἦταν βασικοὶ παράγοντες τῆς καλῆς λειτουργίας τῶν κοινῶν πραγμάτων. Πληρώνονταν σὲ εἶδος. Τὴν ἐποχὴ τῆς παραγωγῆς γύριζε, ὁ καθένας ἀπ' αὐτοὺς ξεχωριστὰ, ἀπὸ σπῆτι σὲ σπῆτι μ' ἔπαιρνε τὸ «δίκηο του». Ἔτσι κάθε χρόνο, τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἄη - Δημήτρη καὶ μέσα στοῦ κεντρικὸ καφενεῖο τοῦ χωριοῦ συγκεντρωμένοι ὅλοι οἱ νοικοκυραῖοι, συζητοῦσαν γιὰ τὴν πρόσληψη νέων ὑπαλλήλων, ἐκτὸς τοῦ παπα καὶ τοῦ δάσκαλου, μιὰ καὶ τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη ἔληγε ἡ σύμβαση μὲ τοὺς παληοὺς καὶ καθώριζαν τὸ ὕψος τῆς ἐτήσιας ἀμοιβῆς των, ποὺ ἔπρεπε νὰ εἶναι λογικὴ. Ἄν παρουσιάζονταν πολλοὶ υποψήφιοι γιὰ τὴν ἴδια θέση, τότε αὐτὸς ποὺ εἶχε τις λιγώτερες ἀπαιτήσεις, κέρδιζε τὴ θέση. Γίνονταν ἄς ποῦμε, ἕνας μειωδοτικὸς, προφορικὸς, διαγωνισμὸς. Ἀπ' τὴ στιγμὴ ποὺ συμφωνοῦσαν τὰ δυὸ ἐνδιαφερόμενα μέρη, κάτοικοι καὶ υποψήφιος ὑπάλληλος, σὲ ὅλες τις λεπτομέρειες, ὁ υποψήφιος ἀναλάμβανε τὰ καθήκοντά του γιὰ ἕνα χρόνο. Κατὰ καιροὺς προέβαινε καὶ σὲ μερικὲς εἰσπράξεις

ἀπ' τοὺς κατοίκους, γιὰ τὴν συντήρηση τῆς οἰκογενείας του μέχρι τὴν ἐποχὴ τῆς παραγωγῆς, ὁπότε μποροῦσε νὰ τὰ εἰσπράξῃ ὅλα.

Γιὰ τοὺς καλοὺς νοικοκυραίους ὁ «λόγος» φυσικὰ τηρεῖται καὶ γι' αὐτὸ δὲ χρειάζεται κανένα γραφικὸ συμφωνητικόν. Τὴν προφορικὴ συμφωνία τὴν ἐφαρμόζαν καὶ ὅσοι δὲν ἔτυχε νὰ βρεθοῦν στὸ καφενεῖο τῆ βραδυὰ ποὺ συζητήθηκε τὸ θέμα καὶ πάρθησαν οἱ ἀποφάσεις.

Σήμερα φυσικὰ τὰ πράγματα ἔχουν ἀλλάξει καὶ μόνο οἱ γέροι θυμοῦνται κάπου - κάπου τὴν γραφικότητα τῶν παλιῶν αὐτῶν συνηθειῶν καὶ τὰ διηγῶνται γιὰ νὰ δείξουν πῶς κι' αὐτοί, στὰ χρόνια τῆς δράσης τους, κάποιο σπουδαῖο ρόλο ἔπαιξαν στὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΧΩΡΙΟΥ ΣΙΔΗΡΩ ΣΟΥΦΛΙΟΥ

Θεοδώρου Φυλλαρίδη (Διδασκάλου)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν συλλογὴν λαογραφικῆς ὕλης θεβαίως κατὰ πρῶτον εἶναι ἡ ὕπαρξις, εἰς τὸν τόπον ὅπου θὰ γίνῃ αὐτή, ἐνὸς λαοῦ γηγενοῦς μὲ κοινὰς λαϊκὰς παραδόσεις, ἴδια ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ ὁποίου ἡ καταγωγὴ νὰ χάνεται στὸ παρελθόν. Τότε καὶ ἡ πρὸς συλλογὴ ὕλη εἶναι πλουσία καὶ ὁ πρό-



πος καὶ τὰ μέσα θὰ βοηθήσουν καλύτερον πὸν συλλέκτην. Ὑπάρχουν ὅμως τόποι καὶ χωριά, ἐλάχιστα ὅπου δὲν ὑφίσταται καμμιὰ ἀπὸ τὰς προϋποθέσεις αὐτάς. Καὶ ἡ ἱστορία τοῦ τόπου αὐτοῦ εἶναι πρόσφορη καὶ οἱ κάτοικοι προέρχονται ἀπὸ

διαφορετικά μέρη με ιδιαίτερα ήθη και έθιμα. Υπάρχει βέβαια και στους τόπους αυτούς μιὰ ζωή με στοιχεία τὰ ὁποῖα δανείστηκαν ἀπὸ τὸν τόπον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον κατάγονται, ὡς εἶναι ἡ καλλιέργεια τῆς γῆς, ἡ ποιμενικὴ ζωὴ, ἡ ἀμφοτε-
σις, οἱ ἰσνῆθειες στὶς διάφορες γιορτὲς καὶ περιστάσεις, κατὰ τὴν γέννησιν, τὸν γάμον κ.τ.λ. Ἀλλὰ εἶναι δύσκολον εἰς τὸν λαογράφον νὰ συλλέξῃ τὴν ὕλην διό-
τι οἱ παραδόσεις αὐτὲς δὲν παρουσιάζουν κάποιαν ὁμοιογένειαν.

Προκειμένου, ἐπὶ τοῦ θέματος, ἡ συλλογὴ αὐτὴ νὰ πραγματοποιηθῇ εἰς τὸ χωρίον Σιδηρῶ ὅπου ἐκτὸς τῶν δυσκολιῶν αἱ ὁποῖαι ἀνεφέρθησαν εἶναι καὶ



Εἰκ. 1. Ὁ δρόμος ὁ ὁποῖος ὁδηγεῖ εἰς αὐτὸ διασχίζει τὸ πυκνὸ δάσος

τὸ ὅτι οἱ κάτοικοι εἶναι ὅλοι νέοι καὶ ὡς ἐκ τούτου καθίσταται δυσκολωτέρα αὐ-
τὴ ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχουν πληροφοριολόγοι. Ὡς ἐκ τούτου θεώρησα καλὸν καὶ
συμφερότερον, καὶ θὰ παρακαλέσω τὸν κ. Ἐπιθεωρητὴν ὅπως μὲ συγχωρήσῃ
διὰ τὴν πρωτοτυπίαν μου αὐτὴν, ν' ἀναφερθῶ εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ χωριοῦ
αὐτοῦ μὲ τὸν τίτλον: «Ἡ γέννησις ἐνὸς χωριοῦ». Ἡ ὅλη ἐργασία θὰ πλαισιωθῇ
καὶ μὲ διάφορες γραφικὲς παραστάσεις καὶ ἰστίτια.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΣ: Βορειοδυτικῶς τῆς πόλεως
Σουφλίου καὶ εἰς ἀπόστασιν 25 χιλιομέτρων εὐρίσκεται ἓνα μικρὸ χωριὸ Πο-
μάκων ἢ «Ντιμίριαν» (Σιδηρῶ). Ὁ δρόμος ὁ ὁποῖος ὁδηγεῖ εἰς αὐτὸ δια-

σχίζει τὸ πυκνὸ δάσος (εἰκ. 1) καὶ σὲ μερικὰ μέρη εἶναι τόσο δύσβατος, πὺν μόνον Πομάκοι μὲ τὰ μουλάρια μποροῦν νὰ τὸν διαβουῦν. Τὸ ὄλον μῆκος τοῦ δρόμου πὺν περνᾷ μέσα ἀπὸ τὸ δάσος φθάνει τὰ 10 χιλιόμετρα. Φθάνοντας στοὺς πρόποδες τοῦ βουνοῦ τοῦ «Ἄντὰ - Τεπέ» τὸ δάσος ἀραιώνει καὶ σχηματίζεται ἓνα μέρος ἀνοικτὸ ὅπου κάπου - κάπου ξεφυτρώνουν ἀραιὰ τὰ σπίτια τῶν Πομάκων μὲ τίς ἀπὸ χάρτιο στέγες τους. (εἰκ. 2). Στὸ κέντρο τοῦ



Εἰκ. 2. Κάπου κάπου ξεφυτρώνουν ἀραιὰ τὰ σπίτια τῶν πομάκων.

τόπου αὐτοῦ τὰ σπίτια εἶναι λίγο πυκνότερα καὶ ἀνάμεσά τους ξεπροβάλλει ἡ κορυφή ἑνὸς μιναρέ πὺν τζαμιοῦ. Δίπλα ἀπὸ τὸ ὑποτυπώδες αὐτὸ χωριὸ ὑπάρχει μιὰ τοποθεσία γυμνὴ ἀπὸ δένδρα, ἀποτελούμενη ἀπὸ ἐκτάσεις χέρσων χωραφῶν ἢ «Ντουμπράβα» (εἰκ. 3). Ἐκτὸς ἀπὸ πληροφορίες παλαιῶν Τούρκων κατοίκων τὰ χωράφια αὐτὰ ἦσαν κτήματα παλαιῶν Τούρκων σιφλικάδων πὺν κατοικοῦσαν σ' αὐτὸ τὸ χωριὸ μπρῆστα ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Πράγμα πὺν ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν θεμελίων ἀπὸ παλαιὰ κτίσματα. Τὸ μέρος αὐτὸ, «ἡ Ντουμπράβα» ἔμελλε νὰ γίνῃ ὁ τόπος ὅπου θὰ ἐδημιουργεῖτο ἓνα νέο ἑλληνικὸ χωριό.

Η ΚΤΙΣΙΣ: Τὸ 1957—58 κατόπιν κυβερνητικῶν ἀποφάσεων διάφορες παραμεθόριες περιοχὲς τῆς Θράκης ἔπρεπε νὰ διανεμηθοῦν σὲ διάφορους ἀκτῆμονας τῶν γύρω χωριῶν πρὸς ἀποσυμφόρησην τῶν κατοίκων πού παρουσιαζόταν στὰ χωριά αὐτὰ ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν ὅλων αὐτῶν τῶν ἐδαφῶν ἀφ' ἑτέρου. Μία ἀπὸ τὶς περιοχὲς αὐτὲς ἦταν καὶ ἡ «Ντουμπρόβα» τοῦ Σιδηροῦ. Πρὸ τοῦ γίνῃ ἡ τελικὴ ἐγκατάστασις τῶν κατοίκων εἰς τὴν ἐν λόγω περιοχὴν ἔπρεπε νὰ διανοιχθῇ κατάλληλος δρόμος διὰ τὴν εὐκόλον μεταφορὰν ὅλων τῶν ὑλικῶν πού θὰ χρειαζόταν διὰ τὴν οἰκοδόμησιν τῶν οἰ-



Εἰκ 3. Ὑπάρχει μιὰ τοποθεσία ἡ «Ντουμπρόβα».

κιῶν ἀλλὰ καὶ ἀργότερα θὰ συνδέετο τὸ χωριὸν μὲ τὴν κεντρικὴ πόλιν. Πρὸς τοῦτο εἰδικὰ συνεργεῖα τῆς Ὑ.Ε.Β. διὰ μέσου τοῦ πυκνοῦ δάσους κατάρθωσαν νὰ διανοίξουν δρόμον πού συνέδεε τὴν περιοχὴν μὲ τὴν πόλιν τοῦ Σουφλίου. Ἐπελέγησαν ἀργότερον τὰ χωριά, οἱ Κοινότητες τῶν ὁποίων κοινοποίησαν εἰς τοὺς κατοίκους διαταγὴν τῆς Νομαρχίας Ἐβρου σύμφωνα μὲ τὴν ὁποίαν ὅσοι ἀπὸ τοὺς κατοίκους ἤθελαν μποροῦσαν νὰ ὑποβάλουν αἴτησιν ὅτι ἐπιθυμοῦν νὰ μεταβοῦν αἰκογενειακῶς εἰς τὴν ἐν λόγω περιοχὴν.

Τρεῖς ἦσαν οἱ Κοινότητες στίς ὁποῖες ὑπεβλήθησαν αἰτήσεις διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν. Ἡ Κοινότητα Μάνης Διδυμοτείχου, ἡ Κοινότητα Καρωτῆς Διδυμοτείχου καὶ ὁ Ἄγιος Σουφλίου. Τοιοῦτοτρόπως μέχρι τέλους τοῦ θέρους τοῦ 1959 εἶχον ἐπιλεγῆ οἱ οἰκογένειες ποὺ θ' ἀποτελοῦσαν τοὺς κατοίκους τοῦ νεοῖδρυθησομένου χωριοῦ. Ἀπὸ τὴ Μάνη εἶχον ἐπιλεγῆ 40 οἰκογένειες, ἀπὸ τὴν Καρωτῆ 50 καὶ ἀπὸ τὸ Σουφλί 20.

Τὸ Νομαρχιακὸ Ταμεῖο εἶχε καταβάλλει σὲ κάθε οἰκογένεια τὸ ποσὸν τῶν 55 χιλιάδων δραχμῶν διὰ τὴν κατασκευὴν κατοικιῶν, σταύλων, ἀποθηκῶν, καὶ ἀφοδευτηρίων. Ὅλες οἱ οἰκίαι σχεδόν, ἐκτὸς μερικῶν, εἶχον τὸ ἴδιον σχέ-



Εἰκ. 4. Ὅλες οἱ οἰκίαι ἔχουν τὸ ἴδιο σχέδιο.

διο. (εἰκ. 4). Ἡ κατοικία ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα διάδρομο ἑκατέρωθεν τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἀνὰ ἓνα δωμάτιο. Ὅπισθεν τῆς οἰκίας κατασκευάσθη καὶ ὁ σταῦλος διὰ τὰ ζῶα μετ' ἀποθήκης καὶ εἰς κατάλληλον δὲ θέσιν καὶ τὸ ἀφοδευτήριον. Ὅλες δὲ οἱ κατοικίαι οἰκοδομήθησαν σὲ οἰκώπεδα τὰ ὁποῖα διανεμήθησαν κατόπιν κληρώσεως εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους. Κατενεμήθησαν δὲ κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε ἀργότερα τὸ χωριὸν παρουσίαζε ἰσχέδιο πόλεως. Τὴν ἀνοιξὴ δὲ τοῦ 1960 ἡ ἔρημη καὶ ἄγρια περιοχὴ τῆς «Νιουμπράβας» εἶχε μετατραπῆ σ' ἓνα ὁμορφο καινούργιο χωριὸν.

Η ΖΩΗ ΤΟΥ: 1. **Μετακόμισις:** Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος τοῦ 1959 ἀκόμη ἄρχισαν μερικὲς οἰκογένειαι νὰ μετακομίζουν ἀπὸ τὰ παλαιὰ τους χωριὰ καὶ νὰ ἐγκαθίστανται εἰς τὸ καινούργιο. Οἱ οἰκογενεάρχαι, νέοι ποὺ οἱ περισσότεροι μόνον εἶχον ἀπολυθῆ ἀπὸ τὸν στρατό, μετὰ τὴν ἐπιβίωσιν τῆς οἰκογενείας τους ποὺ ἀποτελεῖτο ἀπὸ τὴν σύζυγον καὶ τὰ 3 ἢ 4 μικρὰ

παιδιά επιβιβαζόταν σέ αυτοκίνητα και μετέβαινον εις τὸν καινούργιο τους τόπο. Ὁ καλὸς και νεοανοιχθεὶς δρόμος ἔδιδε εἰς αὐτοὺς τὸ συναίσθημα τῆς σιγουριᾶς ἂν και κατ' ἀρχὰς αἰσθανόταν μιὰ ἀπογοήτευσιν ὅταν ἔβλεπαν νὰ ὀδηγοῦνται μέσα σὲ δάση ἀπὸ πανύψηλα δέντρα. Οἱ περισσότεροὶ δὲ αἰσθανόταν δέος και πάθειαν ἱλιγγο, ὅταν διάβαιναν μιὰ γέφυρα κάτω ἀπὸ τὴν ὁποία ἔχασκε μιὰ βαθειὰ χαράδρα (εἰκ. 5). (Ἡ γέφυρα αὐτὴ ἦταν τὸ μόνον



Εἰκ. 5. Ἡ γέφυρα.

κομμάτι τοῦ δρόμου τὸ ὁποῖο ἐτόλμησε ν' ἀντισταθῆ και νὰ μείνη ἀνέπαφο διατηρώντας τὴν παλαιὰ του αἴγλη, εἰς τὰ σύγχρονα μέσα ὁδοποιίας. Εἶναι κατασκευασμένη ἀπὸ μεγάλους λίθους σὲ σχῆμα καμάρας, τῆς ὁποίας τὸ ὑψηλότερο σημεῖο ἀπὸ τὴν χαράδρα εἶναι 25 μέτρα, τὸ δὲ μῆκος της 50. Κατὰ πληροφορίες δὲ ἔχει ζωὴν 600 ἐτῶν πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπιβεβαιώνουν και οἱ σταλακτίτες ποὺ ἔχουν σχηματισθῆ στὴν καμάρα μὲ μῆκος 10 πόντων). Τὸν Μάιο τοῦ 1960, ὅλες οἱ οἰκογένειες τοῦ χωριοῦ εἶχαν ἐγκατασταθῆ στὰ σπίτια τους.

2. Κ ο ι ν ω ν ι κ ῆ ζ ω ῆ: Οἱ νέοι ἄποικοι τοῦ χωριοῦ ἔπρεπε τώρα μόνον τους νὰ δώσουν ζωὴ εἰς τὸν νέο τόπο τους. Ἀλλὰ σ' ἓνα χωριὸ ποὺ καθ' ἓνας ἔχει τὰ δικὰ του ἦθη και ἔθιμα εἶναι δύσκολος ἡ συναναστροφή μεταξὺ τους. Και τὸ κυριώτερο, ἔλειπαν ἀπὸ τὸ χωριὸ τὰ μέσα και τὰ πρόσωπα τὰ

ὅποια θὰ συντελοῦσαν πρὸς τὸν σκοπὸ αὐτό. Οὔτε Ἐκκλησία ὑπῆρχε στὸ νέο χωριὸ οὔτε Σχολεῖο. Τὸ μέρος εἰς τὸ ὅποιο μπορούσαν νὰ συναντηθοῦν οἱ κάτοικοι κατὰ τὶς ἐλεύθερές τους ὥρες ἦταν ἓνα μικρὸ καφενεδάκι μακριὰ στὸν τούρκικο μαχαλά. Κι' αὐτὸ ὅμως γέμιζε ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ Πομά-



Εἰκ. 6. Οἱ ὅποιοι κάθονταν στὰ χονδροκαμωμένα τραπέζια.

κους οἱ ὅποιοι κάθονταν στὰ χονδροκαμωμένα τραπέζια του καὶ συζητοῦσαν στὴν ἀκαταλαβίστικη γλῶσσα τους κοιτάζοντας μὲ μαχυποψία τοὺς Ἕλληνες (εἰκ. 6).

Μετὰ ἓνα χρόνο στὸ νέο χωριὸ ἀνηγέρθη νέο διδαστήριον καὶ τὸ Σχολεῖο τὸ ὅποιο στεγαζόταν στὸ τουρκικὸ μετεφέρθη εἰς τὸ νέο χωριὸ. Οἱ περισσότεροι κάτοικοι τώρα ἔφεραν ἀπὸ τὰ παλαιὰ χωριά καὶ τὰ παιδιά τους τὰ ὅποια εἶχαν ἐκεῖ γιὰ τὸ λόγο ὅτι δὲν ὑπῆρχε Σχολεῖο. Τὸ χωριὸ σιγά - σιγά τώρα ἄρχισε νὰ παίρνῃ ζωή. Κατὰ τὶς γιορτὲς καὶ Κυριακὰς στὴν αὐλὴ τοῦ Σχολείου μαζεύονται ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ καὶ μὲ πρωτοβουλία τοῦ διδασκάλου χορεύουν τοὺς ὠραίους καὶ γραφικούς χοροὺς τῆς παλαιᾶς των πατρίδας. Μὲ διάφορες γιορτὲς ποὺ διοργανώνει τὸ Σχολεῖο κατὰ τὶς ἐθνικὰς γιορτὲς στὸ νέο χωριὸ ἄρχισε νὰ καλλιεργῆται καὶ τὸ ἐθνικὸν στοιχεῖο. Ἡ καθημερινὴ ἔπαρσις καὶ ὑποστολὴ τῆς σημαίας στὸ χῶρον τοῦ Σχολείου ἀναπερώνει τὸ ἐθνικὸν συναίσθημα τῶν κατοίκων. Ἀργότερα μὲ τὸ κτίσιμο καὶ

τῆς Ἐκκλησίας σιγά - σιγά ἡ ζωὴ τοῦ χωριοῦ ἀρχίζει νὰ παίρνῃ τὸν κανονικὸ ρυθμὸ ἐνὸς συνηθισμένου χωριοῦ.

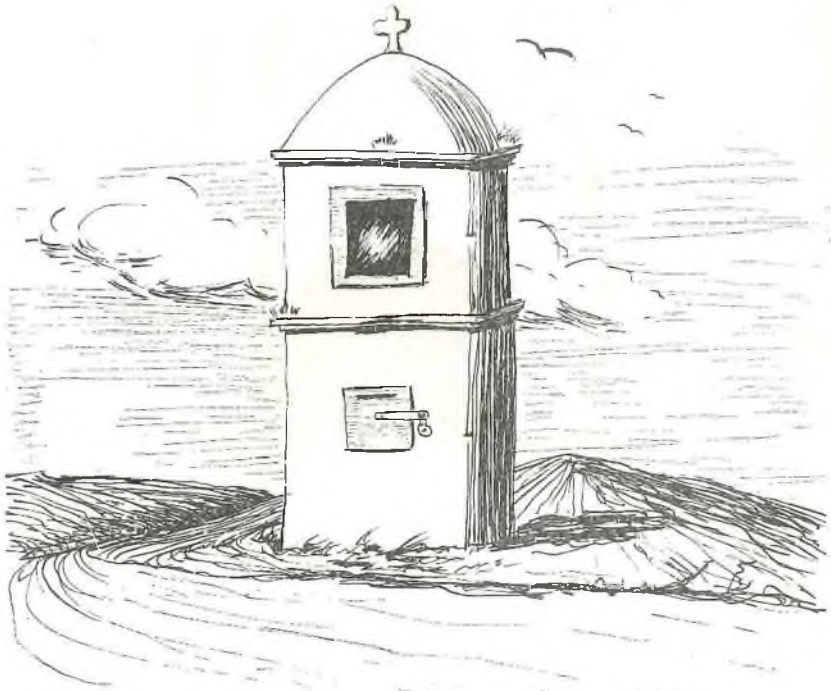
3. Ἡ θ ἡ κ α ἰ ἔ θ ι μ α: Ἐπειδὴ τὸ χωριὸ εἶναι ἀκόμη νέο δὲν παρατηρεῖται ἐκεῖνη ἡ κίνηση καὶ γραφικότητα ποὺ παρουσιάζεται σὲ διάφορα



παλαιὰ χωριά κατὰ τὶς διάφορες γιορτὲς ὅπως εἶναι τὸ Πάσχα, τὰ Χριστούγεννα, οἱ Ἀποκριτὲς κ. ἄ. Μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου οἱ δύο κοινότητες (δηλ. τῶν Τούρκων καὶ Ἑλλήνων) ἤρχισαν νὰ ἔρχονται σὲ ἐπικοινωνία καὶ οἱ Ἕλληνες νὰ νύθουσι διάφορα ἔθιμα ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν Τούρκων. Ἐτσι πολ- λὲς φορὲς στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ οἱ κάτοικοι μαζεύονται καὶ χορεύουν διά- φορους χοροὺς ὑπὸ τὴν συνοδεία τῶν τουρκικῶν ὀργάνων δηλ. τοῦ «ταμπούρ- λου» καὶ τὴν τὴν τοῦ «ζουρνά», ζουρνάς = εἶδος πνευστοῦ ὀργάνου.

Ἄλλὰ ἓνα ἔθιμο ὑπὸ ὁποῖο λαμβάνουν μέρος σχεδὸν ὅλοι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ εἶναι τὸ κυνήγι τοῦ λύκου. (Ἡ περιοχὴ αὐτὴ εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν περιοχὴ τῆς Θράκης ἵστὰ δάση τῆς ὁποίας ζοῦν πολλὰ ἄγρια ζῶα ἰδίως λύκοι). Ἡ συνή- θεια αὐτὴ ἔχει καταστήσει ἔθιμο γιατί πολὺ συχνὰ οἱ κάτοικοι ἐπιδίδονται σ' αὐτὸ γιὰ νὰ προφυλάξουν τὰ ζῶα τους ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὰς τῶν λύκων. Ἐτυχε νὰ βρεθῶ κι' ἐγὼ σὲ μιὰ τέτοια ἐξόρμησις ἢ ὁποία λέγεται «παγάνα», παγάνα = παγίδα.

“Όλοι οί ἄρρενες κάτοικοι τοῦ χωριοῦ μαζεύονται καί ὑπὸ τὴν καθοδήγηση ἐνὸς πεπειραμένου κνηγοῦ χωρίζονται σὲ δύο ομάδες. Διαλέγουν τὴν περιοχὴ τοῦ δάσους ὅπου ἔχει κάνει τὴν ἐμφάνιση ἀγέλη λύκων καὶ τὴν περισφίγγουν κυκλικῶς ἀπὸ ὅλες τὶς μεριές. “Όλοι δὲ ἀνεξαρτήτως κρατοῦν διάφορα θορυβοποιὰ ὄργανα (εἰδικὰ ξύλα, παλιοτενεκέδες κ.ἄ.) καὶ μὲ τὸ σύνθημα τοῦ ἀρχηγοῦ ἀρχίζουν ὅλοι νὰ τὰ κτυπᾶνε καὶ νὰ προχωροῦνε συγχρόνως πρὸς τὸ κέντρο τῆς περιοχῆς. Ἐπὶ τοὺς ἄνδρες δὲ τοῦ κύκλου αὐτοῦ μερικοί, οἱ πιδ ἔμπειροι, φέρουν



μαζί τους κνηγετικά ὄπλα καὶ παραμονεύουν ἔτοιμοι νὰ πυροβολήσουν προχωρώντας λίγα βήματα πιδ μπροστά, ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ὁ κλοιὸς αὐτὸς ὀλοένα περισφίγγεται καὶ μικραίνει μέχρι πού ὁ ἕνας ἐφάπτεται τοῦ ἄλλου. “Όλα δὲ τὰ ἀγρίμια τὰ ὁποῖα ἔτυχε νὰ βρεθοῦν μέσα εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν μαζεύονται κι’ αὐτὰ πρὸς τὸ κέντρο. Πολλὰ ἐξαγριωμένα τολμᾶνε νὰ διασπᾶσουν τὸν κλοιὸ καὶ νὰ διαφύγουν. Κανεὶς ὅμως ἀπὸ τοὺς ὄπλοφοροῦντας δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πυροβολήσῃ, πρὸς ἀποφυγὴν δυστυχημάτων, παρὰ μόνον ὅταν πρόκειται περὶ λύκου. Βλέπεις τότε λαγούς, ἀλεπούδες, τσακάλια κ.ἄ. νὰ προσπαθοῦν νὰ διαφύγουν ἀπὸ τὰ πόδια τῶν ἀνδρῶν. Στὸ τέλος ὅταν πιδ ὅλοι ἔχουν συναντηθῆ σ’ ἕνα ξέφωτο σημεῖο τοῦ δάσους μέσα στὸν κύκλο δὲν βρίσκονται παρὰ μόνον λύκοι.

Με τὸ νέο δὲ σύνθημα τοῦ ἀρχηγοῦ πυροβολοῦν ὄλοι καὶ τὰ θηράματα ἔχουν πέσει νεκρά.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ πιὸ μέγας λύκος γδέρνεται καὶ τὸ δέρμα του γεμίζεται μὲ χόρτο. Ἀργότερα δὲ ὅταν ἐπιστρέψουν στὸ χωριὸ ἕνας ἀπὸ τοὺς κυνηγοὺς περιφέρει αὐτὸν σ' ὄλο τὸ χωριὸ ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι ἀκολουθούμενος ἀπὸ κάποιον ὁ ὁποῖος κρατῶντας ἕνα ταμποῦρλο κτυπᾷ αὐτὸ μὲ θόρυβο. Αὐτὸς δὲ πού κρατᾷ τὸν λύκο σὲ κάθε στάση μὲ ἕνα ραβδί κτυπᾷ τὸ παραγεμισμένο τομάρι τοῦ λύκου προφέροντας διάφορα ἀκαταλαβίστικα λόγια γιὰ νὰ ἐξευμενίσουν λένε τὰ πνεύματα.

Αὐτὸ εἶναι ἕνα ἔθιμο τὸ ὁποῖο μὲ τὸν πρωτογονισμό καὶ τὶς ἀπρόοπτες ἐξελίξεις ἔχει συνεπάρεῖ ὄλους τοὺς ἄρρενες κατοίκους τοῦ χωριοῦ, πού συχνὰ ἐπιδίδονται σ' αὐτό.

Ἐξακολουθεῖ καὶ μέχρι σήμερα νὰ ἰσχύη τὸ ἔθιμο τῆς παγάνας δηλ. τὸ ὁμαδικὸ κυνήγι τοῦ λύκου.

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΡΩΜΗΟΚΑΤΣΙΒΕΛΛΩΝ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

Δ. ΔΙΑΚΟΥ — Μ. ΠΡΩΙΚΟΠΟΥΛΟΥ Διδασκάλων - Ζ. ΔΕΜΕΡΤΖΗ Νηπ.) γοῦ

Α'. ΓΕΝΙΚΑ. Στὸ Διδυμότειχο, στὴν πανάρχαια αὐτὴ καὶ ἱστορικὴ πολιτεία τῆς Θράκης, κατοικεῖ, ἀπ' τὸν παλιὸ καιρὸ μιὰ φυλὴ γύφτων, πού προσβεύει τὴν ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ Θρησκεία.

Ἄπ' τὸ ντόπιο Ἑλληνικὸ πληθυσμὸ οἱ γύφτοι αὐτοὶ ὀνομάζονται Ρωμηοκατσιβέλλοι. Ἀπὸ ποῦ ἦλθαν καὶ πότε ἀκριβῶς ἔχουν ἐγκατασταθῆ στὸ Διδυμότειχο παραμένει ἄγνωστο. Σήμερα κατοικοῦν ἑξακόσιες (600) περίπου ψυχές, ἀπ' αὐτούς, σὲ τρεῖς περιοχὲς τῆς πόλεως. Στὴ Βορειοανατολικὴ περιοχὴ, κοντὰ στὸ Ἑθνικὸ Γυμναστήριο, στὴ νοτιοανατολική, δίπλα στὸν Κίζιλ - Ντερέ (Ἐρυθροπόταμο) καὶ στὴν ἀνατολική, λίγο ἑξέμακρο ἀπ' τὸ νεόκτιστο διδακτήριον τοῦ Γυμνασίου. Ὁ συνοικισμὸς στὴν ἀνατολικὴ πλευρά, ἰδρύθηκε ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια (1961) καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 14 ὁμοίμορφα σπιτάκια, κτισμένα ἀπὸ τὸ Κράτος, γιὰ ἰσάριθμες οικογένειες, πού τὰ σπιτία των κατεδαφίστηκαν ὑποχρεωτικά, ὅταν τὸ 1960 ἔγινε τὸ ἀνάχωμα στὸν Ἐρυθροπόταμο. Οἱ ἄλλοι δύο συνοικισμοὶ ὑπῆρχαν ἀνέκαθεν. Ἡ μορφὴ καὶ τὰ σωματικὰ γνωρίσματα τῶν Ρωμηοκατσιβέλλων δείχνουν ὀλοφάνερα τὴ γύφτικη καταγωγὴ των.

Στὸ ἀνάστημα εἶναι ἱψηλοί, οἱ περισσότεροι, μελαφοὶ καὶ ἰσχνοὶ καὶ ἔχουν μεγάλα καὶ ἀστραποβόλα μαῦρα μάτια. Μιλοῦν ὄλοι τους τὰ τούρκικα καὶ τὰ ἔχουν γιὰ σπιτικὴ τους γλῶσσα. Τὸ πνευματικὸ καὶ ἐκπολιτιστικὸ τους ἐπίπεδο εἶναι πολὺ χαμηλό. Τὴν πρόοδο δὲν τὴν ἀγαποῦν καὶ τόσο. Οὔτε νοιάζονται

και πολύ να βελτιώσουν τις βιοτικές τους συνθήκες. Τώρα και λίγο καιρό ένα όνειρο ξύπνημα για την απόκτηση κάποιας μόρφωσης, αποτελεί καλό σημάδι για την άνοδό τους με τον καιρό, σε ανώτερα εκπολιτιστικά επίπεδα. Για τον εκπολιτισμό τους και για την ανύψωση του βιοτικού τους επιπέδου, ιδρύθηκε γι' αυτούς τώρα τελευταία (1959) Δημοτικό Σχολείο και Νηπιαγωγείο και στέλνουν σ' αυτά τα παιδιά τους να μάθουν τη γλώσσα μας και να μορφωθούν. Είναι καλοί Χριστιανοί, πιστοί και εύλαβικοί. Πότε άσπαστηκαν το Χριστιανισμό, μάς είναι άγνωστο. Πρέπει όμως να ήταν στα χρόνια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας Χριστιανοί, ομόθρησκοι με τους Θρακιώτες του Διδυμοτείχου. (Βλ. Βασ. Συναπίδη: Φυλετική Καταγωγή, ήθη και έθιμα πών Κατσιβέλλων Διδυμοτείχου. Άρχειον Θρακικών Μελετών. Τόμ. ΙΗ, σελ. 291).

Είναι άνθρωποι εργατικοί, αλλά φτωχοί και λιτοδίαιτοι. Έχουν ιδιαίτερη κλίση στη μουσική, στο χορό και τους άρέσει πολύ το γλέντι. Άγαπούν το οινόπνευμα και τις υλικές απολαύσεις. Κάθε βράδυ, μ' όλη τη φτώχεια τους, θα βρεθούν στα καφενεία και στις ταβέρνες, για να πιούν το ρακί τους, πού το προτιμούν άπ' το κρασί και τη ρετσίνα. Είναι έκηρτικοί, δξύθυμοι κι' έκδικητικοί. Τό πάθος τους τό διατηρούν για πολύ καιρό και τό εκδηλώνουν σε στιγμές εύκαιρίας. Είναι κρυφίνες και ύπουλοι, καθώς και άπειθάρχητοι. Τους άρέσει πολύ ή έλευθερία. Οί σχέσεις μεταξύ τους είναι καλές, όταν ίκανοποιείται τό άτομικό τους συμφέρον. Οί σχέσεις τους με μάς είναι αγαθές. Μάς έκτιμούν και μάς νιώθουν δικούς τους. Κι' αυτό γιατί άπ' τό ντόπιο Έλληνικό πληθυσμό, αλλά κι' άπ' τό Κράτος βρίσκουν συμπαράσταση και στοργή. Οί ίδιοι δέν παραδέχονται ότι είναι γύφτοι (Κατσιβέλλοι) κι' επαναστατούν όταν τους άποκαλούν Κατσιβέλλους. Άμα τους ρωτήσετε τί είναι, θα σάς άπαντήσουν με ύπερηφάνεια ότι δέν είναι τίποτε άλλο παρά Έλληνες και μόνον Έλληνες. Πράγματι άπόκτησαν Έλληνοχριστιανική συνείδηση σε σημείο μάάλιστα πού ή άραμοίωσή τους με τό ντόπιο Έλληνοθρακιώτικο στοιχείο, να είναι μονάχα ζήτημα χρόνου.

Β'. ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Τά σπίτια τους είναι τά περισσότερα πλινθόκτιστα, κεραμοσκεπή και ισόγεια. Έχουν χαγιάτι (σαλόνι), ένα μέχρι δύο δωμάτια, με τζάκι και με μικρά παράθυρα και χαμηλές πόρτες. Στα δωμάτια έχουν ντιβάνια κτιστά (σεντίρ) πού τά στρώνουν με μεντέρια, για να κάθονται και στους τοίχους ντουλάπια και ράφια, όπου τοποθετούν σακκούλες ή δοχεία με μπακαλικά, άκόμη ταιφιά, τσεντζερέδες, πιάτα και διάφορα άλλα σκεύη. Σε μία γωνιά είναι και τό γουαλίκ (= πάγκος. Γιούκ, λέξ. τουρκική, πού σημαίνει βάρος) όπου στοιβάζονται διπλωμένα τά στρώματα και τά παπλώματα. Τά γεωργικά σπίτια, μονόροφα κι' αυτά, έχουν την ίδια διαρρύθμιση. Πίσω όμως και κάτω άπ' την ίδια στέγη έχουν τον άχυρώνα, τό σταύλο και άλλους βοηθητικούς χώρους. Τά καινούργια τους σπίτια κτίζονται με τη σύγχρονη οικοδομική τέχνη και είναι εύπαρουσίαστα και άνετα. Αύλή έχουν όλα τά σπίτια

ἀρετὰ εὐρύχωρη. Ἐκεῖ σὲ μιὰ ἄκρη θάζουν σωρὸ τὰ καυσόξυλα, ποὺ κόβονται λίγα - λίγα, ὅταν χρειασθοῦν. Ἐπίσης στὴν αὐλὴ φτειάχνουν τὸ κοτέτσι γιὰ τὰ πουλερικά τους, καθὼς καὶ τὸ κόταρο (μικρὸ καλυβάκι) γιὰ τὸ χοῦρο, ποὺ τρέφουν γιὰ τὰ Χριστούγεννα. Στὴν αὐλὴ ἀκόμη ἔχουν πρόχειρα καμωμένα καὶ τ' ἀφοδευτήρια. Στὴ θεμελίωση καὶ στὸ κτίσιμο τοῦ σπιτιοῦ ἔχουν τὰ ἐξῆς ἔθιμα: Ὅταν ἀνοίξουν τὰ θεμέλια, καλοῦν τὸν παπᾶ καὶ κάνουν ἀγιασμό. Γεμίζουν μετὰ τέσσαρα μικρὰ μπουκάλια μὲ ἀγιασμό καὶ τοποθετοῦν ἓνα μπουκάκι σὲ κάθε γωνιὰ τῶν θεμελίων.

Ἄλλοτε ἔσφαζαν καὶ πετεινὸ στὰ θεμέλια, γιὰ νὰ γίνῃ τὸ σπίτι γερὸ καὶ νὰ μὴ στοιχειώσῃ. Τὸν πετεινὸ μετὰ τὸν ἔτρωγαν μὲ τοὺς μαστόρους. Ὅταν ἀρχίσουν τὴν ἐπιστέγαση τοῦ σπιτιοῦ, στὰ ξύλα τῆς σκεπῆς κάνουν ἓνα ξύλινο σταυρὸ κι' ἐκεῖ κρεμοῦν τὰ διάφορα δῶρα ποὺ θὰ φέρουν γιὰ τοὺς μαστόρους, ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ, οἱ γείτονες, οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι. Γιὰ δῶρα φέρουν ὑποκόμισα, προσόψια, κάλτσες, μαντήλια κι' ἄλλα εἶδη ρουχιμοῦ. Κάθε φορὰ ποὺ κρεμᾷ ὁ πρωτομάστορας τὸ δῶρο εὐχεται φωναχτὰ, μ' ὀλη τὴν δύναμη τῆς φωνῆς του. Γιὰ τὸ νοικοκύρη λέγει: «Εὐχαριστοῦμε τὸ ἀφεντικό ποὺ προτίμησε τοὺς μαστόρους καὶ πρόσφερε πολλὰ καὶ ὄραϊα δῶρα. Ὁ Θεὸς νὰ τοῦ χαρίσῃ τὴν ὑγεία του, νὰ τοῦ χαρίσῃ τὴν οἰκογένειά του, νὰ δώσῃ καλὴ τύχη στὴν κόρη του, στὸ γυιὸ του (στὰ παιδιὰ του, ἂν ἔχῃ πολλὰ παιδιὰ ἀνύπαντρα). Καλὴ πρόοδο στὸ παιδί του (ἂν εἶναι μαθητῆς). Ὅσα ἔχει νὰ τὰ χιλιαπλασιάσῃ». Οἱ εὐχὲς τελειώνουν μὲ τὰ παρακάτω λόγια. «Καλὰ νὰ εἶναι αὐτὸς ποὺ φέρει (δῶρα). Καλὰ νὰ εἶναι κι' αὐτὸς ποὺ δὲν φέρει, ἀλλὰ πρὸ παντὸς αὐτὸς ποὺ φέρει». Γιὰ τοὺς γείτονες καὶ φίλους λέγει τίς ἴδιες περιπὸν εὐχὲς, ἂν δὲ εἶναι γέρος ὁ δωρητῆς ἢ γριά, τοὺς εὐχεται ἐπὶ πλέον καὶ καλὰ γεράματα.

Γ'. ΕΠΙΠΛΑ ΚΑΙ ΣΚΕΤΗ. Στὰ δωμάτια βρίσκονται λίγα καθίσματα, κανένα τραπέζι, καθὼς καὶ ντουλάπα (μαρδαρόμπα) γιὰ ρουχιμό. Καθρέφτες καὶ σκαλωτήρια δὲν λείπουν ἀπὸ τὰ σπίτια τους. Σεντοῦνια (μπασοῦλα) γιὰ τὰ ροῦχα καὶ γιὰ τὸ ψαμί, καλάθια γιὰ ψώνια, σοφράδες (χαμηλὰ τραπέζια) γιὰ νὰ τρῶνε (πολλὲς οἰκογένειες χρησιμοποιοῦν τώρα τραπέζια) καὶ σκαμνάκια γιὰ νὰ κάθονται. Κοντὰ στὸ τζάκι σκαλώνουν καὶ τὸ κασικλι (κουταλοθήκη, λέξ. πουρκικὴ κασικ = κουτάλι) ποὺ τὸ φτειάχνουν μόνοι των, καθὼς καὶ τὸ τσανακλι (πιατοθήκη, πσανάκ = πιάτο). Γιὰ τὰ προϊόντα τους οἱ γεωργοὶ ἔχουν κοφίνες ποὺ πλέκονται ἀπὸ τοὺς Τουρκοκατσιβέλλους, μὲ βέργες ἰτιάς ἢ λυγαριάς, σὲ διάφορα μεγέθη. Τίς κοφίνες τῆς ἀλείφουν ἔσωτερικὰ μὲ κοπριὲς βοδιοῦ. Γιὰ τὸ νερὸ χρησιμοποιοῦν τὰ πιθάρια, τίς λαγῆνες, τίς τσουκάλες καὶ τοὺς τενεκέδες. Μαγειρικὰ σκευῆ ἔχουν τὰ συνηθισμένα, ἔξακολουθοῦν ὅμως νὰ μεταχειρίζονται καὶ τὰ πῆλινα πιάτα, καθὼς καὶ τίς πῆλινες κατσαρόλες. Ἀκόμη ἔχουν καὶ τὸ σᾶτς (στρογγυλὴ πέτρα) γιὰ νὰ ψήνουν λαγγῖτες.

Δ' ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ — ΥΠΟΔΗΣΙΣ — ΚΟΜΜΩΣΙΣ — ΚΑΛΩΣΠΙΣΜΟΣ. Παλαιότερα και πριν απ' τὸν τελευταῖο παγκόσμιο πόλεμο οἱ ἄνδρες ντυνόταν μὲ ντόπια μάλλινα ὑφάσματα (σαγιάκι, ἀδίμητα) ποὺ ὑφαιναν οἱ γυναῖκες τους σὲ ξύλινους ἀργαλειούς. Φοροῦσαν πουτούρια (φαρδιά παντελόνια) μὲ κόκκινο ζουνάρι, τζαμαντάνι (σακκάκι) καὶ στὸ κεφάλι καλπάκι ἢ σάλι (τυλιχτό). Στὰ πόδια μάλλινες ἢ βαμβακερές κάλτσες, πλεγμένες στὸ χέρι καὶ γιὰ ὑποδήματα, κουντούρια τὸ χειμῶνα καὶ γεμινιά τὸ καλοκαίρι. (Κουντούρια = ὑποδήματα χειμωνιάτικα, πατημένα στίς φτέρνες. Γεμινιά = ὑποδήματα καλοκαιρινά, ἐπίσης πατημένα στίς φτέρνες). Τώρα ὅλοι ντύνονται μὲ φορεσιὲς εὐρωπαϊκοῦ στυλ καὶ ποδένονται μὲ συνηθισμένα ὑποδήματα. Οἱ ἠλικιωμένες γυναῖκες πάλι φοροῦν μακρὰ μουντὰ φουστάνια καὶ φοῦστες φαρδεῖες μὲ πολλὲς δίπλες (έτελικ), τὴ μπλούζα, τὸ ματινὲ (σακκάκι γυναικεῖο) καὶ τὸ τσιμπέρι στὸ κεφάλι, μάλλινο, βαμβακερὸ ἢ μεταξωτό. Οἱ νέες καὶ οἱ κοπέλλες ντύνονται εὐρωπαϊκά.

Μ' ὅλη τους τὴ φτώχεια, ὁ ἀργαλειὸς ἐξακολουθεῖ νὰ ἀκούγεται ἀκόμη. Ἀγοράζουν ἀπ' τὸ ἐμπορικὸ στημόνι καὶ ὑφάδι, φτειάχνουν στρώσεις, στρώματα, πατανιές (κουβέρτες), γιαῖγκι (κιλίμια) κ' ἄλλα στρωσίδια. Δὲν λείπουν καὶ τὰ κεντήματα σὲ πσουβάλι, σὲ χασὲ καὶ σὲ ἰταμίνα. Κεντοῦν πετσετάκια, περντέδες (κουρτίνες) κ.π.ἄ. Κοσμήματα φοροῦν ὅλες οἱ νέες, βραχιόλια, καρφίτσες, δακτυλῖδια, σκουλαρίκια καὶ περιδέρηττα μὲ χρωματιστὲς χάνδρες. Φτειασίδια, ἐκτὸς τοῦ ἐμπορίου, κάνουν γιὰ τὸ πρόσωπο καὶ τὸ στροκελί ντυσιζγιόν (ξυδωτὸ φτειασίδι). Ὅμοια γιὰ τὴν κατασκευὴ του, ὁ ὑδράργυρος, τὸ ἀσπράδι τοῦ ἀυγοῦ καὶ τὸ ξύδι. Τ' ἀνακατεύουν ὅλα καὶ τὰ χτυποῦν καλὰ μέχρι ποὺ νὰ γίνῃ ἀλοιφή. Μὲ τὴν ἀλοιφή αὐτὴ ἀλείφουν προσεκτικὰ τὸ πρόσωπό τους. Στὴν κόμμωση οἱ νέες ἀκολουθοῦν τὴ μόδα, ἐνῶ οἱ ἠλικιωμένες πλέκουν ὅλες τὰ μαλλιά τους. Τὰ κάνουν δύο μεγάλες μακρὲς πλεξοῦδες.

Ε'. ΤΡΟΦΕΣ — ΠΟΤΑ. Ἀπὸ τὸ καλοκαίρι ἀκόμη ὅλοι τους προσπαθοῦν νὰ ἀποθηκεύσουν ὅσο μποροῦν περισσότερο σιτάρι, γιὰ τοὺς κακοὺς μῆνες τοῦ χειμῶνα. Ζυμώνουν τὸν τραχανᾶ, ποὺς γιουφριάδες (χυλόπιπτες) καὶ τὸ κουσκούς. Οἱ συνηθισμένες τροφές τους εἶναι τὰ ὑσπρια, τὸ πληγούρι, τὰ λαχανικά καὶ τὰ ψάρια. Τὸ κρέας εἶναι γιὰ τίς γιορτὲς καὶ τίς Κυριακὲς. Γιὰ πρωινό, πολλὲς φτωχὲς οἰκογένειες τρῶνε τὸ οὐμάτς τσιουρμπασί (= βρασμένη ζύμη, σὲ μικρὰ κομματάκια, μὲ γάλα). Ἄν δὲν βρισκεται στὸ σπίτι γάλα βράζουν τὴ ζύμη μὲ νερὸ κ' ἔπειτα ρίχνουν ψιλὸ κρεμμύδι, καθουρδισμένο μὲ λάδι, μέσα στὸ ὁποῖο ἔχουν βάλει καὶ λίγο κόκκινο πιπέρι. Τὸ κατσιαμὰν (ζεματιστὸ ἀλεύρι ἀραβοσίτου μὲ λίπος χοιρινὸ ἢ λάδι, ποὺ τὸ πασπαλίζουν μὲ ζάχαρη) τρώγεται ἐπίσης τὸ πρωί, ἀλλὰ σπάνια τὸ παρασκευάζουν. Πότε - πότε κάνουν λαγγίτες, ψήνουν λουκουμάδες ἢ μιλίκια. Κάνουν ἀκόμη τὸ καπιερ (εἶδος πίττας, μὲ φύλλα ζύμης καὶ αὐγά) καὶ τοὺς γκιωζλεμέδες (πλάθουν φύλλα, τὰ γεμίζουν μὲ αὐγά καὶ τυρὶ καὶ ἓνα - ἓνα τὰ ψήνουν σὲ στρόγγυλη

ειδική πέτρα, τὸ σάτς. Μετὰ τὸ ψήσιμο τ' ἀλείφουν μὲ λίπος). Πολλὲς φορὲς γιὰ ψωμί ψήνουν λαγάνες στὸ σάτς ἢ στὴ θερμάστρα. Τὴ λαγάνα τὴ λένε μπαζλαμά. Τροφὲς σὲ εἰδικὲς περιστάσεις, τὰ Χριστούγεννα κάνουν τὰ Χριστόψωμα καὶ τρῶνε χοιρινό. Τὸ βράδυ τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων τρῶνε τὰ ἑννέα φαγιά, φασόλια, τουρσιά, κροιμύδι, πράσο, κ.λ.π. ὅλα νησίσματα. Τὴν παραμονὴ τῆς πρωτοχρονιάς, τὸ βράδυ, θὰ φᾶνε τὴν πίττα, ποὺ εἶναι κομωμένη ἀπὸ ζυμαρόφυλλα καὶ κυμᾶ ἢ τυρὶ κι' αὐγά. Στὴν πίττα μέσα βάζουν (ὅπως κι' ὅλοι οἱ πτόπιοι Χριστιανοὶ) ἓνα νόμισμα (τὸ νόμισμα τὸ λένε «Ἄγιο Βασίλη») καὶ σημάδια (ἓνα κομμάτι δρυός, ἓνα καλάμι σταριοῦ, ἓνα κομμάτι ἀπὸ βέργα μουριάς κ.λ.π.) τόσα, ὅσα εἶναι τὰ ἄτομα τῆς οἰκογενείας. Κάθε σημάδι συμβολίζει καὶ κάτι, π.χ. τὸ κομμάτι τῆς δρυός τὴν ὑγεία, τὸ καλάμι ποῦ σταριοῦ τὰ χωράφια κ.λ.π. κι' ὅταν τρῶνε τὰ κομμάτια τῆς πίττας, σ' ἄλλον τυχαίνει ἢ ὑγεία, σ' ἄλλον τὰ χωράφια, σ' ἄλλον ὁ μωροέκητος, σ' ἄλλον τὸ σπίτι κ.ο.κ.

Τὶς Ἀποκριὲς τρῶνε τὴν κόττα καὶ τὸ Πάσχα κάνουν τσουρέκια, βάφουν κόκκινα αὐγά καὶ τρῶνε τὸ γκιουβέτσι (ἄρνι μὲ ρύζι στὸ φούρνο). Τοῦ Ἐθαγγελισμοῦ καὶ τῶν Βαίων τρῶνε ψάρια. Γλυκίσματα κάνουν τὴ σαραγλή καὶ τὸ μπακλαβά. Γιὰ κέρασμα ἔχουν γλυκὸ σῦκο, βύσσινο ἢ κιδώνι ραντισμένο καὶ σουσιε (γλυκὸ κομωμένο ἀπὸ ζουμί θρασμένων κιδωνιῶν). Τὴ γιορτὴ τῶν Ἁγίων 40 Μαρτύρων μοιράζουν στὴ γειτονιά λαγγίτες. Τῆς Ἀναλήψεως μοιράζουν ριζόγαλο. Τὸ Ψυχοσάββατο κάνουν ψωμάκια ποὺ τὰ σφραγίζουν μὲ τὸ σφραγιστὸ καὶ μὲ κόλλυβα, τὰ μοιράζουν σ' ὅλο τὸ μαχαλά. Τῆς Ἁγίας Βαρβάρας μοιράζουν βαρβάρα. Στὸ πρῶτο περπάτημα τοῦ παιδιοῦ κάνουν σταφιδόψωμο. Τὸ ψήνουν ἀγίνωτο καὶ ὅταν τὸ πάρουν ἀπὸ τὸ φούρνο καλεῖ ἢ μητέρα τὰ παιδιὰ τῆς γειτονιάς καὶ κυλάει τὸ σταφιδόψωμο ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ σκέλη τοῦ παιδιοῦ της. Τὸ παιδί ποὺ θὰ πάρῃ πρῶτο τὸ ψωμί τρέχει, ἐνῶ τ' ἄλλα παιδιὰ τὸ κνηγοῦν. Ὅταν τὸ φτάσουν, γίνεται κομμάτια τὸ ψωμί καὶ μοιράζεται. Ὅταν θὰ ἰδῇ κάποιος σ' ὄνειρό του πεθαμένο πρόσωπο, τὸ διηγεῖται στοὺς σπιτικούς τοῦ πεθαμένου κι' αὐτοὶ ζυμώνουν ψωμί καὶ τὸ μοιράζουν.

ΣΤ'. ΑΣΧΟΛΙΑΙ. Οἱ περισσότεροί, αὐτοὶ κυρίως ποὺ κατοικοῦν δίπλα στὸ Ἐρυθροπόταμο, ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ψαρικὴ στὸν Ἐβρο (Μαρίτσα) καὶ στὸν Ἐρυθροπόταμο (Κιζιλ Ντερέ). Ἄλλοι κάνουν ἀγώγια μὲ ἀραμπάδες (βωδάμαξες) καὶ νταλικές (ἀλογάμαξες) ἢ εἶναι ἐργάτες καὶ πολὺ λίγοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γεωργικὴ, καλλιεργῶντας δικὰ τους καὶ ξένα χωράφια. Ἐλάχιστοι καταγίνονται μ' ἄλλα ἐπαγγέλματα (τοῦ μπαλωματῆ, τοῦ ξυλοκόπου, τοῦ ἐκδοροσφαγέα, τοῦ χαμάλη, τοῦ πλανοδίου μικροπωλητῆ, τοῦ καφετζῆ, τοῦ κτίστη καὶ μὲ ἄλλα).

Ἀπὸ τὴν νέα γενιὰ ἀρκετοὶ εἶναι ὀργανοπαῖχτες καὶ πηγαίνουν στὰ χωριά καὶ παίζουν στοὺς γάμους, στὶς μεγάλες γιορτὲς καὶ στὰ πανηγύρια. Τε-

λευταία, πολλοί νέοι μαθητεύουν στα ξυλουργεία, σιδηρουργεία κ.λ.π. ή εργάζονται δίπλα στους υδραυλικούς, έλαιοχρωματιστάς, ηλεκτρολόγους κ.ά. και μαθαίνουν την τέχνη. Τα μικρά παιδιά τους κάνουν θελήματα, βοηθοῦν τους γονεῖς ή πιάνονται τσιρώκια στα καταστήματα. Ἀκόμη και οἱ γυναῖκες τους δουλεύουν. Σπάζουν ἀμύγδαλα στα ἔμπορικά καταστήματα, γίνονται πλύστρες και καθαρίστρες, πηγαίνουν στους ἔμπόρους και καθαρίζουν πουλερικά ή ἀκολουθοῦν τοὺς ἄνδρες τους στο καίκι, τραβῶντας κι' αὐτὲς κοιπὶ και βοηθῶντας στο ψάρεμα. Μὲ τὴ χειρομαντεία, τὴν καλαθοποιία καθόλου δὲν ἀσχολοῦνται, οὔτε μὲ τὰ συνηθισμένα ἄλλα ἔπαγγέλματα τῶν νομάδων. Εἶναι ράτσα ἐργατική και παραγωγική, χρήσιμη στὴν κοινωνία και ἐποικοδομητική. Πολὺ σύντομα θὰ γίνῃ καλλίτερη κι' ἀφελιμώτερη.

Ζ'. ΓΕΩΡΓΙΑ. Ἡ καλλιέργεια τῶν χωραφιῶν γίνεται μὲ τὰ παρπαραδόσια ἐργαλεῖα, τὸ σιδηρένιο ἄροτρο, γιὰ τὸ ὄργωμα, τὸ ἄλετρι γιὰ τὴ σπορά, τὴν σόαπα, τὴν «σβάρνα», τὸ σκαλιστήρι, τὸ δικέλι, τὸν κοσμά, τὸ δρεπάνι. Λίγα δημητριακά, λίγα ὄσπρια και λίγα πεπονοειδῆ, αὐτὰ εἶναι ὅλα - ὅλα τὰ γεωργικά τους προϊόντα. Εἶναι μικρογεωργοί, γι' αὐτὸ ἀναγκάζονται κι' αὐτοὶ κι' οἱ γυναῖκες και τὰ παιδιά τους ν' ἀσχολοῦνται και μὲ ἄλλες δουλειές, γιὰ νὰ βγάλουν ἕνα μεροκάματο. Ἐθίμα στὴν καλλιέργεια τῶν χωραφιῶν δὲν ἔχουν και πολλὰ. Ὅταν ἀρχίζουν τὴ σπορὰ τοῦ σιταριοῦ κυτᾶνε νὰ εἶναι γεμάτο τὸ φεγγάρι (πανοἰέλιος). Τὰ Θεοφάνεια χύνουν ἁγιασμὸ μὲ ἕνα μπουκαλί, στὶς τέσσαρες γωνιές τοῦ σπαρμένου χωραφιοῦ.

Η'. ΒΙΟΣ ΑΛΙΕΥΤΙΚΟΣ. Καθημερινῶς στο Διδυμότειχο βρίσκει κανεῖς φρέσκα σπαρταριστὰ και νοστιμώτατα ποταμίσια ψάρια, σαζάνια (κυπρίνους), γιοιλιανούς, χέλια, πλατσοῦκες (τσιποῦρες), κεφάλους κ.ά. Τὰ πωλοῦν οἱ ρωμηοκαταβέλλοι ψαράδες μας.

Στὸ Διδυμότειχο ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς δὲν ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ἔπαγγελμα τοῦ ψαρά. Οἱ περισσότεροὶ ἀπ' αὐτοὺς πού κατοικοῦν στὴν παρόχθια περιοχή τοῦ Ἐρυθροποτάμου εἶναι ψαράδες. Ὅλες τὶς ἐποχὲς τοῦ ἔτους, χειμῶνα - καλοκαίρι, μὲ τὰ στενόμακρα καΐκια τους, πού μοιάζουν μὲ μονόξυλα, σχίζουν τὰ θολὰ νερὰ τοῦ Ἐβρου και τοῦ Ἐρυθροποτάμου, κι' ἀπ' τὴν αὐγὴ ὡς ἀργὰ τὸ σούρουπο ψαρεύουν ἀκούραστα. Ρίχνουν και ξαναρίχνουν στα νερὰ τοὺς σαπαμάδες (κωνοειδῆ δίχτυα) ή τοὺς σουρτιμέδες και αἰχμαλωτίζουν λογιῆς - λογιῆς ψάρια. Ὁ κόπος τους, τὶς περισσότερες φορὲς δὲν πάει χαμένος. Γεμίζουν ἔπειτα τὰ καλάθια και ξεμινοῦν γιὰ τὶς γειτονιές, νὰ τὰ πωλήσουν. Ψαρεύουν ἀκόμη μὲ φολλάδες ή παραγάδια (πετονιές). Δένουν σὲ μακρὸν σχοινὶ ἄγκιστρα, τὰ δολώνουν μὲ σκουλήκια και ἀπὸ βραδὶς τὰ τοποθετοῦν στο νερό, κατὰ μῆκος τῆς ὄχθης. Τὰ ξημερώματα ἀρχίζει μὲ λαχάρα τὸ μάζεμα.

Τὰ «νταούλια» (κυλινδροκωνοειδεῖς παγίδες) τὰ τοποθετοῦν στὶς ὄχθες ή μέσα στο ποτάμι, ὅταν τὰ νερὰ εἶναι λιγοστά. Ἀκόμη ὅταν τὰ νερὰ λιγο-

στεύουν κάνουν φράκτη (νταγλιάν) με ξύλα και βέργες στο πλάτος του ποταμού κι' αφήνουν ένα στενό πέρασμα για τὰ ψάρια. Ὁ τρόπος αὐτὸς τοῦ ψαρεύματος εἶναι πολὺ ἀποδοτικὸς, ἀλλὰ θέλει χρόνον καὶ κόουραση. Μὲ τοὺς κουρμάδες (δίκτυα πυκνοπλεγμένα) ψαρεύουν τὰ κεφάλαια. Τὸ καλοκαίρι δλόκληρες οἰκογένειες σηκώνονται καὶ πηγαίνουν γιὰ ψάρεμα στὰ παρεδρία χωριὰ τοῦ Σουφλίου καὶ τῶν Φερρῶν. Οἰκονομοῦν τὸ σιτάρι τους γιὰ τὸ χειμῶνα κι' ἐπισπρέφουν στὰ σπίτια τὸ φθινόπωρον, μὲ τὶς πρώτες βροχές.

Τὸ θέρος πασιτώνουν ψάρια, γιὰ τὸ σπίτι τους. Τὰ μικρὰ ψάρια τὰ καθαρίζουν καλά καὶ τὰ ἀραδιάζουν στοὺς πενεκέδες. Σὲ κάθε στρώμα ρίχνουν μπόλικο ἄλατι. Ἔτσι ἔχουν, ὅλο τὸν καιρὸ, στὰ σπίτια τους ἀλμυρόψαφα. Τὰ μεγάλα πάλι ψάρια, ἀφοῦ τὰ καθαρίζουν καλά, τὰ σχίζουν ἀπ' τὴν κοιλιά, σὺν τὸν πασταμμένο βακαλάο, ρίχνουν πολὺ ἄλατι κι' ἔτσι ἀλατισμένα τὰ σκαλώνουν σὲ σύρματα, γιὰ νὰ ἤλιαστοῦν. Ἀφοῦ ξεραθοῦν τὰ μαζεύουν σὲ καλάθια καὶ τὰ κρεμοῦν μέσα στοῦ σπίτι. Μετὰ παίρνουν ἀπ' ἐκεῖ ὄσα τοὺς χρειάζονται γιὰ ἓνα φαγητό, τὰ ξαλατοῦν καὶ τὰ μαγειρεύουν. Ὅλα τὰ δίκτυα, γιὰ τὴ δουλειὰ τους, κατασκευάζονται ἀπ' τοὺς ἴδιους κι' ἀπὸ τὶς γυναῖκες τους, ποὺ εἶναι χρυσοχέρες στοῦ πλέξιμο. Πλέκουν καινούγια δίκτυα ἢ μπαλώνουν τὰ παλιά, μὲ μεγάλη τέχνη. Ἀγοράζουν ψαρόνημα, χοντρὸ ἢ ψιλό, ἀνάλογα μὲ τὸ δίκτυ ποὺ θὰ φτιάξουν καὶ πλέκουν μὲ τὶς σαῖτες. Ἀκόμη καὶ τὰ παιδιὰ τους βοηθοῦν στοῦ πλέξιμο. Μαζεύουν τὸ νῆμα σὲ κουβάρια ἢ μαθαίνουν ἀπ' τοὺς γονεῖς τους τὴν πλεκτικὴ τέχνη.

Θ'. ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ — ΛΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ. Ἡ ρόκα εἶναι ἔργον κυρίως τῶν ἠλικιωμένων γυναικῶν. Τὰ βράδρια στὰ νυκτέρια κάθονται καὶ κλώθουν μὲ τὰ ὀδράχτι, σφηνωμένο στοῦ σφοντήλι καὶ μὲ τὴν περίφημη ρόκα, ποὺ τὴν φτιάχνουν οἱ ἴδιες. Παίρνουν ἓνα κομμάτι κλαδι διχαλωτό, ὡς 50 πόντους μακρὸ (τσατάλα), τὸ πελεκοῦν καὶ μὲ ἓνα κομμάτι τζάμι ξύνουν τὸ φλοῖδον γιὰ νὰ γίνῃ ἡ ρόκα λεία. Κλώθουν μαλλι ἢ βαμβάκι, ποὺ τὸ ἀγοράζουν ἀπὸ τὶς χωρικὲς ποὺ τὸ πωλοῦν στοῦ παζάρι κάθε Τρίτη. Τὸ κάνουν κλωστή, γιὰ νὰ πλέξουν τὰ βαμβακερὰ ἢ μάλλινα ροῦχα τους, συμπλήρωμα ἀπαραίτητο τῆς ἐνδυμασίας τους, γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ φοβεροῦ ψύχους τοῦ τόπου μας. Πλέκουν φανέλλες, ζακέτες, πουλόβερ, κάλτσες, γάντια καὶ τυρλίκια (τσελίκ), γιὰ ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τους. Τὶς φανέλλες τὶς πλέκουν μὲ δύο θελόνας, τὶς κάλτσες μὲ πέντε θελόνας καὶ τὰ τυρλίκια μὲ θελονάκι (μορσέ).

Οἱ γυναῖκες τῶν ψαράδων πλέκουν ἀκόμη δίκτυα ὅλων τῶν εἰδῶν ἢ μπαλώνουν τὰ παλιά, μὲ τὶς σαῖτες, πλέκουν τὰ ντασούλια, τὸ σατσμά (γιὰ μικρὰ ψάρια, ποὺ τὰ κάνουν παστὰ), τὸ σουρτιμέ (γιὰ μεγάλα ψάρια), τὸν κουρμά (γιὰ κεφάλαια) καὶ τοὺς φροπτάδες (πετονιές). Αὐτὰ ὅλα τὰ πλέκουν μὲ χοντρὸ ἢ ψιλό εἰδικὸ ψαρόνημα. Γιὰ τὴ βαφή τῶν πλεκτῶν χρησιμοποιοῦν τὶς βαφικὲς ὕλες τοῦ ἔμπορίου. Μέσα σ' ἓνα καζάνι ἢ σ' ἓνα γκαζοτενεκέ, βάζουν

άρκετο νερό. Τò ἀφήνουν νὰ ζεσταθῆ ἀρκετά. Ὅποτερα ρίχνουν τὴν μπογιά, ρίχνουν λίγο βιτριόλι (κεζάπ) γιὰ τὰ μάλλινα ὑφάσματα πού θέλουν νὰ τὰ βάψουν μὲ μουντὰ χρώματα, ἐνῶ γιὰ τὰ ἀνοικτὰ χρώματα (κίτρινο, πράσινο, μπέζ, πορτοκαλί κ.λ.π.) ἀντὶ γιὰ βιτριόλι βάζουν ἄλατι. Ἐπειτα ἀνακατώνουν καλὰ τὴ μπογιά καὶ μετὰ ρίχνουν μέσα τὸ πλεχτὸ ἢ τὸ ὕφασμα. Τò ἀφήνουν νὰ πάρῃ μιὰ θρόση, τὸ κατεβάζουν ἀπ' τὴ φρωτιά καὶ ἀφοῦ κρυώσει, τὸ ξεπλένουν μὲ πολλὰ νερά. Γιὰ τὸ καφεῖ ἀνοικτὸ χρώμα χρησιμοποιοῦν φλοῦδες ἀπὸ κρεμμύδια ἢ φύλλα κερυδιᾶς.

Οἱ κοπέλλες, ὅταν δὲν ἔχουν ν' ἀσχοληθοῦν μὲ τὴ δουλειὰ τοῦ σπιτιοῦ, κεντοῦν μὲ τὴν ὑπομονὴ πού τις διακρίνει, σὲ ὑπαμίνα μὲ μεταξωτὲς κλωστὲς, καρδέες, πετσετάκια, μαξιλάρια, σεμέν, τραπεζομάντηλα, σὲ σχέδια πού τὰ παίρνουν ἀπὸ τοὺς διαφόρους ἐμπορικὸς οἴκους D.M.C. κλπ., ἢ ἀπὸ περιοδικὰ. Κεντοῦν ἐπίσης σὲ καναβάτσα - λινάτσες, μὲ κλωστὲς μάλλινες (μαλάκια) τοῦ κιλοῦ, χαλάκια γιὰ τὸν τοῖχο ἢ τὸ πάτωμα καὶ μαξιλάρια γιὰ τοὺς καναπέδες. Κεντοῦν μὲ σταυροβελονιά ἢ μὲ βελόνα πλακέ, μὲ κάμβους ἢ μὲ φλόκους. Ἀκόμη πλέκουν μὲ βελονάκι καὶ κουβαρίστρες, πετσετάκια, κερεδάκια, δαντελίτσες, κουρτινάκια κ.ἄ. Μ' ὅλα αὐτὰ συμπληρώνουν τὴν προῖκα τους καὶ τὰ στολίδια τοῦ σπιτιοῦ τους.

Γ'. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ. 1. ΓΕΝΝΗΣΗ. Ἡ στείρα γυναῖκα προκειμένου νὰ ἀποκτήσῃ παιδί καταφεύγει εἰς τὸ ἐξῆς μέσον. Παίρνει δύο κοῦκλες μικρῶν παιδιῶν καὶ τις δίνει στὴ κοιλιά της μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἔτσι ὁ Θεὸς θὰ τῆς δώσῃ στὴν πραγματικότητα παιδί.

Ὅταν μιὰ γυναῖκα εἶναι ἔγκυος δὲν ἐπιτρέπεται νὰ πηγαίῃ σὲ κηδεῖα. Ἄν ὅμως ὁ ἀποθανὼν τύχη νὰ εἶναι συγγενικὸ της πρόσωπο, τότε τυλίγει σ' ἓνα δάκτυλό της κόκκινο πανὶ καὶ πηγαίνει. Σὰν ἔρθῃ ἡ ὥρα νὰ γίῃ τὸ παιδί καὶ μάλιστα ὅταν τὴν πιάσουν οἱ πόνοι, τότε εἰδοποιοῦν δύο γριὲς καὶ τὴν προακτικὴ μαμὴ νὰ ἔλθουν στὸ σπίτι της. Ἡ μαμὴ γιὰ νὰ διευκολύνῃ τὸν τοκετὸ βάζει τὴν ἔγκυο νὰ πηδήσῃ ἀπὸ μιὰ ἀναποδογυρισμένη σκάφη καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐπεμβαίνει ἢ ἴδια καὶ παίρνει τὸ παιδί. Μόλις γεννηθῇ αὐτό, οἱ δύο γριὲς τὸ τυλίγουν μὲ τὰ ἀναζητούμενα τὴν τελευταία στιγμή πανιά, ἀπὸ παλιὰ ἐνδύματα, ἢ δὲ μαμὴ τὸ παίρνει κατόπιν ἀπ' τὶς γριὲς καὶ τὸ δίνει στὴ λεχώ μὲ τὶς εὐχὲς νὰ σοῦ ζήσῃ, νὰ τὸ χαίρῃσαι.

Ἡ μητέρα εἰς ἀντάλλαγμα τῆς δίνει ἓνα σαποῦνι καὶ μιὰ μαντήλα. Τρεῖς μέρες μετὰ τὴ γέννηση βάζουν μιὰ φούχτα ἄλατι μέσα σ' ἓνα φλυτζάνι νερὸ καὶ ἀλατίζουν τὸ παιδί ἀρχίζοντας ἀπ' τὸ στόμα, π' αὐτιά, τὸ κεφάλι καὶ γενικά ὅλο τὸ σῶμα. Τὴ δευτέρα μέρα τοῦ τοκετοῦ καλοῦν τὸν παπᾶ καὶ διαβάζει εὐχὴ. Τὸ νερὸ τῆς εὐχῆς τὸ κρατοῦν ἐπὶ 40 μέρες καὶ τὸ χρησιμοποιοῦν σὲ κάθε μπάνιο τοῦ παιδιοῦ. Στὴν εὐχὴ παρευρίσκονται ἀρκετὲς γυναῖκες καὶ μετὰ τὸ τέλος τῆς εὐχῆς οἱ γυναῖκες παραμένουν καὶ τις φιλεῦουν.

Κάθε συγγενής ή φίλος πού επισκέπτεται τὸ παιδί αφήνει στὸ μαξιλάρι του ἀπὸ μιὰ δραχμὴ, τὸ ἀσημῶνον ὅπως λένε. Ἡ λεχὼ ὅμα δὲν ἔχει πόνους σηκώνεται τὴν τρίτη μέρα καὶ πατάει σὲ σίδηρο γιὰ νὰ εἶναι γερὴ σὰν αὐτό. Κατόπιν σπαιρώνει καὶ ὄλες πὶς γωνιὲς τοῦ σπιτιοῦ. Οἱ προσερχόμενοι ἐπὶ 40 μέρες συγγενεῖς φέρουν διάφορα δῶρα στὸ παιδί καὶ τροφίμα στὴ λεχὼ. Τὸ ὕστερο τὸ θυματίζουν, τὸ τεμαχίζουν καὶ τὸ παραχώνουν ἢ τὸ ρίχνουν στὸ πατάμι. Ἡ λεχὼ δὲν θγαίνει ἔξω ἐπὶ 40 μέρες, δύναται ὅμως νὰ ἐπισκεφθῆ συγγενικό της σπιτί, ὑπὸ τὴν προϋπόθεση τὴν ὥρα πού θὰ μπαίνει στὸ σπιτί πρέπει νὰ πιάση τὸ χερουλί τῆς πόρτας, νὰ τῆς ρίξουν νερὸ στὰ πόδια καὶ μετὰ νὰ μπῆ μέσα. Ἄν πάλι ἡ λεχὼ θγῆ ἔξω ἀπ' τὸ ἰωματίο της καὶ σ' αὐτὸ δὲν βρίσκεται ἄλλος, πρέπει νὰ ρίξη τὴ σκούπα ἐπάνω στὸ παιδί γιὰ νὰ τὸ φυλάη. Ἐπίσης κάτω ἀπ' τὸ μαξιλάρι τοῦ παιδιοῦ βάζουν ἓνα χαλμαδάκι, λίγο ἄλατι καὶ λίγο ψωμί, τὰ ὁποῖα μένουν ἐκεῖ ἐπὶ 40 μέρες, ὡς φυλαχτό. Μετὰ τὸ ἡλιο-βασίλεμα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ θγαίνει κανένα ἀντικείμενο ἀπ' τὸ δωμάτιο τῆς λεχοῦς, ἐπίσης δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἰσέρχεται ἀργὰ τὴ νύχτα ὁ ἄνδρας της. Ἄν ποτὲ ἀργήση γιὰ νὰ μπῆ μέσα, οφείλει νὰ ἀφήση ἔξω τὸ σακκάκι του καὶ ἔπειτα νὰ μπῆ μέσα. Στὴν ἀρχὴ καὶ μέχρι νὰ ἔλθῃ τὸ γάλα τῆς λεχοῦς, τὸ παιδί τὸ θηλάζει ξένη γυναίκα, πρὶν ὅμως τὸ θηλάση τὴν ρωτοῦν ἂν ἔφαγε ἢ ὄχι, καὶ ἂν μὲν τύχη καὶ δὲν ἔφαγε, τῆς βάνουν στὸν κόρφο της ψωμί καὶ ἔπειτα τὸ θηλάζει. Τοῦτο γίνεται γιὰ νὰ εἶναι, ὅπως λένε, χορτάτο τὸ παιδί. Ὅταν ἡ μητέρα ἀποκόπτει τὸ γάλα ἀπὸ τὸ παιδί, προσέχει νὰ εἶναι ἡμέρα Σάββατο, γιὰ νὰ μὴν ἔχη κακὸ μάτι καὶ βασκαίνῃ ὕταν μεγαλώσῃ, ὅποιον κυττάζει.

Τὴν τεσσαρακοστὴ ἡμέρα, ἡ πεθερὰ μὲ τὴ νύφη καὶ τὸ μωρὸ πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία, ἐκεῖ ὁ παπᾶς διαβάζει εὐχὲς στὸ παιδί καὶ μετὰ γυρίζουν στὸ σπιτί, ὅπου τοὺς περιμένουν οἱ συγγενεῖς των.

2. ΒΑΠΤΙΣΗ. Μόλις γεννηθῆ τὸ παιδί, στέλνουν στὸν κουμπάρο λίγο οὔζο σ' ἓνα μπουκάκι καὶ λίγα κουφέτα, καὶ ὁ κουμπάρος, ἂν δεχθῆ νὰ βαπτίσῃ τὸ παιδί, πίνει τὸ οὔζο καὶ τρώει τὰ κουφέτα ἂν ὅμως ἀρνηθῆ, ἐπιστρέφει αὐτὰ ἄθικτα. Ὁ χρόνος τῆς βαπτίσεως τοῦ παιδιοῦ ἔξαρτᾶται ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ εὐχέρεια, τόσο τῶν γονέων τοῦ παιδιοῦ, ὅσον καὶ τοῦ ἀναδόχου. Ὅταν τέλος ἀποφασίσουν νὰ τὸ βαπτίσουν, τὸ παιδί τὸ μεταφέρει ἀπ' τὸ σπιτί στὴν ἐκκλησία ἢ γιαγιά του, ἢ ἓνα συγγενικό πρόσωπο. Τὸ ὄνομα δίνεται ἀπ' τοὺς γονεῖς στὸν ἀνάδοχο καὶ κατὰ προτίμησιν δίνεται τὸ ὄνομα τοῦ παπποῦ ἢ τῆς γιαγιάς. Κατὰ τὴν ὥρα πού Μυστηρίου, καὶ μάλιστα δταν ὁ ἀνάδοχος λέγει τὸ ὄνομα, ἀμέσως τὸ παίρνουν τὰ γύρω παιδιόκια πού περιμένουν ἀπὸ λεπτὸ σὲ λεπτὸ καὶ μὲ ταχύτητα τρέχουν ν' ἀναγγελοῦν τὸ ὄνομα στοὺς γονεῖς τοῦ παιδιοῦ. Ἐκεῖ τοὺς δίνουν μὲ τὴ σειρά τῆς ἀφίξεώς τους τὸ «μουζντέ», δηλαδὴ χρήματα γιὰ δῶρο. Μετὰ, ὁ νουνὸς μεταφέρει στὴν

ἀγκυλιά του τὸ παιδί ἀπ' τὴν ἐκκλησία στὸ σπίτι. Ἐδῶ περιμένουν οἱ γονεῖς του, ἡ δὲ μητέρα πρὶν πάρη τὸ μαρὸ στὰ χέρια, προσκυνάει τὸ νουνοῦ, τοῦ φιλάει τὸ χέρι καὶ μετὰ ἐκεῖνος τῆς δίνει τὸ παιδί. Κατόπιν στρώνεται τραπέζι πρὸς τιμὴν τοῦ ἀναδόχου καὶ ἀκολουθεῖ γλέντι. Τέλος, δωρίζουν στὸ νουνοῦ ἓνα ὑποκάμισο καὶ ἓνα ζευγὸς κάλτσες. Ὁ ἀνάδοχος ἀνταποκρίνεται στὰ δῶρα καὶ δωρίζει στὸ μαρὸ διάφορα μαρουδιακὰ ρούχα, τὰ ὁποῖα ἐκ τῶν προτέρων ἔχει προμηθευθῆ. Σὲ περίπτωση θανάτου, ὁ νουνὸς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ πάρη τὸ σάβανο τοῦ δεξιμοῦ του· ἂν ὁ ἴδιος δὲν ζῆ, τότε τὸ ἀγοράζουν τὰ παιδιά του. Ὅταν πάλι τὸ παιδί εἶναι ἐτοιμοθάνατο καὶ δὲν δύναται νὰ δοθῆ τὸ ὄνομα διὰ τοῦ Μυστηρίου, τότε τὸ παίρνει ἡ γιαγιά του, τὸ πηγαίνει κάτω ἀπ' τὴν καντήλια καὶ ἀφοῦ τὸ σταυρώσῃ σὲ διάφορα μέρη τοῦ σώματός του μὲ λάδι τῆς καντήλιας, τοῦ δίνει ἓνα ὄνομα γιὰ νὰ μὴ φύγῃ στὸν ἄλλο κόσμο χωρὶς ὄνομα.

3. ΘΑΝΑΤΟΣ. Μεγάλη ἐπίδραση ἔχουν ἐδῶ τὰ οὐρλιαχτὰ τῶν σκυλῶν καὶ ἡ φωνὴ τῆς κουκουβάγιας. Πιστεύουν ἀκράδαντα ὅτι θὰ τοὺς πεθάνῃ ὅποσδήποτε κάποιος ἀπ' τὸ σπίτι τους, ὅταν δοῦν τὸ σκυλί τους νὰ κάθεται, νὰ βλέπῃ πρὸς τοὺς οὐρανοὺς καὶ νὰ οὐρλιάζῃ. Ἐπίσης, τὸ ἴδιο αἰσθάνονται ὅταν ἀκουσθῆ ἡ φωνὴ τῆς κουκουβάγιας ἀπ' τὴν καπνοδόχο τοῦ σπιτιοῦ των. Ὅταν κάποιος ἀρρωστήσῃ βαρεῖα καὶ δὲν ὑπάρχῃ ἐλπίδα σωτηρίας, γιὰ νὰ μὴν παιδεύεται, ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ ξεψυχήσῃ ἤρεμα, πηγαίνουν καὶ παίρνουν ἀπ' τὴν ἐκκλησία ἓνα εἰδικὸ εἰκόνησμα καὶ τὸ τοποθετοῦν κοντὰ του. Τὸν ἐτοιμοθάνατο τὸν γυρίζουν πρὸς ἀνατολὰς καὶ ὅταν πιά λέγῃ τὰ τελευταῖα λόγια του, τὰ ἀκοῦνε μὲ προσοχὴ καὶ τηροῦν κατὰ γράμμα ὅλες τὶς ἐπιθυμί-ες του. Ἀφοῦ λοιπὸν ξεψυχήσῃ, οἱ πρῶτες φροντίδες εἶναι νὰ τοῦ κλείσουν τὰ μάτια, νὰ τοῦ πλύνουν τὸ πρόσωπο, τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια. Ἄν πάλι ἔχη πληγὲς στὸ σῶμα, τίς καίνε μὲ καυμένο λάδι καὶ κατόπιν τὸ ντύνουν καὶ τοῦ δένουν τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια, συγχρόνως δὲ στέλνουν καὶ κάποιον νὰ χτυπήσῃ τὴν καμπάνα. Ἄλλες φροντίδες ποὺ ἔχουν, εἶναι νὰ ἐτοιμάσουν ἐλιές, κρασί καὶ παξιμάδια, ποὺ τὰ προσφέρουν στὸ νεκροταφεῖο μετὰ τὴν ταφὴ τοῦ ἐκλιπόντος. Τὸν νεκρὸ τὸν ξενοχτοῦν οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι, ἔχοντας τὴν πόρτα τοῦ δωματίου ἀνοιχτή, Ἐπίσης, προσέχουν νὰ μὴν πηδήσῃ ἡ γάτα ἐπάνω ἀπ' τὸ νεκρὸ, γιὰ τὴν βρυνκολακιάζει. Πιστεύουν ἀκόμα ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ νεκροῦ γυρίζει ἐκεῖ γύρω καὶ ἀφήνουν ἀσκοῦπιστα, μέχρις ὅτου γίνῃ ἡ ταφὴ. Δὲν σκουπίζουν, ἐπειδὴ φοβοῦνται μήπως σπετάξουν καὶ τὴν ψυχὴ μὲ τὰ σκουπίδια.

Τὴν ἐσοκαφὴ τοῦ τάφου ἐνεργοῦν οἱ μακρινοὶ συγγενεῖς καὶ σ' αὐτοὺς προσφέρουν ἀπὸ ἓνα μαντήλι. Ἐπίσης μαντήλια δίνονται στὸν παπᾶ καὶ στὸν ψάλτη. Στὸ παιδί πάλι, ποὺ κρατᾶ τὸν Σταυρὸ, δίνουν χρήματα. Ὅταν ἔρθῃ ἡ ὥρα νὰ σηκώσουν τὸ νεκρὸ ἀπ' τὸ σπίτι, πὸν τοποθετοῦν στὸ φέρετρο, τὸ ὁποῖον ἀγοράζουν ὅσοι δύναται· οἱ μὴ δυνάμενοι, χρησιμοποιοῦν τῆς ἐκ-

κλησίας. Τὴν κηδεία ἀκολουθοῦν ὄλοι οἱ δικοὶ τοῦ ἐκλιπόντος, συγγενεῖς καὶ φίλοι. Κατὰ τὴν τοποθέτησή του στὸ μνήμα, λύνουν τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια τοῦ νεκροῦ, κατόπιν τὸν σκεπάζουν μὲ ξύλα καὶ σανίδια, ἀφήνοντας καὶ ἓνα χάωρο κενό. Μετά, ὄλοι οἱ δικοὶ του τοῦ ρίχνουν ἀπὸ πρεῖς χούφτες χῶμα, λέγοντας, «Θεὸς σ'χωρῶστον». Ὕστερα οἱ περισσότεροι, μαζὶ μὲ τὸν παπᾶ καὶ τὸν ψάλτη, γυρίζουν στὸ σπίτι, καὶ πρὶν μποῦν μέσα πλύνουν τὰ χέρια τους. Μέσα τοὺς παρατίθεται γεῦμα καὶ τέλους φεύγουν. Γιὰ ἔνδειξη πένθους, οἱ κοντινοὶ συγγενεῖς δὲν λούζονται, δὲν ξυρίζονται, δὲν κόβουν τὰ μαλλιά τους καὶ δὲν τρώνε κρέας ἐπὶ ἑννέα (9) ἡμέρες. Ἐπίσης, ἐπὶ ἓνα ἔτος δὲν πλύνουν τὸ Σάββατο.

Τέλος ἀκολουθοῦν τὰ μνημόσυνα τῶν 3, 9, 20 καὶ 70 ἡμερῶν, τῶν 9 μηνῶν καὶ τοῦ πρώτου ἔτους. Τὰ κόλλυθα τὰ κάνουν ἀπὸ θρασιμένο σιτάρι καὶ καραμέλες.

4. ΑΡΡΑΒΩΝΑΣ (Ν ι σ ι ἄ ν). Ἡ ἔνωση δύο νέων μὲ τὸ γάμο γίνεται εἴτε ἀπὸ ἔρωτα, εἴτε ἀπὸ προξενιά. Ὅταν ἰσάριχη ἔρωτας καὶ δὲν συγκατατίθενται οἱ γονεῖς τῆς κόρης, τότε κατὰ κανόνα κλέβονται. Ὅταν ἀρραβωνιάζονται μὲ προξενιά, ἀκολουθεῖται ἡ παρακάτω διαδικασία.

Στὸ σπίτι τοῦ κοριτσιοῦ, ποὺ θέλουν νὰ κάμουν νύφη οἱ γονεῖς τοῦ ὑποψηφίου γαμβροῦ, στέλνουν προξενήτρες ἢ προξενητάδες. Συνήθως αὐτοὶ εἶναι σοῖι τοῦ γαμβροῦ. Οἱ προξενητάδες πηγαίνουν στὸ σπίτι τοῦ κοριτσιοῦ καὶ ἀφοῦ δώσουν καὶ πάρουν χαιρετισμούς, κάθονται κοντὰ στὸ πζάκι, ἀνακατώνουν μὲ ἓνα ξύλο τὴ φωτιά καὶ σὲ κατάλληλη στιγμή κάνουν τὴν πρόταση. Ὅταν δὲν θέλουν οἱ γονεῖς τοῦ κοριτσιοῦ πὸν γαμβρὸ ποὺ τοὺς προτείνουν, λένε ὅτι δὲν ἔχουν τὸν καιρὸ τους, γιὰ τὴν ὥρα, νὰ κάμουν τέτοιο πρᾶγμα. Ἄν ὅμως δεχθοῦν, τότε γίνεται συζήτηση γύρω ἀπὸ τοὺς ἀρραβῶνες τῶν δύο νέων. Καθορίζουν τὸ μπαμπᾶ - χακί (τοῦ μπαμπᾶ τὸ δίκαιο), τὰ χρήματα ποὺ ζητάει ὁ πατέρας τῆς νύφης. Ἀνάλογα μὲ τὴν οικονομικὴ ἀντοχὴ τῆς οικογενείας τοῦ γαμβροῦ, ζητοῦν καὶ τὸ μπαμπᾶ - χακί. Δύο χιλιάδες, τρεῖς χιλιάδες, πέντε κλπ.

Στοὺς ἀρραβῶνες, ὁ γαμβρὸς ἢ καλύτερα ὁ μπαμπᾶς τοῦ γαμβροῦ ψοφίζει τὰ δῶρα γιὰ τὴ νύφη. Ντούμπλα, σκουλαρίκια, δακτυλίδι, σπαυρό, μενταγιόν, μπουντσούκια (χάντρες), φουστάνι, κάλτσες, ἀνάλογα μὲ τὴν οικονομικὴ του εὐχέρεια. Ὁ γαμβρὸς τὰ δῶρα του τὰ στέλνει στὴ νύφη μέσα σ' ἓνα ταψὶ μὲ καραμέλες, πορποκάλια, κορδελίτσες καὶ μαστίχα, τὴν ὁποίαν δίνουν στὰ ἐλεύθερα κορίτσια γιὰ νὰ ἀρραβωνιαστοῦν κι αὐτά. Ἡ νύφη πάλι στέλνει τὰ δικά της δῶρα, τὰ ὁποῖα ἀγοράσθηκαν μὲ τὸ μπαμπᾶ - χακί ποὺ πῆρε ὁ πατέρας της, πουκάμισο, κάλτσες, μαντήλι γιὰ τὸν γαμβρὸ, πουκάμισο, κάλτσες, μαντήλι γιὰ τὸν πεθερὸ, πομπέρι, κάλτσες γιὰ τὴν πεθερὰ καὶ διάφορα ἄλλα δῶρα γιὰ τὸ σοῖι. Ὅλα αὐτὰ τὰ δῶρα τὰ βάζει μέσα σ' ἓνα ταψί.

Στὸ ταψὶ ἀπλώνουν ἓνα μαντήλι ἀρκετὰ μεγάλο, κεντημένο μὲ χρυσοῦ, τὸν περίφημο τζεβερέ καὶ μὲ τὴν σουνφάδα τῆς τὰ στέλνει στὸ γαμπρό.

Τὸ ταψὶ τὸ ἔχει στὸ κεφάλι τῆς. Τὰ δῶρα ἀνταλλάσσονται μὲ τὴ συνοδεία τῆς γκαίντας, χορεύοντας καρσιλαμά. Σ' ἀμφότερα τὰ σπίτια ἀφθονοῦν τὰ ποτὰ (ρακί), κρέας καὶ πρὸ πάντων ἀφθονα ψάρια. Διασκεδάζουν καὶ χορεύουν συγγενεῖς, φίλοι καὶ γείτονες, ὁλόκληρη τὴ νύχτα.

Ἔγινε ὁ ἀρραβῶνας. Πότε ὅμως θὰ πάη ὁ γαμπρὸς στὴ νύφη; Μετὰ μία ἐβδομάδα, τὴν Κυριακὴ, ἢ ἂν εἶναι γιορτὴ, πηγαίνει ὁ γαμπρὸς στὸ σπίτι τῆς ἀρραβωνιαστικιάς του (= γιαβουκλού).

Ἡ νύφη θὰ ἔχη κάνει καλὸ φαγητὸ καὶ τὸν περίφημο μπακλαβά τους, μὲ φύλλα, καρῶδια καὶ σουσάμι. Μετὰ τὸ φαγητό, ὁ γαμπρὸς παίρνει τὴν ἀρραβωνιαστικιά του καὶ τὴν πηγαίνει στὸ δικό του σπίτι, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχουν ἐπίσης ἐτοιμασίες ἀπὸ φαγητὰ καὶ ρακί. Ὁ ἀρραβῶνας διαρκεῖ ἓνα χρόνον περίπου, μὲ τὸ πηγαινε κ' ἔλα τοῦ γαμπροῦ, μόνον τὶς γιορτές. Ἐν τῷ μεταξὺ, στίς διάφορες γιορτές (Χριστούγεννα, Πάσχα κλπ.), σύμφωνα μὲ τὴν οἰκονομικὴ κατάστασιν τοῦ γαμπροῦ, ἡ νύφη παίρνει καὶ κανένα δῶρον ἀπὸ τὸν γαμπρό, φρουστάνι, παπούτσια καὶ διάφορα κοσμήματα.

Ἡ πεθερὰ ἀγοράζει καὶ δύο λαμπάδες μὲ κορδελίτσες καὶ μὲ τὰ ἀρραβωνιασμένα πηγαίνει, ὀκτῶ μέρες μετὰ τὸν ἀρραβῶνα, στὴν ἐκκλησία.

Ἄπὸ τὸν ἀρραβῶνα, τὰ κορίτσια παίρνουν καρσιμέλες καὶ τὶς βάζουν κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι τους, γιὰ νὰ δοῦν ποιὸν θὰ πάρουν.

5. ΓΑΜΟΣ — ΧΑΡΑ. Ὁ πεθερὸς καὶ ἡ πεθερὰ δρῖζουν πότε θὰ γίνῃ ὁ γάμος, ἢ χαρά. Ὁ γάμος τους διαρκεῖ τρεῖς ἡμέρες. Ἡ χαρά, ὅπως λένε, ἀρχίζει τὴν Παρασκευὴ καὶ τελειώνει τὴν Δευτέρα τὸ ἀπόγευμα.

Σ' ἓνα στρώμα (ἐννοοῦν μιὰ κουβέρτα) βάζουν τὴν προῖκα, καὶ μὲ τὴν συνοδεία τῆς γκαίντας, τὴν στέλνουν στοῦ γαμπροῦ τὸ σπίτι. Στὰ παλιὰ χρόνια, ὅταν τὸ σὶ τοῦ γαμπροῦ ἔρχόταν νὰ πάρῃ τὴν προῖκα τῆς νύφης, τὰ παλληκάρια, ἀπὸ τὸ σὶ τῆς νύφης, ἔδεναν ἀλυσίδες μπροστὰ στὴν πόρτα καὶ δὲν τοὺς ἄφηναν νὰ περάσουν, ἂν δὲν τοὺς ἔταξαν χρήματα νὰ τοὺς δώσουν. Ἄν τοὺς ἔδιναν χρήματα, τὰ ἔπαιρναν, ἔδιναν τὴν προῖκα καὶ μετὰ πηγαιναν νὰ διασκεδάσουν.

Ἡ ὥρα νὰ στολίσουν τὴ νύφη. Παίρνουν ἓνα πιάτο καὶ μέσα στὸ πιάτο βάζουν κινὰ (θαφὴ τοῦ ἐμπορίου, χρώματος καφέ) καὶ στὴ μέση βάζουν ἓνα κερδί. Ἐπειτα παίρνουν κινὰ καὶ βάρουν μόνον τὸ μικρὸ δακτυλάκι (γύρω - γύρω) τῆς νύφης, σὰν βέρα. Ἐπειτα μία - μία παίρνει τὸ χορὸ καὶ χορεύουν μέχρι ὥρα δύο τὴ νύχτα, μὲ τὴν γκαίντα. Τὴν Κυριακὴ, ἢ ὥρα 2 τὸ μεσημέρι, ἀρχίζουν νὰ στολίζουν τὴ νύφη. Τὸ νυφικό, πράσινο μάλλινο, φουντωτό, μὲ οὐρά. Ἡ σκέπη (= βέλο), σαπὲν μεταξωτό, ἄσπρο κοντό. Πασουμάκια, μὲ βελούδο μαῦρο κεντημένο μὲ ντάλια, τὰ περίφημα σιφικ (= νυφικὰ πα-

πούτσια). Κάλτσες (τσουράτ) χρωματιστές με επικρατέστερο χρώμα το καφέ. Τὰ μαλλιά τὰ στολίζουν με λουλούδια άσπρα, με τέλια, και μακρὰ καθώς είναι, τὰ χτενίζουν μπουϊκλες - μπουϊκλες. Πούντρα βάζουν άφθονη για να είναι άσπρη ή νύφη και για να είναι κόκκινα τὰ χείλη και τὰ μάγουλα, τώρα βάζουν κραγιόν, αλλά πριν από 25—30 χρόνια, επειδή δεν υπήρχε κραγιόν, έπαιρναν χρώμα κόκκινο, από τον τοίχο ή τὸ ταβάνι (που τὰ είχαν βαμμένα κόκκινα) και βαρόταν. Έτοιμη ή νύφη. Έρχεται ή νουνα να τὴν πάρη. Οί κατέλλες κλείνουν τὴν πόρτα και ζητοῦνε να τάξη χρήματα, 100, 50 δραχ., και έτσι να δώσουν τὴ νύφη.

Άφου πάρουν τὸ τάμα, ή νύφη αποχαιρετᾷ τούς δικούς της, τὸν πατέρα, μητέρα, άδελφους κλπ. Τους φιλά τρεῖς φορές τὸ χέρι. Μετά, δύο φιλενάδες της τὴν παίρνουν άγκαζέ και τὴν οδηγοῦν στὴν εκκλησία, ενώ πίσω ακολουθῆ ὄλο τὸ σόι, οί γείτονες, οί φίλες, οί φίλοι κλπ. Προηγῶνται νέοι και νέες και συγγενεῖς τῆς νύφης και τοῦ γαμπροῦ, που χορεύουν τὸν άντικρουστό καρσιλαμά, κρατώντας, άλλος έναν καθρέπτη, άλλος ένα μπουκάλι με ρακί, άλλη ένα μαντήλι (φακιόλι), τεντωμένο και πιασμένο από τις δύο διαγώνιες άκρες, με τὰ δύο της χέρια και προχωροῦν έτσι χορεύοντας με τούς ἤχους τῆς γκάιντας, φωνάζοντας ἴχου, ἴχου, ἴχου, χου...

Η ὄλη πομπή φθάνει στὴν εκκλησία και αρχίζει τὸ μυστήριο. Έπικρατεῖ κατασκευτικὴ σιγή. Μετά τὴν τελετὴ τῆς σπέψεως επιστρέφουν στο σπίτι πλέον τοῦ γαμπροῦ. Τὸ ζεῦγος, θὰ τὸ υποδεχθῆ ή πεθερά, ή ὁποία είναι καθ' ὄλα ἔτοιμη.

Φορᾷ στο κεφάλι, εἰαν είναι νέα, γκρέτ (μαντήλα) κόκκινο ή πράσινο' εἰαν είναι ἠλικιωμένη, φορᾷ γκρέτ καφέ. Στὸ κατώφλι τῆς πόρτας, ή πεθερὰ βάζει ένα μπαλντά (= τσεκούρι) για να πατήση ή νύφη ὅταν θὰ μπῆ στο σπίτι και τοῦτο για να είναι γερὸ τὸ σπίτι, σὰν τὸ σίδερο. Η πεθερὰ υποδέχεται τὴ νύφη με γλυκὸ (μέλι) και δύο ψωμιά, τὰ ὁποία θέτει κάτω από τις μασχάλες τῆς νύφης, για να πάη μέσα στο σπίτι ή νύφη με τὸ καλὸ και με μπερεκέτι. Όταν μπῆ ή νύφη μέσα, πατώντας στο μπαλντά, ή πεθερὰ ρίχνει καραμέλες, σιτάρι, δεκάρες κλπ., που τις μαζεύουν εκείνοι που ἔρχονται πίσω από τὴν νύφη. Μετά, θὰ καθήσουν ὄλοι οί συγγενεῖς στα τραπέζια, θὰ δώσουν τις κατάλληλες εὐχές: «Νὴ ζήση ή νύφη κι' ὁ γαμπρός», «Νὰ κάνουν πολλὰ παιδιά», «Νὰ τούς χαιρώσαστε», και θ' αρχίση ένα γερὸ φαγοτότι, και ὅταν ἔλθουν πὰ κέφια, θ' ανοίξη τὸν χορὸ ή νύφη και ὁ γαμπρός, κουμπάρος και κουμπάρα, πεθεροί και πεθερές (σιμπεθέροι), και μετὰ οί ἄλλοι συγγενεῖς, γνωστοί και φίλοι. Για ὄργανα μουσικά, ἄλλοι ἔχουν τὴν γκάιντα, ἄλλοι τὸ κλαρίνο, τὸ οὔτι, τὴν κιθάρα, τὸ μαντολίνο, ὡς και αὐτὸ τὸ νταούλι.

Ὁ χορὸς και ή διασκεδάση διαρκεῖ ὡς ἄργα τὰ μεσάνυχτα. Τὴν δευτέρα μέρα τοῦ γάμου, μεθοῦν και χορεύουν οί γυναῖκες, συγκαθιστὸ ή χορὸ τῆς κοιλιᾶς, κτυπώντας και τὰ τρία δάκτυλα τῶν δύο χεριῶν τους, για να

δείξουν τη χαρά τους, ότι ή νύφη ήτο παρθένος. Τὴν δευτέρα ἡμέρα τῆς χαρᾶς, ἡ νύφη μὲ τρεῖς φιλενάδες τῆς (κορίτσια) πηγαίνει στὸ πηγάδι νὰ πάρῃ νερὸ μὲ μιὰ στάμνα. Ἡ νύφη γεμίζει τὴν στάμνα, τὰ κορίτσια τὴν ἀδειάζουν. Αὐτὸ γίνεται τρεῖς φορές, καὶ τοῦτο γιὰ νὰ μὴν σπάξῃ ἡ νύφη σὲ ὄλο πῆς τὸν βίῳ πολλές στάμνες (λαγῆνες), ὅταν θὰ πηγαίῃ νὰ παίρῃ νερό. Μετά, ὅταν γυρῶσιν στὸ σπίτι, ἡ νύφη τοὺς δίνει ἓνα κουλούρι καὶ τοὺς κερνᾷ καφέ καὶ πίνουν. Ἡ χαρὰ τελειώνει μὲ τὶς εὐχές ὄλων: «Νὰ ζήσουν, νὰ γεράσουν, καὶ πολλὰ παιδιὰ νὰ κάμουν».

Τὰ ἄρρενα παιδιὰ τους, ὅταν παντρεύονται, παραμένουν στὸ σπίτι τοῦ πατέρα τους καὶ συντρέγουν. Ὁ πατέρας εἶναι ὁ ἀρχηγὸς στὴν οἰκογένεια καὶ αὐτὸς κυβερνᾷ πάντα. Ὅταν ὅμως οἱ γονεῖς ἔχουν κόρη γιὰ παντρεῖα καὶ τὴν παντρεύουν, τότε ὁ γυῖὸς καὶ ἡ νύφη διώχνονται καὶ παίρνουν μέσα στὸ σπίτι τὸ σύζυγο τῆς κόρης τους (σώγαμπρος).

Συχνὰ γίνονται φιλονικεῖες μὲ τοὺς νιόπαντρους, τὸν πατέρα, τὴν μητέρα, τοὺς πεθεροὺς καὶ τὶς πεθερές, μὲ ἀποτέλεσμα, τὸ ἀνδρόγυνο νὰ χωρίζεται καὶ νὰ ξαναπαίρνεται. Δὲν εἶναι ὅμως σπάνιες οἱ περιπτώσεις, πού οἱ χωρισμένοι, χωρὶς διαζύγιο, συζοῦν μὲ ἄλλους παρόνομα. Ἐπακόλουθα τῆς φτώχειας καὶ τῆς μιζέριας, ἀλλὰ καὶ τοῦ χαμηλοῦ ἐκπολιτιστικοῦ ἐπιπέδου, πού βρίσκονται ὄλοι τους.

6. ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ — ΕΥΧΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΡΟΠΕΣ — ΚΑΤΑΡΕΣ — ΟΡΚΟΙ — ΒΛΑΣΦΗΜΙΕΣ ΚΑΙ ΤΥΒΡΕΙΣ. Στις συναντήσεις τους ἀπευθύνουν χαιρετισμοὺς οἱ νεώτεροι στοὺς μεγαλύτερους, μὲ πὶς φράσεις, «Καλὴ μέρα», «Καλοσπέρα», «Καλὴ νύχτα», «Ὡρα καλὴ» κλπ., σὲ γλῶσσα τουρκικὴ.

Ὅταν τυχαίῃ νὰ κάθωνται καὶ περάσῃ κάποιος γνωστός τους μὲ κοινωνικὴ θέση, τότε σηκώνονται καὶ ὑποκλίνονται. Τιμῶν καὶ σέβονται τὸν πατέρα καὶ ὑποκλίνονται στὸ πέρασμά του. Οἱ νιόπαντρες, ὅταν συναπηθοῦν μὲ τοὺς συγγενεῖς τοῦ ἀνδρός τους, μεγαλύτερους στὴν ἡλικία, χαιρετοῦν, καὶ ἀπὸ σεβασμὸ, τοὺς φιλοῦν τὸ χέρι. Στὸν ἀποχαιρετισμὸ, ὅταν ταξιδεύουν προσφιλῆ των πρόσωπα, τὰ ἐναγκαλίζονται, τὰ ἀσπάζονται καὶ ἰσὰ δύο μάγουλα καὶ εὐχονται: «Καλὸ ταξεῖδι». «Μὲ καλὸ νὰ πᾶς καὶ μὲ καλὸ νὰ γυρῶσῃς». «Ὡρα καλὴ». Στις ὀνομαστικὲς γιορτὲς εὐχονται: «Χρόνια πολλά», «Νὰ ζήσῃς». «Καλὴ ὑγεία». Σὲ ἐπίτοκο: «Μὲ τὸ καλὸ νὰ σηκωθῆς». «Νὰ σοῦ ζήσῃ». «Καλὸ τυχερὸ νύχη». «Κοπέλλα νὰ τὸ καμαρώσῃς». «Καλὸ καὶ γναμικὸ νὰ σοῦ βγῆ». Στὸ γεωργό, κατὰ τὴν ἰσορᾶ, λένε: «Ὁ Θεὸς νὰ τὸ δώσῃ, νὰ γίνῃ». «Καλὸ μπερεκέτ» (σοδειά). Στὸ θερισμὸ: «Ἄντε, καλὰ κέρδη». «Βαρεῖα κιά νὰ ἔχῃ». «Καλοφαγαμμένο». Σ' αὐτοὺς πού φοροῦν καινήργια ἐνδυμασία εὐχονται: «Καλοφορεμένο». «Μὲ γειά σου».

Ἄν εἶν' ἀνύπαντρη, λένε: «Νὰ φορέσῃς καὶ τοῦ γαμπροῦ». «Μὲ γειά

σου και καλό γαμπρό». «Καλή τύχη». Στους ἀρραβωνιασμένους εὐχονται, «Κολὰ ιστέφανα» και στους παντρεμένους: «Νὰ ζήσετε, νὰ γεράσετε και πολλά παιδιά νὰ κάμετε». «Τέλεια ἀγαθά». «Μακριὰ ἀπὸ κάθε κακό».

Σὲ θάνατο, παρηγοροῦν τοὺς συγγενεῖς ποῦ ἐκλιπόντος, λέγοντας: «Ζωὴ σὲ λόγου σας». «Ἐτσι ἦταν τυχερός, ἀπ' αὐτοῦ νὰ πάη». «Ἐσεῖς νὰ εἰσθε γεροί, καλά». «Τὰ παιδιά σας νὰ εἶναι γερά».

Στις διαφορές τους και στις φιλονικίες ἔχουν ἀισχρὸν ὕβρεολόγιο, και οἱ κατάρες τους εἶναι βαιρειές. «Καλή μέρα νὰ μὴ δῆς». «Νὰ πᾶς και νὰ μὴ γυρίσης». «Φωτιά νὰ πέση, νὰ σὲ κάψη». «Τὸ καλύτερό σου παιδί νὰ βάλης μπροστά σου και νὰ κλαῖς». «Ὅ,τι ἔκανες, νὰ τὸ βρῆς». Ἐμεινος ποὺ ἀκούει τὴν κατάρα, γιὰ νὰ μὴν πιάση (νὰ μὴ γίνῃ τὸ κακό), λέγει σ' αὐτὸν ποὺ καταριέται: «Στὸ κεφάλι σου νὰ γίνῃ», ἢ, «στὸ κεφάλι σου νὰ πέση».

Γιὰ νὰ γίνουν πιστευτοὶ σ' αὐτὰ ποὺ λέγουν, ὀρκίζονται ὡς ἑξῆς: «Ἄν ἔκανα αὐτό, νὰ στραβωθῶ». «Τὰ ποδάρια μου νὰ κοποῦν». «Νὰ μὴ χαρῶ τὰ νειάτα μου». «Νὰ μὴ χαρῶ τὰ παιδιά μου». «Νὰ μὴ χαρῶ τὰ μάτια μου». «Ἄν δὲ λέγω τὴν ἀλήθεια, νὰ πέση φωτιά και νὰ μὲ κάψη».

ΙΑ. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

Ἡ Θρησκεία, ἢ καλύτερα, τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα εἶναι βαθειὰ ριζωμένο στις ἀνθρώπινες αὐτὲς ψυχές. Προσβεύουν τὴν Ὁρθόδοξη Χριστιανική Θρησκεία κι εἶναι καλοὶ Χριστιανοί, πιστοὶ κι εὐλαβικοί. Ἐμεινο ποὺ εἶναι ἀξιοθαύμαστο και συγκινητικό, εἶναι ἡ δύναμη ἀντίστασης, ποὺ ἀνάπτυξε ἢ φυλὴ αὐτή, γιὰ νὰ μὴν ἐξισλαμισθῇ μέσα σὲ τόσοσους σκοτεινοὺς και σκληροὺς αἰῶνες Τουρκικῆς Κατάκτησης.

(Βλ. Βασ. Συνακτιδῆ: Φυλετικὴ Καταγωγὴ, ἤδη και ἔθιμα τῶν Κατσιβέλλων Λιδιματείχου. Τόμος ΙΗ' σελὶς 290). Ἐκκλησιάζονται τακτικώτατα και τηροῦν μὲ εὐλάβεια τὶς θρησκευτικὲς παραδόσεις τῶν προγόνων τους. Εἶναι πολὺ θρησκώληπτοι. Μὲ φανατισμὸ πιστεύουν στὸν Θεό, σὰν Δημιουργὸ και Πατέρα ὅλου τοῦ κόσμου. Ἡ μεγάλη τους πίστη στὸν Χριστὸ και στὴν Παναγία εἶναι ἀξιοθαύμαστη. Γιορτάζουν και τιμοῦν τοὺς Ἁγίους και συχνὰ ἐπικαλοῦνται τὴ χάρη των.

Προστάτη τους ἔχουν τὸν Ἅγιο Ἀθανάσιο, ποὺ εἶναι και πολιούχος τοῦ Λιδιματείχου. Τὴν ἡμέρα τῆς μνήμης τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, στίς 18 Ἰανουαρίου, κάνουν κουρμπάν (θυσία ζώου, συνήθως κριοῦ). Τὸ κουρμπάν γίνεται ἀπὸ ἰδιώτη. Ὁ τυχερός ἰδιώτης τῆς χρονιάς, σφάζει ἕνα κότσι (κριοῦ) και τὸ μεγειρεύει μὲ ροαμμύδια, μέσα σὲ μεγάλο καζάνι. Ὅταν ἐτοιμαστῇ τὸ φαγητό, κατὰ τὸ μεσημέρι, στὸ μείνταν (πλατεῖα) τῆς συνοικίας, ὅπου μένει, τοποθετεῖ ἕνα τραπέζι και θάζει ἐπάνω τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου

Ἄθανασίου, μιὰ κούπα γιὰ κηροπήγιο, ἓνα μπουκάλι κρασί κι ἓνα κρασοπότηρο. Πηγαίνουν τότε ἕνας-ἕνας (ἡλικιωμένοι, τὸ περισσότερο), ἀνάβουν κερὶ καὶ φιλοῦν (προσκυνοῦν) τὸ εἰκόνημα τοῦ Ἁγίου. Μετά, πίνουν λίγο κρασί καὶ ρίχνουν σ' ἓνα δίσκο χρήματα. Ἐκεῖνος ποὺ κάνει τὴ θυσία, βάζει φαγητὸ στὸ πιάτο, ποὺ ἔφερε μαζί του ὁ προσκυνητής. Τὸ φαγητὸ τὸ πηγαίνουν στὸ σπίτι, νὰ φάη ὅλη ἡ οἰκογένεια. Ἀφοῦ τελειώση ἡ διανομὴ ὄλου τοῦ φαγητοῦ, πηγαίνουν οἱ ἄνδρες στὸ καφενεῖο κι ἐκεῖ γίνεται κλήρωση γιὰ τὴν ἀνάδειξη τοῦ τυχεροῦ, ποὺ θὰ κἀνὴ τὴν ἄλλη χρονιά τὸ κουρμπάν'. Τυλίγουν πολλὰ χαρτάκια καὶ τὰ ρίχνουν σ' ἓνα κουτί. Σ' ἓνα ἀπὸ τὰ χαρτάκια αὐτὰ γράφουν, «Ἅγιος Ἄθανάσιος». Ὅποιος πάρη τὸ γεμάτο χαρτάκι, ποὺ γράφει «Ἅγιος Ἄθανάσιος», αὐτὸς θὰ εἶναι ὁ τυχερὸς νὰ κἀνὴ τὴν ἄλλη χρονιά τὸ κουρμπάν'. Μὲ τὰ χρήματα ποὺ μαζεύονται ἀπὸ τὸ φαγητὸ, ἀγοράζουν λάδι καὶ κεριά, γιὰ τὴν Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἄθανασίου καὶ ψωμιά, γιὰ τὰ πτωχὰ καὶ ὄρφανά. Κάνουν τὸ κουρμπάν' γιὰ ὑγεία, γιὰ νὰ φεύγουν οἱ ἀρρώστειες καὶ οἱ κίνδυνοι, καὶ γιὰ νὰ πετυχαίνουν οἱ δουλειές τους. Ἄλλοτε, τὸ ζῶο, προτοῦ τὸ θυσιάσουν, τὸ εὐλογοῦσε ὁ παπᾶς. Χρόνια τώρα οἱ παπάδες δὲν παρευρίσκονται στὴ ζωοθυσία, γιὰ τὸν τὸ εἶχε ἀπαγορεύσει ὁ Μητροπολίτης Φιλάρετος. Στις 26 Ὀκτωβρίου, ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, κάνουν καὶ τὰ κουρμπάνια τῶν πετεινῶν, πὴν Ἄλεκτοροθυσία.

Ἡ ἀλεκτοροθυσία γίνεται ἀπ' ὄλους σχεδὸν τοὺς Διδυμοτειχιῆτες (Διδυμοτιανούς), στὸ παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, πάνω στὸ παλιὸ φρούριο, τὸ «Καλέ».

Ἀπ' τὸ πρωτὶ ἔνωρὶς μέχρι τὸ ἀπόγευμα, σφάζουν πετεινοὺς. Ἀφήνουν τὸ κεφάλι τοῦ πετεινοῦ καὶ χρήματα, γι' αὐτὸν ποὺ ἔσφαξε τὸν πετεινὸ καὶ τὸν παίρνουν ἔτσι σφαγμένο, νὰ τὸν μαγειρέψουν στὸ σπίτι. Ἄλλοι σφάζουν καὶ δύο ἢ περισσότερους πετεινοὺς, γιὰ νὰ ἀφιερῶσουν ἓνα στὸ παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Οἱ ἀλεκτοροθυσίες γίνονται γιὰ καλωσύνη καὶ γιὰ γεροσύνη (γιὰ ὑγεία). Ἡ ζωοθυσία καὶ οἱ ἀλεκτοροθυσίες, χωρὶς ἀμφιβολία, εἶναι συνέχεια καὶ λείψανο παλαιῶν εἰδωλολατρικῶν θυσιῶν. Εἶναι ἀπομεινάρια τῆς θρησκείας τῶν Ἀρχαίων Θρακῶν καὶ τῶν προγόνων μας, ποὺ ἔκαναν θυσίες στοὺς θεοὺς των, ποὺ λάτρευαν.

Γιὰ τὶς ζωοθυσίες καὶ ἀλεκτοροθυσίες γράφτηκαν πολλὰ σὲ βιβλία καὶ περιοδικὰ. (Βλ. καὶ διάλεξη τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Ν. Βαφείδου: «Ἐξορκισμοί, Χαίμαλιά, Νουσκάδες καὶ Κουρμπάνια στὴ Θράκη», ποὺ ἔγινε στὶς 27.11.1952 στὴν αἴθουσα τοῦ Ἑλληνοαμερικανικοῦ Ἰνστιτούτου (καὶ Δ. Μανᾶκα - 379 Τόμος «Θρακιῶν»).

Ἡ ζωὴ τῶν Ρωμιοκατασιβέλλων εἶναι γεμάτη ἀπὸ παραδείγματα βαθειᾶς χριστιανικῆς πίστεως καὶ χριστιανικῆς συνείδησης. Τὴν ἑβδομάδα τῆς Τυροφάγου, τὴν Καθαρὰ Δευτέρα, οἱ κατέλλες πιάνουν τριήμερο. Ἄλλες μισὸ καὶ

άλλες όλόκληρο. Αὐτὲς ποὺ πιάνουν ὀλόκληρο, τρεῖς μέρες δὲν τρῶνε τίποτα καὶ οὔτε πίνουν νερό. Τὴν Τετάρτη τὸ ἀπόγευμα, ποὺ θὰ χτυπήσῃ ἡ καμπάνα, θὰ πᾶνε στὴν Ἐκκλησία νὰ πάρουν ἀντίδωρο καὶ νὰ κοινωνήσουν. Ἐκεῖνες ποὺ πιάνουν μισὸ τριήμερο, ὅλη τὴν ἡμέρα δὲν τρῶνε καὶ τὸ βράδυ, ποὺ θὰ χτυπήσῃ ἡ καμπάνα, πηγαίνουν στὴν ἐκκλησία, παίρνουν ἀντίδωρο καὶ ἐπιστρέφουν στὸ σπίτι. Τότε, ἀφοῦ πρῶτα προσευχηθοῦν στὸ εἰκονοστάσι, τρῶνε, παρεοῦλες - παρεοῦλες, φασόλια λαδερὰ καὶ ἑλῆς. Αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται καὶ τὴν ἐπομένην καὶ μεθεπομένην. Τὴν Τετάρτη ὅλες, κ' αὐτὲς ποὺ κρατοῦν ὀλόκληρο καὶ αὐτὲς ποὺ κρατοῦν μισὸ τριήμερο, μετὰ τὴν ἐκκλησία πηγαίνουν στὸ σπίτι φωνάζουν καὶ μερικὲς γειτόνισσες (αἱ μάρτυρες) καὶ τρῶνε, φασόλια, τηγανιτὲς πατάτες, χουσάφ' (κομπόστα) καὶ μπογάτσα.

Οἱ γυναῖκες ἀπὸ εὐχαρίστηση τοὺς πηγαίνουν καρῦδια, πορτοκάλια καὶ τοὺς δίνουν χρήματα. Οἱ κοπέλλες ποὺ κράτησαν τριήμερο τοὺς φιλοῦν τὰ χέρια, παίρνουν τὰ δῶρα πους καὶ τὰ μοιράζονται. Μὲ τὰ χρήματα ποὺ μαζεύουν ἀπ' τὶς μάρτυρες, ἀγοράζουν μαντῆλες (φωτικῶλια) γιὰ τὶς χῆρες καὶ κάλτσες γιὰ τὰ ὄρφανά. Κάνουν χαῖρια. Ὅσες κράτησαν ὀλόκληρο τριήμερο, πρέπει, γιὰ νὰ σωθοῦν οἱ ψυχὲς τους, νὰ κρατήσουν συνέχεια ἐπὶ τρία χρόνια. Ὅσες κράτησαν μισὸ τριήμερο, θὰ ἐπαναλάβουν αὐτὸ ἐπὶ ἕξι συνεχόμενα χρόνια. Πόσες φορές ἀλήθεια ἢ θερμὴ αὐτὴ πίστη τους δὲν χαλύβδωσε τὴ θέλησή τους σὲ ἔργα φιλανθρωπικά!

Στὴ δυστυχία καὶ στὴν εὐτυχία τους προσφεύγουν στὶς ἐκκλησίες καὶ στὰ μοναστήρια καὶ ἐπικαλοῦνται τὴ χάρη τῶν Ἀγίων. Ὅταν τὸ παιδί τους δὲν ἔχη ὕπνο (δὲν κοιμᾶται) τὸ πηγαίνουν στὰ μοναστήρια καὶ στὶς ἐκκλησίες. Ἀνάβουν κεριὰ καὶ παρακαλοῦν τὴ Μεγαλόχαρη νὰ τοῦ χαρίσῃ τὸν ὕπνο.

Ὅταν ἀρρωστήσῃ κανεὶς τάζουν στὴν ἐκκλησία λάδι καὶ λαμπάδες καὶ παρακαλοῦν τὴν Παναγία νὰ γιαιτρέψῃ τὸν ἀρρωστό τους. Πολλοὶ πηγαίνουν καὶ κοιμοῦνται στὶς ἐκκλησίες καὶ στὰ μοναστήρια, γιὰ νὰ βροῦν τὴν ὑγεία τους. Ἄλλοι πόλι στέλνουν στὴν ἐκκλησία ἕνα ροῦχο τους, νὰ μείνῃ ἐκεῖ 40 μέρες γιὰ νὰ διαβαστῇ καὶ ἀγιάσῃ. Ἔτσι φορῶντάς το, πιστεύουν πὼς θὰ φύγῃ τὸ κακὸ ἀπὸ πάνω τους. Ἀπὸ τὰ ἐγκαίνια τῆς ἐκκλησίας παίρνουν κομματάκια ἀπὸ ἀγιασμένο πανί καὶ τὸ κάνουν φυλαχτό, γιὰ τὸ μάτιασμα καὶ γιὰ νὰ ἀποφύγουν κακοτοπιὲς καὶ δυσκολίες τῆς ζωῆς.

Κάνουν ταχτικά στὰ σπίτια τους ἀγιασμό καὶ εὐχέλαιο, γιὰ τὸ καλό. Στὶς ἀγιοστατικὲς αὐτὲς πράξεις καλοῦν τοὺς συγγενεῖς τους καὶ τὶς γειτόνισσες. Ὅλοι παρακαλοῦν τὴν τελετὴν μὲ θαθεῖα πίστη καὶ κατάνυξη. Στὸ τέλος κερνοῦν ποτό, καφὲ καὶ κουφέτα.

Πιστεύουν στὴν μετεμψύχωση. Λένε ὅτι ὅταν κανεὶς πεθάνῃ ἐπὶ 40 μέρες ἢ ψυχὴ του γυρᾶει μέσα στὸ σπίτι. Γι' αὐτὸ μέσα σὲ ἕνα χωματένιο πιάτο βάζουν δύο κεριὰ, καὶ λίγο νερὸ καὶ ἕνα κλωνί βασιλικὸ καὶ κατὰ διαστήματα πηγαίνουν καὶ κυττάζουν μέσα στὸ πιάτο γιὰ νὰ ἴδωῦν τὸ πεθαμμένο πρῶσωπο.

Λένε ὅτι ἔρχεται πολλές φορές ἡ ψυχὴ τοῦ νεκροῦ καὶ τὴ βλέπουν. Τὰ ψυχοσάββατα, ἀπὸ βραδὸς τὴν Παρασκευὴ κάνουν λειτουργιῆς (πρόσφορα) καὶ τὶς πηγαίνουν στὴν ἐκκλησίαν νὰ τὶς διαβάσῃ ὁ παπᾶς. Τὸ Σάββατο πρωΐ - πρωΐ παίρνουν τὶς λειτουργιῆς, ἓνα μπουκάλι νερὸ ἢ κρασί, κερία, λίγα λουλούδια, λάδι γιὰ τὴν καντήλα, παξιμάδια, τυρὶ καὶ ὅ,τι ἄλλο ἦταν ἀγαπητὸ στὸ νεκρὸ καὶ πηγαίνουν στὰ νεκροταφεῖα. Ἐκεῖ κάνουν προσάγιο. Ἀνάβουν τὴν καντήλα καὶ τὰ κερία, ρίχνουν νερὸ ἢ κρασί στὸ μνήμα καὶ μετὰ μοιράζουν τὶς λειτουργιῆς. Πολλὲς κάνουν καὶ κόλλυβα. Ἡ διανομὴ γίνεται γιὰ νὰ συγχωρεθοῦν οἱ νεκροὶ τοὺς ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες τοὺς.

ΙΒ΄. ΣΤΟΙΧΕΙΩΜΑΤΑ — ΜΑΓΕΙΕΣ — ΜΑΝΤΙΚΗ — ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ. Ὅλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, πιστεύουν, σέβονται καὶ φοβοῦνται τὰ Τίλισιμ (Φαντάσματα).

Ἐπάρχει στὸ νότιο μέρος τῆς συνοικίας τῶν ψαράδων ἓνα μέρος ἢ μᾶλλον μία ἀλλὴ μεγάλη, ποὺ ἔχει ὄρθιες πέτρες, σὰν νεκροταφεῖο καὶ ἔχει κι' ἓνα μικρὸ σπιτάκι σὰν ἐκκλησάκι, κοντὰ σ' ἓνα μεγάλο δένδρο, μὲ δύο κορμούς ποὺ ἀπέχει ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο σχεδὸν 50 πόντους.

Τὸ μέρος αὐτὸ λέγεται Τεκές. Πιστεύουν ὅτι βγαίνει ὁ Τεκέ - μπαμπᾶς, ἓνα πασᾶς μὲ ἄσπρα σαλβάρια, κόκκινο φέσι, μὲ μαῦρο σισκιουλ (= φουῦντα), βγαίνει κυρίως τὴν Παρασκευὴ ἢ Κυριακὴ ἢ σὲ καμμιά γιορτὴ, τὰ μεσάνυχτα 12 μὲ 2 ἢ ὥρα καὶ γυρῖζει ὅλη τὴ γειτονιά. Παρουσιάζεται στοὺς καθαρὸς καὶ νοικοκυρεμένους ἀνθρώπους, τοὺς φωνάζει μὲ τὰ ὀνόματά τοὺς καὶ τοὺς ζητᾶ μὲ νοήματα νὰ πᾶνε τὴν ἄλλη ἡμέρα στὸ σπιτάκι, νὰ τὸ περιποιηθοῦν. Νὰ σκουπίσουν τὸ σπιτάκι, νὰ γεμίσουν τὰ μπρίκια νερὸ καὶ νὰ πλύνουν τὶς πετσέτες.

Στὸ σπιτάκι ἔχουν μπρίκια, γεμάτα μὲ νερὸ, ἓνα παψὶ μὲ ἄμμο, ὅπου κάθε βραδύ ἀνάβουν σπαρμαυσέτα καὶ ἀρκετὲς πεντακάθαιρες πετσέτες. Πιστεύουν ὅτι ὅταν βγῇ ὁ Τεκέ - μπαμπᾶς πίνει νερὸ ἀπὸ τὰ μπρίκια, ἀδειάζει τὰ μπρίκια, γιὰτὶ πλένεται, σκουπίζεται μὲ τὶς πετσέτες καὶ γυρνᾶ ὅλη τὴ γειτονιά. Λένε ἀκόμη πὼς ὅποιος τὸν βρῆσει, τὸν κατηγορήσει, παθαίνει κάποιο κακό. Πολλοὶ τὸν ἔχουν ἰδεῖ. Ἄλλοι τὸν πιστεύουν σὰν ἅγιο καὶ ἄλλοι σὰν δαίμονα. Τὸ σπιτάκι εἶναι σὰν Μανσωλεῖο.

Ἱστορικῶς, λένε ὅτι τὸν καιρὸ τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἐνῶ ὁ Ἕλληνας στρατὸς ἦτο κρυμμένος στὸ κάστρο (Καλὲ) δύο πασάδες πῆγαν νὰ κατασκαπεύσουν τὸν Ἕλληνικὸ στρατὸ, ποὺ ἦτο στὸ κάστρο καὶ ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ κάστρο οἱ στρατιῶτες τοὺς πῆραν εἶδησι καὶ δύο πολεμιστὲς μας πέταξαν πέτρες καὶ τοὺς σκότωσαν. Αὐτοὺς τώρα τιμοῦν οἱ Τουρκόγυφτοι σὰν Ἁγίους. Οἱ Ρωμηόγυφτοι τοὺς ἔχουν σὰν δαίμονες καὶ τοὺς φαντάζονται νὰ παρουσιάζονται τὰ βράδια.

Ἀκόμη λένε ὅτι ἀπ' αὐτὸ μέρος ποὺ βγαίνει ὁ Τεκέ - μπαμπᾶς βγαίνει

κι' ἡ Μιρέμ Ἀνά (Μαρία — Μαμά, ἡ Παναγία). Εἶναι μία γυναῖκα με δλό-
μαυρα ροῦχα πού ὑποστηρίζει τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους. Σ' ἓνα ἄλλο σπιτάκι
καλοφτειαγμένο κι' ἄμορφο καὶ ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ Λεωνίδα, πού τὸ ἔχουν
ἐγκαταλείψει, πιστεύουν ὅτι βγαίνει ἓνας ἄνθρωπος μ' ἓνα πελώριο τσεκούρι
καὶ κόβει ὅλη τὴ νύχτα ξύλα. Ἀκοῦνε τοὺς χτύπους τοῦ τσεκουριοῦ, χωρὶς
νά δοῦνε τὸν ἄνθρωπο. Ἄν ἀκούσουν τοὺς χτύπους πιστεύουν ὅτι κάποιο κακό
θὰ συμβῆ στὴ γειτονιά. Πολλὲς φορὲς ὁμως τοὺς συμβαίνει καὶ καλὸ.

Πιστεύουν πολὺ στὰ ξωτικά σπουχεῖα πού τὰ φαντάζονται νά παρουσιά-
ζονται ἄλλοτε σὰν κλωσσα με τὰ κλωσσόπουλα καὶ ἄλλοτε σὰν ὑπερφυσικά
ὄντα με ἀνθρώπινη λαλιά, νά τοὺς καλοῦν με τὰ ὀνόματά τους.

Γιὰ νά ἐπιτύχουν κάτι τὸ ποθούμενο προσφεύγουν στὶς ὑπερφυσικὲς δυ-
νάμεις καὶ στὶς μαγεῖες.

Ὅταν τὸ παιδί ἀλλάξει τὰ πρῶτα δόντια του, τοὺς γαλαξίες, παίρνουν
τὸ δόντι, τὸ ρίχνουν στὰ κεραμίδια καὶ λένε: «Σιοῦ ἰδίω κοκκαλένιο δόσμου
σιδερένιο».

Ὅταν βλέπουν τὸ νέο φεγγάρι ρίχνονται τρεῖς φορὲς πρὸς τὰ ἐπάνω,
βάζουν τὰ χέρια τους στὶς τσέπες, πιάνουν τὰ χρήματα καὶ κάνουν τὸ σταυρὸ
τους, γιὰ νά ἔχουν ὅλο τὸ μῆνα γεμάτες τὶς τσέπες.

Ὅταν ἔχουν κάποιον θυμὸ καὶ θέλουν νά τὸν καταστρέψουν ἀνάβουν στὴν
ἐκκλησία μεγάλο κερί (λαμπάδα) καὶ λένε «σὰν τὸ κερί νά λυώση».

Ὅταν δὲν βρέχει σπολλίζουν μία κοπελίτσα 12—14 χρόνιον με χόρτα
καὶ τὴν βρέχουν με νερό. Ἔτσι πιστεύουν πὼς ὁ Θεὸς θὰ βρέξῃ.

Πιστεύουν στὰ φυλαχτὰ καὶ νομίζουν πὼς ἔχουν τόση δύναμη, ὥστε
διώχνουν μακρὰ κάθε κακό. Τὰ φυλαχτὰ τὰ κατασκευάζουν με κλωστὲς δε-
μένες κόμβους - κόμβους, με καμμένα κεριά, με χάνδρες γαλάζιες, με τὸ που-
κάμισο τοῦ φιδιοῦ, με τὶς ἄκρες τῶν φτερῶν τῆς νυχτερίδας κ.λπ.

Ὅταν κανένα παιδί γεννηθῆ με πέπλο, τὸ κρύβουν, τὸ κόβουν κομματά-
κια καὶ κάνουν φυλαχτὰ, με τὸ πέπλο.

Ἔχουν εἰδικὲς γυναῖκες γιὰ τὸ βάσκαμα. Αὐτὲς μέσα σ' ἓνα φλυτζανάκι
με νερό σιτάζουν 3 σταγόνες λάδι, παίρνουν ἓνα βελονάκι, σιμποῦν ἓνα γαρυ-
φαλλάκι καὶ μετὰ με χασμουρητὰ λένε ἀκατανόητα λόγια πού δὲν ἀκούονται.
Με τὸ νερὸ πλένουν τὸ πρόσωπο τοῦ βασκαμένου. Ἔτσι πιστεύουν, πὼς τὸ κακό
θὰ φύγῃ μακρὰ.

Τὶς ἀποκριὲς (τὸ Μάρτη) ἀνάβουν φωτιὲς σὲ σταυροδρόμια καὶ πηδοῦν
γιὰ νά φύγουν οἱ ψύλλοι.

Κάθε 24 Ἰουνίου, τῶν Γενεθλίων τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, κάνουν τὸν
κλειδῶνα. Μ' αὐτὸ τὰ κορίτσια βλέπουν τὴν τύχη τους. Κεῖνη πὴν ἡμέρα,
πρὶν ἀκόμη καλοξημερώσει, τὰ μεγαλύτερα κορίτσια μαζεύονται σὲ μιὰ αὐλὴ
καὶ ἐκεῖ μέσα σὲ ἓνα κάδο γεμάτο με ἀμίλητο νερό, νερὸ τὸ ὁποῖο παίρνει
μιὰ κοπέλλα ἀπὸ τρία πηγιάδια χωρὶς νά μιλήσῃ, ρίχνει κάθε μία κοπέλλα τῆς

παντρεϊᾶς ἓνα δικό της σημάδι (μία φουρκέτα, ἓνα καρφί, μία παροιάνα, ἓνα σταυρουδάκι, μία δακτυλήθρα κ.λ.π.). Ἐπειτα βάζουν ἐπάνω στὸν κάδο ἓνα καθρέπτη, τὸν σκεπάζουν μὲ ἓνα καθαρό πανί καὶ τὸν κλειδώνουν. Ἔτσι τὸν ἀφήνουν μετὰ ὄλη τὴ νύχτα ἔξω ἀνάμεσα στὶς τριανταφυλλιές νὰ τὸν ἰδῆ τὸ φεγγάρι καὶ ν' ἀγιώσῃ. Μετὰ τὴν ἄλλη ἡμέρα παίρνουν ἓνα μικρὸ κοριτσάκι πρωτότοκο, τοῦ ὁποῦ προέπει νὰ ζοῦν καὶ οἱ δύο γονεῖς του, τὸ ντύνουν νυφούλα μὲ κόκκινο πέπλο καὶ αὐτὸ βγάζει ἓνα - ἓνα τὰ σημάδια ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ μιὰ γρηᾶ ἢ ἡλικιωμένη γυναῖκα λέει στιχάκια καὶ μαντεύει τί θὰ συμβῆ ἐκεῖνη τὴ χρονιά στὴν κοπέλλα, ποῦ βγῆκε τὸ σημάδι της. Ἄν θὰ παντρευθῆ καὶ θὰ πάρῃ ὄμορφο καὶ πλούσιο μὲ προξενιά ἢ θὰ πάρῃ τὸ πωληριάρι ποῦ ἀγαπᾶ.

Ὅταν ἡ κόττα λαλεῖ σὰν τὸν πετεινὸ λένε ὅτι κάποιον κακὸ θὰ τοὺς συμβῆ, γι' αὐτὸ τὴν παίρνουν καὶ τὴν χαρίζουν στὴν ἐκκλησία. Ὅταν ἡ κόττα γεννήσῃ πολὺ μικρὸ αὐγὸ ἢ αὐγὸ μεγάλο μὲ δύο κορόκους λένε ὅτι δὲν βγαίνει σὲ καλὸ καὶ τὸ σπάζουν σὲ σταυροδρόμι νὰ σκορπίσῃ τὸ κακὸ. Ὁ πετεινὸς ὅταν γυρίσῃ πρὸς τὴν πόρτα καὶ λαλεῖ λένε ὅτι θάρθῃ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν ξενιτειά. Ὅταν ὁ πετεινὸς λαλήσῃ ἀπὸ θραδίς καὶ εἶναι κακοκαιρία λένει ὅτι ὁ καιρὸς θὰ διορθῶσῃ, θὰ γίνῃ καλὸς, ἂν ὅμως ὁ καιρὸς εἶναι καλὸς λένε ὅτι θὰ γίνῃ κακὸς. Ὅταν τὸ σκυλί οὐρλιάζει λένε ὅτι θὰ συμβῆ κακὸ καὶ τοῦ λένε «καφρανὰ ὀλαίνι», στὸ κεφάλι σου νὰ γίνῃ, ἢ «καφρανὰ γιέ», τὸ κεφάλι σου νὰ φᾶς. Ἐπίσης ὅταν τὸ σκυλί σθαρνίζεται μὲ τὰ πσινά του λένε ὅτι ἄνθρωπος θὰ βγῆ ἀπὸ τὸ σπίτι ἢ ζωντανὸς ἢ πεθαμένος. Ὅταν τὰ πρόβατα ἰρίχνονται, παίζονται, χορεύουν, θὰ γίνῃ καλοκαιρία. Ὅταν βλέπουν πρώτη φορὰ νεογέννητο ἀρνάκι ἄσπρο λένε ὅτι θὰ περάσῃ ἡ χρονιά καλά. Καλὴ χρονιά θὰ ἔχωμε καὶ κάνουν τὸ σταυρὸ τους.

Ἡ κουκουβάγια ὅταν λαλεῖ, κάτι κακὸ θὰ ἔρθῃ. Οἱ βάρσραχοι ὅταν φωνάζουν καὶ τοὺς ἀκούσουν πρώτη φορὰ, θὰ ποῦν ἀμέσως «μπερεκέτ βάρ - μπερεκέτ» (σοδειά ἔχει σοδειά) καὶ τὸ σπίτι τους θὰ γεμίσῃ μὲ σοδεῖές. Τὰ χελιδόνα ὅταν κάνουν στὸ σπίτι σου φωλιά εἶναι καλὸ. Ἡ γάτα ὅταν λούζεται θὰ ἔρθουν ἐπισκέπτες.

ΙΖ'. ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ. Παλαιότερα ἀλλὰ καὶ σήμερα, σὲ μικρότερο βέβαια ποσοστὸ, ὅταν ἀρρωστοῦσε κανεὶς ἀπὸ τὴν οἰκογένειά τους, πρώτη τους φροντίδα ἦταν νὰ ὀδηγήσουν τὸν ἀρρωστο στὶς χάρες, στὰ ἀγιώματα. Πήγαιναν τὸν ἀρρωστο στὶς ἐκκλησίες, στὰ παρεκκλήσια καὶ στὰ μοναστήρια (πηγαίνουν καὶ τώρα) καὶ ἔκαναν τάματα.

Κάνουν παράκληση καὶ ἐπικαλοῦνται τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, τῆς Παναγιᾶς καὶ τῶν Ἁγίων. Τώρα βέβαια ἐπισκέπτονται καὶ τοὺς γιατροὺς, ἀλλὰ δὲν παύουν νὰ καταφεύγουν καὶ στὰ πρακτικά. Σὲ δάγκωμα σκυλιοῦ π.χ. βάζουν γύρω - γύρω στὴν πληγὴ χάλκινα νομίσματα, ἐπάνω ἀπ' αὐτὰ βάζουν προ-

ζύμι και ή πληγή κλείνει. 'Ακόμη βάζουν γύρω στην πληγή ξερά φασόλια και ή πληγή θρέφει και θεραπεύεται.

Όταν έχουν χτυπήσει, στο χτυπημένο μέρος βάζουν σπουμπισμένα (κοπανισμένα) κρεμμύδια με άλατι ή πεσι νεοσφαγμένου ζώου, για να τραθήξουν το χτυπημένο αίμα. Για την πίεση και το πούντιασμα (κρύωμα) παίρνουν αίμα. Με ξυραφάκι χαράζουν στις πλάτες μερικές χαρακιές και χτυπούν επάνω βεντούζες, να μαϊέψουν το κακό αίμα. Όταν έχουν έκζεματα (μαϊσίλ, όπως τα λένε) βάζουν βδέλλες να ρουφήξουν το σκοτωμένο αίμα. Επίσης πολλοί τρώνε κρέας σκαντζοχοίρου ή το σηκώτι της χελώνας. Όταν κανείς θγάλη ψευδάνθρακα (γιαλαντζικ) για να γιατρευτή το διαβάζουν ή το γητεύουν. Όταν πονά το κεφάλι, αφού το διαβάσουν ή το γητέψουν βάζουν στο μέτωπο άράδα - άράδα ξερά φασόλια, τα σκεπάζουν με προζύμι και μετά τα δένουν. Όταν τους πονά το δόντι παίρνουν ρακί και το κρατούν στο πονεμένο δόντι, κωνίζζουντσιγάρο ή μασοούν κωντό. Για το λαμύ και για το θήχα βράζουν τα λουλούδια του Μελβέρ (είναι δένδρο, που κάνει άσπρα σγουρά λουλούδια, σαν το κουνουπίδι, οι δικόι μας το λένε Μελιθεργιά) και πίνουν το άφέρνημα. Επίσης πίνουν χαμομήλι και μέντα. Όταν μια γυναίκα δέ συλλαμβάνει παιδί, χτυπούν στη μέση της ποικάλια, για να συλλάβη.

Τόν μπουλματζιά (κοκκύτη) τόν θεραπεύουν με γαϊδουρίσιο γάλα. Στα βουζούνια βάζουν προζύμι και λάδι. Για διουρητικό έχουν το άφέρνημα της αγριάδας και το άφέρνημα από τις φούντες του καλαμποκιοού. Τα λουλούδια της μολόχας τα βράζουν και το άφέρνημα το πίνουν για μαλακτικό. Το λεμόνι και το ποάι τα έχουν για την εύκοιλια. Επίσης για την εύκοιλια τρώνε έληές.

ΙΔ'. ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ. Οι Ρωμηοκατσίβελλοι είναι γύφτοι, Χριστιανοί Όρθόδοξοι, μόνιμα εγκατεστημένοι στο Διδυμότειχο, απ' το παλιό καιρό. Πότε ακριβώς άσπάστηκαν τόν Χριστιανισμό και πότε έχουν εγκατασταθή στην πόλι του Διδυμοτείχου, παραμένει άγνωστο. Κατοικούν ξεχωριστά σε τρεις συνοικισμούς, μέσα σε κατοικίες ύποφερτές.

Φοροούν την ντόπια Θρακιώτικη Έλληνική φοροσία και έχουν τα ίδια γούστα και προτιμήσεις με μās και τις ίδιες αδυναμίες. Τα ήθη και έθιμά τους, άπως βλέπει ο άναγνώστης, πολύ λίγο διαφέρουν από τα έθιμα πών ντόπιων Έλληνοθρακιωτών κατοίκων του Διδυμοτείχου. Έχουν Έλληνοχριστιανική συνείδηση, άλλ' όμως βρίσκονται σε πολύ χαμηλό πνευματικό και κοινωνικό επίπεδο και πρέπει να βοηθηθοούν, για την ανάπτυξη και την εξέλιξή τους. Με την βελτίωση των βιοτικών τους συνθηκών και με την άνοδό τους σε άνώτερα εκπολιτιστικά επίπεδα, θα γίνουν καλλίτεροι και ώφελιμότεροι.

Έργατικοί και παραγωγικοί καθώς είναι, αν τους προσέξη περισσότερο το φιλόστοργο κρατικό μάτι, οι καταφρονημένες αυτές ύπάρξεις, που μās νιώθουν δλότελα άδέλφια τους, ίθ' άφομοιωθοούν με τόν Έλληνικό πληθυσμό πολύ

σύντομα και θα γίνουν στοιχεία πιο χρήσιμα και πιο θετικά στην 'Ελληνική Κοινωνία.

Διδυμότειχο 23 Φεβρουαρίου 1966

ΒΙΟΙ: Γεωργικός, ποιμενικός, αλιευτικός, κυνηγετικός.

"Όργανα - έργαλεία και μέθοδος εργασίας.

Υπό της διδασχης ΕΛΕΝΗΣ Α. ΣΙΝΑΠΙΔΟΥ

Σε κάθε γωνιά των 'Ηπειρων της γῆς, εκτός από τις παγωμένες πολικιές περιοχές, υπάρχουν άνθρωποι που ασχολούνται με τη γεωργία, γιατί σ' αυτή στηρίζεται ή διατροφή του ανθρώπου.

'Η γεωργία, είναι όλων «ή μητέρα και τροφός», όπως έλεγαν πολύ σωστά - σοφά οι αρχαίοι Έλληνες.

"Αν τὰ φυτὰ μαζί με τὰ ζῶα πάψουν νὰ μᾶς παράγουν τ' ἀγαθὰ που κατασκευάζουν ἀπὸ τις οὐσίες, που παίρνουν ἀπὸ τὴ γῆ, θὰ μᾶς ἀφανίση ἡ πείνα.

'Η γεωργία σὰν ἀσχολία τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι τόσο πολὺ παλιά, ὅσο μπορεῖ νὰ φαντάζεται κανεὶς.

Γιὰ πάρα πολλές χιλιάδες χρόνια ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος ἦταν μόνο κυνηγὸς κι' ἀπὸ τὸ φυτικὸ βασίλειο ἔπαιρνε μόνον ὅποιους καρπούς τύχαινε νὰ βρῆ.

"Αργησε πολὺ ὥσπου νὰ σκεφθῆ ὅτι ἔχει συμφέρον νὰ στήση πῆν καλύβα του σ' ἓνα ὠρισμένο μέρος κι' ἐκεῖ νὰ φέρη και νὰ καλλιεργῆ τὰ φυτὰ που τοῦ δίνουν τους καρπούς τους, ὅπως ἦταν τὸ ἄγριο σιτάρι, τὰ ἄγρια ὄσπρια και τὰ δένδρα.

'Απὸ λείψανα τῆς λιθίνης ἐποχῆς πληροφοροῦμαστε ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἤξεραν πρὶν ἀπὸ 15.000 τοιλάχιστον χρόνια νὰ καλλιεργοῦν τὸ σιτάρι, τὰ ὄσπρια, τὴν μηλιά, τὴν κερασία, τὴν ἀχλαδιά, τὸ λινάρι, κι' ἄλλα φυτὰ.

'Η πρώτη πατρίδα τῆς γεωργίας εἶναι οἱ εὐφορες κοιλάδες τῆς Βαβυλώνας και τῆς Αἰγύπτου.

Τὰ πρῶτα γεωργικὰ ἐργαλεία ἦσαν λίθινα, ὕστερα κατασκευάσθησαν και μετάλλινα, σὴν ἐποχὴ τοῦ χαλκοῦ και σιδήρου. 'Αλλὰ τὰ κυριώτερα ἐργαλεία γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς κατὰ τους προϊστορικοὺς χρόνους ἦταν τὸ ξύλινο ἀλέτρι που περιέγραψε τὸν 8ον αἰῶνα π.Χ. ὁ Έλληνας 'Ησίοδος, αὐτὸς που ἔγραψε και τὸ ἀρχαιότερο γεωπονικὸ βιβλίον τοῦ κόσμου, ἀπ' ὅσα εἶναι γνωστὰ.

Τὸ «ἠσιόδειον ἄροτρον» δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ σημερινὸ ξύλινο ἀλέτρι που συναντοῦμε στὰ χωριά.

Μονάχα ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψη τοῦ ἀτμοῦ κατασκευάσθησαν μηχαν-

νοκίνητα άροτρα και άλλα γεωργικά μηχανήματα και εργαλεία που έχει στην διάθεσή του ο σημερινός γεωργός.

Η γεωργία που λεπτομερώς περιγράφεται παρακάτω άφορα την πόλιν, το Διδυμότειχο, εκατόν χρόνια πριν, ημέρες της Τουρκοκρατίας, ήτοι 1800 μ.Χ. Οι κάτοικοι του Διδυμοτείχου ήσαν γεωργοί, κτηνοτρόφοι, σηρατρόφοι, έπαγγελματίαι και διανοούμενοι. Η στολή του γεωργού ήταν: Βρακί φαροδύ μπλέ με θρακοζώνια στη μέση ισορωτή. Άντιριν (υποκάμισο) και σαλταμάρα (γιλέκο), στη μέση τύλιγαν ζουνάρι 9 πήχες κόκκινο, στο κεφάλι σαρίκι (σάλι), μαύρο ή άσπρο, τις δε γιορτές φορούσαν φέσι κόκκινο. Στα πόδια πόδιναν μπιζάλια, τσαρουχία και με μαύρα τσαρουχόσκινα τύλιγαν τὰ πόδια.

Όλα αυτά τὰ καλοκαιρινά και τὰ χειμωνιάτικα ρούχα τὰ έκλωθε, ύφαινε, έφραβε ή γεωργίνα γυναίκα στον ξύλινο σπιτικό της άργαλειό. Τίποτε τὸ έτοιμο δέν άγόραζαν.

Τὰ εργαλεία του Διμοτιανού γεωργού ήταν τὸ πατριπαράδοτο αλέτρι. Είχε μήκος 4,5 μέτρα, ήταν ξύλο μονοκόμματο ή και έναμένο στη μέση με ξύλινο τσιβί (βίδα). Στην μιὰ άκρη είχε τὸν ζυγὸ για τὰ ζῶα και στην άλλη ήταν γυρισμένο (κυρτὸ) με μιὰ άλλη ξύλινη λαβή. Στο κυρτὸ μέρος είχε ένα σιδερένιο γνί (ύνι). Τὸ ξύλινο αλέτρι ήταν φτιαγμένο από τὸν ἴδιο, τὸν γεωργὸ και τὸ σιδερένιο γνί τὸ προμηθεύονταν από τὸν σιδηρουργό. Μ' αὐτὸ τὸ ξύλινο αλέτρι άργωνε και έσπερνε όλα τὰ γεωργικά του προϊόντα.

Στὸ χωράφι τὸ μετέφερε με τ' άμάξι του, ξύλινο κι' αὐτό, χωρὶς σίδηρο, μόνον ὁ άξωνας του άμαξιού είχε μέσα δύο πλατειά, δύο διατύλων φάρδος, σίδηρα για νὰ μὴν φθίρειται ὁ τροχὸς ὁ ξύλινος από τις συνεχείς στροφές. Πίσω από τ' άμάξι κρέμεται ένα τσουκάλι (δοχεῖο) με κατράνι, μ' ένα μακρὸ φτεροὸ μπμπίνιας (κούρκου). Τακτικώτατα αλειφόταν τὸ σημεῖο αὐτὸ του τροχοῦ με «κατράνι» γιατί ὑπῆρχε φόβος νὰ φθαρή ὁ τροχός.

Στις συζητήσεις των πολλὲς φορὲς για νὰ κατηγορήσουν έναν για τὴν άκαταστασία του (σαφαλίκι) του έλεγαν «σάν ξεκατράνωτο άμάξι είναι». Καθὼς επίσης «άλειφραν με κατράνι πόρτες» κοριτσιῶν άνηθίκων ή και τις «έβγαζαν τραγούδι».

Κάθε άμάξι είχε μαζί του άπαραιτήτως ένα σκεπάρνι και μιὰ άρίδα. Για κάθε, καθ' ὁδὸν σπάσιμο, χρησιμοποιούσε τ' άνωτέρω και αντικαθιστούσε με άλλο ξύλο, προσωρινῶς μέχρις ὅτου φθάση στον άμαξά. Τὸ μεγαλύτερο βάρος που μπορούσε νὰ μεταφέρει ένα ξύλινο άμάξι ήταν 400—500 άκάδες. Οι άμαξάδες μαστόροι ήσαν τότε πάρα πολλοί, γιατί έφτιαναν ή επισκεύαζαν τὰ ξύλινα σπασμένα άμάξια. Κάθε γωνιὰ κι' άμαξάς.

Κατὰ τὸ 1900 μ.Χ. παρουσιάσθηκε στὸ Διδυμότειχο τὸ πρῶτο άμάξι με σιδερένιο ταμπάνι, δηλ. γύρω - γύρω στους τροχοὺς είχε μιὰ σιδερένια στεφάνη που έξησφάλιζε τὴν άντοχή. Όποιος είχε τότε τέτοιο άμάξι ήταν «τσιομπατζής γεωργός».

Ἐπίσης στο ἄμαξι του ἐπάνω ἔβαζε κοντά στ' ἄλετρι καὶ τὴν σβάρνα. Κι' αὐτὴ ἦταν ξύλινη, καμωμένη ἀπὸ βέργες κρانيᾶς — γάβρου — πουρνουροῦ — κέδρου. Ἡ τεχνικὴ τῆς ἦταν 2 πλαγινὰ χονδρὰ ξύλα 1,5 μέτρου πλάτους, 3 λεπτότερα σφηνωμένα μέσα στὰ δύο πλαγινὰ 0,80 μ. μήκους καὶ ἔπειτα ἀρκετὰ λεπτότερα πλέκονταν σὲ εἶδος ψάθας ἕως ὅτου γαμίσει ἢ ἐπιφάνεια καὶ ἦταν ἔτοιμη νὰ σπάσῃ σβώλους. Τὴν σβάρνα τὴν χρησιμοποιεῖ μετὰ τὸ ὄργωμα καὶ σὲ χωράφι πού πρόκειται νὰ σπείρῃ καλαμπόκι, βαμβάκι, μπουστανικά, σιάζει τὸ χωράφι, σπάζει σβώλους. Τὴν χρησιμοποιεῖ τὴν σβάρνα καὶ μετὰ τὸ ρίξιμο τοῦ σπόρου σιταριοῦ — σουσιανοῦ, σιάζει τὸ χωράφι, σπάζει σβώλους. Καὶ σήμερα ὑπάρχει σὲ μερικὰ χωριά ἀκόμη.

Ἐπάνω στ' ἄμαξι του ἔχει καὶ τὴν «ξύστρα» βουκέντρα. Εἶναι μιὰ μακρὴν βέργα 2,5 μέτρων μὲ σιχμὴ ἀπὸ τὴν μεριά, καρφί στὴν ἄκρη, γιὰ νὰ τρυπᾷ τὰ βόδια του καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἄκρη μὲ μιὰ σιδερένια ξύστρα γιὰ νὰ καθαρίζῃ τὶς λάσπες τοῦ ἀλετρινοῦ.

Ἀπαραίτητο συμπλήρωμα τοῦ ἄμαξινοῦ εἶναι καὶ ὁ «τουρβάς» (σακκοῦλι ὑφαντὸ) πού ἦταν μὲ πολλὰ χρώματα ὑφασμένο ἀπὸ τὴν γυναῖκα του, σκαλωμένος στὴν «κλιμαία». Ἔχει μέσα ἓνα κομποδέμα ἀλάτι, κρεμμύδι, σκόρδο, ψομί, τυρὶ καὶ τὸ «γιατίκ» βαρελάκι ξύλινο, γεμάτο νερό. Μέσος ὄρος στρεμμάτων κάθε γεωργοῦ ἦταν 50—100 στρέμματα ἢ 60—80 στρέμματα. Ἐκ πῶν στρεμμάτων αὐτῶν τὰ μισὰ ἔμεναν γιὰ «ναντάζ» — ἀγροανάπαυση, ὄργωμα — χέροσ καὶ ἔσπερνε μόνον τὰ μισὰ μιὰ χρονιά.

Τὰ πρὸς ἀγροανάπαυση χωράφια τὰ ὄργωναν μὲ τὸ «μπίζι» δηλ. συνεταιρικὰ 3 ζεύγη, ζῶα γερὰ ἢ καὶ 5, βαθειὰ πολὺ πού ἔμπαιναν μέσα οἱ δύο τροχοὶ τοῦ μισοῦ μπροστινοῦ ἄμαξινοῦ καὶ πίσω εἶχε τὸν πλοῦχο (ἄλετρι εἰδικὸ ξύλινο). Αὐτῆς τῆς δουλειᾶς τ' ἀποτελέσματα ἦταν ἔξαιρετικά, ὁ καρπὸς πενταπλάσιος ἦταν, καὶ οἱ γεωργοὶ ἐπαινοῦνταν. Λίπασμα δὲν ἔρριχναν παρὰ μόνον τὴν κόπρο τῶν ζῶων χρησιμοποιοῦσαν. Σήμερα ρίχνουν καὶ λίπασμα.

Ὅλα τὰ ἀπαραίτητα ἐργαλεῖα μπῆκαν στ' ἄμαξι του ἀπὸ βραδύς, νυχτούδα ξυπνάει, τρώει τὸν πρωινὸ τραχανᾶ, ἢ τὰ θρουσινίτσια ἢ πίνει γάλα πού τὰ ἔχει ἐτοιμάσει ἡ γυναῖκα του, τρώγει γρήγορα - γρήγορα καὶ πρὶν βγῆ ὁ ἥλιος ζεῦει τὰ ζῶα του καὶ ξεκινᾶ, κάνοντας τὸν σταυρὸ του, γιὰ τὸ χωράφι. Τὸ γέννημα τοῦ ἡλίου τὸν εὐρίσκει στο χωράφι. Ἀργοῦσε νὰ πάῃ στο χωράφι, ἔλεγε: «ἀμ' ὅταν ξεκίνησα ὁ ἥλιος εἶχε βγῆ μιὰ ξιάλ'», ἐννοοῦσε ὅτι εἶχε ἀργήσει νὰ πάῃ στο χωράφι του. Ὁρολόγια δὲν ὑπῆρχαν τότε, ὅλοι μετροῦσαν καὶ κωνόνιζαν τὶς δουλειές τους μὲ τὸν ἥλιο.

Εἶχαν ἡλιακὸ ὥρολόγι, μὲ τὴ σκιά τους. Ἦταν εἰς θέσιν νὰ πῆ ἐὰν ἔχη χρόνον νὰ ἐργασθῆ ἢ ὄχι καὶ ἐρύθμιζε ἀναλόγως τὴν δουλειά του.

Ὅλη μέρα παρέα μὲ τὸν «ἀλατζιά» καὶ μὲ τὸν «μπέτσι» αὐλακόνει τὸ χωράφι σπιθαμὴ - σπιθαμὴ καὶ μοιράζονται μαζί τους τὴν σκληρὴ δουλειά.

Κάθε ζῶο εἶχε καὶ ὄνομα πού ἀκουγε σάν τὸ καλοῦσαν. Ἔβγαζαν τ' ὄνομα

ἀπὸ ὠρισμένα σημάδια τοῦ δέρματος ἢ τῆς κεφαλῆς ἢ τῶν κεράτων. «Πσελέκ» φώναζαν τὸ ζῶο ποῦ εἶχε τὸ ἓνα κέρατο σπασμένο, «μπέλο» φώναζαν μ' ἄσπρο τρίχωμα, «καραγκιόζ» μὲ μαῦρο πρίχωμα καὶ μαῦρα μάτια, «ἀλατζιά» φώναζαν ὅσα εἶχαν γραμμὲς - γραμμὲς μαῦρο. Ἐπικρατεῖ καὶ σήμερα αὐτὴ ἡ ὀνομασία.

Γιὰ νὰ ξεκινήσῃ τὸ ζευγάρι του τὰ καλεῖ μὲ τ' ὄνομά τους: «ἄιντε καραγκιόζη», «ἄιντε μπέλο», δηλ. ζευγαρωθῆτε, καὶ ἀφοῦ δέσῃ τὸ γάϊδαρο στὴν οὐρὰ τοῦ ἀμαξιοῦ ξεκινᾷ. Λέει στὴν γυναῖκα του σὲ πιὸ χωράφι θὰ εἶναι, γιὰ νὰ τοῦ πάῃ τὸ μεσημεριάτικο, ἀφοῦ δὲν εἶχε ψωμί ἔτοιμο νὰ πάρῃ, καὶ ζύμωσε ἡ γυναῖκα του καὶ θὰ τὸ ψῆσῃ στὸν σπιτικό της φούρνο.

Μόλις φτάσουν στὸ χωράφι μὲ πρόσκληση τὰ ζῶα «ἔστ - δεξιὰ» ἢ «ἔστ - ἀριστερὰ» σταματοῦν. Κατεβάζει τὸ ἄλέτρι ἀπὸ π' ἀμάξι, θγάζει τὶς ζεύλες (κι' αὐτὲς ξύλινες), παίρνει τὸ ζυγὸ ἀπ' τ' ἀμάξι καὶ ξαναζεύει τὸ ζευγάρι στ' ἄλέτρι. Ἡ δουλειὰ εἶναι εὐκόλη ἀρκεῖ νὰ φωνάξῃ «κὸς - κὸς» δηλ. ἔλα νὰ ζευτῆς, δίνει τὸ λαμὸ του τὸ ζῶο καὶ βάζει ἀμέσως τὴν ζεύλα καὶ εἶναι ἔτοιμος ὁ ζυγός. Μεγάλῃ δυσκολία συναντοῦν ὥσπου νὰ συνηθίσουν νὰ μπαίνουν στὸ ζυγὸ τὰ νεαρὰ «ἀτζεμίθκα» ζῶα.

Δύο ἄνθρωποι ἦταν εἰς θέσιν νὰ τὰ ζέφουν ἐκεῖνα.

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ ζεψίματος ξεχωρίζουν τὶς θέσεις τῶν ζῶων. Δεξιὸς μπαίνει τὸ πιὸ δυνατὸ ζῶο καὶ τ' ἄλλο ἀριστερό. Ποτὲ δὲν ἀποδίδει ἔργο στὴ θέση ποῦ ἀριστεροῦ ὁ δεξιὸς καὶ ἀνάπαυλιν. Ἄν τυχὸν ψοφήσῃ ἓνα ἐκ τῶν ζῶων του πηγαίνει στὸ «Χαϊθὰν παζάρ» (ζωαγορὰ) καὶ ζητᾷ τὴν θέσιν ποῦ ἔπαθε τὸ ζῶο του λέει: «Ψοφήσε τὸ ζερό μου ζῶο, θέλω ζερό». Ἐὰν βρῆ ἀγοράζει, ἀλλοιῶς φεύγει.

Προτιμοῦν τὰ βόδια γιὰ ζέψιμο, ἀλλ' ἂν εἶναι ἀγελάδες γεννημένες δὲν τὶς κουράζουν πολὺ ἀλλὰ καὶ τοὺς κρεμοῦν πέταλο μὲ κόκκινο πανὶ στὸ μέταπο, στὴ δὲ οὐρὰ κρεμοῦν χάνδρες καὶ σκόρδο γιὰ νὰ μὴ «βασκαθῆ».

Ἀφοῦ ἔρριξε τὸ σπόρο ὁ γεωργὸς ἐπισκέπεται τακτικὰ τὸ χωράφι, τὸ καμαρώνει καὶ παρακολουθεῖ τὴν πρόοδο τῶν φυτῶν. Ὅταν πλησιάσῃ ἡ ὠρίμανσις λέει:

«Τὸ σιτάρι αἰθαλάτσι» δηλ. πῆρε χρῶμα κιδωνιοῦ, κινρίνισε, πρέπει νὰ θεριστῇ. Ἐτοιμάζει τὸ δρεπάνι, τὴν παλαμαριά. Κάθε ἄτομο τῆς οικογενείας ἔχει δικό του δρεπάνι καὶ δική του παλαμαριά. Ὅλοι οἱ γεωργοὶ χαίρονται νὰ ποῦν «ἔπεσε δεμάτι» δηλ. θ' ἀνταμειφθοῦν οἱ κόποι των, βγγῆκε τὸ καινούργιο ψωμί.

Μαζὶ μὲ τὴν εἰδηση «ἔπεσε δεμάτι» χάνονταν κι' ὁ «μπιλέκς» δηλ. ἡ φοβερὴ μύγα ποῦ τοιμποῦσε τὰ ζῶα κι' ἔτρεχαν ἀρηνασμένα μὲ σηκαμένη οὐρὰ, μὴ βλέποντας μπροστά τους, παρέσυραν τὰ πάντα, ἔπεφταν ἀπὸ γκρεμὸ, σκοτώνονταν.

Διηγούνται περιστατικό που ένα ζευγάρι ζεμένο στ' αλέρει τὸ τσίμπησε ὁ «μπέλεξ» παρέσυρε τὸν γεωργὸ καὶ τὸν σκότωσε.

Ἄλλος πάλι τύλιξε καλὰ τὰ σχοινιά στὰ χέρια του καὶ τοῦ ἔκοψαν τὴν παλάμη. Μὲ τὸ κέσιμο λοιπὸν τοῦ δεματιοῦ ἤσυχάζαν καὶ ὁ ἀγελαδάρης καὶ ὁ γεωργός.

Ὁ θερισμὸς ἀρχίζει μὲ χαρὰ. ἀπ' ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας. Τὸ γεῦμα εἶναι πλουσιώτατο γιατί ἡ δουλειὰ εἶναι δύσκολη — βαρειά — κουραστική. Τρῶνε οὐράκ - μπαλί (σαφρίδι) πωσταμένο, μὲ ξύδι μπόλικο, πού εἶναι δροσι-στικό καὶ μὲ «σαμόλαδο» (σησαμέλαιο). Ἐλαιόλαδο δὲν ὑπῆρχε. Μόνο γιὰ φάρμακο, γιὰ τρίψιμο, ἀγόραζαν ἔλαιόλαδο. Ἐπίσης μπόλικα ἀγγούρια μὲ «ταρατὸρ» (ξύδι - ἀλάτι, νερὸ) μὲ ἀγγούρι λιανισμένο μικρὰ κομματάκια ἦταν τὸ δροσιστικό τοῦ «οὐραχτσὶ» (θεριστή). Πίττα καὶ ἀριάν μὲ πουσιουρτί (χοιρινὸ κρέας καθουρντισμένο) ἦταν τὸ συμπλήρωμα τοῦ μενοῦ. Τὸ ἴδιο εἶναι καὶ σήμερα σὲ μερικὸς. Θερίζουν ὅλο τὸ χωράφι, κάνουν μικρὰ - μικρὰ δεμά-τια δεμένα μὲ δεματικό ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ στάχνα. Τὰ δεμάτια δὲν γίνονται πολὺ μεγάλα, ἢ μὲ περιεχόμενο μιᾶς παλαμαριᾶς ἢ μὲ περιεχόμενο δύο παλαμα-ριῶν, ὅλα ἰσομεγέθη ἀραδιάζονται ὁμορφα - ὁμορφα στὴ γραμμὴ. Ὁ πρῶτος ἀρχηγὸς θεριστῆς λέγεται «δραγουμάνος» εἶναι ὁ πιὸ καλός, ἐργατικός, σβέλ-τος θεριστής, δίνει ὁδηγίες πῶς πηγαίνουν τὰ νερά τῶν σταχυῶν, πῶς κλίνουν ἀπὸ τὸ φύσημα τοῦ ἀέρα καὶ ἀπὸ πού πρέπει ν' ἀρχίσῃ ὁ θερισμὸς γιὰ νὰ προοδεύῃ ἡ δουλειὰ.

Ἐνα πρωῖνὸ πηγαίνουν τρία ἄτομα τῆς οἰκογενείας καὶ συγκεντρώνουν τὰ ἀκόρπια δεμάτια καὶ στήνουν στὴ μέση τοῦ χωραφιοῦ μιὰ θεόρατη θυμωνιά.

Ἡ βάση τῆς θυμωνιάς εἶναι μὲ 20 καὶ πλέον δεμάτια καὶ ὅσο ἀνεβαίνει, φθάνει σὲ δύο μόνο δεμάτια, φροντίζοντας τὰ στάχνα ὅλα νὰ κρύβωνται στὸ κέντρο καλὰ.

Ἐτοιμάζει ἄλωνι. Ἡ προετοιμασία τ' ἄλωνιοῦ εἶναι κοπιαστική δουλειὰ, ἐτοιμάζει χῶρο κυκλικὸ 50 μέτρων διαμέτρου, τὸν ξύνει, τὸν σκουπίζει, τὸν βρέχει καὶ τὸν πατᾶ μὲ μιὰ βαρειά πέτρινη ἰστρογγυλὴ «γιουθαράκα» (δδο-στρωτήρα). Τώρα ἀλλάζει καὶ τὴν σύνθεση τ' ἄμαξιοῦ του, βγάζει τὰ πλαιὰ κανάτια καὶ προσθέτει «τ' ἀγγίσια», δύο μακρὰ ξύλα 9 μέτρων μήκους. Ἐδῶ ἐπάνω ἀραδιάζει τὰ δεμάτια μὲ προσοχὴ τίς πρωῖνὲς μόνον ὄρες μὲ τὴν δρο-σιά, γιὰ νὰ μὴν χυθῇ τὸ σιτάρι.

Στ' ἄλωνι πάλι γίνεται θυμωνιά, ὄχι στρογγυλή, ἀλλὰ παραλληλόγραμμη, εἶδος φράγματος. Ἀφοῦ μεταφέρθηκαν ἀπὸ τὸ χωράφι ὅλα τὰ δεμάτια, ἀρα-διάζει 120—150 δεμάτια κάτω στὸ καθαρό, σπουσιωμένο ἄλωνι, κόβοντας προηγουμένως τὰ δεματικά. Ἐπάνω ἀπὸ π' ἀπλωμένα δεμάτια τοῦ ἄλωνιοῦ τώρα θὰ περάσῃ ἡ ντουκάνα. Ἡ «ντουκάνα» ἀποτελεῖται ἀπὸ ξύλο πλατὺ ἐνὸς μέτρου καὶ μήκους δύο μέτρων. Ἀπὸ τὴν ἐπάνω ἐπιφάνεια εἶναι λεῖο καὶ ἀπὸ

κάτω σφηνωμένες πέτρες μαρμάρινες — σκληρές — μήκους 0,2 πόντους και άραιά θαλμένες ανά δύο πόντους σέ γραμμή.

Αυτά είναι τὰ μαχαίρια πού θά κόψουν τὰ στάχυα, θά βγῆ τὸ σιτάρι καὶ τ' ἄχυρο. Καὶ σήμερα ὑπάρχει.

Τὴν «ντουκάνα» τὴν σύρουν τὰ ζῶα ἐπάνω στὸ κάθισμα κάθετα ὁ γεωργός, γιὰ νάχη περισσότερο βάρος βάζουν μιὰ μεγάλη πέτρα καὶ «χαϊντᾶ» τὰ ζῶα. Γιὰ νὰ μὴ λερῶση τὸ σιτάρι ἀπὸ τὴν κόπρη καὶ τὰ οὖρα τῶν ζῶων, ἔχει ὁ γεωργός μας ἕνα φκιάρη καὶ παίρνει τὴν «βουνιά» καὶ μ' ἕνα κουβᾶ παίρνει τὰ «κατουριᾶ».

Πάνω στὴ ντουκάνα ὅλη τὴν ἡμέρα μὲς τὸ λιοτύρι γυρίζει - γυρίζει ὁ γεωργός, τ' ἄλωνι πατᾶ μὲ τὴν ντουκάνα. Σταματᾶ γιὰ λίγο τὰ ζῶα, κι' αὐτὸς ἀναποδογυρίζει τὰ στάχυα μὲ τὸ δικράνι, κι' ἀρχίζει πάλι μὲ τὴν ντουκάνα τὸ γύρισμα, σφυρίζοντας ἢ τραγουδώντας χωρούμενα γιὰ τὸ καινούργιο ψαμί πού βγάζει μὲ τὸν ἰδρώτα του. Μὲ τὴν δύναμη τοῦ ἥλιου καὶ τῆς ντουκάνας, θρυμματίστηκαν τὰ στάχυα, μαζεύονται σὲ σωρὸ μὲ τὴν «σκοραμπούλα» τ' ἄχυρο καὶ μὲ τὴν «σκοπούτα» σκουπίζει τὸ βαρὺ σιτάρι. Περιμένει νὰ φυσηθῆ ὁ ἀέρας γιὰ νὰ λιχνίση. Σήμερα πολὺ ὀλίγοι γεωργοὶ κάνουν ἄλωνι.

Ἡ δύναμη τοῦ ἀέρα εἶναι πολὺ εὐεργετική, φτιάχνει δύο σωρούς, μιὰ τοῦ ἄχυρου καὶ μιὰ τοῦ σιταριοῦ. Ἡ ἀγωνία τους εἶναι μεγάλη ὅταν δὲν φυσᾶ ἀέρας, δὲν προχωρεῖ ἡ δουλειά, δένονται τὰ χέρια τους καὶ πιὸ πολὺ κορυφούται ἡ ἀγωνία τους ὅταν εἶναι ὁ καιρὸς βροχερός. Τότε βιαστικά - βιαστικά πατᾶ τις θυμωνιές ἀπὸ πάνω νὰ σφίξουν, νὰ μὴν ἀπορροφήσουν τὸ νερὸ τῆς βροχῆς καὶ διεισδύση μέσα. Κι' ὅταν περάση ἡ μπόρα ἀνοίγουν τὴν θυμωνιά γιὰ νὰ στεγνώση καὶ ἡ δουλειὰ καθυστερεῖ, κουράζει κι' ἀπογοητεύει τὸν γεωργό, ὅμως μὲ ἐπιμονή, καρτερία, ἐργάζεται ὥσπου νὰ ξαλωνίση. Δὲν μπορεῖ ὅμως τὸ καθαρὸ σιτάρι νὰ τὸ τσουβαλιάση. "Ὅχι, πρέπει νὰ περάση ὁ δεκατιστής, νὰ μετρήση τὸ σιτάρι μὲ τὸ σνίκι του». Τὸ «σνίκι» εἶναι δοχεῖο τενεκεδένιο μετρήσεως, χωρητικότητος 5 ὀκάδων ἢ 6 ὀκάδων σιταριοῦ. Πέντε ὀκάδες ἦταν ὅταν ἦταν «σελιμέ» δηλ. στὴν εὐθεία τοῦ χεῖλους του καὶ ἰσοπεδώνονταν μὲ ἕνα ξύλο, ἕξ ὀκάδες ἦταν, ὅταν ἦταν «ντουροῦκ» δηλ. ὕψος στὴ μέση. Κι' ἐπιγραφεῖ καὶ μέχρι σήμερα ἡ ἔκφρασις γιὰ κατάχρηση: «σιλμὲ δίνει, ντουροῦκ παίρνει».

Ἡ δεκάτη ἦταν 10 καὶ ἕνα: ἦτοι ἐννέα σνίκια ἔβαζε στὸν γεωργὸ καὶ ἕνα ἔπαιρνε ἐκεῖνος. Ἀφοῦ ξεχωρήση τὴν δεκάτη πῶ ὁ δεκατιστής, ὁ γεωργὸς εἶναι ἐλεύθερος νὰ μεταφέρῃ στὸ σπίτι πῶ τὸν μῶχθο ἐνὸς χρόνου. Ὁ δεκατιστής ὑπάλληλος πολλὰς φορὲς πίκραινε τὸν γεωργὸ λέγοντας «ἐκλεψες... ἐκλεψες... δὲν ἦταν τόσο τὸ σιτάρι σου» καὶ κείνος μὲ πικρὸ παράπονο κλαίει, σταυροκοπιέται λέγοντας: «"Ὅχι... ὄχι... τόσο ἔβγαλα φέτος» καὶ ἐπέρχεται ἰσχυροβασίως μὲ τὸ τάξιμο «θὰ σοῦ κάνω μπαξίς μιὰ πίττα». Τὸ σιτάρι τοῦ δεκατιστοῦ μεταφέρεται ἀπὸ τὸν ἴδιον γεωργὸ στὴν ἀποθήκη του. Οἱ ἀποθήκες

τῆς δεκάτης ἦταν εἰς τὸν σιδηροδρομικὸ σταθμὸ, γιὰ νὰ εἶναι κοντὰ στὰ βαγόνια μεταφορᾶς, παραδίδει ὁ γεωργὸς, παίρνει ἀπόδειξη καὶ γελαστὸς ἔρχεται πάλι αὐτὸ ἄλωνι νὰ μαζέψῃ τὸ δικό του σιτάρι, βιάζεται νὰ μαζέψῃ στὰ ὕφαντὰ βαμβακερὰ σακκιά τὸ σιτάρι του καὶ τὸ μεταφέρει στὴν ἀποθήκη τοῦ σπιτιοῦ του ποὺ εἶναι πλεκτὲς μεγάλες κοφίνες μὲ ἄλειμμα μέσσα - ἔξω μὲ λάσπη, ἢ τὸ ἔρριχνε χύμα σ' ἓνα δωμάτιο. Σήμερα δὲν ἐπικρατεῖ αὐτὸ τὸ σύστημα τῆς δεκάτης. Τὸ ἄλεσμα τοῦ σιταριοῦ γίνεται μὲ μύλους, ξυλόμυλους ποὺ γυρίζαν μὲ τὸ ἄλογο. Τὸ Διδυμότειχο σὲ κάθε συνοικία εἶχε τοῦλάχιστον δέκα ἀλογόμυλους. Στὰ σπίτια τὰ γεωργικὰ ὑπῆρχαν καὶ τὰ χειρόμυλα, δύο στρογγυλὲς πέτρες ποὺ ἔσπαζαν τὸν γαιμαῖ τῶν ζώων ἢ τὸ μπλιγούρι τῶν ἀνθρώπων. Νύχτα - μέρα σὲ κάθε γεωργικὸ σπίτι ἀκουγόταν ὁ χειρόμυλος ποὺ ἄλσθε τὸν γαιμαῖ τῶν ζώων, δουλειὰ βαρειά, κουραστικὴ ἀλλὰ γλεντζέδικη.

Δὲν πηγαίνουν στὰ καφενεῖα, μαζεύονταν στὴν «κοιτρᾶ» γύρω - γύρω, κουβέντιαζαν μεταξὺ τῶν καπνίζοντας τὸ χειροποίητο τσιγάρο. Τὰ φύλλα ποῦ καπνοῦ τὰ ἔκοβαν μὲ σουγιά ποὺ τὸν εἶχαν κρεμασμένον στὸ ζουνάρι, τὰ τίλιγαν μὲ ὅποιοδήποτε χαρτί ἢ μὲ ἀγοραστὸ τσιγαρόχαρτο. Τὸ τσιγάρο τ' ἀναβαν μὲ τὸ «τσικαμάκ» ποὺ ἦταν ἀτσάλι σχήματος θήττα «θ», εἶχε μιὰ πέτρα, ντουκανόπετρα, τσακμακόπετρα, κοντὰ στὴν πέτρα ἔβαζε ἓνα κομματάκι «ἴσκα» καὶ χτυποῦσε μὲ τ' ἀτσαλένιο τσακμακὸν δύο φορὲς τὴν πέτρα κι' ἀναθε ἀμέσως ἢ «ἴσκα» κι' ἔπειτα τὸ τσιγάρο. Ἡ μυρωδιὰ τῆς ἴσκας ἦταν εὐχάριστη. Ἡ ἴσκα ἦταν μανιτᾶρι κορμοῦ δένδρου, ἐπεξεργάζετο μὲ σπάχη σπὸν φούρνο καὶ θουτιόνταν στὸ πετρέλαιο, ὕστερα ἐξηραίνεται καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο κομματάκια - κομματάκια. Σπίριτα δὲν ὑπῆρχαν, ἔρχοταν ξένα καὶ ἦσαν ἀκριβά. Ὁ φατιμὸς τῆς κατοικίας τοῦ γεωργοῦ γινόταν μὲ τὸ καντήλι ποὺ ἔκαιγε μὲ σησαμέλαιο. Τὰ σπίτια τῶν γεωργῶν ἦταν μὲ μικρὰ παράθυρα, φεγγίτες καὶ ἀμυδρὲς ἥλιακὲς ἀκτῖνες εἰσέρχονταν εἰς τὰ σπίτια τῶν. Ὁ γεωργὸς τὴν ὥρα τῆς συγκομιδῆς εἶχε μεγάλη ὑπηρεσία. Ἀπὸ τὴν σοδειὰ του ποὺ ἔμεινε αὐτὸ ἄλωνι μετὰ τὸ πλήρωμα τῆς δεκάτης, θὰ πληρώσῃ τὸ μπακόλη, τὸ τσαγγάρι, τὸ ράφτη, τὸ φούρναρη, ποὺ ἐπὶ ἓνα χρόνον ψώνιζε «θερσεῖ» ἀπ' αὐτοῦς. Τὰ θερσεῖδια του τὰ ἔγραφε στὸ «τεφτέρι» ὁ τσιρομπατζῆς του, ὁ γεωργὸς σὰν ἀγρόματτος ποὺ ἦταν δὲν σημείωνε πουθενὰ τί καὶ τί ψώνιζε. Γιὰ τὸν φούρναρη ποὺ ἔψηνε τὰ ψωμιά εἶχε τὴν «τσέτλα», ξύλο ποὺ χάραζαν γραμμὲς μὲ τὸν σουγιά, μισὸ εἶχε ὁ φούρναρης, μισὸ ὁ γεωργός. Ὅλοι οἱ παραπάνω μὲ σιτάρι πληρώνονταν τὴν ὥρα τὴν συγκομιδῆς, ποὺ πολλὲς φορὲς ἰδὲν ἐπαρκοῦσε ἢ συγκομιδὴ γιὰ τὴν ἐξόφληση τοῦ χρέους του καὶ ὑποσχόταν πὼς τοῦ χρόνου θὰ τοῦ τὰ ἐξοφλήσῃ. Ὅλοι οἱ γεωργοὶ ἦταν ἀγρόματτοι. Ὁδηγίες καὶ συμβουλὲς ἔπαιρναν ἀπὸ τὸν παπᾶ καὶ ἀπὸ τὸν δάσκαλο.

Ὁ χωροφύλακας τῆς ὑπηρεσίας ἐλέγετο «ζαπτιῆς» καὶ ὅσες φορὲς ἔφερνε διαταγὴ στὴν πόλι, πήγαινε κατ' εὐθεῖαν στὸ «Μουχτάρ» καὶ εἰδοποιοῦνταν οἱ γεωργοὶ μὲ τὸν «Κεχαγιᾶ» (κλητῆρα). Ἐφημερίδες δὲν ὑπῆρχαν, βιβλία

ὀλίγα καὶ ὁ γεωργὸς ἀγράφματος μόνον ὀλίγα ἐκκλησιαστικὰ τροπάρια ἐγνώριζε ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. Τέσσαρες μεγάλες ἐορτὲς ἐγνώριζε ὁ γεωργός, τὰ Χριστούγεννα, τὸ Πάσχα, τοῦ Σταυροῦ καὶ τὸν Ἅγιό του (ἡμέρα ἀρτοκλασίας). Αὐτὲς τὶς τιμοῦσε, ἐκκλησιαζόταν φορώντας τὰ γιορτινά του. Ἅγιος τῶν γεωργῶν ἦταν τὰ «Γενέθλια τῆς Παναγίας». Τρεῖς γεωργοὶ μὲ τὴν «ξιάλ» στὸ χέρι γύριζαν ὅλα τὰ γεωργόσπιτα καὶ μάζευαν ἀλεύρι ἀπ' ὄλους καὶ ἓνας ἐξ αὐτῶν ποῦ εἶχε ὀρισθῆ νὰ πάρῃ νὰ ζυμώσῃ τὸν ἄρτο, τὸν ζύμωνε καὶ κερνοῦσε στὸ σπιτικό του. Μάλωναν ποιὸς θὰ πρωτοπάρῃ τὸν ἄρτο. Ἀφοῦ διαβάζονταν στὴν ἐκκλησία ὁ ἄρτος, τὸν μοίραζαν σ' ὄλους τοὺς γεωργοὺς καὶ ἐν συνεχείᾳ γλεντοῦσαν, μεθιοῦσαν, τραγουδοῦσαν καὶ εὐχόνταν «Ἐγεία καὶ καλὴ ἔσοδειά». Τὴν ἡμέρα αὐτὴ ποῦ οἱ περισσότεροὶ ἐρχόταν σὲ συνάντησιν γεωργοὶ α) συζητοῦσαν καὶ ἔθιγαν μερικὰ ζητήματα ποῦ τοὺς ἀφοροῦσαν, τὴν καλύτερευση τῆς παραγωγῆς των, β) ἔστελναν βοηθήματα χρηματικὰ σὲ ὀρφανά, ἀρρώστους, χῆρες, γ) ἐνίσχυαν τοὺς ἀδυνάτους γεωργοὺς ποῦ δὲν εἶχαν ζευγάρι ζῶων νὰ ὀργώσουν καὶ πῆγαιναν «μυτζι» πολλοὶ γεωργοὶ καὶ τοῦ ὀργωναν.

Ποιμενικὸς βίος: Στὸ Διδυμότειχο οἱ «τσομπάνηδες», ποιμένες, ἦταν ἴσοι μὲ τοὺς γεωργοὺς. Ἐπῆρχαν πολλὰ βοσκοτόπια, μὲ χιλιάδες γιδοπρόβατα καὶ μὲ πάρα πολλοὺς λύκους. Δὲν ὑπῆρχε μέρα ποῦ νὰ μὴν θρηνήσουν τὸν χαμὸ κοπαδιῶν προβάτων. Τὰ πρόβατα θὰ ξεχειμωνιάσουν μέσα «στ' ἀγίλια» ποῦ ἦταν στὴν πόλι μέσα, μεγάλη ἔκτασις μὲ κοντὰ φτιαγμένα μὲ βέργες σπιτάκια, ἐπικλιῆ, ἢ εἰσοδὸς τοῦ μόλις νὰ χωρῆ τὸ πρόβατο νὰ περάσῃ. Πολὺ βαρὺς ὁ χειμῶνας τότε, μέτρα ὀλόκληρα πὸ ὕψος τοῦ χιονιοῦ καὶ τὰ πρόβατα ἔτρωγαν ἔτοιμα κλαριά ξερὰ, κομμένα ἀπὸ τὸ καλοκαίρι, σπιθαγμένα «στ' ἀγίλι» ἀπὸ «μεισιὰ» ἢ καὶ «μουριά» ἢ κί' ἄλλα ξερὰ φύλλα. Οἱ «τσομπάνηδες» τάιζαν καὶ «γιέμ» γιορμᾶ ἀπὸ καλαμπόκι - κριθάρι. Ἐπελόγιζαν γιὰ κάθε πρόβατο 1 «σνικ» τὸν χειμῶνα καὶ ὅποιος τάιζε δύο «σνίκια» εἶχε πῶ παχειὰ πρόβατα μὲ ἀπόδοσιν καλὴ ἀρνιοῦ καὶ γάλακτος. Δύσκολο τὸ πότισμα τῶν προβάτων τὸν χειμῶνα: ἀνοίγαν δρόμο στὰ χιόνια καὶ ὀδηγοῦσαν τὰ πρόβατα στὸ ρέμμα ἔξω γιὰ νὰ ποτιστοῦν. Ὁ βαρὺς χειμῶνας χρεώνει ποὺς τσομπάνηδες στοὺς «τσιορμπατζῆδες», δὲν εἶχαν ἀποθέματα νὰ παῖσουν τὰ πρόβατά τους καὶ ἀγόραζαν πανάκριβα τὴν τροφή τῶν ζῶων ἀπὸ τοὺς τσιορμπατζῆδες, ποῦ καιροφυλακτοῦσαν στὴν βαρυνχειμωνιά νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τοὺς τσομπάνηδες. Μόλις ὄμως φύγουν τὰ πολλὰ τὰ χιόνια, τὰ πρόβατα δὲν μένουν στὸ μαντρί, γυρίζουν ἀπὸ ρεματιὰ σὲ ρεματιὰ, ἄλλοτε στίς λοφοπλαγιὰς κί' ἄλλοτε στὸ δάσιος. Χαρὰ μεγάλη ὅταν ἀρχίζει νὰ γεννᾶ τὸ κοπάδι, μεγάλη προσοχὴ καὶ παρακολούθησις χρειάζεται κατὰ τὸ ξεγέννημα. Τὴν ἀνοιξὴ φρόντιζαν νὰ ἔχουν τὰ γεννητούρια. Κάθε κοπάδι εἶχε «τρία κότσια» καὶ ἔσερναν κατὰ τὸ «Σταυρὸ» δηλ. 14 Σεπτεμβρίου καὶ λεγόταν μῆνας «κότς - κατί». Ἐπὶ 20 ἡμέρες διαρκῶς ξεγεννιῶνταν τὰ 100 περίπου ἀρνιά τοῦ κοπα-

διοῦ. Ξεχωρίζει τὰ μικρὰ ἀπὸ τὶς μάνες καὶ βγαίνουν γιὰ βοσκή. Τὸ θέλασμα εἶναι εὐχάριστος - ὑπέροχος τονισμὸς κι' ὅταν γυρῆσει ἡ μάνη ἀπὸ τὸ βοσκοτόπι βελάζει ἡ μάνη, βελάζει καὶ τ' ἀρνάκι καὶ μὲ τὸ ἀνοιγμα τῆς πόρτας τοῦ «ἀγίλ» ρίχεται κάθε ἀρνάκι στὴ μανούλα του. Δὲν δέχεται καμμιά ξένη ἀρνάκι, πού ἴσως κατὰ λάθος ἔχει πάει «σ' ἐκείνην», τὸ σπρώχνει, τὸ κλωτσᾷ, φεύγει ἢ συχάζει ὥσπου νὰ βρῆ τὸ δικό της. Τὸ βρίσκει, τὸ γλύφει, κουνᾷ τὴν οὐρὰ της κι' ἐκεῖνο γονατιστὸ βυζαίνει ἀχόρταγα.

Σὰν τελειώση τὸ θύζαγμα ξαπλώνει ἡ μάνη, ξαπλώνει καὶ τ' ἀρνάκι. Ὅμως σὰν ξεμακρύνει χορτᾶτο τ' ἀρνάκι πηδᾷ ἐδῶ κι' ἐκεῖ καὶ φεύγει ἀπὸ κοντὰ της καὶ τότε ἡ ξαπλωμένη μάνη σηκώνεται καὶ παρακολουθεῖ τ' ἀρνί της. Χαροῦμενος ὁ τσομπάνος παρακολουθεῖ ὅλην αὐτὴν τὴν θέα, γελᾷ καὶ σιγοσφυρίζει. Καὶ σὰν πλαγιάσουν τ' ἀρνιά, κάθεται κι' αὐτὸς στὴν καλύβα καὶ τρώγει τὸ ψιμοτῆρι του. Τὰ νεογέννητα τρώγουν ἐπὶ 30—40 ἡμέρες τὸ γάλα τῆς μάνης των, ἐνισχύονται ἕστερα καὶ μὲ σιτάρι βρασμένο καὶ ἔτσι, κρυφὰ χωρὶς ν' ἀντιληφθῆ τ' ἀφεντικὸ τσορμπιτζῆς, γιὰτι ἐκεῖ εἶναι δοσμένο τὸ γάλα, ἀρμεγουν λίγο καὶ τρώει ἡ οἰκογένεια τοῦ τσομπάνη. Ὅταν πωληθοῦν τ' ἀρνιά στὸν ζωέμπορο, περιμένουν τὴν ἡμέρα πού θὰ εἰδοποιηθοῦν νὰ δηγῆσουν τ' ἀρνιά στὸ σταθμὸ. Στὸ σιδηροδρομικὸ σταθμὸ τ' ἀρνιά ὀδηγοῦνται μὲ τὶς μάνες των καὶ τὸ θέλασμα τοῦ χωρισμοῦ των εἶναι πολὺ σπαρακτικὸ. Τ' ἀρνιά μὲ τὰ θαγόνια στέλνονταν στὴν Κωνσταντινούπολι. Δύο καὶ τρεῖς μέρες ἦταν ἀνάστατο «τ' ἀγίλ» ἀπὸ τὶς φωνὲς τῆς προβατίνας. Τώρα ἀρχίζει τ' ἀρμεγμα τῶν προβάτων, τρεῖς φορὲς τὸ εἰκοσιτετράωρον. Μέσα σὲ καρδάρες ἀρμεγεται μιὰ - μιὰ προβατίνα καὶ δίνει περίπου 100 δράμα τὴν φορὰ. Μεγάλῃ ἢ προσοχῇ τοῦ «ἀρμεχτῆ» ὅταν «κατουρᾷ» ἢ προβατίνα ἢ ὅταν βγάζει τὶς «κουτσιλιές», μὲ τὴν φούχτα του παραμερίζονται ὅλα ἔξω ἀπὸ τὴν καρδάρα. Ἀπὸ τὴν καρδάρα στραγγίζεται μέσα στὰ «γκιοῦμια» (δοχεῖα τενεκεδένια μὲ καπάκι). Τὸ καπάκι ἔχει βάθος καὶ εἶναι μέτρο μετρήσεως γάλακτος. Κάθε τσομπάνης ἀπὸ τὸν χειμῶνα εἶχε συμφωνήσει μὲ τὸν «μάντρατζῆ» (τυροκάμο) τὸ γάλα πού θὰ τοῦ πῆγαινε κατὰ τὴν συγκομιδῇ. Τ' ἀφεντικὸ «μάντρατζῆς» εἶχε ὑποχρέωση νὰ ἐνισχύῃ μὲ προφὲς τὰ πρόβατα κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ ἔναντι αὐτῶν ἔδινε ὁ καϊμένος τσομπάνος τὸ γάλα των, τὸ μαλλί των ἐν καιρῷ.

Ἡ τιμὴ τῆς οὐκᾶς τοῦ γάλακτος δὲν ἦτο καθωρισμένη ἐκ τῶν προτέρων, ἀλλὰ μετὰ τὴν παράδοσιν καὶ ὅπως ἤθελε ὁ «τσορμπιτζῆς» «μάντρατζῆς» «ἔκοβε» τὴν τιμὴ κατὰ τὴν μέση τῆς παραγωγῆς. Τόση ἦτο ἡ χρεώσις τῶν τσομπάνηδων στοὺς τσορμπιτζῆδες μάντρατζῆδες, ὥστε πολλὲς φορὲς μὲ τὴν σοδειὰ τοῦ χρόνου δὲν ξεχρεώνονταν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπαμένη χρονιά κουβαλοῦσαν γάλα γιὰ νὰ ξεχρεωθοῦν, γι' αὐτὸ ἦταν πάντοτε φτωχοὶ καὶ δυστυχοῦσαν. Τὸ γάλα μετριοῦνταν καὶ γράφονταν στὴν «τσέπλα». Σήμερα δὲν γίνεται ἔτσι, γράφεται στὸ σημειωματάριο. Κάθε Μάιο μῆνα κούρευαν τὸ μαλλί τῶν προ-

βάτων. Δένουν τὰ πόδια τῆς προβατίνας, τὴν ξαπλώνουν κάτω καὶ μὲ τὸ ψαλίδι, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὴν οὐρὰ πρὸς τὸ κεφάλι, κουρεύουν τὸ μαλλὶ πὺν βγαίνει ὀλόκληρο συνεχόμενο «πλακάρι», πουλιέται μὲ τὴν δκά. Ἡ τιμὴ του ἦταν 12 ἢ 8 γρόσια. Ὁ τσομπάνης τότε μόνον ἐδικαιοῦτο νὰ πιῆ ἢ νὰ κἀνῃ τυρὶ δικό του, ὅταν σταματοῦσε ἡ λειτουργία τῆς μάνδρας καὶ εἰδοποιῦνταν ἀπὸ τὸν μαντραπζῆ. Ὅμως μὲ τὸ κλείσιμο τῆς μάνδρας δημιουργοῦνταν κι' ἄλλες μικρὲς μάντρες «σὸν τουρπαντᾶ». Ἐδῶ δὲν ἦταν ἰσομευμένος ὁ τσομπάνης, οὔτε ὑποχρεωμένος νὰ δώσει γάλα, ἀλλὰ ἐὰν ἤθελε νὰ δῆ λεπτὰ στὸ χέρι του τότε πουλοῦσε τὸ γάλα του στὴν «μικρὴ μάνδρα». Στὸ Διδυμότειχο ἀνοίγαν καὶ διατηροῦνταν τέσσαρες μάνδρες καὶ διὰ τὴν διατήρηση τῶν τυριῶν εἶχαν 4 ψυγεῖα. Τὰ ψυγεῖα ἦταν φυσικὸς σάγγος πὺν συγκεντρώνονταν κατὰ τὸ χειμῶνα σὲ πηγάδια, βάθους 10 μέτρων καὶ πλάτους 10 μέτρων. Συνεργεῖα ἀπὸ ἑκατοντάδες ἀμάξια κομμάτια - κομμάτια κουβαλοῦσαν πάγο ἀπὸ τὸ ποτάμι ἢ χιόνια καὶ τὰ ἔριχναν στὸ λάκκο.

Αὐτὸν τὸν φυσικὸ πάγο μεταχειρίζονταν καὶ γιὰ τοὺς ἀρρώστους. Ὁ «μπούσχανατζῆς» μόνον μὲ σημεῖωμα ἱατροῦ ἔδινε τὴν ἀνάλογη ποσότητα πάγου καὶ μεσάνυχτα ἀκόμη, χωρὶς ἀντίρρηση, σηκώνονταν καὶ ἔδινε πάγο, δύο μεταλλίκια τὸ κομμάτι. Ἐκεῖνα τὰ χρόνια γινόταν μεγάλη χρῆσις πάγου σ' ἀρρώστους. Ἡ διατήρηση γινόταν μέσα σ' ἄχυρο μὲ σακκί, ἢ τοποθετησις στὸν ἄρρωστο μέσα σὲ φούσκα ζώου. Κάθε τσομπάνης παίρνει ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προβάτων του ἓνα ἢ δύο ξένους «τσομπάνηδες» βοηθοὺς. Ἡ συμφωνία γιὰ νὰ «στοχίσουν» γίνεται τοῦ «Σταυροῦ» γιὰ ἓνα χρόνο, φαί, καὶ ἐνάμιση ναπολεόν. Μέσα στὴν συμφωνία ἦταν καὶ τὰ ροῦχα: κάπα, πουτόρ, σῶθρακο, ἀντιρὶ, τσαρούχια, μπιόλια. Ὅλα αὐτὰ ἦταν χειροποίητα μάλλινα τὸν χειμῶνα, βαμβακερὰ τὸ καλοκαίρι καὶ μιὰ φλογέρα, δῶρο τ' ἀφεντικοῦ. Ἡ κάπα ἦταν ἰδιότυπη, κομωμένη μὲ κοτσικότεριχα καὶ δὲν κρατοῦσε νερό. Γι' αὐτό, τὸ «τσιράκι» τοῦ τσομπάνη δὲν σκιαζόταν βροχὴ — χιόνι — χαλάζι, φοροῦσε τὴν κάπα μὲ κουκούλα. Γιὰ νὰ πλαγιάζῃ εἶχε τὰ τομάρια προβάτου κομωμένα γούνα, αὐτὰ ἦταν τὸ κρεβάτι καὶ τὸ σκέπασμά του. Γάμιζε ὅμως συχνὰ ἀπὸ ζῶφια (ψεῖρες) καὶ γιὰ νὰ τις ἐξοντώνῃ πᾶσιζε κόκκινο πιπέρι τὴν γούνα καὶ ἀνακουφιζόταν γιὰ λίγο ἀπὸ τὴν ἐνόχληση. Ἄλλοίμονο ὅμως, ἰστὰ μάτια του καὶ τὴν μύτη του. . . Κάθε κοπάδι εἶχε ἀπαραιτήτως 3 μεγαλόσωμα σκυλιὰ, «τσομπανόσκυλα». Κοιμοῦνταν γύρω - γύρω στὸ κοπάδι καὶ τὴν νύχτα ξαγρυπνοῦσαν, προστάτευαν τὸ κοπάδι κι' ἀπ' τοὺς κλέφτες.

Τὰ σκυλιὰ τὰ περιτοιοῦνται ἰδιαίτερος, ζύμωναν χωριστὰ γιαιτὰ. Δὲν τὰ συνήθιζαν νὰ τρῶν κρέατα ὡμὰ γιὰ νὰ μὴν ἐπιτίθενται ἐπάνω στ' ἀρνιά. Τὰ ψάρια ἀρνιά οἱ τσομπάνηδες τὰ παράχωναν. Ποιὴ μεγάλη ὅποιος σκότωνα ἓνα «τσομπανόσκυλο». Τὸν τσομπάνο τὸν ταΐζαν καλά, μαγεύρευν καθημερινῶς γιαιτὸν κι' ἔτρωγε κάθε βράδυ ζεστὸ φαί. Κάθε τσομπάνης «στ' ἀγίλ» εἶχε κι'

Ένα όπλο για να πυροβολή έναντιόν λύκων ή και άναβε φωτιές. Ό τσομπάνης έκει στή μοναξιά τής βοσκής περνά τις ώρες του με την φλογέρα, τονίζει τραγούδια δικά του με δικούς τους ήχους, σκαλίζει βέργες, κάνει γκλίτσες, μαχαιρομάνικα. Τό κοπάδι έχει και κουδούνια, βάζουν κουδούνια διαφόρων ήχων σε διάφορα πρόβατα ζωηρά ή και τεμπέλικα και συνθέτουν μιá άρμονική μουσική εϋηχη και όνειρώδη.

Β ί ο ς α λ ι ε υ τ ι κ ό ς: Τις πληροφορίες αυτές μάς τις έδωσε ο κ. Σακκαλής Άθανάσιος του Ίωάννου έτών 65 ψαρράς εκ γονέων ψαρράδων.

Στό Διδυμότειχο όλόκληρη συνοικία παραπλεύρωσ του ποταμού «Κιζιλντερέ» Έρυθροπόταμος, ήσαν ψαράδες, έξ επαγγέλματος ψαράδες χωρίς καμμιá άλλη βιοποριστική άσχολία. Χειμώνα καλοκαίρι με τό υγρό στοιχείο είχαν να κάνουν, άλλοτε θολό πλημμυρισμένο κι' άλλοτε ρηχό — τραβηγμένο. Τήν εποχή αυτή που περιγράφουμε τά πρωτεία τά είχαν οι Τουρκοί ψαράδες, τους Έλληνες ψαράδες τους έπαιρναν κοντά τους ως θρογάτας και τους πλήρωναν έλάχιστα 10 γρόσια την ήμέρα.

Τά θρογαλεία πρωτόγονα μεν αλλά άποδοτικά, γιατί ό Έβρος ποταμός τότε είχε μόνον στο Διδυμότειχο 4 νερόμυλους και στην άπέναντι όχθη άλλους τόσους. Ύπήρχαν 20 βάρκες, 8 μέτρων μήκος και 0,85 πλάτος με δύο κουτιά. Δύο άνθρωποι έμπαιναν μέσα στην βάρκα. Ένας τρόπος ψαρέματος είναι: Τό «πεζόβλο» δίχτυ με μικρές τρύπες, ρίχνονταν στο ποτάμι για μικρά ψάρια. Ό «Γρίππος» δίχτυ 90 μέτρων μάρκος και 3 μέτρων πλάτος. Μεταφέρονταν με τό καιί και με παρέα 8 άτομα με 3 βάρκες, τό τραβοϋσαν και τό έρριχναν στο νερό. Σ' ένα σχοινί χονδρό «χαλάτι» περνούσαν στρογγυλά κρομμιάκια με τρύπες στή μέση για βάρος να βουλιάξη μέσα τό δίχτυ. Στό επάνω μέρος περνούσαν σε σχοινί «γκρατσούνες» (νεροκολούθες) για να πλέουν και να βλέπουν τί θάθος έχει τό νερό.

Ή «τσάμπιτσα» δίχτυ με σπάγγο, 8 μέτρα μάρκος και 3 πλάτος, στρογγυλό με δύο τεντωμένες βέργες «σουιτιās». Μ' ένα μακρό κοντάρι 8 μέτρων, μετροϋσαν τό νερό και ποποθετοϋσαν την «τσαμπίτσα» σαν παγίδες σε ρίζες - κορμούς δένδρων και έπικαν τα κρυμμένα ψάρια. Αυτό τό σύστημα σ' άνοιχτό μέρος του ποταμού δέν χρησιμοποιϋνταν.

Τό «σούριτμε» δίχτυ με μεγάλα μάτια, καμωμένο με «κετέν» (σπάγγο) χονδρό - άγοραστό, 15 μέτρα μάρκος 20 πλάτος ήταν για ψάρεμα μεγάλων ψαριών 50—100 όκάδων. Τοποθετοϋνταν μόνο με δύο άτομα, λεγόταν και «σβάρνα» γιατί σέρνονταν μέσα στο νερό, κάτω - κάτω είχε βαρίδια με «κουρσούμ» (μολύβι).

Τά «Νταούλια» δίχτυα με «κετέν» πλέκονταν από τους ίδιους για μικρά και μεγάλα ψάρια, 2, 5 μ. μάρκος και 1 μέτρο πλάτος, ποποθετοϋνταν παντού.

Ὁ «ο υ ρ μ ᾱ ς» δίχτυα ψιλὰ, 50 μέτρων μᾶκρος 4 μέτρ. πλάτος, τοποθετοῦνταν στὶς δύο ἀντίπερες ὄχθες τοῦ ποταμοῦ, στηριζόμενον σὲ ξύλα ὄρθια, ἐνδιαμέσως.

Οἱ «φ ο υ λ π ᾶ δ ε ς», ἀγκίστρια ἀτσάλεια 0,8 πόντ. μὲ μύτη διχαλωτή, περασμένα σὲ σχοινὶ σ' ἀπόσταση 2 μέτρων, τὸ ἓνα ἀπ' τὸ ἄλλο, γιὰ ψάρεμα μεγάλων ψαριῶν «γιαγίνια». Γιὰ δόλωμα ἔβαζαν μικρὰ ψάρια ἢ βατράχους. Οἱ «φουλιτάδες» δὲν χρησιμοποιοῦνται σὲ τρεχοῦμενα νερά, ἀλλὰ μόνον σὲ στεκούμενα, μὲ πασισάλους σιτημένους ἐφραζαν τὸν χῶρο τοῦ ποταμοῦ ἔδεναν τίς «φουλιτάδες» καὶ ὕστερα ἀπὸ 24 ὥρες περισυνέλλεγαν τὸ κυνήγι των ἢ ἦσαν γεμάτοι οἱ φουλιτάδες ἢ ἀδειοὶ τελείως. Τὰ κυριώτερα ψάρια ποῦ ψάρευαν τότε ἦσαν: «Τὰ σαζάνια». Τὰ «γιαγίνια». Οἱ «μουροῦνες». Τὰ «ἀλτίνιμπαλοῦ». (χρυσόψαρο). Τὸ «ἀκαζάν» (πρελλόψαρο). Τὸ «ἀλτίνιμπαλοῦ». Ὁ «κέφαλος». Ἡ «χιλιάρια». Τὸ «γιουλαμ - μπαλοῦ» (χέλι). Τὸ «τσιμπούτ» (τσιπούρα). Ἡ «μιλιάνια». Τὰ «γγραμπίνια» (σαρδέλα ποταμοῦ). Τὸ «κιζιλκανάτ» (κοκκινωφτέρης).

Πρὶν βγῆ ὁ ἥλιος, μὲ τὸ λάλημα τοῦ πετεινοῦ οἱ ψαράδες εἶναι στὸ πόδι, παίρνουν τὸν «τουρβᾶ» τους μὲ μπομποτά μέσα, τυρὶ, ἐληές, ἀλάτι καὶ ξεκινοῦν. Φέρουν ἄμωσ μαζί των καὶ κατσαρόλα, πιάτα, κουτάλι, τηγάνι γιὰ νὰ μαγειρέψουν στὴν ἐξοχή. Σὰν ψαρέψουν, τὰ πρῶτα ψάρια των γίνονται σούπα χωρὶς λάδι. Σκίβουν τὸ κεφάλι τοῦ σασσανοῦ καὶ βγάξουν τὸ λίπος καὶ τηγανίζουν. Γιὰ ξυνὸ στὴν σούπα τους ρίχνουν «τσάπουρα» «βατόμουρα» «γηρόκια» ἢ ὅ,τι ἄλλο τοὺς προσφέρει ἡ φύση. Ὅσα ψάρια ψαρέψουν τὰ κουβαλοῦν μὲ «κουφίνες» καὶ μὲ γαϊδούρι τὰ μεταφέρουν καὶ τὰ παραδίδουν στὸν «τσιρομπατζή» 2½ γρόσια τὴν ὀκᾶ. Δύο ψαράδικα μαγαζιά ὑπῆρχαν στὸ Διδυμότειχο. Τὰ περισεύματα τῶν ψαριῶν ποιστώνονταν καὶ ἔβγαιναν ἔξω, μὲ μουλάρια γινόταν ἡ ἐξαγωγή. Ἡ φορολογία τῶν ψαριῶν ἦταν ἡ δεκάτη, ὅπως καὶ στοὺς γεωργούς.

Κ υ ν η γ ε τ ι κ ὸ ς Β ί ο ς: Δάση ἀπέθαντα, πυκνώτατα μὲ λογγῆς - λογγῆς δένδρα ἦταν γύρω - γύρω στὸ Διδυμότειχο, γεμάτα μὲ κυνήγια «ζαρκάδια», «ἐλάφια», «λαγούς», «ἀγριογούρουνα», «μπορσοῦκια», «πέρδικες», «ἀλεπούδες», «λύκους», «τσακάλια».

«Ντουλμαῆς» ἦταν τὸ ὄπλο τοῦ κυνηγοῦ. Χύμα μπαρούτι μὲ σκάγια διαφόρου μεγέθους, ἀναλόγως τὸ εἶδος τοῦ κυνηγοῦ ποῦ θὰ ἔκαμναν, γέμιζαν τὸ ὄπλο τους ἀπὸ ἐμπρὸς μὲ ξύλινη βέργα καὶ ὕφασμα «παποιαβούρα» πατοῦσαν δυνατὰ τὴ μπαρούτι μέσα στὴν κάννη. Στὴ μέση ὁ κυνηγὸς εἶχε μιὰ παλάσκα μὲ καπάκι πέτσινο, ποῦ εἶχε τὸ χύμα ὑλικὸ τοῦ ντουλμαῆ του. Πυροβολοῦσε, καὶ ὕστερα στεκόταν πάλι καὶ γέμιζε τὸν «ντουλμαῆ» του καὶ ξαναπυροβολοῦσε. Ἐνα σακκίδιο, γιὰ νὰ βάζη τὰ κυνήγια, στὸν ἄμο κρεμασμένο, τσαρούχια στὰ πόδια καὶ στὸ κεφάλι μάλβινη κοκκοῦλα, καὶ δύο σκυλιὰ συντροφιά του. Ἄλλοι ἐξ αὐτῶν κυνηγοῦσαν γιὰ τὸ κρέας καὶ ἄλλοι γιὰ τὸ δέρμα. Κανεὶς ἐκ τῶν κυ-

νηγῶν δὲν γύριζε χωρὶς κυνήγια 3—4 λαγοὶ στὸ γύρισμὸ τους εἶχαν. Ἐπιαινα καὶ δῶρο ἔπαιρνε ὁ κυνηγὸς ποὺ ἔφερενε τομάρι λύκου, ἀπὸ τοὺς ποσοπιάνηδες, γλύταναν τὸ κοπάδι τους ἐπὶ πλέον τὸ τομάρι τοῦ λύκου τὸ γέμιζαν μὲ ἄχυρο, ἔκαμναν τὸ ὁμοίωμα τοῦ λύκου καὶ τὸ περιέφεραν στὴν ἀγορὰ καὶ ἔπαιρναν «μπαξίς» δῶρο ἀπ' ὅλα τὰ καταισθήματα τῆς ἀγορᾶς. Ἐπειδὴ ἦταν τότε προσοδοφόρο τὸ κυνήγι τοῦ λύκου γινόταν παρὰ 20—30 κυνηγοὶ κι' ἔκαναν «σουρέν», τὰ ὄπλα των εἰδικῶς ἐτοιμάζονταν τώρα γιὰ τοὺς λύκους, τὸ ἴδιο ἔκαναν καὶ γιὰ τὴν ἀλεπού, τὸ δέρμα τῆς «τὸ πετσιῶ» τῆς ἦταν στολίδι τῶν γυναικῶν. Δέκα πέντε καταισθήματα «γουναρικῶν» ὑπῆρχαν τότε στὸ Διδυμότειχο, ἐπεξεργασίας τοῦ «πετσιοῦ» τῆς ἀλεπούς καὶ τοῦ ζαρκαδιοῦ, παρακάτω δὲν ἔπεφτε καὶ τὸ τοῦ λαγοῦ.

Ἦλα τὰ παλτά τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν ἐσωτερικῶς ἦταν φοδραρισμένα μὲ γούνες, γιαντὸ τὸ κυνήγι τῆς ἀλεπούς, ποῦ ζαρκαδιοῦ ἦταν προσοδοφόρο καὶ περιζήτητο. Οἱ κοπέλλες καὶ τὰ παλληκάρια δὲν φοροῦσαν γουναρικά καὶ τὸ φοροῦσαν σὰν πανδρεμένοι. Οἱ κυνηγοὶ ἔχουν περιπέτειες ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἀνέκδοτα σπαρταριστά.

Ἐνας κυνηγὸς εἶδε δύο πουλιά, πυροβολεῖ δύο φορές καὶ σκοτάνει τὸ ἓνα πρῶτα καὶ τὸ ἄλλο ὕστερα, τρέχει ψάχνει νὰ τὰ βρῆ, βρίσκει μόνον τὸ ἓνα. Τ' ἄλλο τραυματισμένο ἔπεσε μέσα στὸ «πατζιῶ» (καπνοδόχο) τοῦ σπιτιοῦ του μέσα στὸν «ντέντζερη» ποὺ εἶχε θάλει ἢ μάννα του μὲ νερό, μόλις εἶχε φύγει ὁ γυιὸς τῆς γιὰ κυνήγι.

Ὅταν γύρισε ὁ γυιὸς ἀπὸ τὸ κυνήγι εἶπε: Ἄχ μάννα χτύπησα δύο «πυλιά» σήμερα, ἀλλὰ μόνον τῶνα βρῆκα.

Κι' ἡ μάννα τοῦ λέει, μὴ «γανιάζεις» γιόκα μου τ' ἄλλο τὸ πουλι ἦρθε μόνο του ἀπ' τὸν «μπατζιῶ» καὶ εἶναι κατὴν κατσαρόλα.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΔΑΔΙΑΣ, ΣΟΥΦΛΙΟΥ

(Συνεργασία Δ)λων Δημοτικοῦ Σχολείου)

Στὸ κέντρο περίπου τοῦ νομοῦ Ἐβρου, 14 χιλιόμετρα Ν.Δ. τῆς πόλεως Σουφλίου, μέσα σ' ἓνα φυσικὸ περιβάλλον μεγαλείου καὶ ἀμορφιάς βρίσκεται ἡ Δαδιά. Κτισμένη πάνω σὲ πετρώδη λόφο καὶ περιτριγυρισμένη ἀπὸ ὑψώματα καὶ βουνὰ κατάρυτα ἀπὸ ὄρεϊς καὶ πεῦκα εἶναι προικισμένη μὲ χίλιες ἀμορφιές καὶ ἀποτελεῖ σπουδαῖο τύπο παραθερισμοῦ μὲ ὑγιεινάτα κλίμα, ὁμορφὸ δλόκαθορο ἀέρα καὶ πεντακάθορα γλυκὰ νερά. Ἡ γραφικότητα τῶν βουνῶν μὲ τὴν ἀφθονή ξυλεία τους ἀπὸ τίς τρεῖς μεριές καὶ ἡ ὁμορφία μικρῆς κοιλάδος μὲ τὸ ἔφορο ἔδαφός τῆς ποὺ τὸ ποτίζει τὸ ποτάμι «Μαγκιάς» πρὸς βορρὰ ὠδήγησαν τοὺς πρῶτους κατοίκους τοῦ χωριοῦ στὴν ἀπόφασι νὰ ἐγκαταστα-

θοῦν ἐδῶ. Τὸ χωριὸ εἶναι παλιό, κατοικημένο ἀπὸ τὰ Βυζαντινὰ ἀκόμη χρόνια. Ἀργότερα μετάνησαν ἐδῶ οἱ κάτοικοι ἰδὺ ἄλλων μικροτέρων γειτονικῶν χωριῶν «Πάνω καὶ Κάτω Παλιοχώρα», ποὺ ὑπέφεραν ἀπὸ ληστρικές ἐπιδρομές Τούρκων καὶ Βουλγάρων. Τὰ ἐρείπια τῶν χωριῶν αὐτῶν σώζονται ἀκόμη καὶ σήμερα. Μετὰ τὸ Συμμοριτοπόλεμο ἐγκαταστάθηκαν ἐστὴ Δαδιά καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ μικροῦ γειτονικοῦ χωριοῦ τῶν «Τριῶν Μύλων», ποὺ καταστράφηκε ἀπὸ τοὺς συμμορίτας καὶ ἐγκαταλείφθηκε. Ἀπὸ τὴν καταστροφή αὐτὴ σώζονται σήμερα οἱ 4 τοῖχοι τοῦ Σχολεῖου μόνο καὶ ἑνὸς - δυὸ σπιτιῶν.

Στὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἡ Δαδιά ἔφερε τὸ ὄνομα «Τσιάμ - Κεμπιρ» ποὺ σημαίνει «χωριὸ τοῦ μεγάλου πεύκου», ἐνῶ καὶ σήμερα ἀκόμη πολλοὶ τὸ ὀνομάζουν «Τσιάμ - Κιοϊ». Ὅπως κατὰ τὶς ἐπίμονες λαϊκὲς παραδόσεις τοῦ Σουφλίου πολλοὶ κάτοικοί του προέρχονται ἀπὸ Ἡπειρωτικὲς Οἰκογένειες, οἱ ὁποῖες ἐγκατέλειψαν τὴν περριοχὴ τοῦ Σουφλίου, Ἄρτας, Σιάτιστας, Γρεβενῶν κ. ἄ. γιὰ νὰ ἀποφύγουν πὶς πιόσεις τοῦ Τυράννου, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο ὑπάρχει ἡ ἐκδοχὴ ὅτι καὶ ἐστὴ Δαδιά ἀρκετὲς οἰκογένειες εἶχαν ἀρχικὴ προέλευσι ἀπὸ τὴν Ἡπειρο. Τοῦτο ἐξάγεται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὑπάρχουν πολλὲς ὁμοιότητες ἐστὴν προφορᾶ, στὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, ἐστὴν ἐνδυμασία κλπ. τῶν κατοικῶν Σουφλίου καὶ Δαδιάς. Ἀλλὰ καὶ σήμερα ἀκόμη ἄνθρωποι καταγόμενοι ἀπὸ τὴν Ἡπειρο, δημόσιοι ὑπάλληλοι κλπ. ὅταν ἐπισκέπτονται τὴ Δαδιά καὶ παρακολουθοῦν τὰ διάφορα ἔθιμα ἀρραβῶνων, γάμου καὶ ἄλλων τελετῶν διαπιστώνουν πολλὲς ὁμοιότητες μὲ τὰ διὰ τους ἔθιμα. Τὶς ἴδιες ὁμοιότητες βρίσκουν καὶ ἐστὴν ἐνδυμασία.

Σήμερα ἡ Δαδιά εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα χωριὰ τῆς περιοχῆς. Ἀποτελεῖ ἔδρα κοινότητος μὲ 1.100 κατοίκους, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γεωργία, κτηνοτροφία μικρῶν καὶ μεγάλων ζώων, ἰστροτροφία καὶ ὑλοποιία. Ἐπάρχει Γεωργικὸς καὶ Δασικὸς Πιστωτικὸς Συνεταιρισμὸς, ποὺ βοηθεῖ ἐστὴ συστηματικώτερη τῆς γῆς καὶ τοῦ δασικοῦ πλούτου ἐκμετάλλευσι. Λειτουργεῖ ἐστὸ χωριὸ 3/θέσιο Δημοτικὸ Σχολεῖο, τὸ ὁποῖο στεγάζεται ἐν ὠραιότατο λιθόκτιστο κτίριον μὲ δυὸ αἴθουσες διδασκαλίας καὶ μὲ προσωπικὴ ἐπεκτάσεώς του καθὼς καὶ «Σπίτι Παιδιοῦ», τὸ ὁποῖο ἰδρύθηκε μετὰ τὸ Συμμοριτοπόλεμο. Ἀναεολικὰ τοῦ χωριοῦ καὶ εἰς ἀπόστασι 3 χιλιομέτρων θρῖσκειται ἡ Ἱερὴ Μονὴ Δαδιάς, παλιὸ μοναστήρι, ἐστὸ ὁποῖο σώζονται ἀκόμη μαρμαρίνες πλάκες μὲ βυζαντινὲς ἐπιγραφές. Σ' αὐτὸ στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας ζοῦσαν ἀρκετοὶ μοναχοί, προερχόμενοι ἐκ τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Καλλιέργησαν πὰ μοναστηριακὰ ἀγροκτῆματα καὶ ἐνισχυόμενοι οἰκονομικῶς ἐκ τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἀρχισαν τὴν ἀνέγερσιν κοιτῶνων γύρω ἐστὸ μοναστήρι, ἀλλὰ οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς ἐσφάγησαν ἀπὸ σπείρα ληστῶν. Ἐνας ὁ ὁποῖος κατῴρθωσε νὰ σωθῆ ἤρθε καὶ ἐγκαταστάθηκε ἐστὸ χωριὸ, καὶ ἄφησε ἀρκετὴ περιουσία ἐστὸ Σχολεῖο. Νοτιοδυτικὰ τοῦ χωριοῦ καὶ ἐν ἀπόστασι 7 περίπου χιλιομέτρων ὑψώνεται ἐπιβλητικὸ τὸ βουνὸ «Γκιουμπραϊνα», ἓνα ἀπὸ τὰ ψηλότερα βουνὰ τῆς περιοχῆς

Δαδιᾶς. Πάνω σ' αὐτὸ σώζονται ἐρείπια φρουρίου, τὸ ὁποῖο κατὰ μία ἐκδοχὴ χρησίμευε γιὰ τὴ φρούρησι τῆς Ἑγνατίας Ὁδοῦ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους. Τὸ βουνὸ αὐτὸ θεωρεῖτο ἀπὸ τοὺς πρὶ πολλοὺς κατοικοῦντας ὡς τὸ μόνον ἀσφαλὲς καταφύγιο σὲ περίπτωσι πολέμου καὶ ἐλέγετο ὅτι ὅποιος καταφύγει «στὸν κόρφο τῆς Γκιούμπραινας» ἐκεῖνος θὰ σωθῆ. Λέγεται ἐπίσης ὅτι κάτω ἀπὸ τὸ βουνὸ αὐτὸ ὑπῆρχε ὑπόγειος σήραγγα ποῦ ἔβγαине στὴ Μάκρη τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως. Οἱ παλιότεροι διηγοῦνται τὴν ἐξῆς παράδοξι ἱστορία: Κάποιος Τσομπάνος ἔχασε σὲ σπηλιὰ τῆς «Γκιούμπραινας» τὴ μαγκούρα του. Ὁταν μετὰ ἀπὸ καιρὸ βρέθηκε στὴ Μάκρη βρῆκε ἐκεῖ τὴν μαγκούρα καὶ ὅταν ρώτησε πῶς βρέθηκε ἐκεῖ τοῦ εἶπαν ὅτι τὴν ἔβγαλε τὸ νερὸ μέσα ἀπὸ τὴ γῆ. Ἀπὸ αὐτὸ συμπέραναν ὅτι ἡ «Γκιούμπραινα» συγκοινοῦσε μὲ τὴ Μάκρη.

Κατοικία: Τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ παλιότερα ἦταν ὅλα σχεδὸν χαμηλὰ καὶ εἶχαν μπροστὰ χαγιάτι ποῦ σ' αὐτὸ ἔβγαине ἡ κυρία εἴσοδος τοῦ σπιτιοῦ. Ἡ σκεπὴ ἦταν φτιαγμένη μὲ κερραμίδια. Στὰ θεμέλια τοῦ καινούργιου σπιτιοῦ ἔψαλλαν ἀγιασμὸ καὶ θυσιάσαν συνήθως πετεινάκια. Τὰ περισσότερα συνηθισμένα σπίτια ἦταν ἓνα μεγάλο δωμάτιο μὲ μεγάλα τζάκι καὶ μιὰ ἀποθήκη τοῦ σπιτιοῦ, ποῦ συγκοινοῦσε μὲ τὸ σταῦλο. Σὲ ὠρισμένα σπίτια ὑπῆρχαν παλιότερα σοφάδες (ξύλινοι καναπέδες).

Ἐνδυμασία: Οἱ ἄνδρες φοροῦσαν «ποπούρια» (βράκιες), ἀπὸ «σαγιάκι» ὑφαμένο στὸ σπῆτι ἀπὸ τὶς γυναῖκες καὶ τσόχια ροῦχα γιὰ τὶς γιορτές. Οἱ γυναῖκες φοροῦσαν «καφτάνια» μὲ ὠραῖα ποικιλίαι, φουστάνι (μεσόφρουσατα), «μπιντένα» καὶ ποδιά. Στὸ κεφάλι φοροῦσαν «μαγλίκια», εἶδος μεγάλου τσαμπαριοῦ δεμένο ὠραῖα στὸ κεφάλι σὸν στέμμα καὶ στολισμένο μὲ ἄλλα κεντημένα κομμάτια, ποῦ τὰ ἔλεγαν «γιασμιάδες» (τσεμπέτρια) πολυχρόμα, μὲ λουλούδια, ψιλομάλλινα ἢ μεταξωτά.

Κοσμήματα εἶχαν πεντόλιρα, ντοῦμπλες καὶ φλουριά χρυσά. Καρφίτσες καὶ σκουλαρίκια. Τὶς καρφίτσες γιὰ νὰ κλείνουν τὰ ποικιλίαι στὸ σπῆθος.

Τροφάι: Συνηθίζονται τὰ ὅσπρια καὶ τὰ παρασκευάσματα ζυμαρικῶν στὸ σπῆτι ὅπως: κουσκούσι, μπουλιγκούρι, γιουγκιάδες καὶ τὰ κοτόπουλα λαλαγκίτες «κατιμάδες» (τηγανίτες) τὸ χειμῶνα. Συνηθίζεται πολὺ ἡ πίττα στὸ σπῆτι ποῦ ψήνεται μὲ κάρβουνα καὶ γυρίζεται στὸ σφρό, γιὰ νὰ ψηθῆ ἀπὸ τὶς δυὸ πλευρές. Χόρτα ἀνοιξιὰτικα ραδίγια, περπερούνες καὶ ἄλλα. Ψάρια ποταμίαια καὶ κρέας παλιότερα μόνον ἀπὸ δικά τους κατοικίαι ἢ πρόβατα.

Τὸ ψωμὶ ζυμώνεται καὶ ψήνεται στὸ φούρνο τοῦ σπιτιοῦ. Στὸ πρῶτο ζύμαμα ἀπὸ τὴν καινούργια σοδειὰ κάνουν κουλοῦρες καὶ μοιράζουν στὰ σπίτια τῆς γειτονιάς.

Ἀπὸ τὰ γλυκίσματα συνηθίζεται ὁ χαλβάς μὲ καλαμποκίσιο ἀ-

λεύρι και πετιμέξι στα νυχτέρια του χειμώνα και στους αραβώνες. Επίσης τα μπακαλαδάδια με φύλλο ανοιγμένο και καρύδια ή σουσάμι. Από τα ποτακρσσι συνήθως από τα δικά τους αμπέλια.

Γεωργία: Αφού αλωνίσουν και έρθη το σιτάρι από το άλωνι στο σπίτι χωρίζουν το σπόρο και τον καθαρίζουν καλύτερα ακόμα. Την 14ην Σεπτεμβρίου, ημέραν του Σταυρού, πηγαίνουν σιτάρι στην εκκλησία μ' ένα κλώνο βασιλικό, για να εύλογηθῆ ὁ σπόρος από τον Ιερέα. Και συνηθίζουν να λένε: «Σταυρός ήρθει, σταύρουνει κι σπέρνει». Τα εργαλεία τους είναι το άροτρον, που λέγεται και παπάρα, ή σάπα για το σκάψιμο, το δικέλι για τ' αμπέλια και ή σάρνα που συνήθως κατασκευάζεται από τους γεωργούς με βέργες από κρσνια και χρησιμεύει στο σβάρνισμα των χωραφιών πριν από τη σπορά. Τα ζῶα τους συνήθως ήταν 2 αγελάδες, που τις έξεφαν, αλλά και τις άρμεγαν. Πολλοί είχαν ζευγος βοδιών, τους σνέφεραν όμως περισσότερο οι αγελάδες. Τα όνόματά τους ήταν: Σαρρής — Μαύρη — Μπαλιούδα — Καραγκιόζα — Κουρίτσου. Έδιναν και δίνουν επίσης τα όνόματα των αγίων, που στις γιορτές τους συμβαίνει να γεννιούνται τα ζῶα, ή τις ημέρες της Έβδομάδος. Ο γεωργός για την έναρξι τῆς σποράς σηκωνόταν πολύ πρωί, πριν ανατείλῃ ὁ ήλιος και πήγαινε στο χωράφι για να μη τον περικόψῃ κανείς στο δρόμο και ιδιαίτερα γυναίκα. Ο σπόρος έπρεπε να ριχτῆ ὅλος στο χωράφι, να μη γυρίση πίσω στο σπίτι. Αν συνέβαινε να περισσέψῃ τον παράχωναν στο χωράφι και τον έρριχναν την άλλη μέρα. Πρώιμα σπέρνονται το σιτάρι, κριθάρι, σίκαλη, βρώμη και ὄψιμα τα καλαμπόκια, μπιστάνια, φακές, ρεβύθια, πατάτες, τριφύλλι, φασόλια, σκουπες και πισό για τροφή των ζῶων.

Στην Αμπελοργία γίνονται οι εργασίες: το ξελάκισμα, το κλάδεμα και την Άνοιξη το σκάψιμο, το θειάρισμα και το κορφολόγημα.

Άσθενεις που παρουσιάζονται είναι: ὁ περονόσπορος, ή φυλλοξήρα, ή τυλίχτρα. Τα πρώτα σταφύλια κόβονται στις 6 Αυγούστου, του Σωτήριος, και πηγαίνουν στην εκκλησία.

Κοινωνική ζωή

Γέννησι: Μετά την γέννησι του παιδιοῦ, όταν του κάνουν το πρώτο μπάνιο ρίχνουν οι συγγενεις άσημι για να άσημώσουν το νερό και το παίρνει ή μαμμή. Κάνουν μπουγάτσα, ψαμι με ισόδα, το σπάζουν στο κεφάλι αφού κάνουν προσευχή και εύχονται στο παιδι ὅλοι οι συγγενεις. Την νύχτα δέν άνοίγει την πόρτα ή λεχώ και δέν ξαποσταέλλει κανένα. Από τα χέρια της δέ, δέν κερνά κανένα, για να μη φύγῃ το γάλα της. Σαραντίζει με την πεθερά μαζί και μετά πηγαίνει στη μάννα της και τῆς κάνει τραπέζι. Πηγαίνει επίσης και σε άλλα

δυο σπίτια. Μετά τή γέννησι επίσης φωνάζουν τόν παππά και διαβάζει τήν εὐχή, ἀγιάζει ἕνα μπουκάλι νερό και σαράντα μέρες ρίχνουν στο παιδί, ὅταν τὰ λούζουν.

Βάπτισι : Ὅταν πρόκειται νά βαπτισθῆ τὸ παιδί στρώνει τὰ καλύτερα ρούχα ἢ νοικοκυρά, δὲν πηγαίνει στήν ἐκκλησία και περιμένει νά τῆς φέρουν τὸ παιδί. Ὅταν φτάση ὁ κουμπάρος στήν πόρτα λέει στή μάνα: «κουμπάρα σοῦ πήραμε Τουρκοῦδι και σοῦ φέραμε Χριστιανοῦδι.» Ἡ μάνα κάνει μετάνοιες και παίρνει τὸ παιδί ἐνῶ οἱ ἄλλοι πάλι λένε: «σὲ πήραμε κασικάνη και σὲ φέραμε ἀρνάκι».

Τὸ σαράντισμα τῆς λεχώ : Πρὶν σαραντίση ἡ λεχώ, δηλαδή στίς 37—38 ἡμέρες, πηγαίνει στήν ἐκκλησία γιὰ νά πάρη τήν εὐχή ἀπὸ τὸν ἱερέα. Δὲν μπαίνει στήν ἐκκλησία ἀλλὰ ὁ ἱερέας διαβάζει τήν εὐχή σ' αὐτήν και στο παιδί ἔξω στὸν νάρθηκα. Κατόπιν μπαίνει μέσα στήν ἐκκλησία ὁ ἱερέας κρατώντας τὸ νήπιο. Τὸ ἀφίνει μπροστὰ στήν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ἀν εἶναι ἀγόρι, ἢ στήν εἰκόνα τῆς Παναγίας, ἀν εἶναι κορίτσι, ἢ μητέρα κάνει τρεῖς μετάνοιες, παίρνει τὸ παιδί και φεύγει. Τὴν συνοδεύει πάντοτε ἡ πεθερὰ της ἢ ἄλλη ἡλικιωμένη γυναίκα. Ὅταν βγοῦν ἀπὸ τήν ἐκκλησία δὲν πηγαίνουν κατ' εὐθείαν στο σπίτι τους, ἀλλὰ σὲ τρία ἄλλα συγγενικά σπίτια, ὅπου φιλεύουν τὴ λεχώ και δίνουν δῶρα στο παιδί λεφτά, νά γίνη πλούσιος, αὐγὸ, νά γίνη ἄμορφο και ἄσπρο σὰν τ' αὐγὸ ἢ ν' ἀσπρίσουν τὰ μαλλιά του σὰν τ' αὐγὸ, δηλαδή νά ζήσει μέχρι τὰ βαθειὰ του γεράματα, ἢ βαμβάκι νά ἀσπρίση νά γεράση σὰν τὸ βαμπάκι. Ἀπαραίτητα τῆς δίνουν μιὰ φέτα ψωμί βρεμένο και πασπαλισμένο μὲ ἄλατι. Πρέπει ἡ λεχώ νά τὴ φάη γιὰ νά τῆς ἔρθη γάλα.

Ἀρραβῶνες : Ὅταν κάποιος ἀποφασίσῃ νά ἀρραβωνιασθῆ στέλνει στήν κοπέλλα πὺ θέλει τρεῖς προξενιάδες ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του και ἐὰν θέλῃ τὸ κορίτσι θὰ πῆ τὸ πρῶτο βράδυ τὸ ναί. Τὸ ἄλλο βράδυ ὁ γαμπρὸς ἐτοιμάζει τὰ σημάδια, ἐπίσης και τὸ κορίτσι. Δηλαδή μέσα σ' ἕνα μαντήλι βάζει ἕνα χρυσὸ φλουρί, δυο βέρες, βασιλικό, λουλούδια και τὰ ράβουν ἐπάνω σὲ μιὰ πετσέτα. Οἱ προξενιάδες τὰ πηγαίνουν στή νύφη, κάνει αὐτὴ μιὰ μετάνοια, παίρνει τὰ σημάδια και δίνει τὰ δικά της. Ἐκεῖνη τὴ στιγμή ρίχνουν τρεῖς νουφεκιές και καταλαβαίνουν ὅτι ἔγινε ὁ ἀρραβῶνας. Φτιάχνουν χαλδὰ και τρῶνε οἱ συγγενεῖς, στέλνουν δὲ ἕνα πιάτο και στήν πεθερὰ κα' ἡ πεθερὰ στή νύφη.

Γάμος : Ὁ γάμος ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Παρασκευὴ. Ἐνα κορίτσι, πρῶτο συγγενικό, ζυμώνει τὸ ψωμί και λέγεται πρωτοζυμωσαρίσσα. Τὰ γνωστὰ κορίτσια τοῦ γαμπροῦ μαζεύονται στο γαμπρὸ και τοῦ κοριτσιοῦ στο κορίτσι. Τὴν Παρασκευὴ ὁ γαμπρὸς κάνει μιὰ κουλούρα, τὴν βάζουν σ' ἕνα πανέρι μαῖζὺ μὲ τὸ νυφικὸ και τὰ ἐσώρουχα και τὰ στέλνουν στή νύφη. Ἀπ' ἐκεῖ παίρνουν τὰ προικιά και τὰ χορεύουν μὲ τὸ ἔξις τραγοῦδι:

Σαντάμ' παλληκάρι δώδεκα χρονῶ
γενίταρος με πήρε πέρα στη Φραγγιά
νά μάθω τὸ δοξάρι (τόξο) καὶ τὸν πόλεμο.
Μὰ οὔτε δοξάρι ἔμαθε, οὔτε πόλεμο,
μόν' ἔμαθε τὴν καλή του, τὴν καλοήμερη.
Στὰ μάρμαρα πατοῦσε καὶ κρουτάλιζε (κροτοῦσε).

ἐπίσης καὶ τό: Πῶς θέλω νὰ ξενιτευθῶ

πῶς θέλω νὰ πηγαίνω
χάνομαι γιὰ τ' ἔσένα
ξενιτεμένο μου πουλλὶ
ἀφίνω τὸν κέντο (κέντημα) μου
τὴν ψάθα ποὺ κεντοῦσα,
ἀφίνω γειὰ στή γειτονιά

καὶ γειὰ σ' ἄλ' πούς δικούς μου
ἀφίνω καὶ στή μάννα μου
τρὶα γελιά (φορτώματα) φαριμάκια
τῶνα τὸ πρῶι, τῶνα τὸ μεσημέρι
καὶ τῶνα τὸ πικρότερο
ὅταν δειπνοῦν οἱ κόρες.

Τὸ Σαββατόβραδο πηγαίνουν ὁ παθερός καὶ τὰ κοινιάδια νὰ σπάσουν τὸ ψαμί. Πρὶν τὸ σπάσουν ζητοῦν ἀπὸ τὸν παθερὸ λεφτὰ γιὰ νὰ φτιάξῃ χαλβά τῆς νύφης ἢ μάννα. (Ἀπὸ τὸ χαλβά αὐτὸ, ἀφοῦ φάνε τὴν Κυριακὴ πὸ βράδυ οἱ συγγενεῖς ἀφίουν καὶ ἓνα πιάτο γιὰ τὴ νύφη). Ἀφοῦ στρώσουν τὸ τραπέζι σηκώνεται ὁ μπαμπᾶς τοῦ κοριτσιοῦ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι, κάνουν τὸ σταυρὸ τους, κοιτάζουν τὴν Ἀνατολή καὶ εὐχονται νὰ ζήσουν νὰ γερώσουν. Μετὰ γυροῦν σπὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ οἱ παθεροὶ καὶ πηγαίνουν ὅλοι οἱ συγγενεῖς καὶ χορεύουν τὴ γύκνα. Βάζουν σ' ἓνα πιάτο σῆλινο μπογιὰ κόκκινη (κνὰ) ποὺ δάφουν τὰ μαλλιά καὶ ἓνα κερὶ ἀναμμένο σπὸ πιάτο. Τὸ γυρίζουν μέσα σπὸ σπίτι τρεῖς φορὲς καὶ ὅλοι ρίχνουν χρήματα. Μετὰ βγαίνουν ὅλοι μαζύ καὶ χορεύουν διάφορα τραγοῦδια. Ὅστερα παίρνουν τὰ ρουῖχα καὶ τὰ ἀπλώνουν σποῦ γαμπροῦ τὸ σπίτι. Ὅποιος θέλει νὰ χορέψῃ πρῶτος παίρνει τὴ γύκνα, ρίχνει χρήματα καὶ χορεύει. Σπὸ τέλος τὴν παίρνει ἢ νύφη, γυρίζει τρεῖς φορὲς, ἄλλες τρεῖς ὁ γαμπρός καὶ φεύγουν. Τὰ τραγοῦδια ποὺ τραγοῦδοῦν εἶναι τὰ ἑξῆς :

Τούτη νύχτα κι ἄλλη νύχτα
ἔκαναν τὴ γῆς κρεββάτι
γιὰ τὴ δόλια τὴν ἀγάπη.
Πές μου κόρη μ' ποῦ κοιμᾶσαι
νάρθω ἐγὼ νὰ μὴ φοβάσαι.
Στὰ λουλούδια μου κοιμοῦμαι
κι ἂν κανένα δὲν φοβᾶμαι
ποῦ με δέσνει με μαλλώνει
με τὴ ρίζα με τὴ σχίζα
με τῆς μυγδαλιάς τὴ σχίζα.
Μάρμαρο θὰ πελεκίσω

μάρμαρο ἐκκλησιὰ θὰ κτίσω
μὲ 45 γρέντες (δοκάρια)
καὶ μὲ 18 καμάρες
καὶ στήν ἰδῶθε τὴν καμάρα
ιστέκει κόρη κοιμισμένη
κι ἄγουρος (παλληκάρι) ὅπου διβαί-
(νει
καὶ τῆς ρίχνει τὸ γαϊτάνι
πλέει του καὶ κρουστάνε (σφιχτου-
(φαμένο) του
κι ὅταν διάβω θὰ μοῦ τὸ δώσης.

Ἄπο τὸ Τραγοκορόβουνο
 κι ὅτι θέμου κι ἔμορφη
 μέρα ἀμάξια κατεβαίνουν
 γκέλ μωρ' Ἀρβανιτοπούλα
 ἀμάξια σιδερόμαξα
 κι ὅτι θέμου κι ἔμορφη
 γκέλ μου σιδερά τρεχούλια
 ἀέρ με σιδερά τρεχούλια
 γκέλ μωρ' Ἀρβανιτοπούλα
 νὰ πάμε νὰ ξεξέφουμε
 κι ὅτι Θέ μου κι ἔμορφη
 ἴλεσι μέσο' τῶν βαργιῶν τὸν κάμπο
 γκέλ μωρ' Ἀρβανιτοπούλα
 νὰ φᾶν τὰ βόδια μας δροσιά

ἀέρ και μεῖς προγευθοῦμε
 γκέλ μωρ' Ἀρβανιτοπούλα.

Τούτη τὴ νύχτα τὴ νυχτιά
 βραδυὰ νὰ μὴν τὴν πῆτε
 και μεῖς τὴν ξημερώσαμε
 με γέλια με τραγούδια.
 Βαστοῦν, βαστοῦν ψαμί γιὰ τὰ παι-
 (διὰ

και κρὰς γιὰ τὰ λιοντάρια
 βαστοῦν πὸ μαγιβότανο
 μαγεύει πὰ κορίτσια
 πού μάγεψαν τὴν Ἀννούλα μας
 και θέλουν νὰ τὴν πάρουν

Ἐμα πάρουν τὴ νύφη στοῦ γαμπροῦ τὸ σπίτι τραγουδοῦν :

Και πήραμε τὴ νύφη μας
 και ποῦ τὴν προβοδήσαμε (Ξαπο-
 (στεύλαμε)

στὴν κρύα θρόση γιὰ νερό
 κάλιο ἄς ἀργήσω κι ἄς δέ ρθῶ
 μόνο τὴν πέρδικα νὰ δῶ
 τὴν πέρδικα τὴν πλουμιστή
 τὴν ἔχει ἡ μάνα της μοναχὴ
 στά ρόδα τὰ τριαντάφυλλα
 σὲ δροσερὸ βασιλικὸ
 κόρη μ' τὸ δαχτυλίδι μας
 τὴν σρώτη τὴν ἀρραβῶνα μας
 κείνο τὸ πῆρε ὁ Γιάννος μας

γιὰ νὰ φτιάσου ἰδέκα πουκάμισα
 και τὸν ἄντρα δεκαπέντε
 τὶς γετόμισες ἀπὸ ἓνα
 τὶς συγγενεῖς ἀπὸ κανένα.

Τὰ ψαροῦδια ἔχουν χάρι
 τὰ μυρμηγκία πανηγύρι
 ὁ σκαντζόχοιρος ὁ Ἰούδας
 π' ἀγαπάει τὴ χελώνα
 και τὴν κάνει με τὸ μάτι
 ἔλα θράδυ στο κρεβάτι
 νὰ φιλήσης μαῦρο μάτι
 μαῦρο φρούδι

τί ν' ἀρέσης ἀπ' τ' ἐμένα
 τὰ σκασιμένα μ' πὰ ποδάρια
 τὰ ψιμπουριασιμένα μ' χεῖλια.
 Κάλεσαν και μένα ναῦνα
 κάκιωσα κι ἐγὼ δὲν πῆγα
 κι ὅταν θγαίνω κι ἀγναντεύω
 ὁ λαγὸς λαλάει τὴ λύρα.

Δυὸ συννυφάδες δυὸ ζηλιάρες
 μάρ κι ἐκεῖνες δὲ μονιάζουν
 τὸ κρᾶσι πού δὲν τὸ πίνουν
 κι ὅπου τὸ βρίσκουν δὲν τ' ἀφίνουν
 κάπτησαν (ἀρπαξᾶν) τὴ φούρκα
 (ρόκα)

και τὸν καθαλάρι ἀδράχτι
 μυλωνόπετρα σφοντύλι
 κι ὅσο νάμπη νάβγη ὁ μήνας
 ἔρριξε κλωστή στ' ἀδράχτι
 τῶμασε ἓνα κουβαράκι
 και τὸ πῆραν πὰ ποντίκια
 και τὸ πᾶν μέσο' τὸ ντουβάρι
 ἔβαλε μικρὸς γετόμισες
 νὰ ξεγεύουν τὸ ντουβάρι
 γιὰ νὰ βροῦνε τὸ κουβάρι

Ἐδῶ πατῶ κι ἐκεῖ πατῶ
 και πάλι πίσω βρίσκομαι
 πίσω ἰσπὴν τριανταφυλλιά
 ἀπόκει (ἄφησε - θλάστησε) ρίζες
 (και κλωνιά)

και σκέπασε τὴ γειτονιά
 και σκέπασε και μένανε
 πού μ' ἔχει μάνα μ' ἓνανε

Μετὰ τὴν ἐκκλησία λένε τὸ τραγούδι :

Γιὰ ἔβγα ἔβγα μάννα
ἔβγα νὰ δῆς πὸ γυιό σου
σοῦ φέρνει μιὰ περδίκια
μὲ τὰ κόκκινα ντυμένη
μὲ γαλάζια εἶν' Ἰωμένη
καὶ μέτ' ἄσπρα φοιτωμένη

Ἔβγα κυρὰ πεθερὰ
ἔβγα νὰ δῆς τὴν πέρδικια
ποὺ περπατεῖ λεβέντνια
γιὰ ιδέσπε την ιδέσπε την
εἶναι φεγγάρι πέστε την

Ὅταν χαιρεταίει ἡ νύφη τραγουδοῦν :

Γκουρτσουδα (ἀγριοσπιδιά) μ' τ'
(ἐρματώνεσαι

κι ἂν θέλῃς νὰ πηγαίνῃς
σένα ἢ μάννα σὲ μάλωσε
κι ὁ κύρης σου σὲ διώχνει
σένα καὶ τ' ἀδεοφάκια.
Κι ἐκεῖνα σύρ' σὲ λένε

σύρε κορτσουδα μ' στὸ καλὸ
καὶ πίσω μὴ γυρνᾷς
βαμβάκι νᾶν' ἢ σπράτα σου
μελίτσι ἢ συντροφία σου.
Ἐσεῖς καινούργιοι φίλοι
καινούργιοι συμπεθέροι

Θὰ χαιρετήσῃ τὴν μάννα της, τὸν μπαμπά της, τ' ἀδέρφα της, τὰ ξιἀέρ-
φια της :

θὰ πάῃ σ' ἄλλο κόσμο
καὶ σ' ἄλλοι θελελέτι (βιλαέτι)
θὰ κἀνῃ ἄλλες μάννες
κι ἄλλες γλυκομπαμπάδες.

Σήμερα μαῦρος οὐρανὸς
σήμερα μαῦρη μέρα
σήμερα ξεχωρίζεται
μάννα καὶ θυγατέρα.

Ὅταν δωρίζῃ ἡ νύφη τραγουδοῦν :

Δώριζε νύφη, δώριζε
πηχιάρωκο μαντήλι
κι αὐτὸν πὸν ξένο
ποῦν' ἔδῳ
τριῶν πηχιῶν μαντήλι
Ὅλοι ἔρριχναν παράδες
κι ὅλοι ἔρριχναν ἀσήμι
κι αὐτὸς ξένους ξενούτσικος

ρίχνει τὸ δαχτυλίδι
κι ἡ κόρη ἂν τὸ λόγιασε (τὸ εἶδε)
στὸ δάχτυλο τὸ βάξει
συμπέθερε στὰ σπίτια σας
καὶ σὺ γαμπρὲ σπὶτὴ μάννα σου
μένα ὁ καλὸς μου ἔφτασε
μένα καλὸς μου ἦρθε

Ὅταν βγῇ ἡ νύφη νὰ χορέψῃ μετὰ τὰ δῶρα λένε :

Ὡραία εἶν, ἡ νύφη μας
ὠραία τὰ προικιά της
ὠραία κι ἡ παρέα της
κι ὅλη ἡ φαμελιά της.
Ἐνα τραγούδι θὰ σᾶς πῶ
ἐπάνω στὸ θαρέλι

νὰ ζήσῃ ἡ μάννα κι ὁ γαμπρὸς
κι ὅλοι σὲ συμπεθέροι.
Ἐνα τραγούδι θὰ σᾶς πῶ
ἐπάνω στὸ ρεβῦθι
χαρὰ στὰ μάτια τοῦ γαμπροῦ
ποὺ διάλεξε τὴ νύφη.

Μέχρι τὸ πρῶτὸ συνεχίζουσι τὸ χορό. Τὴν ἰΚυριακὴ τὸ πρῶτὸ πηγαίνει ὁ γαμπρὸς μὲ τὴ μάννα μαζί καὶ μετὰ τὴν προσφορὰ τῆς μάννας γιὰ τὸ μυστή-
ριο καὶ τοῦ διαβάξῃ ὁ παπὰς εὐχή. Ἀφοῦ γυρίσουν ἀπὸ τὴν ἐκκλησία πρῶνε
καὶ ἐτομαζόνται γιὰ τὸ μυστήριο. Πηγαίνουν μετὰ τὰ ὄργανα, παίρνουν πρῶτα

τῆ νουνά, μαζί δὲ ἔχουν καὶ τὰ παπούτσια. Μετὰ πηγαίνουν μαζί καὶ παίρ-
νουν τὴ νύφη. Ἄφου τὴν τραγουδοῦν, ἀποχαιρετᾷ τοὺς συγγενεῖς, βγαίνουν
στὴν πόρτα καὶ ὁ νουνὸς σκύθει καὶ τῆς βάζει τὰ παπούτσια νὰ κυττάζουν
πρὸς τὰ ἔξω. Ἡ νύφη τὰ γυρίζει πρὸς τὰ μέσα δείχνοντας ὅτι θέλει νὰ μείνη
στὸ σπίτι της, ἐπαναλαμβάνεται γιὰ τρίτη φορὰ, μετὰ τὰ φορεῖ καὶ ἀφου κα-
τεβῆ τὰ σκαλοπάτια, γυρίζει πίσω προσκυνᾷ τὸν πατέρα της, τοῦ ρίχνει
μιὰ πετσέτα κι' ὁ μπαμπᾶς τὴν κερνάει. Ἐκείνη πὴν ὥρα πυροβολοῦν τρεῖς
φορές. Ὅποτερα σέρνει τὸ χορὸ πρῶτη καὶ ὁ μπαμπᾶς ρίχνει χρήματα, γιὰ
ν' ἀσημῶση τὸ δρόμο πού θὰ περάση ἡ νύφη καὶ ἡ μάννα ρύζι μὲ νερό. Κάνει
τρεῖς γύρους καὶ φεύγουν γιὰ τὴν ἐκκλησία. Ἄμα φτάσουν ἐστὴν πλατεῖα
προσκυνᾷ ἡ νύφη κι' ἀπὸ πίσω τοῦ γαμπροῦ τὸ σόϊ τραγουδοῦν:

Ἄκουῖς κυρά μου νύφη
τί λέει τὸ Εὐαγγέλιο,
τί λέει καὶ τί λαλαίει,

νὰ τιμᾶς τὴν πεθερά σου
νὰ τιμᾶς καὶ τ' ἀντραδέλφια σου,
νὰ σὲ τιμοῦν καὶ μεῖνα.

Γίνεται ἡ στέψη ἐστὴν ἐκκλησία, χαιρετοῦν τὰ στέφανα, πρῶτα οἱ συγγε-
νεῖς τοῦ γαμπροῦ καὶ πηγαίνουν ἐπὶ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Ἐκεῖ μαζεύονται ὅλες
οἱ συγγενεῖς γυναῖκες καὶ χορεύουν τὸ μαιικό, ἓνα κόκκινο μὲ ρύζι πού ἔχει
ἡ πεθερά. Ὅταν φτάση ἡ νύφη τῆς ρίχνουν τὸ ρύζι καὶ γυρίζει πίσω. Ρίχνει
τὸ κόκκινο πάνω στὰ κεραμύδια. Ἐὰν πέση μπροῦμηντα θὰ κἀνη ἀγόρ' ἐὰν
ἀνάσκειλα καρίτσι. Μετὰ πηγαίνει ἡ πεθερά ἐπὴν πόρτα, παίρνει μιὰ προσφορά
καὶ σκύθοντας νὰ προσκυνῆση ἡ νύφη τὸν πεθερὸ τοῦ ρίχνει μιὰ πετσέτα ἐπὶ
κεφάλι καὶ σπάζει ἡ πεθερά τὴν προσφορά ἐπὶ κεφάλι. Μετὰ ὁ πεθερὸς βγά-
ζει ἓνα καθαρὸ μαντήλι, τὸ πιάνει ἡ νύφη καὶ τὴν ὀδηγεῖ ἐπὶ δωμάτιό της.
Στὴν ἐξώπορτα ὅμως κλείνει ἡ πεθερά τὴν πόρτα γιὰ νὰ τὴν ἀνοιξῆ μόνη της.
Ὅποτερα στρώνουν τραπέζια. Στὸ ἓνα δωμάτιο τρώγει ἡ νύφη μὲ τὴν κουμπά-
ρα καὶ ἐπὶ ἄλλο οἱ ἄλλοι συγγενεῖς. Ἄφου φάνε πηγαίνουν τὰ ὄργανα καὶ
παίρνουν τῆς νύφης τὸ σόϊ μαζί μὲ τὰ δῶρα πού δωρίζει ἡ νύφη καὶ τὰ κρατᾷ
ἡ ἀδελφὴ της, ἂν ἔχη, καὶ τὰ δῶρα τοῦ γάμου. Ὅποτερα δωρίζει ἡ νύφη πρῶ-
τα τὸν πεθερὸ καὶ τὴν πεθερά, τὰ ἀδέλφια τοῦ γαμπροῦ καὶ τοὺς ἄλλους συγ-
γενεῖς. Ὅποτερα παίρνουν τὰ δῶρα καὶ τὰ χορεύουν χορὸ καλαματιανὸ ἢ συρτὸ
τραγουδώντας:

Τί καλὰ χορεύεις,
τί καλὰ πηδᾶς,

τί καλὰ σοῦ πρόπον τὰ ροῦχα,
πού φορεᾶς.

Μετὰ χορεύει ἡ νύφη, ὁ γαμπρὸς καὶ συνεχίζεται ὁ χορὸς μέχρι τὸ βράδυ.
Τὴν ἄλλη μέρα συνθηρίζουν νὰ πηγαίνουν ἐπὶ νύφη οἱ γνωστοὶ γλυκίσματα.

Ἄλλα τραγούδια τοῦ γάμου εἰσὶς εἶναι καὶ τὰ παρακάτω :

Τοῦ κύρ' γαμπροῦ τὸ σπίτι
χόρευε ἓνας χορὸς
τρεῖς δίπλες ἦταν ὁ χορὸς
Στὴν μάν τῆ δίπλα τοῦ χορὸ

χόρευε μιὰ ἑμμορφη καὶ μιὰ
μαυρομαποῦσα.
Νᾶχα μῆλο, νᾶχα ρόιδο
νὰ τῶριχνα μέσ' τὸ χορὸ

νά ξεδιπλώση ὁ χορός
νά διῆ κι ὁ νιός κι ἔμορφη
πῶς σειώτι, πῶς λυγίζιτι

σάν βέργα βιργουλίζιτι
σάν κῆμα κυματίζιτι
σάν θάλασσα τρουντίζιτι.

“Όταν ξεπροβοδοῦν τὸν κουμπάρο λένε :

Κάτω στὸν Δαφνοπόταμο
καὶ στὸν ἅγιο πὸν τόπο
ἐκεῖ κάθεται ἀφέντης μας
μὲ τὴν κυρά του Πούλα
ποτήρ’ κρατεῖ στὰ χέρια της
ποτήρ’ στὰ δάχτυλά της,
κερνάει τ’ ἀσκέρ’ ἀπ’ ἔρχεται

κερνάει τὰ παλληκάρια
κι ἀητὸς τὴν πέρδικα κρατεῖ
ἀπάνω στὰ φτερούδια τ’
κι ἡ πέρδικα λάχε βαρὺ
κι ἀητὸς λάχε πουλάκι
ἂν ἔκανε καὶ πέταξε ἀπάνω στὰ
(οὐράνια.

Πηγαίνοντας στὴν ἐκκλησία τὴ νύφη τραγουδοῦν :

Ποῦ πᾶς Λευκή μου ἔμορφη
ποῦ πᾶς κυρά τὸ βράδυ
θὰ πάω στὴν κάκο μ’ (θειά) Γιάννω
θὰ πάω νὰ νυχτερέψω

νὰ φτιάσω τὰ δωρίσματα
τὰ δόλια τὰ πεθεριάσια.
Νὰ φτιάσω καὶ στὴν τράπεζα
μαντήλι νὰ σφουγκιώνται.

Τελευτή. “Όταν κάποιος πεθάνη λένε ὅτι τέλειωσαν οἱ μέρες του. Πολλοὶ μελλοθάνατοι ζητοῦν συγχώρεσι καὶ θέλουν νὰ κοινωνήσουν. “Αν δὲν προλάβουν νὰ τὸν κοινωνήσουν τὸ θεωροῦν ἁμαρτία. Χαροπαλεύει κατὰ τὸ ξεψύχισμα. Τὸν γυρίζουν κατὰ τὸν ἥλιο νεκρικά. Δηγοῦνται ὅτι πολλοὶ βλέπουν τὶς ψυχὲς τῶν νεκρῶν συγγενῶν τους. “Όταν ἐπέλθῃ τὸ τέλος λένε ὅτι γλύτωσε.

Ἐθιμα μετὰ τὴν τελευτήν. Τὸν ἀλλάζουν καὶ τὸν ἀραδιάζουν. Κτυπᾷ ἢ καμπάνα λυπητερά, γιὰ τὴν ἀναγγελία τοῦ θανάτου. Ἀδιάζουν τὶς στόμνες καὶ τὶς ξαναγεμίζουν μὲ νερό, ἀκόμη καὶ ἡ γειτονιά γιὰτὶ λένε πῶς πλένει ὁ ἄγγελος τὸ σπαθί του. Πλένουν τὸ νεκρὸ μὲ κρασί. Κατόπιν τὸν σαβανώνουν καὶ κόβουν ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸ σάβανο, τὸ δένουν στὴ μέση τοῦ νεκροῦ καὶ τὶς ἄκρες τὶς κάνουν σταυρό. “Αν μείνῃ τὸ στόμα ἀνοιχτὸ κάνουν σταυρὸ μὲ κερί καὶ τὸ φράζουν, ἂν ὄχι ὁ σταυρὸς μὲ τὸ κερί μπαίνει στὰ στήθη του. Κάνουν τὸ ἴσιο τοῦ νεκροῦ, μετροῦν κλωστή ἴσια μὲ τὸ μπόι του, τοῦ κάνουν κερί καὶ τὸ καίνε ὅλη τὴ νύχτα. Ἀφήνουν λίγο καὶ τὸ τελειώνουν στὴν ἐκκλησία. Ὁ νεκρὸς μπαίνει στὸ κέντρο τοῦ δωματίου, παλιότερα κάτω, τώρα πάνω σὲ κρεβάτι καὶ στραμένος πρὸς τὴν ἀνατολή. Δὲν σκουπίζουν ὅσο ὁ νεκρὸς βρίσκεται στὸ σπῆτι. Ξενυχτοῦν τὸ νεκρὸ καὶ κάνουν μὰμπουγάτσα καὶ μοιράζουν μὲ χαλβὰ σ’ αὐτοὺς ποὺ ξενυχτοῦν τὸ νεκρὸ. Προσέχουν νὰ μὴ τὸν διασκελίσῃ γάτα ἢ πουλί. Ἡ θύρα μένει ἀνοιχτὴ καὶ πιστεύεται ὅτι ἡ ψυχὴ περιγυρίζει γύρω στὸ σπῆτι καὶ δὲν φεύγει ἀκόμη. “Όταν βγάξουν ἔξω τὰ στραμάματα τοῦ νεκροῦ φωνάζουν τρεῖς φορὲς τὸ ὄνομά του.

Τα φή. Τὸ φέρετρον λέγεται κασόνι. Παλιότερα εἶχε ἡ ἐκκλησία ἕνα γιὰ ὄλους, κοινῆς χρήσεως. Τώρα γίνεται ξεχωριστὸ γιὰ κάθε νεκρὸ. Ἀφοῦ βγῆ τὸ λείψανο ἀπὸ τὸ σπίτι, σαρώνουν τὸ δωμάτιο ὅπου βρισκόταν ὁ νεκρὸς καὶ ἐτοιμάζουν τὸ σπίτι γιὰ τὸ φραγτὸ ποὺ θὰ παραθέσουν γιὰ ὄλους. Ἄν τὸ λείψανο εἶναι γελαστὸ λένε ὅτι θὰ πάρη καὶ ἄλλον μαζί του. Ἄν φταιριστῆ κανεὶς τοῦ σπίζουν τὸ πονκάμισο γιὰ νὰ μὴν πεθάνη. Τὸ θεωροῦν κακὸ. Οἱ τάφοι εἶναι ἀτομικοί. Λύνουν τὰ πόδια καὶ τὰ χέρια τοῦ νεκροῦ, τραβοῦν τὸ σάβανο, περιχύνουν αὐτὸν μὲ κρασί καὶ πὸν θάπτουν. Κατόπιν μοιράζουν ψωμί καὶ σιτάρι βρασμένο. Αὐτοὶ ποὺ ἔσκαψαν τὸ λάκο δὲν χαιρετοῦν κανένα, ὅταν γυρίζουν ἀπὸ τὰ νεκροταφεῖα.

Ὅσοι γυρίζουν ἀπὸ τὴν ταφή πλένουν τὰ χέρια τους ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ σκουπίζονται. Μετὰ τὴν ταφή πηγαίνουν ὄλοι καὶ τρῶνε νησιόσημα, ὄχι κρέατα καὶ ψάρια. Πρὸ μπροστὰ ὁ παπὰς εὐλογεῖ ἕνα ποτήρι κρασί μὲ βασιλικὸ καὶ ροαντίζει τὸ τραπέζι. Ὅστερα τὸ πίνουν ὄλοι οἱ συγγενεῖς τοῦ σπιτιοῦ. Τὸ βράδυ γίνεται παληγοριά (παρηγοριά). Ὅλοι οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι πηγαίνουν στὸ σπίτι μὲ ἀλεύρι, σιτάρι, ψωμί, ζάχαρι, φασόλια καὶ ὅ,τι ἄλλο καὶ παρατίθεται καὶ πάλι γεῦμα. Τρῶνε, συγχωροῦν καὶ φεύγουν. Ἐκεῖ ποὺ ξεψύχισε ὁ νεκρὸς καίνε καντήλα ἐπὶ 40 μέρες καὶ κάθε Σάββατο πηγαίνουν στὰ μνήματα καὶ τρισαγιαίνουν. Γίνονται τριήμερα καὶ ἑνεαήμερα καὶ σαρανταήμερα μὲ τὸν παπά. Γίνεται ἐπίσης καὶ σαρανταλείτουργο μὲ σιτάρι ποὺ μένει στὴν ἐκκλησία 40 μέρες καὶ κατόπιν τὸ παίρνουν, τὸ βράζουν καὶ τὸ μοιράζουν στὴν ἐκκλησία. Στους τρεῖς μῆνες πηγαίνουν κόλυθα στὴν ἐκκλησία, τὰ διαβάζουν καὶ τὰ μοιράζουν. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ στοὺς 6 μῆνες, στὸν ἕνα χρόνον, στὰ δύο χρόνια καὶ στὰ τρία χρόνια. Τὸ ἀνοίγμα τοῦ τάφου γίνεται σπάνια. Ὅταν τὸ ἰσῶμα μένη ἄλωστο λένε ὅτι εἶναι ἀπὸ τὴν ἀμαρτία. Γιὰ νὰ μὴ θρυκολακιάσῃ ὁ νεκρὸς θάζουν μαζί του μπαρούτι, σκόρδο, σινάπι καὶ τοῦ κόθουν τὸ μικρὸ δακτυλάκι. Πιστεύεται ὅτι θρυκολακιάζουν ὅσοι ἔχουν ἀρρώστεια μακρῶς διαρκείας.

Πένθος. Οἱ ἄνδρες δὲν ξυρίζονται 40 μέρες καὶ δὲν κουρεύονται. Οἱ γυναῖκες δὲν λούζονται, οὔτε πλένουν τὸ Σάββατο ἐπὶ ἕνα χρόνον. Φοροῦν ροῦχα μαῦρα καὶ συμπέρια. Στὸ πένθος συμμετέχουν καὶ πρόσωπα συγγενικά, οἱ ἀδελφές ἐπὶ γυναιξί γιὰ τὸν ἄνδρα καὶ ἐπ' ἀνδρὶ γιὰ τὴν γυναῖκα.

Πνευματικὴ ζωὴ. Παλιότερα οἱ ἄνθρωποι πίστευαν στὸ χωρὶ πῶς ὁ Θεὸς ἦταν πολὺ κοντὰ στοὺς ἀθρώπους καὶ τὰ σύννεφα τ' ἄγγιζαν μὲ τὸ χέρι. Τὰ ἀγγελούδια ὅταν διανοῦσαν ἔγλυφαν πὰ σύννεφα. Κάποτε μιὰ μητέρα ἔπλαθε φύλλα νὰ κἀν πίττα. Τὸ παιδί της λερώθηκε καὶ αὐτὴ πήρε ἕνα ἀνοιγμένο φύλλο καὶ τὸ σκούπισε. Ὁ Θεὸς βλέποντας τὴν ἀχαριστία αὐτῆ θύμωσε καὶ εἶπε: «θὰ πάω τόσο ψηλά, ὥστε νὰ μὴ μὲ βλέπουν» καὶ ἔφυγε τόσο ψηλά ποὺ δὲν μποροῦν οἱ ἄνθρωποι νὰ τὸν δοῦν.

Προστάτες Ἅγιοι. Προστάτης Ἅγιος εἶναι ὁ Ἅγιος Ἀθανάσιος ποῦ γιορτάζει στίς 18 Ἰανουαρίου. Ὑπάρχει ἓνα μικρὸ ἐκκλησάκι πολὺ παλιό, τώρα τὸ ξανάχτισαν μεγαλύτερο. Στὴ γιορτὴ τοῦ Ἁγίου γίνεται κουρμπάνι καὶ σφάζουν ἀρνιά, μοσχάρια, ποῦ τὰ πάζουν γιὰ τὸ καλὸ τοῦ σπιτιοῦ τους ἢ γιὰ νὰ γίνη καλὰ κάποιος ἀρρωστος. Ἐπίσης κάθε σπίτι ἀπαραίτητα σφάζει ἓνα πετεινὸ στὸ ἐκκλησάκι μπροστά, χροῖμα τώρα στὸ ἴδιο μέρος. Τὸ θεωροῦν πολὺ κακὸ νὰ μὴ γίνη τὸ κουρμπάνι, διότι ἔρχεται μεγάλο κακὸ στὸ χωριὸ καὶ σ' αὐτὸν ποῦ θὰ πῆ νὰ μὴ γίνη. Διηγοῦνται γι' αὐτὸ πολλές ιστορίες καὶ τίς φέρνουν ὡς γεγονότα. Λένε π.χ. πὼς μιὰ χροῖνιά ὁ πρόεδρος τοῦ χωριοῦ δὲν ἄφησε νὰ γίνη τὸ κουρμπάνι καὶ τὴν ἴδια μέρα πέθανε ὁ γιὸς του, ἐνῶ ἦταν πελεις καλά. Ἐπίσης ὑπάρχει καὶ τὸ ἐκκλησάκι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Γίνεται καὶ αὐτοῦ κουρμπάνι στίς 8 Μαΐου καὶ σφάζουν κατσίκια καὶ ἀρνιά. Λέγεται ὅτι παλιότερα ἔρχονταν ἓνα ἐλάφι καὶ τὸ ἔσφαζαν γιὰ θυσία. Τὴν τελευταία φορὰ ἦρθε πολὺ κουρασμένο καὶ δὲν τὸ ἄφησαν νὰ ξεκουραστῆ καθόλου. Τὸ ἔσφαξαν καὶ τὸ θυσίασαν ἔτσι ὅπως ἦταν κουρασμένο. Ἀπὸ τότε δὲν ξανάρθε στὸ ἐκκλησάκι. Συνηθίζον καὶ σηγαίνουν καὶ κοιμοῦνται στὴν ἐκκλησία γιὰ νὰ δοῦν θεραπεία.

Τάματα. Τάζουν πολλὰ πράγματα στὴν ἐκκλησία, ὡς κερὶ, λάδι, ζῶα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα.

Ἐορτές. Ὁ Ἅγιος Μόδεστος θεωρεῖται ὁ προστάτης τῶν ζώων καὶ στὴ γιορτὴ του κάνουν ἄρτο ὅλα σχεδὸν τὰ σπίτια. Τὸν Ἅγιο Τρύφωνα τὸν θεωροῦν προστάτη τῶν ἀμπελιῶν. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ σηγαίνουν στὴν ἐκκλησία νερὸ νὰ ἀγιασθῆ καὶ μέσα βάζουν βασιλικό. Τὸν ἀγιασμό τὸν χύνουν στὰ χωράφια καὶ στ' ἀμπελία. Κατὰ τὸ Δωδεκαήμερο πιστεύουν ὅτι κατεβαίνουν τὰ καρκαντζάλια καὶ γυροῦν στοὺς δρόμους. Ἀπὸ τὰ νυχτέρια τίς βραδιές αὐτές γυροῦν νωρὶς στὰ σπίτια. Δὲν πλένουν μέχρι ν' ἀγιασθοῦν τὰ νερά τῶν Φώτων, οὔτε λούζονται. Δὲν τυλιγαδιάζουν, μόνο γνέθουν. Τὰ Θεοφάνεια μετὰ τὴν ἐκκλησία βγάζουν τὰ εἰκονίσματα καὶ τὸν ἀγιασμό καὶ τὰ γυρίζουν γύρω ἀπὸ τὸ χωριὸ μιὰ φορὰ καὶ τρεῖς φορές γύρω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. Πρῶτα γίνεται ὁ ἀγιασμός στὸ προαύλιο τῆς ἐκκλησίας. Ὁ κόσμος ιστέκεται γύρω - γύρω. Ἀφοῦ γυρίσουν βάζουν τὰ εἰκονίσματα μέσα, βγαίνουν ἔξω καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτροπὴ ποὺς κερναῖ. Μετὰ χορεύουν ὅλοι μαζί, καὶ τραγουδοῦν:

Σήμερα τὰ φῶτα κ' ὁ φωτισμός
καὶ χαρὰ μεγάλη καὶ ἀγιασμός
σήμερα ἡ κυρά μας ἡ Παναγία
σπάργαλα καὶ νόμα Κύριον κρατεῖ
μὲ τὰ θυμιατήρια στὰ δάκτυλα
καὶ τὸν Ἅϊ - Γιάννη παρακαλεῖ
δύσεσ' Ἅϊ - Γιάννη Χρυσόστομε
νὰ βαπτίσ' τοῦ Θεοῦ παιδί

δύνομε καὶ παραιδύνουμε
ἔχω τὸ καρτέριο μέσ' τὸ πουροῦ
γιὰ ν' ἀνέβω ἀπάνω στὸν οὐρανὸ
γιὰ νὰ ρίξῃ ὁ γυιὸς μου κάτ' ἀπ'
(τὴ γῆ)
νὰ καταπραΰνουν τὰ εἴδωλα,
τότε θὰ βαπτίσω Θεοῦ παιδί.

Τῶν Ἁγίων 40 Μαρτύρων στίς 9 Μαρτίου κάνουν 40 λαλαγκίτες (τηγα-
νίτες) νά δώσουν σέ σαράντα ἀνθρώπους ἀπό μία, γιά τίς ψυχές καί λένε:
40 φάει, 40 πιεῖ, 40 δώσει γιά ψυχή. Τήν ἡμέρα τῆς Σταυροπροσκυνησεως
ὄλες οἱ νοικοκυρὲς σ' ἓνα κύπελλο βάζουν σιτάρι κι' ἓνα κομμάτι βασιλικό καί
τὸ πηγαίνουν στήν ἐκκλησία νά ἀγιοσθῇ. Τὸ σιτάρι τὸ ρίχνουν μέσα στοῦ σπόρο.
Ὅταν ἔρχεται ἡ Σταυροπροσκύνησι λένε: Σταυρὸς ἦρθε, σταύρωσε καί σπέρνε.
Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα καί μετὰ τὸ Χριστὸς Ἄνέστη... ἔξω ἀπ' τὴν
ἐκκλησία στήν πλατεία καίνε τοῦ Χότζα τὰ γένεια, ὅπως λένε. Σαράντα ἡμέ-
ρες δὲν ἀπλώνουν τὴ νύχτα ἄσπρα ροῦχα ἔξω καί δὲν γένθουν ἄσπρη ρόκα,
γιατὶ τρομάζουν οἱ ψυχές καί δὲν μποροῦν νά πᾶνε στὴ θέσι τους. Τῆς Ἄνα-
λήψεως πηγαίνουν μὲ τὸν καθρέπτη στοῦ πηγᾶδι γιά νά δοῦν τὴν ψυχή τοῦ
πεθαιμένου ποῦ ἤθελαν. Τοῦ Προφήτη Ἡλία γίνεται πανηγύρι κι' ἔρχονται
ἀπ' ὅλα τὰ χωριά γιά τὸν ἑορτασμό. Στίς 6 Αὐγούστου, τῆς Μεταμορφώ-
σεως τοῦ Σωτήρος, φέρνουν τὰ πρῶτα σταφύλια στήν ἐκκλησία, γιά εὐλογία
ἀπὸ τὸν ἱερέα. Ὅλο τὸ 15αύγουστο νηστεύουν καί κοινοποῦν. Στίς 29 Αὐ-
γούστου, τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, δὲν πρῶνε μαῦρο σταφύλι, δὲν κόβουν καρ-
πούζι καί δὲν κόβουν ἐπίσης ψωμί μὲ μαχαίρι, ἀλλὰ τὸ σπάζουν. Τὸ 15αύγου-
στο ἐπίσης προσέχουν τίς ἡμέρες (ἡμερομῆνια) καί μελετοῦν τ' ἄστρα. Κα-
ταλαβαίνουν ἀπ' αὐτὸ τί καιρὸ θὰ κάνη κάθε μῆνα τοῦ χειμῶνα.

Λεισιδαιμονίες καί συνήθειες — Λιπανεῖες. Τὸ
ἔθιμο τῆς περπερούνας (σήμερα δὲν γίνεται). Κατὰ τὴν ἀνομ-
βρία παλιότερα γινόταν τὸ ἔθιμο τῆς περπερούνας. Ἐντυναν ἓνα πρωτότοκο
κορίτσι ἀπὸ πρωτοστέφανους γονεῖς μὲ πρασινάδες καί λουλούδια στοῦ κεφάλι,
στὴ μέση καί στὰ χέρια. Τὴν ἀνόμαζαν περπερούνα καί μὲ τὴν παρέα της
ἄλλα κορίτσια τοῦ χωριοῦ γυροῦσαν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι σ' ὅλο τὸ χωριὸ καί
οἱ νοικοκυρὲς ἔβγαιναν καί τὴν ἔβρεχαν μ' ἓνα κύπελλο νερό, δηλ. τὴ μού-
σκευαν καί τῆς ἔδιναν δῶρα σιτάρι, καλαμπάκι, χρήματα καί ἄλλα. Ἐὰ κορί-
τσια τραγουδοῦσαν τὸ τραγούδι της:

Περπερούνα περπατεῖ
τὸν Θεὸν παρακαλεῖ
βρέξε Κύριον μιά βροχή
μιά βροχὴ ψιχάλωτή

στὰ δέντρα καί στὰ κεχρὰ
καί στῆς μπάμπωζ(γριᾶς)τὰ κουκιά
Ὅσες πρύπτες στοῦ νηριμόνι
τόσες θυμωνὲς σὶ ἄλωνι.

Θησαυροὶ καί Ἀράπηδες. Πιστεῦουν ὅτι πάνω στὴ Γκιούμ-
πραιναι, σὲ παλιὰ τεῖχη μέσα εἶναι θαμμένα πολλὰ φλουριά ποῦ τὰ φυλάει ἓνας
ἀράπης καί κάθε Μεγάλη Σάββατο, στήν Ἀνάστασι τὰ λιχνίζει. Ἄν οἱ Δα-
διῶτες τὰ βροῦν θὰ πεταλώσουν τ' ἄλογά τους μὲ χρυσὰ πέταλα.

Δημώδης ποίησις

Τραγούδια τῆς ξενιτειᾶς στὰ νυχτέρια καὶ τὸ θερισμὸ

Ὁ Γκιμιτζῆς (καπετάνιος) ἀρρώστησε
 στῶν καραβιῶν τὸν ἴσκιο.
 Μάννα δὲν ἔχει νὰ τὸν δῇ
 ἀδέρφια νὰ τὸν κλάψουν.
 Τὸν ἄσκαν τρεῖς γειτόνισσες
 κι οἱ τρεῖς χαρακαμένες.
 Ἡ μιὰ τὸν πάει κρύο νερὸ
 κι ἄλλη κλωνὶ βασιλικό,
 ἡ τρίτη ἢ μικρότερη
 Σήκω ξένε μ' νὰ φᾶς, νὰ πιῆς,
 τὸν πάει ἀφράτο μῆλο.
 νὰ φᾶς ἀφράτο μῆλο,
 νὰ μυριστῆς βασιλικό,
 νὰ πιῆς λίγο κρύο νερό,

νὰ δροσιστῆ ἡ καρδιά σου.
 Ποῦ ἐγὼ σᾶς λέω δὲν μπορῶ,
 Γιὰ πιᾶστε με, σηκώστε με
 καὶ σεῖς μοῦ λέτε σήκω.
 καὶ βάλτε με νὰ κάτσω
 καὶ δώστε μου τὴ φλάδα μου (βιβλίο)
 τὰ πάθη μ' νὰ διαβάσω,
 τὰ πάθη μ' πῶπαθα ἐγὼ
 ἄλλος νὰ μὴν τὰ πάθη.
 Κι ἀπὸ τὴν ποιόναν τᾶπαθες
 καὶ τᾶχεις παιθημένα;
 Ἐπὶ μιὰ ἀγάπη μ' τᾶπαθα
 καὶ τᾶχω παιθημένα.
 Καλὸν ἐγειά σας φίλοι μου.

Πατήσαν κάστρα καὶ χωριά
 χωριά καὶ βιλαέτια,
 πατήσαν καὶ τὴν Πρέβεζα
 μεγάλη πολιτεία.
 Πῆραν μαννάδες μὲ παιδιὰ
 κυράδες μὲ τοὺς ἄντρες,
 πῆραν τὴν κυργιαννάκαινα,
 τὴν πῆραν, τὴν πηγαίνουν.
 Περάτα κυργιαννάκαινα,
 στὰ χιόνια καὶ στὰ μεπούζια,
 μὴ σὲ βαραίνουν τὰ φλουριά
 μὴ σὲ βαραίνουν τ' ἄσιπρα;

Δὲν μὲ βαραίνουν τὰ φλουριά
 δὲν μὲ βαραίνουν τ' ἄσιπρα,
 μόν' μὲ βαραίν, ὁ θάνατος
 τ' ἄντρα μου ὁ καϊμός μου.
 Τὸν πῆραν κι τοὺν ἔκοψαν
 ἐπᾶν' στὰ γόνατά μου
 π' ἄφισα κι ἓνα μικρὸ σὲ μιὰν
 κούνα θρυσούλα.
 Κούνα θρυσούλα μ' τὸ παιδί
 ὅσο νὰ τὸ κοιμήσης
 καὶ γάλα ἀπ' τοῦ λόγου σου
 ὅσο νὰ τ' ἀναθρέψης.

Τί εἶχα πέσει ἀντ' ἄπσσα
 στοῦτ' τοὺν βαρὺν τοὺν ὕπνο
 τὸ ὄνειρο ποῦ εἶδα γὼ
 ἀφέντη μ' γιὰ τὴ σέκα
 εἶδα τὸ γρήγο σου (ἄλογο) γυμνὸ
 τὴ σέλα τσακισμένη
 εἶδα τὸ δαχτυλίδι σου
 στὸν οὐρανὸ ἀπλωμένο.
 Τὸ γρύγο μ' εἶν' ἀγλήγορο
 κι ἡ σέλα μ' εἶναι στράτα
 τὸ δαχτυλίδι μ' χωρισμὸς
 πὼς θέλω νὰ χωρῶσω
 τὸ μαντηλάκι μ' συντροφιά
 στὸ δρόμο ποῦ θὰ πάω.

Ποῦ πᾶς, ἀφέντη μου
 καὶ γὼ μαζύ σου θᾶρθω.
 Ἐκεῖ πθὰ πάνου γὼ κόρη μ'
 κοράσιο δὲ διαβαίνει,
 δὲν μαγειρεύουν, δὲν δειπνοῦν
 δὲν στρώνουν, δὲν κοιμοῦνται,
 στὴ βάρκα δίνουν τὸ ψαχὶ
 στὴ σιάλα κατεβαίνουν,
 βάνουν τὴν πέτρα σπικέφαλο
 τὴν μαύρη γῆς ντουσέκι
 καὶ τὸ ντουφέκι στὴν ἀγκαλιά
 σὰν τὸ παιδί ἢ μάννα.
 Καλὸν ἐγειά σας, φίλοι μου.

Μαύρα μου περισσότερα κι' άσπρα μου πουλιά
 στὸν τόπο τοῦ θά πάτε κι' ἄντα διάβητε
 νὰ ρηῆτε νὰ κουνέψετε στὰ σαράδια μου.
 Νὰ γράψου μιὰ γραφίτσα στὰ νυχουῖδια σας
 νὰ γράψω κι' ἄλλ' γραφίτσα στὰ φτεροῦδια σας
 νὰ πάτε χαιρετίσματα στὴν καλοῦδα μου (γυναῖκα)
 νὰ τῆς πῆτε πὼς δὲν χάθηκα, πὼς δὲν πέθανα
 νὰ τῆς πῆτε πὼς ἀρραβώνισα καὶ παντρεύτηκα.
 Πῆρα Ἀρμενοπούλα τῆς μάγισσας κορίτσα
 μαγεύει τὰ οὐράνια κι' ἄστρα δὲν ἔχουν,
 μαγεύει τὶς θάλασσες κι δὲν κυματοῦν
 μὲ μάγεψε καὶ μένα καὶ δὲν μπορῶ νὰ ρθῶ
 ὅταν κινήσω κι' ἔρθω λάσπες καὶ βροχή
 κι' ὅταν γυρίσω πίσω ἥλιος ξαστεριά.

Το π ο ν ὺ μ ι α. Ἀντάδες, Καγιὰς, Αἰπίτα, Λυιάτκα, Κουντουλάκια, Σβάρνα, Καζανάκια, Καβακούδια, Πράσα, Λάκος τοῦ Μπογιατζῆ, Νταούλι, Γιανίν τοῦ πηγὰδ', Γέφυρα, Πετρένιο γεφύρ', Καράλια, Κουτσομύλι, Μπουζαλίκια, Παλιουριές, Προσήλιος, τοῦ Θόδωρη μπάρρα, τοῦ Παπαλιᾶ Πουζιάρα, Μονοπάτια, Βούβα, Ἀγροκούμασα, Τζάκια, Παλιόκαστρο, Γιούμπραϊνα, Γιαρατζῆ πέτρα, Καναράδες, Καραγάτσα τοῦ Γιαλαμᾶ, Κιρῆσβα, Ἀρμούστια, Μπαλοῦκ - Μπουνάρ, Μπιλικ - Μπουνάρ, Τσιουρνάρα, Σουμοννάκια, Ὁ μύλος τοῦ Ρούσαλη, Τσιλικ τοῦ μύλου, Κόλασι, Γκουλάτα, Σεϊτάν - φτέρες, Καζαλίκια, Παλιχωρία, Πουρνάρα, Κουτσομιάμπου, Καρᾶ - μεσιά, Καβάκ - ντερέ, Μυσιάλα, τοῦ Γιάνν' τὰ σάδια, Νταμπόλες, Κρανές, Οὔτς - Μπουνάρ, Μουκαντέ, Κιρβάν τσαῖρ, Νταούλα ισκιές.

Π α ρ ο ι μ ι ε ς :

Σκομνίν πουδάρ' πακίσκεϊ κραινίσιου στοῦν τόπου.

Γκουντούλσεϊ (κύλησε) πέντζιρης κι βρήκει τοῦ κπακάα. Ὅσοι ομοιοὶ ὄν
 Ὅμοιους στοῦν ὀμοίου κι κωπρά στὰ λάχανα.

Τὰ πράσα λάχανα θὰ φτιάξου.

Σ η μ ε ῖ ω σ ι ς : Ὅλα τὰ περιγραφόμενα ἔθιμα, θεξασιές, δευσιδαμνίες καὶ προλήψεις ἰσχύουν καὶ γίνονται μέχρι σήμερα ἐκτὸς τοῦ τῆς «Περσερῶνας» κατὰ τὴν ἀναμυθρίαν.

Κ ρ ι τ ι κ ῆ Π ρ ο ἔ δ ρ ο υ : Ἐκ προσωπικῆς μου ἐπισκέψεως εἰς τὸ παρελθὸν αἰ ἐντυπώσεις μου διὰ τὸ χωρίον Δαδιά εἶναι ἄριστοι, διότι τὸ χωρίον τοῦτο, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εὐρίσκειται εἰς ὕψωμα μὲ ἀρίστην ὑγιεινὴν τοποθεσίαν, κατέχει καὶ ἓνα ἀρχαῖον πολιτισμὸν ἀπὸ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς καὶ ἡ

σημερινή κατάστασις του με ύπολείμματα τοῦ παρελθόντος καὶ με τὸ ἱστορικὸν μοναστήρι του ὡς καὶ τὸ τῆς Κορνοφωλιάς παρέχουν ἀξιαναγνώστους ἱστορικὰς ἀναμνήσεις.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τοῦ Α'. Δημοτικοῦ Σχολείου Διδυμοτείου
ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ Ν. ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑΪΔΗ

Πληροφοριότατοι οἱ κ.κ. 1) Χατζηπεντίδης Δημήτριος τοῦ Ἀποστόλου, κάτοικος Διδυμοτείου, ἐτῶν 84 τ. Ἐφοριακὸς ὑπάλληλος, καὶ 2) Σιναπίδης Σωτήριος τοῦ Βασιλείου κάτοικος Διδυμοτείου, ἐτῶν 87 τ. ποτοποιός.

Γενικὸν θέμα :

Κοινωνικὴ ζωὴ

Α'. Κοινωνικὴ ὀργάνωσις : 1) Ὁμιλητῆς ὁ κ. Χατζηπεντίδης : «Οἱ Ἕλληνες, πὰ χρόνια ἐκεῖνα (1890 — 1900) καὶ ἔπειτα, ὡς τὴν ἀπελευθέρωσίν τους ἀπ' τὸν τουρκικὸ ζυγὸ, κυβερνῶνταν ἀπ' τοὺς Τούρκους. Εἶχαν ὅμως καὶ δικὰ τους Συμβούλια : Τὴν Δημογεροντία καὶ τὶς Σχολικὰς Ἐφορεῖες, ἀναγνωρισμένα με τούρκικον «φερμάνι» (Σουλτανικὴ διαταγή). Ἡ πρώτη, ἡ Δημογεροντία, ποὺ γίνονταν ἀπὸ 12 δημογέροντας, με ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Μητροπολίτη, δίκαιζε τοὺς Ἕλληνες μεταξύ τους, ἔκαμνε καὶ ἀκύρωνε διαθῆκες, ταυτοποιοῦσε τὶς διαφορὰς καὶ τὶς ὑποθέσεις ἀνάμεσα στοὺς Ἕλληνες. Οἱ Σχολικὰς Ἐφορεῖες ἦταν γιὰ νὰ φροντίζουν γιὰ τὰ σχολεῖα καὶ τοὺς δασκάλους. Εἰσοδήματα εἶχε ἡ Δημογεροντία, ἀπὸ προσφορὰς, φορολογίας, δικαστικὰ καὶ κληρονομικὰ, ποὺ πλήρωναν αὐτοὶ ποὺ δικάζονταν ἢ κληρονομοῦσαν. Ὅταν ἔκαμναν διαθήκη, ἄφηναν δυὸ λίρες — πέντε λίρες χρυσές. Στὸ δικαστήριον, στὴ Δημογεροντία, θὰ πλήρωναν 2 ἢ 5 λίρες ποὺ θὰ τὶς ἔπερνε ἡ Κοινότητα - Δημογεροντία, ποὺ ἐπὶ κεφαλῆς ἦταν ἡ Μητρόπολις. Καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τὰ λεπτὰ πῆγαιναν ὅλα στὴ Μητρόπολι. Ἀπὸ κεῖ μοίραζαν καὶ στοὺς φτωχοὺς.

Πάνω ἀπ' ὅλα, ἐπὶ κεφαλῆς ἦταν ὁ Πατριάρχης καὶ οἱ Δεσποτάδες σύμβουλοι του στὴν Πόλη (Κωνσταντινούπολι). Ὅσοι δὲν ἔβρισκαν τὸ δίκιο τους ἐδῶ, πῆγαιναν στὴν Πόλη, στὸν Πατριάρχην. Ἐγὼ εἶχα δικαστήριον γιὰ κληρονομικὰ. Ἐδῶ, στὴ Μητρόπολι, κέρδιζα τὴ δίκην. Ὁ ἄλλος ἔκανε ἔφεση στὴν Πόλη, στὸν Πατριάρχην. . . καὶ ἐκεῖ βγῆκε ἡ ἴδια ἀπόφασις, ποὺ τὴν ἀναγνώρισε καὶ ὁ Σουλτάνος. Καὶ στὰ τουρκικὰ Συμβούλια, σ' ὅλα ἦταν καὶ Ἕλληνες. Δήμαρχος Τοῦρκος, Σύμβουλοι Ἕλληνες, Ἑβραῖοι, Ἀρμένιοι. Στὸ τουρκικὸν Δικαστήριον, ἓνας Τοῦρκος δεξιὰ καὶ ἓνας Ἕλληνας ἀριστερὰ ὁ «Μεχμεμέ Ἀγασί» καὶ στὴ μέση ὁ «κατῆς» (Τοῦρκος δικαστῆς-ἱεροδικαστῆς) ποὺ δίκαιζε καὶ συμβουλευόνταν καὶ αὐτοὺς.

2) 'Ομιλητής ο κ. Σιναπίδης: «Συμφωνώ στα όσα είπε ο κ. Χατζηπεντίδης. Προσθέτω κι' αυτά: Για όσοδα είχαν κι' όσα έπερναν στο σχολείο, όταν γράφονταν τα παιδιά. "Έξη γράσια έπερναν από κάθε μαθητή. "Έπειτα ένας Έθνικός Έδεργέτης, ο Ροδοκανάκης, έστελνε κάθε χρόνο στη Μητρόπολη 60 λίρες χρυσές, για τα κοινά. Είχανε δωρεές στα κοινά απ' αυτούς που πέθαιναν. . . χωράφια, λεπτά, σπίτια, μαγαζιά, μπαχτσέδες, που τα πουλούσαν ή τα διαχειρίζονταν ή Μητρόπολη - Δημογεροντία. Τους 12 Δημογέροντες τους ώριζε ο Μητροπολίτης».

Β'. Η οίκογένεια και αι μεταξυ των μελών της σχέσεις. Θέσις της γυναικός εν τη οίκογενεία.

1) 'Ο κ. Χατζηπεντίδης: «Στην οίκογένεια ήταν επί κεφαλής ο άντρας. Άρχηγός ο μπαμπάς. Αυτός ιδιοκυούσε. Στα έκαπόν ένενήντα, ήταν υπό, στον πατέρα, είτε νύφη ήταν, είτε γαμπρός. "Ό,τι έλεγε ο μεγάλος, εκείνο γίνονταν. "Αν ζούσε ο παπούς, εκείνος κυβερνούσε το σπίτι, όσο ζούσε και είχε τα λογικά του. Είκοσι με τριάντα άτομα σ' ένα τραπέζι. Οι γυναίκες δέν είχαν δικαιώματα. "Τπάγονταν στον άνδρα. . . ήταν υπό διαταγή τ' άντρός. . .».

2) 'Ο Σιναπίδης: «Όταν παντρεύονταν τα παιδιά, χωρίζαν, έκαμναν άλλο, δικό τους σπίτι, εκτός αν παίρναν. Πολλοί μπαμπάδες στοιχοούσαν τα παιδιά τους από μικρά, αν δέν είχαν δική τους δουλειά για να τ' απασχολούν. Τα έστελναν πειράκια στους μπακάληδες και καφετζήδες ή τα στοιχίζαν στην τέχνη. Οι γυναίκες ούτε έβγαιναν έξω από το σπίτι. Άπό την αγορά δέν περνούσαν καθόλου. Δέν είχαν ίσα δικαιώματα. Τότε τα παιδιά φρουβούνταν του μπαμπά. "Έκαμναν τότε πουλλά πηδιά κι τα πηδιά φρουβούνταν του μπαμπά κι δέν έπηναν θάρρος. . . ούτι έπηναν τότε τα πηδιά στην άγκαλιά. "Εγώ αγαπώ τα πηδιά μου, τα χαίρουμι, μα στην άγκαλιά μ' δέν πήρα ούτι πηδι ούτι άγγόνι. "Όταν μεγάλωναν τα πηδιά, τότε έκαμναν ό,τι ήθελαν».

Γ'. Διάκρισις κοινωνικών τάξεων. 1) 'Ο κ. Χατζηπεντίδης: «Οί άνθρωποι τότε, ήταν δυο κατηγορίες: ήταν οί «τσιουρματζήδης» (πλούσιοι) κι «φουκαράδης» (φτωχοί). Οί τσιουρματζήδης εισακούονταν στην Κυβέρνηση. Διοικούσαν μαζί μι τσί Τουρκοί. Είχαν Μουχτάρηδης, λεγόμενοι, (πάρεδροι κατά ένορίαν) κι' ή Κυβέρνηση έδινι οδηγίς σ' αυτούς κι' εκείνοι με τσ' τσιουρματζήδης έκπελούσαν. Οί τσιουρματζήδης κύτταζαν να εκμεταλλευθούν τσ' φουκαράδης. Κείνοι πάλι γι' αυτό σσ' μισούσαν. Μα πουλλές φουρές κι' οί τσιουρματζήδης βοηθούσαν τσ' φτουχοί που είχαν ανάγκη. Τσ' έδουναν μιιά - δυο λίρες κι' μι πούν τόκου. "Όταν δέν μπορούσαν να τσ' δώσουν πίσου, τότε τσ' έπηναν κι' τα σπίτια κι' τα χωράφια. Πουλλές φουρές οί τσιουρματζήδης μούραζαν στα σπίτια τσ' φτουχοί, Πάσχα - Χριστούγεννα, λεπτά κι' θρόφημα. . . κι' ρούχα θαρωά, έδουναν ίκει που είχαν ανάγκη».

2) 'Ο κ. Σιναπίδης: «Δέν συμφωνῶ, ὡς πρὸς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν πτωχῶν ἀπ' τοὺς τσιουρματζήδες. Οἱ Μουχτάρηδες, στὴν ἀρχή, ἦταν εἰσπράκτορες. Τὸν μουχτάρη τὸν ὠρίζε (ὑπεδείκνυε) ὁ μαχαλάς (συνουκία). Πάλι, ἐννοεῖται, οἱ τσιουρματζήδες τοῦ μαχαλά —περίπου δυὸ - τρεῖς σὲ κάθε μαχαλά, ἰδὲν ἦταν περισσότεροι— ὅποιον ἤθελαν, αὐτὸν ἔβαζαν».

Δ'. Ἡ ζωὴ στὴν ξενητεία. 1) 'Ο κ. Χατζηπεντίδης: «Πολλὲς φουρὲς πήγηναν στὴν ξενητεία, ἰσὸ ἐξωτερικῶ, γιὰ ἰσπουδές, νὰ γιαιρευτοῦν, στοὺς συγγενεῖς τους ἢ γιὰ ἐμπόριο καὶ γιὰ δουλειά. Ἐβγαζαν διαβατήριον ἀπ' τὴν Κυβέρνηση κί' παξίδευσαν. Πήγηναν, στὴ Γαλλία, Αὐστρουουγγαρία, —τὸ κυριώτερον—, στὴ Βιέννη, στὴ Γερμανία. Ἡ Ἀγγλία κί' ἡ Ἀμερικὴ δὲν ἀκούουνταν τότε. Πήγηναν στὴ Γαλλία γιὰ νὰ δουλέψουν στὰ ἐργοστάσια. Δὲν ἦταν τότε δουλειά ἰστὴν Ἀθήνα, παρὰ μονάχα γιὰ ὑπηρετίους. Πήγηναν κί' στὴν Πόλη κί' στὴ Σμύρνη γιὰ νὰ μάθουν τὴν τέχνη τοῦ ράφτη, κί' ἄλλης».

2) 'Ο κ. Σιναπίδης: «Ἐκεῖνα τὰ χρόνια σπάνια ξενητεύονταν οἱ δικοὶ μας ἐδῶ. Πήγαιναν τότε στὴ Ρουμανία καὶ τότε στὴν Αἴγυπτο. Πήγαιναν καὶ στὴν Ἀλεξανδροῦπολι νὰ δουλέψουν χαμαῖληδες ἰσὸ λιμάνι. . . λίγοι, ὡς πέντε - δέκα. Ἄλλοι τόσοι πήγαιναν στὴν Ξάνθη γιὰ νὰ δουλέψουν στὰ καπνά. Πήγαιναν καὶ στὴ Σμύρνη, γιὰ ἐμπόριο. Ἐφερναν ἀπὸ κεῖ, σουτζούκια, παστουρμάδες. Στὴν Ἀθήνα πήγαιναν γιὰ νὰ μάθουν τὴ ραπτική, στὰ «εὐρωπαϊκὰ» ροῦχα. Γιὰ «πουτουργια» (ροῦχα τούρκικης μόδας) ἦρθαν τεχνῖτες ἀπ' τὴ Βουλγαρία σὲ μᾶς, γιὰ νὰ ὑπέφερναν ἐκεῖ ἀπ' τοὺς Τούρκους».

Ε'. Συνηθειὰ καὶ σωματεῖα. Σχέσεις ἐργοδοτῶν πρὸς τοὺς ἐργάτας, πῶν ὑπηρετῶν πρὸς τοὺς κυριους των.

1) 'Ο κ. Χατζηπεντίδης: «Κεῖνον τὸν καιρὸ, εἶχαν κί' σωματεῖα, τὰ ἐσνάφια. (συντεχνία). Γιόρταζαν τὶς μέρες τους. Κάθι - ἐσνάφι εἶχι τὴν ἡμέρα πού γιόρταζε τὸν Ἅγιό του. Τότε ἔκαμναν «κουρμπάνια» (θυσία ζῶων), πού τὰ ἔβραζαν κί' τὰ μοίραζαν στὰ σπίτια. Τότε, μάζευαν ἀπ' τὰ σπίτια, φασούλια, καλαμπούκια, μαλλιά, βαμπάκια κί' ἄλλα. Τὸ θρόδν μαζεύουνταν ὅλοι σπὸ σπίτι, πού ζύμωναν κί' ἔψηναν τὸν ἄρτο. Ἐκεῖ, ἔβγαζαν στὴ δημοπρασία τὰ πράγματα πού μάζευαν κί' μαυτὰ τὰ λεπτὰ κί' μὴ τ' ἄλλα πού μάζεψαν ἀπ' τὸ κουρμπάνι, ἀφοῦ ἔβγαζαν τὰ ἔξουδα, ἔδιναν βοήθεια σπὸ φτουχοῖ. Τσ' ἀγόραζαν βῶδια, τσ' ἔδιναν λεπτὰ γιὰ νὰ κάνουν τὰ σπίτιας κί' ἄλλα. Τὰ ἐσνάφια, ἔβγαζαν κί' διαταγές, πότε θὰ εἶνι κλειστὰ τὰ μαγαζιά. Αὐτὰ ἀναγνωρίζονταν κί' ἀπ' τσ' τοῦρκοι κί' ἀν κανένας ἀπ' τὸ ἐσνάφι δὲν ἀκουεὶ καὶ δὲν ἐφήρμοζει τ' διαταγή, τὸν ἀνάγκαζαν μὴ τοῦ ζόρι, κί' δὲν ἔβρισκει τὸ δίκηνο του.

Τότε οἱ ἐργάτοι ὑπέφερναν πολὺ, γιὰ νὰ οἱ τσιφλικάδες — οἱ τοῦρκοι μπέηδης — κῦτταζαν μὴ τοῦ πίτουρας νὰ πσ' δουλεύουν οἱ ἐργάτοι. Τσ' ἔδιναν 3-5

λίρις για ούλόκληρου του χρόνου κι' πεινούσαν οι άνθρωποι, γι' αυτό κι' τσ' μισούσαν».

2) Ό κ. Σ ι ν α π ί δ η ς: «Σωματεία — θανάφια — χριστιανικά, θρησκευτικά και όχι πολιτικές οργανώσεις, υπήρχαν τότε. Τέτοιο είχαν οι «κουντουράδες» (υποδηματοποιοί), οι ραφτάδες, οι γεμινιτζήδες (κατασκευαστάι τούρκικων υποδημάτων), οι ψανακποήδες (κατασκευαστάι ιτηλίκων πιάτων) οι μπαρτακτοήδες (κατασκευαστάι λαγηνιών - μπαρτακιών). Όσο για τό, αν τὰ θανάφια είχαν τὸ δικαίωμα νὰ διατάζουν τὸ κλείσιμο τῶν μαγαζιῶν κ.λ.π. δὲν συμφωνῶ. Αὐτὰ τὰ ἔκαμναν ἀργότερα τὰ «κουμιτάτα» τὰ ἑλληνικά. Αὐτοὶ διέταζαν κι' ὄχι τὰ σωματεία. Αὐτὰ ἐπίσημα δὲν ἔκαμναν τίποτα τέτοιο... δὲν ἐπέτρεπαν οἱ τούρκοι. Μόνον ἄτο ἔκαμναν... Θρησκευτικά μᾶλλον. Οὔτε καὶ διατιμήσεις εἶχαν τότε... ὅσο ἤθελε πουλοῦσε ὁ καθέννας. Ἐργαδοῦτες, ὅπως τοὺς ἐννοοῦμε σήμερα, δὲν υπήρχαν τότε. Μόνο ὅσοι ἐκτιζαν σάτια ἔπερναν ἐργάτες καὶ καλφάδες καὶ μαστόρους. Οὔτε τοιφλίκια υπήρχαν τότε στὸ Διδυμότειχο. Μόνο οἱ τούρκοι εἶχαν τὰ περισσότερα χωράφια, 100—200 στρέμματα. Ἐπερναν τοιράκια (υπαλλήλους) ἀπ' τὰ χωριά, μὲ χρονιάτικο, ἰδίως γιὰ νὰ βόσκουν τὰ βοιάλια τους. Ἐπερναν καὶ 1—2 τοιράκια γιὰ τὴ γεωργική. Ἐπίσης, γιὰ τὰ κουκουλῖα (μεταξοσκώληκας) ἔπαιρναν «μπετζεκτοσήδες» (ἐκτροφεῖς κουκουλιῶν) γιὰ κανένα μῆνα. Στὰ τοιράκια φέρνονταν καλὰ ἢ ἄσχημα, κατὰ τὸν ἄνθρωπο. Ἄν τὸ τοιράκι δὲν ἦταν εὐχαριστημένο, ἔφευγε. Αὐτὰ πού στοιχοῦσαν στὴν τέχνη, ἔκαμναν 3 χρόνια «τοιρακλίκ» πζάμπα. Αὐτά, ἦταν κάμποσο ὑπόδουλα στὸν μάστορά τους, πού τὰ τυρανοῦσαν λίγο ὥσπου νὰ μάθουν τὴν τέχνη. Πολλοὶ τοιουρματζήδες εἶχαν κι' ἀπὸ καμιά δούλα (υπηρέτρια). Φέρνονταν καὶ σ' αὐτές, κατὰ τὸν ἄνθρωπο, καλὰ ἢ ἄσχημα. Ἄναφέρω τὸν κ. Χαζηρθασάνη, πού εἶχε δούλα καὶ τὴν εἶχε σὸν κορίτσι του. Ἐπίσης ὁ κ. Γενη - ζεγκίνης εἶχε μιὰ βουλγαρούδα δούλα πού ὕστερα τὴν πάντρεψε.»

Ἐπιπροσθέτως τῶν ὄσων ἀνέπτυξαν, ἀνατέρω, οἱ δύο ἠμιληταὶ — πληροφοριοδάται, ἐπειδὴ εἰς ὀρισμένα σημεῖα τῶν ἐκτιθεμένων παρουσιάζεσαι διαφορὰ ἀπόψεων, διὰ ταῦτα, παραθέτομεν κατωτέρω συμπληρωματικὰς πληροφορίας, ἐπὶ τῶν ἰδίων ἐπὶ μέρει θεμάτων, ἃς μᾶς παρέσχεεν ὁ πρὸς τοῦτο ἀσχοληθεὶς καὶ ἔτι ἀσχολούμενος λαογράφος πῆς πάλεως μας κ. Μανάκας Δημήτριος τ. δημοδιδάσκαλος, κάτοικος Διδυμοτείχου.

1) Ἐπὶ τοῦ θέματος: Κοινωνικὴ ὀργάνωσις: «Οἱ «Δημογέροντες» ἦταν προνόμοιο πού ἔδωσε τὸ «Χαττί - Σερῆ» (Σουλτανικὸ φερμάνι) μετὰ τὴν κάθοδο τῶν Ρώσων (1828), τότε ἔγιναν καὶ αἱ συνεχνίαι. Ὁ σουλτᾶνος Χαμίτ, τὸ 1890, θῆλῃσε νὰ καταργήσῃ τὸ προνόμιο, τὸ νὰ δικάζονται οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὴν Μητρόπολι ἢ πὸ Πατριάρχεον, ἀλλὰ τὰ σχολεῖα καὶ αἱ ἐκκλησίαι ἔκαμναν ἀπεργίαν ἐπὶ 4 μῆνας καὶ ἔτσι παρέ-

μεινεν τούτο ἐν ἰσχύει. Εἰς τὰ τουρκικὰ Δικαστήρια δὲν ἦταν κατὰ νόμον νὰ εἶναι πάντοτε εἰς Ἑλληνα παρακαθήμενος - πάρεδρος. Συνέπιπτε ὅμως, συνήθως, νὰ εἶναι, ὅποτε ἐβλέγετο «ἀζαὰς» (πάρεδρος). Πολλάκις οἱ δημογέροντες ἤριζον μεταξὺ των, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν Μητροπολίτην (Δεσπότην). Πάντως ἐγένετο ἐκμετάλλευσις τῶν χρημάτων τῆς Δημογεροντίας. Ὡς πρὸς τὰ ἔσοδα τῆς Μητροπόλεως - Δημογεροντίας, ἔχω νὰ προσθέσω καὶ τὰ ἐξῆς: Ὁ κ. Ροδοκανάκης, τὸ ὄντι, ἔστειλεν χρήματα καὶ μάλιστα 100 χρυσὲς λίρες ἐτησίως. Ἐκάθητο εἰς Μαισσαλίαν καὶ ἦτο Χῖος. Ἐπίσης κάποιος Τσαναλλῆς, ἔστειλεν 10 χρυσὲς λίρες τὸ χρόνο. Ἄλλα ἔσοδα εἶχαν καὶ ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ κηροπηγείου — κηροπωλείου, εἶδος μονοπωλείου κατασκευῆς καὶ πωλήσεως κηρίων, ἰδιοκτησίας καὶ ἐκμετάλλευσις τῆς Μητροπόλεως, πού ἰδρυθὲν πρὸ 1899 ἀπέδιδεν πολλά. Ὁμοίως καὶ πρὸ τοῦ 1900, οἱ Ἕλληνες ἐφορολογοῦσαν τὴ ρακίη, πού ἤρχετο ἀπὸ τὴν Ἀνδριανούπολι καὶ τοῦτο ὑπὲρ τῶν σχολείων, διότι τότε ἐδῶ δὲν ἔβγαине ρακίη καὶ κομβολοῦσαν μπάμπες μὲ σπύρτο καὶ πηγαδίσιο νερό, διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ρακῆς, ἀπ' τὴν Ἀνδριανούπολι».

2) Ἐπὶ τοῦ θέματος: Οἰκογένεια καὶ αἱ μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἰσχέσεις... «Ὁ ἄνδρας ἦταν πραγματικὰ ἡ κεφαλὴ τῆς γυναικὸς καὶ τῆς οἰκογενείας. Ζοῦσαν μαζί, πολλοὶ ἀδελφοὶ παντρεμένοι (πατριαρχικὴ οἰκογένεια). Χώριζαν μόνον, ὅταν δὲν μπορούσαν νὰ ζήσουν μαζί».

3) Ἐπὶ τοῦ θέματος: Κοινωνικαὶ τάξεις: «Δύο τάξεις ἀνθρώπων ὑπῆρχον, οἱ «Πουτουρλοῦδες» (αὐτοὶ πού φοροῦσαν πουτούργια - (ἐπίσημη τουρκικὴ ἐνδυμασία) καὶ οἱ «Βρακοφόροι». Οἱ δεῦτεροι ἦταν φραγκοὶ Ἕλληνες, ἐνῶ οἱ πουτουρλοῦδες τουρκόφιλοι. Οἱ φραγκοῦντες ἔξω τοῦ Καλέ (Φρουρίου τῆς πόλεως) ἦταν οἱ πλῆβιοὶ καὶ οἱ ἔσω, οἱ πατρίκοι. Οἱ ἔξω τῶν τειχῶν, ἔλεγαν τοὺς ἔσω «Καλέ - μπατακτοηλαρί» δηλ. μπατακτοῦδες (ἄνευ χαρακτῆρος - ἐκμεταλλεῦται - ἀσυνεπεῖς) τοῦ Καλέ. Κατὰ τὸν δανεισμὸν τῶν σορμπατζήδων πρὸς τοὺς πτωχοὺς, ἐγένετο ἀγρία τοκογλυφία. Ὅλοι οἱ σορμπατζήδες ἐγένοντο «ἀζαὰδες» (παρακαθήμενοι δικαστηρίων - πάρεδροι). Πράγματι δέ, οὗτοι ἐκμεταλλεῦντο τὴν ἐξουσίαν των ταύτην. Ἡ δωροδοκία ἦτο τότε εἰς μεγάλην ἔκτασιν. Οἱ μουχτάρηδες δὲν ἦταν καὶ εἰσπράκτορες, ἀλλὰ βοηθοῦσαν τοὺς εἰσπράκτορες διὰ τὴν εἰσπραξίν των φρόνων πού ἐπέβαλαν οἱ τούρκοι. Τοῦτο ἐγένετο εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ στὰ κεφαλοχώρια γὰρ νὰ μὴν ἔρχονται εἰς ἄμεισον ἐπαφὴν οἱ κάτοικοι μὲ τοὺς τούρκους. Οἱ μουχτάρηδες αὐτοί, πολλὰς φορὰς, κατακρατοῦσαν - ἔτρωγαν, τὰς εἰσπράξεις καὶ οἱ ρωμηοὶ (Ἕλληνες) ἦσαν ἰσχεδὸν διαρκῶς, χρεωμένοι».

4) Ἐπὶ τοῦ θέματος: Ἡ ζωὴ στὴν Ξενητιά. «Ἐκ τῶν διδυμοτειχιτῶν ἐλάχιστοι ἐταξέιδεον. Δεκάς μόνον ἐξ αὐτῶν ἐγνώριζεν τὴν Ἀνδριανούπολιν καὶ μόλις 1—2 τὴν Κωνσταντινούπολιν.»

5) Ἐπὶ τοῦ θέματος: Σωματεῖα, σχέσεις ἐργοδοτῶν πρὸς ἐργάτας. «Τὰ σωματεῖα — ἐσνάφια — ἔγιναν τὸ 1843. Ὅλη ἡ Νταμπουκιά, (συνουκία τῆς πόλεως, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἐρυθροποτάμου, μὲ πλεῖστα θυροσδεμεῖα - ταμπάνες) ἦταν τσιράκια (ὑπάλληλοι) τῶν τούρκων ἰδιοκτητῶν τῶν θυροσδεμεῖων ποὺ εἰργάζοντο καὶ ἦσαν σχεδὸν πάντοτε χρεωμένοι εἰς αὐτούς, ὡς δοῦλοι...»

Ἐπὶ πάντων τῶν ἀνωτέρω, δὲν εἶμαι εἰς θέσιν νὰ ἐκφέρω πρῶτιστικὴν μου γνώμην. Σχεδὸν ἐλάχισται εἶναι αἱ διαφοραὶ ἀπόψεων τῶν τριῶν ἑμιλητῶν. Μᾶλλον ὁ εἰς συμπληροῖ τὸν ἄλλον, ὥστε νὰ ἔχωμεν μίαν πλήρη ἔκθεσιν τῶν συμβαινόντων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ, εἰς τὸ ἐξεταζόμενον θέμα. «Κοινωνικὴ ζωὴ» τῆς πόλεως Διδυμοτείχου.»

Ἐν Διδυμοτείχῳ τῇ 1 Μαρτίου 1966

Ὁ συγκεντρώσας τὰ στοιχεῖα διδάσκαλος
ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑ-ΓΙΑΔΗΣ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΥ ΣΑΥΡΑΣ

ΝΙΚ. Α. ΚΑΡΕΛΛΑ Δημ.)λου 2)θεσίου Δημοτικοῦ Σχολείου Σαύρας

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Πρὸς εὐκολωτέραν κατανόησιν τῶν κατωτέρω περιγραφομένων λαογραφικῶν σημειωμάτων μου παραθέτω τὰ ἐξῆς:

1.— Αἱ ἰδιωματικαὶ ἢ ἄγνωστοι λέξεις ἢ πρῶτάσεις ἐρμηνεύονται ἐντὸς παρενθέσεως ἀμέσως εἰς τὸ δεξιὸν ἐκάστης λέξεως ἢ πρῶτάσεως.

2.— Πάντα τὰ περιγραφόμενα ἔθιμα δοξασίαι κ.λ.π. ἰσχύουν καὶ σήμερον ἐν πολλοῖς.

Ἐξαιρέσεις παρατηρεῖται:

α'.) Εἰς τὸν τρόπον κατασκευῆς τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν λοιπῶν βοηθητικῶν χώρων, ὅπου ἔχει σημειωθῆ ἀξιόλογος πρόοδος.

β'.) Εἰς τὰ εἶδη ἐνδυμασίας καὶ ὑποδέσεως ὅπου καταβάλλεται προσπάθεια νὰ ἀκολουθῆται ἡ μόδα καὶ ἡ συμμόρφωσις πρὸς τὴν φρενήρη ἐξέλιξιν.

γ'.) Εἰς τὸν τρόπον καλλιέργειας τῆς γῆς διὰ συγχρόνων μεθόδων.

δ'.) Εἰς τὰ προξενεῖα ὅπου ἔπαυσε ἰσχύουσα ἡ ἔξαγορὰ τῆς νύφης ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ ἀπεναντίας μάλιστα, ὁ πατὴρ τῆς νύφης ὑποχρεοῦται εἰς τὴν καταβολὴν χρηματικοῦ ποσοῦ ἀναλόγου πρὸς τὰ προσόντα τοῦ γαμβροῦ πάντως τὸ ποσὸν τοῦτο τὸ ὅποιον εἰσπράττεται ὑπὸ τοῦ τελευταίου δι' ἴδιον ἴσκιον καταβάλλεται προσπάθεια ὑπὸ τοῦ πατρὸς τῆς νύφης νὰ εἶναι μικρότερον τοῦ ἀναλογούντος αὐτῇ ἐκ τῆς πατρικῆς περιουσίας.

I. ΓΕΝΙΚΑ

Σε μία καταπράσινη πλαγιά μακριὰς λοφοσειρᾶς σὲ ἀπόσταση 2.000 περίπου μέτρων ἀπὸ τὴ δεξιὰ ὄχθη τοῦ Ἐρυθροποτάμου, ἀνάμεσα στὰ χωριά Βρυσικά, Ἀσπρονέρι, Ἰατράδες καὶ Ἐλαφοχώρι φαντᾶζει τὸ μικρὸ χωριὸ (συν/σμός) Σαύρα. Ὁ πληθυσμὸς του φτάνει σήμερα τοὺς 428 κατοίκους καὶ ἀποτελεῖται κυρίως ἀπὸ Ἕλληνες πρόσφυγες ποὺ ἦρθαν ἀπὸ πολλὰ μέρη τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης (περιφ. Μακρᾶς Γέφυρας, Σαράντα Ἐκκλησιῆς) τὸ 1923 καὶ ἀπὸ ἀρκετὲς Οἰκογένειες γύφτων (Τουρκοκασιβεῶνων) ποὺ ἔχουν ἀπὸ πολλὰ χρόνια ἐγκατασταθῆ μόνιμα ἐδῶ. Πιὸ μπροστὰ κατοικοῦσαν Τούρκοι καὶ τὸ χωριὸ λεγόταν Σουμπασιμιοῦ (= Πρωτοκρουονέρι). Στὴν ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν ἔφυγαν παρέμειναν ὅμως μερικὲς Τούρκικες οἰκογένειες καὶ ζοῦσαν ἄρμονικὰ μὲ τοὺς Ἕλληνες ὡς τὸ 1944, ὅποτε ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν εἰς Τουρκίαν λόγῳ τοῦ συμμοριτοπολέμου. Στὴν ἀρχὴ οἱ κάτοικοι μιλοῦσαν τὴν Τουρκικὴν σιγὰ - σιγὰ ὅμως τὸ χωριὸ πῆρε τὸν Ἑλληνικὸ χαρακτήρα του. Οἱ χωρικοὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γεωργίαν ἀπὸ τὰ γόνιμα δὲ χωράφια τοὺς παράγουν μεγάλες ποσότητες ἰδημητριακῶν καὶ πρὸ παντὸς σιτᾶρι. Τελευταῖα ἐπιδίδονται ἐντατικὰ καὶ στὴν ἐκτροφή μικρῶν καὶ μεγάλων ζώων καθὼς καὶ μεταξοσκωλήκων. Εἶναι ἐργατικοί, οἰκονόμοι, πῆμιοι καὶ ἐγκρατεῖς. Εὐρίσκονται μακριὰ ἀπὸ τὴν δίητὴ τῆς καλλιζουσας ἐξέλιξης καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ προβάλλουν ἀντίσταση γιὰ κάθε νέον.

Οἰκονομικῶς συνδέονται μὲ τὴν πόλιν τοῦ Διδυμοτείχου ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπέχουν 23 περίπου χιλιόμετρα. Ἄλλοτε κατέβαιναν πεζοὶ ἐνῶ σήμερα κατασκευάστηκε ἀμαξωτὸς δρόμος καὶ ἡ συγκοινωνία γίνεται μὲ αὐτοκίνητα. Δουικηρικῶς ὑπάγεται στὴν κοινότητα Βρυσικῶν καὶ ἐλέγχεται ἀπὸ τὸν Σταθμὸν Χωροφυλακῆς Βρυσικῶν.

ΥΛΙΚΟΣ ΒΙΟΣ — Α'. Κ α π ο ι κ ῖ α. — α) Σ χ ε δ ι ᾶ γ ρ α μ μ α τ ῆ ς ο ἰ κ ῖ α ς κ α ἰ π ε ρ ι γ ρ α φ ῆ α ὕ τ ῆ ς: Τὸ 1922, ποὺ ἦρθαμε ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Θράκη (Μακρὰ - Γέφυρα, Σαράντα Ἐκκλησιῆς κ.τ.λ.) μᾶς ἔκαμε ὁ ἐποικισμὸς σπίτια μὲ αὐτὸ τὸ σχέδιο. Ἦταν τετράγωνα (ὀρθογώνια) μὲ μᾶκρος 9 μέτ. καὶ πλάτος 7 μέτρα (χαμπλά) 2 μέτ. μ' ἓνα πάτωμα καὶ ἦταν πλατυμέτωπα. Ἡ στέγη, τὸ πσατὶ δ' ἔπαυ τὸ λέμε, σκεπασμένη μὲ κεραιμύδια, γινόταν ντικλιμ (γεροτῆ) γιὰ νὰ τρέ-

χουν τὰ νερά τῆς βροχῆς γύρω καὶ μακριὰ ἀπὸ τὰ ντουβάρια (τοίχους) γιατί ἦταν σατισάκι (προεξοχή τῆς στέγης 0,50 μ. περίπου). Ὅλο τὸ πσατί (στέγη) στέκει ἐπάνω στὰ ντουβάρια (τοίχους) πὺν εἶναι φτιασμένα μὲ κερπίτσια (πλίνθους ἀπὸ χῶμα καὶ ἄχυρο). Τὰ ντιμέλια (θεμέλια) ὅμως τὰ κτίζαμε μὲ πέτρες καὶ λάσπη μέχρι πὺν ἔχρονταν (ἔρχονταν) γῆ στὸ ἰσιότη (στὴν ἐπιφάνεια τοῦ δαπέδου) λιγοῦτσικο πὺν ψλά (ψηλά). Ἐπάνω στὸ μεσιανὸ (μεσαῖο) ντῆβारी πὺν ἦταν φτιασμένο μὲ ντιρέκια (στύλους ἀπὸ ξύλα) πλεγμένα μὲ κερπίτσια, βάζομε ταμπάν (γερὸ ξύλο πὺν τοποθετεῖται ὀριζόντια) καὶ πάνω σ' αὐτὸ σταυρωτὰ καρφώναμε κοντακνά (σ' ὄλο τὸ πλάτος τοῦ σπιτιοῦ μέχρι πῶν δύο ἐξωτερικῶν τοίχων) γριντιές (μακριὰ ξύλα) πὺν ἔσμυγαν τοὺς δύο πὺν μακροὺς τοίχους. Ψλά στίς γριντιές καὶ ἴσια ἀπὸ ψλά ἀπὸ τὸ σιμισινὸ (μεσαῖο) ντῆβारी βάζομε πῶν παπάδες πὺν εἶναι ψλοῖ (ψηλοῖ) 1.40 μ. πὺν τοὺς ἔσμυγαμε (συνεδέσαμε) μὲ τὸ ἰουστοῦμ (ξύλο) πὺν ἔκαρφώνετο στὴν κορυφή τῶν παπάδων ἀπὸ τὰ δύο ἄκρα τοῦ ἰουστοῦμ τὸ νταγιαντοῦσαν (ἔστήριξαν) δύο κιοσελίκια (γερὰ ξύλα) πὺν μπίτζαν (τελειώνων) ἰστὶς τέσσερεις κιοσέδες (γωνιές). Καὶ ἀπὸ τὸ ἰουστοῦμ καὶ ἀπὸ τὰ κιοσελίκια ἔσμυγαν (ἔσυνδέονταν) ἄλλα ξύλα, τὰ μακάζια, πὺν κατὰ ἀποστάσεις ἐσοκέπαζαν ὀλόκληρο πὸ πσατί (στέγη) καὶ μπίτζαν (τελειώνων) στὰ σαπισάκια (μικρὴ προεξοχή τῆς στέγης σὲ ὄλο τῆς τὸ μήκος).

Ψλά στὰ μακάζια καρφώναμε τὰ μερτέκια (λεπτότερα ξύλα) σταυρωτὰ καὶ ψλά στὰ μερτέκια βάζομε τὰ παριά (κλαδιά)· πάνω στὰ παριά τὴ σλάμα (ἄγριο χορτάρι γιὰ νὰ γίνῃ ἐπίπεδη ἢ ἐπιφάνεια τῶν κλαδιῶν καὶ νὰ κλείσουν καὶ οἱ ῥύπτες νὰ μὴν περνᾶ ὁ ἀέρας καὶ τὸ χιόνι) καὶ ψλά στὴ σλάμα ἀραδιάζομε τὰ κεραμύδια.

Ἐθιμο: Ὅταν ἀρχίζομε (ἀρχίζαμε) τὸ πσατί φτιάν' ὁ πρωτομάστορος (ὁ καλλίτερος μάστορος ἢ ὁ μεγαλύτερος) ἕνα σταυρὸ καὶ ψλά βάζει ἕνα στεφάνι ἀπὸ κλαδιά καὶ λουλούδια καὶ τὸ καρφώνει ψηλά στὸ πσατί· ψλά στὸ σταυρὸ ἔβαζαν οἱ νοικοκύρηδες (οἰκοδεσπότες) μπαξίσια (δῶρα), ποκαμίδες, πετσέτες, μαντήλια, ὑφάσματα κ.τ.λ. φαντὰ ἢ ἀγορασιά· ὕστερα ἀπὸ αὐτοὺς φέρνουν μπαξίσια οἱ γεννιάδες (ισγγενεῖς) καὶ οἱ φίλοι. Γιὰ καθένα πὺν πηγαίνει δῶρο ἕνας ἀπὸ τοὺς μαστόρους πὺν ἐργάζονται ἐκεῖ φωνάζει μὲ τρανὴ φωνή: «Ὁ... ἔφερε ἕνα μπαξίσι γιὰ νὰ τιμῆσῃ τὸ γείτονα του· ὁ Θεὸς νὰ τὸν ἔχει καλά καὶ νὰ τὸν ἀξιώσῃ νὰ πάῃ στὸ χατζιλίκι (Ἅγίους τόπους)· νὰ χαρῆ τὰ πλοῦτη του· νὰ πῶν δῶση ὁ Θεὸς μπερικέτ (πλοῦσια ἔσοδεῖα), εὐχαριστῶ.» Ὅλα τὰ μπαξίσια μαζεύονται ἀπὸ τοὺς μαστόρους (κτίστες) ἀμὲν (μόλις) θὰ ἀρχίσουν νὰ θάζουν τὰ κεραμύδια. Τὸ πρῶτο δῶρο τοῦ σπιτονοικοκύρη πὺν εἶναι καὶ τὸ καλύτερο τὸ παίρνει ὁ κάλφας (ἀρχιμάστορος ἢ πρωτομάστορος) καὶ τὰ ἄλλα τὰ τσιράκια (ὑπόλοιποι μαστόροι). Ὁ σταυρὸς φανεράνει τὴ φύλαξη προστασία τοῦ Θεοῦ· τὸ στεφάνι μὲ τὰ λουλούδια νὰ εἶναι ἢ ζωὴ τῶν νοικοκύρηδων λουλουδένια· τὰ μπαξίσια πὺν δίνουν οἱ γείτονοι καὶ

οί φίλοι φανερώνουν τὴν χαρὰν ποὺ νιώθουν διότι ἀπόκτησε καλὸ σπίτι καὶ τὸ ἰχθυόμαρι (ἐκτίμηση πρὸς τὸν γείτονα). Τὴν πρώτη πέτρα τὴ βάζει ὁ κάλφας (ἀρχιμάστορας) στὰ ντιμέλια (θεμέλια) καὶ μετὰ κτίζουν ὄλοι μαζί. Στὰ ντιμέλια ὁ νοικοκύρης σφάζει πέτεινο (πετεινὸ) ἢ ἀρνὶ καὶ κάνει κουριμπάνι (κραγήτῶ) ποὺ τὸ μοιράζει. Στὰ ντιμέλια καὶ ὅταν μπιτήση τὸ σπίτι, κάνει ἀγιασμό.

β'. Ἐσωτερικαὶ χώροι: Τὸ σπίτι τὸ μεράζουμε (μοιράζουμε) στὸ μάκρος στὰ δύο: Ἀπὸ τὴ μπροστὰ μεριά (ἐμπρόσθιο μέρος) ἦταν γιὰ τὴν οἰκογένεια χωρισμένοι σὲ δυὸ ὀντάδες (δωμάτια)· κατοικησῆς (ἀνάμεσα) σ' αὐτοὺς (σ' αὐτοὺς) ἦταν ὁ σιουντρουμάς (διὰδρομος) ποὺ εἶχε πλάτος 1,50 μέτρο. Στὸ σιουντρουμά ἦταν ἡ μεγάλη θύρα ποὺ ἔμπαιναμε καὶ ἔβγαζαμε στὸ σπίτι, δυὸ ἄλλες πρὸ μικρὸς ποὺ ἔμπαιναμε στοὺς ὀντάδες καὶ δυὸ ἄλλες θύρες ποὺ μᾶς πάγαιναν (ὀδηγοῦσαν) στὸ πίσω ντάμι. Τὸ πίσω ντάμι ἦταν μπιτισμένα (μοιρασμένο) στὰ δύο· τὸ ἓνα τὸ λέγαμε ντάμι ἢ ἀχούρι (στάβλος) γιὰ τὰ χαϊβάνια μας (ζῶα μας) ποὺ εἶχε καὶ ἄλλη θύρα ἀπὸ τὴν ἀπὸ κεῖ μεριά (ἀπὸ τὸ πίσω μέρος) γιὰ νὰ μπαίξουν καὶ νὰ βγαίξουν τὰ χαϊβάνια μας (ζῶα). Τὸ ἄλλο τὸ ἔλεγαμε μαιζὰ (ἀποθήκη) καὶ σ' αὐτὸ ἐφυλάσσαμε τὰ γεννήματα (εἰσοδήματα) μας καὶ ἦταν ἀπ' ὅλες τὶς μεριὲς κλειστός· εἶχε μόνο τὴ θύρα τοῦ σιουντρουμά (διὰδρομοῦ). Στὸν μαιζὰ ἐφυλάσσαμε καὶ τὶς τροφὲς τῶν ζῶων μας, ποὺ ἦταν ἄχυρο καὶ γιορμάς (ἀλεσμένο καλαμπόκι ἢ σιτάρι). Κάθε ὄντας εἶχε καὶ τὸ μτσάμι (πζάμι) του στὸν κιοσέ. Στὸν ἓνα τὸν ὄντα κοιμόταν ὁ πεθερὸς κ' ἡ πεθερὰ καὶ τὰ κζάνια τους (παιδιά των) καὶ στὸν ἄλλο ὄντα ἡ νύφ' (νύφη) καὶ ὁ γαμπρὸς ἢ κἀνα φίλος. Σὲ κάθε ὄντα ἔστρωναμε καὶ μιὰ ψάθα· ψλά (ἐπόνω) στὴν ψάθα ἐβάζαμε ποκέφαλα (μαξιλόρια γιὰ κάθισμα) καὶ κάθουμασταν ψλά στανροσπόδι· στὸ συμπέθερο ἢ στὸ νοῦνο μας ἔβαζαμε καὶ ἓνα στρωματάκι γιὰ νὰ τοὺς δείχναμε τὸν σεβασμὸ μας. Εἶχαμε ἀκόμα καὶ ἓνα σεντούκι (μπαούλο) ποὺ ἔβαζαμε τὰ ρούχα τοῦ σπιτιοῦ. Γύρω στὰ ντουβάρια δυὸ πθαμὲς (πιθαμὲς) χαμιλά (χαμηλά) ἀπ' τὸ ταβάνι εἶχαμε ράχια (ράφια) γιὰ νὰ βάζουμε τὰ ντουζένια (ὑπάρχοντά) μας καὶ στὰ παράθυρα κρεμνῶμε καὶ πιριτέδες (κουρτίνες).

Στὸν κωινούριο τὸν ὄντα ἔφτειχναμε μὲ τὰ κερατίτσια (πλίνθους) καὶ τὸν γιοῦνο (πεζούλι λίγο ψηλότερο ἀπὸ τὸ δάπεδο) καὶ ἔβαζαμε τὰ κλίμα μας (σπαπλάματα) καὶ στὸν κιοσέ ποὺ ἦταν κατὰ τὴν Ἀνατολὴ εἶχαμε τὴν εἰκόνα (εἰκόνα) τῆς Παναΐας (Παναγιᾶς) καὶ τὴν καντήλα τὴ σκαλῶναμε ποὺ τὸ ταβάνι μ' ἓνα τέλι (σύρμα) στανρωτά. Κάθε νοικοκυριὸ εἶχε τεπσερέδες (τσουκιάλια) μπακωρέμιους ἢ χωματέμιους, ταψιὰ μπακωρένια, μπακωρές, καζάνι, νταβάδες (ταβάδες = τηγάνια), ἀστραπάδες (κύπελλα), σνάκια (πιάτα), χλιάρια, πηρόνια· τὰ χλιάρια καὶ τὰ πηρόνια τὰ βάζαμε στὴ χλιρομάλαθα (πηρονοκουταλοθήκη)· εἶχαμε ἀκόμα καὶ ἀλασκούτιρο (ἀλατιέρα) ποὺ τὸ ἀνοίγαμε (σκαλίζαμε) ψλά· σὲ ξύλο μὲ τὸ λουκούτσι (εἰδικὸ ἐργαλεῖο), μιὰ τσανάκια (χαβάνι) καὶ ἓνα σιτοῦμπο (χαβανόχερο - κοπανιστήρι) γιὰ νὰ στου-

μπίζουμε άλλες και σκορδάρι (σκορδαλιά), σκαφίδα ξυλένια που ζύμωναν οι γυναίκες το ψωμί και τσι πινακοτές (μακρές σανίδες χωρισμένες σε θήκες) που το χάριζαμ' σε σομούνια (ψωμιά).

γ'. Εΐδη ρουχισμού: Εΐχαμε κλίμια (παπλώματα), ιστρώματα, και πισκέφαλα (μαξιλάρια) που τα γέμιζαμε (γεμίζαμε) με παριτάλια (παλιά ρούχα) για τον ύπνο. Εΐχαμε ακόμη μαντήλια και μισάλες (πανί μεγάλο πετράγωνο) που τα στρώναμε και έβαζαμε τα σομούνια και έτρωγαν οι μουσαφίρηδες (φιλοξενοούμενοι) τα μαντήλια τα έβαζαμε στο γόνα τσ' να μη σπαλάξουν και λιρώσουν (λερώσουν) και για να σφουγκρίσουν (ισκουπίσουν) τα χέρια τσ' όταν θα έχορταιναν. Στά παραθύρα εΐχαμε τσ' πιριτέδες (κουρτίνες), στο πάτωμα την ψάθα και ψλά της τα πισκέφαλα (μαξιλάρια).

δ'. Βοηθητικοί χώροι: Μέσα στον μααζά (αποθήκη) ήταν τρία αιπάρια στο ένα έβαζαμε σάρι, ιστ' άλλο καλαμπόκι και ιστ' άλλο κριθάρι (κριθάρι) στην κοφίνα (μεγάλη κοφίνη πλεχτό με βέργες 2 X 2 μέτρ.) έβαζαμε το γιαριά (άλεσμένο καλαμπόκι με κριθάρι) για τα πράματα (ζώα) μας και σε άλλη κοφίνα το αλεύρι μας. Για άχυρόνα εΐχαμε την λόντα (ισωρός άχυρου). Το ντάμι (σταύλος) ήταν πίσω από τσ' οντάδες. Τ' αρνίθια η κότσια κοιμώνταν ψλά στη μπαεμά η ψλά στα φουρνόξυλα η ψλά στον κουπέ (θόλο) του φούρνου. Για τα πρόβατα εΐχαμε το σαγιά (μαντρί) που το φτειάχναμε με παλούκια (πασσάλους) και με βεργιά (βέργες μακρές και χοντρές) που τα πλέαμε (πλέκαμε) στα παλούκια τον σκεπάζαμε με σλάμα από τσαβδάρα (χαρτάρι από σίκαλη). Γιαγία (δίπλα) στο σαγιά ήταν και η καλύθα για τα σκλιά (σκλιά). Το χιάδι (αυλή) ήταν αυτή που απόμνησκει (απόμνε) παραπονίσια από το σάτι. Κάνα γκαρό εΐχαμε και φούρνο τον κουπέ (θόλο) τον σλέαμε (πλέκαμε) με μισά (μισά) κεραιμίδα η μπιπούγκα (δλόκληρα) τουβλα' ψλά από το στόμα του ήταν η πύρα (μιά πρύπα) που έβγεζε το ντουμάνι (ο καπνός) το φούρνο τον φτειάχναμε σμετ - σμετ (μέση - μέση) στο χιάδι το πάτωμά του το έστρωναμε με κοίμη (άμμο) για να κρατάη τη ζέστη και ψλά στη κοίμη έστρωναμε μαλάδες (τουβλα μεγάλα) η τουβλα μικρά. Τα ντουζένια του φούρνου (εργαλεία) ήταν: 1) Το γκέπερι (ξύλο μακρό 2,50—3 μέτρα) που στην άκρα εΐχε ένα σανίδ' για να τραβάμε τα κεραιμίνια μέσα από το φούρνο. 2) Σ' ένα ξύλο μακρό έδεναμε ένα ποβάλι (πισοβάλι) το έβρεχαμε στο γιαλάκι (γούρνα από πέτρα) και πάνιζαν το φούρνο για να φύγουν τα πολλά καρβούνια και η άφου (στάχτη) αυτό τόλεγαμε πάνα. 3) Το χιμπόξυλο ήταν μακρό ξύλο η σίδερο μ' αυτό έτριβαμε το φούρνο δυο τρεις φορές όπου - παντού (παντού). 4) Η σίτα που κοσκινίζαμε το αλέβιρ (αλεύρι). 5) Η σκαφίδα που μέσα ζύμωναμε το αλέβιρ. 6) Οι πινακοτές που μέσα έβαζαμε τα χωρισμένα σομούνια (ψωμιά) και τ' αφήναμε ώσπου να γένουν (ν' άνεβοϋν). Τ' ανωτέρω μās υπαγόρευσαν οι:

1) Τσολιμανάκης Βάιος, ἐτῶν 30, ἀπόφοιτος Δημοτικοῦ Σχολείου, 2) Κουκουθέλας Εὐάγγελος, ἐτῶν 75, ἀγρόματος.

Β'. ΕΝΔΥΤΜΑ, ΤΠΟΔΕΣΙΣ, ΚΟΜΜΩΣΙΣ ΚΑΙ ΚΑΛΛΩΠΙΣΜΟΣ.

α) ΕΝΔΥΤΜΑ ΑΝΔΡΟΣ: Τὰ χειμερινὰ (χειμερινὰ) ἦσαν: 1) Τὸ πκάμισο πού τὸ βάζαμε ἀπὸ μέσα. 2) Τὸ γελέκι πού τὸ βάζαμε πλά στοῦ πκάμισο. 3) Τὸ ἀντιρὶ πλά στοῦ γελέκι (εἶδος σακκακιοῦ). 4) Τὸ βρακί (σώθρακο) πού τὸ βάζαμε ἀπὸ τὴ μέση καὶ κάτω. 5) Τὸ πατοῦρ (εἶδος πανταλονιοῦ). 6) Τὸ ζνάρ (ζωνάρι). Τὸ βάζαμε στὴ μέση καὶ εἶχε μᾶκρος 3 μέτρα καὶ πλάτος 25 ἑκατοστά. 7) Τὸ σιάλι, λουρίδα μᾶκρους 2 μέτρων καὶ πλάτους 25 ἑκατοστῶν καὶ τὴ βάζαμε στοῦ κεφάλι. Τὸ ἀντιρὶ, γελέκι, πατοῦρ καὶ ζνάρ ἦταν μαλλίσια καὶ τὰ ἄλλα θαμπασίσια. Τὰ καλοκαιρινὰ ἦσαν: 1) Τὸ βρακί. 2) Τὸ πκάμισο κεντημένο μὲ μπουφάνια. 3) Τὸ τσαμπατὰν (εἶδος σακκακιοῦ) κεντημένο μὲ γαϊτάνια καὶ ἄσπρα κουμπιά. 4) Τὸ ζνάρ ὅμοιο μὲ τὸ χειμερινὸ χρώματος κόκκινου. Τὸ βρακί ἦταν γαλάζιο καὶ εἶχε γύρω τὴ βρακοζώνη.

ΕΝΔΥΤΜΑ ΓΥΝΑΙΚΟΣ : Τὰ χειμερινὰ ἦσαν: 1) Τὸ πκάμισο μακρὸ ὡς τὰ κοψοάνια (ἀστραγάλους)· στοῦ κάτω μέρος καὶ γύρω εἶχε πούλια ἀπὸ νικὲλ γιὰ νὰ μὴ σκοουριάξουν· εἶχε καὶ στολίδια ἀπὸ γαϊτάνια. 2) Τὸ φρετὰν πού ἦταν κοντύτερο. 3) Ὁ ντουλαμάς (εἶδος παλτοῦ) πού ἦταν μπροστὰ ἀνοιχτὸ χωρὶς κουμπιά, μὲ μανίκια κεντημένα· πολλὰ κεντήματα ἀπὸ στέριδες, τουρτοῦρες (τριγόνια), γλάστρες, λουλούδια κ.τ.λ. εἶχε καὶ μπροστὰ καὶ σὲ ὅλες τὶς μεριές· ἔφτανε ὡς κάτω ἀπὸ τὸ γόνα. 4) Τὸ ζνάρ πού τὸ τυλίγαμε πλά στοῦ ντουλαμά στὴ μέση· ἦταν μαλλίσια λουρίδα μακριὰ ὡς 3 μέτρα καὶ φαρδιά 30 ἑκατοστά. 5) Τὸ ἀσημοζούναρο, (ζώνη μακριὰ ὅσο ἡ περιφέρεια τῆς μέσης καὶ φαρδιά 10 ἑκατοστά)· ἀπὸ μέσα μεριὰ ἦταν πανὶ καὶ ἀπὸ ἔξω εἶχε ἀσημνιους κρέικους (χαλκᾶδες)· στὴν ἔμπρὸς μεριὰ ἔκλεινε μὲ κότσες. Τὰ καλοκαιρινὰ ἦταν τὰ ἴδια μὲ τὰ χειμερινὰ, ἔβγαζαμε μόνον τὸ ντουλαμά.

ΕΝΔΥΤΜΑ ΠΑΙΔΙΟΥ : 1) Τὸ πκάμισο πού τὸ ὑφαιναμ' στὸν ἀργαλειὸ μὲ θαμπασερό γνήμα (νῆμα) καὶ ἦταν ἄσπρο. 2) Τὸ γελέκι πού τὸ ὑφαιναμ' καὶ αὐτὸ στὸν ἀργαλειὸ μὲ μαλλίσιο γνήμα· ἔμπρὸς μεριὰ ἦταν ἰστανρωτὸ καὶ εἶχε διάφορα στολίδια, γαϊτάνια κ.τ.λ. Ἦταν μαῦρο μὲ πολλοὺς κροσσούς· τὸ σταύρωμα γινόταν μὲ κότσες. 3) Τὸ ἀντιρὶ πού τὸ φοροῦσαν ἐπάνω στοῦ γελέκι καὶ ἦταν κατακοῦδικο (ἐφαρμοστὸ) στοῦ λαυμὸ μὲ δυὸ σειρὲς γαϊτάνια στὴν ἔμπρὸς μεριὰ· εἶχε μακριὰ μανίκια μὲ κλειστὸ γισκά. 4) Σκούφια πού ἦταν πλεχτὴ ἢ ἀγοραστὴ καὶ τὴ φοροῦσαν μέχρι πού γίνονταν 6 χρονῶν. 5) Τὸ ποπούρι πού τὸ ἔβαζαν γιὰ πανταλόνι μὲ στενὰ μπατζάκια· στοῦ ἐπάνω μέρος ἦταν φαρδὸ μὲ ζώνη πού ἔκλεινε ἔμπρὸς.

β) ΤΠΟΔΗΜΑΤΑ. 1) Τὰ ἀνδρικὰ ἦσαν οἱ πουλοῦμπες (παπούτσια ἀπὸ

δέρμα χωρίς κορδέλλες)· πίσω ήταν κλειστά σαν παπούτσια και είχαν μια αυρά που την τραβοῦσαν για να μπαίνουν και να θγαίνουν. Ήταν αγοραστά, είχαν χρώμα μαύρο και τὰ ἔβαζαν τις γιορτές. 2) Τὰ κοντούρα (παπούτσια ψηλά σαν γαλότσες)· ἦταν και αὐτὰ μαύρα και τὰ φοροῦσαν τις καθημερινές. 3) Τὰ παλλημάρια φοροῦσαν τσαρούχια ἀπὸ πετσι (δέρμα) γουρνίσιο ἢ θουβαλινὸ μὲ πιάλια (μακρὰ ταινία πὺν τὴ χρησιμοποιοῦσαν σαν κάλτσα) ὑφαμένη μὲ ἀρνίσιο μαλλί και τυλίγονταν τρεῖς φηρὲς στὸ ποδάρι· τὰ πιάλια ἦσαν ἄσπρα και τὰ ἔδεναν μὲ τὰ τσαρουχόσκονια κριασμένα μὲ κασικίσια τρίχα· τὰ τελευταῖα εἶχαν μάκρος 5 πῆγες και τὰ τύλιγαν πυκνὰ - πυκνὰ στὸ πόδι ἐπάνω ἀπὸ τὸν ἰστρογάλο μέχρι κάτω στὸ γόνα· τὸ χρῶμα τους ἦταν μαύρο. Τὰ πιάλια ἔμεναν κάτω ἀπὸ τὸ γόνα χωρίς τσαρουχόσκονιο 8 ἐκατοστά. Τὰ παιδιά τῶν πορομπατζήδων (πλουσίων) δὲν φοροῦσαν τσαρούχια, ἀλλὰ παπούτσια μὲ καλτσούνια (εἶδος κάλτσας)· τὰ καλτσούνια τὸ ἔφραβαν οἱ ἀμπατσῆδες (εἰδικοί ράφτες) μὲ μαλλίσιο μαύρο πανί· ἔφραβαν μέχρι τὸ γόνα και ἦταν ἀπὸ πλάγια ἀνοιχτὰ και κοῦμπωναν μὲ κότσες, εἶχαν δὲ και γαῖτάνια. Ψλὰ στὰ καλτσούνια ἦταν τὰ τουσλούκια (ἐπιγονατίδες) πὺν ἦταν πλεχτὰ στὸ χέρι μὲ μιὰ θελόνα και πάνω ἀπὸ τὸ γόνα δένονταν μὲ δέρμα και κρεμάζονταν δυὸ φούντες πρὸς τὰ κάτω πὺν εἶχαν χρῶμα πράσινο, κίτρινο κ.τ.λ. 4) Τὰ μικρὰ παιδιά (ἀγόρια) φοροῦσαν πατάκια (σαν πέδιλα)· ἀπὸ κάτω εἶχαν πετσι και ἀπὸ πάνω κρατιόταν μὲ ἓνα λουρι πὺν κοῦμπωνε μὲ ποκά (φίμπια).

1) Τὰ μικρὰ κορίτσια φοροῦσαν τὰ πατάκια. 2) Ἀργότερα ἔβαζαν τις κοντούρες (παπούτσια) πὺν ἐπάνω εἶχαν κορδέλλες και ὅταν τις ἔδεναν ἦταν σταυρωτές· μαζί μὲ τις κοντούρες ἔβαζαν τὰ ποουράκια (εἶδος κάλτσας) πὺν ἦταν θαμπακερὰ ἀγοραστά. Ὅταν περνοῦσε ἡ ἡλικία οἱ γυναῖκες ἔβαζαν καλτσούνια μὲ κοντούρες, ὅπως και οἱ νπαῆδες (ἄνδρες).

γ) ΚΑΛΥΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΗΣ : 1) Ὅταν ἦταν μικρὸ πὺν κορίτσι φοροῦσε ἓνα ποεμπεράκι κόκκινο, καφέ ἢ πράσινο πὺν π' ἀγόραζαν. 2) Ὅταν μεγάλωνε φοροῦσε ἓνα τάικα (σκουφι) ἀπὸ πούρα (μάλλινο πανί) πὺν ἦταν σκούρο κόκκινο και μπροστὰ μεριά και κατομεισῆς στὰ δυὸ φρύδια ἔπεφτε στὸ μέτωπο ἓνα φλουράκι σαν κρόνα και ἦταν ραμμένο. Πλάγια στὰ αὐτιά πρὸς τὸ πρόσωπο ἦσαν τρία φλουράκια ἀπὸ κάθε μεριά (περίπου ἐπάνω στοὺς φαγουρίτες) μὲ σεντεφένιες (φιαγμένες ἀπὸ ἐλεφαντόδοντο) χάντρες κρεμασμένα· τὰ φλουράκια αὐτὰ τὰ λέγαμε πελέσκα. 3) Ψλὰ στὸ τάικε εἶχαν τὸ ποεμπέρ' καφέ, ἄσπρο ἢ κόκκινο διπλωμένο σαν κορδέλλα. 4) Ἐπάνω στὸ ποεμπέρ' εἶχαν τὸν ποαρομὰ (μιὰ μαντήλα) πὺν ἔκρυβε ὀλόκληρο τὸ κεφάλι και ἀπόμνησκαν (ἔμεναν) νὰ φαίνονται ψλὰ στὸ μέτωπο τὸ ποεμπέρ', τὸ φλουράκι (κρόνα) και τὰ τρία φλουράκια τῆς πελέσκα. Ὅλα αὐτὰ ἦσαν ἀγοραστά, στολισμένα μὲ κλαδιά, λουλουθία ἄσπρα ἢ πράσινα και λέγονταν τσαλι ποεμπέρ' (κλαδιτὸ ποεμπέρ'). Οἱ ποαταῖοι (γέροι) ἔβαζαν

τήν σερβετέτα πού ἦταν μαύρη λουρίδα μακριά 5 πῆγες καὶ πλάτους 30 εκατοστά καὶ τὴν τύλιγαν στὸ κεφάλι γύρω σὰν σαφίκι· ἦταν μαλλίσινα καὶ τὴν ὑφαιναμε στὸν ἀργαλειό.

ΚΤΕΝΙΣΜΑ ΤΗΣ ΚΟΜΗΣ. Ἀπὸ τὴ μέση κάναμε χωρίστρια καὶ τὰ μαλλιά ἔπεφταν ἀπὸ τὰ πλάγια γιάγκα (πίσω)· πίσω ἀπὸ τὸ κεφάλι τὰ ἔπλεκαιμε σὲ δυὸ κόσμες (πλεξίδες) πού ἔπεφταν πίσω καὶ ἦταν πολὺ μακριές· σὲ μερικὲς ἔφταναν ὡς τὰ πόδια (τὶς φτέρνες). Στὶς κόσμες ἔβαζαν πελέσμες (σὰν κορδέλλες) ἀπὸ χάντρες γιὰ νὰ μὴ θασικαιοῦν τὰ μαλλιά καὶ πέσουν· τὶς ἔδεναν ἀκριβῶς στὴ μέση πίσω.

δ) ΚΑΛΛΩΠΙΣΜΟΣ. 1) Στὰ αὐτιά εἶχαν κιομπέ (σκουλαρίνια) ἀπὸ ἀσήμια ἀγοραστά· ἦσαν στρόγγυλα σὰν χαλκάδες καὶ εἶχαν γραμμές. Τὰ πολλαπατσίδικα (πολὺ πλοῖσια) κορίτσια φοροῦσαν κιομπέ χρυσά, φτιαγμένο μὲ μισὴ λίρα τὸ ἓνα· ἦταν στρόγγυλά καὶ ἐπάνω ἦταν κολλημένες (κολλημένες) τρεῖς πέτρες. 2) Στὸ λαμῖο τὰ κορίτσια ἔβαζαν χάντρες μὲ πολλὰ χρώματα κόκκινα, πράσινα κ.τ.λ. 3) Τὰ ἀρραβωνιασμένα ἔβαζαν λίρες, 20 λίρες ἀρμάθα καὶ ἰσὴ μέση - ἐμπρὸς κρέμονταν μὲ μικρὴ ἀλυσίδα μιὰ πεντόλιρα· δλόκληρη ἢ ἀρμάθα κρατιόταν μὲ χρυσὴ ἀλυσίδα πού ἦταν περασμένες οἱ λίρες μὲ χρυσολάμια· τὶς λίρες αὐτὲς τὶς φοροῦσαν τὶς γιορτὲς μέχρι πού ἦσαν νέα. 4) Στὰ χέρια ἔβαζαν μπελεξίκες· ἦσαν σὰν γυάλινες βραχιόλες μὲ τέσσερις σειρές· βραχιόλες ἦταν καὶ ἀπὸ καρὶ (σὰν νάϊλον) ἀπὸ μοῦμι, ἔτσι τὰ λέγαμε καὶ ἔφεροναν καὶ αὐτὰ τρεῖς βόλτες. 5) Εἶχαν ἀκόμα στὰ ἰσάχτυλα καὶ ἓνα δαχτυλίδι ἀσημένιο ἢ χρυσὸ πού ἦταν γραμμένο τὸ ὄνομα σὲ τετράγωνη πλάκα ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ μέγαι. 6) Στὴ μέση καὶ ψιλά στὰ ροῦχα (ἐνδύματα) φοροῦσαν τὸ ἀσημοζούναρο πού κρέμονταν πολλές ἀλυσίδες μικρὲς ἀπὸ ἀσήμι. Ψιμίθια γιὰ τὶς γιορτὲς δὲν ἦσαν. Τὰς πληροφορίας μᾶς ἔδωσαν: Δήμητρα Δροσίδου, ἐτῶν 65, ἀγράμματος. Ἀθηνᾶ Δροσίδου, ἐτῶν 45, ἀπόφοιτος Δημοτικοῦ Σχολείου.

Γ'. ΤΡΟΦΑΙ. Τὰ φαγιά μας εἶναι: α) Ὁ σ π ρ ι α : 1) Μικρὰ φασλάκια (φασουλάκια) μὲ τὸ ξύδ' (ξύδι). 2) Γράχτια (εἶδος μπιζελιοῦ). 3) Μπιζέλια. 4) Ἀρβύθια (ρεβύθια). 5) Φακὴ (φακές). 6) Κικιά (κουκιά)· τὰ ζεματούσαμε καὶ ὕστερα τὰ ξεφλούσαμε καὶ τ' ἄφιαχναμε φάβα. β) Ζ υ μ α ρ ι κ ἰ α : 1) Ἀλαγγίτες· γίνονται μὲ ζυμαρὶ νουρλό (νερουλό)· τοὺς ζυμώνουμε, τοὺς ἄφηναμε ὥσπου νὰ φουσκώσουν (ἀνεθοῦν) καὶ τοὺς ψήναμε στὴ σάτσ (πέτρινη πλάκα)· τοὺς τρώγαμε μὲ γλυκό. 2) Μικίβια· τὰ ζυμώνουμε σὰν τοὺς ἀλαγγίτες, λιγούτσικο πιὸ πηχτά, καὶ τὰ ψήναμε μέσα σὲ καφετὸ λάδ' (λάδι). 3) Πίττες· τὶς πλάθαμε μὲ ἀλεύρι ψιλά στὸ σοφρὰ μὲ τὸν πλάστηρ' (ξύλιον)· τὰ πέτουρα (φύλλα) βάζαμε σὲ λαδωμένο ταψὶ καὶ τὶς ψήναμε στὸ φαῖρνο. 4) Κοουκούσια· τὰ πλάθαμε μὲ ἀλεύρι, αὐγά καὶ γάλα· τὰ κάναμε στρόγγυλά σὰν ἰσάγια καὶ τὰ βράζαμε στὸ τετζερὲ (τσουκάλι) μὲ νερό. 5) Τρα-

χανάς· ζυμώνεται με άλεύρι, νερό και καρτερά πιπέρια· αν έχουμε βάζο και σάμι (σησάμι)· τ' αφήνομε μιὰ μέρα και μιὰ νύχτα όσο να γίνουν ξνά (ξυνά). "Όστερα τὰ βγάζομε πού τῆ σκαφίδα, τὰ κάνομε μικρές δαγκωσιές και τ' αφήνομε στὸν ἥλιο νὰ ξεραθοῦν. Ἄφοῦ ξεραθῆ ἁλιούτσικο οἱ γυναῖκες τὸν τρίβουν στὴν σκαφίδα, τὸν περνοῦν ἀπὸ κόσκινο και τὸν ἀφήνουν στὸν ἥλιο νὰ ξεραθῆ καλά. Τὸν μαγερεύομε μέσα σὲ νερό, τυρὶ και βούτυρο· τρίβομε και ψαμί και τὸν βάζομε σὲ τρανὴ πνάκα και τὸν τρώομε με ξυλένια χλιάρια (κουτάλια) ὅλοι μαζί γύρω στὸ σοφρά.

1) Τὸ κρέας τὸ κάνομε καπαμά· τὸ βράζομε και ρίχομε κρεμμύδια λιανοσιμένα (κομμένα λεπτὲς φέτες) και πιπέρ' και τ' ἀφήνομε νὰ βράσουν ὅλα μαζί στὸν τεντζερέ. 2) Ἐπίσης τὸ κάνομε καθουρτιστὸ με παπάτες, κρεμμύδια και λίγο σκόρδο. 3) Ἀκόμη τὸ κόψομε φέτες - φέτες και τὸ ψήνομε στὸ τηγάνι μοναχὸ και τὸ λένε κοκκινιστὸ (μπριζόλες). 4) Τὸ κάνομε και γιβέτζι στὸ φούρνο με ρύζι. 5) Ἀκόμη τὸ κάνομε πιλάφι με ρύζι. Τὸ ψάρι τὸ ψήνομε τηγανητὸ, σουπια και γιβέτζι. Γιὰ νὰ τὸ κάνομε σουπια βράζομε τὸ ψάρι και τὸ σουρώνομε· στὸ ζωμὸ προσθέτομε ἄλεύρι και τὸ κάνομε νερολό· ριχίνομε και κρεμμυδάκι και τὰ βράζομε· ὅταν ψηθοῦν βάζομε μέσα και τὸ ψάρι και τὰ ριχίνομε ὅλα στὴν πσανάκα και τὰ τρώομε. Τὸ γιβέτζι τὸ κάνομε με ρύζι πού βράζομε πρῶτα μόνο· τὸ ριχίνομε στὰ ταψιά και βάζομε και τὸ ψάρι κομμένο φεταριές (φέτες). Ψήνομε ἀκόμη παπάτες, κρεμμύδια, χλωρὰ κκιὰ (κουκιά), φασλάκια (φασουλάκια), σολιαιραῖους κ.τ.λ. Τρώομε και σαλάτα με ντομάτες.

γ) ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ ΑΡΤΟΥ : Τὸ ψαμί κάνα γκαυρὸ (τὰ παλιά χρόνια) φτιάχνονταν με καλαμποκόσιο ἄλεύρι και τοῦλεμε (τὸ λέγομε) πουπούτα· πέρανομε κοντὰ μας ἕνα ντενεκὲ ἄλεύρι και τὸ κοσκινίζομε με σῖτα στὴ σκαφίδα· ρίχομε χλιαρὸ νερό, προζύμι και ἄλας και τὸ ζυμώνομε· τοῦ κάνομε σταυρὸ και τὸ σκεπάζομε με μιὰ πιστρικιά (καθαρή) μισάλα (μαντήλα) και ἀπὸ πλά ρίχομε και γαιμπουργλοῦνια (χοντρές κάρτες πού κροθοῦν οἱ τσομπάνοι τὸ χειμῶνα) γιὰ νὰ γίνῃ (ἀνεθῆ). Ἐθιμο : «Ὅταν τ ουδιῆς (τὸ ἰδιῆς) και δὲν γίνεσαι πού βάζεις ἕνα σκαπούνι πλά στὸ σταυρὸ και ἀμέσως γίνεσαι». Ὅταν γίνῃ τὸ χωρίζομε σιτὶς πινακοτὲς και πλωχεριάζει (φρουσκώνει) και ἀνάφρομε τὸ φούρνο· τὸν ἀνάφτει ἢ ἴδια ἢ γυναῖκα πού ζυμώνει και ἄμα εἶναι και ὁ νταῆς (ἀνδρας) τῆ βοηθάει. Ἄμα γίνῃ παίρνει μοναχὴ ἢ γυναῖκα τὸ ψαμιόφταρι, ριχίνει λίγο ἄλεύρι ἐπάνω γιὰ νὰ μὴν ἀκολληθῶν τὰ σομοῦνια και τὰ βάζει μέσα στὸ φούρνο, ἀφοῦ πρῶτα τὸν πανίση με τὴν πάνα και τραβήξῃ τὰ καρβούνια στὸ στόμα τοῦ φούρνου με τὸ γκέλπερι. Ὅταν τελειώσομε, πρὶν κλείσομε τὸ φούρνο με τὸ κατὰκι κάνομε σταυρὸ πλά στὴν τρύπα και ριχίνομε λίγο ἄλεύρι πλά στὴν ἀνθράκα (ἀνθρακιά πού εἶναι στὸ στόμα τοῦ φούρνου) γιὰ τσοῖ πωγιμένοι. Ὅστερα καθόμοιστε καταγῆς γιὰ νὰ παχαριστῆ (πετύχη) τὸ ψαμί ἢ βάζομε ἀνάποδα τῆ σκαφίδα. Φράσις : «Μπαχαριστήρη τὸ ψαμί μου» = «Ἐγινε πολὺ καλό». Ὅταν γίνῃ (ψηθῆ), τὸ βγάζομε,

βάζουμε τὰ σομούνια στὶς πινακοτὲς καὶ τὰ φέρομε στὸν μαιζὰ (ἀποθήκη). Στους γειτόνους καὶ τοὺς περαστικούς δίνουμε πεταλιὰ, κομματι ἢ δλόκληρη, πού τὴν κάνουμε μὲ τὴν ἴδια ζύμη καὶ εἶναι φτενή. Ὅταν ζυμώνουμε μὲ καινούριο γέννημα (καρτό) δὲν δίνουμε δλόκληρο δανεικὸ ἀλλὰ κόφτομε ἕνα κομματάκι γιὰ νὰ μὴν φύγη τὸ τυχερὸ ἀπὸ τὴν οἰκογένεια. Φράσις : «Τὸ δικό μας τυχερὸ θὰ τὸ φάη ἄλλος». Μὲ τὸ καινούριο ἀλεύρι δίνουμε στοὺς γειτόνους ἀπὸ μιὰ πεταλιὰ (φτενή πίττα πού ψήνεται κάτω στὸν φουῖρνο ὅπως τὰ ψωμιὰ καὶ ὄχι μέσα σὲ ταψιά) γιὰ τὸ καλὸ. Ὅποιοι γιορτάζουν τὴ μέρα τῆς γιορτῆς τὸν κάνουν 5 ἄρτους μὲ σταρίσιο ἀλεύρι ἀλλὰ ἡ ζύμη πρέπει νὰ εἶναι γανωτὴ (σφιχτὴ, σκληρὴ)· τὴ μέρα τῆς γιορτῆς τὸ πρῶτὸ τοὺς πηγαίνουν στὴν ἐκκλησίαι μέσα σὲ μιὰ πανιέρα καὶ τοὺς ἀφήνουν μπροστὰ στὸ Χριστό. Ὁ παπὰς ἅμα τελειώσῃ τὴ λειτουργία τοὺς διαβάζει, παίρνει ἕνα καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς κόφτομε καὶ τοὺς μεράζουμε σ' ὅσους βρίσκονται στὴν ἐκκλησίαι. Στὸ μνημόσυνο φτιάχνουμε κολούρια μὲ σταρίσια ζύμη· τὰ βάζουμε σὲ νταβάδες (ταψιά) πού τοὺς λαδώνουμε γιὰ νὰ μὴν ἀκολλῶνε (κολλοῦν) καὶ ἅμα γίνουν τοὺς φουρνίζουμε· τὰ μεράζουμε στὴν ἐκκλησίαι καὶ στὰ σάτια. Ἐκίναμε ἀκόμη:

1) Στουρένια. Τὰ κάνουμε τὴν Μεγάλῃ Πέμπτῃ ἢ Πιορασκευῇ μὲ σιέτο ἀλεύρι ἰσπαρίσιο· ἂν ἔχομε ρίχνουμε καὶ ζάχαρη ἢ γλυκὸ. 2) Τὴν Πασχαλιὰ ἢ Μπουγάτσια. Κουλούρια (χοντρὴ πίττα) μὲ ἰσπαρίσιο ἀλεύρι πού τὴν ἀλείφουμε μὲ αὐγὸ· στὴ μέση βάζουμε ἕνα κόκκινο αὐγὸ ἀπὸ αὐτὴ πηγαίναμε καὶ στὴ νουὰ (κουμπάρα). 3) Κουλούρες. Μεγάλιες καλουῦρες τρυπημένες στὴ μέση· τίς ἀλείφουμε μὲ αὐγὸ καὶ σάμι (σησάμι).

δ) ΓΛΥΚΙΣΜΑΤΑ : 1) Ρυζόγαλο: Μὲ γάλα, ρύζι καὶ ζάχαρη· τὸ δίνουμε στοὺς καλεσμένους μετὰ τὰ ἄλλα φαγητά. 2) Μπακλαβάς: Μὲ τὸ ζυμάρι ἀνοίγουμε φύλλα· τὰ βάζουμε στοὺς νταβάδες καὶ τὰ ξεροψήνομε στὸ φουῖρνο· τὰ θγάζουμε ἀπὸ τὸ φουῖρνο, τὰ κόφτομε κομματάκια καὶ τὰ φυλάσσομε· ὅταν ἔχομε καλεσμένους, σὲ ἀρραβῶνες ἢ χαρές, θράζουμε ἕνα τετζερὲ γλυκὸ (νερὸ μὲ ζάχαρη) καὶ τὸ ρίχνουμε μέσα στὸ νταβὰ πού εἶναι τὰ ξεροψημένα κομματάκια τοῦ μπακλαβά γιὰ νὰ μαλακώσουν καὶ γλυκάνουν καὶ τὰ δίδουμε (προσφέρουμε). Ἄλλες φροῆς κόφτομε τὰ φύλλα σὲ μικρὰ κομματάκια προτοῦ τὰ βάλομε στὸ φουῖρνο καὶ μετὰ τὰ ψήνομε· ὅταν ψηθοῦν τὰ φυλάσσομε καὶ ὅταν μᾶς χρειαστοῦν τὰ μαλακώνομε καὶ τὰ γλυκαίνομε μὲ τὸ γλυκὸ (νερὸ καὶ ζάχαρη). 3) Νιχισιά. Σ' ἕνα κιοῦπι βάζουμε ἕνα ντενεκὲ κρηθάρη· στέκεται ἕνα μῆνα καὶ κονπεύει νὰ σαπίσῃ· τὸ θγάζουμε ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ τὸ στουμπάμε (πιέζουμε στὶς παλάμες) μὲ τὰ χέρια καὶ θγάζουμε τὴν ψίχα· τὴν στοραγγίζουμε μὲ μιὰ σίτα καὶ τὸ ζυμὶ (ζουμί) τὸ βάζουμε σὲ ταψιά καὶ τὸ ξεραίνομε στὸν ἥλιο. Ὅταν ξεραθῇ, τὸ στουμπίζουμε καὶ τὸ κάνουμε ψιλὸ ἀλεύρι· μ' αὐτὸ κάνουμε γλυκὸ μὲ λίγη ζάχαρη ἢ ἄλλο γλυκὸ (ζαχαροκάλαμο ἢ πετιμέζι) καὶ τὸ τρώμε μὲ τὸ χλιαρὸ (κουτάλι).

4. Φούρμιρι. (εἶδος χαλβά). Τὸν κελεμὲ (φρέσκο τυρί), μόλις πήξη, τὸν στραγγίζομε στὴ ψασνύλα καλὰ· τὸ βάζομε στὸν πεντζερεῖ καὶ βράζει μέχρι νὰ ἀπολύκη (βγάλη) θούτυρο· τότε ρίχνομε καὶ ζάχαρη καὶ τὸ ψήνομε μέχρι νὰ γίνῃ μπουμπουλάκια (μικρὰ κομματάκια, σπειρωτὸ) καὶ τὸ τρώομε. Εἶναι τὸ ἀκριβώτερο γλυκό. 5.— Κουρμά. (χαλβάς). Ἀπὸ τὸ παζάρι ἀγοράζομε (τὰ παλιὰ χρόνια) τὸν κουρμά πὺ μᾶς τὸν ἔφερον ἀπὸ τὴν Ἀραβία καὶ ἦταν ἀπὸ τὰ καλύτερα γλυκά. 6.— Πιλάφι. Ψήνομε τὸ ρύζι· τὸ ἀφήνομε σπειρωτὸ ὅπως τὸ πιλάφι καὶ τὸ τηγανίζομε· ριχίνομε καὶ ζάχαρη καὶ τὸ τρώομε. 7.— Ρετσέλια. Ἄμα γίνουσι τὰ ζαχαροκάλαμα, τὰ κόφτομε καὶ τὰ καθαρῶομε (καθαρίζομε) καὶ τὰ τηγαίνομε στὸ μέγνευες (ἐργοστάσιο μὲ πιεστήριο—κοχλία)· ἐκεῖ λιανίζονται καὶ θράζονται μέσα σὲ καζάνια· τὰ κατεβάζομε καὶ τὰ βάζομε στὸ μέγνευες (πιεστήριο) πὺ τὰ στουμπίζομε νὰ βγῆ ὅλο τὸ ζμί (ζουμί). Τὸ βράζομε σὲ ἄλλο καζάνι ὄσπου νὰ πυχτώσῃ καὶ γίνῃ γλυκό· Σ' αὐτὸ ριχίνομε καὶ φέτες ἀπὸ κολοκύθια γλυκά ἢ κιδώνι ὅταν ἀκόμη βράζει, ἀφοῦ πρῶτα τὰ πλύνωμε μὲ ἀσβεστόνερο γιὰ νὰ σφίξουν καὶ νὰ μὴ λυῶσουν· ὅταν γίνῃ, τὸ κατεβάζομε ἀπὸ τὴ φωτιά, τὸ ἀφήνομε νὰ κρυώσῃ καὶ τὸ φυλάσσομε μὲς (μέσα), σὲ ντενεκέδες καὶ τὸ τρώομε μὲ τὸ ψομί· πρέπει ὅμως νὰ σφουγγιζόμαστε καλὰ, γιὰτὶ θὰ μᾶς φᾶνε οἱ μύγες.

8.— Στὰ φλαρνιά. Πρῶτα ρίχνομε στὸ μούστο ἀσπρόχρωμα γιὰ νὰ καθαρίσῃ καὶ τὸν βράζομε γιὰ νὰ πυχτώσῃ· τὸν κατεβάζομε καὶ τὸν ἀφήνομε νὰ κρυώσῃ καὶ τὸν λέομε πεπιμέζ. Κατόπιν, μέσα σ' ἓνα πεντζερεῖ ἀραδιάζομε σταφύλια καθαρά· στουμπίζομε σπόρο ξερὸ ἀπὸ χάρμαλη (οινάπι, εἶδος λαχανικοῦ) στὸ γδί (γαυδί, χαβάνι) καὶ κάνομε ἓνα κόμπο ὅσο τὸ καρῦδι καὶ τὸν βάζομε καταμεσῆς καὶ ψλά στὰ σταφύλια· ἀραδιάζομε ἄλλα σταφύλια, ἄλλο χάρταλη μέχρι νὰ γεμίσῃ ὁ πεντζερεῖς. Ὅστερα παίρνομε τὸ κρῦο πεπιμέζ καὶ τὸ ἀδειάζομε μέχρι νὰ σκεπάσῃ τὰ σταφύλια καὶ νὰ μὴ φραίνωνται· βάζομε καταμεσῆς σὲ δυὸ παρτάλια (πανιά παλιὰ) ἀπλωτὸ στουμπισμένον σπόρο ἀπὸ χάρταλη καὶ κάνομε ἓνα σκέπασμα στρογγυλὸ ὅσο τὸ στόμα τοῦ πεντζερεῖ καὶ τὸν σκεπάζομε ψλά ἀπὸ τὸ πεπιμέζ· τὸν σκεπάζομε μὲ τὸ σκέπασμά του. Πιὸ ὕστερα (ἀργότερα) ὅμα σκάφτομε τὸ ἀμπέλι, ἀνοίγομε τὸν πεντζερεῖ καὶ βγάζομε τὰ σταφύλια καὶ τὰ πρῶομε καὶ εἶναι ὅσιν ὄντας τὰ βάλωμε, χωρὶς νὰ ἀλλάξουν καθόλου· τὰ μαῦρα μένουσι μαῦρα καὶ τὰ ἄσπρα ἄσπρα.

ε' ΠΟΤΑ: 1. — Οὔζο. Τὸ φτιάχνομε ἀπὸ τὰ σταφύλια, ἀφοῦ πάρομομε πρῶτα τὸ περισσώτερον κρασί· τὰ τοίπουρα τ' ἀφήνομε κάμποσες μέρες καὶ ὕστερα τὰ πααίνομε στὰ καζάνια· γιὰ νὰ γίνῃ καλυτέρο τὸ οὔζο, ριχίνομε μέσα στὸ καζάνι ἀνασὸλ καὶ μετὰ, ὄντας τὸ βγάλωμε, ἀνατόλ, πὺ τὰ ἀγοράζομε ἀπὸ τὴν μπόλη. Τὸ πίνομε δίχως νερό, μὲ μεζὲ τυρί, ἐλιές, λουκάνικα καὶ κρεμμύδια ἢ σκόρδα γιὰ ὄρεξη. 2.— Κρασί. Γίνεται ἀπὸ σταφύλια, πὺ τὰ βγάζομε ἀπὸ τὰ ἀμπέλια μᾶς· εἶναι δική μας παραγωγή. Ὅταν γίνουσι τὰ

σταφύλια, τὰ μαζεύουμε μέσα σὲ καλάθια καὶ τὰ κουβαλοῦμε καὶ τ' ἀδειάζουμε μέσα στὰ βοϊδάμαξα· ἅμα τελειώση ὁ τρύγος, τὰ φέρομε στὸ σπίτι, τ' ἀδειάζουμε στὰ καλάθια καὶ τὰ παίνομε κοντὰ στὸ θαρέλι· διαλέγαμε τὶς σάπιες ρόγες καὶ τὰ πατοῦμε· ἅμα θέλωμε νὰ γίνη καλὸ τὸ κρασί, διαλέγαμε καὶ τὰ πιάμπουρα καὶ τὰ πετοῦμε· ἀφήνομε μονάχα τὶς ρόγες ποὺ τὶς πατοῦμε μέσα στὸ τσαραπανὰ (δοχεῖο ξύλινο σὰν σκαφίδα). Τὸ κρασί δὲν τὸ χωρίζουμε, ἀλλὰ μένει μαζί μὲ τὰ σάμπουρα (στέμφυλα), οἷτῳ μέρες γιὰ νὰ πάσῃ χρώμα καὶ μετὰ τὸ χωρίζουμε. Ἄμα θέλωμε νὰ γίνη γλυκὸ, τὸ θράζουμε σὲ μπακῦρα.

Γιὰ νὰ μὴν ξινίση καὶ νὰ μὲνῃ γλυκὸ, ριχίνομε φάρμακα, ποὺ τὸ ἀγοράζουμε ἀπὸ τὸ Διμότειχο (Διδομότειχο).

Τὰς πληροφορίας μᾶς ἔδωσαν:

1) Περιστεράκης Περισιτ. ἐτῶν 42, ἀπόφ. Δ. Σ. 2) Τασούδης Χαράλ. ἐτῶν 55, ἀπόφ. Δ. Σ. 3) Τσολκανάκης Βάϊος, ἐτῶν 30, ἀπόφ. Δ. Σ.

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ. — Δ'. ΓΕΩΡΓΙΑ.

α') Σ π ο ρ ἄ. Τὰ χωράφια ποὺ σπέρνομε εἶναι καμπύσια ἢ μπαϊρίσια καὶ μπορεῖ νὰ εἶναι ἴσια (ὄριζόντια) ἢ γιαμάτσ (πλαγιαστά)· στὰ γιαβάγκα (ἀδύνατα) ριχίνομε κοπριά τὸν Ἄη - Δημήτρη γιὰ νὰ δυναμώσουν. Τὴν ἀνοιξιά ἀργάνομε τὰ χωράφια ποὺ θὰ ἰσπεύρωμε μὲ σιτάρι· τὸ καλοκαίρι τὰ ἀργάνομε ἀκόμη μιὰ φορὰ ἢ δυὸ φορές. Τὸ ἄνοιγμα (ξεχέρσωμα) τῶν χωραφίων μας πὸ κάνομε μὲ τὰ χέρια μας. Τὰ κλαδιά τὰ κουβαλοῦμε στὸ σπίτι γιὰ τὸ φούρο καὶ τὴν καλλή (φράχτη)· τὰ κούτσουρα τὰ θγαίζουμε μὲ ῥγάτες (ἐργάτες).

Διάλεγμα τοῦ σ π ὀ ρ ο υ : "Ὅταν ἀπλώνουμε τὰ στάχυα σι' ἄλωνι γιὰ νὰ τ' ἄλωνίσουμε, οἱ γυναῖκες διάλεγαν τὰ καλὰ στάχυα· τὰ ἔκοφταν λιγούτσικο ἀπὸ μπροστὰ καὶ ἀπὸ πίσω, ποὺ ἦταν ἀδύνατα τὰ σπειριά καὶ τὰ μεσιανὰ τὰ ἔρριχναν μέσα σὲ ντενεκέδες· αὐτὸ τὸ ἔκαναν πολλές μέρες. "Ὅταν διαλέγονταν πολλὰ, τὰ στούμπιζαν σὲ μιὰ μεριά τοῦ ἄλωνιοῦ ἢ ἐπάνω σὲ στρῶμα (ραῦχο)· προσέχαμε νὰ μὴν ἀνωκατευθῆ μὲ ἄλλον σπόρο· μὲ αὐτὸν τὸν σπόρο ποὺ τὸν φυλάσσαμε σὲ σακκιά, σπέρνομε τὰ χωράφια μας καὶ ἀπὸ αὐτὸν κρατοῦσαμε σπόρο τὴν ἄλλη χρονιά ὅσο θέλωμε. Τὸ σιτάρι τὸ σπέρνομε τὸν Ὀκτώβριον ἢ καὶ μετὰ (ἀργότερα), ἂν δὲν μᾶς ἐπιτρέπει ὁ καιρὸς.

Γεωργικὰ ἔ ρ γ α λ ε ῖ α : 1. Τὸ πρῶτο ὄργωμα τῶν χωραφίων τὸ κάναμε μὲ τὴν μπακάρα (σιδερένιον ἄλετρι), ποὺ εἶχε τὸ κιοτσουκ (βάση τοῦ ἄλετριού), ποὺ ἀκουμποῦσε στὸ χᾶμα καὶ τέλειωνε μπροστὰ στὸ γνί (ἕνι)· στὸ κιοτσουκ πρὸς τὰ μπρὸς ἦσαν τὸ σουλτάρι (σταβάρι), ποὺ μπροστὰ εἶ-

χε ένα τροχουλάκι με χερούλια, πού με αυτό, με δυο μεγεθμενέδες (βίδες) κανόνιζες πόσο βάθος θα ὄργωνες. Τὸ σουλτάρι ἐπελείωνε στὸ μέτωπο· ἀπὸ τὸ μέτωπα ἦταν τὸ σουλκάρ, μακρὸν ξύλο πὸν ἔφτανε μέχρι τὸ ζυγὸ, ἀπὸ τὸν ὁποῖον σερνόταν ὅλη ἡ παπάρρα· στὸ πίσω μέρος ἦταν δύο χερούλια πὸν τὰ κραιτούσε ὁ νταῆς ἅμα ὄργωνε· καὶ στὴ βάση τῆς παπάρρας ἦταν ἡ σκούπα, πού γύριζε ἀνάποδα τὸ χῶμα καὶ ἀνοίγονταν αὐλάκι. Τὰ ἄλλα ὀργώματα τὰ κάναμε με τὸ ἀλέτρι πὸν ἦταν ξύλινο καὶ εἶχε:

2. Τὸ κοντούρι πὸν ἦταν γυριστὸ καὶ πίσω τέλειωνε στὴ χειρολάβρα, πού τὸ κραιτούσαμε ἦταν ὄργώναμε καὶ μπροστὰ τέλειωνε στὸ γνί (ὑνί)· πάνω στὸ κοντούρι ἦταν τὸ σουλτάρι (γυριστὸ ξύλο, σπαδάρι), πού πήγαινε πρὸς τὰ μπροστὰ, μέχρι τὸ ζυγὸ· τὸ κοντούρι καὶ τὸ σουλτάρι κραιπτόταν με ἓνα τσιβί (ἄξονακι) ξύλινο· ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά καὶ τὴν ἄλλη, εἶχε ἀκόμη τὸ ἀλέτρι καὶ τὰ δυὸ αὐτιά (μπαρούτια), πού ἔσπρωχναν τὸ χῶμα καὶ ἀνοίγαν τὸ αὐλάκι.

3. Τὰ βόδια τὰ ζεύταμε με τὸ ζυγὸ πὸν ἦταν ξύλινο· ἦταν φτιαγμένος με δυὸ ξύλα σὲ ἀπόσταση 0,34 μέτ. Εἶχε δυὸ μεσόβεργες ξύλινες καὶ δυὸ ἐξώβεργες σιδηρένιες· στὶς μεσόβεργες καὶ ἐξώβεργες ζευτονταν τὸ βόδι· σηκώναμε τὸ ζυγὸ πὸν ἔχει πάντοτε ἐπάνω στὶς ἰσώβεργες· μπαίνει ὁ λαίμῳς τοῦ βοδινοῦ καὶ βάζουμε ἐξώβεργα καὶ πιάνεται· στὴ μέση ὁ ζυγὸς εἶχε τὸν σιδηρένιο ἐντεξέ πὸν συνδέει τὸ ζυγὸ με τὸ ἀλέτρι, τὴ σβάρνα ἢ τὸ τερμούκι.

4. Γιὰ τὸ τερμούκισμα (σπάσιμο τῶν βόλων) εἶχαμε τὸ τερμούκι πὸν ἦταν ἀπὸ ξύλο σὲ σχῆμα Δ, καὶ μ' αὐτὸ σπάσαμε τὰ τεξέκια (βόλους) μετὰ ἀπὸ κάθε ὄργωμα. 5. Ἀκόμη εἶχαμε καὶ τὴ σβάρνα, φτιαγμένη με βεργιὰ πλεγμαμένα πάνω σὲ τρία πιὸ χοντρά ξύλα πλάτους 1,40 μ. (γιὰ τὴ σβάρνα, μακρὸς)· μ' αὐτὴν σβαρνίζαμε τὰ χωράφια ὅταν τὰ ἰσέριναμε με σάμι (σι-σάμι), θαμπάκι, φασόλια κλπ. πὸν δὲν ἔπρεπε νὰ πᾶνε βαθιὰ στὸ χῶμα. 6. Εἶχαμε καὶ τὴν τσικέλα (βαυκέντρα), ἓνα μακρὸν καὶ μακρὸ ξύλο, πὸν στὸ μπροστινὸ μέρος εἶχε τὴ λόθρα (καρφι) γιὰ νὰ πινάμε (καρφώναμε) τὰ βόδια καὶ νὰ παγαίνουν καὶ στὸ πίσω μέρος εἶχε τὸ τσικέλι (πλατὸ σίδηρο ἑλαφρὸν) γιὰ νὰ ξάμε τὴ λάσπη καὶ τὰ χορτάρια ἀπὸ τὴν παπάρρα, τὴ σβάρνα καὶ τὸ τερμούκι. (Μασάλι : "Ὅποιο βόδι εἶναι καλπαζάνικο = ντεπέλινο, ὅλο ἢ σικέλα στὸν γκῶλο τ' φύλαγε).

7. Ἀκόμη εἶχαμε τὸν κασιμά, τὸ τσαπί, τὸ φτυάρι κλπ. Στὸ χωράφι παγαίναμε με τὴ βοιδάμαξα, πὸν πρέπει νὰ ἔχη κάθε γεωργὸς· τοῦτο ἀποτελεῖται: Ἀπὸ τὰ τέσσερα τροχουλάκια, πὸν εἶναι ξύλινα καὶ φέρουν γύρω σιδηρένιο δαχτυλίδι καὶ συνδέονται ἀνὰ δύο με τὰ γκιγκύλια (ἄξονες)· τὸ πιονὸ τὸ γκιγκύλι μονοιάζει με δύο γκιρλαγκίτσια ξύλινα καὶ ἓνα γιασίκι, πὸν εἶναι φλά τους καθὼς καὶ με δυὸ κλιμῆς. Τὸ μπροστινὸ γκιγκύλι ἔχει τὸ ἀρις (μακρὸν καὶ γερὸ ξύλο), πὸν φτάνει ὡς τὸ ζυγὸ· ἐπάνω του ἔχει τὸ μπαρτζίκι, πὸν βοηθᾷ τὸ ἀμάξι νὰ γυρίζει πρὸς τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο μέρος

και είναι ένα ξύλο ὀριζόντιο· ἐπάνω σ' αὐτὸ εἶναι τὸ μπροστινὸ γυαστίκι, ποὺ ἔχει δυὸ κλιμιές. Στὴ μέση, τὸ μπροστινὸ γυαστίκι ἔχει μιὰ τρύπα πέρα γιὰ πέρα και τὸ μπακαρτζίκι και τὸ ντιγκίλι ὡς κάτω· ἐκεῖ βάζουμε ἕνα σίδερο, ποὺ τὸ λέμε ὄρτᾶ - τοιβί. Τὸ μπροστινὸ ντιγκίλι και τὸ πισινὸ τὰ συνδέει ἡ οὐρά ποὺ εἶναι μακρὸν ξύλο, 2,50 — 3 μ.

Ἐπάνω στὰ γυαστίκια βάζουμε τὰ σανίδια και στὶς κλιμιές νταγιακώναμε (ἀκουμπάμε) τὰ κανάτια· σανίδια βάζουμε ὅταν φορτώνουμε βαριὰ πράματα, ἢ ὅταν παγαίναμε στὸ χωράφι νὰ ὀργώσουμε, ἢ νὰ κβαλήσουμε τὴν κοπριά μας στὰ μπαίρια (χωράφια μας).

Ἄμα φέρναμε ἄχυρο, θγάζαμε τὰ κανάτια και βάζαμε ποίτια (ξύλινα τελάρα ἀπὸ δικτυωτὸ σύρμα και σανίδια)· ὅταν φέρναμε χόρτοι, ἀλλάζαμε τὴν οὐρά και βάζαμε πιὸ μακρὸν ξύλο, 5—5,50 μ., θγάζαμε και τὰ κανάτια και τὰ σανίδια και βάζαμε ἀγκίτσια (μακριὰ ξύλα τῶν 6 μέτ.), ποὺ ἀκουμπούσαν στὶς κλιμιές. Ψλὰ ἀπὸ τὰ τροχοῦλια στήναμε ἀνὰ δυὸ τουβιά ποὺ ἔμπαιναν μέσα στὰ ἀγκίτσια και εἶχαν στὸ ἔπάνω μέρος τους ἕνα ἄλλο ξύλο μικρὸ ἴσιο (ὀριζόντιο) γιὰ νὰ ἐμποδίξῃ τὸ χορτάρι νὰ μπαίνη στοὺς τροχοὺς. Πιὰ τὸ ὄργωμα ζεύταμε τὰ βόδια μας ἢ τὰ βουβάλια· ἀν κανένας εἶχε λίγα χωράφια, ἔξευτε και γελάδια. Πρῶτα τὰ ταῖζαμε καλὰ νὰ δυναμώσουν. Ἄν ἦταν ἀσυνήθιστα, παγαίνει ἕνας μπρὸς και τὰ τραβάει μὲ τὶς τριχιές (σχοινιά) στὰ χέρια και ἕνα ξύλο γιὰ νὰ μὴ ριχτοῦν ψλὰ του, και ὁ ἄλλος ἀπὸ πίσω τὰ χαιντᾶ (ὀδηγεῖ). Κομιὰ φορά ὅμως ἀρρώσταναν μὲ τὸ γιάπι (ἀφθώδης πυρετὸς) και γιατρεύονταν μόνον τους μὲ τὴν ξεκουρασιά· γιατροὶ δὲν ἦσαν· ἅμα ψόφαγε, τὸ πετούσαμε, δὲν φοφοῦσαν ὅμως ποτὲ ἐδῶ στὸ χωριὸ μας. Ἄν ὁ καιρὸς μᾶς ἐπέτρεπε, ἀρχίζαμε νὰ σπέρνωμε τὸν Ὀκτώβριο μῆνα· τὸν σπόρο τὸν ἐπιμαίζαμε μέρα Δευτέρα, Τετάρτη ἢ Παρασκευή· τὸν καθαρίζαμε και τὸν σπαραφεύαμε· τὴ μέρα αὐτὴ δὲν πρέπει νὰ δώσουμε τίποτε ἀπὸ τὸ σπῆτι μας και πρέπει νὰ εἶναι γέμωση.

Προτοῦ ξεκινήσαμε γιὰ τὴ σπορά, φτιάχνομε μπασιλαμάτσες (εἶδος ψωμιοῦ), πίττες χωρὶς προζύμι, ποὺ βάζαμε μέσα, και γλυκὸ τρῶμε ἀπὸ δαῦτες ὅλοι και πρὸ παντὸς αὐτὸς ποὺ θὰ πάη νὰ σπείρῃ· ἅμα περισσέφη παίρνει και στὸ χωράφι (πρόφ. χράφι) γιὰ γούρι· αὐτὸ τὸ κάνομε γιὰ νὰ πάη καλὰ ἢ δουλειά· «μὲ τὸ γλυκὸ ἄρχισε, μὲ τὸ γλυκὸ νὰ τελειώσῃ». Προτοῦ ἔσπειραμε (ξεσπείραμε) τὰ χωράφια μας, δὲν δίνομε σπόρο σὲ κανένα, οὔτε στοὺς συγγενεῖς μας· τῶχομε σὲ κακὸ μας· θὰ πάρῃ τὸ γούρι και δὲν θὰ ταιριάσῃ ἢ σοδειά μας. Βάζαμε στὸ ἀμάξι τὸ σπόρο, τὸ ντεκεκὲ (μ' αὐτὸν τὸ ριχίνομε), τὴν παπάρα και ὅλα τὰ χρειαζόμενα και ξεκινούμε γιὰ τὸ χωράφι. Στὸ δρόμο ποὺ παγαίναμε δὲν πρέπει κανεὶς νὰ μᾶς κόψῃ τὸ δρόμο, πρὸ παντὸς γναῦκα, ποὺ νὰ κρατῇ ἀδειανὴ λαίνα, (σιταμνὶ) μπακῦρα, σαρκὶ κλπ. Οἱ γυναῖκες ὄντας μᾶς βλέπουν ἐμᾶς τοὺς νταῆδες (ἄντρες) δὲν μᾶς κόφτουν τὸ

δρόμο, και όταν ακόμη δεν παγαίνομε να σπείρωμε. Στο χωράφι φτάνομε από το κάτω μέρος και αρχίζομε, άμα μπορούμε, από το Βοριά.

Πρὶν ξεκινήσωμε να σπέρνομε κάνομε τὸ σταυρό μας· ἂν ξέρωμε καιμιά προσευχή τὴν κάνομε. Κάνομε πρώτα σποριές πού μετροῦμε μὲ ἀντίμα (περίπου θήματα)· δέκα ἀντίμα μία σπορά· τσιτῶμε (στήνομε) σημάδια γιὰ ν' ἀνοιξάωμε τὴν αὐλακιά. Οἱ σποριές εἶναι τόσοι πλατειεῖς πού νὰ φτάνη ὁ σπόρος πού πετῶμε μὲ τὴ φύχτα μας (παλάμη) και πρὸς τὴ μιὰ και πρὸς τὴν ἄλλη μεριά· προσέχαμε γιὰ νὰ φτυρώση τὸ ἴδιο, ὅπου παντοῦ (σὲ ὅλα τὰ μέρη). Τὰ βόδια μας ἀναγκάζομε νὰ τραβοῦνε τὴν μπαπάρα μὲ τὶς κουβέντες: "Ἄντε δλοῦμ (τράβα νὰ τελειώσης νὰ ἡσυχάσης). "Ε, νὰ σὲ φᾶν' (φᾶνε) τὰ σκλιά. Μάμο τὴ γρίτσουα τὴ φύλα κ.τ.λ. "Ἄμα τελειώσωμε τὴ σπορὰ σὲ ὅλα τὰ χωράφια φιάχομε ἰσὸ σπῖτι γκιρτζιμά (τέλος σπορᾶς) και τρώμε καλὸ φαγητό: λαγγίτες, πίπτες, σέτεινο κ.τ.λ. "Ἄν οἱ λαγγίτες ἢ οἱ πίπτες πετύχουν, κάνουν πολλές τρύπες (ἀνεβοῦν) θὰ βγάλωμε πολὺ σιτάρι· ἄμα δὲν πετύχουν δὲν θὰ πετύχη και ἡ σπορὰ μας. Τὸ σιτάρι, τὴ σίκαιη, τὴ θρώμη και τὸ κριθάρ' τὰ σπέρνομε πεταχτά· τὰ σαβροντῶμε μὲ τὴ φύχτα μέσα ἀπὸ τὸ ντενεκέ. Τὰ καλομπούκια τὰ σπέρνομε μὲ τὸ τσαπί, ἀνὰ δυὸ θήματα σὲ φωλιές· ἔτσι σπέρνομε και τὰ φεγγάρια (ἡλίανθους)· σὲ κάθε φωλιά ριχίνομε τρία ἢ τέσσερα μπομπόλια (στυριά). Τὰ κκιὰ και τὰ βομπάκια τὰ ριχίνομε πίσω ἀπὸ τὸ αὐλάκι πῆς μπαπάρας (ἀλετριοῦ) κάθε θῆμα και σκεπάζονται μόνα τους μὲ τὸ χῶμα τῆς ἄλλης αὐλακιάς (ἐπομένης)· τὸ ἴδιο σπέρνομε και τὰ ἀρεθύθια ἄλλα πιὸ πυκνά. Πρώιμα σπέρνομε τὸ σιτάρι, κκιὰ, σκόρδα, ὕστερα κατὰ τὴν ἀνοιξιά τὰ κριθάρια, κρεμμύδια, σπανάκια και ἀργότερα τὰ ἀρεθύθια, φακές, καλομπούκια, φασόλια, βομπάκι και σησάμ'. Τὰ σιτάρια μας παθαίνουν ἀπὸ δαῦλο (ἄνθρακα) και τότε τὰ μισκεύομε μὲ γαλαζόπετρα. Γιὰ νὰ προσδέσουν τὰ σπαρτὰ τὰ ραντίζομε μὲ ἀγριασμὸ πού παίρνομε ἀπὸ τὴν ἀκκλησιὰ (ἐκκλησιὰ) τὴν παραμονὴ τῶν Φώτων. Τὴν ἡμέρα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου γυρίζομε ὅλα τὰ σπαρμένα χωράφια μὲ ἄλλογο παρακαλώντας τὸ Θεὸ νὰ τὰ φιάξη τόσο τρανὰ (μεγάλια) ὥστε νὰ μᾶς σκεπᾶσουν· γυρίζομε ἀπὸ τοὺς γύρους και ἀπὸ τὴ μέση ἀπὸ τὰ σπαρμένα χωράφια πού εἶναι μεγαλωμένα τὰ σιτάρια και λέμε: «Ἐφέτος φαίνομαι τοῦ χρόνου νὰ μὴ φανῶ». "Ἄν σφάξωμε κάνα (κανένα) ἀρνὶ στὸ σπῖτι μας καλοῦμε τὸν παπὰ και τὸ διαβάξει και ὕστερα τὸ βάζομε στὸν φουῖρνο δλόκληρο· μέσα του βάζομε ψαμί, ρύζι και τὰ ἐντόθια και τὸ φάφταμε· ἄμα ψηθῆ τὸ βγάζομε, τὸ βάζομε στὸ σοφρὰ και τρώμε οἰκογενειακῶς. Τὰ κόκαλά του τὰ παραχώνομε μέσα ἰσὰ χωράφια γιὰ νὰ μᾶς κάνουν πολὺ γέννημα· δὲν δίνομε σπὰ σκλιά και ἂν φᾶνε δὲν πῶει καλὰ ἢ χρονιά. Τόχομε σᾶν τόμα.

β) Θερισμός. Τὸ θέρος ἀρχίζει ἀπὸ τὸν πιὸ προπατοῦ (πλούσιο) γιὰ νὰ πάη μπέρ - κέτ (καλή, πλούσια) ἢ σοδεῖα (ἐσοδεῖα). "Ὅταν ἀρχίση

πρέπει να κάνη καλό φαγητό. Τὸ πρωὶ φεύγουν οἱ ἀργάτες μὲ τὰ δρεπάνια στὸν ὄμο καὶ μὲ τὴ παλαμαριά (θήκη ξύλινη γιὰ νὰ προφυλάσῃ τὴν παλάμη τὴν ἀριστερὴ) κρεμασμένη ἀπὸ τὸ δρεπάνι στὸ χωράφι πού θὰ θερίσουν· ἐκεῖ ὁ πρῶτος πού τοὺς ὀδηγεῖ κόβει τὸ ντεκίμ (ὄργιο, πόσο πλάτος θὰ πάρουν ἀπὸ τὸ σπαρμένο χωράφι) καὶ ὅλοι βάζουν τὴν παλαμαριά στὸ χέρι, ἀρπάζουν μὲ τὸ ἄλλο τὸ δρεπάνι καὶ ὅλοι μαζί ἀρχίζουν νὰ θερίζουν, μπροστὰ ὁ πρῶτος πού πρέπει νὰ πληρώνεται λίγο περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους γιατί ἀπ' αὐτὸν ἐξαρτᾶται ἂν θὰ κάνουν πολλὴ δουλειὰ οἱ ἐργάτες· πηγαίνει μπροστὰ καὶ πίσω του πρέπει νὰ ἔρχονται οἱ ἄλλοι. Ἄμα ψηλώσῃ ὁ ἥλιος, ἔρχεται καὶ τ' ἀφεντικό στὸ χωράφι γιὰ νὰ δῇ πῶς πάει ὁ θέρος. Μόλις φτάσῃ ὁ πρῶτος πού ὀδηγεῖ τοὺς ἐργάτες πού κόβει πλατιά κεστίμια παίρνει ἓνα δεμάτι καὶ τὸ πααίνει μπροστὰ στὸ ἀφεντικό, τὸ στήνει ὀρθιο καὶ τοῦ λέει: «ὀρίστε στὴ ἰσκά του ξεκουράσου στὸν ἴσκιο του». Τὸ ἀφεντικό κάθεται λίγο λεπτὰ καὶ ὀροσιζέται νοιώθει δὲ μεγάλῃ χαρὰ, ὅταν βλέπῃ τὸ σιτάρι του νὰ εἶναι ψηλὸ καὶ νὰ ἔχῃ τρανὰ στάχυα. Ὅποτε δίνει ἓνα δῶρο σ' αὐτὸν πού ἔφερε τὸ δεμάτι κι' αὐτὸς τὸ παίρνει καὶ τοῦ εὐχεται: «Ἀφεντικό νὰ γεμίσῃ ἡ κεσιά σου (ἡ κρυφὴ πσέπη, τὸ πορτοφόλι) χρήματα καὶ τὰ ἀμπάρια σου σιτάρι». Τὸ ἀφεντικό ἀντεύχεται: «Νὰ ζήσῃς καλὴ δύναμη στὰ χέρια σου· στὴ μέση σου ὁ Θεὸς δύναμη νὰ δώσῃ». Τὸ δεμάτι αὐτὸ τὸ κάνει ὁ πρωτεργάτης ἐκείνη τὴν ὥρα, δηλαδή μόλις δῇ τὸ ἀφεντικό νὰ ἔρχεται καὶ τὸ λέμε παπαδιά καὶ τὸ ἀφήνομε ἐκεῖ νὰ φυλάῃ μέχρι νὰ θερίσωμε ὅλο τὸ χωράφι καὶ νὰ συγκεντρώσωμε τὰ δεμάτια στὴ θυμωνιά. Τὰ δεμάτια εἶναι μικρὰ καὶ τὰ δένομε ἐκείνη τὴν ὥρα· κάθε θεριστὴς θερίζει γύρω πού ἓνα μεγάλο πιάσμα, τὸ δένει μὲ τὸ ἴδιο τὸ χορτάρι του καὶ τὸ ἀφήνει πίσω του. Καὶ ξένους ἐργάτες νὰ μὴν ἔχωμε στήνομε τὴν παπαδιά· μπορεῖ νὰ τὴν στήσωμε καὶ στὴν οὐρά, ὅταν δηλ. τελειώσῃ ὁ θερισμός. Πρέπει τὸ δῶρο ἢ ὁ παρὰς πού προσφέρει τὸ ἀφεντικό νὰ πέσῃ κάτω γιὰ νὰ νομισθῇ, ὅτι ἡ γῆ αὐτὴ τὸ ἔδωσε· γιὰ νὰ εἶναι πλοῦσια ἡ γῆ. Τὰ δεμάτια μαζεύονται σὲ θυμωνιά σὲ κάθε χωράφι καὶ ὕστερα ὅλα μαζί στ' ἀλώνι.

γ) Ἀλωνισμός: Τὸ ἀλώνισμα τὸ κάνομε μετὰ τὸ θερισμὸ καὶ ἅμα τελειώσωμε τίς ἄλλες δουλειές, σκάψιμο καλαμποκιοῦ, σησαμιοῦ κ.λ. ἀπὸ 1η Αὐγούστου μέχρι τὴν 15η. Προτιμοῦμε τὴν Δευτέρα, Τετάρτη ἢ Παρασκευή, αὐτὲς οἱ μέρες εἶναι καλές· τὴν Τρίτη δὲν κάνει γιατί εἶναι καταραμένη μέρα γιατί ἔπεσε ἡ Πόλι στὰ χέρια τῶν Τούρκων. Τὸ ἀλώνι μας εἶναι πρόχειρο· τὸ κάνομε σὲ ψηλὸ μέρος πού τὸ καθαρίζομε ὅπως - ὅπως· σκορπάμε τὰ δεμάτια· ζεῦτομε τὰ βόδια καὶ μὲ τὴ δουκᾶνα πού εἶναι πλατεῖα καὶ ξύλινη καὶ ἔχει ἀπὸ κάτω νύχια πέτρινα ἢ σιδερένια ἀλωνίζομε γύρω - γύρω. Ἄμα ἀλωνιστῇ ἀπὸ πάνω τὸ γυρίζομε καὶ ἀπὸ κάτω μὲ τὸ δικράνι πού εἶναι ξύλινο καὶ ἔχει δυὸ δόντια ξύλινα. Ἄμα ἔχωμε πολλὰ δεμάτια, ριχίνομε ψλά στὸ ἀλωνισμένο καὶ ἄλλα καὶ τὰ ἀλωνίζομε. Ὅταν γίνῃ πολὺ τὸ κάνομε

κουμπούλα (σωρό). Στη μέση σκορπίζουμε άλλα δεμάτια και κάνουμε τὸ ἴδιο· τὴν κουμπούλα (σωρό, θυμωνιά) τὴν κάνουμε ἀπέναντι ἀπὸ τὸν καιρὸ πού φουᾶ. Τὸ ἀλωνισμένο τὸ λέμε τινάζ (μάλαμα).

δ) Λίχνισμα. Τὸ κάνουμε ἕνας ἢ δυὸ μαζί ἅμα ἔχομε πολὺ τινάζ· ὁ ἕνας ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά καὶ ὁ ἄλλος ἀπὸ τὴν ἄλλη. Τὸ κάνουμε μὲ τοὺς γιαμπάδες πού εἶναι ξύλινα δικράνια καὶ ἔχουν 6 ἢ 8 δόντια· τὸ λιχνίζομε μέχρι νὰ καθαίρῃ καλὰ καὶ ὕστερα τὸ τριμονίζομε στὸ τριμόνι (κόσκινο μὲ μεγάλες τρύπες, βολίστρι).

ε) Μέτρησις τῆς ἔσοδείας στὸ ἀλώνι. Ἄμα τὸ λιχνίζομε τὸ φιάχνομε κουμπούλα καὶ περιμένομε τὸ Δεκαπτοστὴ πού τὸν λέμε καὶ σούμπαση. Ὅταν ἔλθῃ τὸ μετρᾶ μὲ τὸ σινίκι καὶ ἀνάλογα πόσα σινίκια ἔβγαζε ἔπαυσε καὶ τὸ δίκιο του πού ἔπρεπε νὰ τοῦ τὸ πᾶμε στὴν ἀποθήκη του· ὅταν βιαζόταν τὸ σφράγιζε μὲ τὸν μπάτο τοῦ σιτωκοῦ πού τὸν ἀκουμποῦσε πολλές φορὲς γύρω καὶ ψλὰ στὴν κουμπούλα. Τὸ σινίκι ἦταν κριαγμένο μὲ χοντρὴ λαμαρίνα γιὰ νὰ μὴν λιγᾶ, ἦταν στρογγυλο (κυλινδρικό)· ἀπὸ πάνω εἶχε χειροῦλι πού τὸ πιάνομε καὶ χωρᾶ 6 δκάδες (9—10 χιλιόγραμμα).

στ) Ἀποθήκευσις τοῦ καρποῦ. Τὸ γέννημα τὸ βάζομε μέσα σὲ σακκιά καὶ μὲ τὴ βοιδάμαξα τὸ φέρνομε στὸ σπῖτι καὶ τὸ ἀδειάζομε μέσα στὰ ἀμπάρια πού ἦταν στὸ μααζᾶ (ἀποθήκη). Τὸν σπόρο τὸν ἔχομε χωρίζει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸν κρατοῦμε μέσα σὲ σακκιά.

ζ) Ἀλεισις τῶν δημητριακῶν εἰς τὸν μύλον. Τὸ σιτάρι τὸ ἀλέθομε στὰ νερομύλια (νερόμυλους)· κάθε νερομύλι εἶχε: τὴν τροχοῦλα (ξύλινοσ μεγάλος τροχός) πού ἦταν ξυλένια καὶ μεγάλη καὶ εἶχε γύρω - γύρω ντουλάπες μὲ σανίδια, ἔπεφτε τὸ νερό, θάραινε καὶ γύριζε. Τὸ νερὸ ἔρχονταν ἀπὸ τὸ ψήλωμα καὶ μὲ τὴν καρῆτα ἔπεφτε ψλὰ στὶς ντουλάπες τῆς τροχοῦλας καὶ γύριζε. Κοντὰ στὴν τροχοῦλα ἦταν τὸ σπῖτι, ὁ μύλος πού παγαίνομε τὸ σιτάρι καὶ πού ἔμπαιζε ὁ ἄξονας τῆς τροχοῦλας καὶ τέλειωνε σὲ ποθιά (δόντια)· ἕνας ἄλλος ἄξονας μικρότερος καὶ σιδερένιος μὲ ποθιά καὶ αὐτὸς πού μπλεκόταν στὰ ποθιά τοῦ ἄξονα τῆς τροχοῦλας ἀνάγκαιε τὸ φενέρι (ξύλινο τύμπανο) πού εἶχε καὶ αὐτὸ δόντια καὶ συνδέεται μὲ τὴ μυλόπετρα νὰ γυρίξῃ. Ἔτσι γυρίζοντας ἡ τροχοῦλα γύριζε καὶ ἡ μυλόπετρα μὲ περισσώτερες στροφές. Κάτω ἀπὸ τὴ μυλόπετρα ἦταν ἡ κατώπετρα ἀκίνητη. Ψλὰ στὴ μυλόπετρα ἦταν μιὰ κάσα σανιδένια πού ἀδειάζομε τὸ σιτάρι γιὰ νὰ ἀλωστῇ. Πάνω ἀπὸ τὴ πρύπα τῆς μυλόπετρας ἦταν τὸ κασελίκι (μικρὸ σανιδάκι) πού κινιόταν πρὸς τὰ πάνω καὶ ἀφῆνε τὸ σιτάρι νὰ πέφτῃ καὶ τὸ κανονίζομε ὥστε νὰ πέφτῃ κανονικό. Πάνω στὴ μυλόπετρα τριβόταν ἕνα πολὺ μικρὸ σανιδάκι πού μὲ μιὰ μακριὰ οὐρᾶ ἔμπαινε μέσα στὸ κάτω μέρος τῆς κάσας πού ἦταν τὸ σιτάρι καὶ τὸ κουνούσε νὰ πέφτῃ· ἔτσι τὸ σιτάρι δὲ σκάλωνε ποτὲ καὶ ἔπεφτε συνέχεια στὴν τρύπα μέχρι νὰ

ἀλεστή ὄλο. Ὁ μιλωνᾶς ἔπαιρνε τὸ ἔσιουρ (δικαίωμα του) ποῦ ἦταν 8—9 τὰ ἑκατὸ τὸ ὑπολόγιζε μὲ τὸ πσαπτσάκι (ισένσουλα) τοῦ μίλου. Γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ σπιτιοῦ εἶχαμε τὸ χερόμυλο (χερομίλο). Ἦταν φτιαγμένος μὲ δυὸ σρόγγυλες πέτρες ἢ μιὰ ψλὰ στὴν ἄλλη. Ἡ ἐπάνω πέτρα εἶχε στὴν ἄκρη ἓνα κοτσάνι (χερούλι) ποῦ τὴν πιάναμε καὶ τὴ γυρίζαμε· στὴ μέση ἄφηνε μιὰ τρίπα ποῦ περνοῦσε ἓνα σιδερένιο καρφί ποῦ ἦταν στερεωμένο στὴ κάτω πέτρα· στὸ καρφί αὐτὸ περνοῦσε ἡ χελιδόνα, ἓνα μικρὸ ξυλάκι, ποῦ ἦταν ὕψη ἢ διάμετρος τῆς τρίπας τῆς ἀπάνω πέτρας γιὰ νὰ μὴν πηγαίνει ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ὅταν γυρίζει. Μὲ τὸ χερόμυλο ἀλέθαμε πληοῦρ (πληγοῦρι), ρόβι καὶ λαθούρια γιὰ τὰ ζῶα μας. Τὰς πληροφρορίας ἔδωσαν: 1) Ταισοῦδης Χαρολάμπρος, ἑτῶν 55, ἀπόφοιτος Δ. Σ. 2) Καπουκρανίδης Δῆμος, ἑτῶν 54, Δ' Τάξεως Δ. Σ. 3) Καπουκρανίδη Σουλτάνα, ἑτῶν 50, Δ' Τάξεως Δ. Σ.

Ε'. ΑΜΠΕΛΟΥΡΓΙΑ. Τὰ ἀμπέλια τὰ φυτεύαμε σὲ περγιλέδες (ἀμμῶδες καὶ πετρῶδες ἔδαφος) καὶ σὲ κομπάλια (ἐλαφρὸ χῶμα) καὶ σὲ ἀστροχῶματα· τὸ ἀμπέλι θέλει ἐλαφρὸ χῶμα γιὰ νὰ σκάβεται. Κάθε ἓνας σπέρνει τὸ ἀμπέλι μόνος του. Χαράζαμε μὲ ἓνα σκοινὶ ποῦ ἔχει ψλὰ πανάκια (σημάδια) κάθε ἐνάμισυ μέτρο· δυὸ τσιτοῦσαν τὸ σκοινὶ καὶ ἓνας ρούκιωνε (κάρφωνε) τὰ σημάδια (ξυλαράκια 25—30 πόντους μῆκος). Στὰ σημαδάκια ἀνοίγαμε γούρνες (λάκκους) μὲ πέλι (εἰδικὸ ἐργαλεῖο, φτυάρι) ποῦ ἔχει στὸ κάτω μέρος ἓνα σιδεράκι ποῦ τὸ πατοῦμε καὶ κερφώνει τὸ πέλι· ἀμπέλι φρυτέαμε καὶ μὲ μανέλα (λοστό). Οἱ γούρνες πρέπει νὰ ἔχουν βάθος 35—40 πόντους. Ἐκεῖ μέσα θάζουμε τὰ κλίματα ποῦ ἦσαν τσιμπούκια (βλαστάκια) ἀπὸ ντόπια (τοπικὰ) ἀμπέλια καὶ γύρω τὰ πατοῦσαμε νὰ σφιξῆ τὸ χῶμα. Ὅλο τὸ τσιμποῦκι τὸ σκεπάζουμε μέχρι πάνω μὲ χῶμα καὶ κοπριά. Αὐτὸ θὰ ἀπολίκη φύλλα καὶ βλαστὸ μόνου του χωρὶς νὰ τὸ ξεσκεπάσουμε. Τὸ σωρὸ τὸ χῶμα ποῦ σκεπάζουμε τὰ τσιμπούκια νὰ μὴ φαίνωνται τὸ ἄμε κομπούλα. Τὸ ἀμπέλι τὸ φυτεύαμε τὶς ἄλλες μέρες ὄχι τὴν Τρίτη. Κάναμε τὸ σταυρὸ μας καὶ ξεκινούσαμε γιὰ νὰ τὸ σπειρώμε. Τὸ σκάφτομε τὴν ἀνοιξὴ ἐκεῖ ὁμοῦ ποῦ εἶναι οἱ κομποῦλες δὲ πλησιάζουμε. Μποροῦμε νὰ φυτεύαμε μέσα στὸ ἀμπέλι τὴν πρώτη χρονιὰ λίγες ρίζες μπισοτάνι. Γιὰ τὴν ἄλλη χρονιὰ ἀνοίγαμε τὰ κλίματα τὸ φθινόπωρο καὶ ριχίνομε στὴ ρίζα κοπριά γιὰ νὰ μὴν παγώσουν τὸν χειμῶνα καὶ τὰ σκεπάζουμε μέχρι τὴν κερφή. Τὸ ξελάκωμα τὸ κάνομε στὰ παλιὰ ἀμπέλια τὴν ἀνοιξιά γιὰ νὰ ξεσταθοῦν τὰ κλίματα καὶ νὰ ἀνοίξουν νωρίτερα· αἶμα εἶναι κρύο δὲν ἀπολάει (δὲ βγάζει βλαστάκια)· τὸ ξελάκωμα ἀκόμη τὸ κάνομε γιὰ νὰ καθαρίζουν (ξεθάβονται) τὰ κλίματα καὶ νὰ μποροῦμε νὰ τὰ κλαδέψουμε. Μετὰ τὸ κλαδέψωμα ριχίνομε τὴν κοπριά μὲ τὸν ντενεκέ· ἓνα ντενεκέ σὲ δυὸ κλίματα. Ὅποτερα τὸ σκάφτομε μὲ τὸ δικέλι (τσαπὶ μὲ δυὸ δόντια μακριὰ)· τὸ σκάφτομε ἰσάδια (παίρνομε ἀπὸ τὶς ρίζες τὸ χῶμα καὶ τὸ κάνομε ἀνώμαλο) γιὰ νὰ μπαίξῃ ὁ ἥλιος καὶ νὰ τὸ ξεσταίνει. Ἄμα μεγάλωναν τὰ βλαστάκια πηγαίναμε στὸ ἀμπέλι καὶ αὐτὰ ποῦ εἶναι πύ-

τσικα (ἀγωνα, δὲν ἔχουν σταφύλια) τὰ σπάζομε· τὰ ἄλλα τ' ἀφήνομε καὶ τὰ δένομε στὸ παλούκι (χονδρὸς πάσσαλος) ποὺ ἔχαμε ρουκώσει στὴ ρίζα μὲ τὰ χέρια ἢ μὲ τὸν σπατὰ γιὰ νὰ μὴ τὰ σπᾶση ὁ ἀέρας. Δὲν τὸ ψεμάζομε τὸ ἀμπέλι οὔτε τὸ θειαφίζομε· ἔκαναν ὅμως καλὰ σταφύλια γιατί δὲ τὰ ἔπιαναν ἀρρώστειες· καιμιὰ φορὰ ὅμως τὰ ἔπιαναν καὶ καιγόταν. Γιὰ νὰ μὴν πιά-
νουν ἀσθένειες τὰ ἀμπέλια μας γιορτάζομε τὴ Γαλαξοπέμπτη· τὴ γιορτά-
ζομε ἀπὸ τὴ Μεγάλῃ Πέμπτῃ μέχρι νὰ σαρανταρίση ἢ Πασχαλιά· μέχρι τὸ
Καλὲ - πανηγύρι· τὴ Γαλαξοπέμπτη τὴ γιορτάζομε γιὰ ὅλα τὰ εἰσοδήματά
μας γιὰ νὰ μὴν πέση χαλάσι.

Ἀσθένειες ποὺ ἔπιαναν τὰ ἀμπέλια μας: 1) Μπισολρά (λίβας) καὶ και-
γόταν· τὰ ἔπιανε ὅταν ἔβρεχε καὶ ἔβγαυε ἀπότομα ὁ ἥλιος (ἦταν ὁ περινό-
σπορος). 2) Κιουλεμιέ (στάχτωμα) παθαίνουν οἱ ράγιες (ρόγιες) καὶ σκου-
ριάζουν.

Τρυγητός. Οἱ σομπασῆδες (φορατζῆδες) δὲν ἀφήνουν νὰ τρυ-
γήσης ὅποτε θέλεις· πρέπει νὰ διατάξουν γιὰ νὰ τρυγήσης. Πολλὲς φορὲς
δὲν τὰ τρυγούσαμε γιατί ἦταν μεγάλος ὁ φόρος· ὁ φόρος λογαριαζόταν μὲ
τὸν τσαρραπανὰ ποὺ ἦταν σὰν μιὰ μικρὴ θάρμα ποὺ πατοῦσαμε μέσα τὰ στα-
φύλια καὶ βγάζομε τὸ μούστο· βάζομε στὸ ἀμάξι ψιὰ τὸν τσαρραπανὰ καὶ τὸν
γεμίζομε σταφύλια. Ὅποιος δὲν εἶχε σταφύλια ἀγόραζε ἀπὸ τοὺς ἄλλους
καὶ ἐπλήρωνε ὁ ἴδιος τὸν σιουμπάση (φορατζῆ). Ἀπὸ τὰ δικὰ μας τὴν Κυ-
ριακὴ κόφταμε ἕνα καλάθι καὶ στὸ τέλος τὰ λογαριαζαν οἱ σιουμπασῆδες ἀνά-
λογα μὲ τὴ Κυριακὴς γιὰ νὰ μὴ χάσουν καθόλου. Ὁ τρυγητὸς γινόταν τὸν
Σεπτέμβριο ἀπὸ τὴς 15 καὶ μετὰ. Συνήθως ἀρχίζομε τοῦ Σταυροῦ (14 Σε-
πτεμβρίου)· φρόναζε ὁ κεχαγιάς (κλητήρας) καὶ ὅλοι μαζί τρυγούσαμε. Τὰ
ἀμπέλια τὰ φύλαγε ὁ φύλακας ποὺ τὸν πληρώνομε ἡμεῖς οἱ νοικοκυραῖοι ἀνά-
λογα μὲ τὰ στρέμματα ποὺ ἔχει ὁ κάθε ἕνας μας. Τὰ συνηθισμένα σταφύλια
ποὺ βγάζομε ἦταν: 1) Ἀσπροστάφυλα. 2) Παπαιοκαραῖοι (κραιοσιστάφυλα)
ποὺ ἦταν μαῦρα μὲ κτανὲς ράγιες. 3) Παμίτια ποὺ εἶναι κοκκινοκὰ καὶ τὰ
τρῶμε στὸ τραπέζι. Μυρωδάτα δὲν βγάζομε. Προποῦ πάμε γιὰ τὸν πρύγο
ἔπομάζομε τὸ βαρέλι ποὺ θὰ βάλομε τὸ κρασί. Βάζομε τὴν ψάθα ψιὰ στὸ
ἀμάξι στρωμένη μὲς στὰ κανάτια τοῦ ἀμαξινοῦ καὶ τὴς καλάθες· πίσω στὸ
ἀμάξι βάζομε ἕνα κιλίμ (παλιὸ χαιράμι) μὲ ἕνα ξύλο γιὰ νὰ μὴν πέσουν τὰ
σταφύλια· ἅμα φτάσομε στὸ ἀμπέλι παίρνομε τὴς καλάθες καὶ ἂν δὲν ἔχαμε,
τοὺς ντενεκέδες, παίρνομε ἀπὸ κάθε κιλίμα καὶ κόφτομε τὰ σταφύλια μὲ τὸ
σβαρνὰ (κλαδευτήρι)· τὴς καλάθες τὴς ἀδειάζομε στὸ ἀμάξι καὶ ὅταν πελώ-
σωμε μὲ τὸ ἀμάξι τὰ φέρνομε στὸ σπίτι· τὰ πατοῦμε μέσα στὸν τσαρραπανὰ,
ἀνοίγομε τὸν κρονονὸ καὶ μαζεύομε στὴν μπακῦρα τὸ κρασί. Ὅταν γεμίζει
τὸ ἀδειάζομε μέσα στὰ βαρέλια. Ὅσοι θέλουν κρατοῦν μούστο καὶ κάνουν
γλυκό, πετιμέζ· τὸ πολὺ τὸ ἀφήνομε καὶ βράζει. Τὰ τσίπουρα (στέμφυλα)
τὰ ἀφήνομε λίγες μέρες καὶ ὕστερα τὰ πηγαίνομε στὸ Τοκομιάκι (Μετα-

ξάδες) και βγάζουμε τσίπουρο (ρασί) σέ καζάνια. Πολλές φορές τὸ κρασί τὸ ἀφήνομε μαζί με τὰ τσίπουρα γιὰ νὰ πάρη χροῖμα και ὕστερα ἀπὸ 10 μέρες τὸ χωρίζομε σὲ ἄλλο βαρέλι πὸν ἐν τῷ μεταξύ εἶναι καθαρό και τὸ πίνομε ἀργότερα τὸ ξαναβγάζομε σὲ ἄλλο βαρέλι γιὰ νὰ εἶναι πιὸ καθαρό. Τὸ πίνομε ὅταν ἔχομε καλὸ φαγητὸ στὸ σπίτι· στὸ μαγαζὶ (καφενεῖο) και στὶς χαρὲς πιανόμαστε παρῆδες και τὸ κουβαλοῦμε με τὸ τσικάλι (φέρε κανένα τσικάλι κρασί νὰ πιοῦμε)· κρασί πίνομε ἀκόμη ὅταν ἔχομε καλεσμένους στὸ σπίτι μας. Τὶς πληροφορίες ἔδωσαν: 1) Γασιούδης Χαράλαμπος, ἐτῶν 55, ἀπόφοιτος Δ. Σχολείου. 2) Καπουκρανίδης Δημ., ἐτῶν 54, Δ' τάξεως Δ. Σχολείου. 3) Γκιριτζιμάνης Δημ., ἐτῶν 67, Δ' τάξεως Δ. Σχολείου.

ΣΤ'. ΠΟΙΜΕΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ. Ὁ τσομπάνος (τσομπάνος) κοιμᾶται στὴν καλύβα πὸν θρῖσκειται κοντὰ στὸ μαντρί. Σαμπάλια (τὸ πρῶν) σκάνεται (σηκώνεται) και ἀρμέγει τὰ πρόβατα· τρώει τραχανὰ ἢ πίνει γάλα και ἀπολνᾷει τὸ μπουλούκι (κοπάδι) στὰ μπαῖρ (χωράφια). Τὸ χειμῶνα, γιὰ νὰ μὴν κρυώνη ῥίχνει ἐπάνω του τὴν κάπα (παλτὸ φτιαγμένο με κατσικίσια τρίχα), κρεμᾷ στὸν ὄμο τὸν τρουβὰ (παγάρι) πὸν ἔχει μέσα ψωμί, τυρί, κρεμμύδια, και τὸ μάταρα (παγούρι), παίρνει και τὴν γκέγκα (ἀγκλίτσα) του, ἀνοίγει τὸ μαντρί και βγαίζουν τὰ πρόβατα και τραβοῦν. Μπροστὰ πααίνει ὁ τσομπάνος και πίσω ἔρονται (ἔρχονται) τὰ πρόβατα και παρὰ πίσω πὰ σκλία (σκυλιά)· στὰ πόδια του φαιεῖ τὰ τσαρούχια με τὰ πιάλια (πανιὰ μαλλίσια πὸν τὰ χρησιμοποιοῦν γιὰ κάλτσες). Τὸ μαντρί τὸ φιάχομε γύρω - γύρω με παλουκία (πασισάλους ξύλινους) στὰ ὁποῖα πλέομε (πλέχομε) βεργιά. Τὸ τσαπὶ (ἢ στέγη) τοῦ μαντριοῦ στέκει σὲ τέσσερις μεγάλους πασισάλους και τὸ σκεπάζομε με σάγι (χόρτο). Ἡ κορφὴ τοῦ σαγιά μπιτίζει (τελειώνει) σὲ σόθρο (μῦτη, ὀξεῖα γωνία) γιὰ νὰ φεύγουν τὰ νερὰ εὐκόλα. Τὸ σχῆμα τοῦ μαντριοῦ ἦταν περίπου στρογγυλὸ (χωρὶς ἀρισμένο σχῆμα). Τὰ πρόβατα ἔμεναν στὸ μαντρί χειμῶνα καλοκαίρι. Καμμιά φορὰ ὄμως τὰ βγάζομε και στὰ μπαῖρια (χωράφια) και τὰ κλείνομε στὸ τσαλιάρι (πρόχειρο μαντρί) φιαγμένο με τσαλιά. Ἡ δεκανίκια (βέργια πὸν ἔχει πάντα μαζί του ἀντὶ τῆς ἀγκλίτσας) εἶναι ἴσια, φτιαγμένη ἀπὸ κριανὰ (λαϊά), λίγο πιὸ ψηλὴ ἀπὸ τὸ μπῶνι τοῦ τσομπάνη και ψλά με λατινικούς ἀριθμούς ἔγραφε πόσα πρόβατα εἶχε ($X = 10$)· τὴν εἶχε γιὰ νὰ χαϊντάη τὰ πρόβατα, γιὰ τοὺς λύκους και καμμιά φορὰ και γιὰ ἄλλους τσομπάνηδες ἢ τὸν κουρζῆ (ἀγροφύλακα) ὅταν μάλλοναν.

Κάθε πρόβατο εἶχε και τὸ ὄνομά του: 1) Μπέλα λέμε τὸ ἐντελῶς ἄσπρο. 2) Λαῖο λέμε τὸ ἐντελῶς μαῦρο. 3) Σακάρο λέμε τὸ μαῦρο πρόβατο με ἄσπρο τὸ τσακάτι (μέτωπο). 4) Κίζα λέμε τὸ ἄσπρο πρόβατο με καφέ γύρω στὰ μάτια. 5) Τσιούλα λέμε τὰ πρόβατα πὸν ἔχουν πολὺ μικρὰ αὐτιά. 6) Κουρτουκλούδικο ὅταν ἔχουν πλατεῖα οὐρά. 7) Μπαλοῦκ - κουρτουκλούδικο ὅταν

έχουν μικριὰ οὐρά. 8) Γκουτζίκα ὅσα δὲν ἔχουν οὐρά ἢ ἔχουν ἀλλὰ πολὺ κοντή. 9) Τσιμπροβίτσκο ὅσα ἔχουν μικρὸ βζί (βυζί, μαστάρι). 10) Μουζάρκα ὅσα ἔχουν μεγάλου βζί. 11) Τοκλι λέμε αὐτὰ ποὺ εἶναι ἑνὸς χρονοῦ. 12) Μιλιὸρ λέμε αὐτὰ πάλυ εἶναι δυὸ χρονῶν. 13) Τουζμέδες λέμε αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀπὸ δυὸ χρονοὶ κι' ἀπάνω. 14) Μαριές εἶναι οἱ γριές προβατίνες ποὺ δὲν ἔχουν δόντια. 15) Κσίρκα εἶναι τὰ στέρφα (αὐτὰ ποὺ δὲν γεννοῦν) καὶ σ' αὐτὰ κρεμούσαμε τὰ τρακαναράκια (μικρὰ κουδούνια ἀπὸ μπακίρι) ἢ καμπανίτσες (μικρὰ κουδούνια ἀπὸ μπροῦτζο)· κάθε δέκα πρόβατα εἶχαν καὶ ἀπὸ ἓνα κουδούνι. 16) Τὰ σιρκὰ (ἀσθρηνικά) τὰ λέμε κότσια (κρίρια). 17) Σαμάλια λέμε αὐτὰ ποὺ ἔχουν γεννήσει γεννοῦν πόν τρανὸ τὸ μῆνα ('Ιανουάριο). Τὰ πρόβατα τὰ βοσκούσαμε σποὺς μοιράδες (βοσκότοποι) χειμῶνα καλοκαίρι καὶ στὰ μπατρία (χωράφια) ὅταν τὰ θερίζαμε τὸ καλοκαίρι. Οἱ μοιράδες ἦταν κοινοτικοὶ καὶ πληρώνομαε κάθε χρόνο φόρο στὴν Κοινότητα ἀνάλογα μὲ τὰ ζῶα ποὺ ἔχει κάθε ἓνας μας. Τὰ ἀρνιά γιὰ νὰ θρεφτοῦν καὶ νὰ βγάλουν πολὺ κρέας τοὺς δίνομαε γιαομά (καλαμπόκι ἀλεσμένο) ἢ στάρι θροσμένο καὶ τὰ σφάζομαε μετὰ δυὸ μῆνες. Αὐτὰ ποὺ ἀφήνομαε γιὰ νταμοσλοῦκ (προβατίνες) τὰ βοσκάμαε μαζί μὲ τὶς μάνες μέχρι νὰ γίνονυ πριῶν μηνῶν καὶ μετὰ τὰ βαρνώμαε στὰ πρόβατα ἄλλου τσομπάνου καὶ παίρνομαε ἡμεῖς τὰ δικὰ του γιὰ νὰ ξεμάθουν ἀπὸ τὸ γάλα καὶ μετὰ ἀπὸ τὸν πρυγητὴ (Σεπτέμβριο) τὰ ξαναπαίρνομαε καὶ τὰ σμίγομαε μὲ τὸ μπουσλοῦκ (κοπάδι). Ὅταν εἶναι πολλὰ τὰ πρόβατα πααίνομαε χώρια τὰ κσίρκα (στέρφα, ποὺ δὲν γεννοῦν) καὶ χώρια τὰ σαμέλια (αὐτὰ ποὺ θὰ γεννήσουν), ἂν εἶναι λίγα τὰ ἔχαμαε ὄλα μαζί.

Ἄ ρ μ ε γ μ α — Τ υ ρ ο κ ο μ ί α. Τὰ πρόβατα ἀρμέγομαε σαμάλια (τὸ προῖ), τὸ κιντι (ἀπόγευμα κατὰ τὶς 2 μ.μ.) καὶ τὸ βράδυ πολὺ ἀργὰ (νύχτα στίς 10). Ὁ τσομπάνης κἀθεται στὴ στρούγκα (πόρτα τοῦ μαντριοῦ) ἐπάνω σὲ πέτρα, πιάνει τὴν καρδάρια μὲ τὰ πόδια ποὺ γιὰ νὰ μὴν χθῆ (χυθῆ) τὸ γάλα (πρότ. ἅμα χθῆ τὸ γάλα διαριμὸ (ξύλο) ποὺ τρώει ἢ μαριά), περνᾶν τὰ πρόβατα ἓνα - ἓνα γιὰ τὴν τὰ χαϊντάει ἓνας βοηθὸς μέσα ἀπὸ τὸ μαντρι καὶ τὰ ἀρμέγει. Ὅταν τελειῶση ἰδίνει τὴν εὐχή: ὠλάβερ = Θεέ μου δώσε περισσότερο. Ἀπὸ τὴν καρδάρια τὸ στραγγίζομαε μέσα στὸ γκιουοῦμ (δοχεῖο μεταλλينو) μὲ τὴν τσαντίλα (λεπτὸ ὕφροσμα ἄσπρο). Τὸ γάλα τὸ πήζομαε κοντὰ στὸ τζάκι ὅταν εἶναι κρύο. Τὸ καλοκαίρι ἅμας ὅπου λάχη. Τὸ καρτεράμαε (περιμένομαε) νὰ γίνη, νὰ πήξη καὶ πααίνει ἢ γναῖκα τὸ σταυρώνει μὲ τὸ χλιὰρ (κουτάλι ξύλινο), τὸ ἀνακατώνει καὶ τὸ ρίχνει μέσα στὴν τσαντίλα καὶ τὸ βάζει στὸ μπασκι (καλούπι τετράγωνο)· ὅταν στραγγίση τὸ κόφτει φελιά - φελιά (κομμάτια τετράγωνα) καὶ τὸ βάζει στὸ ντενεκέ ποὺ ἔχει ἀλμύρα γιὰ νὰ ἀργάζη (γίνει πιὸ σκληρὸ)· τὸ πήξιμο γίνεται μὲς στὴ μπακίρια. Τὸ γάλα βασκένεται ὅταν τὸ δῆ καμμά γναῖκα καὶ πῆ: οὐ τί πολὺ γάλα· γιὰ νὰ μὴ βασκαθῆ πρέπει νὰ τῆς ποῦμαε: «νὰ βγοῦν τὰ μάτια σου».

Γιὰ νὰ γλυτώσῃ τὸ γάλα τοῦ ρίχτομε καὶ σταυρὸ σὲ τρία σπίτια· σ' ἓνα μαστραπὰ (κίτελλο) βάζομε νερὸ καὶ ρίχνομε πὸ σταυρὸ· ἂν βγάλλῃ πατλάκες (φρουσκάλες) τὸ γάλα εἶναι βασκαμένο· γιὰ νὰ ξεβασκαθῆ ρίχνομε αὐτὸ τὸ νερὸ μὲ βασικικὸ ἐπάνω στὸ κεφάλι τῶν προβάτων καὶ περνᾷ τὸ κακὸ. Πολλὲς φορὲς βάζομε καὶ τυρὶ μέσα σὲ τουλούμι. Ἀπὸ τὸ τυρόγαλο ὅταν τὸ θρᾶσομε βγάξομε τὸ νὸρ (εἶδος μυζήθρας) Ὅταν θέλομε νὰ βγάλωμε βούτυρο βάζομε τὸ γάλα μὲς στὴ τσαλάα (πήλινο δοχεῖο) μέχρι νὰ γίνῃ ξινόγαλο (γιαούρτι) καὶ μετὰ τὸ βάζομε στὴν ντρουβάνα (ξύλινο στενὸ βαρελάκι ποὺ στὴν κορυφὴ εἶναι στενότερο) καὶ τὸ χτυποῦμε πολλή ὥρα μὲ τὸ ντρουβανόξυλο μέχρι νὰ πέσῃ τὸ βούτυρο· ὕστερα τ' ἀδειάζομε μὲς στὴν μπακύρα, μαζεύομε μὲ τὸ χλιάρι τὸ βούτυρο μὲς στὸ πνάκι (πιάτι)· τ' ἀλατῶμε, τὸ κάνομε τόπι, τὸ σταυρώνομε καὶ τὸ πουλᾶμε ἢ τὸ τρῶμε. Αὐτὸ ποὺ μένει τὸ λέμε ἀριάνη· τὸ θρᾶζομε μὲς στὴ μπακύρα καὶ γίνεταί κομοτύρι· τ' ἀφήνομε καὶ κρυώνει, τὸ ρίχνομε στὴν τσαντίλα καὶ τὸ κρεμοῦμε ψιλά στὸ κορφή· ἅμα στραγγίση τὸ ἀλατῶμε μὲς στὸ πνάκι καὶ τὸ βάζομε σιτὶς πίττες. Τὸ κούρεμα τῶν προβάτων τὸ κάνομε τὸ Μάη· δένομε τὰ ποδάρια τῶν προβάτων καὶ μπουλατῶμε (ἀρχίζομε) νὰ τὰ κουρεύομε. Τὰ πρόβατα δὲν τὰ κολλυπτῶμε μόνο τὰ ἀρνιά ὅταν τὰ κουρέψομε τὸν Αὔγουστο. Τὸ κούρεμα τὸ κάνομε καθ' ἕνας μόνος του· ὅταν ἦταν πολλὰ τὰ πρόβατα μαζεύονταν ὅλοι οἱ τσομπάνηδες μιά μέρα στὸν ἕνα, μιά μέρα στὸν ἄλλο καὶ τὰ κούρευαν· ὅταν τελειώσουν τὸ κούρεμα τρῶνε πίττα καὶ πίνουν καὶ κρασί. Τὰ πρόβατα παθαίνουν ἀπὸ: 1) Κελεμπέκι (κλαπάτσα). 2) Ρουσνίτσα (εὐλογιά). 3) Νταλάκι (ἀνθρακα) καὶ νταλακιάζουν. 4) Τυμπανισμὸ (φρούσκωμα) ὅταν τρῶνε πολὺ καὶ πρὸ παντὸς τριφυλλί. Ὅταν ἀπληράζομε πὼς ἔχουν κελεμπέκι τὰ πλοῦμε (πουλοῦμε)· ἅμα ἔχουν ρουσνίτσα φοφοῦνε· στὸ νταλάκι τὰ κοχιάζομε (τρέχομε). Τὸν τσομπάνη πιάνομε γιὰ ἓνα χρόνον· ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ (14 Σεπτεμβρίου) μέχρι τοῦ Σταυροῦ καὶ τὸν πληρώνομε μὲ χρήματα. Τραγοῦδια γιὰ τοὺς τσομπάνηδες δὲν ἔχομε· ὄργανο παίζουν τὴ καθάλα (φλογέρα). Γιουρτὴ γιὰ τοὺς τσομπάνηδες εἶναι τοῦ Σταυροῦ γιὰτὶ ἀφήνουν τὸ παλιὸ ἀφεντικὸ καὶ πιάνονται στὸ καινούριον ἢ καὶ στὸ ἴδιον μὲ νέα συμφωνία. Εἶναι χαρσήμενοι γιὰτὶ πέρσασε μὲ τὸ καλὸ ὁ χρόνος· πίνουν κρασί καὶ γλεντοῦν. Τὰς πληροφορίας ἔδωσαν: Παράσχος Κων)νος, ἐτῶν 51, ἀγροάματος. Ματζουράκης Χρυσόστ., ἐτῶν 47, ἀπόφοιτος Δ. Σχολείου.

Ζ'. ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ. α) Ὑφαντικὴ. Τὰ μαλλιά ποὺ κουρεύομε ἀπὸ τὰ πρόβατα μὲ τὸ τσομπανέικο πὸ ψαλίδι τὰ ζεματοῦσαμε στὴν μπακύρα καὶ ὕστερα τὰ πλύνομε στὸ ρέμα καὶ τ' ἀπλώνομε γιὰ νὰ ξεραθοῦν (στεγνώσουν)· τὰ φέρομε στὸ σπίτι, τ' ἀναγρεύομε (ἀραιώνομε, τ' ἀνοίγομε) καὶ τὰ λαναρίζομε στὸ λανάρι. Τὰ φλόκια (πιόσματα) ἀπὸ τὸ λαναρισμένον πανὶ τὰ βάζομε πολλὰ μαζί καὶ κάνομε τλοῦπες, τίς βάζομε στὴ ρόκα περνούσαμε

τὴ ρόκα στὸ ζουνὰρ καὶ γνέθουμε τὸ στημόν (στημόνι)· τὸ γυφάδι τὸ κάναμε μὲ τὸ κοντὸ μαλλί. Ἀπὸ κουκκούλια καὶ λινὰρ δὲν κάναμε γνήματα (νήματα). Τὸ βαμπάκι τὸ μαζεύουμε μὲς τὰ καλάθια μὲ τὰ καρύδια μαζί τὸ φέρναμε στὸ σπῆτι καὶ τὸ διαλέγομε ἀπὸ τὰ καρύδια· τοὺς σπόρους τοὺς βγάζουμε μὲ τὸ τσιγκίκι (ξύλινο ἔργαλειο)· τὸ σπιβῶμε (ισπιβάζουμε, ξένομε) μὲ τὸ δοξάρι (ξύλινο ἔργαλειο σὰ τόξο), τὸ κάνομε πουπιῆς καὶ τὸ φυλάσσομε μὲς στὶς καλάθες· ὅταν ἔχωμε καιρὸ, τὸ τυλίγομε στὴ ρόκα καὶ τὸ κάνομε γνήμα, πού τὸ τυλιγαδιάζουμε στὰ τυλιγάδια.

Τὸ στημόν στὸ γυφάδι (ὑφάδι) τῶκαναμ μὲ τὸ πιὸ μακρὸ μαλλί. Τὸ τυλιγαδιάζουμε, πὸ βρέχομε, τὸ ισεγνώνομε καὶ τὸ μαζεύουμε μὲ τὸ ροδάνι (ἀνέμη) ἰσὰ καλάμια· τὸ ἀδειάμε (ἀδειαζόμεσθε), τὸ τυλίγο μες στὸ ἀντὶ (ἐξάρτημα) τοῦ ἀργαλειοῦ), τὸ περνοῦμε ἰσὰ μιτάρια (μίτους τοῦ ἀργαλειοῦ), ἰσὸ χτένι, τὸ βάζουμε στὸν ἀργαλειὸ καὶ τὸ γυφαίνομε μὲ τέσσερες πατητῆρες). Ὅταν γυφαίνομε τὸ πανί τὸ πααίνομε στὸ ντουλάπι (πρότ: τόντουλάπιασα τὸ πανί). Γιὰ νὰ γίνῃ πιὸ χοντρὸ τὸ γυφαίνομε πανί τὸ ἀπλώνομε ἐπάνω στὶς δουκάνες (καὶ ἀλωνίζουμε) τῶβρεχομε μὲ θραστὸ νερὸ καὶ τὸ καχτούσαμε (σπρώχνομε) πρὸς τὰ ἔδω καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖ ἡμεῖς οἱ γυναῖκες ἢ τὰ κορίτσια. Γυφαίνομε ἀδίμητο, πανί, σουπάνι καὶ σουπανένια κιλίμια (χειράμια). Τὸ ἀδίμητο τὸ γυφαίνομε μὲ τέσσερες πατητῆρες· καθόμοιαστε σπὸν ἀργαλειὸ σ' ἓνα σανίδ παταύσαμε τὶς πατητῆρες δεξιά ἀριστερὰ ρίχνομε τὴ σαίτα στὸ ἀνοιχτὸ στόμα τοῦ στημόν, περνούσαμε ἔτσι τὸ γυφάδ τραβούσαμε τὸ χτένι μὲ δύναμη καὶ γίνονταν τὸ δίμητο. Τὸ πανί τὸ γυφαίνομε ὅπως τὸ δίμητο ἀλλὰ μὲ δυὸ πατητῆρες. Τὸ σουπάνι γυφαίνομε μὲ δυὸ πατητῆρες. Γυφαίνομε καὶ χρωματιστὰ σουπανένια κιλίμια. (πρότ.: ἔσένα πααίνει καλὰ τὸ πανί σου; Ἐμένα θὰ μὲ θάσκανε κανέναν καὶ δὲν μπορῶ νὰ γυφάνω σήμερο). Ὅταν γυφαίνομε τραγουδοῦμε πολλὰ τραγούδια:

Ὁ Κώστας τὸ Μάη γεννήθηκε
τὸ Μάη χαρὰ θὰ κάνῃ
τὸ Μάη ἦρθαν τὸν ἔγραψαν
καὶ στὸ σεφέρῳ νὰ πάνι
ν' ἀφήσῃ τὴν καλούθα του
τριῶ μεριῶ νυφάδα
μὲ τὰ πελοῦδια ἰσὰ μαλλιά
καὶ μὲ τὶς κνιῆς στὰ χέρια

Τὴ μάννα του παράγγελε
τὴ μάννα του παραγγέλνει
καλὰ μάνι μ' τὴ νίκη σου
καλὰ νὰ τὴν κυττάξεις
ἀρνὶ νὰ σφάζῃς τὸ ταχί
ἀρνὶ τὸ μεσημέρι
μὲ ὄντα δευτάνη ὁ Κωσταντῆς
καρύδι μὲ τὸ μέλι. κ.λ.π.

Ὅταν μπίτιζε (τέλειωνε) τὸ πανί καὶ ἔπεφτε ἡ βέργα τηρούσαμε ἔξω ἀπὸ τὸ παραθύρι ἂν ἔβλεπαν πέτεινο «αὐτὴ θὰ γεννήσῃ ἀγόρι»· ἂν ἔβλεπαν κόττα «αὐτὴ (ἢ γυναῖκα πού ἦταν ἔγγυος, συνήθως γειτόνισσα) θὰ γεννήσῃ κορίτσι»· τὸ ἴδιο, ἂν βλέπαμε ἀγόρι ἢ κορίτσι.

β'. Β α φ ι κ ἦ. Ἔβαμε (ἐβάφαμε) κόκκινα, γαλάζια, πράσινα, ριζαρέ-

νια (βαθύ σκούρο κόκκινο), μαύρα, κίτρινα, μελανένια, καφένια, άσπρα, πορτοκαλένια, τουριντζένια (άνοιχτό κόκκινο).

Β α φ ι κ α ι ὄ λ α ι. 1.— Λευκαίναμε τὰ πανία μὲ βουνιά (κοπριά) περιβατίσθαι πού τῆ μαζεύσαμε τὸ Μάη.

2.— Καφένιο χρώμα ἔβαμε μὲ φύλλα καρυδιᾶς καὶ μὲ καρύδες· ἀπὸ τὶς καρύδες ἔβγαζαμε τὴν πέτσα καὶ τὴ θράζαμε μαζί μὲ τὰ φύλλα μέσα σὲ νερό· ριχίναμε καὶ κίτσουσι (γαλαζόπετρα) ἔβαζαμε καὶ τὸ πανὶ μέσα καὶ ἔβαφε.

3.— Τὸ κίτρινο τὸ κάναμε ἀπὸ ντουντόφυλλα (μουρόφυλλα) ἢ βοτάνι (εἰδικὸ χορτάρι) ἢ τριδολάπαθο· τὰ θράζαμε σὲ νερό καὶ ρίχναμε καὶ στίψη· χωρὶς στίψη δὲν ἔβαφε.

4.— Τὸ μαύρο τῶβαμε μὲ φράξου (μικροὶ θάμνοι ὡς ἄγριαχλαδιές)· τὸ θράζαμε σὲ νερό καὶ ρίχναμε καὶ μαυρόχωμα. Τὰ ἄλλα χρώματα τὰ ἀγοράζαμε ἀπὸ τὸ μπακάλη καὶ ἔβαμε (ἔβάφαμε) μὲ αὐτὸ τὸ τρόπο: Σ' ἓνα καζάνι ριχίναμε νερό καὶ τὸ θράζαμε· ἔβάζαμε καὶ βαφὴ καὶ ρίχναμε καὶ στίψη (κίζατι, θεϊκὸν δξὺ κλπ. δὲν ὑπῆρχον)· ἅμα ἔβραζε καλά, ρίχναμε τὰ πανία, γνέματα κλπ. καὶ τὰ θράζαμε πολλὴ ὥρα (1 ὥρα) ὥσπου ἔπαιρναν ὅλη τὴ μπογιά· θγάζαμε τὰ θαμένα τὰ πλέναμε μὲ καθαρὸ νερό καὶ τὰ βάζαμε νὰ στεγνώσουν καὶ ἦσαν χαζίρικα (ἔτοιμα). Τὰ βαμπακερονὰ βάφονταν ὅπως καὶ τὰ μαλλίσια ἀλλὰ ἀντὶ στίψη ρίχναμε στὸ ζεστὸ νερό ἅλας. Τῆ συνταγὴ τοῦ βαμμάματος μᾶς τὴν ἔλεγε ὁ μπακάλης πού ἀγοράζαμε τὴ μπογιά. Ἄμα περνοῦσε κανένας τὴν ὥρα πού βάφαμε τοῦλμε (τοῦ λέγαμε) «σκόρδα ἔχει» γιὰ νὰ μὴν μᾶς τὸ «ματιάση» (βασκάνη)· ὅταν βάφονται καλά χαρμόμασαν (πρὸς: «Μάσιαλα καὶ τοῦλγα (τὸ ἔλεγα) φῖτσι του (φτύσε του)»).

γ'. Π λ ε κ τ ι κ ἦ.

Δὲν πλέκαμε τίποτε μὲ βελόνες.

δ'. Κ ε ν τ η τ ι κ ἦ.

Κεντούσαμε μὲ τὸ χέρι τὰ ροῦχα πού βάζαμε ἡμεῖς οἱ γυναῖκες καὶ οἱ ἄντρες πού τὰ στολίζαμε μὲ χρωματιστὲς κλωστὲς καὶ γαϊτάνια πού τὰ ἀγοράζαμε καὶ τὰ ράβαμε στὸ κάτω μέρος· στὰ μανίκια καὶ μπροστὰ στὰ ροῦχα μᾶς. Κεντούσαμε καὶ στὸν ἀργαλειὸ σὲ ἄσπρα πανιά φεγγάρια, ἦλιους καὶ γλάστρες μὲ λουλούδια.

ε'. Κ ε ρ α μ ι κ ἦ.

Τὸ ταβάνι τοῦ σπιτιοῦ μᾶς ἀλείφομε μὲ χῶμα κόκκινο μ' ἓνα παρτάλι (παλιὸ ροῦχο). Τὰ ντουβάρια τὰ ἀλείφουμε μὲ μαρτύσιο κομπύσιο χῶμα· κάτω τὸ πάτωμα τοῦ ὄντα τὸ ἀλείφουμε κάθε γιορτὴ καὶ κάθε ὀκτὼ μὲ κόκκινο χῶμα πού βάζαμε καὶ βουνιά καὶ ψιλὰ ἀχεράκια.

Μὲ τὸ χῶμα κάναμε πνάκια (πιάτα), λαῖνες, τετζερέδες, κισῦπια καὶ πλετιά (πλίνθους). Εἶχαμε καλούπι πού ἔπαιρνε 10 πλετιά· ἔρριχναν πλετιά τρεῖς άτομα, ἓνας ἦταν στὸ καλούπι καὶ οἱ ἄλλοι ἔφρειαναν καὶ κουβαλοῦσαν τὴν λάσπη· ἔρριχναν τὴ μέρα ἀπὸ 1.000 — ἕως 1.500· τὸ μέγεθος τῶν ἦταν

20 × 30 τ. πόντοι· άλλα καλούπια ἦσαν μεγαλύτερα· τὰ ἔκαναν μὲ κόκκινο καμπύσιο χῶμα καὶ τὰ ἔψηναν σωρό. Κάναμε μὲ καμπύσιο χῶμα καὶ κερπίσιμα (πούβλα ἀψηρα) πού δὲν τὰ ψήναμε, ἀλλὰ τὰ ξηραίνομε ἰσπὸν ἥλιο· γιὰ νὰ μὴ σκαίξουν, βάζαμε μέσα στὴ λάσπη καὶ ἄχυρο. Τὰ κερπίσιμα πὰ κτίζαμε ψιλά στὰ ντουβάρια στὰ σπίτια μας καὶ γιὰ νὰ μὴν βρέχωνται τὰ ἀλείφταμε ἀπ' ἔξω μὲ ἄλλη λάσπη.

στ'. Μ ε τ α λ λ ο υ ρ γ ί α ι: Ἔχομε καὶ τὸ σιδερά μας πού εἶναι Κατοῦβαλος (Τουρκογύφτος)· μᾶς φτειάχνει ἀλέτρια, γινιά (ἰνιά), παλιτάδες, σκεπάργια (σκεπάριμα) πισολιοκόποι, κερκιά καὶ μπορεὶ νὰ ἐνώση καὶ σίδερα· Τὰ βράζει τὰ κτυπᾷ καὶ τὰ κολλᾷ. Τὸν παλιὸ καιρὸ ἔπαιρνε ἓνα κιλό καλαμπάκι (25 χιλιόγραμμα) ἢ μισὸ κιλό σιτάρι. Πρῶτα ἔπαιρνε τὸ μισὸ κιλό καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸν μισὸ καιρὸ καὶ τὸ ἄλλο μισὸ πιάωνταν ἀπὸ τὸ θεριστὴ μέχρι τὸν ἄλλο θεριστὴ (Ἰούλιο).

ζ'. Τὸ ράφιμο τὸ ἔκαναμε ἡμεῖς οἱ μᾶνες πού ράβαμε σκαμίσα, ντολαμάδες καὶ ὅτι ἄλλο χρειαζόμεστε στὴν οἰκογένεια. Οἱ ἄντρες μόνου κάνουν τὰ τσαρούχια (γιὰ τὰ πόδια ἀντὶ ὑποδήματα) ἀπὸ γουρνίσιο πετσὶ (δέρμα ἀκατέργαστο ἀπὸ χοῖρο).

η'. Ξ υ λ ο τ ε χ ν ί α. Ἄμα τυχαίναμε ἓνα ξύλο καλὸ γιὰ σκαρίδα ἀπὸ λεύκα ἢ σουτί (ἀγριοβελανιδιά) μὲ καμάδες (σφήνες) τὸ σχιζίσαμε στὴ μέση καὶ ἂν ἦταν καλὸ, ἴσο, βγάζαμε δυὸ σκαρίδες· τὸ ἀδειάζαμε μ' ἓνα στενὸ πεικούρι ἀπὸ μέσα καὶ τὸ λισιάζαμε μὲ τὴ σκεταριλιά (σκεπάρι). Κάναμε μιὰ σκαρίδα γιὰ ζυμωσιὰ (ζύωμα) καὶ μιὰ γιὰ νὰ πλύνωμε τὰ ροῦχα μας. Μὲ ξύλα φτειάναμε καὶ ἀλέτρια καὶ ὀργώναμε τὰ χωράφια μας ὅσα δὲν εἶναι πολὺ βαριά. Φτειάναμε καὶ γιὰ τὸ ἀμάξι μας ὅτι χρειαζόμεστε ἀπὸ καλὰ ξύλα. Ἄμα βρῖσκουμε ἓνα στρογγυλὸ ξύλο τὸ κόκτραμε 40 πόντους μακρὸς καὶ τὸ κουφαλιάζαμε μὲ ἀριδία καὶ τὸ ἀνοίγομε μὲ διάφορα ἄλλα ἐργαλεῖα σιδερένια πού μᾶς ἔφτειανε ὁ σιδεράς καὶ τὸ κάναμε στοῦμπο (χαβάνι)· μὲ ξύλο κάναμε καὶ τὸ στουμπόξυλο (χαβανόχερο).

Τὰς πληροφορίας ἔδωσαν: Τασούδη Φλωρένια ἐτῶν 50 Δ'. Τάξεως Δημ. Σχολ., Πουλιώκη Δέσποινα ἐτῶν 60 Δ'. Τάξεως Δημ. Σχολ., Ἰωαννίδης Ἰωάνν. ἐτῶν 50, ἀπόφοιτος Δημ. Σχολείου.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ — Α' Γ' ἐ ν ν η σ ι ς.

Π α ι δ ο π ο ι τ ῆ α: Ὅταν παντρευτοῦν τὸ παιδί ἀγόρι καὶ τὸ κορίτσι χαλεύουν νὰ κάνουν παιδί· ἔχουν κάψα (στεναχώρια) μέχρι νὰ κάνουν.

Ε ὑ χ ῆ: Θεὸς νὰ δώση σι, ἐννιά νὰ κάνης παιδί. Κεῖνες πού δὲν κάνουν παιδιά εἶναι πολὺ βασανισμένες· εἶναι κσουρλοῦδες (ἐλατωματικές). Παγαίνουν στὶς μπάμπες (γριές καὶ τσὴ τρίβει καὶ τσὴ ζσφαίνει) πηγαίνουν καὶ

στις κατζιβέλες (γύφτισες) και τση γιατρεύουν. "Αμα την έχει θυμό κάποιος αυτή που δεν γεννά, πιστεύει ότι τής έκανε μάγια και παγαίνει στις μπακλατζήδες (χαρτορίχτρες, αυτές που χαλούν τα μάγια) και τής τα βρισκίνουν και τα χαλούν. Τις αδύνατες τις παίζουν ματζούνι (φαγητό που αποτελείται από μέλι, βούτυρο και χαρδάρι - σινάπι)· κάθε πρωί τρώνε ένα κουτάλι. "Όταν είναι καινούριο φρεγγάρι και πιάσει παιδί θα είναι αγόρι· αυτό είναι παρατηρημένο στα ζώα.

Έ γ κ υ μ ο σ ύ ν η: Την έγκυο πη λέμε άγκαστραωμένη· ή γυναίκα καταλαβαίνει αν είναι άγκαστραωμένη άμα τής κοπούν τα έμμηνα. "Αμα ή άγκαστραωμένη έχει μεγάλη κοιλιά, θα κάνει αγόρι· όταν είναι πίσω γεμάτη θα κάνει κορίτσι. Τις γιορτές ή έγκυος δεν κάνει δουλειά· προ παντός δεν πιάνει ψαλίδι· προσέχει περισσότερο τη μέρα του "Αγίου Συμεών. Δεν κλέβουν, γιατί ό,τι κλέβουν, το βγάζει το παιδί σημάδι· το ξέρω και το παίρνω όταν τής δεν βγάζει το παιδί σημάδι.

Στήν κηδεία δεν πηγαίνει.

Τρώει ό,τι νάει, εκτός αν δεν το χανεύει.

Ευχές που λέμε στην άγκαστραωμένη: Καλή λευτεριά νάχης. "Ο Θεός να βοηθήση και να λευτερωθής. "Ο Θεός να σε δώση ένα παιδί (αγόρι).

Τ ο κ ε π ό ς κ α ι α ί μ ε τ' α υ τ ό ν ε ν έ ρ γ ρ ε ι α ι: "Όταν ή άγκαστραωμένη κοιλοπονει, κολούν τη μπάμπω (μαμμιά που είναι μέσα από το χωριό)· πολλές φορές κάνουν τη μαμμιά ή πεθερά και ή μητέρα της που παρενοχλούνται. "Η μπάμπω πιάνει από τα κολτούκια (μιασχάλες) την άγκαστραωμένη και τη κλερνά (γυρνά) μες στον όντα (δαμάτιο), ως να ρθή ή ώρα της να γεννήση· γεννά όρθια. "Η μπάμπω βγάζει το ζωνάρι (τη ζώνη) από την άγκαστραωμένη τής ξεπλέγει τις κόσιες (πλεξίδες)· αν δεν γίνεται το παιδί γρήγορα την βάζει και κάθεται σε δυό σανίδια με τα σκέλη ανοιχτά μες στη σαφίδα.

Γ έ ν ν η σ ι ς τ ο υ β ρ έ φ ο υ ς: "Όταν γεννηθή το βρέφος του κόφτουν τον άφολλό και το καθαρνάμε με ζεστό νερό μες τη σαφίδα με σαπούνι· ύστερα το βγάζουμε και το τυλίγουμε με τη μαντίλα άφου του ρίξουμε σε όλα τα μέρη λίγα έλαια φιλό· το έλαια το στομπίζουμε στο σοφρά με το μπουκάλι· ύστερα το θένομε στα ισάργανα, άφου πρώτα βάζουμε σκουμπιο (στάχτη από μαλλι που το καίμε στη φωτιά)· αυτό το κάνουμε μέχρι να πέση το άντεράκι από τον άφολλό. Το άκλουθο (άκλόλουθο) το πεισανίζουν (το κόφτουν κομμάτια) με το μπαλάτα του ρίχνουν και λίγη άνθράκα (κάρβουνα) και το παραχώνουν σε λάκκο (θάβουν). "Αν γεννηθή με μαντίλα τσίπα παίρνομε ένα κομμάτι και λίγο από το άκλουθο και κάνομε φάρμακο· κάνομε τρία χαπάκια και τα δίνομε σ' ένα που τον πιάνει σάρα (έπιληψία) για να γίνη καλά. "Όταν γεννήση ή λεχώνα (λεχώ) την παίρνουν και τη βάζουν να πλαγιάση στον κισέ (γωνιά) στον όντα (του σπιτιού), ψλά σε χορτάρια ξερά

πού έχουν ρίξει επάνω τσαυβά (σαουκί)· μετά τρεῖς μέρες πηγαίνει ἡ μπάμπω τὴν σηκώνει, τὴν πλένει καὶ καίει τὰ παλιά χορτάρια. Στὸν κιοσέ ἐκεί πού πλαγιάζει ἡ λεχώνα νταγιαντάμε (τοποθετοῦμε) μιτάρια (μίτους), τὴ ρόκα πού ἔχει επάνω κρεμμύδι ἢ σκόρδο γιὰ νὰ μὴ βασκαθῆ (ματιασῆ). Στὸ κεφάλι τοῦ παιδιοῦ βάζομε μιὰ δεκάρα τρυπημένη, ἓνα σκόρδο καὶ μιὰ χάντρα γιὰ νὰ μὴ βασκαθῆ. Ὅταν φτειάξωμε καὶ τὸ παιδί καὶ τὴ λεχώνα, κάνομε μιὰ μπογάτσα (ψωμί καλοζυμωμένο πού ψλά βάζομε καὶ σισάμι), βράζομε κι' ἓνα τετζερέ φασόλια, καλνᾶμε τὴ νούνα, τὴ μπάμπω καὶ ὄλους τοὺς συγγενεῖς καὶ κάνομε τῆς Παναγίας τὸ σινί (σοφρά, τραπέζι)· βάζομε σπὸ σοφρά τὰ φασόλια, τὴ μπογάτσα, ἄλατι, κρεμμύδια καὶ τρώμε ὄλοι μαζί. Δίνομε καὶ στὴ λεχώνα ἓνα κρεμμύδι καὶ ἓνα κομματά μπογάτσα γιὰ νὰ τὴν ἔρθη γάλα τὰ ἄλλα τὰ τρώμε ὄλοι οἱ καλοσημένοι. Πρὶν ἀρχίσομε νὰ τρώμε, θυμιάζομε μὲ θυμιάμα πάνω σὲ κεραμῖδια. Ὅλες οἱ γυναῖκες βράζουν ρύζι μὲ νερὸ ρέχουν λίγο σισαμόλαδο καὶ λίγο πιπέρ καὶ τὸ φέρουν στὴ λεχώνα καὶ τῆς λένε: «Νὰ σηκωθῆς καὶ τὸν κόρφο γεμάτο» δηλ. νὰ βγάξῃ πολὺ γάλα» καὶ χαρίζουν καὶ στὸ τσίπο (μικρὸ) ἓνα τσιρέκι (δραχμὴ ἢ ἄλλο τι). Ὅταν φτάσουν στὸ σπίτι τῆς λεχώνας κόβουν ἀπὸ τὸ ρούχο τους ἓνα κομματά γιὰ νὰ μὴν βασκάνουν τὸ τσίπο καὶ λένε: «Νά, νὰ δώσομε ἓνα ράμα (σχονί) στὸν τσίπο γιὰ νὰ μὴ βασκαθῆ», καὶ μετὰ τὸν καπνίζουν μὲ τὸ ρούχο αὐτὸ πού κόβουν. Τρεῖς μέρες, τὸν τσίπο τὸν βυζαίνει ἄλλη μάννα, παραμάννα, πού εἶναι ὅποια βγαίνει παιδί καὶ τὴν πρώτη μέρα τὸ δίνουν στὴ μάννα του. Καλνοῦν τὸν πατά καὶ διαβάζει εὐχές· ἔχουν ἓνα μπουκάλι νερὸ γεμάτο τὸ διαβάζει κι' αὐτὸ ὁ πατάς καὶ τὸ πλένει μ' αὐτὸ ἡ μητέρα του κάθε φορὰ πού θὰ τὸ κἀνῃ μπάνιο. Πρὶν βαφτιστῆ τὸ ἀγόρι τὸ λέμε τσίπο καὶ ἂν εἶναι κορίτσι τὸ λέμε τσίπα.

Ἡ λ ε χ ώ: Ἡ λεχώνα φυλάγεται 40 μέρες μετὰ πού θὰ γενήσῃ· γιὰ νὰ μὴ βασκαίνεται ἀπὸ μάτι βάζει γαλάζιες χάντρες σπὸ στήθος τῆς· τὸ σκόρδο τὸ περνοῦν στὴν κλωστή καὶ τὸ κρεμᾶ καὶ αὐτὸ σπὸ στήθος τῆς· σπὸν κιοσέ (γωνιά) σπὸ στρώμα (πού εἶναι χορταρένιο) πρὸς τὸ πσκέφαλο (προσκέφαλο) νταγιαντάμε (τοποθετοῦμε) μιτάρια, ρόκα καὶ κρεμμύδια γιὰ νὰ μὴ ἔλθουν τὰ κακὰ· γιὰ νὰ κυττάζουν τὰ μιτάρια νὰ μπερδεύουν σ' αὐτὰ καὶ νὰ μὴν πααίνουν καὶ βλέπουν τὴ λεχώνα, κάθε μέρα θυμιάζει καὶ τὸ θυμιατὸ τὸ ἀφήνει πίσω ἀπὸ τὴ θύρα τοῦ ὄντᾶ (δαμάτιο) πού μένει ἡ λεχώνα ἐπὶ 40 μέρες. Ἄμα γενηθῆ τὸ παιδί βάζομε κοντὰ σπὸ μπισοκ (κούνια) τὴν σκούπα μέχρι νὰ περάσουν 40 μέρες γιὰ νὰ μὴν παραγίνουν τὰ κακὰ σπὸ παιδί· νὰ σκοντάφτουν νὰ σκουπίζωνται καὶ νὰ φεύγουν. Ἐπὶ 40 μέρες κοντὰ στὴ λεχώνα μένει ἀνθρωπας· μόλις βραδιάσῃ καὶ ἀνάψουν οἱ λιχναῖοι (λίχνοι) κλείνει ἡ θύρα τοῦ σπιτιοῦ τῆς λεχώνας καὶ δὲν ἀνοίγει μόνον τὰ χαράματα· ἄμα μείνῃ κανένας σπιτικὸς ἔξω δὲν τοῦ ἀνοίγουν καὶ πηγαίνει σὲ διπλανὸ συγγενικὸ σπίτι καὶ πλαγιάζει (κοιμάται). Τῆς Παναγίας τὴ φυλλάδα (θρη-

σκευτικό βιβλίο που γράφει την ιστορία της Παναγίας) τη βάζουμε κάτω στο πσκέφαλο του μωρού· ἅμα ξέρεη ἢ λεχώνα γράμματα, μπορεῖ νὰ τὸ διαβάξη· μπορεῖ νὰ τὸ διαβάση καὶ κανένας ἄλλος. "Όταν βγαίξη ἔξω ἢ λεχώνα περνᾷ μιὰ χαλκίδα ἢ κλειδί στοὺς ζουνάρ της. "Άμα παγαίνει στοὺς νερὸ κατεβάζει τὴ μαντίλα στοὺς πρόσωπο γιὰ νὰ μὴ φραίνεται καὶ δὲν μιλάει σὲ κανένα οὔτε σὲ γυναῖκα οὔτε σὲ κατὴ (ἄνδρα). "Άν βρεθοῦν στοὺς δρόμο δυὸ λεχῶνες πρέπει νὰ συναλλάξουν βελόνια: «Σὲ δίνω τὸ δικό μου νὰ μ' δώσης τὸ δικό σου»· ἅμα ἔχουν καλὴ καρδιά καὶ συναντηθοῦν εἶναι σὲ καλὸ πάντως, ἂν δὲν συναλλάξουν, παθαίνουν τὰ παιδιά καὶ βγαίνουν σπειριά· ἀρμενιάζεται (τὸ βρῖσκει κακιὰ ὥρα) καὶ μπορεῖ καὶ νὰ πωθάνη. Τρεῖς μέρες πλαγιάζει ἢ λεχώνα καὶ μετὰ τὴ σηκώνει ἢ μπάμπω (μαμμη). "Άμα δὲ βγαίνει γάλα βρῖσάνει τῆς Παναγιάς τὸ γάλα· που εἶναι χορτάρι καὶ τὸ ἔχουν φέρεῖ ἀπὸ τὸ χαϊζυλάκι = "Άγιους Τόπους, καὶ τὸ σηκώνει ἀπάνω της 40 μέρες· ἅμα φάη κρεμμύδι, κατεβάζει γάλα, παγαίνει στὴ μπάμπω καὶ τὴ γητεύει γιὰ νὰ ἔλθῃ τὸ γάλα. "Όταν σταματήσῃ τὸ γάλα τὴ βάσκοναν· πρῶτ. «μαρὴ χάθηκε τὸ γάλα της»· ἂν δὲν ἔλθῃ σὲ 40 μέρες δὲν ἔρχεται πιά. «Θὰ πάω νὰ σαραντίσω σήμερα» ἔπλυνε τὰ κλίμα μου (ροῦχα μου) γιὰτὶ θὰ σαραντίσω».

Πλύνεται ἢ ἴδια κολιμπάει καὶ τὸ παιδί στὴ σκαρίδα μέσα καὶ ὕστερα πηγαίνει στὴν ἐκκλησία γιὰ νὰ σαραντίσῃ. Στὴν ἐκκλησία μένει ἀπ' ἔξω καὶ ὁ παπὰς ἀπὸ μέσα τῆς διαβάζει· ὕστερα παίρνει ὁ παπὰς τὸ παιδί καὶ τὸ πααίνει στὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἢ τῆς Παναγίας ἂν εἶναι ἀγόρι ἢ κορίτσι καὶ τὸ ἀφήνει καταγῆς. Πηγαίνει ἢ μητέρα κάνει τρεῖς μετάνοιες ἔμπρὸς στὴν εἰκόνα καὶ παίρνει τὸ κζάνι της (παιδί) καὶ γυρίζει στοὺς σπίτι.

Τὸ β ρ ε φ ο ς: Τὸ κζάνι τὸ βυγάνει ἢ βυζάχτρα τρεῖς μέρες· πρῶτ. φορτώθηκα τὸ μπρεσίκι (κούνια) καὶ θὰ πάω νὰ βυζάξω τὸ κζάνι. "Όστερα τὸ βυζάνει ἢ μάννα. "Αρχίζει νὰ τὸ βυζάνη Δευτέρα, Τετάρτη ἢ Παρασκευή. Γιὰ νὰ μὴν κλαίῃ ποῦ δένουν ἰσ' ἓνα παρτάλι γλυκὸ καὶ τοῦ τὸ δίνουν καὶ τὸ βυζαίνει. Τροφὴ ἄλλη δὲν τρώει μόνο ὅταν μεγαλώσῃ καὶ παίρνει τὸ κουτάλι μόνο του τρώει ὅτι τρώμε καὶ μεῖς πρὸ παντὸς ποροπὰ μὲ γάλα. Τὸ κζάνι τὸ ἀπκρόβομε ὅταν χρονίσῃ (σταματοῦν νὰ τὸ βυζαίνουν), ἅμα βγοῦν τὰ πεπόνια, καρποσίζια, σπαφύλια κ.λ. Τὶς πρῶτες τρεῖς μέρες τὸ κζάνι τὸ ἔχει κοντὰ της ἢ μητέρα καὶ μετὰ τὸ βάζει ἰσὸ μπρεσίκι (κούνια) τοῦ βάζουμε τὰ κολόπανα (ρουχαλάκια του) καὶ τὸ ναναρίζουμε: «Πᾶνε κομηθη, ἄ, ἄ, ἄ' ἔλα νὰ πάρης ὕπνε τὸ κζάνι νὰ τὸ πᾶς σὺν Ἄγᾶ νὰ τοῦ δώσῃ γκογκόλια (καραμέλες) ἄ, ἄ, ἄ, τὸ παιδί μου.

"Άμα γελᾷ στοὺς ὕπνο του τὸ κζάνι θλέπει "Άγγελοι, ἅμα κλαίει πονᾷ κόπου. Μετὰ ἀπὸ τρεῖς μέρες ποῦ θὰ γεννηθῇ κάνουν τῆς Παναγιάς τὸ σινὶ (τραπέζι)· μαζενόνται ἢ κούνα, ἢ μπάμπω, οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ γειτόνισσες καὶ τρῶνε φραουλάδα καὶ μπουγάτσα. Θυμιαπίζουν πρῶτα καὶ ὕστερα ἢ μπά-

μπω κάνει τρεῖς μετάνοιες, τσακίζει τὴ μπουγάτσα τὴ σηκώνει ψλά για νὰ γίνη ψλό τὸ κζάνι βάζουν καὶ φαγητὸ καὶ τρῶνε ὅλοι μαζί. Εὐχονται ὅλοι: «Νὰ ζήση. Νὰ εἶναι ἄξιο. Καλὸ τυχερὸ νὰ ἔχη. Μέρησ καὶ χρόνια νὰ ἔχη». *Αμα σηκωθοῦν ἀπὸ τὸ τραπέζι πετοῦν στὸ κζάνι μέσα σ' ἕνα ποτήρι δραχμῆς. Τὴ μοῖρα του τὸ κζάνι τὴ γράφει τότε πού γεννιέται· μπορεῖ νὰ τοῦ κρεμάσωμε ἕνα φλουρί για νὰ εἶναι καλὴ ἡ τύχη του. *Οταν τὸ κζάνι κλαίει πολὺ βασκαίθηκε τὸ πηγαίνομε καὶ τὸ διαβάζει ὁ παπᾶς, τὸ γητεύομε, τὸ καπνίζομε μὲ χορταράκι κ.λ.λ. ματιάζεται σάντοτε. *Αμα εἶναι ἄρρωστο, καχεχτικό τὸ κζάνι τὸ κολιμπάμε στὸ ρέμα ἢ γκιόλα (μεγάλῃ γούρνα, λάκκος γεμάτος νερό) πρεῖς φορὲς γυμνὸ καὶ ἀφήνομε τὰ ροῦχα του νὰ τὰ πάρη ἢ βροχή, τὸ νερό· κάνομε καὶ τάματα σποῦς Ἀγίους ἀρνὶ ἢ πίστετε ἄλλο. Ἀρρώστεις πού κάνουν τὸ κζάνι νὰ κλαίη.

1.— Τὸ κρύωμα πού περνᾶ μὲ τριήμερο καὶ μὲ καφκιά (βεμπούζες).

2.— Τὸ βάσκαμα πού περνᾶ μὲ γήρεμα, διάβασμα κ.λ.

3.— Τὰ πρισκάρια (σπειριά) πού τοὺς βάζομε προζύμι μὲ λάδι, λουκούμι ἢ βότανο καὶ σκᾶνε καὶ κρέγουν οἱ ἀκαθαρσίες καὶ γίνονται καλά.

Ὁ δ ο ν τ ο φ υ ἷ α : *Οταν τὸ κζάνι παίρνει νὰ βγάλῃ δόντια (7ος, 8ος μῆνας) βράζομε καλαμπόκια καὶ τὰ μοιράζομε στοὺς γετόνους για νὰ βγοῦν ὀγλήγορα (ἀμέσως) τὰ δόντια καὶ χωρὶς πόνους. *Οποῖος τὸ δεῖ πρῶτος πού ἔχει δόντια τοῦ παίρνει πακάμισο ἢ φουστάνι ἂν εἶναι ἀγόρι ἢ κορίτσι.

Β ά π τ ι σ μ α : Τὸν ἀνώδοχο τὸν λέμε νοῦνο πού εἶναι ὁ κομπάρος πού μᾶς στεφανώνει· αὐτὸς μᾶς βαφτίζει καὶ τὰ κζάνια μας· τὰ βαφτίζει ὄλα· τὸν ὀρωτάμε καὶ ἂν δὲν θέλῃ νὰ τὸ βαφτίσῃ πηγαίνομε σ' ἄλλον ὅποιον θέλομε· ὁ νοῦνος (κομπάρος) ὅμως τὸ ἔχει μεγάλη προσβολὴ νὰ μὴ βαφτίσῃ ὄλα τὰ παιδιά μας. Τὸ κζάνι πού πρὶν τὸ βαφτίσωμε τὸ λέμε ποῖπο τὸ βαφτίζομε ὅποτε θέλομε· γρήγορα ἀκόμη καὶ πρὶν σαραντίση. Τὸ βαφτίζομε κανονικᾶ μέρα Κυριακῆ· ἀπὸ τὴν Παρασκευὴ ξημερώνοντας παγαίνει ὁ πατέρας τοῦ παιδιοῦ πού θὰ βαφτίσῃ μὲ τριῶν λογιῶν φαγητὰ καὶ μιὰ μπουγάτσα μὲ κρασί στὸ σπῆτι τοῦ νοῦνου (κομπάρου)· τοῦ φιλάει τὸ χέρι καὶ κάθεται· καλεῖ τὸν νοῦνο καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους καὶ τρῶνε ὄλοι μαζί αὐτὰ πού εἶχε φέρει· αὐτὸ τὸ λέμε σινί· ἔτσι μαθαίνει ὁ νοῦνος ὅτι τὴν Κυριακῆ θὰ βαφτίσῃ.

Τ έ λ ε σ ι ς τ ο ὕ β α π τ ῖ σ μ α τ ο ς : Τὴν Κυριακῆ τὸ πρῶτὸ ὁ νοῦνος παίρνει τὰ μπαξίσια (δῶρα) του καὶ τὰ πηγαίνει στὴν ἐκκλησιά καὶ τὰ ἀφήνει στὸ σπασίδι κοντὰ στὸ Δεσποτικό. Ἡ νοῦνα ἐτοιμάζει ζεστὸ νερό για τὴ βάφτιση καὶ τὸ φέρνει στὴν ἐκκλησιά. *Οταν ἀπολύκη (τελειώση) ἡ ἐκκλησιά παίρνει τὸ κζάνι ἢ μπάμπω (μαμμὴ) ἀπὸ τὸ σπῆτι τῆς μητέρας καὶ ἡ νοῦνα τὸ ζεστὸ νερό μὲ μιὰ πουνάλα καὶ τὰ φέρνουν στὴν ἐκκλησιά· ὁ νοῦνος

περιμένει έξω από την εκκλησιά και ούτε τσιγάρο, ούτε καφέ, ούτε τίποτε τρώει ή πίνει μέχρι να βαφτίση. Παίρνει το κζάνι από τη μπάμπω όποιος το βαφτίση ο νοῦνος ή ή νοῦνα· τὸ νερό και ὁ παπὰς περιμένουν ἔτοιμα· πηγαίνει κοντὰ στήν κολυμπήθρα και στήν κατάλληλη ὥρα λέει τὸ ὄνομα πού εἶναι κρυφὸ και δὲν τὸ ξέρει κανεὶς μόνο αὐτὸς πού τὸ βαφτίζει, δίνει δηλ. ὅποιο ὄνομα θέλει. Ὅσα παιδιά εἶναι ἐκεῖ κοντὰ μόλις ἀκούσουν τὸ ὄνομα τρέχουν στὸ σπίτι και τὸ λένε στὴ μητέρα, και αὐτὴ χαρούμενη τοὺς δίνει καραμέλες και δραχμές.

Ὁ νοῦνος (κουμπάρος) λαδώνει τὰ χέρια του και λαδώνει τὸ μαρό· τὸ παίρνει ὁ παπὰς και τὸ νταλτάει (βουτάει) τρεῖς φορές σταυρωτὰ στήν κολυμπήθρα και τοῦ κόβει τὰ μαλλιά σὲ τέσσερεις μεριές σταυρωτὰ· ἡ νοῦνα ή ὁ παράνομος δίνει σ' αὐτοὺς πού βρίσκονται στὴ βάφτιση μαρτυρικά, πού εἶναι καρύδια, μαντέμια (ἀμύγδαλα) και ζαχάρια (καραμέλες)· ὅσοι εἶναι κοντὰ στήν νοῦνα — ἂν βαφτίξη ὁ νοῦνος — τὴ σηκώνουν και τῆς λένε : τάξε· και αὐτὴ τοὺς δίνει δραχμές· τὸ ἴδιο παθαίνει και ὁ νοῦνος, ἂν βαφτίξη ἡ νοῦνα. Ὅταν τελειώσουν, λαδώνουν στήν κολυμπήθρα τὸ λαδοπάνι, πηλίζουν τὸ κζάνι, τοῦ φοροῦν και ἄλλα ρούχα, τὸ παίρνει ὁ νοῦνος στήν ἀγκυλιά του, τοῦ κρεμάει και τὰ δῶρα του, τοῦ κρεμοῦν και αὐτουνοῦ τὰ δῶρα πού τοῦ χάρισαν οἱ γονεῖς τοῦ παιδιοῦ και μαζί μὲ τὸν παπὰ και ἄλλους συγγενεῖς παγαίνουν στὸ σπίτι γιὰ νὰ δώσουν τὸ παιδι στὴ μητέρα του.

Βάζουν στὸ σπίτι ἕνα σίδερο, ἂν δὲν ἔχουν τὸ γνὶ (ὑνὶ) ἀπὸ τὸ ἀλέτρι, τὸ πατεῖ ἡ μητέρα, φιλεῖ τὸ χέρι τοῦ νοῦνου και παίρνει τὸ παιδι στήν ἀγκυλιά της και τὸ πααίνει στὸ πεσίκι (κούνια) του· κοντὰ του βάζουν και τὰ δῶρα πρὶν πάρη τὸ παιδι ἀπὸ τὸν νοῦνα, κάνει τρεῖς μετάνοιες και ὕστερα ἀκουμπᾷ γιὰ λίγο τὸ παιδι στὸ γιοῦκο (σωρὸς ἀπὸ ρούχα), γιὰ νὰ γίνη τόσο μεγάλος, νὰ τρανέψη. Ὅστερα κάθονται ὅλοι, τρῶνε και πίνουν.

Και τὰ παιδιά τοῦ νοῦνου ξεκαλοουθοῦν νὰ βαφτίσουν τὰ παιδιά τοῦ παιδιοῦ πού βάφτισε ὁ πατέρας τους. Στὸ νοῦνο εὐχονται: Νὰ χαίρεσαι τὸ χαῖρι σου (τὸ καλό σου).

Ἄν εἶναι ἔτοιμοθάνατο τὸ παιδι και δὲν εἶναι παπὰς ὁ νοῦνος ή ή νοῦνα, παίρνουν ἀπὸ τὴν καντήλα τῆς ἐκκλησίας ή και τοῦ σπιτιοῦ, λάδι, τὸ λαδώνουν και τοῦ λένε τὸ ὄνομα· ἂν δὲν εἶναι νοῦνος ή νοῦνα, τὸ βαφτίζει κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ὅποιος εἶναι τὴν ὥρα ἐκεῖνη ἐκεῖ. Τὰ ἀβάφτιστα κζάνια γίνονται στοιχειὰ (Καϊλικαντζαραῖοι) πού σὲ σκιάζουν (σὲ τρομάζουν) και σοῦ παίρνουν τὸ νοῦ και φιλάς (μένεις) ἔτσι.

Β'. Γάμος, ἀ' Γενικά. Και τὸ κορίτσι και τὸ παιδι (ἀγόρι) δὲν ἔχουν δική τους γνώμη γιὰ νὰ ἐκλέξουν μόνοι τους τὸν σύντροφον και ἀκολουθοῦν τὴ

γνώμη και τις συμβουλές του πατέρα· ούτε κουβεντιάζουν, ούτε έχουν αγάπη αυτοί που παντρεύονται. Τη νύφ (νύφη) ή το γαμπρό τους διαλέγουν οι γονείς· προσπαθούν να παντρέψουν τα παιδιά τους, χωρίς να τους δώσουν τίποτε και γυρεύουν και πληρωμή. Παίρνουν γαμπρό ή νύφ' χωρίς να ενδιαφέρονται πολύ για το χαρακτήρα τους.

β' Π ρ ο ξ ε ν ε ι ά. Αυτόν που στέλνουμε για προξενειά, πρέπει να είναι ξμπιστος και συγγενής· ο προξενητής παγαίνει συνήθως από το σπίτι του γαμπρού στο σπίτι του κοριτσιού· κάθεται κοντά στο τζάκι, αφού πρώτα χαιρετήσει· για να τον πάρουν χαμπάρι, που παγαίνει για προξενειά, παίρνει τη μασιά και άνακατώνει τη στάχτη στο τζάκι και έτσι καταλαβαίνουν πως ήλθε για προξενειά. Ο προξενητής λέει στον πατέρα της κόρης: «Έχεις χαιρετισμούς από τον ... (τάδε)... (λέει το όνομα του πατέρα του γαμπρού)· αυτός σάς αγάπησε και θέλει να συμπεθεριάσετε· (το κορίτσι έφυγε μόλις ήμπαينه ο προξενητής γιατί τόπαιρνε χαμπάρι). Συνήθως, με την πρώτη φορά δεν έδιναν τη συγκατάθεσή τους, για να μη δώσουν την έντύπωση πως θέλουν παντρεία (πως ψοφούν για γαμπρό).

Άπαντούσε: «Αυτό θα το σκεφτούμε και θα σάς άπαντήσαμε». Άμα δεν ήθελαν να το δώσουν, άπαντούσαν: «Δεν τόχομε άκόμη για δόσιμο. Είναι μικρή άκόμη. Δεν έχει προΐκα κλπ.». Ξαναπάγαινε ο προξενητής, τον δέχονταν και άρχιζαν τα προξενειά, τα παιζιρέματα, άπως τα λέμε. Πρώτα έλεγαν, πόσα θα δώση ο γαμπρός στον μπαμπά (πεθερό) της νύφς· ή πληρωμή ήταν από 15 χαιριά (χιλιάρικα) και κάτω· άγόραζε δηλ. τη νύφ από τον πατέρα της. Άν ήταν πολλά τα λεπτά που έδινε ο γαμπρός, ο πεθερός άπαντούσε: Συμφωνώ.

Μα και ο γαμπρός είχε άπαιτήσεις· ζητούσε να μάθη τί δώρα θα άνη ή νύφ στους συγγενείς του γαμπρού· ήταν δε αυτά: Πουκάμισα γυραμένα στον άργαλειό, ποδιές, πετσέτες κλπ. Συμφωνούσαν. Για να είναι σίγουρη ή άρραβώνα, άλλαζαν σημάδια (πειστήρια)· ο γαμπρός έστελνε χρυσαφικά, σκουλαρίκια, πεντόλιφες και άσημοζουνάρι (άσημένα ζώνη). Η νύφ έστελνε ένα δαχτυλίδ και φούντες από βασιλικό, που είχε δέσει σε κάθε μι ά τρυπημένη δεκάρα· στη φούντα του γαμπρού έβαζε συνήθως φλουρί. (Πρώτ. του γαμπρού, ή φούντα πρέπει να είναι καλή)· όλα αυτά τα βάζαμε σ' ένα μαντήλι άσπρο με σάρι, κουφέτα και σταφίδα. Τα έπαιρνε ο προξενητής και τα έφερε στο σπίτι του γαμπρού. Όταν έφυγε από το σπίτι της νύφς, έριχναν μι ά τουφεκιά και όταν έφτανε στο σπίτι του γαμπρού δυο τουφεκιές· τις τουφεκιές τις ρίχναμε για να γνωρίσουν οι χωριανοί ότι ο τάδε άρραβωνιάστηκε με την τάδε και έπομένως να μην πάη άλλος για προξενειά.

Ο προξενητής μπαίνει στο σπίτι του γαμπρού, δίνει τα σημάδια και τα

προσκυνᾶνε πρεῖς πρωτοστέφανες· τὰ σταυρώνουν μπροστά στο στήθος τους και δίνουν τὴν εὐχὴ τους: Νὰ εἶναι πρωτοστέφανοι (οἱ ἀρραβωνιασμένοι)· ἀμέσως στέλνουν δυὸ δικούς τους ἀνθρώπους στοὺς συγγενεῖς μὲ ἓνα μπουκάλι οἶζο ἢ κρασί και τοὺς καλοῦν ἔτσι νὰ μαζευτοῦν στὶς φοῦντες τοῦ παιδιοῦ τους. Ὅταν μαζευτοῦν ὅλοι, τότε ὁ προξενητὴς ἀνοίγει τὰ σημάδια και ὅλοι οἱ καλεσμένοι ρίχνουν λεπτὰ μέσα· τὰ λεπτὰ αὐτὰ τὰ παίρνει ὁ προξενητὴς και ἀκόμη ἓνα ζευγάρι παπούτσια· κάθε καλεσμένος, ὅταν ρίξη τὰ λεπτὰ του, παίρνει σταφίδα, κουφέτα και μιὰ φοῦντα, και τὴ βάζει στο δεξί του αὐτὶ και μετὰ ἀρχίζει τὸ φαγοπότι μὲ τὶς εὐχές: «Νὰ ζήσουν, νὰ γεράσουν, νὰ χαροῦμε τὶς χαρὲς τους. Και στὰ λάδια τους» (γεννήσια τους). «Ἄξια νὰ εἶναι, νὰ πὰ χαροῦμαστε. Ὁμόνοια και ἀγάπη νὰ τοὺς δώση ὁ Θεός». Ὅταν τελειώσουν, φεύγει καθ' ἓνας στο σπίτι του και πελειώνει ἢ προξενεῖα στο σπίτι τοῦ γαμπροῦ.

Τὴν ἐπομένη Κυριακὴ θὰ πᾶνε στοὺς ἀρραβῶνες στο σπίτι τῆς νύφης. Ὁ γαμπρὸς καλνᾶει ὅλους τοὺς στενοὺς συγγενεῖς και παγαίνουν στο σπίτι τῆς νύφης γιὰ ἐπίσημες ἀρραβῶνες· ὅταν φτάσουν, βγαίνει ἢ νύφ (ποὺ δὲν ξέρει ἀκόμη τὸ γαμπρὸ, ἴσταν εἶναι ἀπὸ ξένο χωριὸ) και ὑποδέχεται τὸν πεθερὸ, τὴν πεθερὰ και τοὺς συγγενεῖς· τὸ γαμπρὸ ὄχι. Αὐτὰ γίνονται τὸ Σάββατο τὸ βράδυ πρὸς τὴν Κυριακὴ· ὅλη τὴ νύχτα γίνεται γλέντι ὑποχρεωτικά· ἔχουν καλέσει και τραγουδιστὴ και τραγουδᾶ τραγούδια τ' ἀρραβῶνα, μπορεῖ δὲ και ὄργανα:

Δυὸ βασιλιάδες μάλωναν γιὰ νὰ συμπεθεριάσουν,

και τώρα συμπεθερίασαν, κάθονται, πρῶν και πίνουν κλπ.

Ὅταν ξημερώση ἢ Κυριακὴ, βγαίνουν ὅλοι ἔξω στὴν αὐλὴ και μπαίνουν στὴ γραμμὴ. Πρῶτος εἶναι ὁ πατέρας τῆς νύφης, τοῦ γαμπροῦ, ὁ νοῦνος και οἱ στενοὶ συγγενεῖς τῶν ἀρραβωνιασμένων· τελευταῖος στὴ σειρά μένει ὁ γαμπρὸς. Περνᾶ ἢ νύφ· τοὺς κερνᾶ κρασί, τοὺς χαριετᾶ (φιλεῖ τὸ χέρι), τοὺς δωρίζει ἀπὸ ἓνα δῶρο και κάθε ἓνας τῆς δωρίζει λεπτὰ. Τοῦ πεθεροῦ τὸ δῶρο εἶναι πικάνισο και τῶν ἄλλων ἀνάλογα. Ὅταν φτάση στὸν γαμπρὸ, ποὺ εἶναι τελευταῖος, τὸν κερνάει κρασί. Αὐτὸς παίρνει τὸ κρασί με τὸ ἀριστερὸ του χέρι με τὸ δεξί του χτυπᾶ τὴ νύφ στὴν πλάτη με τὴ γροθιά του δυνατὰ, ὅπως εἶναι συνηθισμένη γιὰ νὰ τὸν φοβάται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ. Πίσω ὅμως ἀπὸ τὸν γαμπρὸ σταματᾶ ὁ ἀδερφὸς τῆς νύφης και ἂν δὲν ἔχη ἀδερφὸ, ὁ ἐξάδερφος και τὴν ὥρα ποὺ ὁ γαμπρὸς χτυπᾶ τὴ νύφ και ὁ ἀδερφὸς χτυπᾶ δυνατὰ τὸν γαμπρὸ στο σῆρο, ἴσταν νὰ τοῦ λέει: «Και σὺ δέρνεις τὴ νύφ' μὰ κι ἐμεῖς ἐδῶ εἴμαστε».

Ὅταν τελειώσουν, ὅλη ἢ παρέα τοῦ γαμπροῦ ξεκινᾶ γιὰ νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς νύφης· ὅταν φτάσουν στὴν αὐλόπορτα, ἓνας συγγενὴς τῆς νύφης ἀρπάζει τὸ σακκάκι τοῦ γαμπροῦ και τὸ παγαίνει μέσα στο σπίτι τῆς

νύφης γὰ νὰ γυρίση ὁ γαμπρὸς τὴν ἐπομένη καὶ νὰ γνωρίση τὴ νύφη.
Ἐδῶ τελειώνει ἡ ἀρραβώνα.

γ') Ἐθιμα πρὸ τῆς τελετῆς τοῦ γάμου. Μιὰ Κυριακὴ μπροστὰ ἀπὸ τὴν Κυριακὴ τοῦ γάμου, παγαίνει ὁ πατέρας τοῦ γαμπροῦ στὸ σπίτι τῆς νύφης καὶ κουβεντιάζουν πῶς θὰ γίνη ὁ γάμος μαζί με τὸν πατέρα τῆς νύφης· μαζί του παίρνει καὶ μιὰ μπουγάτσα (στρογγυλο ψωμί με σισάμι)· πρὶν ἀρχίσουν τὴν κουβέντα οἱ ἑνὸς πατεράδες (πεθεροὶ) βάζει ὁ πατέρας τοῦ γαμπροῦ τὴ μπουγάτσα ἐπάνω στὸ ιστόμα ἐνὸς μπουκαλιοῦ καὶ τὴν χτυπᾷ δυνατὰ νὰ σπάσῃ στὰ δυό· (πρὸτ. Πάει σπάκισε τὴ μπουγάτσα)· σ' ὅποιον πάει περισσότερὴ σημαίνει ὅτι γέλασε τὸν ἄλλο καὶ ἕστερα κουβεντιάζουν καὶ τρῶνε μπουγάτσα καὶ φαγητὸ καὶ πίνουν κρασί. Γυρίζει ὁ πατέρας τοῦ γαμπροῦ στὸ σπίτι καὶ ἀρχίζουν πῆς ἐτοιμασίες ἀπὸ τὴν Τετάρτη· σὲ χερσὸν κόβουν τὰ πληγούρια. Τὴν Πέμπτη κάνουν τὸ προζύμι καὶ στέλνει ὁ γαμπρὸς στὴ νύφ ἕνα καθρέπτη μεγάλο, μιὰ σκουῦπα καὶ ἕνα κοντὶ στρογγυλο τὴν κνιά (μπογιὰ κίτρινη) καὶ μιὰ ξυλόφουρτα (φρούτα ἀπὸ βασιλικὸ) ποὺ βάζει μέσα καὶ ἕνα καθρεφτάκι μικρό. Ὁ γαμπρὸς ἀπὸ πολλὰς μέρες μπροστὰ βρῖσκει τὰ ὄργανα (ὄργανοπαίχτες) ποὺ τὰ πληρώνει καὶ ἔρχονται ἀπὸ τὸ Σάββατο τὸ θράδυ. Τὴν Παρασκευὴ ὁ γαμπρὸς στέλνει δυὸ ἄτομα με κρασί καὶ οὔζο νὰ καλέσουν ὅλο τὸ χωριὸ (χωριανούς) στὸ γάμο· ἔρχονται σὲ κάθε σπίτι, δίνουν τὰ μπουκάλια καὶ πίνουν κρασί ἢ οὔζο ὅτι θέλει καθ' ἕνας καὶ τοὺς καινοῦν με αὐτὸ τὸν τρόπο στὸ γάμο.

Τελετὴ τοῦ γάμου: Τὸ Σάββατο θράδυ πρὸς τὴν Κυριακὴ στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ φτειάνουν τὸ μπαϊράκι ἢ φιλάμπουρο με αὐτὸν τὸν τρόπο: Μικρὰ καλαμπόκια τὰ τρυποῦν καὶ τὰ περνοῦν σ' ἕνα σκοινὶ (σπάγγο), τὰ δένουν σ' ἕνα κοντὸ ξύλο· κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο δένουν καὶ σταφίδες· στὸ ξύλο αὐτὸ κρεμοῦν μαντίλια, πετσέτες κ.λ. Τὸ παίρνει ὁ μπαριαχτάρης (ἕνας γερὸς χορευτάρης) καὶ τὸ χορεύει με τραγούδια καὶ τὰ ὄργανα· χορεύει με ὅλους τοὺς καινομένους ὑποχρεωτικὰ, γιὰ αὐτὸ διαλέγουν τὸν πιὸ γερὸ (δυνατὸ) ποὺ πρέπει νὰ εἶναι ἐλεύτερος (ἀνάπαικτος)· χορεύει μέχρι νὰ κουραστῆ καὶ νὰ πέσῃ κάτω, ὅποτε τὸν κοροῦδεοῦν οἱ ἄλλοι· γιὰ αὐτὸ βάζει τὰ δυνατὰ του.

Τὸ πρῶτὴ τῆς Κυριακῆς ἐτοιμάζουν τὴ βουιδάμαξα· βάζουν γυριστὲς βέργες ψλὰ ἕνα πανὶ γυριστὸ καὶ ἀπὸ πάνω μιὰ ψάθα γυριστὴ· τὸ ἀμάξι αὐτὸ τὸ λέμε ἀραμπά. Σ' αὐτὸ ζέφουν βόδια ἢ βουβάλες καὶ ξεκινοῦν γιὰ τὸ σπίτι τῆς νύφης· μπροστὰ παγαίνουν τὰ ὄργανα ὁ μπαριαχτάρης ποὺ μαζί με ἄλλους φωνάζουν σὰν δαίμονιασμένοι ἰ. ἰ. ἰ. χού. Φτάνουν στὸ σπίτι τῆς νύφης μπαίνουν μέσα καὶ ἀρχίζει τὸ φαγοπότι. Ἡ νύφ ἀπὸ τὴν Παρασκευὴ τὸ ἀπόγευμα σκαλώνει (κρεμᾷ) ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι ἐπάνω σὲ σκοινιά ὅλη τῆς τὴν προίκα καὶ οἱ χωριανοὶ μαζεύονται καὶ τὴν βλέπουν· αὐτὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ

κλίμα, πιεστέες, πικαμίσες, παπούτσια κ.λ. Τὸ Σάββατο μαζεύει τὴν προίκα μέσα σὲ σεντούκια τὴ νύχτα βάζει στὰ χέρια τῆς κνὰ (μπογιὰ κίτρινη) καὶ στὰ νύχια τῆς μαζεύονται οἱ φίλες καὶ χορεύουν καὶ τραγουδοῦν τὴν τελευταία βραδιά στὸ σπίτι τοῦ γονιοῦ τῆς. Τὴν Κυριακὴ τὸ πρωὶ στολίζουν τὴν νύφ' μαζεύονται οἱ νεόνυμφες καὶ τὴ στολίζουν ἀλλάζουν τὴ νύφ μετὸ τραγούδι:

Στοὺς κάμπους ρίχνεται βροχὴ
καὶ στὰ βουνὰ χαλάζι
καὶ στῆς... (λένε πῶνομα τῆς νύφης) τὴν αὐλὴ
ρίχνει μαργαριτάρι κ.λ.

Τὴν νύουν ρούχα γιὰ πρώτη φορὰ ἄσπρο πικαμισο κεντημένο μετὰ γαϊτάνια, ντουλιμαῖ καὶ ἄσπρη μαντίλα στὸ κεφάλι χαμιλά (χαμηλά) γιὰ νὰ μὴ βλέπει καλά τὰ χέρια εἶναι μπροστὰ σταυρωμένα καὶ ἔχει ὕψος σοβαρὸ (δὲν γελάει). Ὡστόσο φτάνει καὶ ὁ γαμπρὸς καὶ πρῶνε καὶ πίνουν ὄλοι καὶ τραγουδοῦν τὸ τραγούδι:

Κώστας τὸ Μάη γεννήθηκε
τὸ Μάη χαρὰ θὰ κάνη
τὸ Μάη ἦρθαν τὸν ἔγραψαν
καὶ στὸ σφερέρ (ἐπιστρέψουσι) νὰ πάη.

- Τὴ μάννα που παρὰγγεῖνε τὴ μάννα του παραγγέλλει
- Καλὰ μάννα τὴ νύφ σου καλὰ νὰ τὴν κυττάξῃς
ἄρνι νὰ σφάζῃς τὸ πρωὶ ἄρνι τὸ μεσημέρι
κι ὄντα δειπνᾷ ὁ Κωσταντῆς καιρὺδι μετὸ μέλι.
Καὶ κείνη ἢ σκυλλὰ πεθερὰ; Ἐβραίισσα ἀνδρωιδέρφη,
ἀπὸ τὸ χέρ τὴν ἔπιασαν καὶ στὸ μπιλτέρ (κουρέα) τὴν πᾶνε.
- Κόψε μπιλτέρ ξανθὰ μαλλιά καὶ ἀργυρὰ τσουλάφια (πλεξίδες)
Μπιλτέρης δὲν τὰ ἔκοψε δὲν θέλει νὰ τὰ κόψῃ.
Ἄπὸ τὸ χέρ τὴν ἄρπαξαν στὸ σπίτι τὴν παγαίνουν
πασαρούχια πὴν ποδέουνε καὶ στὸ βουνὸ πὴν στέλνουν
τῆς δίνουν πέντε πρόβατα καὶ τέσσερα κατσίκια.
- Ὡς δὲν τὰ κάνῃς ἕκατὸ στὸ κάμπιο μὴ κατβαίνῃς
Στὸ μῆνα γίνεκαν ἕκατὸ στὸ χρόνο γίνεκα (γίνηκαν) χίλια
Τὰ σφύριξε τὰ λάλησε στὸ κάμπιο τὰ κατβάξει.
Ἐκεῖ κι ὁ Κώστας πέρασε στέκει καὶ τὴ ρωπάει:
- Πιανοῦ εἶναι τὰ πρόβατα τ' ἀσημοκουδουνάτα;
- Τοῦ Κώστα εἶναι τὰ πρόβατα τ' ἀσημοκουδουνάτα,
ποῦ Κώστα εἶναι καὶ τὰ σκυλιὰ (σκυλιὰ) τ' ἀσημοκουρηνάτα.
στὸ σπίτι ὁ Κώστας ἔφτασε τὴ μάννα του ρωπάει:

- Μάννα πού είναι ή νύφ σου πού είναι ή καλή μου;
- Παιδί μ' ή νύφ πέθανε παιδίμ ή καλή σου χάθη.
- Μάννα μ' πού είναι τὸ μνήμα της νὰ πάω νὰ τὴν κλάψω;
- Τὸ μνήμα της χαρτάριωσε δὲν μπορῶ νὰ τὸ γνωρίσω.
Ἐπὶ τὸ χέρι τὴν ἔπαιρνε στὸ κούτσουρο τὴ βάζει.
(καὶ τῆς ἔκοψε τὸ λαμπρὸ μὲ τὸν παλτά)

Ἐξω χορεύουν τὰ παλλικάρια μὲ τὰ κορίτσια καὶ προσπαθοῦν οἱ συγγενεῖς τῆς νύφης (τὰ παλλικάρια) νὰ ρίξουν τὸν μπαριαχάτρη κάτω μὲ τρικλοποδιές γιὰ νὰ γελάσουν ἐνῶ ἐκεῖνος χορεύει. Στὸ τέλος χορεύει καὶ ἡ νύφ στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ καὶ κάθ' ἑναὶ τὴν πλησιάζει καὶ τῆς δίνει δραχμές, ἐνῶ ἐκεῖνη τοῦ φιλεῖ τὸ χέρι καὶ ἔξακολουθεῖ τὸ χορὸ. Ὅταν τελειώσουν ὅλα ἀνεβαίνει ἡ νύφ στὸ ἀμάξι ψιλά πού είναι ἔτοιμο καὶ μένει ὄρθια μαζί μὲ τὸ νοῦνο τὴ νούνα καὶ πολλὰ παιδιὰ· σὲ ἄλλο ἀραμπῆ βάζουν τὴν προίκα τῆς νύφης καὶ τὴν πααίνουν στὸ σπῆτι τοῦ γαμπροῦ.

Πρὶν φύγουν ἡ μάννα τῆς νύφης ρίχνει μὲ ἓνα βασιλικὸ γλυκὸ στὸ ἀμάξι τοῦ γαμπροῦ καὶ τὸ πατήρι τὸ σπάζει ἐπάνω στὴ ρόδα τοῦ ἀραμπῆ. Μόλις βγοῦν ἔξω ἀπὸ τὸν αὐλόγυρο τῆς νύφης ὁ γαμπρὸς πααίνει στὴ νύφ σηκώνει τὸ πέπλο καὶ τὴ μαντίλα καὶ κυττάζει τὴ νύφ ἂν εἶναι αὐτὴ γιὰτὶ μπορεῖ νὰ τοῦ δώσουν ἄλλη (ὅταν φτάσουν στὴν ἐκκλησιά θὰ εἶναι ἀργά). Στὴ ἐκκλησιά πηγαίνουν χορεύοντας μὲ τὰ ὄργανα καὶ τραγουδοῦν:

Ἐπήραμε ἐπήραμε μῖα βασιλοπούλα
τὴ μπήραμε τὴν πήγαμε στὸ βασιλοπαιδί
χοῦ, χοῦ, χοῦ, χοῦ. κ.λ.

Ὅταν φτάσουν στὴν ἐκκλησιά παίρνει ὁ νοῦνος στὴν ἀγκυλιά του τὴ νύφ καὶ τὴν κατεβάξει ἀπὸ τὸ ἀμάξι καὶ πηγαίνουν μέσα· ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ τῆς νύφης εἶναι ἡ νούνα (κουμπάρα) καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡ μπαρατίμυσα (παράνυφη)· γίνεται ἡ στεφάνωση ἐνῶ τὰ ὄργανα ἔξω λαλοῦν καὶ τὰ παλλικάρια μὲ τὰ κορίτσια χορεύουν. Στὴ στεφάνωση ρίχνουν βαμπακόσπορο, κουφέτα καὶ ρύζι (ὁ βαμπακόσπορος σημαίνει νὰ πάη μὲ τὸ μαλλικὸ ἢ δουλειά, νὰ μὴ μαλώσουν δηλ. ἡ νύφ μὲ τὴν πεθερά). Τὶς λαμπάδες τὶς κρατοῦν ἓνα ἀγαράκι καὶ ἓνα κοριτσάκι· τὸ κρασι μὲ τὰ ἱαχάρια πίνουν ἡ νύφ ὁ γαμπρὸς ἡ νούνα καὶ ὁ νοῦνος (κουμπάροι). Τὰ στέφανα τὰ φιλοῦν ὅσοι θέλουν· παράγαμπρο καὶ παράνυφη βάζουν ξένο γιὰ νὰ γνωριστοῦν.

Ὅταν τελειώσουν βγαίνουν ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά· ὁ νοῦνος βοηθαίει τὴ νύφ καὶ τὸ γαμπρὸ ν' ἀνεθοῦν στ' ἀμάξι καὶ ὅταν φτάσουν στὸ σπῆτι τοῦ γαμπροῦ μὲ τὰ ὄργανα μὲ φωνές καὶ τραγούδια, τοὺς βοηθᾷ νὰ κατεθοῦν. Ὅταν φτάσουν στὸ σπῆτι τοῦ γαμπροῦ ἡ νούνα πετᾷ στὰ κεραμίδια τὸν δίσκο πού κρατᾷ· ἂν πέση ἀνάσκελα ἡ νύφ· θὰ κἀνη κορίτσι, ἂν πέση μπροῦμπα, θὰ κἀνη

ἀγόρι. Ἡ πεθερὰ (μητέρα τοῦ γαμπροῦ) βγαίνει στή θύρα τοῦ σπιτιοῦ μέ τὸ τσεκούρι σηκωμένο ψηλά (γιὰ νὰ φοβερύσῃ τὴ νύφ)· ἡ νύφ πάλι λέει ἀπὸ μέσα της: «ἂν τὸ πάρω αὐτὸ τὸ τσεκούρι θὰ σοῦ λικανίσω (κόψω) τὸ κεφάλι». Πρὶν κατεβῆ ἡ νύφ ἀπὸ τὸ ἀμάξι, κρατᾷ δυὸ μῆλα στὰ χέρια της· χαιρετᾷ (φιλεῖ) ἕνα μικρὸ παιδί, συνήθως ἀρσενικὸ, τοῦ δίνει τὸ ἕνα μῆλο καὶ ἕνα μαντήλι· ὕστερα βλέπει πρὸς τὰ μέσα στὸ σπίτι καὶ ρίχνει πίσω της τὸ ἄλλο μῆλο καὶ τρέχει ὁ κόσμος νὰ τὸ ἀρπάξῃ· ὅποιος τὸ πιᾶσῃ εἶναι ὑπερήφανος τυχερός.

Πρὶν μπῆ μέσα στὸ σπίτι ἡ νύφ, κάνει τρεῖς ἰσπανοὺς σπὶ τὴ θύρα μέ μέλι, ποὺ τῆς φέρνει ἡ πεθερὰ σ' ἕνα πνάκι μ' ἕνα ἄσπρο μαντήλι. Μέσα μερῖα ἀπὸ τὴ θύρα βάζουν ἕνα σίδερο ἢ γνί (ὄνι)· σ' αὐτὸ πατεῖ ἡ νύφη καὶ μπαίνει μέσα μέ τὸ δεξιὸ ποδάρι γιὰ νὰ εἶναι γερῆ σὰν σίδερο· πρὸ μέσα κάθεται ὁ πεθερός· τὸν χαιρετᾷ ἡ νύφ, τοῦ δίνει μαντήλι ἢ πετσέτα, καὶ ἐκείνος τάζει λεφτά, ζῶα κλπ.

Γιὰ νὰ δοκιμάσῃ ὁ πεθερός ἂν βλέπῃ καὶ εἶναι ἔξυπνη ἡ νύφ, ρίχνει δραχμὲς μπροστὰ στὰ πόδια της καὶ κείνη σκύβει καὶ τίς μαζεύει γρήγορα· ἂν δὲν πῆς βλέπῃ καὶ δὲν τίς μαζέψῃ ὅλες, λένε: «Ἡ νύφ τυφλὴ εἶναι». Ὅτσορα ἡ νύφ παγαίνει ἰστὸν ὄντᾶ (δαμάτιὸ) της καὶ δέχεται τὰ κανίσκια (δῶρα) ποὺ εἶναι: πιᾶτα, τεντζερέδες, παψιά, μπακίρες κλπ. (μαγειρικὰ σκευὴ ὅλα), ποὺ τίς φέρνουν ὅλοι οἱ καλεσμένοι, πρὸ παντὸς οἱ συγγενεῖς.

Ὅλοι οἱ συγγενεῖς, οἱ πεθεροί, πεθερές, οἱ νεόνυμφοι καὶ πολλοὶ καλεσμένοι κάθονται στὸ τραπέζι· πρῶνε καὶ πίνουν, ἐνῶ τὰ ὄργανα παίζουν, πότε ἔξω καὶ χορεύουν, πότε μέσα καὶ τραγουδοῦν. Ἄμα τελειώσῃ τὸ φαγητό, μαζεύουν τὰ περισσότερα καὶ ἀφήνουν μόνο μεζέδες γιὰ τὸ πιωτό, βγαίζουν ἔξω, μπαίζουν σπὶ γραμμὴ οἱ πεθεροί, οἱ πεθερές κλπ. Τελευταῖος πάντοτε ὁ γαμπρὸς καὶ ἡ νύφ τοὺς προσφέρει δῶρα. Τὰ πρὸ ἀκριβὰ τὰ δίνει στυὺς στενοὺς συγγενεῖς καὶ αὐτοὶ τῆς δίνουν δραχμὲς· τοὺς πιάνει ἀπὸ τὸ χέρι κάνει ὀρισμένες κινήσεις τῆς κεφαλῆς δεξιὰ ἀριστερὰ (μετάνοιες) τοὺς πὸ φιλεῖ ἐνῶ παίρνει τίς δραχμὲς καὶ πηγαίνει στυὸν ἄλλον γιὰ νὰ τοῦ προσφέρῃ δῶρα καὶ νὰ κἀνῃ καὶ σ' αὐτὸν τὰ ἴδια· στυὸ γαμπρὸ δίνει πκάμισο καὶ μαντήλι. Κατὰ τὸ βραδάκι ὁ νοῦνος φεύγει στυὸ σπίτι του, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἔξακολουθοῦν τὸ γλέντι. Τὸ βράδυ κατὰ τίς 9 ἢ ὡρα πηγαίνουν τὰ ὄργανα καὶ φέρνουν τὸ νοῦνο μέ τὴ νοῦνα· πότε κλείνουν τὸν γαμπρὸ μέ τὴ νύφη στυὸν ὄντᾶ τους (δαμάτιὸ τους), ἐνῶ οἱ ἄλλοι χορεύουν ἔξω. Ὅτσορα ἀπὸ μιὰ ὡρα πηγαίνει ἡ νοῦνα καὶ ἔξετάζει τὰ ροῦχα γιὰ νὰ δῆ, ἔξετάσῃ, ἂν ἡ νύφ ἦταν κορίτσι (παρθένα)· ἂν ἦταν ἔξακολουθοῦσε τὸ γλέντι· ἂν δὲν ἦταν τέλειωμε ὁ γάμος, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ χαλάσῃ (ἀκυρωθῆ). Τὴν Δευτέραν γύριζαν καὶ μάζευαν κόπτες ἀπὸ τὰ συγγενικὰ σπιτία, τσ' ἔψηναν στυὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ τσ' ἔπρωγαν μέ κρασί καὶ ἔξακολουθοῦσαν τὴ διασκέδαση.

Τὰ μετὰ τὴν ἑορτὴ τοῦ γάμου: Τὸ πρῶτὸ τῆς Δευτέρας παίρνουν τὴ νύφ καὶ τὴν πααίνουν στὸ πηγιάδι γιὰ νερό· ἐκεῖ προσκυνάει τρεῖς φορές, ρίχνει μπροστά στὰ πόδια του δραχμὲς (ποὺ τὶς παίρνουν ὅσοι βρίσκονται ἐκεῖ) γεμίζει τὴ ψαίνα καὶ τὴ φέρνει στὸ σπίτι. Ὅταν τελειώσῃ ὁ γάμος καὶ φύγουν οἱ καλεσμένοι ἡ νύφ σκουπίζει τὸ σπίτι καὶ τὰ σκουπίδια τὰ ρίχνει ἕνας μικρὸς ποὺ τὸν πληρώνει. Τὸ Σάββατο πηγαίνει ἡ νύφ στὸ σπίτι τῆς μάννας της μὲ ἕνα ἀγόρι καὶ λούζεται γιὰ νὰ βγοῦν οἱ κνιὲς ἀπὸ τὰ χέρια της (ὁ κίτρινος μπογιὰς). Ὑστερα ἀπὸ 15 μέρες παγαίνουν ὁ γαμπρὸς καὶ ἡ νύφ στὸ σπίτι τῆς νύφης καὶ τρῶνε καὶ πίνουν μαζὶ μὲ τὴν οἰκογένεια πῆς νύφης. Στὴν ἐκκλησιὰ πηγαίνουν ὕστερα ἀπὸ 40 μέρες καὶ δωρίζουν στὴν Παναγιὰ ὅτι θέλουν. Μέσα σ' ἕνα χρόνον οἱ νεόνυμφοι δὲν πρέπει νὰ παρακολουθήσουν κηδεῖα, οὔτε καὶ πρέπει νὰ γυρίσουν τὴν νύχτα ἀργὰ ἀπ' ἔξω στὸ σπίτι.

Γ'. Τελευτή. Ὁ θάνατος καὶ ἡ βροχὴ εἶναι ἀόριστα. Ὁ θάνατος ἔρχεται: 1) Ὅταν θὰ στεφανωθῇ ἡ νύφ καὶ πέσῃ κάτω πὸ δαχτυλίδι, κάρφη τὴ σκέπη της (κάλυμμα τῆς κεφαλῆς μὲ τὸ νυφικὸ ποὺ ἔπεφτε πολὺ πῶς κάτω ἀπὸ τὸ πρόσωπο καὶ τὸ σκέπαζε) ἢ χτυπήσῃ πένθημα ἢ καμπάνα τὴ μέρα τοῦ γάμου της· θὰ περάσῃ πολλὰ καὶ ἐπομένως θὰ πεθάνῃ. 2) Τὸ οὐρίλισμα τῶν σκλιῶν (σκυλιῶν). 3) Ὅταν σβαρνίζεται τὸ σκλί (σύρεται πάνω στὰ πιτσινά του πόδια) καὶ φεύγει μακριὰ ἀπὸ τὸ νοικοκύρη καὶ ἀπὸ τὸ σπίτι τότε κάποιος μέσα ἀπὸ τὸ σπίτι θὰ πεθάνῃ· ὅταν σβαρνίζεται ἀπὸ ἔξω καὶ ἔρχεται κοντὰ στὸ ἀφεντικὸ ἢ μπαίνει σβαρνιστὸ μέσα στὸ σπίτι εἶναι καλὸ ποὺ δὲν λέγεται παραπάν. 4) Ὅταν καοῦν τὰ ροῦχα καὶ τὸ καπέλλο κ.τ.λ. μιανοῦ. 5) Ὅταν σπέρνης καὶ ὀργώνης καὶ ὀρήσεις μαμμιά σποριά χωρὶς νὰ ρίξῃς σπόρον νομίζοντας πὺς τὴν ἔσπειρες (πρότ. σὲ διώχνει τὸ χωράφι καὶ τὸ ἀρήνεις ἄσπορο, δὲν σὲ δέχεται).

Τὰ πρὸ πῆς τελευτῆς: Πρῶτὴ δουλειὰ ποὺ κάνει αὐτὸς ποὺ καταλαβαίνει πὺς θὰ πεθάνῃ πηγαίνει καὶ ζητάει νὰ κἀνῃ διαθήκη τὰ χωράφια του. Ζητάει συγγνώμη ἀπὸ ὅλους καὶ θέλει νὰ ἔλθουν νὰ τὸν συγχωρέσουν ὅλοι οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι καὶ σ' ὅσους ἔχει κάνει κακὸ. Στὰ παιδιά του εὐχεται: «Χρόνια πολλὰ· χῶμα νὰ πιάνετε καὶ μάλαμα νὰ γίνεται». Τὰ παιδιά του πάλι τὸν ἀποχαιρετοῦν φιλώντας πῶς τὸ χέρι. Ὅταν κοντεῦν νὰ πεθάνῃ ζητᾷ νὰ ἔρθῃ καὶ ὁ παπᾶς νὰ τὸν μεταλάβῃ. Ὅταν πάῃ χωρὶς μεταλαβιὰ τὸ χῶμα σὲ κακό· πηγαίνει ἀσυγχώρητος.

Ψυχομάχημα καὶ τελευτῆ: Μερικοὶ ὅταν πεθαίνουν φοβοῦνται καὶ ρίχνονται ὡς ψλά. Ὅταν πεθαίνῃ πρέπει νὰ εἶναι ἡ θύρα καὶ τὰ παράθυρα ἀνοιχτά. Τὸν ἐτοιμοθάνατο τὸν προσέχουμε πολὺ καὶ τὸν περιποιούμεαστε γιὰ νὰ μὴν μᾶς δώσῃ τὴν κατάρα του. Ὅταν δὲν πεθαίνει εὐκόλα καὶ καταλαβαίνει λίγο καὶ θελήσῃ ἔρχεται ὁ παπᾶς καὶ τοῦ ἐξομολογιέται· ἂν δὲν καταλαβαίνῃ τοῦ διαβάξῃ εὐχὲς καὶ πεθαίνει. Ὅταν πεθάνῃ λέμε: «Αὐτὸς γλύτωσε ἐμεῖς πὺς

Θὰ πᾶμε· πάει ἔσθῃσε τὸ καντήλι του». Μόλις πεθάνη ὁ γέρος ἢ ὁ ἄρρωστος τοῦ κλείνομε τὸ στόμα καὶ τὰ μᾶτια ἀμέσως πού εἶναι ζεστός γιὰ νὰ μείνουν κλειστά ὅταν παγώσουν· ἀκόμη σταυρώνομε τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια του.

Περιστολή τοῦ νεκροῦ: Τὸν νεκρὸ τὸν λούζομε μὲς στὴ σκαρίδα: ὅταν λερωθῇ τὸν πλένομε ἀλόκληρο μὲ νερὸ καὶ σαποῦνι· ἅμα ἔχει ἀρρώστεια καὶ μυρίζει ἢ ἀφήνει ἀέρια τοῦ ρίχομε κολώνια, μυρωδιά. Τὸ σάβανο εἶναι ἄσπρο καὶ τὸ βάζομε μόνο μπρὸς στὸν νεκρὸ ἀπὸ τὰ νύχια τῶν ποδιῶν ὡς πὺς τρίχες τῆς κεφαλῆς του· εἶναι βαμπακερὸ καὶ τὸ ἔχομε κιάξει ἐγκλιῶς στὸν ἀργαλειὸ ἢ κόφτομε ἀπὸ ἄλλο πανὶ πού τὸ ἔχομε γυράνει στὸν ἀργαλειό. Ὅταν εἶναι στὸ σπῆτι ὁ νεκρὸς εἶναι σκεπασμένος μὲ τὸ σάβανο ὡς τὴ μέση. Ὅταν τὸν παίνομε στὴν ἐκκλησιὰ τὸν σκεπάζομε ἀλόκληρο. Στὸν νεκρὸ φοροῦμε τὰ ροῦχα πού ἄρθεσε ὅταν ἦσαν ζωντανὸς ἢ αὐτὰ πού θὰ μᾶς παραγγεῖλη. Τὰ χέρια του τὰ σταυρώνομε καὶ τὰ σκεπάζομε μὲ λουλούδια. Τὸν θυμιάζομε μὲ τὸ θυμιατὸ καὶ τοῦ τὸ ἀφήνομε δίπλα του. Τοῦ ἀνάβομε λαμπάδα καὶ τοῦ βάζομε πρὸς τὸ κεφάλι καντήλα καὶ εἰκόνα. Ὅποιος ἔρχεται ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς, τοὺς φίλους ἢ καὶ τοὺς ἄλλους χωριανούς γιὰ νὰ τὸν δῆ τοῦ ἀφήνει λουλούδια, τὸν θυμιάζει μὲ τὸ θυμιατὸ τρεῖς φορὲς καὶ τοῦ λέει: «Ὁ Θεὸς νὰ σὲ συχωρέση».

Πρόθεσις: Τὸν τοποθετοῦμε καταγῆς πάνω σὲ μιὰ κουβέρτα στὸν ὄντα του (δαμάτιό του). Τὰ πόδια του εἶναι στὴν Ἀνατολὴ καὶ τὸ κεφάλι του εἶναι στὴ Δύσι καὶ ὅπως εἶναι ξαπλωμένος κυττάζει πρὸς τὴν Ἀνατολή.

Θρησκ. καὶ μοιρολόγι: Ἄμα πεθάνη γλύτωσε. Πολλὴ ὑπόληψη δὲν κάνομε σποὺς πεθαμένους· τοὺς θάφτομε νὰ τελειώνομε. Κοντὰ στὸν νεκρὸ κάθονται σὲ σκομιὰ ἢ καταγῆς ἢ καὶ σὲ κανένα καναπέ οἱ στενοὶ συγγενεῖς του. Μασάλι: Καμμιά φορὰ ἔναν νεκρὸ τὸν πάγαμαν νὰ τὸν θάψουν καὶ τὸν περνοῦσαν καταμεισῆς ἀπὸ πολλὰ δέντρα· τότε ἡ γυναῖκα πού πού πάγαμε καὶ αὐτὴ γιὰ νὰ τὸν θάψουν πού ἀσφαλῶς κάθε μέρα τῆς μαύριζε τὰ πλευρὰ ὅταν ζοῦσε ἄρχισε νὰ σκούζη: «ῶ! ῶ! Μὴν τὸν παίνετε ἀπὸ τὰ ντάλια καὶ πιαστῆ καὶ σηκώνεται» (καὶ πιαστῆ ἀπὸ τὰ κλαδιὰ τοῦ δέντρου καὶ σηρωθῆ καὶ ἀρχίσει πάλι νὰ τὴ δέρη). Ἄλλος νταῆς στὸ μοιρολόγι πού στὴν πεθαμένη μπάμπω του ἔλεγε: «ῶ μπάμπω, θυμιάσαι στὰ νεῖατα μας πού πατήσαμε στὰ παιχνίδια μας μιὰ γάτα καὶ τὴν κάναμε φροῦντα; (πίττα).

Φύλαξις τοῦ νεκροῦ. Ὅπως τὸ Χριστὸ τὸν φύλαγαν τὴ νύχτα οἱ στρατιῶτες, ἔτσι τὸν ξενυχτοῦμε τὸν νεκρὸ μας πού εἶναι σκεπασμένος μὲ τὸ σάβανο ὡς τὴ μέση. Προσέχομε νὰ μὴν περάση γάτα ἀπὸ πάνω πού γιὰτὶ ἅμα περάση γίνεται κρανὰ - τουλουσοῦμι (φάντασμα). Ἄμα εἶναι πολὺ νέος τὸν κλαῖνε λιγούτσικο οἱ ἰδιοὶ του. Ἡ πόρτα καὶ τὰ παράθυρα φυλάνε ἀνοιχτὰ μέχρι νὰ τὸν θάψομε.

Ἡ ἐκφορὰ τοῦ νεκροῦ καὶ τὸ φέρετρο: Φέρετρο δὲν ὑπάρχει. Τὸν νεκρὸ

τὸν ἔχομε ψλά σὲ κουβέρτα· τὸν πέρνομε μαζί μὲ τὴν κουβέρτα, τὸν βάζομε ψλά στ' ἀμάξι (βοῦδάμαξα) καὶ τὸν πααίνομε στὴν ἐκκλησιά· ἅμα φτάσωμε τὸν κατεβάζουν τέσσερα ἄτομα, τὸν παγαίνουμ μέσα στὴν ἐκκλησιά καὶ τὸν ἀφήνουμ κατὰ γῆς στὴ μέση καὶ κάτω ἀπὸ τὴν εἰκόνα τοῦ Παντοκράτορα. "Όταν ψάλλεται ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία ὄλοι ἀνάβουν κεριά. "Άμα θὰ κάνομε τὸν τελευταῖο ἀσπασμὸ τὸν πιάνουμ ἀπὸ τὴν κουβέρτα, τὸν θγάζουμ ἔξω καὶ τὸν βάζουμ πάλι στ' ἀμάξι καὶ τὸν πααίνουμ. Μπροστὰ πααίνει ὁ σταυρός, πίσω τὰ ἐξαπτέρυγα, τὸ μνημόσυνο (ψομι σὰν ἄρτος φτιαγμένο ἐκεῖνη τὴν ὥρα χωρὶς πορζύμι) καὶ πάρα πίσω τὸ ἀμάξι μὲ τὸ νεκρὸ ἀπὸ ὁποῖο ἔχουμ ἀνεθῆ καὶ πολλοὶ δικοὶ του. Πίσω ἀπὸ τὸ ἀμάξι ἀκολουθοῦν ὄσοι ἄλλοι χωριανοὶ θέλουμ. Φτάνουμ στὸ γνήμα (τάφρον) τὸν κατεβάζουμ ἀπὸ τὸ ἀμάξι, τὸν φέρνουμ κοντά, διαβάζει ὁ παπάς τὸ τρισάγιο καὶ τὸν κατεβάζουμ στὸ γνήμα μέσα, ἀφοῦ πρώτα περάση καθ' ἓνας καὶ τὸν ἀσπασθῆ (φιλεῖ ἓνα σταυρὸ πού ὑπάρχει ἔπάνω ἀπὸ νεκρὸ καὶ πάνω ἀπὸ τὸ σάβανο). Τὸ γνήμα ἀνοίγεται ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ πρὸς τὴν Δύση, ἔχει βάθος 1,50 μ. καὶ εἶναι θολωτὸ μὲ σανίδια· βάζομε τρία ξύλα ὡς βάσεις καὶ ψλά βάζομε τὰ σανίδια θολωτά. "Όταν βάλωμε μέσα τὸ νεκρὸ πρᾶτοῦν οἱ νεκροθάφτες χῶμα μέχρι νὰ σκεπασθῆ, νὰ ἰσιωθῆ. "Όσοι θέλουμ ρίχνουμ δραχμὲς μέσα ἀπὸ γνήμα πρὶν τὸ σκεπάσουμ γιὰ νὰ τίς βροῖσουμ καμμιὰ φορὰ οἱ ἄνθρωποι (μεταγενέστεροι) καὶ νὰ ξέρουμ πότε ἔγιναν αὐτά. Πρὸς τὸ κεφάλι τοῦ νεκροῦ καὶ ψλά σ' ἓνα κεραιμίδι ὁ παπάς κάνει μὲ τὸ μαχαῖράκι ἓνα σταυρὸ καὶ τὸ σκεπάζει μαζί μὲ τὸ νεκρὸ, γιὰ νὰ ξέρουμ ἂν καμμιὰ φορὰ ἀνοίξουμ τὸ γνήμα πὸς αὐτὸς ἦταν χριστιανός. "Όταν τὸν σκεπάζουμ ρίχνουμ ὄσοι εἴμαστε ἐκεῖ λίγο χῶμα μὲ τὴ φρούχτα μας παλάμη) γιὰ συχώριο. Πάνω στὸν τάφο πλένονται ὄσοι εἶναι ἐκεῖ μὲ νερὸ ἀπὸ ἓνα λαῖνι πού τὸ ἔχουμ φέρει ἐκεῖ καὶ πρὸ παντὸς πλένονται οἱ νεκροθάφτες καὶ μάλιστα πάνω στὰ φτυάρια πους γιὰ νὰ καθαριστοῦν καὶ νὰ μὴν παραχώσουμ ἄλλον ἄλλη φορὰ. Τὸ λαῖνι τὸ ἰσπάζουμ πάνω στὸν τάφο τοῦ νεκροῦ. "Όσπερια ἓνας ἀπὸ τοὺς στενοὺς συγγενεῖς μοιράζει τὸ συχώριο, κομμάτια λειτουργιάς (μικρὸ πρόσφορο ζυμωμένο ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ χωρὶς πορζύμι) σὲ ὄλους γιὰ νὰ συχωρεθῆ. Στὸν παπά, στὸν ψάλτη καὶ τοὺς νεκροθάφτες δίνουμ ἀπὸ ἓνα μαντήλι σὰν δῶρο, ὅπως κάνομε στὴ χαρά, γιὰτὶ ὁ πεθαμὸς εἶναι ὁ τελευταῖος γάμος.

Μετὰ τὸ θάψιμο ὄσοι θέλουμ ἔρονται (ἔρχονται) στὸ σπίτι τοῦ νεκροῦ καὶ μαζί μὲ αὐτοὺς ὁ παπάς καὶ ὁ ψάλτης καὶ φιλεῦνται (τρῶνε) νησιτίσιμα φαγητά: φασόλια, πληγούρια, πατάτες, ρύζια καὶ ὄ,τι ἄλλο ὑπάρχει τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη· μπροστὰ ἀπὸ τὸ φαγητὸ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ ὁ παπάς ψάλλει τὸ τρισάγιο· μετὰ τὸ φαγητὸ φεύγουμ στὰ σπίτια τους. Ἐννιά μέρες μετὰ τὸ θάψιμο οἱ στενοὶ συγγενεῖς δὲν πρῶνε ψάρι καὶ κρέας· οὔτε καὶ ἐργάζονται ἔξω ἀπὸ χωράφια· ὄχι διολιεῖς μὲ χῶματα. Σαράντα μέρες οἱ νταῖδες ἀφήνουμ γέ-

νεια γιατί ἂν τὰ κόρφου καὶ πάη νὰ πιῇ νερὸ ὃ πεθαμένος πὸ θρόσκει γεμῆτο τρύχεις. Καὶ οἱ γυναῖκες δὲν λούζονται σαράντα μέρες γιὰ νὰ μὴ λερώσουν τὸ νερὸ τῶν πεθαμένων. Ἀκόμη οἱ γυναῖκες βάζουν ἀνάποδα τὰ ρούχα καὶ στὸ κεφάλι μαύρη μαντήλα. Ἄμα εἶναι παντρεμένος αὐτὸς πού πεθαίνει τὰ μαυρίζει ἢ γυναῖκα που καὶ ἢ μάννα του ἂν ζῇ· στὰ παιδὰ δὲν τὰ μαυρίζουν τὰ ρούχα τους. Μετὰ τρεῖς μέρες ἀπὸ τότε πού πέθανε κάνομε συχώριο, τὰ τρίτα του, ἀπὸ ἄρτο καὶ ισπῆρι καὶ γυρίζομε στὸ χωριὸ καὶ τὰ μοιράζομε σ' ὄλους· ὅποιος παίρνει πὸ τρώει ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι του ἰστὴν αὐτὴ καὶ λέει: «Θεὸς συχωρᾶσει τὸν πεθαμένο ἴσα». Στὶς ἑννιά μέρες κάνομε συχώριο καὶ τὸ μοιράζομε κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο.

Τὸ τεσσαρακονθήμερο μετὰ τὴν ταφή: Ἡ ψυχὴ πιστεύομε ὅτι γίνεται μύγα ἢ μυρμηγκὶ μὲ κτερὰ καὶ ἔρχεται στὸ ισπίτι, στὰ παράθυρά μας. Ἄν ἢ ψυχὴ εἶναι ἀπὸ ντοῆ (ἄντρα) ἢ μύγα ἔχει οὐρά, ἂν εἶναι γυναικεία δὲν ἔχει. Στὶς ἰσαράντα μέρες ἀκριβῶς ξυρρίζονται οἱ ἄντρες καὶ λούζονται οἱ γυναῖκες. Κάνουν συχώριο καὶ τὸ μοιράζουν στοὺς χωριανοὺς καὶ τὸ πρῶνε ὅπου θέλουν καὶ μέσα στὸ σπίτι. Συχώριο γίνεται καὶ ἰστοὺς τρεῖς μῆνες, τὰ τριμῆνα, στοὺς ἑννιά μῆνες, τὰ ἑννιά που καὶ στὸ χρόνο (χρόνισε ὁ νεκρός). Μετὰ τὸ χρόνο σηκώνεται τὸ πένθος ἀπὸ πῆ γενιὰ καὶ μποροῦν νὰ μποῦν σὲ γλέντι καὶ σὲ χορὸ οἱ συγγενεῖς καὶ ἢ οἰκογένεια τοῦ νεκροῦ. Τὸ ψυχοκέρι τὸ λέμε ἕσο καὶ εἶναι ἓνα κερὶ φιλὸ ἢ χοντρὸ πού ἔχει μᾶκρος ὅσο τὸ ὕψος τοῦ πεθαμένου· τὸ κάνομε κουλούρα, τὸ βάζομε ψιλά σὲ μιὰ κεραιμίδα, πὸ τοποθετοῦμε στὰ χέρια τοῦ νεκροῦ καὶ τὸ ἀνάφομε. Ἄν κατὴ μέχοι νὰ θάψομε τὸν νεκρὸ ἔχει καλῶς, ἀλλιῶς τὸ θάψομε καὶ αὐτὸ μαζί του. Τὸν νεκρὸ τὸν ξεθάψομε στὰ τρία χρόνια· τὰ κόκκαλα τὰ πλένομε μὲ κραισί, τὰ βάζομε μέσα σὲ πανιέρα καὶ τὰ ξαναθάψομε στὸν ἴδιο τάφο. Ἄν ἰδὲν λύωση ὁ νεκρὸς στὰ τρία χρόνια εἶναι ἁμαρτωλὸς καὶ τὸν ξαναδιαβάζει ὁ σαπᾶς νὰ λύωση.

Ἄλλα ἔθιμα τελευτῆς: Ἄμα κτερισμῆ ὁ ἐτοιμοθάνατος σὲ λίγο κερὸ θὰ πεθάνη καὶ ἄλλος. Ὅταν περνᾷ ὁ νεκρὸς αὐτοὶ πού εἶναι στὰ ισπίτια κλείνουν θύρες καὶ παράθυρα· τὸ ἴδιο κάνομε καὶ οἱ κερειζῆδες. Στὸ μέρος πού πεθαίνει ὁ νεκρὸς μπήγομε ἓνα κερφί. Ὅταν θάψομε τὸ νεκρὸ σκουπίζομε τὸ ισπίτι πὸ ἴδιο κάνομε καὶ οἱ ἄλλοι χωριανοί. Καὶ αὐτοὶ πού πέθανε ὁ δικὸς τους ἄνθρωπος καὶ ὄλοι οἱ χωριανοὶ ἀδειάζουν τὸ νερὸ ἀπὸ τὶς λαίνες καὶ τὶς γεμίζουν ξανά μετὰ τὸ θάψιμο τοῦ νεκροῦ. Τὰ ρούχα ἂν εἶναι καλὰ τὰ δίνομε στοὺς κτωχοὺς, μερικὰ κρατοῦμε στὸ σπίτι ἡμεῖς. Τὰ παλιὰ τὰ πεποῦμε. Δὲν χορεοῦμε καὶ δὲν πίνουμ οἱ συγγενεῖς σαράντα μέρες καὶ οἱ πάλι συγγενεῖς ἓνα χρόνο. Δὲν πααίνουμ στὶς κηδεῖες οἱ ἔγκως γιὰ νὰ μὴν κάνομε τὰ παιδιὰ τους κίτρινα. Ὅπτε οἱ μόνυρες, ὅπτε οἱ ἀρραβωνιασμένες δὲν πηγαίνουμ στὴν κηδεῖα γιὰ νὰ μὴ νοιώσουν ὀγλήγορα τὴ θλίψη. Οἱ ἀρραβωνιασμένοι στὸ σπίτι τοῦ νεκροῦ ἢ καὶ οἱ συγγενεῖς δὲν πενθοῦν. Ὅταν πεθαίνη τὸ πρῶτο

παιδί δὲν τὸ βλέπουν οἱ γονεῖς ὅταν τὸ παίρνουν γιὰ νὰ τὸ πᾶνε στὴν ἐκκλησία ἢ νὰ τὸ θάψουν· τὸ ἔχουν σκεπασμένο γιὰ νὰ μὴν ἀκολουθήσῃ καὶ ἄλλο (τὸν ἴδιο δρόμο). Ἄν εἶναι μικρὰ δὲν τὰ παγαίνομε μὲ τ' ἀμάξι στὴν ἐκκλησία καὶ στὸ γνήμα, ἀλλὰ τὰ παίρνει ἓνας συγγενὴς στὴν ἀγκαλιά του καὶ τὰ πααίνει. Δὲν ἐπιτρέπεται πολὺ κλάμα γιὰ νὰ μὴν πάῃ θρεμένος ὁ νεκρὸς στὸν ἄλλο κόσμο. Κάθε θράδῦ πηγαίνομε στὸ γνήμα καὶ ρίχνομε νερὸ στὸν πεθασμένο. Τὸ θράδῦ μπροστά τ' Ἀναλήψιμοῦ (τὸ προηγούμενο τῆς Ἀναλήψεως θράδῦ) ὅσοι ἔχουν νεκροὺς καὶ θέλουν νὰ τοὺς δοῦν, πααίνουν σ' ἓνα πηγάδι καὶ τὸ σκεπάζουν μ' ἓνα κόκκινο πανί καὶ τὸ πρῶι ξημερώνοντας (τῆς Ἀναλήψεως) παίρνουν ἓνα καθρέφτη μεγάλο καὶ πααίνουν στὸ σκεπασμένο πηγάδι. Τὸ ξεσκεπάζουν, τυλίγονται μὲ τὸ κόκκινο πανί, θάζουν λοξὰ τὸν καθρέφτη στὸ στόμα τοῦ πηγαδιοῦ, κυττάζουν πρὸς τὸ πηγάδι καὶ πρὸς τὸν καθρέφτη, φωνάζει καθ' ἓνας τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ του καὶ τὸν βλέπει στὸν καθρέφτη. Στὸ σπῆτι μέσα πού πέθανε κάποιος σαράντα μέρες ὁ καθρέφτης φυλᾷ ἀπ' τὴν ἀνάποδη. Τὰς πληροφορίας ἔδωσαν: 1) Τιασοῦδης Χαρολάμπης, ἑτῶν 55, ἀπόφοιτος Δ.Σ., 2) Μαρσουράκης Χρυσόστ., ἑτῶν 47, ἀπόφοιτος Δ.Σ.

ΒΡΥΣΙΚΑ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ - ΕΒΡΟΥ

(Λαογραφικὴ ἔρευνα) ΙΩΑΝΝΟΥ ΓΟΥΡΙΔΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Εἶχα πάντα τὴν ἐπιθυμία νὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὴ λαογραφία. Ὅχι γιὰ τὰχα φίλοδοξοῦσα νὰ παρουσιάσω συγγραφικὴ δράση, ἀλλὰ γιὰ νὰ προσφέρω κί' ἐγώ, ἰσὰ γέννημα καὶ θρέμμα τοῦ τόπου αὐτοῦ, κάτι τὸ ἐλάχιστο, στὴ συγκέντρωση τοῦ ἱστορικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ὑλικοῦ τῆς ἀκρῆτης αὐτῆς γωνίας τῆς πατρίδας μας. Τὸ ἤθελα ἴσως ἀκόμα γιὰ νὰ ἐκανοποιήσω τὸ πικρὸ παράπονο, πού ἔνοιωθα ἀπ' τὰ μαθητικά μου χρόνια, πού ξεφυλλίζοντας τὰ διάφορα βιβλία, δὲν εὔρισκα τὸ παραμικρὸ ἀπ' τὴν προσφορὰ τῆς Θράκης στὸν κοινὸ ἰσθῶνα τῶν Πανελλήνων γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς Λευτεριᾶς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Διάφορες ἀσχολίες, ἀπ' τὴν μιὰ μεριά, καὶ ἡ ἀγνοία τῆς τέχνης τοῦ «συλλέγειν», ἀπ' τὴν ἄλλη, δὲν μοῦ ἐπέτρεψαν νὰ ἀσχοληθῶ στὰ ἰσοβαρὰ μὲ τὸ θέμα αὐτό, παρὰ μόνο, σὲ γενικὲς γραμμές, μὲ τὴν ἱστορία τῆς «χαμένης πατρίδας» τῶν γονέων μου Ἄκ - Ἀλάν. Ἡ ὑπ' ἀριθ. 1794)13)65 ἐγκ. δ)γὴ τοῦ σεβαστοῦ μας Ἐπιθεωρητοῦ κ. Μανειώτη Νικολάου καὶ οἱ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2039)65 δ)γῆς τοῦ ἰδίου ἀποσταλεῖσες ὁδηγίες τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν μοῦ ἔδωσαν τὴν κατευθυντήρια γραμμή, ἔγιναν ὁδηγοί μου. Ἡ ἐργασία μου αὐτὴ, ἡ λαογραφικὴ ἔρευνα τοῦ χωριοῦ Βρυσιὰ, παρουσιάζει πολλὰς ἐλλείψεις καὶ

απέθλειες, ἀφειλόμενες σὲ πολλὰ καὶ διάφορα αἷτια. Ἴσως ὅμως ὁ εἰδικὸς λαογράφος ἐπιστήμονας νὰ βρῆ μέσα της, ἔστω καὶ ἐλάχιστα ἀπαραίτητα γι' αὐτὸν στοιχεῖα. Καὶ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ μὲ ἱκανοποιεῖ.

I. Γ.

Γ Ε Ν Ι Κ Α

Τὸ χωριὸ Βρυσιὰ θρῖσκειται στὴν Ἐπαρχία Διδυμοτείχου καὶ σὲ ἀπόσταση 16 χιλιομέτρα ἀπ' αὐτό. Εἶναι κτισμένον πάνω σὲ λόφο, ἀνάμεσα σὲ δυὸ ποτάμια: Τὸν Ἐρυθροπόταμο καὶ τὸν Καϊσαντζῆ. Σύμφωνα μὲ τὶς πληροφορίες τῶν γερόντων τοῦ χωριοῦ καὶ μέσα στὸ θαμπὸ φῶς τῆς παραδόσεως, ξεχωρίζουμε ὅτι ἡ ἀρχικὴ ἰδρυσις τοῦ χωριοῦ ἔγινε στὶς ἀρχὲς τοῦ 16ου αἰῶνα ἀπὸ Θρᾶκες καὶ ἀπὸ καταδιωγμένους ἀπὸ τὸν Τούρκου κατακτητὴ Πελοποννησίου. Στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας λεγόταν Καρὰ - Μπουναρ ποὺ σημαίνει Μαῦρο - Πηγάδι. Τὸ ὄνομα αὐτὸ τὸ πήρε ἀπὸ πηγάδι τὸ ὁποῖο θρῖσκόταν στὰ βόρεια τοῦ χωριοῦ καὶ σὲ ἀπόσταση 200 μέτρα ἀπ' αὐτό. Τὸ πηγάδι αὐτὸ ἦταν πολὺ βαθὺ καὶ γιαντὸ εἶχε μαῦρο χρῶμα. Οἱ κάτοικοι ποὺ προπολεμικὰ ἦταν 1.100, σήμερα εἶναι 600. Ἡ μείωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων ἀφειλεται στὸν καταραμένο ἰσχυροπολέμου τὸν ὁποῖον τὸ χωριὸ Βρυσιὰ πλήρωσε ἀκριβὰ τόσο σὲ ἀψυχο ὅσο καὶ σὲ ἡμψυχο ὑλικό. Ἡ κύρια ἀπασχόλησις τῶν κατοίκων εἶναι ἡ γεωργία καὶ κτηνοτροφία. Ἡ καλλιεργήσιμη ἔκτασις τῶν Βρυσιῶν ἀνέρχεται εἰς 9.500 στρέμματα. Τὰ κύρια προϊόντα τοῦ χωριοῦ εἶναι: Σιτηρὰ 800.000 κιλὰ, ὄσπρια 30.000 κιλὰ, καρῦδια καὶ ἀμύγδαλα. Τώρα τελευταῖα ἀρχισε ἡ καλλιέργεια μηδικῆς προφύλλης γιὰ χόρτο καὶ σπόρο. Ἐπι 1.500 περίπου στρέμματα ἐσπάρησαν μὲ τριφύλλι. Οἰκονομικὰ τὸ χωριὸ συνδέεται καὶ συνδέεται μὲ τὸ Διδυμοτείχο. Ἡ γύρω περιοχὴ τοῦ χωριοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὶς δυὸ κοιλάδες τῶν ποταμῶν Κιζιλ - Ντερέ (Ἐρυθροποτάμου) καὶ Καϊσαντζῆ καὶ ἀπὸ διαφόρους λόφους, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους μερικοὶ ἔχουν τὴν ἱστορία τους καὶ σχέση μὲ τὴν ἱστορία τοῦ χωριοῦ. Τέτοιοι λόφοι εἶναι οἱ ἐξῆς:

1. ΠΑΛΑΙΟΚΑΣΤΡΟΝ ἢ ΖΩΝΤΑΝ — ΤΕΠΕΣ, ἢ ΑΣΑΡΛΙΚ.

Ὁ λόφος αὐτὸς θρῖσκειται στὰ νότια τοῦ χωριοῦ καὶ σὲ ἀπόσταση 2.000 μέτ. ἀπ' αὐτό. Ἡ παράδοσις λέγει ὅτι τὸ μέρος αὐτὸ διᾶλεξαν γιὰ νὰ κτίσουν τὸ Κάστρο, τὸ σημερινὸ Διδυμοτείχο. Οἱ ἐργασίαι ἀρχισαν. Ὅλη τὴ μέρα ἔκτιζαν τὰ τεῖχη. Τὸ βράδυ πῆγαιναν ἐργάτες καὶ μίστροι, στὸ χωριὸ νὰ κοιμηθῶν. Τὸ πρῶτὸ ὅμως ποὺ γύριζαν στὴ δουλειά τους ἔλειπαν τὰ ἐργαλεῖα τους. Ψάχνοντας πᾶθρυσαν στὸν Καλέ, στὸ σημερινὸ Κάστρο τοῦ Διδυμοτείχου. Αὐτὸ ἀρκατὲς φορὲς ἐπαναλήφθηκε. Ἡ ἐξήγησις δόθηκε: Ἦταν θέλημα Θεοῦ νὰ γίνῃ Κάστρο στὸν Καλέ. Ἐτσι καὶ ἔγινε. Σταμάτησαν οἱ ἐργασίαι κί' ἀρχισαν στὸν Καλέ. Τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου κατέστρεψε τὰ μισοκτισθέντα τεῖχη, ἄφησε ὅμως τὰ σημάδια (τὰ ἔχνη) αὐτῶν μέχρι σήμερα, ἀπ' τὰ ὁποῖα πῆρε

και τόνομα Παλαιόκαστρο. Οί Βρουσικιώτες χρησιμοποιούσιν συνήθως, για τὸ λόφο αὐτὸ τὰ ὀνόματα Ζωντάν - Τεπέ (λόφος τῶν Ζωντανῶν) καὶ Ἄσαρλικ (Ἄγχόνη), τὰ ὁποῖα συνδέονται μὲ γεγονότα τῆς νεώτερης ἱστορίας τοῦ τόπου. Ὁ λόφος αὐτὸς δεσπόζει στὴν περιοχὴ καὶ ἔτσι ἔχει στρατηγικὴ ἀξία. Γιαντὸ καὶ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἦταν ἡ βάση καὶ τὸ ὄρημητήριο διαφόρων ληστοςυμμοριῶν. Πάνω στὸ λόφο αὐτὸ φυλάκιζαν ἢ σκότωναν οἱ ληστές τοὺς αἰχμαλώτους τους. Στὴν κορυφὴ ὑπῆρχε, βρισκεται καὶ σήμερα, βαθὺ πηγάδι ἀπὸ ὁποῖο φυλάκιζαν τοὺς αἰχμαλώτους. Σήμερα τὸ πηγάδι αὐτὸ, τὸ ὁποῖο ἀπὸ πέτρες καὶ χώματα γέμισε ἀρκετά, ἔχει βάθος 6 μέτρα, διάμετρο στομίον 1,50 μ. καὶ διάμετρο στὴ μέση τοῦ βάθους περίπου 3 μέτρα Ἐκεῖ κοντὰ στὸ πηγάδι - φυλακὴ, ἦταν στημένη ἡ κρεμάλα, τὸ ἄσαρλικ, στὴν ὁποία κρεμοῦσαν τοὺς καταδικασθέντες ἀπὸ τὸ λησπρικό νόμο, σὲ θάνατο. Μιὰ ἐπισκεψὴ πάνω στὸ λόφο πείθει τὸν ἐπισκέπτη ὅτι μερικοῦ ἀπὸ πολλὰ χρόνια κατὶ προσπάθειαν νὰ κάνουν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖ. Ὁ ἐπισκέπτης θὰ δῇ τὰ σημάδια τῶν πειχῶν, τὸ πηγάδι - φυλακὴ, τὶς πελεκημένες (λαξευτές) πέτρες. Σὲ μιὰ μάλιστα θὰ ἴδῃ ἀραδιασμένα τὰ ξ'τέλια' πελεκητὰ πιάτα, ἰστὰ ὁποῖα, κατὰ τὴν παράδοση, οἱ ἐργάτες ἐπρωγαν τὸ φαγητό τους. Στὰ νότια τοῦ λόφου θὰ βρῆ τῆς «Μάρως τοῦ ἰφρουντὺλ», πέτρα στρογγυλὴ, ἀκτίνας 0,90 μ., μὲ μιὰ τρύπα στὸ κέντρο. Λίγο πρὸ κάτω θὰ σβύση πῆ ἰδίωμα του μὲ τὸ δροσερὸ νερὸ τῆς βρύσης τῆς Μάρως καὶ δῖπλα θὰ μεῖνη σκεφτικὸς γιὰ ἀρκετὴ ὥρα μερικοῦ στοῦ Τσιουμπάν' τὴν 'μπλή. Τοῦ Τσιουμπάν' ἡ 'μπλή εἶναι μιὰ ἐπίπεδη πέτρα πάνω στὴν ὁποία φαίνεται καθαρὰ ἡ πατημασιά (τὸ ἴχνος) τοῦ πασαρουχιοῦ τοῦ τσιουμπάνου καὶ τὸ σημάδι ὅπου στηρίχθηκε μὲ τὴ γκλίτσα του. Λένε ὅτι ἡ πέτρα, ὅταν πάτησε ὁ βοσκός, ἦταν μαλακιά καὶ μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ἔγινε σκληρή. Ἡ Μάρω καὶ ὁ Τσιουμπάνος ἦταν ἀνδρόγυνο καὶ ζοῦσαν μὲ τὸ μπλοῦκι τους (κοπάδι) κεῖ πάνω.

2. ΣΑΡΑΤΙ. Τὸ Σαράι εἶναι μικρὸς λόφος καὶ βρισκεται Β.Α. τοῦ χωριοῦ καὶ ἰστὸ κέντρο τῆς τοποθεσίας Καρλί. Στὴν περιοχὴ αὐτὴν βρισκονται κομμάτια ἀπὸ ἀγγεῖα καὶ σημάδια σπιτιῶν. Λέγεται ὅτι ὑπῆρχε στὰ παλιὰ χρόνια χωριό, τὸ Καρλί καὶ ἰστὸ λόφο ἦταν κατοικημένο τὸ σαράι (παλάτι) τοῦ βασιλιᾶ. Ἄλλες τοποθεσίαι εἶναι τὸ Μιουσίτ', ἡ Καπὸφέλα, τοῦ Χότζα τὸ πηγάδ', ἡ Κρανιά κ.λ.π. Δὲν λείπουν ἀπὸ τὴν περιοχὴ καὶ οἱ ποῦμπες (τύμβοι), οἱ πεχητοὶ λαφίσκοι, οἱ ὁποῖοι χρησιμοποιεῖσαν ἴσῃ μέσο ἐπικοινωνίας, μὲ τὶς φωνιτῆς ποῦ ἀναβαν πάνω σ' αὐτές. Τὰ διάφορα εἰρημίματα καὶ ἰδιαίτερα τὰ νομίματα τῆς Βυζαντινῆς ἐπαχῆς, τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, Ἡρακλίου κ.λ.π., μαρτυροῦν ὅτι ἡ περιοχὴ αὐτὴ ἔπαιξε κάποιον σημαντικὸ ρόλο στὰ χρόνια τοῦ μεσαίωνα. Ποιά; Ἄγνωστο. Τὰ συνεχῆ πολεμικὰ γεγονότα καὶ ἡ ἀδιαφορία ἀρμοδίων καὶ μὴ, ἔγιναν αἰτία νὰ καταστραφοῦν πολλὰ σημάδια. Εὐχόμεθα νὰ μὴν εἶναι ἀργὰ ἴσῃ ἄρχαιολογικὴ σκαπάνη καὶ ὁ ἰστορικὸς ἐρευνητής, θελήσουν νὰ ψάξουν καὶ στὴ γωνιά αὐτὴ.

II. ΥΑΙΚΟΣ ΒΙΟΣ. Α'. ΚΑΤΟΙΚΙΑ. Τὰ πρῶτα σπίτια τῶν Βρυσικωτῶν ἦταν φτιαγμένα μὲ κερατίτσια (πλίνθους). Τὸ σχέδιον ἦταν γιὰ ὅλα στερεότυπο: Στὴ μέση ἦταν τὸ μοναδικὸ σχεδὸν δωμάτιο, μὲ διαστάσεις 4 X 4 μ. περίπου καὶ ὕψους 2 μ. Γύρω, γύρω, ἦταν κτισμένα τὰ ἀχούρια (σταῦλοι), οἱ ἀχυρῶνες (ἀποθῆκες χόρτου καὶ ἀχύρου), τὰ ἀμπάρια (ἀποθῆκες σιτηρῶν) καὶ τὸ σαϊβάνι (σαλόνι). Ἔτσι ἦταν ἀδύνατο νὰ ἔχη τὸ δωμάτιο παράθυρα ἀπὸ ποῖχο. Σὲ ἕναν τοῖχο τοῦ δωματίου ἦταν τὸ τζάκι (ἐστία) σεβαστῶν διαστάσεων, ὥστε νὰ κάθονται 6—7 ἄτομα κοντὰ σ' αὐτὸ καὶ νὰ ζεσταίνονται. Ἀπὸ μιὰ χοντρή ἀλυσίδα κρεμοῦσαν στὸ τζάκι ἕνα κούτσουρο (ριζα θάμνου) γιὰ διπλῆ δουλειά: Γιὰ ζέστη καὶ γιὰ φῶς. Ταβάνι (δροφή) δὲν ὑπῆρχε. Στὴ στέγη ἢ ὅποια ἦταν σκεπασμένη μὲ κεραμιῖδια, ὑπῆρχαν μιὰ ἢ δυὸ τρύπες διαστάσεων 0,20 X 0,30 μ. Οἱ τρύπες αὐτές, μὲ συνδυασμὸ τὸ τζάκι, ἦταν τὰ παράθυρα τοῦ δωματίου. Τὶς ἡμερᾶς μέρη καὶ τὶς νύχτες τὰ . . . παράθυρα αὐτὰ ἔκλειναν μὲ κεραμιῖδες. Πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸ εἶχαν ἕνα κοντάρι κατ'ὀλίγη φτιαγμένο, οἱ δὲ κεραμιῖδες ποὺ χρησιμοποιούνταν γιὰ νὰ κλείνουν τοὺς φεγγίτες εἶχαν μιὰ τρυπούλα στὴν ὁποία ἔμπαινε τὸ κοντάρι. Τὸ πάτωμα (δάπεδο) ἦταν μὲ χῶμα στραμένο καὶ κάθε λίγο ἢ νοικοκυρὰ τὸ πάτωμα (ἐπίχριζε) μὲ κόκκινο χῶμα. Γιὰ τὸ κτίσιμο τοῦ σπιτιοῦ βοηθοῦσε ὅλο τὸ χωριό. Ἰδιαιτέρα γιὰ τὴ μεταφορὰ τῶν ὑλικῶν γινόταν σωστὸς συναγεμῶς κάθε Κυριακὴ πρωτὶ. Ὅλοι οἱ κάτοικοι, φίλοι καὶ ἐχθροί, θὰ ἔτρεχαν στὸ μιντζι (βοήθεια) τοῦ Α ἢ Β, ποὺ ἔβγαζε τὴν Κυριακὴ. Γιὰ νὰ γίνῃ ἡ θεμελίωση τοῦ σπιτιοῦ ἔπρεπε νὰ σφαχτῇ κοτόπουλο μέσα στὰ θεμέλια, τὸ ὅποιο θὰ ἔτραγαν οἱ μάστοροι καὶ οἱ ἔργατες. Τὶς περισσότερες φορὲς τὸ κοτόπουλο τὸ ἔβαζε ὁ πρωτομάστορας γιὰ νὰ εἶναι σύμφωνα μὲ τὸν πρωτομάστορα στῆς Ἄρτας τὸ γεφύρι. Οἱ μάστοροι καὶ οἱ ἔργατες πληρωνόταν μὲ μεροκάματο (ἡμερομίσθια), τὸ φαγητὸ δὲ ἦταν πάντα ἀπ' τ' ἀφεντικὸ (νοικοκύρη).

Ὅταν ἔμπαινε ὁ σκελετὸς τῆς σκεπῆς, στὴν κορυφὴ κάρφωναν ἕναν ὄρθιο ξύλινο σταυρὸ στεφανωμένον μὲ στεφάνι ἀπὸ πραινίδα καὶ λουλούδια. Ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ ἐδώριζε τοὺς τεχνίτες πουκάμισο, τὸ ὅποιο τὸ κρεμοῦσαν στὸ σταυρὸ, ὅλο δὲ τὸ χωριὸ πῆγαινε ἀπὸ ἕνα μαντήλι ἢ πετσέτα. Ὁ ἀρχιμάστορας, κάθε φορὰ ποὺ θὰ πῆγαινε κάποιος τὸ ἰῶρο διαλοκοῦσε γιὰ νὰ ἀκουστῇ σ' ὅλο τὸ χωριό: «Ὁ δάσκαλος προσηύμη'σι τοῦ νοικοκυρῶ' κι τ'σ μαστόρ' κι ἔφριε ἕνα μαντήλι. Οὐ Θεὸς ποὺ τὰ κτάζ' ἀπὸ ψηλὰ νὰ τοῦ δίν' χίλια καλά. Ὅσα ἄστρα ἔχ' σὺ οὐρανὸς τόσες δραχμὲς νὰ ποὺν δίν'».

Ὅταν πλῆθον κτιζάταν τὸ σπίτι ἔπρεπε νὰ χορευτῇ. Ἐρχοιχε ὁ νοικοκύρης τὸ χῶμα στὸ δωμάτιο καὶ στὸ σαϊβάνι (σαλόνι), μιὰ Κυριακὴ δὲ μαζευόταν οἱ νέοι καὶ οἱ νέες καὶ χορεύαν μέσα στὸ σπίτι. Ἔτσι πατοῦσαν τὸ δάπεδο.

Α' Ἐ σ ι π λ α κ α ἰ σ κ ε ὑ η. Ἀπλὰ καὶ ἀδάπανα ἦσαν τὰ ἐπιπλά καὶ σκευῆ τοῦ σπιτιοῦ. Μιὰ ψάθα ἔστρωναν πάνω στὸ χωματιένιο πάτωμα, ὅταν πῆγαιναν φίλοι ἢ ὅταν ἐπρόκειτο νὰ κοιμηθοῦν. Στους τοίχους ὑπῆρχαν μπουλί-

τσες (ράφια) όπου έμπαιναν πιάτα κοῦπες κ.λ.π. Κάτω ἀπ' αὐτὲς κρεμοῦσαν μερικὰ μαντήλια γιὰ δημοφιλία. Σὲ μιὰ ἄκρη τοῦ δωματίου ἦταν ὁ γιοῦκος, δηλαδή θέση πὸν βάζαν διπλασμένα τὰ στρώματα καὶ τὰ χρώμα (κουβέρτες). Γιὰ καθίσματα χρησιμοποιοῦσαν τὰ σκαμνάκια καὶ μαξιλάρια. Ὁ σουφρὰς ἦταν τὸ τραπέζι τοῦ φαγητοῦ. Ἦταν κυκλικός, ὕψους 15 πάντους περίπου, ἀρκετὰ μεγάλος ὥστε νὰ χωροῦν ἄνετα ὅλα τὰ ἄτομα τῆς οἰκογενείας, τῆς πολυτέκνου συνήθως. Στὴ μέση τοῦ σουφρᾶ ἔμπαινε ἡ τσιανάκα (κούπα χαωμαπένια μεγάλη) κι ὄλοι, πολλές φορές περισσότεροι ἀπὸ 10 ἔτρωγαν ἀπ' αὐτὴν μὲ τὰ ξύλινα χλιάρια (κουτάλια). Ὅσο γιὰ πηρούνια, αὐτὰ ἦταν τελείως ἄγνωστα. Τὰ πιάτα ἦταν τὰ περισσότερα πήλινα, μερικὰ δὲ καὶ ἀπὸ λαξευτὸ ξύλο.

Τὸ νερὸ τὸ πίνουν μὲ τσουκάλια (πήλινα δοχεῖα) ἢ μὲ κοῦπες. Γιὰ τὸ κρασί οἱ προύχοιτες χρησιμοποιοῦσαν μπακιρένια (χάλκινα) κούπελλα. Κρεβάτι δὲν ὑπῆρχε. Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ κοιμηθοῦν ἔστρωναν τὴν ψάθα. Πάνω σ' αὐτὴν βάζαν ἓνα στρώμα, τὰ μαξιλάρια καὶ σὰν πάπλωμα βάζαν ἄλλο στρώμα. Τὰ στρώματα αὐτὰ ἦταν χοντρὲς μάλλινες κουβέρτες.

Β' Ἐνδυμα, ὑπόδεσις: Οἱ ἰσοσηριακῆς τῆς θεωρίας ὅτι οἱ Βρυσικιώτες ἦταν καταδιωγμένοι Πελοποννήσιοι στηριζοῦν τὴν θεωρίαν πους κυρίως στὴν ἔνδυμασία τῶν ἀντρῶν ἢ ὅποια περίπου ἦταν ἡ ἑξῆς:

1. Ἄνδρῶν: Ἄσπρο πουκάμισο μέχρι τὰ γόνατα, ἦταν τὸ κύριο ἔνδυμα τοῦ ἀντρα. Αὐτὸ φοριόταν τὸ καλοκαίρι πάνω ἀπ' τὸ γαλάζιο βαμβακερὸ θρακί (παντελόνι, ἡμίκοιτο, χωρὶς κομψιὰ καὶ πολὺ στενὸ στὰ κάτω ἄκρα). Στὴ μέση καὶ πάνω ἀπ' τὸ πουκάμισο φοροῦσαν τὸ μαῦρο ζ'νιό (λουρίδα μαύρου μάλλινου ὑφάσματος πλάτους 15 πόντων καὶ μήκους 4 μ.!). Πάνω δὲ ἀπ' αὐτὸ φοροῦσαν τὸ κοντὸ γιλέκο, χωρὶς μανίκια. Πάνω ἀπ' αὐτὸ ἔμπαινε, τὸ χειμῶνα ἢ γούνα, τὸ ἴδιον σχέδιο μὲ τὸ γιλέκο, φτιαγμένη ἀπὸ δέριμα μὲ τρίχωμα προσβάτου. Πάνω σ' αὐτὰ ἔμπαινε ἡ ποσούνα (εἶδος σακκακιοῦ), φτιαγμένη ἀπὸ μαύρη τσόχα, κατάλληλα κεντημένη μὲ μαῦρο γαϊτόνι. Τὸ χειμῶνα ἀντὶ γιὰ θρακικὰ γαλάζια φοροῦσαν τὰ σαλῆρια καιμαμένα στὸ σχέδιο τῶν θρακιῶν, ἀλλὰ ἀπὸ μαῦρο ὑφασμα. Καθημερινὴ καὶ γιορτὴ τὰ ἴδια ρούχα φοροῦσαν. Μὲ μιὰ διαφορά μόνο: Τὴν καθημερινὴ τὰ φοροῦσαν ἀπ' τὴν ἀνάποδη καὶ τὴν γιορτὴ ἀπ' τὴν καλή. Στὰ πόδια φορεῖσαν τὰ παπούτσια ἀπὸ δέριμα συνήθως γουρουνιοῦ. Ἀντὶ γιὰ κάλτσες ἔβαζαν τὰ μπαλιὰ (κομμάτια ἄσπης τσόχας) πὰ ὅποια ἔδεναν μὲ παροουχόσκοινα (σκοινιά ἀπὸ μαύρη τρίχα γίδας). Οἱ ἀρραβωνιασμένοι κάτω ἀπ' τὰ μπαλιὰ φοροῦσαν τὶς κάλτσες. Αὐτὲς ἔπαιναν ἀπ' τὸν ἀστράγαλο μέχρι στὴ γάμπα. Τὸ πάνω μέρος ἦταν κεντημένο καὶ φαινόταν. Στὸ κεφάλι φοροῦσαν τὴν σερβέτα (λουρίδα ὑφάσματος βαμβακεροῦ, γαλάζιου ἢ μαύρου) πλάτους 25 πόντους καὶ μακρὸς 2,50 μ. Μερικοὶ κάτω ἀπ' τὴν σερβέτα φοροῦσαν τὸ πλεχτὸ σκουφάκι. Στερεότυπο ἦταν τὸ κούρεμα τῶν ἀντρῶν. Οἱ νέοι καὶ μεσήλικες ἄφηναν τὴν πιρτσιὰ, μιὰ τούφα μαλλιὰ πάνω ἀπ' τὸ μέτωπο. Τὰ ὑπό-

λοιπα τὰ ἔκοβαν ἀπ' τῆ ρίζα. Οἱ γέροι ἄφηναν ὅλα τὰ μαλλιά τους καὶ ὅταν με-
γάλιοναν ἀρκετὰ τὰ ἔκοβαν γύρω γύρω μὲ ψαλίδι καὶ παρουσίαζαν εἰκόνα σκού-
φιας. Ψαλίδι σ' ἀντρικό μουστάκι; Οὔτε νὰ τὸ σκεφτῆ κανεὶς. Ζήτημα ἠθικῆς
υπόστασης θεωρεῖται τὸ κόψιμο τῆς τρίχας τοῦ μουστακιοῦ. Μόνον στοὺς
πολὺ γέρους ἦταν ἐπιτρεπτό, ἢ μᾶλλον ἐπιβάλλετο, γιὰ λόγους καθαριότη-
τας, τὸ κόψιμο λίγων τριχῶν πάνω ἀπ' τὰ χεῖλη.

2. Γυ ν α ι κ ῶ ν: Τὸ π'κάμ'σο (πουνκάμισο) ἦταν ἡ κομπιναιζὸν
τῆς παλαιᾶς Βρυσηϊκῆς. Φτιαγμένο ἀπὸ χοντρὸ ἄσπρο βαμβακερὸ ὕφα-
σμα, μακρὸ, μὲ φαρδιὰ μανίκια καὶ κεντημένο στὴν κάτω ἄκρη καὶ στὶς
ἄκρες τῶν μανικιῶν.

Πάνω ἀπὸ τὸ πουνκάμισο φοροῦσαν τὸ φ'στάν' (φουστάνι). Αὐτὸ ἦταν
συνήθως ἀπὸ βαμβακερὸ ὕφασμα, γαλάζιο ἢ πράσινο σκοῦρο.

Ἡ μόδα ἦταν: Σάκος χωρὶς μανίκια, μὲ τίς κορφότρυπες (δύο τρυ-
πες) ἀπὸ στῆθος. Τὰ φουστάνια τὰ ὕφαιναν καὶ τᾶρραβαν οἱ ἴδιες οἱ γυναί-
κες. Τὸ βάψιμο ὅμως γινόταν ἀπὸ τοὺς μπογιατζῆδες (βαφεῖς), μὲ εἰδικῆς
μπογιές, πὸ λουλάκι γιὰ τὰ γαλάζια καὶ τὸ ρουδι (εἶδος φρυτοῦ), γιὰ τὰ πρά-
σινα. Μετὰ τὸ βάψιμο, οἱ γυναῖκες κεντοῦσαν στὸ κάτω μέρος, γύρω - γύρω,
πάπιες ἢ ἄστρα μὲ ἄσπρη ἢ κίτρινη κλωστή. Ἐπίσης, μπροστὰ στὸ στῆθος,
κεντοῦσαν μὲ γαϊτάνι καὶ κίτρινες κορδέλλες, διάφορα σχέδια. Μετὰ τὸ κέν-
τημα, τὰ ξαναπήγαιναν στὸν μπογιατζῆ γιὰ γυάλωμα (εἶδος σιδηρώματος).
Τὸ γυάλωμα γινόταν μὲ κερί καὶ ἓνα μπουκάλι χοντρὸ μεγάλο, σὲ σχῆμα αὐ-
γοῦ. Μὲ τὸ γυάλωμα, τὸ φ'στάνι ἔπαυρε γυαλιστερὴ ὄψη.

Ἄλλο εἶδος φ'στανιοῦ, ἀγυάλωτο, φτιαγμένο ἀπὸ μάλλινο ὕφασμα μαύ-
ριου χρώματος, ἦταν ἡ πσοῦκνα. Στῆ μέση ἔδεκαν τὸ φ'στάνι, τίς μὲν καθη-
μερινῆς μὲ τὸ ζ'νάρι, λωρίδα μαύρου ὕφασματος, πλάτους 25 πόντων καὶ μά-
κρους 2 μ., τίς δὲ Κυριακῆς καὶ γιορτῆς, τὰ ἀσ'μοζούναρα. Τὸ ἀσ'μοζούναρο
ἦταν ζώνη μεταλλικῆ, πλάτους 10 πόντων περίπου, μὲ κεραλὴ μεγαλύτερη.
Ἦταν σκαλιστὸ καὶ διακοσμημένο. Ἀπὸ τὸ ἀσ'μοζούναρο κρεμοῦσαν ψιλῆς
ἀλυσίδες. Πάνω ἀπ' τὸ φ'στάνι φοροῦσαν τὴ γούνα, κοντὴ μέχρι τῆ μέση,
χωρὶς μανίκια, ὅμοια μὲ τὴ γούνα τοῦ ἀντρα. Πάνω δὲ ἀπ' αὐτὴ ἔμπαινε τὸ
κοντότσι (ἡμίπαλτο), ἀπὸ μάλλινο μαῦρο ὕφασμα. Ὅλα τὰ σκέπαζε τὸ τσι-
πούνι (παλτὸ) ἀπὸ μαῦρο μάλλινο πανί, ραμμένο στρωτὸ πάνω στὸ σῶμα,
ὥστε νὰ μὴ χρειάζεται κουμπί. Ἦταν δὲ κεντημένο μὲ μαῦρο γαϊτάνι στὰ
μανίκια καὶ τίς τσέπες.

Στὰ πόδια, τίς καθημερινῆς ἰδὲν φοροῦσαν πίποτα. Ἦσαν ξυπόλητες.
Ἄν μάλιστα καμμιά γυναῖκα τολμοῦσε νὰ παρουσιασθῆ μὲ γυμνὰ (παπού-
σια) καὶ κάλτσες, ἢ καλτσούνια, αὐτὴ ἔθεωρεῖτο ἀρρωστίαρα καὶ ἀνίκινη.

Τίς γιορτῆς φοροῦσαν τὰ γυμνὰ (κλειστὰ παπούτσια) καὶ κάλτσες κεν-
τημένες. Οἱ κάλτσες ἀρχίζαν ἀπὸ τὸν ἀστράγαλο καὶ τελείωναν κάτω ἀπ'

τὸ γόνατο. Τὶς περισσότερες φορές, τὰ γυμνὰ ἔμπαιναν σπὰ πόδια μόνο μέσα στὴν ἐκκλησιά. Ἀπὸ τὸ σπῖτι μέχρι τὴν ἐκκλησιά κι' ἀπ' τὴν ἐκκλησιά μέχρι τὸ σπῖτι, τὰ γυμνὰ ἦταν κάτω ἀπ' τὴν μασχάλη. Ἔτσι, δλόκληρη εἰκοσαετία τὰ γυμνὰ ἦσαν καινούργια, παρ' ὅλο ποὺ πολλές φορές ἦταν κοινὰ πᾶν γυναικῶν τοῦ σπιτιοῦ.

Στὴν νεοαρραβωνιασμένη, ὁ πλούσιος πεθερὸς πῆγαινε σὰν πρῶτο δῶρο τὰ κίτρινα ποδήματα (μπότες, μέχρι τὸ κάτω μέρος τῆς γάμπας ἀπὸ μαλακὸ κίτρινο δέρμα), στὴ νύφη δὲ (κατὰ τὸ γάμο), τὰ κόκκινα ποτινία, ὅμοια μὲ τὰ ποδήματα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς κάλτσες, οἱ γριεὲς φοροῦσαν τὰ καλτσούνια, εἶδος κάλτσας, φτιαγμένα ἀπ' ἄσπρη σόχα.

Σ τ ὀ κ ε φ ἄ λ ι : Τὰ μαλλιά δὲν κοβόταν ποτὲ κι' ὅποια γυναίκα εἶχε μεγαλύτερα μαλλιά, ἦταν ἡ ἀξιότερη ἀπ' ὅλες! Τὸ χτένισμα γινόταν ἔσσο, πρὸς τὰ πίσω καὶ ἔπλεχαν τὰ μαλλιά σὲ μιὰ κόσσα (πλεξούδα).

Πάνω ἀπ' τὰ μαλλιά ἔμπαινε ἡ σκούφια φτιαγμένη ἀπὸ κόκκινη χοντρή τσόχα. Γύρω ἀπ' τὴ σκούφια δενόταν τὸ περμπέρι, ὑφασμα λεπτό, σπυρῆθως μαύρο. Αὐτὰ τὰ σκέπαζε ἡ μπαριμπούλα (μαντήλα) ἀπὸ χαισὲ ἢ κάμποσο ἄσπρο ἢ κίτρινο. Ἡ μπαριμπούλα πολλές φορές ἦταν καὶ πλεματιένια, δηλαδή μὲ κρόσια καὶ μὲ διάφορα ἄνθη ζωγραφισμένα. Πάνω στὴ μπαριμπούλα ἔμπαινε τὸ μαντήλι, ἓνα κομμάτι γυφασμένο ἄσπρο ὑφασμα μὲ κλασιτὲς χρωματιστὲς γύρω - γύρω.

Σ τ ο λ ῖ δ ι α : τῶν γυναικῶν ἦταν: τὰ δαχτυλίδια. Δαχτυλίδι δὲν φοροῦσαν παρὰ μόνον ὅταν ἀρραβωνιάζονταν. Τότε φοροῦσαν δαχτυλίδι ἀσημένιο μὲ δλόκληρο νόμισμα στὸ πάνω μέρος, ὅπου γραφόταν τὰ ἀρχικά πᾶν ὀνομάτων τοῦ ζευγαριοῦ. Βραχιόλια φοροῦσαν χοντρά ἀπὸ σιδήρο ἢ ἀσημί, ἐπίσης τὶς κοκαλίνας γκριφινες. Στὸ λαιμὸ φοροῦσαν τὸ γκιρντάμι, φτιαγμένο ἀπὸ μιὰ λωρίδα ὑφασμα πλάτους 5 περίπου πόντους κεντημένο μὲ ψιλὰ καὶ πιλύχρωμα χαντρώσια. Ἐπίσης ἀπὸ τὸ λαιμὸ κρεμοῦσαν ντυμπάλες καὶ τὰ φλουριά, πολλές φορές ψεύτικα, σὲ πολλές σειρὲς, ὥστε νὰ σκεπάζεται ὅλο τὸ στῆθος. Ἡ νεοαρραβωνιασμένη φοροῦσε στὸ τσεκατί (μέτωπο) τὸ πεισκουλί, κόσμημα μὲ μιὰ σειρά φλουριά. Κάθε νέα στὸν κόρφο τῆς εἶχε τὴν κρόνια τῆς, ἓνα κουτάκι ποὺ τὸ καπάκι του ἦταν καθρέπτης, μέσα δὲ ἔβαζε ἢ νὰ τὴ μαστίχα τῆς, κανένα φλουράκι ἢ κάτι τὸ πολυτίμητο. Κρέμες, κρεγιόν, μακιγιάζ καὶ τὰ παρόμοια ἦταν ἄγνωστα. Μόνο ὅταν πῆγαιναν στὴ νύφη τὴ γίγνα ἔβαζαν στὸ κ'τι (κουτί) φτιασιδί (πούντρα).

3. Ἐ ν δ υ μ α σ ῖ α π α ι δ ι ὦ ν : Τὸ μικρὸ μέχρι 5 χρόνων, τὸ μόνον ροῦχο ποὺ φοροῦσε ἦταν τὸ μακρὸν ἄσπρο π'καμ'ισούδι (σουκαμισούδι). Τὸ χειμῶνα φοροῦσε καὶ τὸ γιλικούδι, γαλάζιο ἢ μαῦρο καὶ πάνω ἀπ' αὐτό, τὸ κόκκινο καθαδούδ' (σακιάκι). Τὰ τσερουχούδια, ἀπὸ ἰδέριμα τουλουμισοῦ, γιὰ νὰ εἶναι μαλακά, ἦταν τὰ παπούτσια πᾶν παιδιῶν. Ὅταν τὸ παιδί περοῦσε

τά 5, τοῦ φοροῦσαν καὶ τὸ θρακοῦδ' (παντελόνη) ὅμοιο μὲ τῶν ἀνδρῶν. Τὸ θρακοῦδι δὲν εἶχε κομιτιά, ἀλλὰ δενόταν στὴ μέση μὲ τὴ θρακοῦζώνα, ἕνα σκιοῦνι μὲ ἰδὺ φούντες στίς ἄκρες, οἱ ὁποῖες κρέμονταν ἐπιδεικτικὰ ἀπ' τὴ μέση. Ἐπίσης φοροῦσαν καὶ τὴ γουνοῦδα.

ΕΠΙΠΤΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ. 1) Γεωργία. Ἡ κύρια καλλιέργεια τοῦ χωριοῦ ἦταν καὶ εἶναι τὰ σιτηρά. Τὰ χωριάφια πὰ χωρίζαν σὲ κατηγορίες: Καράσιο πράκια (μαυροχώματα), πσιγλέδες (μοικανοχώματα), μιομπσοχώματα (ακοῦρα), πσικρίδες (πετρώδες). Τὸ ὄργωμα γινόταν μὲ τ' ἄλέτρι. Τὸ ἄλέτρι ἦταν ξύλινο ἄροτρο μὲ σιδερένιο γ'νι (ἴνι). Ἐπίσης χρησιμοποιοῦσαν τὴν πατάρρα, ξύλινο κ' αὐτὸ ἄροτρο, παρόμοιο μὲ τὰ σημερινά. Γιὰ βαθειὰ ὄργωματα χρησιμοποιοῦσαν τὸν πλοῦχο, ἕνα πρῶτόγονο τρακτέρ. Παίρναν τὸ μισὸ μπροστινὸ ἀμάξι καὶ θάζαν ἕνα εἰδικὸ μεγάλο ἄλέτρι. Στὸν πλοῦχο ἔξεφαν 5 ἢ 6 ζευγάρια βόδια. Τὸ ὄργωμα γινόταν τότε πολὺ βαθύ. Γιὰ νὰ ὄργωθῆ ἕνα χωράφι ἔπρεπε νὰ μὴν εἶναι βαρυνὸ (λοισπίζευ) ἀλλὰ νὰ εἶναι ἰστὸ τάβι του. Προκειμένου νὰ σπαιρῆ τὸ χωράφι μὲ σ'πάρρι (σιπάρρι) ἔπρεπε νὰ ὄργωθῆ δυὸ καὶ τρεῖς φορές τὸ καλοκαίρι. Ἡ κοπριά ἀπ' τὰ ζῶα ἦταν ἡ λίπανση τῶν χωραιοῦν. Ὁ σπόρος ἦταν τραθηγμένος (δισαλεχτός). Ὅταν ἀρχίζαν τὸ ἀλώνισμα πρᾶβοῦσαν τὸ σπάρρο. Ἐπαιρναν δηλαδὴ σπάρρα κ' ἔσπαιζαν τίς δυὸ ἄκρες καὶ κρᾶποῦσαν τὸ μισοῦ 1)3 περίπου. Τὰ μισοῦα αὐτὰ μομμάτια τὰ σποῦμπιζαν (τὰ χτυποῦσαν) καὶ μὲ τὸ σπάρρι ποὺ ἔβγαζαν ἔσπερναν τὸ καλύτερο χωράφι. Τὴν ἄλλη χρονιά γινόταν τὸ ἴδιο στὰ σπάρρα ποὺ χωραιοῦν αὐτοῦ. Αὐτὸ γινόταν πρὶα χρόνια συνεχῆ. Ἐπὶ καινοῦργωνε ὁ σπόρος. Γιὰ νὰ ἀρχίσῃ ἡ σπάρρα ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ γέμισση φρεγγαριοῦ. Παιτὲ δὲ δὲν ἔσπερναν σὲ χάση φρεγγαριοῦ, γιατί θὰ χανόταν ὁ σπόρος. Ἐπίσης τὴν κοπριά δὲν τὴν ἔσπαιζαν στὰ χωράφια ἀν τὸ φρεγγάρι δὲν ἦταν τουλάχιστο 8 ἡμερῶν. Ἡ σποριά ἀρχίζε πάντα τὴ Δευτέρα. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ δὲν ἔδιναν τίποτα ἀπ' τὸ σπάρρι. Ἄν κάποιος γείτονας στήγαινε νὰ ζητήσῃ κάτι τοῦ σπαιροῦσαν: Βγάλαμε σπάρρο. Ἡ ἀπάντησις αὐτὴ προκαλοῦσε ἰθρησκευτικὴ εὐλάβεια στὸ γείτονα.

Μεγάλος μπελάς ἦταν τὸ ξεχορτάρισμα στὰ σπαιρά. Ἄν ἔπαιναν βροχές τὸ Μάρτη, γιόμιζαν τὰ σπαιρά χόρτα. Τότε μικροί, μεγάλοι, ἄντρες καὶ γ'ναῖες, ἀπ' τὴ νύχτα μέχρι τὴ νύχτα, ξεχορτάριζαν τὰ γενήματα. Τὸ θέρος (θερισμός) γινόταν μὲ δρεπάνια. Ὁ δραγαμάνος (ἀρχηγὸς τῶν θεριστᾶδων) ἔκοβε τᾶρδῖνι (τὸ κομμάτι) σπὸ ὁποῖο θὰ ἀπλώνονταν οἱ θεριστᾶδες στὴ σφῆρα καὶ θὰ ἀρχίζαν τὸ θέρισμα. Ἐπρεπε ὅλοι οἱ θεριστᾶδες νὰ φθάσουν τὸ δραγαμάνο. Ὅταν τελείωνε τὸ χωράφι, μάζευαν τὰ δεμάτια, σινηθὼς μὲ τὴ δροσιὰ τὸ πρῶτ καὶ τᾶκαμναν θυμωνιές ἢ ντικορζίνια (ἀνὰ 4—5 δεμάτια). Ἄλλοι εἶχε καθένος σπὴν αὐλή του. Θυμωνιές δὲν ἔκαμναν πειτὲ σπ' ἀλώνι. Ἐφερναν βριάδου καὶ πρῶτ ἀπὸ ἕνα ἀμάξι δεμάτια καὶ τᾶσπερναν σπ' ἀλώνι. Τ' ἀλώνισμα γινόταν μὲ τίς ντουκάνες στίς ὁποῖες ἔξεφαν βόδια ἢ ἄλλο-

γα. Ἡ ντουκίνα μὲ τὶς κοφτερὲς πέτρες ποὺ εἶχε ἀπὸ κάτω, ἔκοβε τὰ καλάμια καὶ ἔτριβε τὰ σιτάκια. Πάνω στὴ ντουκίνα καθόταν ἡ νιά ἢ ὁ νιός, τραγουδώντας τραγουδία τῆς ἀγάπης, ἢ ὁ παπούς λέγοντας παραμύθια στὸ ἔγγονάκι ποὺ καθόταν δίπλα του. Μεγαλοπρέπεια καὶ ἐπισημότερη ὄψη ἔπαιρνε τ' ἄλλοι ὅταν στὴ ντουκίνα ἦταν ζεμένα ἄλλαγα. Γιὰ τὴν ὀδηγήση κανεὶς ἄλλογα ἔπρεπε νὰ εἶναι παληκίρι, νὰ εἶναι μπροστασμένος. Μὲ τὸ κομποσίκι (μοιστίγιο) ποὺ πλαταγοῦσε στὸν ἀέρα καὶ κομμὰ φορὰ στὰ κοπούλια τῶν ἄλλων ἔκομνε τ' ἄλλαγα νὰ τρέχουν ρυθμικὰ στὸ στρογγυλὸ ἄλλοι, ἢ δὲ παχύτητα νὰ μεθᾶ τὸν ὀδηγὸ καὶ νὰ γοητεύη τοὺς παρακολουθοῦντας.

Ἄφου τ' ἄλλοι τὸ γύριζαν (ἀναποδογύριζαν τὰ σιτάκια) δυὸ φορὲς μὲ τὸ ξύλινο δικράνι καὶ τρεῖς φορὲς μὲ τὸ λιχνιστήρι, ὥσπου γινόταν ἄχυρο ψιλό, ἔζεφταν τὰ ζῶα στὸ σανίδι (εἰδικὸ σανίδι γιὰ νὰ μαζεύουν τὸ ἄλωνισμένο σιτάρι). Ἄν φρουσοῦσε ἀέρας λύχνιζαν τὸ λαμνὶ καὶ μὲ τὸ δρομῶνι καὶ τὸ κόσκιο καθάριζαν τὸ σιτάρι. Γιὰ νὰ μπῆ μέσα στὰ ισκιὰ τὸ σιτάρι ἔπρεπε νὰ περάσῃ ὁ σοῦμπας (θεβαιωτής) νὰ μερηθῆ μπροστὰ του, μὲ τὸ ισκί καὶ νὰ πάρῃ αὐτὸς τὸ δικό του, 1 στὰ 10 ἢ στὰ 8. Τῆ δεκάτη αὐτὴ πῆν πῆγαμε ὁ ἴδιος ὁ νοικοκύρης στὰ μπάρια (στὴν ἀποθήκη τοῦ ἐνοικιαστοῦ τῆς δεκάτης) γιατί ὁ σοῦμπας θὰ πῆγαμε σ' ἄλλα ἄλλοι. Κάθε νοικοκύρης, πελειώνοντας τ' ἄλλοι του, θὰ φρότωνε τ' ἄμαξι του καὶ θὰ πῆγαμε στὸ νερόμυλο (νερόμυλο) ν' ἀλέσῃ τὸ ἀλεύρι καὶ τὸ γιαιρὰ (χοντρὸ ἀλεύρι γιὰ τὰ ζῶα) γιὰ χρουνιῆς (ὄλο τὸ χρόνο). Στὸ νερόμυλο ἔπρεπε νὰ καθήσῃ δόλοκληρη ἑβδομάδα ὥσπου νὰ ἀλέσῃ, λόγω βραδυκίνησιος, καὶ ἔτσι θὰ βρῖσκταν πῆν εὐκαιρία νὰ ποῦν πολλὰ παραμύθια καὶ ἀνέκδοτα καὶ νὰ φᾶνε ἀρκετὲς ζεστὲς μπουγάτσες (μεγάλα ψωμιά). Ὁ μυλωνὰς πελειώνοντας τὸ ἄλλομα ἔπαιρνε τὸ σιούρι (δικαίωμα σὲ εἶδος).

Στὸ σῆτι ἡ νοικοκυριά θὰ ἄλλαθε στὰ χειρόμυλα (χειρόμυλο) τὸ μπλιγούρι, ἀπὸ διαλεχτὸ σιτάρι. Ἄπ' τὸ πρῶτο, τὸ καινούργιο ἀλεύρι, θὰ ἔκομνε ἢ μπάμπον (γιαγιὰ) τὴ λειτουργιὰ γιὰ νὰ λειτουργήσῃ ὁ παπάς. Ἄπ' τὸ καινούργιο δὲ ψωμί ἔπρεπε νὰ φᾶ ὅλη ἡ γειτονιά.

2. Φ υ τ ι κ ὸ ς κ ὀ σ μ ο ς : Στὴν περιοχὴ Βρυσικῶν εὐδοκμοῦσαν καὶ εὐδοκμοῦν τὰ ἐξῆς δέντρα: Ἀμυγδαλιά, καρυδιά, γκουρσιὰ (ἀχλαδιά), γυρικιά, δαμασκηνιά, κιδωνιά, φουντουριά, μηλιά, ντουταλιά (μορέα) κ.λ.π. Ἀπὸ ὅλα τὰ δέντρα ἡ καρυδιά εἶναι τὸ δέντρο ποὺ συνδέεται περισσότερο μὲ τὴ ζωὴ τοῦ χωριάτη. Φόβος καὶ τρόμος κατεῖχε ὅσους ἤθελαν νὰ σπειροῦν καρυδιά. «Θὰ σπειρῆς καρυδιά; Κάηρες φουκαρά μου. Μόλις γίνῃ χοντρή σὰν τὸ λαμόσου, ἔτοιμάσου νὰ πεθάνῃς», συμβούλευε ὁ γεροντότερος τὸ νέο ποὺ ἤθελε νὰ σπειρῇ καρυδιά. Ἐξ ἄλλου καὶ ἡ ισκιά τῆς καρυδιάς εἶναι θαιρειά. Ἄν κοιμηθῆ κανεὶς κάτω ἀπὸ καρυδιά ἢ ἀρρωστήσῃ. Εἶναι ὅμως καὶ τὸ δέντρο ποὺ δίνει ὑγεία. Μὲ φύλλα καρυδιάς κομμένα τὴν πρωπομαγιά ἔπρεπε νὰ λουσοῦν ὄλοι γιὰ νὰ εἶναι ὑγιεῖς ὄλο τὸ χρόνο. Φύλλα καρυδιάς χρησιμοποιοῦν τὴν

Πεντηχοστή στην Εκκλησία για να γιορτάσει παπός και εκκλησίασμα. Φυτά τα όποια έχουν μαγικές ή θεραπευτικές ιδιότητες ήταν και είναι: α) Βασιλικός). Χρησιμοποιόταν σε πολλές εκδηλώσεις: Στο γάμο, στη βάπτισμα, στο θάνατο, στην εκκλησία. Μια χειριά (ιδέση) θα βρισκόταν πάντα στο εικονοστάσι. Μ' αυτό θα θυμιατιζόταν όταν τους πονούσε το κεφάλι. β) Μαγγούτια (φυτό καλαμοειδές) ήταν το παλιόπονο για τον κοιλόπονο των μικρών παιδιών. γ) Χαρδιάλι (σπόροι σιναπιού) χρησιμοποιούσαν για το κρυολόγημα. δ) Παπαδίτσα (χαμομήλι) για πολλές αρρώστιες. ε) 'Η από μέσα φλούδα βέργας, χλωρής, νπουνταλιάς (μοριάς), ήταν και χρησιμοποιείται και σήμερα, ο δξυζενές, το οινόπνευμα και το αιμοστατικό συγχρότως. στ) Τα μαλλιά από καλαμιά (άνθος καλαμοῦ) για το κλείσιμο των πληγών. ζ) 'Η σκάρφη (ρούζες) χρησιμοποιείτο για πόνους ποδιών και ιστομαχισῶ. η) Το φλαμούρι για τσάι (ρόφημα). θ) Το πλατύ μπουζι (άνθος με σαρκώδεις φύλλο) για το καθαίρισμα των πληγών. ι) 'Η σουουτιά (λιτά) για τη θιρμασία (θέρημη). ια) Πρωτομαντήλια (είδος φυτού πλατυφύλλου) για τις πληγές.

3. Π ο ι μ ε ν ι κ ο ς β ί ο ς: 'Αρκετά ανεπτυγμένη ήταν και είναι η κτηνοτροφία, μικρών ζώων ιδίως, στα Βιρυσικά. Κάθε ισπίτι (οικογένεια) θα είχε λίγα ή πολλά πρόβατα. Αυτοί που είχαν λίγα και δέν είχαν και πολλά χωράφια τα βοσκούσαν μόνοι τους. Μάζευαν και γκιρτζέλια (πρόβατα άλλων νοικοκυρέων) με χάκι (πληρωμή κατά κεφαλή). 'Εμείνοι που είχαν δικό τους μπουλούκι (πολλά) έπιαναν τσομπάν'. Το πιάσιμο (συμφωνία και έναρξίς εργασίας) γινόταν την 14ην Σεπτεμβρίου. Στο παζαρίκ' (συμφωνή) έκτος από το ποσόν έβαζαν και ένα ζευγάρι μπιάλια και μια φορεσιά ρούχα. Μετά το παζαρίκ' έπαιρνε ο τσομπάνος το πέι (προκαταβολή). Το κουστόμι του τσομπάνου ήταν το ίδιο με τους λοιπούς κατοίκους, είχε ιδέ περισσότερο το γκαμπουλόκι (κάπα) από άσπρη πόχα, χωρίς μανίκια και με κουκούλα. 'Απαραίτητα σύνεργα του τσομπάνου ήταν: η γκλίτσα με τη σιδερένια γκέκα (κεφαλή) για να πιάνη τα πρόβατα απ' τα πιανά πόδια, ο καμῶς (δίκωπο μαχαίρι) για να παίρνη αίμα από τα άρρωστα πρόβατα και η φλογέρα ή η γκαίντα, για να τραγουδά τα κόλη της φύσεως.

Το καλοκαίρι τα πρόβατα τά 'περταν (τά ξεβράδευαν) έξω απ' το χωριό, μέσα στα παλιάρια (μαντριά περιφραγμένα με λίγα παλιούρια χωρίς παισάλους ώστε να είναι εύκολη ή μετακίνηση). Διπλό ισκοπό έξυπηρετούσε το πέσιμο έξω: α) Να μη κουράζονται τα πρόβατα με το πήγαινε-έλα στο χωριό και β) Για να λυαίνουν τα χωράφια. Το χειμώνα τῶκλειναν στους σαγιάδες (μαντριά σκεπασμένα με χόρτο). Το σχῆμα του σαγιά ήταν πρυσματική πυραμίδα με ύψος το κέντρο περίπου 2 μέτρα και με άνοιγμα, πάντα προς νότιο, ύψους 0,70 μ. 'Ανάλογα με το χρώμα του μαλλιοῦ, των ματιών κ.λ.π. έπαιρνε το πρόβατο και τ' όνομά του: Μαύρη, αν είχε μαύρο τρίχωμα. Μπέλα,

ἂν εἶχε ἄσπρω. Καραγκιόζα, ἂν εἶχε μαῦροι τρίχωμα γύρω ἀπὸ τὰ μάτια. Καραμπασσιάνου, ἂν εἶχε μαῦρο τρίχωμα στὸ πρόσωπο. Ραγκούσα, ἂν εἶχε κέρατα. Οἱ προβατίνες ὠνομάζοντο μαριές. Οἱ γεννημένες σαμάλια. Οἱ στεῖρες κ'σ'ρες (μισίρες). Οἱ πρωτάρες στὴ γέννα, σισέκια. Τὰ ἑνὸς χρόνου, τουκιά. Στὸ λαϊκὸ πολλῶν προβάτων κρεμοῦσαν τὰ κουδούνια: τὰ λυμπιρντέκια (σφαιρικοῦ σχήματος) καὶ τὰ πούπια (σὲ σχέδιο καμπάνας). Συνουρίζονταν δὲ (ἀνέπτυσαν ἀμύλλα) οἱ πσομπάνηδες, ποῖος θὰ ἔχη τὰ καλύτερα καὶ περισσότερα κουδούνια. "Ὅταν ἄμως ἐπρόκειτο νὰ κόμουν καμμιά ζημιὰ (νὰ μποῦν σὲ ξένη ἰδιοκτησία) τότε ἀχρήστευαν τὰ κουδούνια βουλιώνοντάς τα μὲ χόρτα, γιατί τὸ χτύπημα θὰ προδίδε στὸν κορυτζῆ (ἀγροφύλακα) τὴ ζημιὰ. Ἡ γέννα ἀρχίζει τὸ Γκουτσάβ' (Φεβρουάριος). Γιὰ νὰ πετύχουν αὐτὸ χάριζαν τὸν Αὔγουστο τὰ κόπια (κριάρια) ἀπὸ τὰ μπλούκια καὶ τὰ βοσκοῦσε ἕνας πσομπάνος, μαριὰ ἀπὸ τὰ μπλούκια.

Τὸ γάλα τῶδιναν στὴ μάντρα (ἐποχιακὸ τυροκομεῖο). Γιὰ νὰ συμφωνηθῇ μάντρα συγκεντρώνονταν ὅλοι οἱ πσομπαναρέοι στὸ κεντρικὸ μαγαζι (καφνεῖο) τοῦ χωριοῦ. Ἐκεῖ γινόταν τὸ παζαρολίκι, προφορικὸ, μεταξὺ τοῦ μάντρατζη καὶ τῶν πσομπάνηδων. Ἡ μάντρα διαρκοῦσε 50—60 μέρες. Τὴν τελευταία μέρα ὅλοι θὰ ἔδιναν στὴ μάντρα γάλα δωρεάν, ὃ δὲ μάντρατζης θὰ ἔσφαζε ἕνα πρόβατο καὶ θὰ φέλευε (θὰ ἔκανε τραπέζι) πὺς πσομπάνηδες. Ἀρρώστειες γνωστὲς τῶν προβάτων ἦταν: Τὸ Νταλάκι, τὸ Ἰλισέκι καὶ τὸ Κελεμπέκι. Μέσα καὶ θεραπεῖες τοῦ ἐφήρμοζαν ἦταν: 1) Γιὰ τὸ νταλάκι (ἀνθρακα): Τὰ κόσιαζαν σιαπὰν' σιακάπ' (τὰ ἔτρεχαν πάνω - κάτω) ἢ τὰ κρατοῦσαν μέσα στὸ νερὸ ὅλη τὴ νύχτα, ἢ τῶλβιναν μέσα στὸ σαγιὰ καὶ τὰ πάλιζαν πάλια σουουτιάς (τὰ ἔδιναν νὰ φᾶνε κλαδιά ἰτιάς). 2) Γιὰ τὸ κελεμπέκι (γλομπάπια): Τὰ βοσκοῦσαν μέσα σὲ δυνατὰ γεννήματα (προωδευμένα σπαιρά). 3) Γιὰ τὸ ἰλισέκι: Μόλις καταλάβαιναν ὅτι πρόκειται γιὰ ἰλισέκι ἀλλάζαν πουλιμάρι καὶ τὰ πήγαιναν σ' ἄλλα χωράφια. Ἄν ἐξακολουθοῦσε νὰ τοὺς κυνηγᾷ ἢ ἀρρώστεια ἀλλάζαν ἰσυνέχεια ὡς πὺν τοὺς ἄφηνε. 4) Γιὰ τὸ φρούσκωμα: Συνηθισμένη ἀρρώστεια τῶν προβάτων ἦταν καὶ τὸ φρούσκωμα. Προέρχονταν ἀπὸ τὰ φύλλα ντουνταλιάς ἢ ἀπὸ γιουντζέ (μηδική). Γιατριὰ ἦταν τὸ πάροσμο ἀπὸ αἷμα. Τρυποῦσε ὁ πσομπάνος τὸ πρόβατο στὸ πσοκάτι (μέτωπο). Ἄλλος πρόπος: Πότιζαν τὸ φουσκωμένο λίγδα (λίπος χοιρινό). Μιὰ ἄλλη ἀρρώστεια κυρίως τῶν μεγάλων ζώων ἦταν τὸ καρὰ - γιανί'. Γιὰ τὴν καταπολέμησή της ἀρρώστειας αὐτῆς γράφουμε στὸ σχετικὸ κεφάλαιο. (Λαϊκὴ Ἱατρικὴ — Κτηνιατρικὴ).

Ἄγιοι προστάτες τῶν ποιμένων: Προστάτης τῶν πσομπάνηδων ἦταν ὁ Ἅϊς - Γιώρ'ς (Ἅγιος Γεώργιος). Τὴ μέρα αὐτὴ σπολισμένοι μὲ τὰ καλά τους, θὰ πήγαιναν στὴν ἐκκλησιὰ «σὺν γυναίξι καὶ τέκνοις», οἱ πσομπάνηδες. Ἄσπερα ἀπὸ τὴν ἀπόλυση τῆς ἐκκλησιᾶς τὸ ἀφεντικὸ (ὁ νοικοκύρης) θάσφαζε τὸ μπεσοιμε (τὸ σιτευτὸ ἀρνί), κοριμπάνι (θυσία στὸν Ἅϊς -

Γιώρ'). Ἄφου τὸ ἔγδερνε καὶ τὸ καθαρίζει, θὰ περιμένε τὸν παιᾶ νὰ περάσῃ γιὰ νὰ τὸ ἔλογήσῃ καὶ νὰ πάρῃ τὸ μερικὸ του καὶ μετὰ θάκοβαν νὰ βάλουν στὸν τέντζερε (κατσαρόλα) νὰ τὸ βράσουν.

4. Μελισσοκομία: Μελίσσια δὲν εἶχαν ὅλα τὰ στίτια (οἰκογένειες). Ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν τὰ εἶχαν σὲ κουρίνια (κόφιμος ἐκ κλάδων ἰτιάς, σὲ σχῆμα κόνου, ἀλειμμένος μὲ κοπριά ζώων). Τροφὴ γιὰ τὰ μελίσσια ἦταν μπόλικη (ἄφθονη). Γιαντὸ καὶ κόσμο πολλὸ (πλούσιο σμήνος) εἶχαν τὰ κουρίνια καὶ π'λιά (ἀφραμοῦς) πολλὰ ἀπολνοῦσαν. Κάθε κουρίνι εἶχε τὸ μπέη (βασιλισσα) καὶ τοῦν κόσμου τ'. Μέσα στοῦν κόσμου ἦταν κι' οἱ καλπαζάνδης (ντεμπέληδες) μπομπλιαστακέοι (κηφῆνες). Αὐτοὺς ποῦ φθινόπωρο τοὺς σιότουν οὐ μιλισσᾶς (μελισσοκόμος). Τ'ν ἄνοιξ' ἀπολνοῦσαν τὰ π'λιά. Γιὰ νὰ μαζέψουν τοῦ πῖλι ἔπαιρναν ἓνα κουρίν' μπόσκου (ἀδειο) τοῦ ἄλειφαν ἀπὸ μέσα μὲ μελισσόκο (μελισσόχορτο) κι ἰστοῦ ζιρβὶ (ἀριστερὸ) χέρ' εἶχαν ποὺ κουρίν' κι στοῦ δεξιὸ μελισσόκο. Φισοῦσαν σὴν δεξιὸ παλάμ', πάνου ἰστοῦ μελισσόκο, κι φώναζαν: Κόμ' μπέη, κόμ' μπέη. Γιὰ νὰ κάμουν τοῦ πῖλι νὰ μαζευτῆ σὶ κάνα μερος, σὶ κάνα δέντρο, ἔρχιχαν νιρὸ ἢ χῶμα, γιὰ νὰ θαρέψῃ (νὰ νομίση) τοῦ πῖλι ὅτι ἔπιασε θροισχῆ. Ἄμα χάλιβαν (ἤθειλαν) νὰ μὴ ἀπουλίξ' τοῦ μελισσ' ἄλλα πῖλιά, κούρευαν τὰ β'ζιά (ἔκοβαν τὰ βασιλοκελιά). Γιὰ νὰ πάρουν τοῦ μέλ' ἔπαιρναν τ' νύχτα τοῦ κουρίν' καὶ μιὰ μπακ(ι)ρα νιρὸ κι τοῦ πίνγγαν (ἔπνιγγαν). (Περὶ μελισσοκομίας μᾶς διηγήθηκε ὁ Βλασσακούδης Βλάσιος, ἐτῶν 80, ἀγράμματος, γέννημα καὶ θρέμα τῶν Βρυσικῶν).

5. Βιοτεχνία. α) Ὑφαντικὴ: Σπίτι χωρὶς ἀργαλειὸ δὲν ὑπῆρχε στὰ Βρυσικά. Πολλὰ μπορεῖ νὰ ἔλειπαν ἀπὸ ἓνα νοικοκυριό, ἀλλὰ ἀργαλειὸς ποτέ. Γιατὶ ἀπὸ Ὀκτώβρη μέχρι Μάη, πανὶ θὰ ὑπῆρχε στὸν ἀργαλειό. Στὸν ἀργαλειὸ θὰ γινόταν τὰ πκάμισα, τὰ φ'σάνια, τὰ βρακιά (παντελόνια), τὰ τζαμαντάνια, τὰ στρώματα, τὰ στρωσίδια κ.λ.π. Στὸν ἀργαλειὸ θὰ ἔτοιμαζε ἢ νιὰ τὰ χιλιοτραγουδιωμένα προικιά της. Τὸ βαμβάκι καὶ τὸ μαλλί, σπάνια τὸ μετᾶξι, ἦταν τὰ ἴλικα μὲ τὰ ὁποῖα ἔφτιαχταν τὰ πανιά τους. Τόσο τὸ μαλλί ὅσο καὶ τὸ βαμβάκι ἦταν, τὶς περισσότερες φορὲς, δική τους παραγωγὴ.

Κατεργασία μαλλιού: Τὸ μαλλὶ ἀπ' τὰ κουρεμένα πρόβατα, ὅπως ἦταν κτισιασμένο (ἐνωμένο μὲ τὶς ἀκαθαρσίες) τὸ ἔβαζαν μέσα σὲ καρτὸ νερὸ γιὰ νὰ τὸ ζεματήσουν. Μὲ τὸ ζεμάτημα ἔβγαине ὅλη ἡ σιὰρβια (ἢ βρωμιά). Τὸ ζεμάτισμα τὸ ἀκολουθοῦσε τὸ πλύσιμο. Ἄφου στέγνωσε τὸ μαλλὶ ἦταν ἔτοιμο γιὰ τὸ ἀνέγρημα (ἄνοιγμα). Τὸ βράδυ θὰ κάθονταν ὅλη ἡ οἰκογένεια κοντὰ στὸ πζάκι καὶ λέγοντας παραμῦθια ὁ παπποῦς καὶ ἡ μπάμπου (γιαγιά), ἀνέγραινεν τὸ μαλλί. Ἐπαιρνε ὁ καθένας ἀπὸ ἓνα κομμάτι μαλλί κι' ὅπως κάθονταν σπαυροπόδι (ὀκλαδόν), τὸ ἀκουμποῦσαν στὸ ἀριστερὸ γόνατο. Μὲ τὸ ζιρβὶ (ἀριστερὸ) χέρι τὸ πατοῦσαν καὶ μὲ τὸ δεξιὸ τραβοῦσαν ἀπὸ λίγο λίγο. Ὅταν τελείωνε τὸ ἀνέγρημα, θὰ ἄρχιζε ἡ δουλειὰ στὰ μεγάλα

και μικρά λανάρια. Τα λανάρια ήταν μιὰ απλή μηχανή, φτιαγμένη από ένα σανίδι και από καρφοβελόνες καιφραμμένες στο σανίδι ὀρθιες. Στα πρῶνά τὰ λανάρια οἱ βελόνες ἦταν πιδ ἀραιά. Στα μικρά πιδ πυκνά. Τὸ λαναριασμένο μαλλί ἦταν ἔτοιμο γιὰ γνέσιμο. Σύνεργα γιὰ τὸ γνέσιμο ἦταν: Ἡ μαλλιόρικαι, 0,80 μ., με σχῆμα ιστὴν κορυφή Ψ, π' ἀδράχτι και τὸ σφουντήλ'.

Κατεργασία βαμβακιού. Τὸ βαμβάκι τὸ μάζευαν ἀπ' τὸ χωράφι χωρὶς καρδίτσια (τὸ ἔξωτερικὸ περίβλημα). Δεύτερη δουλειὰ ἦταν νὰ τὸ περάσουν ἀπ' τὸ τσικορὶκ' γιὰ νὰ βγάλουν τὸ σπόρο. Μετὰ θὰ ἀρχίζε τὸ στίβοιγμα. Σύνεργα: Ἐνα κόσκινο, ἕνα ἰδοξάρι με τὴ χόρδα του, τὸ λαγοῦδι (ἕνα ξυλόκι) και μιὰ θεργοῦλα. Σκοπὸς τοῦ ιστιβάγματος ἦταν νὰ ἀνοίξη (νὰ γίνη ἀφράτο) τὸ βαμβάκι. Ἔτσι ἦταν ἔτοιμο γιὰ γνέσιμο. Ἀνάλογα με τὸ πανὶ πού θὰ γύφαιναν ἔκοιμαν και τὸ γνέμα (νῆμα), χονυρὸ ἢ ψιλό. Χονυρὸ ἦταν τὸ γνέμα γιὰ τὸ φάδι, ψιλό γιὰ τὸ ιστ'μόνι. Γιὰ νὰ μπτῆ τὸ ιστ'μόνι σπὸν ἀργαλειῷ, ἔπρεπε νὰ γίνουν πιδ μπροστὰ οἱ παραικάτω δουλειές. Ἀπ' π' ἀδράχτι τὸ γνέμα θὰ τλιγαδιάζονταν και μετὰ ἀφοῦ θὰ πῶβρεχαν και τὸ στέγωναν θὰ τὸ καλάμ'ζαν. Τὸ καλάμισμα (μάζεμα σὲ καλάμια) γινόταν με τὴν οὐρδάνη και τὴν ἀνέμη. Ἀκολουθοῦσε τὸ γίδισμα. Τὸ γίδισμα γινόταν στὴν αὐλή. Σὲ μιὰ ἄκρη τῆς αὐλῆς ἔμπηγαν στὸ χῶμα ιστὴ σειρὰ, τὰ γιδιαστρα (ψιλές σιδερέμιες ἢ ξύλινες θέργες 0,30 μ.). Κάθε γιδιαστρο ἔβαζαν και ἀπὸ ἕνα καλάμι. Γιὰ νὰ γυρῶζη εὐκόλα τὸ καλάμι, ἔβαζαν στὸ γιδιαστρο, στὸ κάτω μέρος ἕνα κομματι γκρατσούνα (νεροκοκοκίθα) ἀνάπαδα. Ἀπέναντι ἀπ' τὰ γιδιαστρα ἔμπηγαν ιστὴ γῆ 3—4 παλουκάκια, ἔτσι ὥστε νὰ σχηματίζον δξυγώνιο ἰσοσκελές τρίγωνο. (Τὰ τρία ιστὶς γωνίες και τὸ ἕνα κομτὰ στὸ πρῶτο). Ἀπὸ κάθε καλάμι ἔπιανε ἢ γ'ναῖκα πού γίδιαζε, τὴν ἄκρη τοῦ γνέμα. Ἀρχίζε ἀπ' τὴν μιὰ ἄκρη τοῦ τριγώνου, ἀπ' ἐκεῖ πού ἦταν τὰ δυὸ παλουκάκια. Ἐδενε σ' αὐτὸ ὅλες τὶς ἄκρες ἀπ' ὅλα τὰ καλάμια. Κρατῶντας μετὰ τὶς κλωστὲς σπὸ χέρι της, ὄχι σφιχτά, προχωροῦσε πρὸς τὸ παλουκάκι τῆς κορυφῆς και σκάλανε τὸ γνέμα. Μετὰ με τὸν ἴδιο τρόπο προχωροῦσε πρὸς τὸ ἄλλο παλουκάκι τῆς βάσης και τὸ σκάλανε και ἐκεῖ. Γυρνοῦσε πάλι στὴν κορυφή, πάντα κρατῶντας τὸ γνέμα, κί' ἀπ' ἐκεῖ ιστὸ πρῶτο παλουκάκι. Ἀπ' τὴ βάση τοῦ τριγώνου δὲν παρνοῦσε ποτέ. Τὴν ἀπόσταση τῶν παλουκαῖων τὴν κανόνιζαν σύμφωνα με τὰ μέτρα πού ἤθελαν νὰ γίνη τὸ πανί. Στα παλουκάκια τῆς βάσης ἄφηναν στόματα. Βάζαν θηλαδὴ ἔτσι τὶς κλωστὲς, ὥστε νὰ γίνονται ἰδύο σειρές. Μετὰ ἀπὸ τὸ γίδισμα γινόταν τὸ τύλιγμα ιστ' ἀντί. Τελειώνοντας τὸ τύλιγμα γινόταν τὸ πέρασμα πρῶτα ιστὰ μ'τάρια και μετὰ ιστὸ χτένι. Τὰ μ'τάρια ἀνάλογα με τὸ σχῆδιο τοῦ πανιοῦ, ἦταν 2 ἢ 4. Τὸ περαισμένο πανὶ κοιμποδενοταν σπὸν ἀργαλειῷ και ἀρχίζε τὸ γύφωμα. Σύνεργα και ἔξαρτήματα τ' ἀργαλειῷ ἦταν: Τὰ δυὸ ἀντιά, τὸ ξυλόχτενο με τὸ χτένι, τὰ μ'τάρια, τὰ ιστίτια με τὰ καιρούλια, οἱ πατῆθρες, οἱ σαῖτες, τὰ πριγγίδια, τὰ μασούρια κ.λ.π. Ἐῖδη πανιῶν: Μονό, διπλό, αἰδύμ'το, καραμηλωτό, ψηφατό, μπαντεμιλήδιο, αἰδερφουτσιένια κ.λ.π.

6. Κεντητική: Οί κοπέλλες τὸ χειμῶνα μὲ δυὸ δ'λειῆς εἶχαν νὰ κά-
νουν (ἀσχολοῦντο). Τὴ μέρα μὲ τὸν ἀργαλιῶ, τὴ νύχτα στὰ νυχτέρια, μὲ τὸ
κέντημα. Κεντοῦσαν τὰ φ'σάνια, τὰ πουκάμισα, τὰ τσιραράτια (κάλτσες), τὰ
τσιπούνια.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ. Α'. Γέννηση. α) Παιδοποιία. Βά-
σανο τρανὸ ἔδερνε τὸ σόι (ισυγγενεῖς) ὥσπου νὰ ἰδῆ τὰ σ'μάδια (σημάδια)
ὅτι ἡ νύφ' τους ἔμεινε γκαστραωμένη. Γιατὶ τρανὴ ντροπὴ τὸ εἶχαν ἀν ἦταν
κ'σ'ρα (κισίρα) δηλαδὴ στεῖρα. "Αν περνοῦσε καιρὸς χωρὶς νὰ φανοῦν τὰ
σ'μάδια, ἀρχίζαν τὰ γητέματα καὶ γιατριές. Μιὰ ἀπ' τὶς πολλὲς γιατριές ἦταν
καὶ ἡ ἔξις, ἡ ὁποία ἦταν καὶ τό... βαρὺ πυροβολικὸ τῆς παιδοποιίας. Ἡ μα-
σπόρσισα ἔπαιρνε μιὰ ἀκὰ μαλλί ἀζεμάτιστο (ὅπως ἦταν μὲνός κοβάταν ἀπὸ πὰ
πρόβατα). Τὸ βραβε καὶ ἔβγαίμε ὅλη ἡ σαρθιά. Μέσα στὸ νερὸ αὐτὸ ἔβαζε μα-
σιτῆα σκόνη καὶ λίγο βασιλικό. Ἐπ' τὸ νερὸ αὐτὸ γέμιζε τρία μπουκάλια ὀκιά-
ρικα. Ἡ κ'σ'ρα (κισίρα) θὰ ἔπινε ἀπ' αὐτὸ τὸ γιατρικὸ ἐπὶ ἓνα μῆνα, χωρὶς
νὰ βάλῃ ἄλλο ὑγρὸ ἰσὸ στόμα της. Ἀποτέλεσμα τῆς θεραπείας αὐτῆς ἦταν νὰ
ἀδυνατίσῃ πολὺ ἡ γυναῖκα. Ἄλλος τρόπος ἦταν: Ἐπαιρνε ἡ ἀπεικὴ ξένο μι-
κρὸ παιδί καὶ τὸ ἔκαμε δικό της (υἱοθετοῦσε). Μὲ τὴν περιποίηση, ξυπνοῦσε
τὸ μητρικὸ φίλητρο καὶ ἔκαμε παιδί.

6) Ἐγκυμοσύνη. Γιὰ τὴν γκαστραωμένη (ἔγκω) δὲν ἔπαιρναν
κανένα προφυλακτικὸ μέσο. Ὅλες τὶς δουλειές τὶς ἔκανε, μέχρι ποὺ τὴν ἔ-
παιρναν οἱ πόνοι. Καὶ χορτῖο σήκωνε, καὶ βαρειές δουλειές ἔκανε, χωρὶς νὰ
φοβάται ἀπὸ τίποτε. Τὶς περισσότερες φορὲς τὰ παιδιά γεννιόταν μέσα στὸ
αἰλάκι τοῦ χωραφιοῦ, ἢ τὴν ὥρα ποὺ ἄλειρε (ἔχριζε) τὰ νεουβάρια τοῦ
σιπιτιοῦ.

γ) Τιοκετός — Λεχώ — Βρέφος. Μόλις γεννιόταν τὸ παι-
δί, τὸ ἔπαιρνε ἡ μαμμή, τὸ καθάριζε καὶ τὸ ἀλάτιζε. Μιστὰ τὸ τίλιγε στὰ κω-
λόπανα! καὶ τὸ ἔδενε μὲ τὴ φασκιά.

Τὴ λεχῶνα τὴν ξόπλωναν σὲ κρεβάτι, ποὺ ἔφτιαχναν μὲ ἓνα κοπρο-
κάλυθο (μεγάλο καλάθι) χορτάρι ξερὸ. Πάνω ἰσὸ χορτάρι ἔβαζαν μιὰ κου-
βέρτα καὶ κεῖ πάνω ἦταν ξαπλωμένη 9 μερόνυχτα ἡ λεχῶνα. Ἄν ἐπιτρεπό-
ταν νὰ σηκωθῆ καθόλου. Νερὸ τὶς μέρες αὐτές, δὲν πῆς ἔδιναν νὰ πιῇ. Δί-
πλα της εἶχαν μιὰ κοῦτα μὲ θρασιμένο νερὸ, μέσα στὸ ὁποῖο εἶχαν καὶ λίγο
οὔζο, καὶ μ' αὐτὸ ἔβραχε τὶς πρώτες μέρες τὰ χεῖλια της, καὶ τὶς ἄλλες
ἔπιε ἀπὸ λίγο. Ἐάν ἔπιε νερὸ, θὰ τὴν ἔπιανε πυρετός. Φοιγητὸ μοναδικὸ
ἦταν τὸ ρύζι τὸ θρασιμένο.

Τὴν τρίτη μέρα πῆγαινε ἡ μαμμή καὶ ἔκανε ζέστες (ἀτμόλουτρο), στὴ
λεχῶνα. Ἐφοῦ τὴν καθάριζε πρώτα καλά, τὴν σήκωνε ὄρθια μὲ ἀνοιχτὰ τὰ
πόδια. Ἐνάμεσα στὰ πόδια ἔβαζε μιὰ λεκάνη μὲ νερὸ καὶ μὲ μιὰ σπρώση

(κουβέρτα) πύλιγε τὴ λεχώνα ἀπ' τὴ μέση καὶ κάτω. Μέσα στὴ λεχώνη ἔσβηνε ζεστά τοῦβλα. Ὅλος ὁ ἀμαρὸς (ἀτμός) πήγαινε σπὰ γεννητικὰ ὄργανα τῆς λεχώνας. Ἀποτέλεσμα τῆς γιαιτριᾶς αὐτῆς ἦταν νὰ ἀρρωστήσῃ ἡ λεχώνα. Τρεῖς μέρες ἡ λεχώνα δὲν βύζαινε (θῆλαζε) τὸ παιδί της, ἀλλὰ ἡ παραμάννα, μιὰ ἄλλη γυναῖκα, μικρομάννα, ἡ ὁποία ἐπὶ τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες, ἔμενε στὸ σπῆτι τῆς λεχώνας. Πληρωμὴ της ἦταν ἕνα ἰσομιούνη ψωμί (ἄρτος).

Τὸ παιδί ἀποκοτοῦσε συγγένεια μὲ τὴν παραμάννα του. Ἔτσι, ἂν ἡ παραμάννα του εἶχε π.χ. κορίτσι καὶ αὐτὸ ποὺ βύζαζε ἦταν ἀγόρι, τὰ δυὸ αὐτὰ δὲν ἔπρεπε νὰ παρθοῦν (νυμφευθοῦν), ὅταν μεγάλωναν, γιὰτὶ βύζαξαν τὸ ἴδιο γάλα.

Τὴν 9ῃ μέρα πήγαινε ἡ μαμμὴ καὶ σῆκωνε τὴ λεχώνα ἀπ' . . . τὸ κρεβάτι της. Τὰ χόρτα συγκεντρώνονταν στὴ μέση τῆς αὐλῆς καὶ καίγονταν. Καθαρίζαν δὲ τὸ μέρος, ὅπου ἦταν ξαπλωμένη ἡ λεχώνα. Τὴν ἴδια μέρα ἡ μαμμὴ ἔκανε τὸ μπάνιο τοῦ παιδιοῦ. Μέσα στὴν κουπάνια (σκάφη), τὸ σὸι τοῦ παιδιοῦ ἔριχνε παρόδες (κέρματα), «γιὰ νὰ εἶναι σιδερένιος» (ὕγιες). Τὰ χρήματα αὐτὰ ἦταν τὰ τυχερὰ τῆς μαμμῆς. Ἄλλη πληρωμὴ της; Ἐνα ἰσομιούνη (ψωμί), μισὸ καλοῦτι σαπούνη, λίγο μαλλί καὶ τυρὶ καὶ κατὰ τὴν βάπτισή της μιὰ μαντιλά.

Γιὰ νὰ μὴ θασκαίνωνται, ἡ λεχώνα καὶ τὸ παιδί, τοὺς ἔβαζαν μιὰ σκέλδα σπόρδο, ἕνα γαλάζιο χάντρο καὶ ἕνα φλουράκι. Σαραντα μέρες ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα τοῦ δωματίου τῆς λεχώνας ἦταν μιὰ νεραμίδα μὲ κάρβουνα καὶ θυμιάμα. Γιὰ νὰ πάη κανεὶς μέσα, ἔπρεπε νὰ περάσῃ πάνω ἀπ' τὸν καπνὸ τῆς θυμιάμας, γιὰ νὰ φύγουν οἱ διαβόλοι καὶ νὰ μὴ τοὺς πάη μέσα. Τὸ βράδυ, κανεὶς ἀπ' τὸ σπῆτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψῃ ἀργά. Ἄν κάποιος ἀργοῦσε, θὰ ἀφῆνε ἔξω στὴν αὐλὴ τὸ σαμαντάνι του (ισακκάκι) καὶ δὲ θὰ πήγαινε στὸ δωμάτιο τῆς λεχώνας.

Στὸ προσκεφάλι τῆς λεχώνας ἔβαζαν μιὰ μαλλινόρακα, μὲ τὴν ὁποία σκονοτιῶσε, τὴ νύχτα, τὴ γυναῖκα πῶς πέρα, ἡ τὸν ἄντρα της, ὅταν ἤθελε κάτι, γιὰτὶ δὲν ἔπρεπε νὰ μιλήσῃ, μήπως τῆς πάρουν τὴ κωνὴ τὰ σπῆτα (τὰ φαντάσματα). Ἐπίσης ἔβαζαν ἕνα ἀσ'μοζούναρο, γιὰ νὰ «εἶναι ἀσ'μένα» ἡ ζωὴ τοῦ νεογέννητου, ἕνα κρομμύδι, μυτάρια ἀργαλειοῦ καὶ ἕνα βιβλίον, γιὰ νὰ γράφουν οἱ μοῖρες τὴν τύχη τοῦ παιδιοῦ. Γιὰ νὰ κατ'βάσῃ γάλα ἡ λεχώνα, τῆς ἔδιναν νὰ φράῃ κρομμύδι. Ἐπὶ σαράντα μέρες, ὅλες οἱ νοικοκυρὲς τοῦ χωριοῦ πήγαιναν στὴ λεχώνα λιχωσιὰτ'νο πσουρθὰ (ισούπα). Στὸ παιδί ἔδιναν χρήματα. Ἄν τὸ νεογνὸ ἦταν ἀγόρι, τὸ ὠνόμαζαν γκούλιο, ἂν κορίτσι, τσίπου. Καὶ οἱ εὐχὲς ποὺ δίδαν στοὺς νιόπαντρους ἦταν: Ἄντε καὶ ἕναν γκούλιο.

Στις σαράντα μέρες, πήγαινε ἡ λεχώνα στὴν ἔκκλησιὰ νὰ σαραντήσῃ.

Ἄλλες συνήθειες καὶ ἔθιμα ἦταν: Μόλις γεννιόταν τὸ παιδί καὶ τὸ τα-

κτοποιούσαν, έβαζαν τραπέζι στή μαμμή και σέ δσους άλλους βρισκόταν έκει. Επίσης, μετά από τρεις μέρες καλοούσαν όλες τις νοικοκυρές του χωριού στής Παναγιας τὰ ψωμιά (σέ τραπέζι). Τώρα συνηθίζεται μόνο στὰ πρωτότοκα.

δ) Βάπτιση. Η βάπτιση γινόταν συνήθως μέσα στις σαράντα μέρες και πάντα στήν εκκλησία. Νούνος, ήταν αυτός που στεφάνωνε τὸ άντρόγυνο. Δέν μπορούσε να βαπτίση άλλος χωρίς τήν άδεια του νούνου (νουός). Τὸ παιδί στήν εκκλησία τὸ πήγαινε ή μαμμή και στὸν νάρθηκα (πρόναο) τὸ παρέδινε στὸν νούνο. Στήν πόρτα του κυρίως ναοῦ διάβαζε ὁ παπάς τὸ παιδί και έλεγε ὁ νούνος τὸ ὄνομα. Γύρω από τὸν παπά και τὸν νούνο, τὸ παιδικὸ μελισσολόγι περιέμενε τή στιγμή αὐτή για να κοιιάξη (τρέξη) και φέρη π' ὄνομα στή μάννα και στὸν μπαμπά του βαπτιζόμενου, οί ὁποιοί περιέμεναν στὸ στίτι. Μεγάλη μέρα για τὰ παιδιά ή μέρα τής βάπτισης. Θα κόσιαζαν στὰ βαιφτίσια και θάπαιρναν τὸ μουσντέ (βραβείο). Τὸ μουσντέ θα τὸν έπαιρνε έκεινο που θα έφτανε πρώτο σπὸ στίτι του βαπτιζόμενου για να πη τὸ ὄνομα στή μάννα. Βέβαια, και π' άλλα που κόσιαζαν πληρωνόταν για τὸν κόπο τους. Όλα πάλι κοιυιάζοντας, γυροούσαν για να πάρουν κι απ' τὸ νούνο τὸ μερικὸ τους. Πολλές φορές γινόταν και κίζανήσιες (παιδικές) ζαβουλές και συνεργασίες, για να μπορέσουν να πάρουν τὸ μουσντέ.

Στὰ βαπτιζόμενα έδιναν ὀνόματα τῶν γονέων του μπαμπά πρώτα, και έν συνεχεία τῶν γονέων τής μάννας, κι αν λόγω πολυτεκνίας έβαζαν τὰ ὀνόματα τῶν παπιδάων και γιαγιαδων, αρχίζαν με ὀνόματα άλλα, κατὰ βούληση του νούνου. "Αν τύχαινε να πεθάνη ὁ μπαμπάς πριν γεννηθῆ τὸ παιδί, τότε π' ὀνόμαζαν ὡς και τὸν μπαμπά. "Αν π.χ. ὁ μπαμπάς λεγόταν Γιάννης, τὸ παιδί τὸ βάπτιζαν Γιάννη, αν ήταν αγόρι' αν ήταν κορίτσι, Γιαννούλα.

Μετά απ' τή βάπτιση, ὁ νούνος, κρατῶντας τὸ νεοφώτιστο στήν αγκαλιά του και ακολουθούμενος απ' τὸ σὸί και καλεσμένους, πήγαινε στὸ στίτι του κομπάρου του. Στὴ θύρα περιέμενε ή μάννα, ή ὁποία έκανε τρεις μετανοίες μπροστά στὸ νουνὸ και έπαιρνε τὸ παιδί. Ὁ νουός, πριν δώση τὸ παιδί, παποῦσε σ' ένα σίδηρο, που βάζαν κάτω, μπροστά του, για να είναι σιδηρένιο τὸ παιδί. Μετά αρχίζε τὸ φαγοπῶτι και τὸ γλέντι.

Άκριῦ παρνοῦσαν μερικές έβδομάδες απ' τή βάπτιση, οί παπιδάδες κι οί γιαγιαδες του παιδιῦ, μαζί κι ή μαμμή, θα πήγαιναν στὸν νούνο γκιβέσι, κόπτα και κρασί. Έκει θα πῶγαν και θα πίναν ὄλοι μαζί.

ε) Ἄ γ ι ο ς Π ρ ο σ τ ἄ τ η ς πῶν παιδιῶν ήταν ὁ Ἄϊ - Θύμιος. Τήν ήμέρα αὐτή έσφαζαν αρνίθια (κοττόπουλα), κουρμπάνι στὸν Ἄ(ί)ο, κι αφού τὰ πήγαιναν στήν εκκλησία και τὰ διάβαζε ὁ παπάς, τὰ έκαναν φαί.

στ') Ἦ π ο χ ρ έ ω σ η τ ο ὕ ν ο ὕ ν ο υ. Τὸ παιδί, ὅταν μεγάλωνε κάπως, ὁ νούνος ήταν ὑποχρεωμένος να π' άλλώξη. Μιά Κυριακή, που ὄριζαν από μέρες, πήγαινε ὁ νουός με συγγενεῖς του, με δῶρα για τὸ παιδί

τάλλο κεί στοῦ ρέμα.
Ἄνέφκει στήν κρανίτσα
νά κόψη μιὰ βιργίτσα

νά δείρουμι τοῦ γάτου
πῖ ἔισε τὰ λάδια
κα φουνάζουν τὰ γιλάδια.

Μεγάλη χαρὰ τὰ πρῶτα βήματα, ἔκαμε σπράτα, τοῦ παιδιοῦ. Σωστό πανηγύρι γίνεται στοῦ σπίτι. Τὸ νέο πρέπει νὰ τὸ μάθη ὅλο τὸ χωριό. Ἡ μάννα θὰ φτιάσῃ τὴ γλυκειὰ περπατόπιττα. Θὰ πᾶνε πρῶτα στοὺς νούνους καὶ μετὰ σ' ὅλο τὸ χωριὸ ἀπ' ἓνα νομιμάτι.

Ὅταν τὰ παιδιά μεγάλωναν, ἔπαιζαν, σύμφωνα μὲ τὴν ἡλικία τους, καὶ διάφορα παιχνίδια, ἀπ' τὰ ὁποῖα καὶ σήμερα παίζονται ἀκόμη μερικά. Τέτοια ἦταν: Τὸ κοῦκουτζικ' (ἀμάδες). Τὸ κρυφτό. Τὰ 45 κόσκινα, τὸ πετάει - πετάει ψύλλος, ὁ γκούστιρος, οἱ μυτίτσες, τὸ κουκουνίτσι, τὸ ψίτ', τὰ γουνατούδια (ἀστραγάλους), τὸ γκέο, οἱ κλέφτες κλπ.

Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ παίζονταν ὡς ἐξῆς:

α) Τὸ μ υ τ ι τ σ ε ς. Παίζεται ἀπὸ δυὸ ομάδες. Κάθε ομάδα ἔχει τὴ μάννα της. Ἡ μάννα δίνει κρυφὰ σὲ κάθε παιδί της τ' ὄνομα ἀπὸ κάποιο πρᾶγμα (ἀντικείμενο) τῆς βασιλισσας ἢ μιὰ, τοῦ βασιλιᾶ ἢ ἄλλη, π.χ. : Τὴ χρυσὴ ζώνη τῆς βασιλισσας ἢ τὸ χρυσὸ ὥρολόγι τοῦ βασιλιᾶ.

Ἄφου κάθε παιδί πάρῃ τ' ὄνομά του, ρίχνουν τὸ κираίιδι (κορώνια - γράμματα), ποῖα μάννα θ' ἀρχίσῃ πρῶτη τὸ παιχνίδι. Ἡ μάννα ποῦ θ' ἀρχίσῃ πηγαίνει στὴν ἀντίπαλη ομάδα καὶ κλείνει τὰ μάτια τοῦ πρώτου παιδιοῦ (ἔχι τῆς μάννας) καὶ φωνάζει ἓνα παιδί ἀπ' τὴν ομάδα της: Νὰ ρθῆ, νὰ ρθῆ τὸ (π.χ.) τὸ χρυσὸ βραχιόλι τῆς βασιλισσας. Τότε, τὸ παιδί ποῦ πῆρε τ' ὄνομα αὐτό, πηγαίνει καὶ τραβᾷ ἀπ' τὴ μύτη τὸ μὲ τὰ κλειστὰ μάτια παιδί καὶ γυρίζει στὴ θέση του καὶ ὅλα τὰ παιδιά τῆς ομάδας του φωνάζουν ρυθμικὰ χτυπώντας τὰ χέρια τους: Γώ, γώ, γώ, ἦμαν. Τότε ἀνοίγει τὰ μάτια τὸ παιδί καὶ προσπαθεῖ νὰ μαντέψῃ ποῖο τοῦ τράβηξε τὴ μύτη. Ἄν τὸ βρῆ, τὸ παίρνει αἰχμαλώτο, ἂν ἔχι, τότε πηγαίνει αἰχμαλώτο αὐτὸ στὴν ἀντίπαλη ομάδα, καὶ τὸ παιχνίδι συνεχίζεται μὲ τὸ δεύτερο παιδί. Ἄν βρῆ, ποῖος τοῦ τράβηξε τὴ μύτη, ἐκτὸς ὅτι κερδίζει ἓναν αἰχμαλώτο, πηγαίνει καὶ ἡ μάννα του στὴν ἀντίπαλη ομάδα καὶ κλείνει τὰ μάτια τοῦ πρώτου παιδιοῦ φωνάζοντας ἓνα ἀπ' τὰ παιδιά της: Νὰ ῥθῆ, νὰ ῥθῆ τὸ χρυσὸ τομπούκι τοῦ βασιλιᾶ.

Ἐπει, τὸ παιχνίδι συνεχίζεται μέχρι ποῦ θὰ τελειώσουν ὅλα τὰ παιδιά. Κερδίζει ἡ μάννα ποῦ θὰ πάρῃ τοὺς περισσότερους αἰχμαλώτους, τὰ παιδιά τῆς ὁποίας, χτυπώντας ρυθμικὰ τὰ χέρια, φωνάζουν στὴν ἀντίπαλη καὶ νικημένη ομάδα: Σᾶς νικήσαμε, σᾶς νικήσαμε.

β) Τὸ τ σ ι μ τ σ ι μ π ο ὕ π ο ν λ ο υ. Αὐτὸ παίζεται ἀπὸ δύο ἢ περισσότερα παιδιά. Τὰ παιδιά βάζουν κάτω, ἀφου καθήσουν σὲ κύκλο,

τὸ ἕνα χέρι στὸ κέντρο τοῦ κύκλου. Ἐνα παιδί πομπᾶ τὰ δάχτυλα μὲ τὴ σειρά, τραγουδώντας:

Τσίμ' τσίμ' πούπουλου
κι σιαφίδα πούπουλου,
ρέντζα παὺ ρέντζα
κοιμάται κι ριπέντζα

ἀκατζι, μπάκαντζι
ντόρντινι, βάρντινι
σοϊάκι ρητάκ'.

Τὰ λόγια τί σημαίνουν; Ἄγνωστο.

Τὸ δάχτυλο, στὸ ὁποῖο τελειώνει τὸ τραγούδι, τὸ κρύβουν στὴν παλάμη καὶ τὸ τραγούδι καὶ τὸ τσίμπημα συνεχίζεται, ὥσπου νὰ μείνῃ ἓνα μόνο δάχτυλο. Τὸ παιδί στὸ ὁποῖο ἀνήκει τὸ δάχτυλο, γίνεται φούρνος. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ παιχνιδιοῦ κάνει πὼς ζυμώνει ψωμί. Ἀνοίγει τότε ὁ φούρνος τὸ στόμα του καὶ φουρνίζουσιν ὀκτὼ σουμούνια (ἄρτους) καὶ τέσσερις φουρνόπ'τες (πίττες). Σουμούνια καὶ φουρνόπ'τες εἶναι ρεθίθια, καλαμπόκια ἢ ἄλλοι σπόροι. Στὸ ξεφουρνούσμα βγάζουσιν 4 σουμούνια καὶ 2 φουρνόπ'τες, γιατί π' ἄλλα τὰ ἔκαψε ὁ φούρνος. Καὶ τὸ παιχνίδι συνεχίζεται ἀπ' τὴν ἀρχή.

γ) Π ε π ᾶ ε ι - π ε τ ᾶ ε ι ψ ὕ λ λ ο υ ς. Παίζεται ἀπὸ πολλὰ παιδιὰ. Κάθονται κάτω σὲ κύκλο καὶ βάζουν κάτω, στὸ ἴδιο σημεῖο, τὸ δεξι χέρι μὲ τὸ ἓνα δάχτυλο (τὸ δείκτη) τεταμένο. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ παιχνιδιοῦ λέγει σηκώνοντας τὸ χέρι:

— Πετᾶει, πετᾶει ψύλλους.

Ὅλα τὰ παιδιὰ σηκώνουν τὸ χέρι καὶ μετὰ τὸ κατεβάζουν στὸ ἴδιο σημεῖο. Συνεχίζει δὲ ὁ ἀρχηγὸς μὲ ἄλλα πετούμενα. Μέσα ὅμως στὰ πετούμενα, λέγει καὶ κανένα ζῶο πού δὲν πετᾶει, π.χ. Πετᾶει, πετᾶει ἡ ἀγγελάδα. Τότε, τὰ παιδιὰ πού παίζουν, δὲν πρέπει ν' ἀκολουθήσουν τὸν ἀρχηγὸ στὸ σήμαμα τοῦ χεριοῦ. Ἄν κανένα γελαιοτῆ καὶ τὸ σημάση, τιμωρεῖται: Σκύβει στὸ κέντρο μπρούμυτα. Ὁ ἀρχηγὸς τὸ χτυπᾶ στὴν πλάτη καὶ τὸ ρωτᾶ:

— Γκιούπ, γκιούπ, τί περνᾶ;

— Καμῆλες. — Τί ἔχουν; — Ἄλας. — Ποῦ τὸ πᾶν; — Στὴν πόλη.

Μετά, ὁ ἀρχηγὸς κτυπᾶ μὲ τίς παλάμες του τὴν πλάτη, βάζοντας τὸ ἓνα χέρι πάνω στ' ἄλλο, καὶ ρωτᾶ:

— Πάν' χέρ', κάτω χέρ'. Τοῦ διξί, τοῦ ζιρβί; Ἄν ὁ τιμωρημένος βρῆ τοῦ χέρι εἶναι ἀπὸ πάνω, σηκώνεται καὶ συνεχίζει τὸ παιχνίδι, ἂν ὄχι, συνεχίζεται τὸ χτύπημα, ὥσπου νὰ βρῆ τὸ χέρι.

δ) Κ α τ σ φ ἑ λ α. Παίζεται ἀπὸ πολλὰ παιδιὰ. Σχηματίζουν κύκλο κατὰ ζεύγη. Σὲ κάθε ζευγάρι, εἶναι τὸ ἓνα μάννα καὶ τ' ἄλλο παιδί. Τὰ παιδιὰ κάθονται στὴν περιφέρεια τοῦ κύκλου καὶ οἱ μάννες εἶναι στὸ κέντρο τοῦ κύκλου. Ὑπάρχει καὶ μιὰ μάννα πού δὲν ἔχει παιδί. Μιὰ μάννα πηγαίνει κοντὰ στὸ παιδί της ἀπ' ἔξω ἀπ' τὴν περιφέρεια τοῦ κύκλου. Πηγαίνει καὶ ἡ

κατσφέλα, ή μάννα πού δέν ἔχει παιδί. Πιάνονται οἱ δυό μάννες ἀπ' τὸ χέρι (δεξι) καὶ ρωτᾶ ἡ κατσφέλα τὴ μάννα:

—Τοῦ πλῶς κάκου (κυρά μου) τοῦ πιδι σ' ;

—Τοῦ πλῶ κι τ' ἀγουρῶζου, μὰ σένα τὴν παλιουκάτσφιλα, χίλια χρόνια δὲ στοῦ δίνου, ἀπαντᾶ ἡ μάννα.

Ἀμέσως ἀφήνοντας ἀπ' τὸ χέρι κι ἀρχίζουν νὰ τρέχουν ἀντίθετα, γύρω ἀπ' τὸν κίκλο. Ἄν προλάβῃ ἡ μάννα νὰ πάῃ πρώτη στοῦ παιδί της, τὸ κερδίζει, καὶ ἡ κατσφέλα συνεχίζει μετ' τὴ δεύτερη στῆ σειρὰ μάννα. Ἄν ὅμως προλάβῃ ἡ κατσφέλα, τότε τὸ κερδίζει αὐτὴ καὶ γίνεται κατσφέλα ἡ μάννα.

Τὰ μεγαλύτερα παιδιά καὶ ἰδιαιτέρως τὰ πιδιά (ἀγόρια) ἐπαιζαν πετροπόλεμο, σκαμνάκι, γκατζουλάκι, τὸ σπρωσίτσι, πάλη, κλπ.

Β'. Γ Α Μ Ο Σ: α) Γενικά: Ὁ νέος καὶ ἡ νέα δέν ἦταν ἀνεξάρτητοι γιὰ νὰ διαλέξουν τὸ παῖρι τους. Τὸ πριγιάνι (ὁ ἔρωτας) βέβαια ὑπῆρχε ἀλλὰ δέν ἔφτανε πάντα σὲ καλὸ τέλος, ἀν δέν ἔστεργαν οἱ γονεῖς. Αὐτοὶ θὰ κανόνιζαν ποιὸν ἢ ποιάν θὰ ἐπαιρνε τὸ παιδί τους.

Ἡλικία γιὰ ἀρραβῶνα 15 μετ' 20 χρονῶν. Ἡ νέα δέν ἔπρεπε νὰ περάσῃ τὰ 20 γιὰτὶ ἦταν μετὰ πλέον μπάμπου (γριά).

β) Π ρ ο ξ ε ν ε ἰ ἄ κ α ἰ μ ν η σ π ε ἰ ἄ : Τὸ πιδι (ἀγόρι) ἔστελνε προυξιντάδες (προξενιτάδες), συνήθως ἀπ' τὸ σόι του, στοῦ κουρίτσου (νέα) πού ἀρεξε. Οἱ προυξιντάδες πήγαιναν τὸ θράδυ στοῦ σπῆτι τοῦ κουριτσιού καὶ ἀρχίζε συζήτηση γιὰ διάφορα πράγματα. Μετὰ ἀπὸ πολλὰ ἔμπαιναν στοῦ ψητὸ (στοῦ θέμα): Τώρα ἄς τὰ φήσουμε αὐτά. Μεῖς ἤρθαμι γιὰ ἄλλ' δ'λειά. Μεῖς ἔχομι πιδι (ἀγόρι) σεῖς κορίτσου! Μεῖς λέμι νὶ συμπιθηριάσομι. Σεῖς τί λέτι; Οἱ γονεῖς τῆς κοπέλλας δέν ἔδιναν ἀμέσως τὴν ἀπάντηση ἀλλὰ τοὺς ἔλεγαν: Νὰ πού ξέρομι. Δέν τὴν ἔχομι ἀκόμα γιὰ παντρεία. Ἄν ἤθελαν νὰ γίνῃ τὸ προξενιό, συμπλήρωναν: Κι' πάλι θὰ δοῦμι. Ἰδῶ εἴμαστι. Ἄς τοῦ χουρατέψομι κι μὶ τοῦ σπῆτ' (οἰκογένεια). Ἔτσι περνοῦσε ἡ πρώτη δ'λειά. Μετὰ ἀπὸ λίγες μέρες ἕνας προυξιντῆς ρωτοῦσε κάποιον ἀπ' τὴν οἰκογένεια τοῦ κουριτσιού:

— Νὰ ἔρομι; (νὰ ρηθοῦμε). Ἄν ἡ ἀπάντηση ἦταν καταφατική, οἱ προξενιτάδες ἐπαιρναν τὰ σ' μάδια καὶ πήγαιναν τὸ θράδυ στὴν προυξενιά. Τὰ σ' μάδια ἦταν ἕνα μαντήλι δεμένο σὲ κόμπου. Μέσα ὁ κόμπου εἶχε μιὰ μπουῖνα (κομματάκι) ψωμί, γιὰ τὸ καλὸ τυχερό, ζάχαρη καὶ σύνα γιὰ νὰ περνοῦν γλυκὰ καὶ χρήματα, γιὰ νὰ γίνουσι πλούσιοι. Μετὰ ἀπὸ συζήτηση «περὶ ἀνέμων καὶ ὑδάτων» ἔλεγαν:

— Μεῖς ἤρθαμι πάλι. Τί θὰ μᾶς πῆτι.

— Νὰ πού ξέρομι. Τοῦ χουρατέψομι. Νά, δέν ἔχομι τοῦν κροῦ μας, ἀπαντοῦσε ὁ μπαμπᾶς τοῦ κουριτσιού. Καὶ ἡ συζήτηση συνεχίζεταν μέχρι πού

λύγιζε (συμφωνούσε) ὁ πατέρας. Τότε γινόταν τὸ παζαρλίκ' (συμφωνία), γιὰ τὸ μπαμπά - χακί (πληρωμὴ τοῦ γαμπροῦ στὸν πατέρα τῆς νύφης). Πήγαιναν μπροστὰ στὸς προξιντάδες ἕνα σινί (κυκλικό, χαμηλὸ τραπεζάκι) καὶ πάνω μετροῦσαν χρήματα. "Ὅταν τελείωνε τὸ παζαρλίκ' φώναζαν καὶ τὴν κοπέλλα μέσα στὸ νουντὰ (στὸ δωμάτιο) γιὰ νὰ φιλήσῃ τὸ χέρι ὄλων καὶ νὰ τὴ δουρίσουν (νὰ τὴ δώσουν χρήματα). Ἀμέσως στρωνόταν τραπέζι κι ἄρχιζε τὸ φαγοπότι. Δὲν ξεχνοῦσαν ὅμως καὶ τοὺς ὑπόλοιπους χωριανούς. Γιατὶ γιὰ τὸ προξενιὸ ὄλοι στὸ χωριὸ κάτι θὰ γνώριζαν. Δὲν ἔπρεπε νὰ μένουν μὲ τὴν ἀγωνία: ἄραγες τί ἔγινε; Ἐπρεπε νὰ τὸ μάθουν ὄλοι. Οἱ φίλοι νὰ χαροῦν, ἀλλὰ καὶ μερικοὶ νὰ κόψουν τὶς ἐλπίδες, ἂν εἶχαν τίποτα στὸ νοῦ τους γιὰ τὸ παιδί ἢ τοῦ κουρίτσου. Τὸ χαμπέρι (νέο) τὸ μάθαινε τὸ χωριὸ μὲ τρεῖς πυροβολισμοὺς καὶ μὲ τρεῖς κραυγές: "Η!. Χού!. Χού!.

Παλλοὶ συγγενεῖς καὶ φίλοι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ γαμπρὸ καὶ τοὺς γονεῖς του, οἱ ὅποιοι δὲν πήγαιναν, μαζεύονταν στὸ σπίτι τῆς κοπέλλας καὶ γλεντοῦσαν. Κατὰ τὰ ξημερώματα οἱ προξιντάδες ἔπαιρναν τὰ σ' μούδια τῆς νύφης, ὅμοια μὲ τοῦ γαμπροῦ, καὶ τὰ πήγαιναν στὸ σπίτι τοῦ παιδιοῦ (νέου).

Τὴν ἄλλη μέρα, συνήθως Κυριακὴ, γινόταν τρανὸ γλέντι στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Σωστὴ χαρὰ (γάμος) γινόταν τὴ μέρα αὐτή. Τρῶγαν, πίναν καὶ χόρευαν. Τὸ κιντὶ (ἀπόγευμα), ὄλοι πιανόταν στὸ χορὸ, (ζουναράδικο ἢ ἀπ' τοῦ χέρι) καὶ μὲ πρώτους πιθιρὸ καὶ πιθιρὰ (γονεῖς τοῦ νέου) μὲ ἕνα μπουκάλι κρασί ἢ ρακί, ξεκινοῦσαν χορεύοντας γιὰ τὸ σπίτι τῆς νύφης. Ἐκεῖ τοὺς περιμέναν στὴν αὐλὴ τὰ συμπιθέρια, μ' ἕνα μπουκάλι κρασί. Ἐδινε πρώτος ὁ μπαμπὰς τοῦ γαμπροῦ τὸ μπουκάλι στὸ μπαμπὰ τῆς νύφης καὶ μετὰ ὁ μπαμπὰς τῆς νύφης τὸ δικό του στὸ μπαμπὰ τοῦ γαμπροῦ. Πίναν οἱ δυὸ τους εὐχόμενοι: "Ἄντε συμπέθιροι νὰ μᾶς ζήσ'ν.

— Συμπιθιρὰ νὰ τ'σ χιρόμαισι.

Ἄπ' τὰ μπουκάλια πίναν ὄλοι. Μετὰ καθόταν καὶ γλεντοῦσαν. Μόλις καθόταν ἔμπαινε καὶ ἡ νύφη, συνοδευόμενὴ ἀπὸ μιὰ κοπέλλα, γιὰ νὰ καιλωσορίσῃ τὰ πιθιρικὰ καὶ τὰ συμπιθέρια. Φιλοῦσε πρώτα τὸ χέρι τοῦ πεθεροῦ, τῆς πεθερᾶς τοῦ μπαμπὰ της, τῆς μάνας της καὶ μετὰ ὄλων τῶν παρόντων. "Ὅλοι δώριζαν τὴ νύφη χρήματα. Ἡλιοθιασίλεμα γυρνοῦσαν, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Οἱ ἀρραβῶνες γινόταν συνήθως ποῦ Ἁγίου Δημητρίου,, κάποτε δὲ καὶ ἀργότερα τὸ πολὺ μέχρι τὴ Ἰσαρακοστὴ τῶν Χριστουγέννων.

Τὸ τραγοῦδι τῆς Θουμαῆς μιλάει σχετικὰ:

Κι Ἄι - Δημήτρης ἔφταισε
τὰ κουρίτσια ἀρραβωνιάζον
στ' Θουμαή κᾶνας ἰδὲ ἰτέλ'ν'

.....

Ὁ νέος δὲν πήγαινε καθόλου στὴν ἀρραβωνιοστικιά του. Μόνο τὸ Πάσχα

θά πήγαιναν τὸ γαμπρὸ στὴ νύφη καὶ στὰ πιθρικά. Δυὸ νταῖδες τ' (θεῖοι του) ἔπαιρναν μιὰ μπουγάτσια, μιὰ πίττα, ἓνα γκιουβέτο' μὲ ρύζι καὶ λουκάνικα καὶ ἓνα μπουκάλι κρασί καὶ θὰ πήγαιναν στὸ γαμπρὸ. Ἐκεῖ θὰ τρῶγαν καὶ θὰ πί-
ναν καὶ μετὰ θὰ ἔφευγαν οἱ νταῖδες τ' καὶ θὰ ἔμεινε ὁ γαμπρὸς νὰ κοιμ'θῆ
στ' νύφ'. Ἀπ' τὴν μέρα αὐτὴ ἦταν ἐλεύθερος ὁ γαμπρὸς νὰ μπαينوβαίγη στὸ
σπίτι τῆς νύφης.

γ') Ἐθιμαπρὸ τῆς τελετῆς τοῦ γάμου: Ἡ χαρὰ
(ὁ γάμος) καταπιάνονταν (ἄρχιζε) ἀπ' τὴν πρώτη Κυριακὴ, μιὰ βδομάδα πρὶ
μπροστά. Τὴν Κυριακὴ τὸ βράδυ δυὸ τρία ἄτομα ἀπ' τὸ σόι τοῦ γαμπροῦ, μὲ
γκιπέτσι, μπουγάτσια καὶ κρασί πήγαιναν τὸ χαμπέρι στὸ σπίτι τῆς νύφης, ὅτι
καταπιάνεται ἡ χαρὰ. Ἐκεῖ, εἶχαν ἔτοιμα φαγητά, ἔτρωγαν καὶ ἔπιναν. Πρὶν
ἀρχίσῃ τὸ φαγοπότι οἱ συμπέθεροι, πατέρας τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης, τσάκ-
ζαν (ἔσπαζαν) τὴ μπουγάτσια: Μὲ ἓνα μαχαῖρι σταύρωναν τὴ μπουγάτσια,
κόβοντάς τιν κάπως. Σηριώνονταν οἱ δυὸ συμπέθεροι καὶ ἡ νύφη. Οἱ συμπέ-
θεροι ἔπιναν τὴ μπουγάτσια μὲ τὰ δυὸ τους χέρια καὶ ἡ νύφη σταματοῦσε ὀρ-
θια ἀνάμεσά τους. Σήκωναν τρεῖς φορὲς τὴ μπουγάτσια πρὸς τὰ πάνω καὶ
μετὰ τὴν ἔβαζαν πάνω στὸ κεφάλι τῆς νύφης, καὶ τὴν πατοῦσαν γιὰ νὰ τσακ-
στῆ (σπάσῃ). Τὸ ἓνα ἀπ' τὰ τέσσερα κομμάτια τὸ πήγαιναν στὸ γαμπρὸ τ'
ἄλλα τὰ τρῶγαν ἐκεῖ. Τὸ τσάκισμα τῆς μπουγάτσας εἶχε τὴν ἔννοια ὅτι ὅποια
παραξήγησι καὶ ἂν ὑπῆρχε ἀνάμεσά τους χωριέταν καὶ ὅτι ὀρκιζόταν πὼς ὁ
γάμος θὰ γίνῃ ὅπως δῆποτε. Τὴν ἑβδομάδα αὐτὴ ἡ νύφη δὲν ἔβγαине νὰ πάη
πλουθενά, οὔτε στὸ νερό, οὔτε σὲ σόι, οὔτε στὴ γειτονιά. Ἐπίσης τὴν ἑβδομά-
δα αὐτὴ ὁ γαμπρὸς δὲν ἔπρεπε νὰ πάη στὸ σπίτι τῆς νύφης. Ἄν τολμοῦσε
νὰ πάη θὰ τὸν μαύριζαν οἱ γυναῖκες καὶ τὰ κορίτσια ποὺ δὲν ἔλειπαν ὅλη τὴν
βδομάδα ἀπ' τὸ σπίτι τῆς νύφης. Τὴν Πέμπτη βράδυ θὰ πήγαιναν μπουγάτσια,
ἀπ' τὸ σόι τοῦ γαμπροῦ, καὶ στὸ νοῦνο, γιὰ νὰ τὸν καλέσουν γιὰ τὴ χαρὰ. Νοῦ-
νος (κουμπάρος) γινόταν πάντα ὁ ἀνάδοχος, ὁ ὁποῖος εἶχε βαπτίσει τὸν γαμ-
πρὸ, ἢ τὸ παιδί τοῦ ἀναδόχου. Χωρὶς ἄδεια τοῦ νοῦνου δὲν μπορούσε ἄλλος νὰ
κάμῃ τὸ χαιρ (τὴ καλὴ αὐτὴ πράξι, τὴ στέψη). Τὴν Παρασκευὴ ἀναβε τὸ
γλέντι. Στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης ἦταν συγκεντρωμένες ὅλες οἱ
κοπέλλες καὶ παντρεμμένες. Τρία κορίτσια, ὄχι ὄρφανά, θὰ κοσκίνιζαν, τρία
θὰ ζύμωναν καὶ πρεῖς πρωποστέφανες θὰ τῶπλαθαν καὶ θὰ χώριζαν, θὰ φτιά-
χναν τὶς κουλοῦρες καὶ τὰ πρωτόψωμα. Μέσα στὸ ἀλεύρι, ὅταν ἄρχιζε τὸ ζύ-
μαμα, ἔρριχναν τὸ δαχτυλίδι τοῦ γαμπροῦ. Ὅποιο κορίτσι ἢ γυναῖκα, ἀπ' αὐ-
τὲς ποὺ ζύμωναν καὶ ἔπλαθαν, περνοῦσε τὸ δαχτυλίδι στὸ δάχτυλό της, δὲν τὸ
ἔδινε εὐκόλα στὸ γαμπρὸ, ἂν δὲν τὸ πλήρωνε. Ἐνῶ ἔφτιαχναν τὶς κουλοῦρες,
στὴν αὐλὴ τὰ κορίτσια τῶστροναν στὸ χορὸ καὶ στὰ τραγοῦδια. Τὸν φουῆρο
τὸ κόρωνε (ἀναβε) ἢ πρὶ ὁμορφῆ κοπέλλα, γιὰ νὰ γίνουν ὁμορφα τὰ παιδιὰ
τοῦ νέου ζευγαριοῦ. Τὶς κουλοῦρες καὶ τὰ πρωτόψωμα ἔσαν τᾶβγαζαν ἀπ' τ'
φουῆρο, τὶς χώριζαν ποιὲς ἦταν γιὰ τὴ νύφη καὶ ποιὲς γιὰ κάλεσμα καὶ τὶς χό-

ρευαν. Ἐπαιρναν ἓνα πρωτόψαμο, ἔβαζαν πάνω βασιλικό, ἓνα καθρεφτάκι καὶ λίγο χιντὶ (κόκκινη κλωστή) καὶ αὐτὸς ἢ αὐτὴ ποῦ τὸ κρατοῦσε ἐμπαινε' πρώτος στὸ χαρὸ. Πρὶν ἀρχίσῃ τὸ τραγούδι ἔλεγε, τραγουδιστά, τρεῖς φορὲς:

Στὰ σίδερα πατοῦσα καὶ μὲρ ἔβγαζα.

Μετὰ ἄρχιζε ὁ χορὸς μὲ τὸ παρακάτω τραγούδι:

Ποιὸς εἶναι πρῶτος βασιλιάς
πῶχει τὰ ἰνιά = ἐννιά πιδιά
καὶ τὰ ἰνιά τὰ πάντριψι
ἰνιά νυφάδες ἔπηρνι.

Οὐλὶς ἀφέντ' τοῦν ἔλιγαν
οὐλὶς μαντήλ' τοῦν ἰδώριζαν.

Κι μιὰ νύφη πὺ μισρὴ
ἀφέντ' δὲν τοῦν ἔλιγι
μαντήλ' δὲν τοῦν ἰδώριζε.

Στὴ νύφη ὅταν φκιάχναν τὶς κουλοῦρες τραγουδοῦσαν καὶ τό:

Κι ἀκόμα 'πόψε ἔμι δῶ καὶ αὔρου ταχιά θὰ φύγα
θὰ πάγω γὰ μουρ' μάννη μου, ποῦ πᾶν τὰ χενιδόνια

Τὰ χελιδόνια θὰ γυρνοῦν καὶ γὼ κόμα θὰ παένου.
Θὰ σκάσ'ν' μάννη μ' τὰ χεῖλη σου ρουτιῶντας τοὺς διαβάτες

— Δὲν εἶδιατι, δὲν ἄκ'σῃτι τὴν κόρημ', τὴ χαμένη;
— Ἀλήθεια μεῖς τὴν εἶδιαμι στοῦ γαμπροῦ μας τὴν αὐλίτσα

Λουήρ = γύρω - γύρω λουήρ φέρνονταν, κανέναν δὲν γκαριῶζει
μόν' τοῦν καλὸ τ'ς κοίταξι μόν' τοῦν καλὸ τ'ς γνώρσι.

'Απ' τὶς κουλοῦρες ποῦ ἦταν γιὰ κάλεσμα ἔπαιρναν τὰ κουρίτσια γιὰ νὰ καλέσουν ὅλο τὸ χωριό. Ὅσες ἦταν ἀρραβωνιασμένες ἔπαιρναν ἀπὸ μιὰ κουλούρα καὶ τὴν πήγαιναν στὴν πεθερὰ τους γιὰ νὰ τὴν καλέσουν.

Τὸ βράδυ, τρία τέσσερα ἄτομα τοῦ γαμπροῦ, ἀδελφὴ, ξαδέρφη, κ.λ.π., πήγαιναν στὴ νύφη τὴ γίναν (τὸν κινά). Τὴ γίναν τὴν ἔβαζαν μέσα σὲ ἓνα μεγάλο κυλινδρικό κουτί. Μέσα στὸ κουτί ἔβαζαν ἓνα ζευγάρι παπούτσια γιὰ τὴ νύφη, φτιασιδί (πούδρα καὶ κοκκινάδι) καὶ βασιλικό. Στὸ σπῆτι τῆς νύφης τρῶγαν καὶ πῖναν καὶ ἢ μάννα τῆς νύφης ἔλεγε ἰστοὺς ἀπεσταλμένους ποῦ γαμπροῦ, πόσα ζευγάρια παπούτσια ἤθελε γιὰ τὰ ἄτομα τοῦ ἰσπιτιοῦ τῆς καὶ γιὰ τοὺς στενοὺς συγγενεῖς. Μετὰ τὴν συμφωνὴν τραγουδοῦσαν διάφορα τραγούδια μεταξὺ δὲ τῶν πολλῶν καὶ τό:

Μάννη μ' μουρὴ σὶ γέλασαν
μ' ἓνα ζυγάρ' παπούτσια.

Μετὰ τὸ γλέντι ἔφευγαν καὶ τελείωνε ἡ παρασκευή.

Σ ἄ θ β α τ ο : Τὸ Σάββατο τὸ πρῶτὸ καὶ στὰ δυὸ τὰ σπίτια μεγάλη κίνηση παρουσιάζονταν. Ζύμαμα ψαμιοῦ, σφάξιμο προβάτων καὶ ὄλες οἱ ἄλλες προετοιμασιές γιὰ τὴν χαρά. Ἔπρεπε νὰ καλεσθῆ καὶ ὄλο τὸ χωριό. Κορίτσια ἀπ' τὸ γαμπρὸ κ' ἀπ' τὴν νύφη, θὰ γύριζαν ὄλο τὸ χωριὸ μὲ τὸ ρακὶ καὶ τὶς κουλοῦρες καὶ θὰ καλοῦσαν ὄλους, φίλους καὶ ἐχθρούς. Ἄν εἶχαν συγγενεῖς σ' ἄλλα χωριά, θὰ ἴσπειναν κὶ ἐκεῖ ἄνθρωπο μὲ κουλοῦρες, νὰ τοὺς καλέσῃ. Τὸ ἀπόγευμα τοῦ Σαββάτου γινόταν τὸ ἀπλωμα τῶν δουριδίων (δῶρα τῆς νύφης πρὸς τοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ). Ἐξω στὴν αὐλὴ δέναν ἕνα σχοινὶ καὶ βάζαν πάνω τὰ δουριδία. Μαζεύονταν ἰδὲ ὄλες οἱ νιές καὶ τὰ παλληκάρια, ἄλλοι στὸ ἰσπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ ἄλλοι στὸ σπίτι τῆς νύφης. Μόλις σκοτεινίαζε μάζευαν τὰ δουριδία καὶ μέσα στὸ νουντὰ (δωμάτιο) ἢ στὸ σαϊθάνι (σαλόνι) δυὸ κοπέλλες ἢ παντρεμένες, τακτοποιοῦσαν τὰ δουριδία, ἐνῶ ἡ νύφη ἔλεγε γιὰ ποιὸν εἶναι τὸ καθένα. Γύρω ἀπ' αὐτὲς ἦταν μαζεμένες ὄλες οἱ κοπέλλες καὶ τραγουδοῦσαν:

Ἄποψε εἶναι σμείγματα (σμείγματα = ἔνωσις)
σμείγματα ἀρραβωνιάσματα
νύνει ἡ (ὄνομα τῆς νύφης) τὸ τάντριε
τὸ (ὄνομα τοῦ γαμπροῦ) καρτερεῖ.

Ὁ (ὄνομα τοῦ γαμπροῦ) πάει στοῦ Ζούγκιπρι
κὶ Ζουγκιουπριῶτ' τοὺν βάρισαν
διακόσια γρόσια πῆξερεμὲ (πῆξερεμὲ = ζημιὰ).
κὶ ἄλλα διακόσια ντουντουρμὲ.

Ἐν τῷ μεταξὺ κατέφθαναν ἀπ' τὸ ἰσπίτι τοῦ γαμπροῦ ὄλοι οἱ εὐρισκόμενοι στὸ σπίτι του, γιὰ νὰ χορέψουν τὴν γίννα καὶ νὰ διπλώσουν τὴν προίκα. Στὰ σιμπιθέρνα (τοὺς ἀπὸ τὸ γαμπρὸ) ἔστρωναν τραπέζι κὶ ἀρχίζε τὸ φαγοπότι. Σὲ λίγο ἀρχίζε τὸ δίπλωμα τῆς προίκας τραγουδώντας τὸ παρακάτω τραγούδι:

— Νὲ παλληγουρεῖ καὶ καλὴ οὐρῆ
πού πῆ ἦθρι οὐ Ἀλέξης τὴν ἔμουρη
πού τοῦ μαχαλᾶ τὴν πέρασι
κὶ ἀπ' τοῦ μαχαλᾶ τὴν διάκουφι. κ.λ.π.

Στὸ δίπλωμα ἔρχονταν καὶ βασιλικό.

Ὅταν σκοτεινίαζε χόρευαν τὴν γίννα (κινά). Τὴν γίννα τὴν ἔβαζαν μέσα σὲ μιὰ κούπα. Στὴν κούπα ἔβαζαν καὶ κλούρα, πάνω στὴν ὁποία στερέωναν τρία ἄσπρα κικιά (σπαρματσέτα) ἀναμμένα. Τὴν γίννα πῆ χόρευε πρώτη ἡ νύφη (στὸ ἰσπίτι τοῦ γαμπροῦ ὁ γαμπρός). Μετὰ ὁποιος ἤθελε νὰ χορέψῃ τὴν

γίγνα ἔβαζε μέσα στήν κούπα χρήματα καί τήν ἔπαιρνε καί τή χόρευε. Τελειώνοντας τὸ χόρεμα πήγαιναν μέσα νὰ βάλουν γίγνα τῆ νύφη. Ἡ νύφη καθόταν στό κάθισμα κι ἓνα κοριτσάκι ἔπαιρνε ἓνα κομμάτι θαμβάκι καί ἔθαφε τὶς παλάμες τῆς νύφης, ἡ ὁποία κρατοῦσε τὴ μιὰ μέσα στήν ἄλλη ἐναλλάξ, γύρω γύρω δὲ οἱ κοπέλλες τραγουδοῦσαν:

Ἄμάν πουλί, ἄμάν κι ἀηδὸν', ἄμάν κι χιλιδόνι
πολύ ψηλά ποὺ πέτοντας, ψηλά στὰ κορφοβούνια
Νὰ πάω νὰ δῶ τὴ λεβεντιά 'κεῖ ποὺ λεβεντεύει.
Λεβέντιψαν κι μὲν' τοῦ νιό κι μὲν' τοῦ παλληγιάρι.
Μί δυὸ μαντήλια στοῦ λιμό, μί τοῦν ἰνζὰ στοὺν ἄμου.

Γίγνα βάζαν καί ὅλα τὰ κορίτσια.

Κυριακή: Ἀπ' τὸ πρῶτὸ γινόταν οἱ ἐτοιμασίες γιὰ τὴ χαρά. Οἱ μπακίρες βράζαν γιὰ νὰ φᾶν τὰ συμπιθέρια καί οἱ πιρηντισίδες (τὰ γκαρσόνια) ἐτοίμαζαν τὰ παιτούμενα. Στὸ σπίτι τῆς νύφης γινόταν τὸ στολόισμα τῆς νύφης. Τὴ νύφη τὴ φοροῦσαν τὸ κόκκινο π'κάμισο, τὸ φ'στάν', τὴ γούνα τὴν Παληουργιώτικη, τὴ σκέπ' καί τὰ σουργκούτσια (λουλούδια) στό κεφάλι. Στολιζόντας τὴ νύφη τραγουδοῦσαν:

Ἀγάλια ἀγάλια χτένι μ'
νὰ μὴ ραγίσῃ τρίχα κ.λ.π.

Στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ ἐτοίμαζόταν ὁ γαμπρός. Δυὸ πρεῖς πιρηντισίδες (ὕληρέτες τοῦ γάμου) μὲ τὴ γκάινρα (μουσικὸ ὄργανο) καί μὲ τὸ μπουκάλλι τὸ ρακὶ πήγαιναν στὸν κουρέα, τὸν κερνοῦσαν καί τὸν πήγαιναν νὰ ξυρίσῃ τὸ γαμπρό. Ὁ γαμπρὸς καθόταν πάνω σὲ κάθισμα καί τὰ πόδια του τὰ εἶχε μέσα σὲ ταψί. Τὸ ξύρισμα ἦταν δλόκληρη ἱεροτελεστία. Τότε δὲ θὰ 'κοβαν τὰ ξυράφια τοῦ κουρέα, τότε θὰ κουραζόταν κ.λ.π. Στὸ ταψὶ ἔρριχναν οἱ συγγενεῖς χρήματα. Τελειώνοντας, σήμαναν πρεῖς φορές τὸ γαμπρὸ μὲ τὸ ταψὶ φωνάζοντας: ἄξιος. Ὅσο βαστοῦσε τὸ ξύρισμα, τραγουδοῦσαν:

—Μπαρμπέρη (Κουρέα) μ' τὰ ξυράφια σου καλὰ νὰ τὰ κονίζης
νὰ μὴ μᾶς κόψῃς τὸν γαμπρὸ καί μᾶς τὸν αἱματώσης.
Καί σὺ γαμπρὲ μ' καμαρωτέ, ποῦθε ἔμαθῃς νὰ καμαρώνης;
—Μάννα μ' ἦταν καμαρουτὴ κι ἔμαθα νὰ καμαρώνω.

Μετὰ τὸ ξύρισμα, φοροῦσε ὁ γαμπρὸς τὰ καλά του, ἔβαζε στό λαιμὸ τὸ κόκκινο μαντήλι καί ὅλοι μαζί πήγαιναν στὸν νοῦνο. Ἐκεῖ, στήν πόρτα, τοὺς κερνοῦσαν, κερνοῦσε καί ὁ γαμπρὸς τὸν νοῦνο, ἔβαζε ὁ νοῦνος τὸ λουλούδι στό γαμπρὸ (φτιαγμένο μὲ παράδες) καί ξεκινοῦσαν γιὰ τὸ σπίτι τῆς νύφης. Σ' ὅλην τὴν διαδρομὴ, ἀπ' τὸ γαμπρὸ στὸν κουμπάρο, κι ἀπ' τὸν κουμπάρο σπὴ νύφη, οἱ συγγενεῖς, νέοι καί νέες, χόρευαν. Στὸ σπίτι τῆς νύφης ἡ νύφη πε-

ρίμενε στο παράθυρο, με μέτωπο προς τὸ ἰσοπερικὸ, κρατώντας στὸ ἓνα χέρι τὸ γυαλί (καθρέφτη) καὶ στ' ἄλλο ἓνα ποτήρι με νερό. Μόλις ἔβλεπε τὸ γαμπρὸ μέσα στὸν καθρέφτη ἔρριχνε τὸ νερό. Στὴ θύρα τοῦ ἰσπιτιοῦ σταματοῦσε ἡ συνοδεία, ἔβγαναν ὁ πεθερὸς κ.λ.π. καὶ ὁ νοῦνος περνοῦσε με τὴ μπούκιλα (μεταλλικὴ ἢ ξύλινη φιάλη) καὶ μετὰ ἔμπαιναν μέσα καὶ καθόταν γιὰ νὰ φᾶνε καὶ νὰ πιοῦν. Θὰ περνοῦσαν δὲ ὅλοι οἱ συγγενεῖς τῆς νύφης γιὰ νὰ καλωσορίσουν τὰ συμπιθέρια. Μερικὰ άτομα ἀπ' τὸ γαμπρὸ ἔπαιρναν τὴν προῖκα καὶ τὴν πηγαιναν, συνοδεῖα ὀργάνων καὶ χορῶν, στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ καὶ τὴν ἀπλωναν στὴν αἰλή. Ὅταν ἦταν νὰ φύγουν σηκωνόταν ὁ γαμπρὸς καὶ πήγαινε στὴν πόρτα τοῦ δωματίου ποῦ ἦταν ἡ νύφη, καὶ τὴ χτυποῦσε πρὸς φορὸς. Σὲ καθὲ χτύπημα μιὰ κοπέλλα ἀπὸ μέσα ἀπαντοῦσε: «Δῶσε τὰ πέντε κι ἔλα μέσα». Μετὰ τὸ τρίτο χτύπημα ἀνοιγαν τὴν πόρτα καὶ πρότειναν ἓνα παπούτσι τῆς νύφης, στὸ ὁποῖο ὁ γαμπρὸς ἔρριχνε χρήματα. Τὸν καθρέφτη, ἀπ' τὸν ὁποῖον εἶδε ἡ νύφη τὸ γαμπρὸ, ἔπρεπε νὰ τὸν πάρουν μαζί με τὴ νύφη, ἀλλὰ ὁ νοῦνος θὰ πλήρωνε στίς κοπέλλες ποῦ βοηθήσαν τὴ νύφη στὰ προικιά. Ὁ καθρέφτης μάλιστα θὰ χιριεύονταν σὲ ὄλη τὴν ἰδιαδρομὴ ἀπ' τὴ νύφη στὴν ἐκκλησιὰ καὶ ἀπ' τὴν ἐκκλησιὰ στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Παίρνοντας μάλιστα τὸ γυαλί τὸ χόρευε ἡ ἀδελφὴ ἢ ἡ ξαδέλφη τοῦ γαμπροῦ με τὸ παρακάτω τραγούδι:

Τοῦ κοντι κι τοῦ γυαλί
νύφη μας εἶνι καλὴ κ.λ.π.

Πρὶν ξεκινήσουν, ἡ νύφη, ὁ γαμπρὸς κ.λ.π. γιὰ τὴν ἐκκλησιὰ ἔπρεπε νὰ ἀποχαιρετήσῃ τοὺς ἰδικούς της. Οἱ στενοὶ συγγενεῖς καθόταν ὅλοι στὴ σειρά. Ὁ κουμπάρος κρατώντας τὸν γαμπρὸ, ὁ γαμπρὸς τὴ νύφη καὶ ἡ νύφη τὴν κουμπάρα προχωροῦσαν δεξιὰ καὶ φιλοῦσαν τὸ χέρι τῶν συγγενῶν. Οἱ γύροι γινόταν τρεῖς. Στὴν τρίτη φορὰ ἡ νύφη ἰδώριζε, πουκάμισα, κάλτσες κ.λ.π. οἱ δὲ συγγενεῖς χρήματα στὸ γαμπρὸ καὶ νύφη.

Ἐνῶ γινόταν αὐτό, μιὰ ομάδα ἀπὸ γυναῖκες τραγουδοῦσαν:

Ἀφήνω γειὰ τὴ μάνα μου καὶ γειὰ τὸν κόσμο ὅλο
ἀφήνω γειὰ τὴ γειτονιά στὸ φράχτη π' ἀγνωστεύει
ἀφήνω κι τ'ς φιλινάδες μου, στὴν ψάθα ποῦ κιντοῦσαν
ἀφήνω γειὰ τὰ δέρφια μου, στοῦ νι' βάρ' (τοῦ χος) ὅπου μί κλαῖνι
ἀφήνω καὶ τὴ μάνα μου πρὶα γυαλιά φαρμάκια
τόνα νὰ πίνῃ τοῦ περού, τ' ἄλλου τοῦ μισομέρι
τοῦ τρίτου τοῦ φαρμακαρὸ ὅταν δειπνοῦν οὐ κόσμοιους
δειπνοῦν οἱ μάνας μί τὰ πιδιὰ κι πιθιρὸς μι π'ς νύφης

Τελειώνοντας ἔβγαναν ἔξω καὶ γυρνοῦσαν με μέτωπο πρὸς τὴ θύρα. Τότε θὰ περνοῦσαν μπροστὰ ἀπ' τὴ νύφη καὶ τὸ γαμπρὸ ὅλα τὰ ξαδέρφια καὶ οἱ ἔξωσπιτικοὶ συγγενεῖς, τῆς νύφης, γιὰ νὰ τοὺς ἀποχαιρετήσῃ, δωρίζοντάς τους

καὶ χόρευαν, μέσα στὸ δωμάτιο, ἀφοῦ ἡ ὥρα εἶχε κάπως προχωρήσει, ὁ γαμπρὸς καὶ νύφη κάμναν τὴ δουλειά τους, ἔξω ἰδὲ ἀπ' τὴν πόρτα περιμέναν τρεῖς ἄντρες μὲ λαμπάδες ἀναμμένες. Ὅταν τελείωνε ἡ δουλειά καὶ τὰ σημάδια ἔδειχναν ὅτι ἡ νύφη ἦταν παρθένος, ἔπαιρναν οἱ τρεῖς τὰ ματωμένα ροῦχα καὶ τὰ χόρευαν. Τότε θὰ γινόταν καὶ ἡ Δευτέρα, ἀν δὲν ἦταν παρθένος ὁ γάμος τελείωνε τὴν Κυριακὴ τὸ βράδυ. Τὸ στρώμα τῆς νύφης τὸ ἔστρωνε μιὰ συγγένισσα τοῦ γαμπροῦ τὴν ὥρα ποὺ ἰστὴν ἐκκλησία γινόταν στέψις. Μέχρι τὴν Τετάρτη ἦταν στρωμένο, ὅποτε πῆγαινε ἡ ἴδια ἡ γυναῖκα καὶ τὸ ξέστρωνε. Μάλιστα κάτω ἀπ' τὸ στρώμα ἔβαζε ὁ γαμπρὸς καὶ ἡ νύφη χρήματα γιὰ τὴν... στρώστρα. Τὸ βράδυ στὰ κανίσια τὸ δώρισμα. Ὅπως καθόταν ἰστὴ σειρὰ πῆγαιναν δυὸ ἄτομα τῆς νύφης, κλωσοῦριζαν ἕναν ἕναν τοὺς συμμετέχοντας ἰστὰ κανίσια, ποῦ βάζαν στὸ δῶρο καὶ φώναζαν «Ἡ - χου - χου». Οἱ προσκεκλημένοι τραγουδοῦσαν τὸ παρακάτω τραγούδι:

Ἐγὼ εἶμαι ὄρφανὸ παιδί
ἔχω κι χήρα μάννα.
Μένα μάννα μ' μὴ στοίχισε
σ' ἕναν πασιὰ ἀφέντη.

Κι ἀφέντης ἐπομάζονταν
χαρὰ νὰ καταπιάση
ἀγκάλιασε τὰ ἰννιά χουριά
τὰ δέκα πένσε κάστρα.

Ἐμάλεσε τὸ νούνου του

Ἐπὸ μέσα ἔπὸ τὴν πόλη
μὲ δέκα πέντε χλάμπουρα
μὲ ἰννιά ζιβγάρια ντασούλια.

Ἐρθε κιρὸς γιὰ δῶρισμα
κιρὸς γιὰ νὰ δουρίσουν.
Ὅλους μαντήλ' τοὺς δῶρισαν
τὸν (ὄνομα γαμπροῦ) ἰδὲ δουρίζουν
Κι ὁ (ὄνομα) ἀπ' τὴν ντροπιτὴ π'
κι ποὺ τὴν περιφάνεια
σουλλὺ τοὺν κακουφάνκι.

Στὸ σπίτι τῆς νύφης πῆγαιναν οἱ συγγενεῖς τῆς, τὴν Κυριακὴ τὸ κιντὶ (τ' ἀπόγευμα) μὲ μπουγάτσες καὶ γκιθέσια, στὴν παρηγοριά.

Δευτέρα. Τὴν Δευτέρα τὸ πρωὶ ἕνα ἀγόρι καὶ ἕνα κοριτσάκι ἔρριχναν νερὸ ἰστὴ νύφη καὶ ἰστὸ γαμπρό. Κάποιος συγγενὴς πῆγαινε νὰ κερᾶση τὰ συμπιθῶρια (γονεῖς τῆς νύφης) καὶ τὴν νούνα, ἰσὰν ἀπόδειξη ὅτι ἡ νύφη ἦταν παρθένος. Σὲ λίγο μαζεῦντο οἱ συγγενεῖς γιὰ νὰ πᾶν ἰστὴ βρύση τὴ νύφη καὶ νὰ κάνουν τὴ Δευτέρα. Στὴ βρύση πῆγαιναν ὅλοι μαζί, μὲ γκάιντα καὶ τραγούδια καὶ χοροὺς. Ἐκεῖ ἡ νύφη ἔρριχνε νερὸ ἰστὸ πεθερὸ, πεθερὰ καὶ ὅλους τοὺς παρόντες, νὰ πλῦθοῦν, ἔρριχνε δὲ μέσα ἰστὸ νερὸ χρήματα. Τὴ μέρα αὐτὴ τὴν πεθερὰ τὴν κρεμοῦσαν ἕνα δοξάρι, σκόρδα, κρεμμύδια κ.λ.π. Ἐπίσης εἶχαν μαζί τους μιὰ ψάθα καὶ ὅπου ἤθελε ὁ νοῦνος τὴν ἀπλωναν καὶ καθόταν πάνω. Τότε ζητοῦσε νὰ τὸν πᾶνε κάτω νὰ φάη. Ἐπρεπε νὰ τὸ πᾶν ὀπωδιήποτε ἔστω καὶ ψεύτικο. Τὸ γλέντι διαρκοῦσε ὅλη τὴ μέρα. Τὸ βράδυ κᾶναν κανίσια μόνον μὲ τοὺς συγγενεῖς. Τὴν Τρίτη τὸ βράδυ κᾶναν κανίσια (πραπέζι) γιὰ τοὺς πειρινταῖδες (αὐτοὺς ποὺ ἐργάσθησαν ἰστὸ γάμο). Τὴν Τετάρτη πῆγαινε ἡ νύφη ἰστὸ νερὸ, ἔρριχνε μιὰ κοιλούρα καὶ χρήματα. Τὴν ἴδια μέρα τὸ βράδυ, πῆγαιναν, ὁ γαμπρὸς καὶ νύφη ἰστὸ σπίτι τῶν γονέων τῆς νύφης. Πῆγαιναν τοὺς

μπόους (κουβέρτες πού είχαν τυλίξει τὰ προικιά). Μετὰ τὴν Τετάρτη κοιμῶταν σὲ ξένα σπίτια. Τὴν 9ῃ μέρα πήγαινε στὴ μάννα της ἡ νύφη νὰ λουοθῇ.

Γ'. ΤΕΛΕΥΤΗ. α) Γενικά. «Ἄνθρωποι εἴμαστε. Μιὰ πού γεννηθήκαμε θὰ πιθάνουμε, ὅταν ἔρθῃ ἡ ὥρα. Ντέκ' κανένας δὲν ἔμεινε σ' αὐτὸν τὸν κόσμον» ἦταν καὶ εἶναι ἡ γνώμη τῶν Βρυσικιωτῶν γιὰ τὸ θάνατο. Τὰ κακὰ ὄνειρα καὶ τὸ οὐρλιασμα τοῦ σκυλιοῦ κρατοῦν σὲ ἀγωνία πὸ σπιτικό. Εἶδια στοῦν νύπνου μ' ὅτι ἔβγαλα ἓνα δόντ'. Κάποιος ἀπ' τὸ σόι μας θὰ πιθάν'» λέγει μὲ λύπη καὶ μὲ ψυχικὴ ἀναταραχὴ ὁ ἰδὼν τὸ κακὸ ὄνειρο, σπὸ φίλο του. «Τὸ σκ'λί οὐρλιάζ'. Κόσαιτι νὰ τοῦ διώξ'τι». Καὶ τρέχουν ἀμέσως μισροὶ μεγάλοι νὰ κυνηγήσουν μὲ πέτρες καὶ κατάρφες. «Μπουλάκι μ' στοῦ κερφάλ'ς νὰ πές'». Ὅταν οἱ συγγενεῖς χάσουν κάθε ἐλπίδα σωτηρίας τοῦ ἀρρώστου φωνάζουν τὸν παπὰ νὰ μεταλάβῃ τὸν μελλοθάνατο. Ὁ παπὰς φορώντας τὸ πετραχίλι του καὶ κρατώντας τὸ ἰδιοκοπότηρο πηγαίνει, προπορευομένου τοῦ κωνηλανάπτου, ὁ ὁποῖος κρατᾷ τὸ φανάρι μὲ τὴν ἀκοίμητη φλόγα, σπὸ σπίτι καὶ μεταλαβαίνει τὸν μελλοθάνατο. Στὸ δρόμο ἀπ' ὅπου περνᾷ ἡ πομπὴ ὅλοι σταματοῦν ἢ ἂν κάθονται σηκώνονται καὶ θγάζουν τὰ καπέλλα τους, ἂν φοροῦν. Χαροπαλεύοντας ὁ μελλοθάνατος βλέπει, κατὰ τὴ γνώμη τῶν Βρυσικιωτῶν, ὅλους τοὺς πεθαμένους συγγενεῖς του, οἱ ὅποιοι ἔρχονται νὰ τὸν πάρουν. Πολλὲς φορὲς ἡ ψυχὴ εἶναι θαθεῖα καὶ δὲν θγαίνει. Ζητᾷ νὰ δῇ κάποιον συγγενὴ του πού βρίσκεται στὰ ξένα. Ἄν δὲν μπορεῖ νὰ ῥθῇ αὐτὸς ἀπὸ τὰ ξένα, τοῦ δείχνουν φωτογραφία του καὶ ἔτσι ἠσυχάζει καὶ μετὰ ἀπὸ λίγο θγαίνει ἡ ψυχὴ του. Μόλις ξεψυχήσει ὁ μὲ τὸ χάρο παλεύων, ἀνοίγουν πόρτες καὶ παράθυρα καὶ θυμιατίζουν, γιὰ νὰ θγῆ ἔξω ἡ ψυχὴ. Μετὰ φωνάζουν κάποιον ἔμπειρο νὰ ἀλλάξῃ τὸν πεθαμένο. Τὰ ρούχα πού θὰ τὸν φορέσῃ εἶναι ὀλοκαίνουργα, τὰ παπούτσια ἀφόρστα. Τὸ σάβανο ἄσπρο γυφαιμένο.

Ἄφοῦ τὸν ἀλλάξουν τὸν δένουν μὲ ἓνα μαντήλι τὸ σαγόνι, μὲ ἓνα ἄλλο τὰ χέρια σταυρωμένα στὴ μέση καὶ τὰ πόδια τεντωμένα καὶ δεμένα στὸ κάτω μέρος. Τοῦ κλείνουν τὰ μάτια καὶ τὸν θάζουν πάνω σπὸ κρεββάτι, παλαιότερα κάτω, σπὴν ψάθα, νὰ βλέπῃ πρὸς τὴν ἀνατολή. Δίπλα καὶ κοντὰ σπὸ κεφάλι του θάζαν μιὰ κούπα μὲ σιτάρι καὶ σπὸ κέντρο της θάζουν μιὰ λαμπάδα, τὸ κερὶ τῆς ψυχῆς. Στὸ σιτάρι στερέωναν τὰ κερὰ τους ὅσοι σήγαιναν λουλούδια σπὸ πεθαμένο. Δίπλα σ' ἓναν δίσκο ρίχνουν χρήματα ἰδῶρο σπὸν πεθαμένο. Οἱ κφράσεις πού λεγόταν καὶ λέγονται γιὰ τὸν πεθαμένο, ἦταν: —Μᾶς ἄφησε ὁ καημένος. —Πλύτωσε ὁ καημένος (ἂν ὑπέφερε ἀρκετὸ χρόνο). —Πᾶει. Θιὸς σωρῶστον. Μακάρι νὰ θροῦμι κι μεῖς τὰ χρόνια τ' (ἂν ἦταν γέρος). —Κρίμα. Νιὸς νιούπισμος πάει (ἂν ἦταν νέος). Τὸν ἔβγαζαν μάλιστα καὶ τραγοῦδι. Τὸ θράδου ἔπρεπε νὰ ξενυχτήσουν τὸν πεθαμένο. Τὸ ξενύχτημα γινόταν ἀπὸ ἡλικιαμένες γυναῖκες. Αὐτὲς γιὰ νὰ μὴ καμηθοῦν τίς κερνοῦσαν συνήθως κερπὲ (ἀπὸ σίκαλι ἢ ροβύθια) καὶ τίς θάζαν νὰ φᾶνε νηστισίμα φαγητά. Αὐτὸ γίνε-

ται και σήμερα. Διάφορες διηγήσεις, ανέκδοτα και κουτσουμπουλιά, μετατρέπουν, όταν ο πεθαμένος είναι περασμένης ηλικίας, από πένθιμη σε χαρούμενη συντροφιά. Αυτόσχεδια μοιρολόγια την ημέρα, όχι τη νύχτα, τραγουδοῦν συγγενεῖς και φίλοι. Μερικὰ τραγούδια ποῦ λέν στον πεθαμένο είναι και τὰ ἑξῆς:

1ον

Γύρω γύρω στὴ μέση ν' Ἀρετία
Τ'ς Ἀρετῆς ἢ πόρτα θρουνταίει
τώρα τὰ μισάνυχτα.

— Ποιὸς εἶν' αὐτὸς ποῦ θρουνταίει
τὴν πόρτα μ' τὴν καρυδένια;
Ἄν εἶνι ξένους νὰ διαβαίν'

δικὸς μου νὰ ῥιθῆ μέσα.

— Δὲν εἶνι ξένους νὰ διαβαίν'
δικὸς σου νάρθη μέσα.

Μόν' εἶν' οὐ χάρους ζουντανὸς
κι ἔρχιτι νὰ σὶ πάρη.

— Ἄσι μι χάρι μ' νὰ χαρῶ
κάνα δυὸ - τρεῖς μέρες.

Τὴ μιὰ νὰ φάου και νὰ πιῶ
τὴν ἄλλ' νὰ τραγουδήσω.

Τὴν τρίτη τὴ φαρμακερὴ
θα ἔρθου μονναχὴ μου,
γιὰ νὰ μὴ καταλάβ' ἡ μάννα μου
κι ἀδερφή μ' ἡ τρυγόννα.

2ον

Κι ἀπὸ ψηλὸ κουρφόθουνο
λεβέντης καπεθαίνει

κι χάρους τοῦν ἀγκόνταβι
ποῦ μιὰ ψηλὴ ραχοῦλα.

Καρτέρ' πάει κι τοῦν ἔβαλι
σ' ἕνα στενὸ σουκάκι.

Λιβέντι μ' ποῦθεν ἔρχισι
κι ποῦθεν καπεθαίνεις.

— Ἄπ' τὰ πρόβατά μ' ἔρχομι
στοῦ σπιτί μου θὰ πάου.

Θὰ πὰ νὰ πάρω τοῦ ψουμι
κι πίσου θὰ γυρίσου.

— Λεβέντη μ' μὲ ἴστειλε ὁ Θεὸς
νὰ πάρω τὴν ψυχὴ σου.

— Χωρὶς ἀνάγκη κι ἀρροουστία
ψυχὴ ἴδεν παρραδίνω.

Μόν' ἔβγα νὰ παλέψομι
σὶ μαρμαρένιο ἀλώνι.

Κι ἂν μὴ νικήσης χάρε μου
νὰ πάρης τὴν ψυχὴ μου.

Κι ἂν σὶ νικήσου πάλι γῶ
πήγαυε στὸ καλὸ σου.

Πισοτήκαμε κι παλέυαμε
ἀπ' τὸ προῦ ὡς τὸ θροῦν
κι ἔκει στοῦ γύρισμα τοῦ νηλιού
ποῦ πάει νὰ βασιλέψη.
Νὰ κοῦν ποῦ νὸ ποῦ βόγγιζε
κι βαριανοιστενάζει.

— Ἄρσε μι χάρι μ' νὰ χαρῶ
κάνα δυὸ - τρεῖς μέρις.

Τὴ μιὰ νὰ φάου και νὰ πιῶ
τὴν ἄλλη νὰ τραγουδήσου

Τὴν τρίτη τὴ φαρμακερὴ
νὰ ἔρθου μονναχὸς μου.

— Δὲν ἔρχισι λεβέντη μου
δὲν ἔρχισι μονναχὸς σου

εἶν' τὰ σπιτία φοβερά
κι πόρτες ραχνιασμένες.

Τὴν ἄλλη μέρα, μὲ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου θὰ ξεσκεπάσουν τὸ πρόσωπο τοῦ νεκροῦ και θὰ πλύνουν μὲ ἕνα ἄσπρο πανί τὸ πρόσωπο και τὰ χέρια και μὲ ἕνα ἄλλο θὰ τὰ σκουπίσουν. Τὰ πανιά αὐτὰ τὰ βάζουν μαζί με τὸ νεκρό. Μετὰ συνεχίζουν τὰ κλάμματα και τὰ μοιρολόγια και ἐξακολουθοῦν νὰ καταφθάνουν ὄλοι οἱ χωριανοὶ φέροντες κιρὶ και λευλοῦδια. Μερικὰ πωληκάρια, συγγενεῖς και γευτόνοι, θὰ πᾶν στὰ μνήματα (νεκροταφεῖα) νὰ ἀνοίξουν τὴ γούρνα (τάφο) γιὰ νὰ παραχώσουν (θάψουν) τὸν πεθαμένο. Κοντὰ τὸ μισημέρι φτάνει ὁ παπὰς μὲ τὰ ἑξαπτέρυγα, γιὰ τὸ σηκαμὸ τοῦ πεθαμένου. Παλαιότερα ἡ ἐκκλησία εἶχε τὸ νεκροκρέββατο, ἐνῶ τώρα κάνουν οἱ σπιτικοὶ τὴν κάσσα (φέ-

ρετρο). Τὰ ἔξαπτέρυγα μένουں ἔξω στὴν αὐλὴ καὶ τὰ δένουں ἀπὸ ἓνα ἄσπρο μαντήλι. (Τὸ μαντήλι αὐτὸ θὰ τὸ πάρουں τὰ παιδιὰ πὸ κρατοῦں τὰ ἔξαπτέρυγα). Ὁ παπὰς πηγαίνει μέσα καὶ ἀφοῦ διαβάσῃ τὴν εὐχὴ, διατάζει νὰ πάρουں τὸν πεθαμένο. Τέσσερες ἄντρες πιάνουں ἀπὸ τὶς τέσσερες ἄκρες τῆ στρώση, πάνω στὴν ὁποία εἶναι ὁ νεκρὸς καὶ ἀφοῦ τὸν σηκώσουں καὶ τὸν ἀφήσουں κάτω τρεῖς φορές, πὸν βγάλουں ἔξω μὲ τὰ πόδια μπροστὰ καὶ τὸν βάζουں στὴν κάσσα. Μαζὶ του θὰ βάλουں καὶ τὰ λουλούδια, τὰ κηριὰ καὶ τὰ προσωπικὰ πράγματα τοῦ πεθεμένου: Μπιστοῦνι, πίττα, κομπολόγια κ.λ.π. Ἐπ' τὸ σπίτι ἢ νεκρώσιμη πομπὴ θὰ πάῃ στὴν ἐκκλησία. Μπροστὰ πηγαίνει ἓνας ἄντρας, ὁ ὁποῖος κρατᾷ τὸ σ'χώριο (βρασμένο σιτάρι καὶ κόλυθα). Ἀκολουθοῦں τὰ ἔξαπτέρυγα, τὸ καπάκι τῆς κάσσης, ὁ παπὰς, μὲ τοὺς ψάλτες, ἢ κάσσα, τὴν ὁποίαν κρατοῦں 4 ἄτομα, οἱ συγγενεῖς κλαίοντες καὶ ὄλοι οἱ χωριανοί. Στὴν ἐκκλησία ψάλλεται ἢ νεκρώσιμη ἀκολουθία, ἐνῶ ὄλοι κρατοῦں ἀναμμένα κηριὰ, τὰ ὁποῖα μοιράζουں οἱ συγγενεῖς τοῦ πεθαμένου.

Κατὰ τὸν τελευταῖον ἀσπασμό, τὸ ἰσὶ κάνει τρεῖς μετάνοιες καὶ φιλά πὸ εἰκόνημα, πὸ ἔβαλε ὁ παπὰς πάνω στὸν πεθαμένο, καὶ στὸ μέτωπο τὸν πεθαμένο, ἐνῶ οἱ ἄλλοι χωριανοὶ κάνουν τρεῖς μετάνοιες δεξιὰ ἀριστερὰ καὶ στὸ κέντρο, στὸ πάνω ἄκρο τῆς κάσσης καὶ φιλοῦں τὸ εἰκόνημα μόνο. Μὲ τὴν ἴδια σειρά σχηματίζεται ἢ νεκρώσιμη πομπὴ γιὰ τὰ μνήματα. Κατὰ τὸ πέρας τῆς κηδείας οἱ πόρτες καὶ τὰ παράθυρα κλείνουں, ὅσοι δὲ δουλεύουں ἢ βαδίζουں, σταματοῦں, βγάλουں τὰ καπέλλα τους καὶ περιμένουں νὰ περάσῃ ἢ κηδεῖα. Οἱ νοικοκυρές, πὸ τὰ ἰσπίτια τους εἶναι πάνω στὸ δρόμο ἀπ' ὅπου θὰ περάσῃ ἢ κηδεῖα, πηγαίνουں καὶ βγάλουں ἔξω κάρθουνα ἀναμμένα καὶ θυμίαμα. Στὰ μνήματα ἀφοῦ διαβάσῃ ὁ παπὰς, λύνει τὰ χέρια, τὰ πόδια καὶ τὸ σαγόνι, σχίζει δὲ τὸ σάβανο καὶ μετὰ κατεβάζουں τὸν πεθαμένο στὸν τάφο. Ὁ παπὰς ρίχνει λίγο κρασί καὶ λίγο χῶμα, ὄλοι δὲ οἱ παρευρισκόμενοι ρίχνουں ἀπὸ λίγο χῶμα λέγοντας τὸ «Θιὸς ἰσ'χωρέστον» καὶ μὲ τὰ φτιάγια σκεπάζουں τὴ γούρνα. Ὅλοι πλύνουں τὰ χέρια τους καὶ παίρνοὺν σ'χώρια. Ὅσοι δουλέψαν, αὐτοὶ πὸν ἄνοιξαν τὸν τάφο, αὐτοὶ πὸν κουβάλησαν τὴν κάσσα (οἱ τέσσερες πὸν τὴν πῆραν ἀπ' τὸ σπίτι, οἱ ἴδιοι τὴν βάζουں καὶ τὴν βγάλουں στὴν ἐκκλησία, οἱ ἴδιοι τὴν κατεβάζουں στὸν τάφο), αὐτοὶ πὸν τὸν σκεπάζουں, ὁ παπὰς, ψάλτες καὶ κληρικοί, θὰ πάρουں ἀπὸ μιὰ ἄσπρη πετσέτα ἢ μαντήλι. Ἐπ' τὰ μνήματα θὰ πάνε ὄλοι στὸ σπίτι, ὅπου μερικὲς γυναῖκες ἀπ' τὸ ἰσὶ, ἔχουں σκουπίσει καὶ ἔτοιμάσει τὴ μακάρια (φαγητὸ φασιόλια, πατάτες). Θὰ κηραιοῦں ρακὶ καὶ θὰ εὐχηθοῦں συγχώρηση καὶ κουράγιο στοὺς περθεμένους καὶ θὰ φᾶνε. Τὴν ἄλλη μέρα θὰ μαζέψουں ὄλα τὰ ροῦχα, κουβέρτες κ.λ.π., πὸν χρησιμοποιοῦσε ὁ πεθαμένος καὶ θὰ πᾶν στὸ ποτάμι νὰ τὰ πλύνουں.

Μνημόσυνα. Μνημόσυνα ἔκαμνουں: 1) Τὰ τρίτα, 2) τὰ ἐννιάμερα, 3) τὰ εἰκοσάμερα, 4) τὰ σαράντα, 5) τὰ τριήμηνα, 6) τοῦ χρόνου, 7) τὸ δίχρονο, 8) ὄλα τὰ ψυχασάββατα. Σήμερα δὲν κάνουν εἰκοσάμερα. Στὰ τρία

πρώτα καλοῦσαν τὸν παπὰ στὸ σπίτι γιὰ νὰ διαβάσῃ τὸ μνημόσυνο (σιτάρι βρασμένο καὶ κ'λούρια, κίλυθα). Καλοῦσαν δὲ καὶ ὅλες τὶς νοικοκυρὲς τοῦ χωριοῦ, οἱ ὁποῖες μὲ μιὰ κούπα πήγαιναν γιὰ νὰ παραβρεθοῦν στὸ μνημόσυνο. Ἀφοῦ διάβαζε ὁ παπὰς καὶ ἔπαιρνε σ'χώριο, τὸ ὑπόλοιπο τὸ μοιραῖζαν στὶς γυναῖκες, οἱ ὁποῖες τῶραζαν μέσα στὶς κοῦπες καὶ τὸ πήγαιναν στὰ σπίτια τους, γιὰ νὰ συγχωρέσουν καὶ οἱ σπιτιανοὶ τους τὸν πεθαμένο. Σήμερα μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ γίνονται μόνον τὰ ἐννιάμερα. "Όλα τὰ ἄλλα μνημόσυνα διαβάζονται στὴν ἐκκλησία. Μετὰ ἀπὸ κάθε μνημόσυνο, ἰδὺ τρεῖς γυναῖκες μὲ κρασί, θυμὰ καὶ κερὶ, πηγαίνουν στὰ μνήματα καὶ θυμιατίζουν τὸ μνήμα καὶ ρίχνουν κρασί. Ἐπίσης κρασί ρίχνουν πάντα κατὰ μνημόσυνα τοῦ διαβάζονται στὴν ἐκκλησία. Στὸν πρόναο μοιράζουν στοὺς ἐκκλησιασθέντας τὸ σ'χώριο, τοὺς δίνουν τὸ μπουκάκι μὲ κρασί καὶ αὐτοὶ ρίχνουν λίγο κάτω ἢ πίνουν μιὰ γουλιὰ λέγοντας «Θὸς σ'χωρέστουν». Μετὰ ἀπ' τὸ χρόνο βάζουν στὸ μνήμα τὴν πέτρα. Ἡ πέτρα πρέπει νὰ μείνῃ τουλάχιστον 40 μέρες στὴν ἐκκλησιὰ καὶ μετὰ θὰ τὴν πᾶν στὰ μνήματα. Μετὰ τρεῖς χρόνια ξεθάφτουν τὸ νεκρὸ καὶ ἀφοῦ πλύνουν τὰ κόκαλα μὲ κρασί τὰ μαζεύουν μέσα σὲ τρουβὰ καὶ τὰ ξαναβάζουν μαζί μὲ ἄλλο πεθαμένο σπιτικὸ τους. Τὸ ξέθαμα γίνεται μὲ εὐκαιρία ταφῆς ἄλλου προσώπου τῆς οἰκογενείας.

Δοξαίσιες καὶ δεισιδαιμονίες: 1) Δὲν πρέπει νὰ φταρνησθῇ κανεὶς κοντὰ σὲ πεθαμένο. Ἄν φταρνησθῇ πρέπει νὰ κόψουν ἓνα κομμάτι πανὶ ἀπ' τὸν φταρνησθέντα καὶ νὰ τὸ δάλουν στὸν πεθαμένο. 2) Ἡ γάτα δὲν πρέπει νὰ περάσῃ πάνω ἀπ' τὸν πεθαμένο, γιατί θὰ βρυκολακιάσῃ ὁ πεθαμένος. 3) Κατὰ τὴ νεκρώσιμη πομπή δὲν πρέπει νὰ γυρίσῃ πίσω νὰ δῆ ὁ παπάς, γιὰ νὰ μὴ πάρῃ κι ἄλλον. 4) Ὁμορφος πεθαμένος κι ἄλλον θὰ πάρῃ. 5) Μετὰ τὸ σήκωμα τοῦ νεκροῦ χτυποῦν καρφὶ στὸ μέρος ποὺ τὸν εἶχαν ξαπλωμένο (στὸ σπίτι). 6) Ἐπὶ 40 μέρες ἡ ψυχὴ γυρῶζει στὸ σπίτι. Γιατὸ βάζουν σ' ἓνα ποτήρι νερὸ καὶ σ' ἓνα κρασί γιὰ νὰ πίνῃ τὴ νύχτα. 7) Τὶς ἰδὺ μέρες ποὺ εἶναι ὁ πεθαμένος στὸ σπίτι δὲν πρέπει νὰ γυαλιστῇ (νὰ δῆ στὸν καθρέπτη) κανεὶς. Γιατὸ κρούουν τὸν καθρέπτη ἢ τὸν σκεπάζουν. 8) Ἄν ἔκλειψε, τὸ χέρι μὲναι ἄλυτο.

Πένθος: Πένθος κρατοῦσαν 40 μέρες. Δεῖγμα πένθους: Ἡ γυναῖκα δὲ φοροῦσε ποδιά, δὲν ἔβγαινε στὸ χορὸ, δὲν σήγαινε στὰ ξένα σπίτια. Ὁ ἄντρας δὲν ἔκοθε τὰ μαλλιά του καὶ τὰ γένεια του ἐπὶ 40 μέρες. Μετὰ τὶς 40 τελείωνε τὸ πένθος, ἐκτὸς ἂν ὁ πεθαμένος ἦταν νέος, ὁπότε τὸν κρατοῦσαν (βαστοῦσαν πένθος) ἢ μάννα που ἦ ἢ γυναῖκα του παρισσότερο καιρό. Μαῦρο δὲν φοροῦσαν ποτέ.

Δ'. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ: α) Κ ο ι ν ό π η ς. Τὰ Βρυσηκὰ ἐπὶ Τουρκοκρατίας εἶχαν Μουχτάρη (πάροεδρο). Τὸν ἐξέλεγε τὸ χωριὸ σὲ συγγέντρωση, μεταξὺ τῶν τσορμπιατζήδων (πλουσίων) καὶ τῶν πιδὸ σεβαστῶν

προσώπων. Ὁ Μουχτάρης εἶχε ἀρκετὴ ἰσχύ, τόσο στὸ χωριὸ ὅσο καὶ στὶς Τουρκικὲς ἀρχές. Αὐτὸς κανόνιζε γιὰ πῆν ἀγγραφεῖα (προσωπικὴ ἐργασία), γιὰ τοὺς φόρους καὶ μαζί μὲ τὸν παπὰ καὶ ἄλλους καλοὺς νοικοκυραίους, ἦταν οἱ δικαστὲς καὶ κανόνιζαν τὶς οἰκογενειακὲς διαφορὲς καὶ τὶς διαφορὲς μεταξὺ τῶν κατοίκων. Ὅταν γεννιῶνταν τὸ παιδί πῆγαιναν καὶ τὸ ἔγραφαν στὸ Μουχτάρη. Ἄν κάποιος ἔκλεβε ἢ ἔκαμνε ἄλλες ζημιές καὶ δὲν συμμορφωνόταν μὲ συμβουλές, ὁ Μουχτάρης τὸν παρέδινε στὸ Ντιεβριέ (στὸ ἀπόσπασμα) γιὰ τιμωρία.

β) Ο ἰ κ ο γ έ ν ε ι α: Οἱ οἰκογένειες ἦταν πάντα πολυπληθεῖς. Ὁ πατέρας δνομαζόταν ἀπ' τὴ νύφη ἀφέντης. Ἡ μητέρα: μάννη, ἢ νύφη: νυφοῦδα. Ὁ μικρότερος ἀδερφός ἢ ἀδερφή, τὸν μεγαλύτερο: μπάτη, τὴν μεγαλύτερη ἀδερφή: πιάτση. Ἡ νύφη πὸν μεγαλύτερο ἀπὸ τὸν ἄνδρα τῆς ἀδερφού του τὸν ἔλεγε ἀφέντη, τὸν μικρότερο: μπασιά. Τὴν ἀδραδέρα τὴν μεγαλύτερη: κυράτσα, τὴν μικρότερη κυρασοῦδα, οἱ νύφες μεταξὺ πους συμφάδα. Τὴν ἔξουσία ἄπην μέσα στὸ σπίτι τὴν εἶχε ὁ πατέρας, ὁ ἀφέντης καὶ ὅταν δὲν ὑπῆρχε αὐτὸς ὁ πρωτότοκος γιός. Τὶς περισσότερες δουλειές τοῦ σπιτιοῦ κι αὐτὲς τῶν ἀνδρῶν, τὶς ἔκαμναν οἱ γυναῖκες. Ἡ μικρότερη νύφη, συνήθως ὑπῆρχαν δυὸ καὶ τρεῖς στὴν ἴδια οἰκογένεια, ἦταν σωστή δούλα.

γ) Σ υ ν ε ρ γ α σ ί α κ αὶ ἀ λ λ η λ ο β ο ἤ θ ε ι α: Σὲ πολλὲς ἀτομικὲς δουλειές βοηθοῦσαν οἱ Βρυσικιώτες ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Σὲ σπορά, σὲ θερισμό, σὲ μεταφορὰ ὑλικῶν διὰ τὸ χτίσιμο σπιτιοῦ. Ἐβγαζαν τὸ μιντζί, στὸ ὁποῖο πῆγαιναν ὅλοι. Γιὰ ἔργα κοινῆς ὠφελείας γινόταν σωστὸς συναγεραμὸς. Ὅλα γίνονταν μὲ προσωπικὴ ἐργασία, χωρὶς βία καὶ ἔξαναγκασμό. Ἀκόμα καὶ σήμερα, ἂν ὁ ἀρμόδιος, κοινοτικὸς ἀρχων, δάσκαλος ἢ παπάς, κατορθώση νὰ τοὺς ἐνθουσιάσῃ γιὰ κάποιο ἔργο, εἶναι σὲ θέση νὰ θαυματουργήσουν. Θὰ μᾶς μελετῆ ἀξέχαστη ἢ προθυμία καὶ ὁ ζήλος μὲ τὰ ὁποῖα ἐργάστηκαν οἱ Βρυσικιώτες διὰ τὴν ἀνάγεση τῆς νέας αἰθουσας τοῦ σχολείου, κατὰ τὸ 1961.

δ) Ὁ ρ γ α ν ὠ σ ε ι ς: Οἱ Βρυσικιώτες ἦταν ὀργανωμένοι σὲ σύλλογο, «Σύλλογος ἢ Ἑλπίς». Κάθε βράδυ συγκεντρωνόταν ὅλοι οἱ ἠλικιωμένοι στὸ σύλλογο (στὴ λέσχη τοῦ συλλόγου) καὶ ἔκει μάθαιναν γράμματα ἢ τοὺς γίνονταν μαθήματα: ἱστορίας, θερησκευτικῶν κ.λπ. Κάθε Κυριακὴ μετὰ τὴν ἐκκλησία πῆγαιναν καὶ τὰ παιδιά τοῦ Σχολείου καὶ τὰ κερνοῦσαν κερραμέλλες ἢ λουκούμια. Γιὰ τὰ ἔξοδα πλήρωναν συνδρομὴ τὰ μέλη τοῦ συλλόγου.

Ἐ ν ο χ ι κ ὸ ν δ ἰ κ α ι ο ν. Ἀ ρ ρ α β ὼ ν: Γιὰ κάθε συμφωνίαν εἶχαν καὶ τὸ πεί (καπάρο). Ὅταν ἔπαιρνε πεί, θεωρεῖτο ἰεραμευμένος. Ἐπιστροφή τοῦ καπάρου ἦταν μεγάλη προσβολή. Τὸν μετανόησαντα τὸν θεωροῦσαν ἄνθρωπο χωρὶς ἠθικὴ ἀξία.

Δ ά ν ε ι ο ν: Μεταξὺ τοὺς δανειζόταν χωρὶς τόκο. Ὅταν ὅμως ἔπαιρναν ἀπ' τὰ ἀφεντικά (κυρίως ἀπ' τὸ Διδυμότειχο) τότε τὸ πλήρωναν πολὺ ἀκριβά, μὲ τόκο 40% καὶ πάνω.

Δωρεά. Ἡ δωρεὰ γινόταν πάντα ἄγραφος. Ὁ λόγος ἦταν ἀρκετὸς γιὰ νὰ ἰσχύη γιὰ πάντα ἢ δωρεά.

Μίσθωσις. Μεσιακὰ δίδαν συνήθως γιὰ καλλιέργεια χωράφια. Ἐκείνος ποὺ ἔπαιρνε νὰ καλλιεργήσῃ τὸ χωράφι εἶχε τὴν ὑποχρέωση τῆς καλῆς καλλιέργειας. Στὴ μοιρασιά, ἀφοῦ ἔβγαζαν τὸ σπόρο, τὸ ὑπόλοιπο ποὺ ἔπαιρναν ἀπὸ μισό.

Στοιχήμαπα. Πολλὲς φορές βάζαν στοίχημα. Γιὰ νὰ πιαστῇ τὸ στοίχημα ἔπρεπε νὰ στακοῦν, οἱ στοιχηματίζοντες, μὲ τὰ μικρὰ δάχτυλα.

Ποινικὸν ἰδίκαιον. Ποινὲς μὲ τίς ὁποῖες τιμωροῦσαν τοὺς παραβάτες, πάντα τὸ ντεβριέ (ἀπόσπασμα) ἦταν: Μαιστίγωμα, ραβδισμός, πόμπημα, πρόστιμο χρηματικό, φυλακὴ καὶ κρεμόλα.

Χαιρετισμοὶ — Προπόσεις κ.λ.π. Χαιρετισμοί. Ὁ χαιρετισμὸς ἦταν ἀπὸ τὰ βασικώτερα καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις τῶν Βρυσικιωτῶν. Ὁ μικρότερος ἔπρεπε νὰ χαιρετίσῃ τὸν μεγαλύτερο. Ἡ γυναῖκα τὸν ἄντρα. Σὰν χαιρετισμὸ χρησιμοποιοῦσαν τίς λέξεις: Καλημέρα, καλησπέρα, καληνύχτα, πολλαταέτ', ὦρα καλή.

Εὐχαί. Εὐχὲς δίδουν γιὰ κάθε περίπτωσι. "Ὅταν πίνουν, ὅταν συμβαίνει κάποιον γεγονός κ.λ.π. Πλχ. —Νὰ τ'ς χαίριστι. Νὰ ζήσ'ν. Κι ἕναν γκούλιο (ἕνα ἀγόρι). Σὰν τοῦ νιρὸ τοῦ γάλα νὰ πρέχ'. Καλοφαγαμμένο κ.λ.π.

Κατάραι. Πολλὲς φορές χρησιμοποιοῦσαν κατάραι. "Ὅταν μάλωναν, ὅταν θύμωναν μὲ τὰ ζῶα τους, ὅταν δὲν παίρμαζε ἡ δουλειὰ τους κ.λ.π. —Μπουλάκι μ' νὰ φᾶς τοῦ κικάλ' σ'. "Ἄσπρη μέρα νὰ μὴ διῆς. Νὰ σὶ φάη ψόφους. Νὰ σὶ φάη λύκος κ.λ.π. ἦταν συνηθισμέναι κατάραι.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ. **Θρησκεία.** Ἡ ζωὴ τῶν Βρυσικιωτῶν ἦταν ἰσχυρὰ συνδεδεμένη μὲ τὴ θρησκεία. Κάθε ἐκδήλωσι καὶ κάθε ἐνέργειά τους γινόταν σὲ συσχετισμὸ μὲ τὴ θρησκεία. Δὲν ἔκαμαν τὸ παραμικρὸ ἀν δὲν ἔκαμαν τὸ σταυρὸ τους ἢ ἰδὲ ζητοῦσαν τὴ θεῖα προστασία. Πρὶν ξεκινήσουν γιὰ τὸ χωράφι, πρὶν ἀρχίσουν τὴ δουλειά, πρὶν πᾶνε γιὰ προξενεῖα κ.λ.π. Τὸν Θεό, τὸν δημιουργὸ τοῦ κόσμου, τὴν Μητέρα τοῦ Χριστοῦ τὴν Παναγιά, τὸν γιου τοῦ Θεοῦ τὸν Χριστό, ζητοῦσαν γιὰ βοηθούς τους καὶ ἐμπιστεύονταν σ' Αὐτούς τὰ πάντα τους. Συνήθως ἄκουγε κανεὶς: «Ἐσπερα πὸ χωράφι. Ἄν θέλῃ ὁ Θεὸς λέω νὰ βγάλω καλὸ σ'τάρι» ἢ «Πῶς πήγε ἡ σοδιά;» —«Δόξα τῷ Θεῷ. Πολὺ καλά». Τὴν συνδρομὴ καὶ βοήθεια τῶν Ἁγίων τὴν ζητοῦσαν συνήθως κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς γιορτῆς των. Προσπάτες ἄγιοι: Ἅγιος Γεώργιος τῶν τσομπάνηδων, Ἅγιος Θύμιος τῶν παιδιῶν, Ἅγιος Τρύφωνας τῶν ἀμπελοφυτῶν, Ἅγιος Μόδιστας τῶν γεωργῶν, Ἅγιος Χαράλαμπος γιαντρός, Ἅγιος Φανούριος φανερώνει στὰ κορίτσια ποῖον θὰ πάρουν.

Λιτανεῖαι: α) Ἐπὶ ἀνομβρίας. "Ὅταν πῆγαμε ξηρασία κάμαν λι-

τανεία. Πήγαιναν ἄλλοι οἱ χωριανοί, μὲ τὸν παπὰ καὶ τὰ ἑξαπτέρυγα στὸ ποτάμι. Ἐκεῖ διάβαζε ὁ παπὰς διάφορες σχετικὲς εὐχὲς καὶ παρακαλοῦσαν ὄλοι νὰ θρέξῃ. β) Περιφορὰ Ἐπιταφίου: Μετὰ τὰ ἐγκώμια καὶ δοξολογία, γίνεται τὸ θγάλοσμο τοῦ ἐπιταφίου καὶ ἡ περιφορὰ αὐτοῦ μέσα στὸ χωριὸ μὲ τὴν ἑξῆς σειρά: Ἐξαπτέρυγα, σταυρός, ψάλτες, παπὰς ποὺ μὲ ἕναν νεαρὸ κρατώντας τὸν ἐπιτάφιο καὶ ἀπὸ πίσω ὄλο τὸ χωριό. Σὲ τρία σημεῖα τοῦ χωριοῦ σταματᾷ ἡ πομπὴ καὶ ὁ παπὰς λέγει εὐχὲς.

Πίστη σὲ διαίμονες. Ὁ διάβολος εἶναι ὁ ἀρχηγὸς ὄλων πῶν κακῶν πνευμάτων. Τσοράκια του (ἄτηρέτες του) εἶναι τὰ ζουζούλα, τὰ στοιχειά. Τὰ ζουζούλα παρουσιάζονται στοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴ μορφὴ ζώων: Ἀρκουῖδα, γάτα, σκύλος κ.λπ., ἢ φωτιάς. Στὸ μέρος ποὺ σκοτώθηκε κανεὶς, ἔβγαινε μιὰ φωτιά. Διάφορες ἱστορίες ὑπάρχουν γιὰ τὰ ζουζούλα: 1) Νοτιοδυτικὰ τοῦ χωριοῦ ὑπάρχει ἕνα μεγάλο ἔδεντρο. Τὸ ἀλτίν - Κωραγιαῖτσι ἢ τοῦ Τρουχοῖλα τὸ Καραγάτσι. Ἐκεῖ ἔβγαινε ἕνα στοιχειό. Ἐβγαινε μιὰ φλόγα καὶ λίχνιζε φλουριά. 2) Στὴν κατ'ἀφ'ἑλᾶ, ἀνατολικὰ τοῦ χωριοῦ, πάνω στὸ δρόμο Κουανῆς — Βρυσικῶν, ἔβγαινε ἕνα σ'ἑχέιό, γουρῶνα μὲ τὰ γουρουνόδια. Αὐτὰ ἔπαιρναν, παρέσυραν, τὸν νυχτερινὸ διαβάτη καὶ πὸν πήγαιναν μὲχρι τὸ ποτάμι νὰ τὸν πνίξουν. Τὰ δωδεκάμερα ἔβγαιναν καὶ τὰ καρκαντζέλια (καλικιάτσαροι) καὶ πείραζαν τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ καρκαντζέλοι ὄταν ἐπρόκειτο νὰ θγοῦν ἀπ' τοὺν κάτω κόσμο λέγαν μεταξὺ τους: «Ἄντι νὰ πᾶμι νὰ κουλιαντίσουμι. Τὰ πιδιὰ κουλέντσαν». Ἀφοῦ γύριζαν μέσα στὸ χωριὸ καὶ μύριζαν πουθενὰ κρέας ἀνέβαιναν πάνω στὸ τζάκι. Φώναζαν ἀπ' ἐκεῖ: «Πίτσι σύ, πίτσι γώ, κόμ' ποιτσι καλύτερο». Ἐπειδὴ ἰδὲν τοὺς ἀπαντοῦσαν ἔφρευαν. Κάποτε, λένε, ἕνας παπποῦς γυροῦσε μεσάνυχτα ἀπ' τὸ μύλο. Ἀπὸ μακριὰ βλέπει τὰ καρκαντζέλια. Γιὰ νὰ μὴ τὸν πάρουν πωλίχτηκε μὲ τὸ γιαιμπορλοῦκι. Τὰ καρκαντζέλια ἀνέβηκαν πάνω στ' ἀμάξι καὶ ἄρχισαν νὰ πειράζουν τὸ γέρο γιὰ νὰ τὸν κάμουν νὰ μιλήσῃ καὶ νὰ τὸν πάρουν τὴ φωνή. Τὸν σπιμποῦσαν κι ἔλεγαν: «Αὐτὸ σπιβάλ' αὐτὸ σπιβάλ', αὐτὸ τί ἔχ'... (ἀκαθαρσίες);» Ὁ γέρος ὄμως δὲ μίλησε κι ἔτσι ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν. Κάτι παρόμοιο ἔπαθε καὶ μιὰ νόνυμφη. Ἦταν στολισμένη νύφη καὶ θγῆκε τὰ μεσάνυχτα ἔξω. Τὴν ἄρταξαν τὰ καρκαντζέλια κι ἄρχισαν νὰ τὴ γυρῶνουν ἀπὸ κοπριά σὲ κοπριά καὶ νὰ χασρεύουν. Προσπαθοῦσαν νὰ τὴν κάμουν νὰ μιλήσῃ. Ἀλλὰ αὐτὴ δὲ μίλησε. Λάλησαν οἱ πιτ'νοὶ (κακόρια) καὶ ἔφρευαν τὰ καρκαντζέλια κι ἄφ'ισαν τὴν νύφη. Στὰ ζουζούλα καὶ καρκαντζέλια δὲν ἔπρεπε νὰ μιλήσῃ κανεὶς, γιὰ νὰ μὴ τὸν πάρουν τὴν φωνή. Δὲν ἔπρεπε νὰ πυροβολήσῃ, γιὰ νὰ μὴ τσοκ'στῇ τὸ δριλο του. Μὲ τὸ φώναγμα τοῦ πετεινοῦ ἔφρευαν.

Κάτω κόσμος. Γιὰ τὸν κάτω κόσμο πίστευαν ὅτι ὑπάρχει κόλαση καὶ παράδεισος. Ἡ κόλαση ἦταν ὄλο φωτιά καὶ ὁ παράδεισος γκιουλ - μπαχτσὲς (κῆπος μ' ὄλα τὰ καλὰ). Ὅταν ὁ ἀνθρώπος πέθαινε, ἡ ψυχὴ του πήγαινε γιὰ

τὸν παρόδεισο. Γιὰ νὰ πάη ὅμως ἔπρεπε νὰ περάσῃ ἀπ' τῆς τρίχας τὸ γαφύρι. Ἄν εἶχε κοίματα πολλὰ δὲν μποροῦσε νὰ περάσῃ κι ἔπρεπε μέσα στὴν κόλαση.

Περιορύνει. Ὅταν δὲν ἔβρεχε καὶ ἡ ξηρασία ἀπειλοῦσε ὅλη τὴ σοδειά, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ λιτανεὶα στὸ ποτάμι, ἔκαιναν καὶ τὴν πιρπιρούνα. Σπόλιζαν ἓνα κορίτσι μὲ πραισινάδα ἀπ' τὸ κεφάλι μέχρι τὰ πόδια. Τὸ κορίτσι ἔπρεπε νὰ εἶναι ὄρανό. Τὰ κορίτσια ὄλου τοῦ χωριοῦ ἔπαιρναν μπακιρτσούδια (δοχεῖα τύποις κουβὰ) καὶ ἔχοντας μαζί τους τὴν πιρπιρούνα (τὸ κοριτσάκι) γύριζαν ὅλα τὰ σπιτία τοῦ χωριοῦ. Σὲ κάθε σπιτί ἔπρεπε ἡ νοικοκυρὰ νὰ θγάλλῃ ἔξω στὴν αὐλὴ μιὰ μπακιρὰ νερό. Ἄπ' τὸ νερὸ αὐτὸ ἔπαιρναν τὰ κορίτσια κι ἔβρεχον τὰ ντουβάρια τοῦ σπιτιοῦ, τραγουδώντας τὸ παρακάτω τραγούδι:

Πίρπιρούνα πίρπατεῖ
τοῦν Θιὸν παρακαλεῖ
— Ρίξει Κύργιου μιὰ βρουχὴ
μιὰ βρουχὴ καλὴ βρουχὴ

Νὰ βραχοῦν οἱ πσιουμπανοὶ
πσιουμπανοὶ γιалаδαροὶ
Νὰ βραχοῦν κι λιτσπιορὶ (γεωρ-
γοί).

Οἱ νοικοκυρὲς ἔβρεχαν τὴν πιρπιρούνα καὶ τὴν ἔδιναν ἀλεύρι, αὐγά, χρήματα.

ΕΘΙΜΑ ΤΟΥ ΛΑ·Γ·ΚΟΥ ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΥ. Ἄγία Βαρβάρα, Βαρβάρα βαρβαρώνει, Σάββας σαβανάνει, Νικόλαος παραχώνει. Συνηθίζεται νὰ λέγεται καὶ τώρα ἀκόμα στὰ Βρυσηὰ τὸ λογοπαίγνιο αὐτό. Ἄπὸ τοὺς τρεῖς Ἄγιους γιορτάζεται μὲ ξεχωριστὰ ἔθιμα ἡ Ἄγία Βαρβάρα. Οἱ νοικοκυρὲς ἀπὸ δυὸ - τρεῖς μέρες μπροστά, θὰ σπουμπίσουν τὴ βαρβάρα (σιτάρι). Ἄν δὲν ἔχη ζῶα τὸ σπιτί, ἴδιως πρόβατα, θὰ θάλουν στὴ μπακιρὰ νὰ θράσῃ ἡ βαρβάρα ξημερώματα τῆς Βαρβάρας, ὥστε πρῶτ - πρῶτ νὰ φᾶνε. Ἄν τὸ σπιτί ἔχη πρόβατα, θὰ τὴ θράσουν τὸ θράδου τῆς Ἄγιας Βαρβάρας γιὰ νὰ τὴ φᾶν τὴν ἄλλη μέρα, γιὰ νὰ μὴ ἀπορρίξουν τὰ πρόβατά τους. Στὴ βαρβάρα ἐκτὸς ἀπὸ τὸ σιτάρι ἔβαζαν: Ταχίνι ἢ σισάμι σπουμπισμένο, σιαφίδες, μῆλα, καρύδια, - σπουμπισμένα, ζάχαρη, λίγα ρεθύθια καὶ λίγα καλαμπόκια. Βαρβάρα θὰ πῆγαινε ἡ ἀρραβωνιασμένη στὴν πεθερὰ της. Ἡ πεθερὰ θὰ δώρουζε στὴ νύφη κάποιον δῶρο καὶ θὰ τὴν ἔδινε κι ἀπ' τὴ βαρβάρα της. Ἐπίσης πῆγαιναν βαρβάρα στὸ νουνό, στὸν κοιμπάρο, καὶ σὲ ὅλους τοὺς συγγενεῖς.

Ἄγιο Μόδεστο. Τὴν μέρα αὐτὴ οἱ λιτσπερ'δεις (γεωργοὶ οἱ ἔχοντες ζευγάρι ζώων) ἔκαιναν ἄρτο.

Ἄγιο Χαράλαμπος. Ἄν παρουσιαζόταν καμμιά ἀρρώστια στὸ χωριὸ πῆγαιναν στὸ μοναστήρι (Καρνοφωλέας) καὶ ἔπαιρναν τὸ πόδι τοῦ Ἄϊ - Χαραλάμπου καὶ τὸ γύριζαν στὸ χωριό.

Ἄγιο Φανούριος. Τὰ κορίτσια ἔκαιναν ἄρτο καὶ τὸν πῆγαιναν στὴν ἐκκλησία. Ἄπ' τὸν ἄρτο αὐτὸ ἔβαζαν τὸ θράδου ἓνα κομμάτι γιὰ νὰ δοῦν στὸν ὕπνο τους ποιόν θὰ πάρουν.

ΔΩΔΕΚΑΗΜΕΡΟ. Παράμυνη Χριστουγέννων: Ἄπ' τις δυὸ ἢ ὦρα, τὰ μεσάνυχτα, τὸ χωριὸν θρισκόταν στὸ πόδι. Ποιὰ ἢ αἰτία; Τὰ παιδιὰ ἡλικίας 5—12 χρονῶν. Ἔπνος δὲν τὰ ἔπιανε τὴ βραδιά αὐτή. Τὸ πρῶτο λάλημα τοῦ πετεινοῦ, ἦταν τὸ σύνθημα τοῦ ἔχευσήματος τοῦ παιδόκοσμου στοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ. Κυριάρχοι τῶν δρόμων καὶ τοῦ χωριοῦ, τὴ βραδιά αὐτοὶ οἱ μικροὶ διαβόλοι. Κρατώντας τὸ καλάθακι στόνα χέρι καὶ στ' ἄλλο τὴ βέργα, εὑρισκε τὸ καθένα τὴν παρῆα του. Ὅλα κανονισμένα ἀπὸ μέρες. Ἄπὸ σπίτι σὲ σπίτι. Ἄπ' αὐλὴ σὲ αὐλὴ. Ἐπρεπε παντοῦ νὰ φωνάζουν τὸ «Κόλιντα μπάμπου ποί - ποί - ποί.» Κανένα σπίτι δὲ θὰ ἔμεινε. Ὅλες οἱ κάκες (θεῖες) ἢ μπάμπες (γιαγιάδες) θὰ ἔβγαιναν στὴν πόρτα, γελαστὲς καὶ χαρούμενες, νὰ δώσουν τὸ κόλιντο (κοιλουράκι μὲ ἄξιμο ψημένο σιτὸ σάτσι) τὸ ὁποῖο εἰτοίμαζαν ἀπὸ βραδύς. Τὴν πρώτη ομάδα ποὺ θὰ πήγαινε στὸ σπίτι, θὰ τὴν ἔπαιρναν μέσα γιὰ νὰ βγάλῃ π' λουῖδια (κοττόπουλα). Ἐβαίξαν ἓνα παιδί, ἀπ' τὴν ομάδα, νὰ ἀνακατέλῃ τὴ σάχητ ἰέγοντας: Πηλαδούδις, πιτνιαρούδια, ἀπ' ὅλα νὰ δώσ' Θιός. Ἄν ἦταν ἀγόρια μόνο, ἢ νοικοκυρὰ ἔλεγε γελαστή: Πῶ, πῶ, πῶ. Οἴλου πιτνιαρούδια θὰ βγάλου φέτους.» Ἐρχοιχε δὲ κάτω καλαμπόκια ἢ σιτάρι φωνάζοντας: Πούλ' πουλ', πουλ'! (ἔτσι φωνάζουν γιὰ νὰ συγκεντρωθοῦν τὰ κοττόπουλα). Τὰ παιδιὰ τότε φώναζαν πάλι: Κόλιντα μπάμπου ποί - ποί - ποί. Τὸ κόλιντο τὸ περνοῦσαν στὴ βεργοῖλα τους καὶ πήγαιναν γιὰ ἄλλο σπίτι.

Τὰ σκυλιὰ συμμετεῖχαν κι αὐτά, μὲ τὸν τρόπο τους, στὰ κόλιντα. Τὰ γαυγίσματα δὲν ἦταν ἄγρια, δὲν ἦταν ἀπειλητικά. Λὲς κι αὐτὰ χαίρονταν μὲ τὴ χαρὰ τῶν παιδιῶν. Δὲν προλάβαιναν καλὰ - καλὰ νὰ σταματήσουν οἱ φωνὲς τῶν παιδιῶν καὶ νέες φωνές, τὴ φορὰ αὐτὴ ἰδιαίτερα σιωπὴ καὶ λυπητερές, ἀναστάταναν τὸ χωριό. Ἦταν οἱ φωνές πῶν γουρουνιῶν, τὰ ὁποῖα θησιάζονταν στὸ βωμὸ τοῦ ἀντιετοῦ (ἑθιμοῦ) γιὰ τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Οἱ περισσότεροι Βρουσικιώτες, πλούσιοι ἢ φτωχοί, θὰ εἶχαν στὸ κοιμάσι τους τὸ γουρούνι, μικρὸ ἢ μεγάλο, γιὰ τὴ μέρα αὐτή. Κι ἂν τυχὸν κανένας ἰδὲν εἶχε, δὲν θὰ ἔμεινε, χωρὶς κρέας γουρουνίσιο, γιὰ νὰ γιορτάσῃ τὸν ἔρχομὸ τοῦ Χριστοῦ. Πιάτα μὲ προζόλες καὶ πιαστὸ πήγαιναν κι ἔβγαιναν ἀπ' τὸ σπίτι του. Τὸ θράδου πῆς παραμονῆς θὰ μαζεῦσταν νωρὶς ὅλοι στὰ σπιτία τους. Ἦταν τὰ ἑννιά φαῖά. Ὅλη ἡ οἰκογένεια θὰ συγκεντρωνόταν γύρω στὸ σουφρά, πάνω στὸν ὁποῖο θὰ ἦταν ἑννιά φαγητά, νησιόσιμα ὅλα, καὶ πρὶν καθήσουν νὰ φᾶνε, θὰ ἔπρεπε νὰ θυμιατιστοῦν. Ὁ ἀρέντης τοῦ σπιτιοῦ κρατῶνας μιὰ κερραμίδα μὲ λίγα ἀναμμένα κάρθουνα καὶ θυμιάμα, θὰ θυμιάτιζε ὅλα τὰ ἄτομα, τὸ εἰκονοστάσι καὶ μετὰ θὰ ἔβγαζε ἔξω ἀπ' τὴν πόρτα τὸ θυμιάμα. Μετὰ θὰ ἔκαμναν τὴν προσευχὴ τους καὶ θὰ καθόταν νὰ φᾶνε. Τὴν ἡμέρα πῶν Χριστουγέννων ἰδὸν τρεῖς ὁμάδες, ἀνὰ 10—15 ἄτομα, παλληγάρια 18—20 χρονῶν, γύριζαν στὰ ρουγκατσια (κάλανδα). Οἱ ὁμάδες αὐτὲς πήγαιναν σ' ὅλα τὰ σπιτία συναδεύμενες

ἀπὸ γκαίντα καὶ τραγουδοῦσαν διάφορα τραγούδια, ἀνάλογα μὲ τὰ ἄτομα καὶ τὴ δουλειὰ αὐτῶν.

Ἄρχιζαν πάντα μὲ τὸ παρακάτω.

Π' ἀρχόντου σπῖτι βγαίνουμι

σ' ἀρχόντου θὲ νὰ πᾶμε.

Σ' αὐτὰ τὰ σπῖτια τὰ ψηλὰ

τὰ μοιρομυροστρωμένα.

Ἐκεῖ Χριστὸς γεννήθηκε, στὸ μέλι καὶ τὸ γάλα.

Τὸ μέλ' πὸ πρῶν οἱ ἄρχοντες, τὸ γάλα ἀφεντάδες

Καὶ τὸ μελισσοβάτανο, νὰ λούζονται κυράδες.

Κυρὰ μ' καλή, κυρὰ μ' χρυσή, κυρὰ μ' εὐτυχημένη

Κυρὰ μου τὸν γιόκα σου καὶ τὸν πρωτοτογιό σου

Γιὰ λούσι τον, γιὰ χτένιστον γιὰ σπεῖλ' τον στὸ σχολεῖο.

γιὰ νὰ τοὺν δεῖρ, ὁ δάσκαλος, μὴ τὴ χρυσὴ θυροῦσσα

γιὰ νὰ τοὺν δεῖρ' κι δασκάλισσα

μὴ δυὸ κλονάρια μᾶσχο.

Νηγιέ (νιέ) μ' γιὰ ποῦν' τὰ γράμματα

νηγιέμ' σὶ ἀποῦ εἶνι οὐ νοῦ σου.

—Τὰ γράμματα εἶνι στοῦ χαρτί

κι νοῦς μου πάει πέρα.

Πέρα στὰ χαμαλαῖδουπέρδικια, σὶς χαμαλαῖδουτριγόνες

Πολλὰ εἶπαμε τὸ γιόκα σου, Χριστὸς νὰ τοὺν φιλή.

Ἄν πῆγαιναν σὲ σπῖτι δασκάλου, ἢ ἄλλου γραμματιζομένου τραγουδοῦσαν τὸ παρακάτω:

Γραμματικέμ' κι λειτουργέμ' κι ψάλτ' τῶν ἀναγνώστων

Γραμματικὸς μάθουνταν σὶς ἐκακλησιᾶς τὴν πόρτα.

Κι ὅ,τι ἔγραφε κι ὅ,τι ἔλεγε ὄλο γιὰ τὴν καλή του.

Συνηρόμαξε (σὸν ἐτρόμαξε) ποῦ χέρι του καὶ χυσε τὴ μελάνη

καὶ θάψε νιὸς τὰ ροῦχα του, τὴν ὄσπρη τὴ καλή του

Πέντε πουτάμια ξέσειωνι (ξέπλυνε)

κι θάψαν κι τὰ πέντε.

Ἢπᾶν πέρδικις νὰ πιωῦν νιρὸ καὶ θάψαν τὰ φτεροῦδια

στοῦν κάμπου πλαταρίσικαν (χτύπησαν τὶς φτεροῦγες) κι ἔθαψε

(κάμπους οὔλους (ὄλους)

Κάμπους κατὰ τὰ πράσιμα κάμπους κατὰ τὰ λουλούδια

Κι θασιλιάς ἀπέρασε κὶ θάψε τ' ἄλογό του

Κι πάλι πίσου γύρσε κι θάψαν τ' ἄρματά του.

Στὸ νοικοκύρη τοῦ σπιτιοῦ τραγουδοῦσαν:

Τὰ μπέλι θέλει κλάδεμα νὰ δώση τὸ σταφύλι
Κι κόρη θέλει φίλημα, πάσα ταχειὰ στὰ χεῖλη.

Τις ἑμάδες αὐτὲς τις ἔδιναν ἀλεύρι, αὐγά, ψωμί καὶ κρέας. Ὅ,τι μάζευαν τὰ πουλοῦσαν καὶ μὲ τὰ χρήματα γλεντοῦσαν ὅλα τὰ παλληκάρια τοῦ χωριοῦ στὸ κεντρικὸ μπακαλιὸ (καφενεῖο) τοῦ χωριοῦ.

Π ρ ω τ ο χ ρ ο ν ι ᾶ : Ἀπὸ βραδὺς οἱ νοικοκυρὲς ἀνοίγαν τὰ φύλλα γιὰ νὰ κόψουν τὴ βασιλόπιττα. Θὰ ἔβαζαν μέσα τὸν παρὰ γιὰ νὰ ἀναδειχθῇ ὁ τυχερὸς τῆς χρονιάς. Ὅπως καὶ τὰ κάλαντα, ἔτσι καὶ τὴν ὥρα: Ἀπ' τὴν ὥρα, ξεμερώνοντας ὁ Ἄϊ - Βασίλης, τὰ παιδιὰ ξεχύνονταν ἰσοῦς δρόμους γιὰ νὰ φωνάξουν: «Σοῦρβα μπάμπου κι - τσι - σί.» Οἱ πόρτες ὅλες θάνοιγαν γιὰ νὰ δώσουν στὰ παιδιὰ τὴ μίρα (καμμάτι κρέατος χοιρινοῦ) ἢ τὸ λουκάνικο καὶ νὰ τὰ περάσουν τὰ παιδιὰ στὴ σουρβήνα, ποὺ ἀπὸ μέρες πῆν εἶχαν ἐτοιμάσει. Τῆ βραδιὰ αὐτὴ δὲν ἦταν κυρίαρχοι τοῦ χωριοῦ μόνοι οἱ μικροί. Στὰ μπακαλιὰ ξευχοῦσαν μπαφιασμένοι ἀπὸ αὐπνία, ἀπ' τοῦ καπνοῦ τῶν τσιγάρων καὶ τὴν ἀγωνία τοῦ κέρδους, οἱ ἄντρες τοῦ χωριοῦ, χαρτοπαίζοντας γιὰ τὸ καλὸ τοῦ χρόνου. Τὴν πρωτοχρονιὰ μετὰ τὴν ἐκκλησιά θὰ μαζενοῦσαν ὅλοι γύρω ἀπ' τὸ σουφρὰ γιὰ νὰ κόψουν τὴ βασιλόπιττα. Πρῶτα θὰ γινόταν πὸ θυμιάτισμα, ἢ προσευχὴ καὶ μετὰ θὰ ἔπαιρνε ὁ ἀφέντης τοῦ σπιτιοῦ τὸ μαχαῖρι, θὰ γύριζε τρεῖς φορὲς τὸν ταβὰ, θὰ σταύρωνε τὴ βασιλόπιττα καὶ στὴ συνέχεια θὰ ἔρχιζε νὰ κόβη καμμάτια: Πρῶτα γιὰ τὸν Ἄϊ - Βασίλη, μετὰ γιὰ τὸ σπῆτι, μετὰ γιὰ τὰ ζῶα, γιὰ τὰ χωράφια, καὶ γιὰ κάθε ἄτομο τῆς οἰκογενείας μὲ σειρά ἀπὸ τὸν μεγαλύτερο πρὸς τοὺς μικροτέρους.

Τὸ χτυποκάρδι γινόταν πὸ γρήγορο, μὲ τὸ κόψιμο τῆς βασιλόπιττας ἰδίως στὰ παιδιὰ: Ἄραγες ποιὸς θάταν ὁ τυχερός; «Κι ἄρχιζε ἡ ἀνασκαφὴ καὶ ἡ διάλυση ἐξ ὧν συνεστήθη» τῆς βασιλόπιττας. Τὴ δραχμὴ τὴν πῆγαιναν στὴν Παναγιά, ὅποιος τὴν εὗρισκε.

Θ ε ο φ ἄ ν ε ι ᾶ : Ἀπὸ βραδὺς ἔβαζαν τὸν τέντζερη στὸ πζάκι γιὰ νὰ βράση ἢ μπάμπου (εἰδικὰ γεμισμένο χαντρὸ λουκάνικο, μὲ γουρουνίσιο κρέας). Τὸ πρῶθ θὰ πῆγαιναν ὅλοι στὴν ἐκκλησιά. Ἦταν ἡ μέρα ποὺ θὰ πῆγαιναν στὸ τσεσμέ (στὴ βρύση) γιὰ τὸ ἄγιασμα τῶν νερῶν. Θάπαιρναν οἱ ἀφέντηδες ἀγιασμὸ γιὰ νὰ πᾶνε νὰ ρίξουν στὰ χωράφια τους, στ' ἀμπέλια καὶ στὰ ζῶα τους, καὶ οἱ νοικοκυρὲς γιὰ νὰ θάλουν στὸ εἰκονοστάσι γιὰ γιατρικῶ. Μετὰ τὴν ἐκκλησιά θὰ πῆγαιναν στὸ σπῆτι νὰ φᾶνε τὴ μπάμπου. Ἐπίσης τὰ παιδιὰ θὰ γύριζαν στὰ φῶτα τραγουδώντας τό:

Σήμερα 'ν τὰ Φῶτα κι φουτιαμὸς
κι χαρὰ μιγάλη στοῦ γένους μας κ.λ.π.

Ἄ γ ι ο ς Ἰ ω ἄ ν ν η ς : Τὴν ἡμέρα τοῦ Ἄϊ - Γιάνν', γινόταν τὸ βρέξιμο τῶν Γιάννηδων. Ὅταν ἔβγαينه στὸ καφενεῖο ὁ Γιάννης τὸν ἔκαμναν χρὸ-

νια πολλά. Μετά ένας έλεγε: 'Εγώ τόν θρέχω τὸ Γιάνν' γιὰ δυὸ δκάδες κρ-
σι. Άλλος πλειοδοτοῦσε: 'Εγώ με 5 δκάδες. Ὁ Γιάννης ἀπαντοῦσε: 'Εγώ σᾶς
θρέχω γιὰ 10 δκάδες. Καὶ ἡ... δημοπρασία συνεχιζόταν με 60 καί, κιλὰ κρ-
σί, ὥσπου γινόταν ἡ κατακύρωση. Τότε ὄλοι μαζί πήγαιναν στο ποτάμι ἢ σὲ
πηγάδι καὶ ἔρριχναν τὸ Γιάννη μέσα στο νερό, ὅπως ἦταν με τὰ ροῦχα. Άπ'
ἐκεῖ, ἀφοῦ ἄλλαξε ὁ Γιάννης τὰ ροῦχα του, πήγαιναν στο καφενεῖο καὶ ἔπιναν
τὸ παγμένο κρσι. Ὅλο τὸ 12/μερο δὲν ἔπλυναν, δὲν βάπτιζαν παιδί, καὶ οἱ
τσιμπάνηδες ἔδεναν τὰ ψαλίδια νὰ μὴ κόψουν τίποτε.

Ἄ γ ι ο ς Τ ρ ὺ φ ω ν α ς. Τὴν ἡμέρα αὐτὴ κάθε ἀμπελουργὸς πήγαινε
στ' ἀμπέλι του, μετὰ ἀπ' τὴν ἀπόλυση τῆς ἐκκλησιᾶς καὶ ἔκοβε τρεῖς θέργες.
Πρὶν ἀρχίσῃ, ἔλεγε τρεῖς φορές: Ποῦσαι Ἄϊ - Τρύφωνα; Ἐδῶ εἶμαι, ἀλλὰ
ἀπ' τὰ σταφύλια δὲν φαίνουμαι.

Ἄ γ ι ο ς Σ υ μ ε ῶ ν: Τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἔπρεπε νὰ ἐξαφανισθοῦν γιὰ
νὰ μὴ κόψουν, ψαλίδια, μαχαίρια, κ.λ.π., γιὰτὶ ἂν εἶχαν γκαιοτραμμένη γυναι-
κα, στο σπῆτι, ἢ ζῶα, θὰ γεννοῦσε σ' μαϊδιανό.

ΑΠΟΚΡΗΣΣ. Τ σ ι κ ν ο π ἑ μ π τ η: Τὴν σικανοπέμπτη σιράζαν κοτ-
τόπουλα γιὰ νὰ μὴ σικνώσῃ ὄλο τὸ χρόνο, τὸ φαγητό.

Ψ υ χ ο σ ἄ β β α τ α: Ὅλο τὸ χωριὸ ἔκαμνε μνημόσυνα. Τὰ διάβαζε ὁ
παπᾶς καὶ μετὰ μοίραζαν τὸ σ' τᾶρι κι τ'ς κλουροῦδης, γιὰ νὰ σ' χωρέσουν
τ'ς πιθαμέν'. Μετὰ πήγαιναν στὰ μνήματα με κρσι καὶ θυμιάμα.

Δ ε υ τ ἑ ρ α τῆς τρίτης ἐβδομάδος. Κ ι ο π ἑ κ Μ π ἑ η ς: Ὁ Κιοπέκ
Μπέης ἦταν τὸ ἀντέτι (ἔθιμο) με διπλὸ σκοπὸ: Ἐθνηκευτικὸ κυρίως καὶ σα-
τυρικὸ κάπως. Ἐθνηκευτικὸ γιὰτὶ ἦταν μιὰ λιτανεία, χωρὶς παπά, καὶ σατυ-
ρικὸ γιὰτὶ σατύριζε τοὺς Τούρκους. Τὰ πρόσωπα ποὺ λάβαιναν μέρος ἦταν:
Μπέης, Καντίνα, Χατζῆς, Κατῆς, Γιατρός καὶ ἀράπηδες. Ἀρχηγὸς ἦταν ὁ
Μπέης, ὁ ὁποῖος, ντυμένος με τὴ γούνα του, με τὴ μεγάλη του πίπα στο στό-
μα, καμάρωνε ἀλύγιστος πάνω στο στολισμένο ἄλογό του.

Κ α ν τ ἱ ν α: ἄντρας ντυμένος γυναῖκα, με ἓνα παιδί, κούκλα, στὴν
ἀγκαλιὰ καὶ τὸ ἀδράχτι στο χέρι.

Ἄ ρ ἁ π η δ ε ς: Παρίσταναν τοὺς Τούρκους στρατιῶτες, με μαυρισμέ-
νο πρόσωπο, με καμποῦρες, με κουδούνα στὴ μέση καὶ ξύλινα ισπαθιά, προ-
καλοῦσαν τὸ φόβο τῶν μικρῶν παιδιῶν καὶ τῶν σκυλιῶν. Ὅλοι ἐπὶ ἄλλοι ἦταν
κατάλληλα καὶ ἀνάλογα με τὸ ρόλο τους ντυμένοι. Ὁ Μπέης, με τὴ συνοδεία
του, γύριζε ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι. Οἱ νοικοκυρὲς ἔβγαιναν καὶ ἔθιναν ἀλεύρι, αὐ-
γὰ καὶ ἓνα μαντήλι στο Μπέη ὁ ὁποῖος εὐχόταν «Καλὰ μπιρικέτια» (καλὴ σο-
δειά). Οἱ ἀράπηδες ἔκαμναν κρυφὰ τὴ δουλειὰ τους: ἔκλεβαν ὅ,τι μπορούσαν,
ιδίως αὐγὰ ἀπ' τὶς φραλιές. Ἄν ἡ καντίνα ἔβλεπε κάποιον ἄντρα, ὄχι τῆς πα-
ρέας τῆς, ἔτρεχε κατ' ἐπάνω του, φωνάζοντας ὅτι θέλησε νὰ τῆς κλέψῃ τὸ

παιδί. Τότε άρχιζε τὸ κνηνηγτό, ὥσπου οἱ ἀράπηδες τὸν ἔπιαιναν καὶ ἀφοῦ τὸν ἔδιναν μερικὲς κάτω ἀπ' τὰ παροῦχια, τὸν ὠδηγοῦσαν στὸν κατή, γιὰ νὰ τὸν δικάσῃ μὲ μερικὲς μεταλλικὲς καὶ τὶς ὁποῖες πλῆρωνε στὸ Μπέη. Μερικοὶ νέοι, ποὺ εἶχαν ἀμπιστοσύνη στὰ κότσια τους, πάγαιναν καὶ ἔκλεβαν τὸ παιδί τῆς καντίνας. Οἱ ἀράπηδες εἶχαν εἰδικότητα στὸ πιάσιμο τῶν σκυλιῶν. Αὐτὰ μαρτυροῦσαν κυριωλεκτικὰ, στὰ χέρια τῶν ἀράπηδων, οἱ ὁποῖοι τὰ χόρευαν γαϊτανάκι. Ὅταν τελείωνε ὄλο τὸ χωριό, θὰ συγκεντρώνονταν ὄλοι στὸ μισοχώρι (στὴν πλατεία). Ἐκεῖ ἔξεφε ὁ Μπέης στὸ ἀλέτρι τέσσερες ἀραπάδες καὶ ὠργωνε. Ἐρριχνε σάφο. Σὲ λίγο ἄρχιζε τὸ θέρισμα. Μὲ μεγάλες τοιχὲς ἔδεναν τὰ δεμάτια, προσιπαθοῦσαν νὰ δέσουν ἄντρες οἱ ὁποῖοι σ' ὄλη τὴ διάρκεια τῆς γιορτῆς, δὲν ἄφηναν στιγμή ποὺ νὰ μὴ πειράξουν τοὺς ἀράπηδες.

Μετὰ τὸ θέρισμα πῆγαιναν ὄλοι στὸ σπίτι τοῦ Μπέη ὅπου τοὺς εἶχε τραπέζι καὶ πρῶγαν καὶ πῖναν. Τὸ βράδυ θὰ πῆγαιναν ὄλα τὰ ἀντρόγυνα μὲ κανίσι (μπουγάτσια καὶ γαβέτσι) καὶ τὸ γλέντι θὰ συνεχίζόταν. Ἡ γυναίκα τοῦ Μπέη ἔπρεπε νὰ δωρήσῃ σ' ὄλα τὰ ἀντρόγυνα ἀπὸ ἓνα μαντήλι. Στὸ τέλος τοῦ γλεντιοῦ διάλεγαν τὸν Μπέη γιὰ τὴν ἄλλη χρονιά. Αὐτὸν τὸν πῆγαιναν στὸ σπίτι του στοὺς νῶμους (ἴμους). Ἄν ἡ σοδειὰ δὲν πῆγαινε καλὰ, τὸ ἀπέδιδαν στὸ Μπέη: «Τί μπέη εἶχαμε, τί θάλατε νὰ θγάλουμε» ἢ προφητικὰ «Α'. Καλὸ Μπέη ἄχουμι φέτους. Πουλὸ μπιρικέτ' θάχουμι».

Τὰ ἐλεύθερα πιδιά, τὰ παλληκάρια τοῦ χωριοῦ, τὴ θραδιά αὐτὴ θὰ κἀμβαναν τὴν καλὴ τῆς καρδιάς τους: Μὲ τὸ ὄπλο θὰ χτυποῦσαν τὸ τζάμι τοῦ σπιτιοῦ τῆς νιάς ποὺ ἀγαποῦσαν. Ἄν τὸ τζάμι ἔπεφτε ἢ ἰδουλειὰ (ἀρραβῶνα) ἦταν σίγουρη.

Κ υ ρ ι α κ ῆ τ ῆ ς τ υ ρ ο φ ἄ γ ο υ : Ἦταν ἡ μέρα τῆς συγχώρησης. Παρεξηγήσεις, κακιάματα, μαλάματα, ὄλα ἔπρεπε νὰ σ' χωρηθοῦν. Οἱ μικρότεροι θὰ πῆγαιναν στοὺς μεγαλύτερους, συγγενεῖς καὶ γειτόνους, οἱ κουμπάροι στοὺς νούνους, μὲ τὸ μπουκάλι στὸ χέρι γιὰ νὰ σ' χωρεθοῦν. Θὰ φιλοῦσαν τὰ χέρια τῶν μεγαλυτέρων καὶ θὰ ἔλεγον: «Σ' χωρημένα, βλογημένα». Στὸ σπίτι τοῦ παπποῦ, σωστὸ πανηγύρι. Ἄπ' τὸ ταβάνι θὰ κρεμοῦσαν τὸ χαλβά, στὴ μέση τοῦ κύκλου τῶν γονατισμένων παιδιῶν. Ἐνας μεγάλος γυρνοῦσε τὸ χαλβά κοντὰ ἀπ' τὰ νοιχτὰ στόματα πᾶν παιδιῶν, τὰ ὁποῖα προσιπαθοῦσαν ποῖο θὰ διαγνώσῃ τὸ χαλβά. Τὰ χέρια ἦσαν πίσω. Τὸ βράδυ αὐτὸ θὰ νῆστευαν. Ἐπρωγαν καὶ πῖναν. Ἐπρωγαν τὸ χαλβά καὶ στὸ τέλος, σὰν καπάκι, ἔτρωγαν ἓνα αὐγὸ λέγοντας: Μ' αὐγὸ τὸ κλεινοῦμι μ' αὐγὸ θὰ τ' ἀνοίξουμι».

Τὴ μέρα αὐτὴ οἱ πιθιρὲς πῆγαιναν τὸ χαλβά καρυδένιο, πορτοκάλια καὶ δῶρο (παπούτσια κ.λπ.) στὴ νύφη (στὴν ἀρραβωνιασμένη). Καὶ ἡ νύφη θὰ στείλει στὴν πεθερὰ γλύκισμα, φροῦτα καὶ ρέγγες. Στὸ μισοχώρι ὄλη τὴ μέρα, μετὰ τὴν ἔκκλησιά, γινόταν μεγάλος χορὸς, μὲ διάφορα τραγούδια ὅπως εἶναι τὸ παρακάτω:

Και νά 'ποκριές, Θανάση μου, και νά ποκριές ὅλη μέρα
 χουρεύουν τὰ κουρίτσια Θανάση μου, παλληκάρι μου.
 Χουρεύει κι μεῖς Θανάσης μας, τοῦ βράδ' στοῦ σπιτ' παένει
 Τὴ μάννα του ἐλάλησε, τὴ μάννα του νὲ λέει.

—Τοῦ κεφαλὰκ' μ' μί πουνάει, καρδίτσα μ' μ' ἀγκυλώνει.
 Σπρώσε, νύφη, τὰ στρώματα νά πέσω 'γὼ θιγμάθκα.
 Κι νύφη τὸν ἐλάλησε κι νύφη τὸν ἰλέει
 —'πόφι πασὰ μ' εἶν' ἀπουκρὲς κι ὄλοι μαζὺ 'πουκρεύουν.

Ἡ Κ α θ α ρ ἄ Δ ε υ τ ἔ ρ α ἦταν πραγματικὰ καθαρὴ γιὰ τοὺς Βρυσουϊώτες. Πρώτη Ἰουλιὰ πρῶτ - πρῶτ ἦταν νά μπῆ ἡ μπακιρα στὴ φωτιά γιὰ νά ξεματιστοῦν ὅλα τὰ ἀγκιὰ (πιατικὰ) και νά καθαρίσουν ἀπ' τὰ ἀρτιμένα φαγητά. Δευτέρα, Τρίτη και Τετάρτη πρῶτ, κρατοῦσαν τρίμερο. Τὴν Τετάρτη πῆγαιναν σιτὴν ἐκκλησία και ἀροῦ παρακολουθοῦσαν τὴ θεία λειτουργία, ἔπαιρναν ἀντίδωρο και ἔτσι ἔτρωγαν.

Π ρ ὠ τ η Μ α ρ τ ῖ ο υ: Πρῶτ, πρῶτ οἱ νοικοκυρὲς θὰ σκουπίζαν ὄλο τὸ σπιτι, και τὰ σκουπίδια μαζι μὲ χόρτσι θὰ τὰ 'καιγαν στὴν αὐλὴ γιὰ νά κάψουν τοὺς φύλλους. Τὰ παιδιὰ θὰ πηδοῦσαν πάνω ἀπ' τὴ φωτιά γιὰ γυροσύνη.

Οἱ μητέρες θάκλωθαν τὸ μάρτη: ἄσπρη και κόκκινη κλωστή, γιὰ νά βάλουν στοὺ λαμπὸ και χέρια, στα παιδιὰ τους, γιὰ νά μὴ τὰ μαυρίση ὁ Μάρτης και νά μὴ τὰ τσιμποῦν τὰ φίδια.

Β ἄ ζ ο ν τ α ς τὸ Μ ἄ ρ τ η ἔ λ ε γ α ν: "Ὅταν σὺ θὰ εἶσαι στοῦ Καζαντζῆ, τὰ φίδια νά εἶνι στοῦν κάμπου. "Ὅταν σὺ στοῦν κάμπου, τὰ φίδια στοῦν Καζαντζῆ. Τὸ Μάρτη τὸν βγάζαν μόλις ἔβλεπαν τὰ λελέκια και τὸν κρύβαν κάτω ἀπὸ μιὰ πέτρα. 'Απ' ἐκεῖ θὰ τὸν ἔπαιρνε ὁ λέλεκας γιὰ νά τὸν ἔχη και γιὰ τὸν ἄλλο τὸ Μάρτη.

Μόλις ἔβλεπαν τὰ λελέκια τραγουδοῦσαν:

Λέλιακα παντέλιακα	νά βοσκῶ τὰ πρόβατα
κόφι τὰ πουνδαρικίδια σου	πέρα στα ραχώματα.
νά τὰ κάνω γκάιντα	Τρώει οὐ λίκους χαίρεται
γκάιντα, γκαίνταντίσα	κι ἀλεποῦ μαρένιεται.

Σ ἄ θ β α τ ο τ ο ὺ Λ α ζ ἄ ρ ο υ: Τὰ παιδιὰ ὁμάδες ὁμάδες γυρίζουν τὰ σπιτία κρατώντας μιὰ μεγάλη κούκλα και τραγουδοῦσαν:

Τοῦ κόκκινου, τοῦ πράσινου	νά πάου νά φουρκαλίσω (δὶς)
τ' ἀγὸ μὲσ' στὴν καλάθα (δὶς)	νά πάου νά φουρκαλίσω (δὶς)
Δῶσ' μου κυράμ' ἕνα ἀγὸ	νά φουρκαλίσω τὴν αὐλὴ
νά πάου σ' ἄλλου σπιτι. (δὶς)	τὴ μαρμαρουστρουμένη (δὶς).
Μί καρτηράει, ἡ μάννα μου	

Κυ ρ ι α κ ή τ ῶ ν Β α ῖ ω ν : Τρῶγαν ψάρια. Στὴν ἐκκλησιά μοίραζε ὁ παπὰς κλάδους σουσουτιᾶς (ἑπιᾶς). Τὰ Βάϊα τραγουδοῦσαν:

Βάγια, Βάγια τοῦ Βαγιοῦ κι τὴν ἄλλ' τὴν Κυριακὴ
τρῶνε ψάρια κι κουλιοῦ τρῶνε τοῦ παχὺ τ' ἄρνι.

Με γ ἄ λ η Ἑ β δ ο μ ἄ δ α : Τὴ Μεγάλῃ Ἑβδομάδα, ὅλος ὁ κόσμος πηγαίνει στὴν ἐκκλησία, στὶς ἀγρυπνίες.

α. Με γ ἄ λ η Π έ μ π τ η : Τὴν κόκκινη Πέμπτη, ὅπως ἔλεγαν τὴν Μεγάλῃ Πέμπτη, ἔβαφαν τρία κόκκινα αὐγά καὶ τὸ ἓνα τὸ ἔβαζαν στὸ εἰκονοστάσι. Τὴν ἡμέρα αὐτή, ὅπως καὶ τὴ Μεγάλῃ Παρασκευή, δὲν δούλευαν. Τὸ βράδυ, ὅλο τὸ χωριὸ πῆγαινε στὴν ἐκκλησία γιὰ ν' ἀκούσῃ τὰ 12 εὐαγγέλια. Τὸ βράδυ, ἔμειναν στὴν ἐκκλησία κορίτσια καὶ ἄλλες γυναῖκες, γιὰ νὰ ξενυχτήσουν τὸ Χριστό.

β. Με γ ἄ λ η Π α ρ α σ κ ε υ ή : Ἡ καμπάνα ὅλη τὴ μέρα χτυποῦσε πένθημα. Ὅλοι θὰ πῆγαιναν στὸν Ἐπιτάφιο λουλουδία, κερὶ καὶ θυμιάμα. Τὰ παιδιά θὰ περνοῦσαν τρεῖς φορὲς κάτω ἀπ' τὸν Ἐπιτάφιο. Τὸ βράδυ, γύρω ἀπ' τὸν Ἐπιτάφιο, θὰ ἔψαλλαν ὅλοι οἱ νέοι, ὀμάδες - ὀμάδες, πὸ «ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ». Ἡ περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου γινόταν μέσα στὸ χωριὸ κι ὅλος ὁ κόσμος θὰ περνοῦσε κάτω ἀπ' τὸν Ἐπιτάφιο, στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας.

γ. Κ υ ρ ι α κ ή τ ο ῦ Π ἄ σ χ α : Μισάνυχτα θὰ χτυποῦσε ἡ καμπάνα κι ὅλο τὸ χωριὸ θὰ μαζεῦοταν στὴν ἐκκλησία γιὰ ν' ἀκούσῃ τὸ χωρμόσυνο ἄγγελμα. Ὁ καθένας μὲ τὴ λαμπάδα που καὶ μὲ τὸ κόκκινο αὐγὸ οἱ μικροί. Μὲ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» ἀρχίζε τὸ ποσούγγισμα τῶν αὐγῶν. Σχολώντας ἡ ἐκκλησία ἔπρεπε νὰ πᾶν, τὸ καινούργιο φῶς, τῆς Ἀνάστασης, στὸ σπίτι καὶ ν' ἀνάμουν μ' αὐτὸ πρῶτα τὴν καντήλα καὶ μετὰ τὴ φωτιὰ κ.λ.π. Μετὰ θὰ καθόνταν ὅλοι γύρω στὸ σουφρὰ γιὰ νὰ φᾶν ἀπ' τὸ ψητὸ ἄρνι, ποὺ ἔφαζε ὁ ἀφέντης τοῦ ἱερατοῦ τὸ Σαββατόβραδι. Κάθε σπίτι, φτωχὸ ἢ πλούσιο, θὰ εἶχε γιὰ τὴν Πασχαλιὰ τ' ἄρνι, μικρὸ ἢ μεγάλο.

Τὴ μέρα τῆς Πασχαλιᾶς, θὰ πῆγαιναν στοὺς μεγαλύτερους ἀπ' τὸ σόι, πιθερούς, νούρους, κ.λ.π., τὴν πασχαλιὰ (μπογάτσα) καὶ τὰ κόκκινα αὐγά. Οἱ πασχαλιᾶς ἦταν μπογάτσες (μεγάλοι ἄρτοι) μὲ ἓνα κόκκινο αὐγὸ στὴ μέση καὶ μὲ σισάμι καὶ σχέδια ἀπὸ πάνω.

Οἱ συγγενεῖς θὰ ἐπέστρεφαν πάλι πασχαλιὰ. Γιὰ τὰ παιδιά ποὺ θὰ πῆγαιναν νὰ φιλήσουν τὸ χέρι τῶν παπῶν, γιαγιάδων, νταήδων, κ.λ.π., ἐτοίμαζαν τὶς γκουγκουχτοῦρες, (κουλούρια μὲ ἓνα κόκκινο αὐγὸ στὴ μέση) καὶ ἀπὸ ἓνα κόκκινο αὐγὸ. Στὶς ἀρραβωνιασμένες ἔβαζαν διάφορα δῶρα.

Τὴ Δεύτερη Ἀνάσταση πῆγαιναν ὅλοι στὴν ἐκκλησία καὶ στὸ τέλος ὁ παπὰς τοὺς μοίραζε τὰ λουλουδία ἀπ' τὸν Ἐπιτάφιο, τὰ ὁποῖα ἔβαζαν στὸ

εικονοστάσι και τὰ χρησιμοποιουῖσαν γιὰ θυμιάσιμα σὲ περίπτωση βασκάματος.

Ἐπὶ 40 μέρες, σὰ χαμερειαμῶ, χρησιμοποιουῖσαν τὸ «Χριστὸς Ἄνεστη», ἀντὶ τὸ «καλημέρα» ἢ «καλησπέρα».

Π ρ ω τ ι ο μ α γ ι ᾶ : Πρῶτὶ πρῶτὶ ὄλο τὸ σπιτί θροσκόταν στὸ πόδι. Ἄπ' τὴ νύχτα σηκωνόταν ἢ νοικοκυρὰ νὰ πάη μὲ τὴ λαγῆνα της στὸ νερὸ και νὰ φέρη καρυδόφυλλα γιὰ νὰ βάλῃ στὴν πόρτα και νὰ τὰ χρησιμοποιήσῃ γιὰ λούσιμα ὄλων τῶν ἀτόμων τοῦ σπιτιοῦ γιὰ νὰ εἶναι γεροί.

Τὰ παιδιὰ θά ᾽ρχεσαν μὲ τὸ ἡλιοχτύπημα στὰ σπαιρὰ νὰ μαζέφουν λουλούδια και νὰ ᾽γκλιστοῦν μέσα στὴ δροσιά (νὰ θραχσοῦν μὲ τὴ δροσιά) ὥστε νὰ ἔχουν ὕγεια.

Ἄ γ ῖ α ς Μ α ρ ῖ ν α ς : Μέχρι τὸ 1932, τὴ γιορτὴ αὐτὴ δὲν τὴν λογάριάζαν. Τὸ παρακάτω ὅμως συμβὰν ἔκαμε τοὺς Βρυσικιώτες νὰ γιορτάζουν μὲ σχολαστικότητα τὴ μέρα αὐτὴ.

Ἦπῃρχε μιὰ οἰκογένεια ὀνόματι Φανακίδη. Ἔῤχε μιὰ κοπέλλα ποὺ τὴν ἔλεγαν Κρουστάλλου, 18 χρονῶν, ἀθῶα, και εὐκολόπιστη. Τὴν παριαιονὴ τῆς Ἁγίας Μαρίας, μετὰ ἀπὸ τὸ θέρημα, οἱ νύφες της, δυὸ γυναῖκες τῶν ἀδερφῶν της, πῆγαν νὰ ἀρμέξουν τίς θουβάλες και ἡ Κρουστάλλου κάθησε στὴν ἀστριχιά (στὸ ντουβάρι κάτ' ἀπ' τὰ κεραμίδια) γιὰ νὰ ξεκουραισθῇ και τὴν πῆρε ὁ ὕπνος. Ἄπ' τὴ σιιγμὴ αὐτὴ χάθηρε ἡ Κρουστάλλου. Ὅταν ἤρθε ἡ ὥρα νὰ φᾶνε ψάξαμε σ' ὄλη τὴ γειτονιά ἀλλὰ ἡ Κρουστάλλου ἀδύνατο νὰ βρεθῇ. Τὸ χωριὸ ἔγινε ἀνάστατο. Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρῶτὶ πῆγε μιὰ γυναῖκα, Δήμητρα Τσολακίδου, νὰ βγάλῃ νερὸ ἀπ' τὸ γκιρινούδ', ἓνα πηγάδι ποὺ θροσκόταν σὲ ἀπόσταση 100 μ. ἀπ' τὸ σπιτί τοῦ Φανακίδη. Ἀσυναίσθητα ἔσκυψε και εἶδε μέσα στὸ πηγάδι. Τότε βλέπει κάτω ἀπ' τὸ μπουγάζι (τὸ θραχιόλι τοῦ πηγαδιοῦ), πάνω ἀπ' τὸ νερὸ και σὲ μιὰ ἀγριαντιά (ξύλο πλάτους 25—30 πόντους) καθόταν κοιμουμένη ἡ Κρουστάλλου. Ἐτρεξε ἀμέσως και εἰδοποίησε τὸ μπαμπὰ τῆς Κρουστάλλου. Στὸ πηγάδι μαζεύτηκε ὄλο τὸ χωριὸ. Μὲ προσοχὴ κατέβηκε ἓνας ἄντρας στὸ πηγάδι και μὲ τριχὲς ἔβγαλαν τὴν Κρουστάλλου ἀπ' τὸ πηγάδι, ἐνῶ ὄλος ὁ κόσμος παρακολουθοῦσε μὲ νεκρικὴ σιγή, χωρὶς ἡ Κρουστάλλου νὰ ξυπνήσῃ. Τὴν μετέφεραν στὸ σπιτί και μετὰ ἀπὸ ὥρες μπόρεσε νὰ συνέλθῃ και νὰ ἀπαντήσῃ στὶς ἐρωτήσεις τῆς ἀστυνομίας και τῶν περιέργων. Νὰ πὶ εἶπε: Ὅταν κάθησα στὴν ἀστριχιά και μὲ πῆρε ὁ ὕπνος ἤρθι ἓνας πάππους μὲ τ' ἄλλο γ' τ' κι μὶ λέει: Ἔλα ποὺ πῖσου μ'. Σκόθια γὼ κι πᾶйна' ποὺ πῖσου τ'. Στου γκιρινούδ' ὅταν φτάσαμε, ἔχαισα τὸν πάππου κι ἰδὲ θυμάμι τίπτας. Ἄς ἰσημειωθῇ δὲ ὅτι ἡ Κρουστάλλου παρ' ὅτι κοιμόταν σχεδὸν πάνω στὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ, ἦταν τελείως στεγνὴ. Ἀπὸ τότε ὁ μπαμπὰς τῆς Κρουστάλλου εἰσφάξε κουριμπάνι στὸ γκιρινούδι και τὸ μοίραζε στὸ χωριὸ. Οἱ Βρυσικιώτες ἀπὸ τότε γιόρταζαν τὴν Ἁγία Μαρίνα ἰσὰν τὴ μεγαλύτερη γιορτὴ. Σήμερα ἡ Κρουστάλλου ζῇ ἰστὴ Βουλγαρία, ὅπου τὴν πῆγαν οἱ σιιμο-

ρίτες, μαζί μ' όλην τήν οικογένειά της, είναι παντρεμένη και έχει δυό κοριτσάκια.

ΜΑΓΕΙΑ. 1) Βασκανιά. Τό βασκαμα ήταν μιὰ συχνή άφρώστεια ιδιαίτερα τών μικρών παιδιών. Βάσκανε ό άνθρωπος που ξαναβύζαζε. Άφου δηλαδή τόν ξέκοψε ή μάνα του, μετά άρχισε πάλι νά θυζαίνει. Τά μάτια του ανθρώπου αυτού ήταν επικίνδυνα. Θεραπειές: α) Νά τó φτύση αυτός που τόν βάσκανε. β) Νά θυματισθή με λουλούδια του έπιταφίου. γ) Νά του ρίξουν σταυρό: Μέσα σέ ποτήρι νερό έθριχναν ένα σταυρό και ένα κομμάτι Τίμιο Ξύλο, που τόχαν άπ' τó "Άγιο Όρος. "Άν ήταν βασκαμένο έβγαζε φουσαλίδες. Με τó νερό αυτό έθρεχαν τó πρόσωπο του ματιασμένου, που 'διναν νά πιή πρεΐς φορές και τόν σκουπίζαν με τήν ποδιά της γυναίκας που έθριχνε τó σταυρό. Για νά μή βασκαθή κάποιος τόν φτούσαν. Φτου σκόρδα. "Έχ' νά μή βασκαθής. Έπίσης χρησιμοποιούσαν γαλάζιο χάντρο και σκέλδα σκόρδου.

ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΕΞ ΕΠΙΔΗΜΙΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΑΣΘΕΝΕΙΩΝ.

α) Τρυπιόπέριασμα. Τό τρυποτέριασμα έχρησιμοποιείτο για τά μικρά παιδιά όταν άφρώστειναν και περισσότερο για τά ζώα όταν πά έπιανε τó Κωρά - γουάνι. Για νά καταπολεμηθή ή άφρώστεια αυτή γινόταν σωστή ιεροτελεστία: Πήγαιναν σέ χωριανοσύνορα, συνήθως ανάμεσα Κωανής και Βρουσικών. Τό σημείο αυτό ήταν κατάλληλο, ήταν γιάρι (ύψωμα κομένο κατακόρυφα) και άνοιγαν μιὰ μεγάλη τρύπα, τάση που νά μπορέ ή νά περάση ένα μεγάλο ζώο, γελάδι. Έκει κοντά σέ δυό παλούκια (παισάλους), σπερέωναν, όριζόντια, ένα ξύλο κωανιάς. Μετά δυό άντρες, τών όποιων π' όνομα δέν θά είχε άλλος μέσα στό χωριό, φορώντας μόνο πουκάμισο και τίποτε άλλο, έπαιρναν μιὰ χοντρή άλυσίδα και κρατώντας άπό μιὰ άκρη ό καθένας, τραβώντας άπό τή μιὰ μεριά ό ένας και άπ' τήν άλλη ό άλλος, έτριβαν τήν άλυσίδα πάνω στό όριζόντιο ξύλο. Κοντά στό σημείο της τριβής είχαν δεμένο ένα κομμάτι ύσκα. Άπό τó παλιό τó πρίμιο άναβε ή ύσκα. Με τή φωτιά αυτή άναβαν τήν «καινούργια φωτιά». Οί νοικοκυρές και τά παιδιά, μέσα στις αυλές τών σπιτιών και σέ δέντρα άνεβασμένα, περίμεναν με θρησκευτική κατάνυξη, με στραμμένα τά μάτια πρós τó χωριανοσύνορο για νά δούν τόν καπνό άπ' τή φωτιά της «σωτηρίας». Μόλις τόν έβλεπαν, χαρούμενες και διασπικές έσβηναν κάθε φωτιά που είχαν στό σπίτι. Σέ λίγο έφθανε και ό νοικοκύρης με τó καινούργιο φώς, με τó όποιο άναβε τήν καντήλα και τó τζάκι. Μετά μάζευαν όλα τά μεγάλα ζώα και τά πήγαιναν νά τά προποτρέψουν. Τά ζώα περνούσαν ένα ένα και οί δυό πρωταγωνιστές με ένα δαυλί στό χέρι τά σταύρωναν στό πίστο και πάνω μέρος.

β) Άφημα του παιδιού στα μνήματα. Όταν τó παιδί, νήπιο, ήταν άρρωστιάκο και δέν γνώσαν καλά τó πήγαιναν στά μνήματα (νεκροταφεία). Τά ξεμερώματα τó έπαιρνε ή νούνα (ανάδοχος) και τó πή-

γαινε και τάφηνε πάνω σ' ένα μνημόρι (τάφο) και έφρευγε. Σε λίγο πήγαινε ή μάνα, που παρίμενε περι τὰ 200 μέτρα πιο πέρα και έπαιρνε τὸ παιδί. Δέν έπρεπε νὰ ανταμωθοῦν ή νούνα με τή μάνα. Αυτό γινόταν τρεῖς βραδιές. γ) Τὸ άρρωστο παιδί τὸ πήγαιναν στήν εκκλησία και κατά τήν Μεγάλη έξοδο τῶν Άχράντων, τὸ έβαζαν κάτω και περνοῦσε ἀπὸ πάνω του ὁ παπάς. Έπίσης τήν ώρα που διάβαζε ὁ παπάς τὸ Εὐαγγέλιο, τὸ κρατοῦσαν κάτω ἀπ' τὸ Εὐαγγέλιο.

ΔΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΕΣ — ΔΟΞΑΣΙΕΣ. α) Μετὰ τή δύσι τοῦ ήλιου δέν έδιαν προζύμι. β) Δέν σκούπιζαν τὸ σπύτι ὅταν ήταν νὰ ταξιδέψη κάποιος. γ) Δέν περνοῦσαν μπροστά ἀπὸ ἀμάξι που ἀντάμωναν στὸ δρόμο. δ) Δέν θὰ είχε καλή ζωή τὸ καινούργιο ζευγάρι (ἀντρόγυνο) ἀν ὁ νοῦνος χτυποῦσε τὰ στέφανα κατά τήν ώρα τοῦ στεφανώματος. ε) Δέν έπρεπε νὰ ανταμωθοῦν δυὸ χαρὲς και νὰ ἰδαθοῦν οἱ νύφες. στ) Ἐν δέκοπτε (περνοῦσε ἀπὸ μπρὸς) ἀλεπού ή γάτα ἀπὸ γεωργό, έπρεπε νὰ προσέχη. Κασὸ θὰ τοῦ γινόταν.

ΛΑΪΚΗ ΙΑΤΡΙΚΗ. Για νὰ ἀρρωστήση κάποιος έπρεπε ή νὰ κρυαλόγησε ή κακιά ώρα νὰ ήταν. Οἱ γνωστὲς ἀρρώσπειες ήταν: Πούντα, κ'λιά, θυρμωσιά, ἰσκιονπάτημα κλπ. Για τὰ μικρὰ παιδιὰ ήταν κ' άλλες ἀρρώσπειες: Μανίτσα, μπουλιματζιάς κ.λ.π.

ΤΡΟΠΟΙ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ. α) Για τή *μωνίτσα* (ύλαρά). Ἐκομναν μικρὲς μουλοῦρες και τίς κρεμοῦσαν στήν έξώπορτα ἀπὸ πάνω. Ἐπίσης δέν ἀναβαν φωτιά και ἰδέν ἔκομναν φαγητὸ νὰ μὴ σκανέψη (ζηλέψη) ή μανίτσα β) Για τὸ *μπουλιματζιά* (κοκίτη): Ἐβαζαν τὰ παιδιὰ μέσα στὸ φούρνο και ἀναβαν στὸ στόμα αὐτοῦ λίγη φωτιά. Ἐπίσης τὰ πότιζαν γάλα γκατσολίτσα (γαῖδουριοῦ). γ) Για τὸν κοιλόπονο, που προερχόταν ή ἀπὸ νερόπιασμα ή ξανακράλιασμα, γινόταν ἐντριβή ή βαροῦσαν πουνάκι (βεντούζα). Ἐπίσης στὰ μικρὰ παιδιὰ βάζαν μαγγούτια (εἶδος φρυτοῦ) στομμπισμένα. δ) *Σπλήνα*: Ὅταν πονοῦσε ή σπλήνα πήγαιναν στὸ μάστορα (ιστὸν τάδε που γινάσκει τίς σπλήνες, ὅπως ἔλεγαν). Ὁ γιατρὸς έβαζε μπροῖμυτα τὸν άρρωστο και με ἰδυὸ μαχαίρια άρχιζε νὰ κάνη θόρυθο. Ὁ άρρωστος ῥωτοῦσε: «Τί κάν'ς;» Ὁ μάστορας ἀπαντοῦσε: «Κόφτου σπλήνα» και έξακολουθοῦσε τὸ χτύπημα τῶν μαχαίριῶν. Αυτό γινόταν πρεῖς φορὲς και ἐπὶ πρεῖς ταχνιές (τρία πρωινὰ). Ὁ μάστορας ἔλεγε και διάφορα λόγια με τὸ νοῦ του. ε) Για τὸ *σκιάξιμο*: Ὁ σκιαγμένος σήγαινε στὸ μάστορα. Αὐτὸς τὸν έβαζε κὲ ἔκομνε τρεῖς τοῦμπες. Σε κάθε τοῦμπε ἔριχνε ὁ μάστορας και λίγο ἀλεύρι με ἕνα κουτάλι. Μετὰ τὸν ἔδινε τρία κουπαλάκια μπουλιματζία (ἀλεύρι με νερό). Γινόταν πρεῖς ταχνιές. στ) Για τὸ *νταλάκι* (ἀνθρακιά). Τὸ νταλάκι, ἔβγαινε ἀπὸ στεναχώρια. Τὸ ἔκοβαν τίς ρίζες με βελόνη ή καλάμι και μετὰ τὸ ἔκομναν με κίτσατι. ζ) Για τὸ *μπουλιματζιά* (πονόλαιμο). Ἐπαίρναν ζυμάρι και ἔκομναν ἰστὸ σβέροκο τοῦ άρρωστοῦ μιὰ κ'λουροῦδα και βάζαν μέσα μέλι. Καί-

γαν ένα σίδηρο και τσάβησαν μέσα στο μέλι. η) Για τα γκαγκάτσια (αμυγδαλές): Όταν πρήζονταν οι αμυγδαλές, πήγαιναν τον άρρωστο στον ειδικό και τις πατούσε με νύχι. Έτσι τις έσπαζε και έτρεχε ο μπερές (το πύον). Με λίγο ρακί έκοιμε γαργάρες.

ΑΣΤΡΟΛΟΓΙΑ. 'Ο ήλιος μετριώταν με την ξιάλη (βουκέντρα). 'Κόμα μιὰ ξιάλ' θέλ' νὰ βασιλέψ' ού ήλιους. Φεγγάρι με άλώνι (στεφάνη) κακοκαιρία θά γίνη.

'Αστέρια: α) 'Αμάξι (άρκος). Πήγαμε ένας με τ' αμάξι. Τα βόδια είδισαν έναν λύκο. Σκιάθηκαν (φοβήθηκαν) και μπούρτσαν τ' αρίο' (έστριβαν πò τιμόνι). β) Κλώσσα νι τὰ πλουδία (ή πουλία). γ) Στράτα νι τὰ χείρα (Γαλαξίας). Έκλεψε ο κουμπάρος άχυρο και του 'πεφτε στο δρόμο. δ) Γαλαντζής ('Αφροδίτη). Με το πέσιμο του άστρου και ένας άνθρωπος πάνω στη γή πάθαινε.

Μήνες: 1) Τρανός, 2) Γκουτζί'ς, 3) Μάρτ'ς, 4) 'Απρίλ'ς, 5) Μάης, 6) Θιρ'τής, 7) 'Αλουστής, 8) Αύγουστής, 9) Σταυρός, 10) 'Αϊ - Δημήτρης, 11) Παιχνστής, 12) 'Αντριάς.

Για το Γκουτζίκη (Φλεβάρη) έλεγαν το έξιης παραμύθι: Οι δώδεκα μήνες είχαν κάποτε ένα αμπέλι κι έβγαλαν πολύ κρασί. Στο βαρέλι, που έβαλαν το κρασί, ο καθένας άνοιξε από μιὰ τρύπα για νὰ πίνουν. 'Ο Γκουτζιούν'ς σκέφτηκε πονηρά και άνοιξε κάτω κάτω. Και έτσι ενώ οι άλλοι δέν μπορούσαν νὰ πουν, αυτός γελοῦσε σέ βάρος τους. Τότε θυμωσε ο μπάτης τ' κι τόν τιμώρησε. Του πήρε μέρος. Δρόμιες θεωρούσαν την 1η Μαρτίου. 'Η Τρίτη ήταν πάντα κακή μέρα.

MANTIKH. α) 'Ονειρομαντεία: 1) Κόκκινο: Είδηση. 2) 'Αεροπλάνο: Είδηση. 3) Κλωστή: Δρόμος. 4) Φωτιά: Χρήματα. Για νὰ τὰ βρῆ κανείς τὰ χρήματα στο μέρος που είδε τῆ φωτιά, δέν έπρεπε νὰ τὸ φανερώση σέ κανέναν. 5) Καπνός: Κακό. 6) Σκύλος: 'Εχθρός. 7) Πιατάς: Διάβολος. 8) Ψάρια: Στεναχώρια. 9) Δόντι βγαλμένο: Συγγενικό πρόσωπο θά πεθάνη. 10) Κόκκινο άλογο: 'Επιτυχία. Την Κυριακή τὰ όνειρα έδειχναν μέχρι τὸ μεσημέρι. β) Σπλάγχνοσκοπία: Τὰ Χριστούγεννα παρατηρούσαν τῆ σπλήνα του γουρουνιού και καταλάβαιναν τί χειμώνα θάκανε. 'Ανάλογα με τὸ σημείο στο όποιο ήταν χοντρή, υπολόγιζαν τούς μήνες που θά είχε κακοκαιρία.

Τοῦ Κώστα τρώει τὰ σίδερα
τ' Ἀλέξη τὰ λιθάρια
κι τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου
τὰ δέντρα ξερριζώνει.

Ἐκεῖ ποῦ τρώγον κι ἔπιναν
καὶ γλυκοκουθεντιάζαν,
πουλάκι πῆγε κι ἔκατσε
δεξιά μαιριά στὴν τάβλα.

Οὔτε λαλοῦσι σὰν πουλί
οὔτε κι σὰν ἀηδόνι,
μόνο λαλοῦσι κι ἔλεγε
ἀνθρώπινη κουθέντα.

—Ἐσεῖς πρώτε καὶ σῖνετε
καὶ γλυκοκουθεντιάζτε
καὶ πῖσου μας κουρσεύουνε
Σαιρακινοὶ κουρσάροι.

Παραμῦθια λέγαν πάρα πολλὰ στὰ νυχτέρια. Οἱ ἥρωες τῶν παραμυθιῶν ἦταν οἱ βαισιλιάδες, οἱ δράκοι, οἱ μυλωνάδες, οἱ κατσ'φέλ' κ.λ.π. Τὸ παρακάτω παραμῦθι μᾶς τὸ διηγήθηκε ὁ Κωστούδης Πολυχρόνης, ἐτῶν 82, ἀγρόματτος.

Τοῦ γιλαδάρ' τ' ἀγόρ', πῆρι τ' Βασιλιᾶ τοῦ κουρίτσ'.

Καμινάρα ἴνκι μιὰ χρονιά κιτλικ (κακὴ χρονιά). Εἶχαν παράπουνου οὐλοὺς οὐ κῶμους. Ἄπ' τοῦ βασιλιᾶ ἄρ'χ'σαν νὰ χαλέβν' πράματα. Οὐ βασιλιάς γιὰ νὰ μὴ τὸ χαλάσ' πῆρι δυοινὶ ἰσρατιῶτις κι ποῦ χουργιὸ οἱ χουργιό, μοίραξι παραδὶς, πόσις πὸ' χρειάζονταν. Ἡρθι κι στοῦ Καράμπουνάρ κι μὴ τοῦ Μουχτάρ' πῆγαν στοῦ μπακαλιό. Στοῦ μισουχώρ' πὰ κουρίτσια κι τὰ πιδιὰ ἐπιζαν. Καμινάρα φάν'κι μιὰ κατσφέλα (τσιγγάνα). Τὰ κουρίτσια τὰ πιάν' σι' φάλκα (τὰ ἰδέπει τὴν τύχη). Οὐ βασιλιάς ρουτάει τοῦ Μουχτάρ'. «—Τί κόν' ἡ κατσφέλα;» «—Τὰ πιάν' σι' φάλκα» εἶπι οὐ Μουχτάρ'ς. «—Φώναξ' ταν νὰ πιάσ' κι μένα». Φουνάξ' οὐ Μουχτάρ'ς τὴν κατσφέλα. Πιάν' ἡ κατσφέλα κι πιάν' σι' φάλκα τοῦ βασιλιᾶ κι τοῦν λέει: «Σὺ κύρ βασιλιᾶ μ' εἶσι πενιλλὺ καλὸς ἀνθρώπουτος. Ὅλ' τ'ν Ἑλλάδα τ'ν ἔχεις σὰν πιδιάς. Κύρ βασιλιᾶ μ' ἡ κυρὰ βασιλισσα εἶνι γκαστρουμέν'. Εἶνι γκαστρουμέν' κι ἰδῶ ἡ γιλαδάρινα. Ὁραι 12 τὰ μισάνυχτα θὰ γινηθ'ν κι οἱ δυό. Ἡ γιλαδάρινα θὰ κόν' πιδουδ' κι ἡ βασιλιάδινα κουρσοιδ'. Ἄντα μεγαλώσουν θὰ συμπιθιριάστη». Οὐ βασιλιάς ἴλα παῖνι σ' ἄλλου χουριὸ μὰ ἅμα ἄξει ἔτσ' εἶπι στοῦ μουχτάρ'. Γὼ θὰ μείνου δῶ. Θὰ μείνου στοῦ γιλαδάρ' τοῦ σπῖτ'. Πὼς θὰ κομιθῆς στοῦ γιλαδάρ' τοῦ σπῖτι'; Ἀντρουτὴ σὶ μᾶς. Νὰ ἔλα σὶ μᾶς, στοῦ σπῖτι μ'. Οὐ γιλαδάρ'ς δὲν ἔχ' μέρους. Λυὸ ντουντάδες ἔχ'. Στὴ μινὰ μένου κειν', σὶ ἄλλ' ἔχ'ν τὰ ἰσράνια τ'ς.

Πῆραν τ' Ἀλέξη τὰ πιδιὰ
τοῦ Κώστα τὴ γυναῖκα
κι τοῦ μικροῦ Βλαχόπουλου
τὴν ἀρραβωνιασμένη.

Ὁσπου νὰ στώση οὐ Κουσαντής
κι νὰ σελώση οὐ Ἀλέξης
βρέθηκε τὸ Βλαχόπουλο
στὸν μαῦρο καβαλάρη.

—Γιὰ σῦρι σὺ Βλαχόπουλε
στὴ βίγλα νὰ θιγλίσης
κι ἂν εἶν' πενήντα κι κατὸ
χύσου, μακέλειπέ τους.

Κι ἂν εἶναι περισσότεροι
γύρσιε, μίλησέ μας.

“Αμα χαλέβ’ς πᾶμι νὰ τοῦ κ’τάξουμι. Παένουν στ’ γυαλαδάρ’ τοῦ σπὶτ’ βαρνοῦν τ’ θύρα, βγαίν, ἢ γυαλαδάρινα. —Θὰ μείν’ ξένους σὸφι σποῦ σπὶτ’ σως, τ’ λέει μουχτάρ’ς. —Ποῦ νὰ τοῦν θέλουμι. Σι αὐτὸν ἔχουμι τὰ ιστρανία. Σποῦν ἄλλουν κοιμούμασι μεῖς. Οὐ βασιλιάς τότε λέει σποῦν μουχτάρ’: Νὰ στείλ’ς δυὸ κοουρίτσια νὰ συῖρίσ’ν τοῦν νουντὰ αὐτόν, νὰ στείλ’ς κι δυὸ σπρωῖσις κι γὰρ θὰ κοιμ’θῶ ἰδῶ.

Φουνάξ’ οὐ μουχτάρ’ς τὰ κοουρίτσια, ἄληψαν, πάτουσαν κι ἰτοῖμασαν τοῦν οὔντᾶ. Ἐφκιασαν κι φαγιά, πῆγαν οὐ μουχτάρ’ς, πῆγαν οἱ ἀζάδις (σύμβουλοι), φώναξαν κι τοῦν γυαλαδάρ’ ἵκει νὰ φράη, ἴπισαν, εἶπαν κι μασάλια, ἔφυγαν οἱ ἀζάδις, ἔμεινε οὐ βασιλιάς και οἱ στρατιῶτες φύλαγαν νοιμπέτ (σκοπία). Καμινάρα τ’ς δώδικα γινηθ’ν τοῦ κ’ζάν. Λέει οὐ βασιλιάς τοῦν ιστρατιῶτ’ νὰ ρουτήσ’ τί εἶν. Παέν οὐ ιστρατιῶτ’ς κι λέει: «Μάσσιλα ἔχ’ τι κι κ’ζάν». «Νὰ μᾶς ἔδουσι μ’ ἄλου τοῦ φρουκαθλί’ μας οὐ Θιός». «—Τί εἶνι;» «—Πιδιούδ’ εἶνι». “Ἦστρα παέν σποῦ βασιλιάς κι τοῦ λέει ὅτι εἶνι πιδιούδ’. Σκῶννι οὐ βασιλιάς παέν σποῦ τηλέφρονου κι ρουτάει σποῦ παλάτ’: «—Πῶς εἶστι, πῶς δὲν εἶστι» ρουτάει τ’ς παλαιτιανούς. «Οὔλοι καλά εἶμασι. Τὰ μισάνυχτα γένν’σι ἢ βασιλιάδινα. Ἐχ’ κουρσοῦδ’». Πὲν παέν μιτὰ στ’ γυαλαδάρ, τοῦ σπὶτι κι λέει τ’ς ιστρατιῶτ’: «Τ’ ἄλουγα σιλῶσι». Αὐτὸς ἀνοίγ’ πουγάλια τ’ θύρα τοῦ νουντὰ τ’ γυαλαδάρ’. Οὐ γυαλαδάρ’ς ἄμα γίνε τοῦ γκίζανούδ’ κοιμήθηκι. Οὐ βασιλιάς παέν πουγάλια κουντὰ σποῦ μικρό, θάζ’ μιὰ ψαντουίδα λίρις κουντὰ τ’ βγάξ’ τοῦν καιάτ’ κι τοῦ βαρνώει τοῦ μικρὸ σποῦ στήθος. Ἀφῆν’ κι τοῦν καμάτ’ κι φεῦγ’. Καμινάρα ἢ γυαλαδάρινα ξύπνησι, πασιπασιπέ’ τοῦ γκζάν’ κι πιὰν τοῦ καμά. Χιρῶει νὰ σκούζ’: «Σήκουτι μουρή, σκότουσαν τοῦ πιδί». Σ’κῶννησι οὐ γυαλαδάρ’ς, ἀνάβ’ τοῦ καντήλ’, τί νὰ δοῦν: Μὶ τοῦν καμά σπὸ στήθος. Κεῖ πὸν ἔσκουζαν μπαίν’ ἕνας πάππους κι τ’ς λέει: —Τί σκούζ’τι ἔτσι; —Εἶχαμι κατ’ ξέν’ κι μᾶς σκότουσαν τοῦ πιδί. Οὐ πάππους λέει: —Γιὰ νὰ τοῦ διῶ. Τραβᾶει τοῦν καμά, βγάξ’ μιὰ κρίνα, τ’ν ἀνοίγ’ παίρν’ ἕνα πρῶμα κι βάζ’ σποῦ πιδί. Τοῦ πιδί ἔγιμ καλά. Οὐ πάππους τ’ς λέει: «—Ἄκουσι μένα. Τοῦ πιδί αὐτὸ νὰ τοῦ σπουδάξ’τι. Θὰ γίν’ πρᾶνὸς ἀνθρουπος». Οὐ γυαλαδάρ’ς εἶπι: «—Καλὰ μὰ φτουχοὶ ἀνθρουποι εἶμασι». —Ἄμ’σι δῶ, εἶπι πάππους. Κεῖνους πὸν τοῦ θάρισι, ἀρ’σι παραδὶς. Κ’τάξτι κεῖ σποῦ κερῶλ’ τ’, στὰ πιλένια. Κ’τάξουν τότε τί νὰ διοῦν: Μιὰ ψαντουίδα λίρις. —Μὶ τ’ς λίρις αὐτές, λέει οὐ πάππους, θὰ σπουδάξ’ κι ἄμα τρανέψ’ θὰ τοῦ δῶσ’ 25 λίρις, γιὰ νὰ πάη στ’ Ἀθήνα νὰ κάμ’ μαγαζὶ.

Τράνησι τοῦ πιδί, σπουδάξε κι ἔφκιασι κι τοῦ μαγαζὶ μὶ μαγειριά, μὶ μπάνια. Τοῦ πῆλι γάλα νὰ χάλιθις θὰ τό βρησις κεῖ. Τόσο καλὸ ἦταν. Κι θυγατέρα τ’ βασιλιάς τράνησι. Μιὰνα ἔκαμνι βόλτα. Κ’τάθκαν μὶ τοῦ πιδί κι ἀρέσκαν. Ἡ βασιλοπούα λέει σποῦν λαντουντζῆ τ’ς: —Ταχιά σαμπάχλια θὰ ζεψ’ς τοῦ λαντόν. Θὰ πᾶμι βόλτα. Ἦτο’ κι ἔγιμε. Σποῦ γίρ’σμα πέρασαν ἀπ’ τοῦ μπακαλιὸ τ’ πιδιοῦ. Ἀνοίγ’ τ’ θύρα, λέει καλημέρα κι χαλέβ’ νὰ φουνίσ’. —Τί

χαλέβ'ς νὰ πάρ'ς τ' λέει τοῦ παιδί. —'Ακ'σι δῶ, λέει τοῦ κουρίτσ'. Γῶ σὶ γυρεύου, σὺ μὴ γυρεύεις; (Ἐγὼ σὲ ἀγαπῶ, σὺ μὲ ἀγαπᾷς;). —Κι γῶ σὶ γυρεύου, λέει τοῦ παιδί. Μὰ μπαμπᾶς δὲ σὶ δὴν' σὶ μένα. —Τί θὰ κάμ' μπαμπᾶς μ', ἀφοῦ γῶ σὶ γυρεύου; —Νὰ σὶ πῶ τότε τ'ν ἰστουρία μ'. Κι τ'ν ἀράδιασι οὔλα. Πῶς μπαμπᾶς τοὺν βάρισι μὴ τοὺν καμὰ κι οὔλα. —Νὰ κι καμᾶς. —Δὲν ἔρρισι στοῦ παλάτ' νὰ τὰ ποῦμι, εἶπὶ ἡ βασιλοπούλα. —Πῶς νὰ 'ρθῶ ποῦ λουήρ - λουήρ φιλάγ'ν. —Θὰ βρῶ γῶ τοῦ κουλάϊ, θὰ σὶ περάσου.

Παὲν βασιλοπούλα στοῦ σκουπό κι τοῦν λέει: Πᾶρι αὐτὲς τ'ς παράδες κι πᾶν νὰ μὴ φέρ'ς ἕνα καρπούζ'. —Ποιὸς θὰ φ'λλάη; ρώτ'σι οὐ σκουπτός. —'Ἰγῶ, λέει τοῦ κουρίτσ'. Μόλις πάει οὐ σκουπτός νὰ ἀγουράσ' τοῦ καρπούζ', φουναίξ' ἡ βασιλοπούλα τοῦν κὶο κι τοῦν παὲν στοῦν νουντά τ'ς. "Ὀλ' τ'ν νύχτα ἦταν μαζί. Τὰ ξημερώματα πάει νὰ βγῆ τοῦ παιδί νὰ πάη στοῦ μαγαζί. Τοῦν πιάν' σκουπτός κι τοῦν λατανάει. Χαλέβ' νὰ τοῦν πάη στοῦ βασιλιᾶ. Κουσιάζ' ἡ βασιλοπούλα μὴ τοῦ μαχαίρ', νὰ τοῦν γλυτώσ'. 'Ἄπ' τὶς φουνὲς κουσιάζ'ν κι ἄλλοι στρατιῶτες κι παὲν τοῦ παιδί στοῦ βασιλιᾶ. Οὐ βασιλιάς μαζεύ' τ'ς ἀρχουντοι νὰ κρινουν τοῦ παιδί ποῦ μπῆρι μέσ' στοῦ παλάτ'. Κεῖν' λέν νὰ τοῦν κριμάσουν. Τότι λέει κι τοῦ παιδί: —'Ἐ, ρὲ νταῆδισ. Νὰ πῶ κι γῶ δυὸ λόγια; —"Ὅσα χαλεύ'ς νὰ πῆς, τοῦν λέν' κεῖν'. Τοῦ παιδί ἀρχ'σι νὰ λέη τι εἶπὶ καποφέλα στοῦ βασιλιᾶ, τί ἔγινε ἕστερα κι τὰ μουλόισε οὔλα. "Ἄμα δὲν πιστεῦ'τι, λέει τοῦ παιδί, νὰ κι καμᾶς ποῦ μὴ βάρισι οὐ βασιλιάς. "Ἄμα χαλεύ'τι πᾶμι κι στοῦ χουριό μ' νὰ δῆτι τοῦ μπαμπᾶ μ' ποῦ μὴ τ' βασιλιᾶ τ' θουήθεια ἔγινε πσιουρμπατζῆς. "Ἄμα ἄκ'σαν τὰ λόγια αὐτὰ οἱ νταῆδισ εἶπαν: Βασιλιᾶ μ' τοῦ παιδί δὲν πρέτ' νὰ τοῦ χαλάσ'. Οὐ Θὸς ἔπσ' χάλλιρι. "Ἐτσ' πρέτ' νὰ γίν'. Οὐ βασιλιάς τότε διέπαξε νὰ ζέψ'ν λαντόνια, νὰ νιθὸν οἴλνοι ψ'λά κι νὰ πᾶν' στ' γυαλαδάρ' τοῦ σπίτ'. Φτάν' στοῦ σπίτ' κι ἀράξ'ν μὴ τὰ μάριμαρα κι τ'ς κῆτ' τοῦ γυαλαδάρ'. Οὐ γυαλαδάρ'ς διατάξ' μπιρντάμπιρ νὰ σράξ'ν πρόβατα κι μουσχάρ' γιὰ νὰ φ'λέψ'ν τ'ς ξέν'. Διατάξ' οὐ βασιλιάς νὰ γέν' τρανή χαριὰ κι νὰ γλιντίσ' οὔλους οὐ κόσμους κι ντουνιας. "Ἐτσ' πῆρι τ' γυαλαδάρ' τοῦ παιδί, τ' βασιλιᾶ τοῦ κουρίτσ', ἔζησαν κεῖν' καλὰ κι μεῖς κάμα κι καλὰ.

Ὁ παπὰς καὶ ἡ ἀλεποῦ.

Κομινάρα κι κάνον κιορὸ ἦταν ἕνας παπὰς ποῦ λειτουργοῦσι οἱ δυὸ χουριὰ. Μνιάρρα πάει στοῦ ξένου τοῦ χουριό νὰ διαβάσ' στὰ μνήματα τοῦ στάρ' κι τ'ς κλουροῦδισ, γιὰ τ'ς πιθαμέν' γιὰ τοῦ ψυχ' κι ἔμασι ποικιλὲς λειτουργές. Τ'ς βάξ' τ'ς λειτουργιές οἱ δυὸ κουμπρουκάλαθα τ'ς φουρτών' στ' ἄλλουγου τ' κι ξεκινάει σέρνονοντας τ' ἄλλουγου νὰ πάη στοῦ χουριό τ'. 'Ἀποῦ μακριά, ἄπ' ἕνα γιομάτσ' μιὰ ἀλλοῦ εἶδγι τοῦν παπὰ κι σαὲν ἡ πουνηρὴ μέσ' στ' μέσ' στράτα κι κάμ' τὴν ψόφια. "Ἄντα κόντιπιρ οὐ παπὰς, κ'τάξ' τὴν ψόφια τ'ν ἄλλοῦ κι λέει μὴ γέλια: Ἄμπρὲ τυχιρὴ ἡ παπαδιά μ'. Θὰ ντύσ' ἀπλίσιτα γούνα. Μιὰ κι δυὸ τὴν πιάν' τ'ν ἄλλοῦ κι τ' ρίχ'ν πᾶν' στ' ἄλλουγου κι τράβηξι γιὰ τοῦ σπίτι τ'

χαφούνεους. Στ' στράτα ή άλπου άρχισι να ρίχν' τις λειτουργές που μέσα απ' τα καλάθια. Έτσι ούλις τ'ς λειτουργιές τις πέταξι ή άλπου απ' τα καλάθια κι πιτάξ' κι κειν'. Άντα έφτασι ού παπάς στού στίτι, φρουνάξ' τήν παπαδιά που κόρουνι τούν φούρνο: — Παπαδιά κάφι στού φούρνου τ' γούνας. Γώ σι φέρνου κινούργια. Ή παπαδιά μάνι μάνι ρίχν' στού φούρνου τ' γούνα τ'ς. Γυρνάει κι παπάς να ξιφουρτώσ' τ' άλλουγο τί να διή: Ούτι άλπου ούτι λειτουργιές. Έτσι έμινι κι παπαδιά χουρις γούνα κι παπάς μι μιά ποούτωα στού κικάλ' που τόν βάρισι ή παπαδιά γιατί τ'ν έβαλι κι έκαφι τή γούνα.

ΑΝΤΡΟΓΥΝΑ — ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ. Με τά άντρούγνια και αίνιγματα περνοῦσαν ώρες ολόκληρες στα νυχτέρια οι Βουσιαιώτες. Τά άντρούγνια ήταν παιχνίδι - πρόβλημα, με τή σύνθεση τών οικογενειών του χωριού. Τά άτομα κάθε οικογενείας είχαν τά έξής όνόματα: Χήρος ή περασμένης ήλικίας άνύπαντρος: Κουκουμάκος. Χήρα: Κουκουμάσσα. Νέα παιδιά, άγόρια: Πιτυαφρούδια. Νέα κορίτσια: Πλάδης. Μικρά κορίτσια: πλάδοῦδις. Τά ζεύγη: άντρούγνια. Τό πρόβλημα έμπαινε ώς έξής: Ποῦναι, ποῦναι ένα άντρούγνιο, ένας κουκουμάκος, δυό πλάδοῦδις. Έφραχναν ολοι να βροῦν ποῦναι αὐτή ή οικογένεια, ποιά δηλαδή είναι με τή σύνθεση αὐτή. Όποιος τόβρωσε είχε δικαίωμα να πῆ άντρούγνιο.

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ: 1) Σάλα πάν', σάλτα κάτ', σάλτα κει σελέ μελέ. Τί είναι; (Τό τ'λαγάδι). 2) Όλη μέρα στριφουριζ' τήν κουλίτσα τ' γιμίξ'. (Τό άδράχι). 3) Νταής' μου κοντουθόδωρος παλουκιά' φουρπομένους. (Σκαντζόχοιρος). 4) Χιλιάδουντα, χιλιάκουμπα, χίλια να πῆς δέ θα του θρης. (Μιτάρια). 5) Τρώου, τρώου δέ χουρτένου. Πίνου νιρό πιθαίνου. (Φατιά). 6) Έχει ένα γαϊδουράκι. Τή μέρα του φουρτώνου του θράδ' του ξιφουρτώνου. (Γίως ρούχων — μέρος που θάζαν τά παπλώματα). 7) Ούλη μέρα φ'ρε, φ'ρε κι του θράδ' πίσ' στη πάρτα. (Σκούπα). 8) Ούβρος γκουρλουμένους' στού ντ'βάρ' ντασκουμένους. (Ή λάμπα). 9) Σκίξου κούτσουρο βρισκω νύφη, γαμπρό, πιθιρά κι πιθιρό. (Καρύδι). 10) Άπου πάν' πιτσιά, άπου κάτ' πιτσιά, μέσα μέλι κι κηρί. (Σῆνο). 11) Μιά ψάθα καρύδια πάν' στα κισαμίδια. (Ουρανός με τ' άστρα). 12) Τσαντζαλιάρου, μπακαλιάρου στού βασιλιά κάν (ι)ς παέν. (Τουροί λάχανο). 13) Τό τίρι τίρι κρέμιτι, του τίρι τυραγιτί. Τ' άρμυρό, τ' άνάλατο στού βιργίτ' κρέμιτι. (Ρεθύθι). 14) Κούφιους δέντρος δράκους μέσα. (Όπλο). 15) Βουδός στού ρέμα λαλάει. (Κόπανος). 16) Έχω ένα νταμάκι μ' ένα ντρικάκι. (Μαντάρα). 17) Ντίντιλους λαλάει τά ντυλιλουδία χουρεῦν. (Ουράνι). 18) Ένα κασφιλούδ' μι του σαμάρ' ιστουν ώμου. (Σαλιγκαρως). 19) Άσπρα μαῦρα πρόβατα κι ξ'λένιους ποουμπάν'ς. (Σταφύλια). 20) Δαχτιλίδ' βιργουτό, βιργουτό κωραρουτό. Βρέχεται, χιονίζεται που τούν άποουν δέν ταραζίτι. (Πηγάδι). 21) Δυό γυαλιά στού νταβάρ' άκουμένα. (Μάτια). 22) Ή γουρϋνα μας μαλιούσα, ή σαρανποπουδαρούσα, μέσα στο νιρό πλέει. (Νερόμυλος). 23) Έδω άπλών' κι άπλών', πέρα στοῦν πλεικω

γιννάει. (Κολλοκυθιά). 24) Ἄσπρου ἄσπρου σάν τυρὶ καὶ τυρὶ δὲν εἶμι, ἔχει πουντικῷ οὐρὰ καὶ ποντικ' δὲν εἶμι. (Ρεπάμι). 25) Νταῆς μου κουμπουθόδουρους μὶ ξήγνα δυὸ ζουνάρα. (Βαρέλι). 26) Μιὰ μικρὴ μπουγατσούδα, ψ'λά στα κεραιμίδια. (Φεγγάρι). 27) Ἄσπρους κάμπους, μαῦρα πρόβατα, χαρὰ στοῦν νιὸ ποῦ τὰ λαλεῖ. (Γράμματα). 28) Ἐνα γυαλακούδ', γυιάτου σπιρναροῦδης. (Στόμα — δόντια). 29) Ἐνα γυαλακούδ' μὶ ἕνα φαροῦδ'. (Στόμα — γλώσσα). 30) Χέμι λαλαί, χέμι πλαλαί, χέμι ποῦν κόσμου κουβαλαί. (Τραῖνο). 31) Τέσσερα ἀδέρφια οὔλου μαζί τρέχ'ν κι καμινάρα δὲν φτάνουντι. (Οἱ 4 τροχοὶ τοῦ ἀμαξιτοῦ). 32) Χίλιες μίλιες ἀδερφίτσες ὅταν ποῦν νὰ κατουρήσουν οὔλις μαζί κατ'ροῦν. (Ἄστριχῆς — ἀλλάκια τῶν κεραιμιδιῶν). 33) Μακρὺς, μακρὺς καλόγηρος ποτὲ σκιὰ δὲν κάνει. (Δρόμος). 34) Χιλιατρίπτητο λαγίνι κι νιρὸ δὲ χύνει. (Σφουγγάρι). 35) Εἶμι ἕνα παιδούδ' μὶ δυὸ λουῆς⁹ νερό. (Τὸ αὐγό). 36) Στραβὸ ρέμα ντούσκο νερό. (Δοξάρι). 37) Γιά του, γιά τοι ἔριτι κι δὲν φαίνιτι. (Ἰνί). 38) Τρώει, τρώει νιρὸ δὲν πίν'. (Μεταξοσκώληκας). 39) Κ'λιά μὶ κ'λιά τοῦ μακρὸ κάν' δ'λευά. (Χειροάμυλος). 40) Εἶμι ἕνα προῶγμα. Τοῦ προῦτ παέν μὲ τὰ τέσσερα, τοῦ μοισμέρ' μὶ τὰ δύο καὶ τοῦ βράδ' μὶ τὰ τρία. (Ὁ ἄνθρωπος κατὰ ἡλικία). 41) Σύρι μίρι τὸ λέγαν, μπυριντζικ τοῦ φάναξαν. (Φλουριά). 42) Ἐνα ἀχούρ' ἄσπρα ἄλουγα, ἕνα κόκκινο τὰ κλουτσάει. (Γλώσσα καὶ τὰ δόντια). 43) Μαλλιά δὲν ἔχ' ἀντιά δὲν ἔχ' κόλου ἔχει νιουρὰ δὲν ἔχ'. (Βάτραχος). 44) Γιννιέτι μὶ οὐρὰ κι χουρις πόδια, πιθαίν' μὶ πόδια κι χουρις οὐρά. (Βάτραχος). 45) Καρκακάξα μακρινή, ρίχ'ν τὰ τόπια σὰ θρουχή. (Φτιάρι τοῦ ψωμοῦ). 46) Ζιέτι, ζιέτι γκαγκανους, τνιαζ' τὰ γκαγκανόσπουρα, τρών τὰ γκαγκανούδια του. (Γουρούνα μὲ τὰ γουρουνάκια της). 47) Ἐχοῦμι ἕνα παλιόβουίδου. Ποῦ μπρουστά τοῦ παιζῖου, ποῦ πίσου τοῦ θγαζ'. (Τὸ σικρίκι τοῦ μαλλιῦ). 48) Γύρου γύρου θάλασσα στ' μέση μιὰ λαμπίτσια. (Καντήλα). 49) Ἄπου πάνου πιτσι, ἄπου κάτου πιτσι, μέσα μαῦρα φαιρούδια κι κόκκινου κρασί. (Καρπούζι). 50) Παπάς κι παπαδιά. Γιάν'ς κι Μαυρία, ἔφαγαν 6 αὐγά κι ἔφαγαν ἀπὸ τρία. Πῶς ἔγινε αὐτό; (Πρόβλημα). 51) Δυὸ κλώσσεσ, μιὰ μαύρ' μιὰ ἄσπρ'. Ἡ μαύρη τ' ἀπλών' ἢ ἄσπρη τὰ μαζεύει. (Νύχτα — μέρα). 52) Ἐχοῦμι μιὰ προυβατίνα, ἀπ' τοῦ λιμὸ τῆ δένου κι ἀπ' τὴν οὐρὰ τῆ σέρνου. (Βελόνα). 53) Ἐχουῖ δυὸ τριχῆς, ὅπου τ'ς ἀπλώσου φτάνουν. (Τὰ μάτια).

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ : 1) Μάχιρα ἔδουσις, μάχιρα θὰ πάρ'ς. (Ὅτι ἔκανες θὰ τὸ θρῆς). 2) Λύκουσ τὴν τρέχα τ' π'ν ἀλλάζ', ποῦ χουί τ' δὲν τ' ἀλλάζ'. (Γιὰ τὸν ἀδιόρθωτο ἄνθρωπο). 3) Ἄλεποῦ κόβ' κ'φάλια, λύκουσ ἔχ' τ' φουνή. (Ὅταν εἶναι ἄλλος φταιχτής καὶ σὲ ἄλλον τὸ φορτώνουν). 4) Ἄλλουσ τὸ μπίτ' κι ἄλλουσ τοῦ φλουρί. (Ἄλλος κερταίσε, ἄλλος ἀπολαμβάνει). 5) Καλίτσειρα τοῦ μιάτ'ς νὰ βηγ', παρὰ τὸν γιά σ'. 6) Φουβάτι καποῖβελουσ ἀπ' τὰ μπθάλια (βουθάλια); (Κοροϊδευτικὸ). 7) Γιάννης φουβάτι τὸ θιρὸ κι τοῦ θιρὸ

τοῦ Γιάννη. 8) Κάθι πιτινούς στήν κουπριά τ' λαλάει. (Γιὰ τὸ θάρος κάθε ἀνθρώπου στὸ περιβάλλον του). 9) Ὅποιος ἀνακατεύεται μὴ τὰ πίτυρα τοῦν τρῶν οἱ κότρες. 10) Κεῖ ποὺ δὲ σὶ στέρνουν μὴ κρυτρών'ς. 11) Λίκου γιατί εἶνι σβέροκος σου χουντρος; Γιατί κάμνου τὴ δ'λειά μ' μουνναχός. 12) Μὴ τὰ χειριτίσματα χατζῆς δὲ γίνισαι. (Ὅταν περιμένει κανεὶς νὰ τοῦ κάνουν δουλειὰ ἄλλου). 13) Ἦταν τοῦ κλῆμα στραβό, πῶφραγε κι τοῦ γκατζιόλ. 14) Παπούτσι ἀπ' τοῦν τόπου σου κι ἄς εἶνι μπαλωμένου. 15) Ὅταν πᾶν, πὰ μάτια, τί τὰ θέλου τὰ φρούδια. 16) Ἐπάρχουν κι χειρότερα. (Γιὰ παρηγοριά). 17) Κελνους ποὺ πάει γιὰ τὰ πουλλά, χάν' κι τὰ λίγια. (Πλεονέκτης). 18) Καταφέλα μαύρη, τοῦ π'κάλ' γιμάτου. (Γιὰ τὸν ἀνθρώπο τὸ θαρραλέο). 19) Δὲν εἶνι ποὺ θὰ πιθάν' ἢ μάννα ισ', ἀμὰν πὼς ἀνοιτῆ'ς τοῦν κόσμου. (Ὅ,τι κι ἂν συμβῆ ὁ κόσμος θέλει νὰ τὸ μάθη). 20) Βριμένους, ἀπ' τὴ βρουχὴ δὲν φουβάτι. (Ὅταν κανεὶς πᾶθῃ κάποιου κακοῦ ἀπ' ἄλλο δὲ φοβάται. Συνηθίζει). 21) Τοῦ σκλι ποὺ γκαϊβάει μὴ τοῦ φουδάσι. (Τὸν ἀνθρώπο ποὺ φωνάζει). 22) Τοῦ κακοῦ τοῦ σκλι (ισκυλί), σπράτα τοῦ γιράζ'. 23) Ὅπου ἀκοῦς σκυλλὰ κεράσια, ἔχι μικρὸ καλάθ'. 24) Τοῦ οὐτζίσκου' τοῦ κριάς (κρέας) τοῦ τρῶν τὰ σκ'λιά. 25) Μούνη παπὰ ἄμα γελά'ης, παπὰς δὲ γίνισαι. (Ὅποιον κι ἂν κοροιδέψῃς, θὰ γίνῃς και σὺ τὸ ἴδιον). 26) Οὔλα τὰ εἶχι ἢ Φαπμέ, φέριτσις τὴν ἔλεπτι. 27) Τὰ ράσα δὲν κάμουν τοῦν παπὰ. 28) Θὰ ρουτήσουν τοῦ Χαισάν, πότι θὰ γίν' τοῦ ραμαζάν'. (Ὅταν δὲν ὑπολογίζουν κάποιον σὰν ἀνθρώπο τῆς κοινωνίας). 29) Στοῦ χουριό δὲν τοῦν ἤθελαν, τ' παπὰ τοῦ σπύτ' χάλιβι. 30) Ὅταν ἔχ'ς τέποιου κῆλου, τί τοῦν θέλ'ς τοῦν ἰχθρό. 31) Ἀπ' τοῦ Θιό τοῦ καιριουῦσα στ' γῆ τοῦ ἔρα. 32) Νὰ σὶ κάμου Γιάννη, νὰ σὶ ἀλλεῖμου μέιξα νὰ γιάν'. 33) Γιάν'ς κινῶ, Γιάν'ς σπίν'. 34) Πέντι, πέντι κι στοῦ χέρ', παρὰ δέκα κι καιτέρ'. 35) Ὅποιους δὲν ἔχ' μινυαλό ἔχ' πουδάρια. 36) Ἀνθιουπου ποὺ σόι κι σ'κλι ποὺ μάντρα. 37) Τ'μείξα λίγου μὴ τοῦ μανίκα'. 38) Τοῦ πλι πίν' νιρό, κ'τάζ' κι τοῦ Θιό. 39) Τριλλός κουδούνια δὲν ἔχ'. 40) Ἄμα νιθωντῆς (ἀναποδογυρῆση) τ' ἀμάξι, στράτις πουλλές.

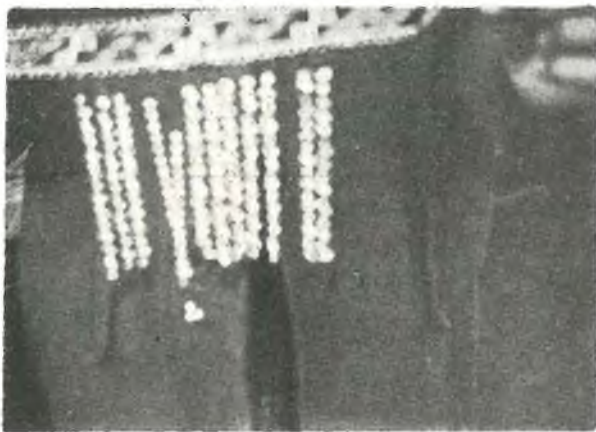


Ἐνδυμασία γυναικῶν Βρουσικῶν Διδυμοτείχου

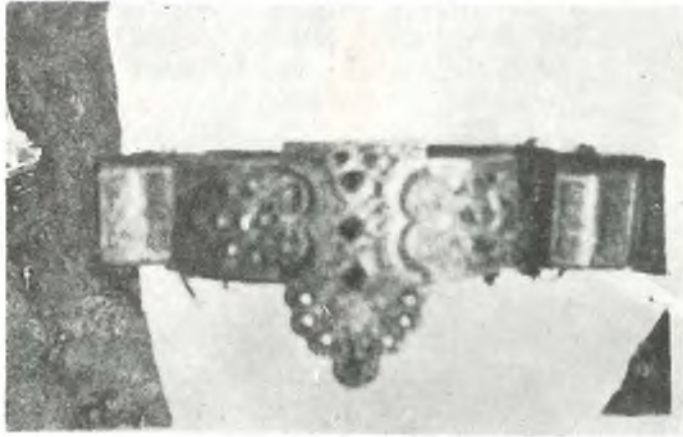




Ἐνδυμασίαι ἀνδρῶν Βρυσικῶν Διδυμοτείχου



Γκιρντάν = Κόσμημα λαιμοῦ



Ἄσ' μοζούναρο



Ὁ παππούς, ἡ γιαγιά καὶ ἡ μαμμή τοῦ βαπτιστέτου παιδιοῦ πηγαίνουν τὸ γιουβέτσι στὸ νοῦνο.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

(Ὑπὸ διδῶλου Δημητρίου Γιαννακίδη) Ἔθιμα θεμελιώσεως καὶ ἐπιστεγάσεως οἰκίας — καθαγιασμός αὐτῆς

Τὰ περισσότερα σπίτια τοῦ Διδυμοτείχου ἦσαν μονόροφα, μὲ κεραμοσκεπὴ στέγη. Ὅλα ἦσαν κτισμένα μὲ πέτρα ἢ μὲ τούβλα, οἱ πέτρες ἦσαν πελεκητές, παρὰθυρα ὄχι πολὺ μεγάλα, σήμερον, τὰ περισσότερα γίνονται μὲτσιμέντο καὶ σίδερα, ἵστὰ παλαιὰ χρόνια χρησιμοποιοῦσαν γιὰ οἰκοδομικὸ ὑλικὸ

πέτρες, μικρές ή μεγάλες, άγριες πάντοτε, οι μεγάλες που ήσαν ασήκωτες έμπαιναν στα θεμέλια, αφού έγένετο ο τοίχος μέχρι τή γή, επάνω εκτίζετο με ποϋβλα ή κερπίτσια (ποϋβλα άφηγα από λάσπη και άχυρο).

Υπάρχουν όμως και αρχοντόσπιτα, αυτά ήσαν διώροφα με πολλά παράθυρα στο δεύτερο πάτωμα και με μπαλκόνια = (έξώστες) όπου οι νοικοκυρές έβαζαν γλάστρες ή περνούσαν τα καλοκαιρινά βράδιά τους. Σε πολλά σπίτια το δεύτερο πάτωμα προεξήχε περίπου 1 μ. και ως στήριγμα από κάτω έβιαζαν ξύλα καμπυλωτά και γερά, ιδίως από μισιές — (ιδρύς) καρφομένα με καρφιά γερά. Τα καρφιά αυτά τα έκαναν οι κατοίβηλοι και είναι πυραμοειδή. Για να μπη ένα τέτοιο καρφι στο δυνατό ξύλο, έπρεπε πρώτα με τήν άριδα = (τρυπάνι) ν' ανοίξουν μια τρύπα στο γερό ξύλο και μετά να χτυπήσουν το καρφι, επειδή τα έκαναν οι κατοίβηλοι λέγονται κατοβέλκα καρφιά.

Ο κτίστης Χατζημμανουήλ Πολύμερος μου είπε τα έξης: Βοήθα ένα καρφι κατοβέλκο όταν διορθώναμε τήν σκεπή τής εκκλησίας του Αγίου Αθανασίου 40 πόντους, οι παποϋδες μας έκαναν γερές δουλειές, είναι άθάνατες.

Τέτοια σπίτια που προεξέχει το δεύτερον πάτωμα υπάρχουν ακόμη στο Διδυμότειχον.

ΘΕΜΕΛΙΩΣΙΣ: Αφού μετρήσουν οι κτίστες το οικόπεδο όπου θα άνεγερθή το σπίτι, αρχίζουν ν' ανοίγουν θεμέλια. Αφού τ' ανοίξουν, ο πρωτομάστορης βάζει τήν πρώτη πέτρα κι' αρχίζει να τήν χτυπή με το σφυρι και λέγει στραβή είναι και τήν ξαναχτυπή αρκετή ώρα πάλι λέγει «δέν κάθει καλά» και βλέπει τόν νοικοκύρη. Ο νοικοκύρης τότε ρίχνει επάνω στην πέτρα το μπαξίσι = (δωρο) χρήματα κι' άμέσως ή πέτρα παίρνει τή θέση της.

Άμα τελειώσουν τα θεμέλια με μεγάλες και άγριες πέτρες βάζουν τα στηρίγματα = ντρέκια (χονδρά ξύλα). Έτσι τελειώνουν οι τοίχοι.

Το έθιμο αυτό γίνεται και σήμερα.

ΕΠΙΣΤΕΓΑΣΙΣ: Βάζουν σε άραιά διαστήματα πολύ χονδρά ξύλα με πάχος 20 πόντους τις γριντιές σε απόστασι 1,20 ή 2 μ. Έπάνω στις γριντιές βάζουν κάθετα χονδρά και γερά ξύλα τους παπάδες που έχουν ύψος άνάλογα με το φάρδος του μπινα = (του σπιτιού) ύστερα βάζουν τα μακάζια = ζεντό που στηρίζονται ή μια άωρη στον τοίχο και ή άλλη στον παπα.

Έπειτα καρφώνουν τις μαχές = (γωνιακά ξύλα μέχρι τόν παπα). Κάτω από κάθε παπα βάζουν τήν αντίριδα = (Γουσαλιμές) και κάτι άλλα ξύλα τις άγκαλές. Αφού τελειώσουν αυτά ο πρωτομάστορης κάνει ένα σταυρό από ξύλα και τόν καρφώνει στο κέντρον τής σκεπής. Τόν ισπαιρό αυτόν τόν σκεπάζουν γύρο - γύρο με πρασινάδες κι' αρχίζουν οι συγγενείς και οι γείτονες να φέρουν διάφορα δωρα: τα δωρα αυτά τα μοιράζονται οι κτί-

στες. Ἐπειτα κερφώνουν τὰ ισανθία γιὰ νὰ μποῦν τὰ κερραμίδια (κερσεμίτ ἀλτί) = (πέτσωμα).

Μόλις θὰ φέρῃ κάποιος συγγενῆς ἓνα δῶρο πού εἶναι πονκάμισο ἢ πετσότα, ἢ μανδύλλι ἢ κάλτσες ἢ χρήματα, ὁ πρωτομάστορης ἀνεβαίνει ψηλά ἐκεῖ στό σταυρό καί φωνάζει καί λέγει περίπου τὰ ἑξῆς:

Ὁ (τὸ ὄνομα τοῦ ἰδωρητοῦ) ἔστειλε μπαξίσι (= (δῶρο) λογάριασε τὸν νοικοκύρη (τὸν τίμησε) εὐχαρίστησε τοὺς μαστόρους νὰ ζήση εὐτυχημένιος, οἱ δουλειές του νὰ πᾶνε καλά, νὰ ζήση καλά μὲ τὰ παιδιά του καί μὲ τὴ γυναῖκα του, ν' αὐξηθῇ τὸ νοικοκυριό του, ν' ἀποκτήσῃ περισσότερα. Καί κείνος πού ἔστειλε δῶρο καί κείνος πού δὲν ἔστειλε νὰ ζήση ἀλλὰ νὰ στεῖλῃ εἶναι καλύτερα. Ὁ Σταυρὸς ἐπάνω στὴ σκεπὴ μένει μιὰ ἐβδομάδα περίπου κί' ἔπειτα ἀρχίζει τὸ σκέπασμα μὲ κερραμίδια. Στὸ τέλος ὁ νοικοκύρης κάνει τραπέζι σὲ ὄλους τοὺς μαστόρους, τοὺς κερνᾷ καί δίνουν διάφορες εὐχές, καλορίζικο, μὲ ὑγεία καί χαρὰ κ.λ.π.

Τὸ ἔθιμο αὐτὸ γίνεται καί σήμερα.

ΑΛΙΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

Στις ὄχθες τοῦ Γκιζιλ - διερέ (Ἐρυθροπόταμο), ἢ τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ οἱ ἡλιοκαμένοι ψαράδες μὲ τίς μικρὲς βάρκες των πηγαίνουν ν' ἀπλώσουν τὰ δίχτυα τους, γιὰ νὰ ἱγάλουν τὸ ψομί τῆς οἰκογενείας των.

Ἄλλὰ καί πολλοὶ ἔρασιτέχνες ψαράδες, (ὅπως ὁ γράφων) μὲ τὰ καλάμια στὸν ἄξιο, προποῦ βγῆ ὁ ἥλιος τὸ καλοκαίρι τρέχουν στό ποτάμι γιὰ νὰ πιάσουν κανένα σαζάνι = (κυπρίνος) ἢ γουλιανό, καμμιά πλιατσιούκα, κανένα κεφάλι καί τότε τότε καί κανένα χέλι.

ΕΡΓ'ΑΛΕΙΑ ΤΩΝ ΕΡΑΣΙΤΕΧΝΩΝ ΨΑΡΑΔΩΝ

Καλάμι, ἢ βάρκες ἀπὸ τίς μουριές, μὲ νάυλον κλωστή, μὲ ἓνα φελλὸ στὴ μέση πού σηκώνεται πότε ψηλά καί πότε χαμηλά ἀναλόγως μὲ τὸ βάθος τοῦ νεροῦ, στὴν κάτω ἄκρη ἓνα ἢ δύο ἄγκιστρα δεμένα μὲ τέχνη κί' ἓνα μικρὸ θιαρῦδιον γιὰ νὰ κερᾷ κατὰ κράτος τὴ νάυλον κλωστή. Καθισμένος ἐστὴν ὄχθῃ περιμένει τὸ τσίμπημα κανενὸς ψαριοῦ. Τὸ τσίμπημα τὸ καταλαβαίνει ὁ ψαρᾶς ἀπὸ τὸ θούλαγμα τοῦ φελλοῦ, κί' ἀμέσως μὲ καρδιοχτύτι τραβᾷ ἔξω μὲ δύναμι τὸ καλάμι, ἢ χαρὰ του δὲν περιγράφεται ἀν δῆ ὅτι πιάσθηκε ψάρι μὲ τίς κόκκινες φτεροῦγες πού σπαρταρᾷ μπροστά του. Ἄλλοίμονο ἀν βρισκεται ἐκεῖ κοντὰ κανένας κάβουρας, δὲν ἀφίνει ἥσυχον τὸν ψαρᾶ συνέχεια τρώγει τὰ σκουλίκια, ἀλλάζει θέση ὁ ψαρᾶς.

ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΤΩΝ ΨΑΡΑΔΩΝ

1) Σατομάς = (δίχτυα κωνοειδή). Τὸν φτιάχνουν οἱ ἴδιοι οἱ ψαράδες τὸν χειμῶνα, ἔχει μῆκος 2,5 μ. καὶ στὸ κάτω μέρος γύρω - γύρω βαρύδια ἀπὸ μολύβι. Στὴν κορυφὴ τοῦ κώνου εἶναι δεμένο ἓνα σχοινὶ 3 μ. Μόλις ὁ ψαράς ρίξει τὸν σατομά τὸν τραβᾷ πρὸς τὰ μέρος του, τὰ βαρύδια σέρνονται στὸν πυθμένα καὶ φέρνουν πρὸς τὸ κέντρο τὰ ψάρια ποὺ ἔτυχαν νὰ βρίσκονται σὲ κεῖνο τὸ μέρος, κι' ἔτσι τυλιγμένα στὸ δίχτυ τὰ βγάζει ἔξω ὁ ψαράς.

2) Παραγάδια = (σχοινὶ μακρὰ μέχρι 100 μ. γεμάτα μὲ ἀγκιστρα καὶ δολώματα). Αὐτὰ π' ἀσπάζουν μέσα στὸ ποτάμι μετὰ τὸ ἠλιοβασιλευμα σὲ τεθλασμένη γραμμὴ. Τὴν αὐγὴ ξανάρχονται κι' ἀρχίζουν τὸ μάζεμα, χαρὰ σ' ὅποιον καταλάβει ὅτι εἶναι πιασμένο ψάρι καὶ μάλιστα ἂν εἶναι δυνατὸ τὸ τραβῆγμα τοῦ ψαριοῦ ποὺ ἀγωνίζεται νὰ ξεφύγῃ.

3) Νταούλια = (Κωνοειδὴς παγίδα). Τὰ κάνουν οἱ ἴδιοι τὸν χειμῶνα μὲ γερὴ κλωστή καὶ τὰ βάζουν μὲ πίσσα γιὰ νὰ μὴ ἰσαπίσουν στὸ νερὸ. Τὰ νταούλια τὰ στήνουν στὶς ὄχθες τῶν ποταμῶν τὸ βράδυ, τὰ βλέπουν τὸ πρωί.

4) Νταυλιάν = (Πλέγμα μὲ βέργες). Αὐτὸ γίνεται ὅταν ἰλιγοστέψουν τὰ νερά, κλείνουν ὀλόκληρο τὸ ποτάμι μὲ βέργες, ἀφίνουν ὅμως ἓνα πέρασμα στενὸ κλεισμένο μὲ δίχτυ. Στὸ μέρος αὐτὸ κάθεται ὅλη τὴ νύχτα ὁ ψαράς καὶ μόλις καταλάβει ἀπὸ τὸ χτύπημα ὅτι μπῆκαν μέσα ψάρια ἀμέσως τὸ βγάζει ἔξω. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ πιάνονται μεγάλα καὶ πολλὰ ψάρια. Εἶναι ὅμως πολὺ κουραστικὸ.

5) Λαμπάτσα = (Δίχτυ κυκλικό). Τὸ δίχτυ εἶναι δεμένο σ' ἓνα ξύλο κυκλικὸ μὲ ἓνα κοντάρι 4 μέτρων. Οἱ ψαράδες πηγαίνουν μὲ βάρκα ποὺ τὴν ὀδηγοῦν 3 ἄτομα. Οἱ δύο μὲ μακρὰ ξύλα ὀδηγοῦν τὴν βάρκα κοντὰ σὲ κανένα πεσμένο δένδρο· ἀμέσως ὁ πρῶτος ποὺ ἔχει τὴν λαμπάτσα καὶ βρίσκεται στὸ κέντρο τῆς βάρκας, βουτᾷ τὴν λαμπάτσα μέχρι κάτω τὸν πυθμένα καὶ κοντὰ στὸ ξερὸ δένδρο, οἱ ἄλλοι δὺο χτυποῦν δυνατὰ τὸ νερὸ μὲ τὰ ξύλα τους, τὰ κρημμένα ψάρια φεύγουν ἀπὸ τὰ κρησφύγετά τους καὶ μπαίνουν μέσα στὸ δίχτυ. Αὐτὸ γίνεται κάθε μέρα μέσα στὶς θαμνοσκέπαιστες ὄχθες τοῦ Ἐρυθροποτάμου.

Τὸ σβάρνισμα τοῦ σατομά:

Δένουν ἀπὸ τὸ ἓνα ἄκρον καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο τῆς βάρκας ἓνα δίχτυ μεγάλο, ἢ βάρκα εἶναι παράλληλη πρὸς τὸ ρεῖμα τοῦ ποταμοῦ, τὴν παρασέρνει τὸ νερὸ, τὸ δίχτυ φθάνει μέχρι τὸν πυθμένα μὲ βαρύδια καὶ παρασέρνει ὅ,τι βρεῖ στὸν πυθμένα τοῦ ποταμοῦ, ὅταν προχωρήσουν σὲ ἀρκετὴ ἀπόστασι λύνουν τὶς δὺο ἄκρες τῆς βάρκας τὸ δίχτυ, καὶ πέρτει μέσα στὸ νερὸ ἀπὸ τὰ βαρύδια ποὺ ἔχει, τυλιγμένα τώρα ψάρια ἢ καμμιά φορὰ καὶ φύλλα ἢ βάζραχοι βγαίνουν ἔξω. Ὅσοι δὲν ἔχουν βάρκα, τότε δὺο ἄτομα σέρνουν τὸ δίχτυ μέσα στὸ νερὸ.

ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΒΙΟΣ. Οί περισσότεροι κάτοικοι τοῦ Διδυμοτείχου (τῆς Ἁγίας Πέτρας - τοῦ Τσαΐρ - Μάλισι - τῆς Τσιμισακιάς - Σικκοδομαχαλάς) εἶναι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, λαχανοκηπουροί καὶ ἄλλοι εἶναι ἐπαγγελματίες = (ἰσνάκια), παντοπῶλοι, ὑποδηματοποιοί, σιδηρουργοί κ.λπ.

ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΗ. Αὐτὰ εἶναι: Τὸ ἀλέτρι τῆς σπορᾶς καὶ τοῦ καρυκώματος = (αὐλάκισμα)· εἶναι ξύλινο, φτιαγμένο ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν γεωργό. Σήμερα ἔχουν σιδερένια ἄροτρα, τὴν παπᾶρα μ' αὐτὴν θὰ ὀργώσῃ τὸ χωράφι, μὲ αὐτὴν θὰ κάνῃ αὐλάκια = (καρῖκια), τὴν ἀνοίξῃ γιὰ νὰ σπείρῃ τὰ καλαμπόκια, τὰ φασόλια, τὰ μπουστάνια, τὸ βαμβάκι, τὰ κρεμμύδια, τὰ σκόρδα, τὰ σιτάρια, τὰ κριθάρια, τὴ σίκαλη κ. ἄ.

Στὸ χωράφι θὰ πάῃ μὲ τὸ ἀμάξι γιὰ τὰ βαρεῖα ἐργαλεῖα δὲν μεταφέρονται ἀλλοιῶς. Στὸ ἀμάξι θὰ βάλῃ ἀπὸ βραδύς τὴν παπᾶρα, τὸ ζυγὸ, τὸ (τσιουλγκάρι) = (σύζευκτρο τοῦ ἀρότριου), τὸ πουρμαῖκι = (σιδερένια σβάρνα) ἢ ξύλινη, τὸ σκεπάρνι, τὸ παγούρι γιὰ νερὸ = (ματαράς) θὰ κρεμάσῃ τὸν τρουᾶ μὲ τὸ ψαμί = (σακκίδιο), 2—3 δεμάτια ξερὰ φύλλα ἀπὸ κορυφῆς τῶν καλαμπουκιῶν ἢ ξηρὸ τριφύλλι.

Τὰ χαράματα θὰ σηκωθῇ ὁ γεωργὸς προτοῦ βγῆ ὁ ἥλιος, θὰ πάῃ στὸ ἀχούρι = (σταῦλος) θὰ ταῖσῃ τὰ βόδια του νὰ εἶναι χορτάτα καὶ ἂν ἔχῃ πηγᾶδι θὰ ποτίσῃ τὰ ζῶα του νὰ μὴν εἶναι διψασμένα.

Θὰ ζέψῃ ἔπειτα τὰ ζῶα του μὲ καλωσύνη ποὺ καταλαβαίνουν ἀπὸ τὴ γλώσσα του «κὸς» = (μπῆτε στὸ ζυγὸ) πάρτε τὴ θέση σας, ἀφοῦ δέσῃ τὸ γαιδαρό του στὴν οὐρὰ τοῦ ἀμαξιοῦ ἢ καμμιὰ κατσῖκα ἢ κανένα μοςχάρι κάνει τὸ σταυρό του καὶ ξεκινᾷ. Ἐὰν ξεχάσῃ κάτι, δὲν γυρίζει νὰ τὸ πάρῃ (δὲν θὰ πάῃ καλὰ ἢ ἡμέρα) ἂν εἶναι κοντὰ στὸ σπίτι θὰ φωνάξῃ νὰ τὸ φέρον. Ἐὰν συναντήσῃ πατᾶ ἢ τὸν κόψῃ τὸν δρόμο κανένας λαγὸς (θὰ τοῦ γίνῃ κακό). Ἐὰν ἀπὸ βραδύς ἔχει τὸ φεγγάρι σύννεφα γύρω του θὰ βρέξῃ σὲ 2—3 ἡμέρες. Ἐὰν ὁ πρωϊνὸς ἥλιος βγῆ μὲ σύννεφα ἢ ἂν ἀπὸ βραδύς βυσιλέψῃ σὲ σύννεφα τότε προμηνύεται βροχή, ἂν τὰ σύννεφα εἶναι κόκκινα τὸ ἠλιοβασίλεμμα, προμηνύεται ἀέρας τὴν ἄλλῃ ἡμέρα, τότε παίρνει μαζί του τὸ ἀντιρὶ = (σακκάκι), ἢ τὴ μουσαμαδιά του. Σὰν τὸν πιάσῃ μπόρα στὸ χωράφι, ἀνοίγει τὰ κανάτια τοῦ ἀμαξιοῦ του καὶ φυλάγεται ἀπὸ τὴ βροχὴ ἢ ἀπὸ τὸ χαλάζι. Περιμένει μὲ ὑπομονὴ νὰ περάσῃ ἢ μπόρα καὶ ξαναρχίζει τὴ δουλειά.

Ἐὰν τὴν ἡμέρα μιλάει μὲ τὰ ζῶα του τὸν Μπέτσιο = (ἄσπρο χωρὶς σημάδι μαῦρο στὸ κεφάλι) τὸν καρά του = (σημάδια μαῦρα στὸ σῶμα), τὸ καρραγκιόζι = (σημάδια μαῦρα στὰ μάτια).

Τὰ βουβάλια τὰ λέει ἄντε ἀμπράση = (ἄσπρα σημάδια στὸ μέτωπο). Τσακίρη = (σημάδια ἄσπρα μέσα στὰ μάτια) κ. ἄ.

“Όλη μέρα καμώνει = (δργώνει) τὸ χωράφι σπιθαμὴ πρὸς σπιθαμὴ. Μόλις φθᾶση σιτὴν ἄκρη τοῦ χωραφιοῦ στὸ σύνορο, “Όσι καραγιόζ διοτ Καρὰ, τὰ βόδια γυρίζουν καὶ πάλι στὸ ἴδιο χωράφι καὶ ἰσνεχίζου τὴ δουλειά. “Άμα ὀργώσουν μιὰ σπουριά = (1)8 τοῦ στρέμματος) ἀκοῦνε τὰ βόδια «Όχὰ = (σταματῆστε), σταματοῦνε καὶ ξεκουράζονται. Τότε ὁ γεωργὸς θὰ πάη στὸ ἀμάξι, θὰ πάρη τὴν ταμπακέρα του, θὰ στρίψη ἓνα ποιγάρο μὲ τὰ ροζιασμένα χέρια του, θὰ καπνίσῃ, θὰ κοιτάξῃ ἄμως γύρο - γύρο μήπως κοντὰ στὸ δρόμο περνάει κανένας χωροφύλακας, φοβᾶται μήπως τὸν πιάσῃ πὺ καπνίζει λαθραῖο καπνὸ.

Γιὰ νὰ μὴ μαζεῦονται μυίγες στὰ μάτια τῶν ζῶων ἰδίως τὸ πρωὶ καὶ τὸ βράδυ, κρεμᾶει ἀπὸ τὰ κέρατά τους τὰ πισκίλια = (καλοστῆς πυκνὸς ποῦ πέφτουν μέχρη τὰ μάτια) καὶ ἀλείφει τὰ κέρατα τῶν ζῶων μὲ λάδι.

“Άν τὸ ζευγάρι εἶναι ἀγελάδες ἕγγυες ἢ πολὺ παχειές θὰ κρεμάσῃ ἢ νοικοκυρὰ χάνδρες γαλάζιες γιὰ νὰ μὴ θισκαθοῦν = (ματιαισθοῦν). Τὸ ἴδιο θὰ κάμῃ σὲ γεροδεμένα καὶ ὄμορφα βόδια. “Άν γέννησῃ τώρα γρήγορα ἢ ἀγελάδα, τῆς κρεμᾶ ἢ νοικοκυρὰ ἓνα πέταλο στὸ μέτωπο καὶ χάνδρες γαλάζιες σιτὴν οὐρὰ γιὰ τὸ βᾶσκαμα = μᾶτιασμα, γιὰ τὸ κακὸ μάτι.

Τὸ ΣΚΑΨΙΜΟ ΤῶΝ ΚΑΛΑΜΠΟΚΙῶΝ. Τὰ καλαμπόκια, ὅταν μεγαλώσουν καὶ γίνουν 30 — 40 ἡμερῶν, πρέπει νὰ σκαλιθοῦν καὶ γίνεται ἀπὸ κορίτσια ἢ ἀγόρια μὲ τσάπες, πρῶτος μπαίνει στὸ σκάψιμο ὁ πιὸ γερὸς καὶ γρήγορος, αὐτὸς πρέπει νὰ σκάβῃ γρήγορα γιὰ νὰ σκάβουν γρήγορα καὶ τὰ κορίτσια ποῦ ἔρχονται ἀπὸ πίσω, ἂν κανένας ἀργεῖ νὰ σκάψῃ, ὁ μεθεπόμενος στέκεται ὀρθιος καὶ φωνάζει, εἶδατε ἓνα λέλιακα; δηλ. θέλει νὰ πῆ, σταματᾶ ὀρθιος, γιὰτὶ ὁ προηγούμενός του ἀργεῖ. Κατὰ τὶς 8 τὸ πρωὶ θὰ σταματήσουν τὴ δουλειὰ λίγο, γιὰ νὰ φᾶνε τὸ πρωῖνὸ τσαιριμτᾶ = (γάλα μὲ βρασνίτσια = μικροὶ σβῶλοι ζυμαριοῦ), ποῦ τὸν ἔτοιμάζει ἢ νοικοκυρὰ καὶ τὸν φέρνει μέσα σὲ μιὰ τσουκᾶλα.

Ἄρχίζει καὶ πάλι τὸ σκάψιμο τῶν καρυκιῶν = (αὐλακιῶν) μέχρη τὸ μεσημέρι. Ἄπὸ μακρὰ φαίνεται ἢ νοικοκυρὰ μὲ μιὰ τσουκᾶλα φαγητὸ καὶ μὲ τὶς λαγκίτες = (νερουλὸ ζυμάρι ποῦ ψήνεται πάνω σὲ πέτρινη πλάκα).

Οἱ λαγκίτες εἶναι καυωμένες ἀπὸ ἀλεύρι σιταρίσιο, ζυμωμένες σὲ λεκάνη μὲ πολὺ νερὸ καὶ ψημένες στὴ σάτσι = (σίδερο κυκλικὸ) ἢ ψημένο χᾶμα διαμέτρου 0,40 μ. περίπου, τὴν ἀραιὰ ζύμη τὴν ρίχνει μὲ μιὰ κουτάλα ἑπάνω σιτὴν καμένη σάτσι, ψήνεται σχηματίζοντας μικρὸς τρουπίτσες σὲ ὅλη τὴν ἐπιφάνεια, βγάζει τὴν πρώτη λαγκίτα, τὴν ἀλείφει μὲ βούτυρο ἢ λίπος χοιρινὸ.

Τὸ φαγητὸ τῆς νοικοκυρᾶς θὰ εἶναι κουτόπουλο κ' ἂν ἀρμεξῆ ἀγελάδες στὸ σπίτι θὰ φέρῃ καὶ ἀργιάνι = (γάλα ποῦ ἔχουν πάρει μὲ χτύπημα τὸ βούτυρο). Μετὰ τὸ φαγητὸ ξαπλώνουν 2 ὥρες καὶ ἡσυχάζουν τὸ μεσημέρι σιτὴ σιὰ κανενὸς δένδρου ἂν ὑπάρχῃ.

Σὲ λίγη ὥρα ἀκούεται ὁ ἀρχηγὸς πὺ φωνάζει: «αἴντε καὶ βραδυαστή-
καμε» καὶ πρῶτος ἀρχίζει τὸ ἰσάκιμο.

Ὅταν κοντέβη νὰ βασιλέψη ὁ ἥλιος ἐτοιμάζουν τὰ πράγματά τους, πλύ-
νονται ἀπὸ τὴν λαῖνα = (στάμνα), μὲ νερὸ καθρεφτίζονται, βάζουν τὰ κορί-
τσια ἄλλο φουστάνι καλύτερο καὶ γυρίζουν μὲ γέλια καὶ τραγούδια στὸ σπίτι
τοῦ νοικοκύρη. Ἐκεῖ πὺς περιμένει στὸ χαγιάτι = (ισαλόνη) ὁ νοικοκύρης
καθισμένος στὸ ψκέφαλο = (μαξιλάρι) σταυροπόδι καὶ μὲ τὴν καινούργια
ψάθα. Κάθονται ὅλοι στὰ μαξιλάρια, τοὺς ρωτᾷ πῶς πέρασαν τὴν ἡμέρα τους,
πῶς πάει ἡ δουλειά, τοὺς κερνάει οὔζο, τοὺς πληρώνει τὸ μεροκάματο, καλη-
νυχτίζουν καὶ φεύγουν.

ΒΓΑΛΣΙΜΟ: ΡΟΒΙΟΥ, ΡΕΒΤΘΙΩΝ, ΣΟΤΣΑΜΙΟΥ ἢ ΦΑΚΕΣ

Ἡ δουλειά αὐτὴ γίνεται ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ τὸ καλοκαίρι, ὅταν τὰ παιδιὰ
δὲν πηγαίνουν στὸ Σχολεῖο κατὰ τὶς Κυριακὲς.

Ὁ γεωργὸς πὺ ἔχει νὰ βγάλῃ τὸ ρόβι του, εἰδοποιεῖ τὸ Σάββατο βράδυ
τὰ παιδιὰ ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι νὰ ἔλθουν τὴν ἄλλη ἡμέρα ἂν δὲν ἔχουν δική τους
δουλειά. Τὸ ἄλλο πρωὶ μαζεύονται ἀρκετὰ ἀγόρια καὶ κορίτσια ἀναλόγως μὲ
τὴν ἔκταση τοῦ σπαρμένου χωραφιοῦ, τὰ βάζει στὴ σειρὰ κι' ἀρχίζουν νὰ
βγάξουν, ὁ νοικοκύρης πὺ πάντα εἶναι ἐκεῖ κάνει τοὺς σωρούς, βάζει καὶ μία
πέτρα πάνω στὸ σωρὸ γιὰ νὰ μὴν τὸν πάρῃ ὁ ἀέρας. Παρακολουθεῖ ὅλα τὰ
παιδιὰ πὺ δουλεύουν σὰν τὶς μέλισσες. Τοὺς λέει ἱστορίες καὶ ἀστεῖα γιὰ νὰ
μὴν τὰ πιάσῃ ὁ ὕπνος, καὶ γιὰ νὰ δουλεύουν περισσότερο. Τὸ ἡλιοβασιλευμα
σταματοῦν τὴν δουλειά καὶ γυρίζουν τώρα χαρούμενα στὸ σπίτι γιὰ νὰ πά-
ρουν τὰ χρήματα γιὰ τὴ δουλειά πὺ ἔκαναν ὅλη τὴν ἡμέρα.

Ὅλα τραγουδοῦν καὶ χορεύουν στὸ δρόμο, λένε καὶ τὸ ἐξῆς τραγούδι:

Μᾶς ἦρθε ἓνας μπέης μας (δὶς)

καλὸς καὶ καραγκιόζης (δὶς) (καραγκιόζης = ἄμορφος - μελα-
χροινός)

Μαζεύει κορίτσια ἔμορφα (δὶς)

καλὰ καὶ καραγκιόζικα (δὶς)

Μαζεύ κι' ναν παλλήκαρο (δὶς)

καλὸν καὶ καραγκιόζη (δὶς)

Κι' τραγουμᾶν τὸν ἔβαζε (δὶς) (τραγουμᾶν = ἀρχηγὸς τῆς
παρέας)

τοὺν κόφτουν τὰ πουδάρια (δὶς)

Ὅταν φθάνουν στὸ σπίτι τοῦ νοικοκύρη ἔχει ἔτοιμα ψιλὰ, τάλληρα, δε-
κάρικα κ.λ.π. φωνάζει ἓνα - ἓνα παιδί τὰ πληρώνει καὶ φεύγουν. Τοὺς πληρώ-
νει ἀναλόγως μὲ τὴ δουλειά πὺ ἔκανε τὸ καθένα.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΛΕΩΣ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ. (Ήθη και έθιμα εν τῇ ζωῇ τοῦ ἀτόμου και τῆς Κοινωνίας).

Α'. Κύριοι σταθμοὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. (Ἀπὸ τοῦ λίκνου μέχρι τοῦ τάφου).

α) ΓΕΝΝΗΣΙΣ, ΒΑΠΤΙΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Όταν γιννοῦνταν τὸ παιδί, ἔκαμναν τὸ Παναγίας τοῦ Τραπέζ. Ἐκαμναν μιὰ φουσκομπόγατσα, τὴν στόλιζαν μι μύγδαλα κι σφραγιστό. Τοίμαζαν καλά κραιὰ ἔστρωναν τραπέζ' κι φώναζαν γυναίκες δικές κ' ἔτρωγαν. Ἡ μαμή τσάκι τ' φουσκομπόγατσα στοῦ κιφάλτς, φώνιζι ἔχου χου κι φώνιζι ὄνομα ἰνὸς ἀγοριοῦ, ὅταν τοῦ νιουγέννητου ἦταν κουρίτσ' σὰν ηῦχη γιὰ νὰ παρθοῦν σὰν τρανέψουν.

Όλες οἱ καλησμενὲς τὴν πρωτιπουκιά τς βουτηγμέν' στ' ζάχαρ' τν ἔδουσαν στ' λιχώνα, γιὰ τοῦ γάλατς κι δὲν τν ἄφιναν νὰ φρή τίπουτ' ἄλλου, γιὰ νὰ μὴν κατηβῆ τοῦ γάλα.

Σὰν ἔτρουγαν οἱ καλησμενὲς ἔφρυβγαν, χουρίς νὰ πιάσουν τοῦ χέρ' τὸ λεχοῦσας κι τν ἔδουσαν ηῦχὲς «καλὰ σαράντα», «νὰ ζῆς».

Καλοῦσαν τοῦν Παππᾶ, διάβαζι ηῦχη κ' ἔκαμνι ἁγιασμό. Μ' αὐτὸν τοῦν ἁγιασμό ράντιζι κάθι θρόδ' τοῦν οὐντά τς :

Όταν γύρζαν τ' ἀγιλὰδια ἀπ' τὴ βουσκή, ἔβαζαν θυμιάμα, κλείουνταν μέσα κι δὲν ἄφιναν κανέναν νὰ μπῆ στοῦν οὐντά τς λιχοῦσας, ὅταν ἔρχουνταν ἀργά.

Τ' μαμή τν ἔδουσαν δραχμὲς ὄλ' οἱ σπιτικοὶ (παπποῦς, γιαιγιά, μπαμπιάς, μάννα).

Ἡ βάρφτησιν γίνουνταν ὅπως κι σήμερα.

Τὰ παιδιὰ τὰ τύλιγαν σι κουλόπανα μουντὰ κι παληά.

Γιὰ τὴν ἀνατροφή τς δὲ νοιάζουνταν, ἴσια - ἴσια γιννοῦσαν ἔντικα, δώδικα παιδιά.

β) ΕΡΩΣ, ΑΡΡΑΒΩΝ, ΓΑΜΟΣ

Κεῖνις ποὺ ἦταν ἐρωτευμένις, ἀνάβαν κηριὰ ἀνάποδα γιὰ νὰ τιριάσ' προουξενιά τς.

Στν ἀρραβώνα πάηνι προουξινήτρα σμάδ (κάλτσες, γιὰ μαντήλ), ἔστειλνι τοῦ κουρίτσ' στοῦ γαμπρό. Δαχλίδ, ἴγια λίρα, γιὰ πεντόλιρου ἔστειλνι γαμπρὸς σπν νύφ'.

Όταν ἔβγαινι ἡ προουξινήτρα ἔξου ἀπ' τοῦ σπῖτ' τοῦ κουριτσιοῦ, φώναζι ἔχου χου, νὰ μάθ' οὐ κόσμους ὅτι ἔγινι ἀρραβώνα.

Ἐτσιρα τοῦ συμπιθικό (σοῖ τ' γαμπροῦ) τοῦ πρώτου τοῦ Σαββάτου, τοῦ θρόδου πάηνι στοῦ σπῖτ' τς νύφς. Ἰκεῖ γλιντοῦσαν, ἔτρουγαν κι ἔπιαναν. Ἡ

νύφ ,τς φλοῦσι τοῦ χέρ' πρῶτα τ' πιθιροῦ κι τς πιθιρᾶς κι κείνο οὐλ' τ' δώρζαν λίρις κι χρυσαφικά. Τότι ὁ γαμπρὸς πάηνι κι τς θέρις.

Τοῦ δευτέρου τοῦ Σαββάτου, τοῦ βράδ' τς νύφς τοῦ σοί πάηνι συμπιθιρὸ στοῦ γαμπροῦ τοῦ σπίτι, γλιντοῦσαν κι δώρζαν στοῦ γαμπροῦ κάλτσας, μαντήλια, πκάμισα, φανέλις, ὄτι ἦθιλι καθένας.

Τς παραμονῆς τοῦ γάμου οὐ γαμπρὸς ψούνζι τοῦ νυφικὸ κι καλοῦσι τοῦ σοί τ' κι πήγηναν στ' νύφ. Ἡ μουδίστρα ἔκουβι τοῦ νυφικὸ κι τ' ἀσήμεναν οἱ συμπιθέρ'.

Ὁ γάμους ἄρχιζι ἀπ' τ' Δευτέρα. Ἐστρουνι νυφ' τὴν προίκα τς, κι πάηνι οὐ κόσμους κι τν ἔβλιπι.

Τοῦ Σαββάτου ἔστειλνι γαμπρὸς ἓνα ἀμάξ' μὶ θειῆς του κι' ξαδέρφις του κι μὶ δυς μπασελεξίδις (Ἀρχηγούς) τοῦ τς ἔδουνη δραχμῆς. Ὅταν ἔφταναν στ' νύφ' τοὺς κερνοῦσαν κι ὅταν ἦθιλιαν νὰ φουρτώσουνη τὴν προίκα στ' ἀμάξ' τὰ κουρίτσια, φιλνάδις τς νυφς κάθουνταν στούνκ' ἀπάν' κι δὶν ἄφιναν νὰ πάρουν τὰ πράγματα ἀν δὶν τοὺς ἔδουνηαν πρῶτα τς δραχμῆς τοῦ μπουϊουντροῦκ.

Ὅταν τόπαιρναν τοῦ μπουϊουντροῦκ¹ τὰ κουρίτσια ἔδουνηαν τὰ προικιά κι μὶ τὰ λεπτά ἄλλ' μέρα ἔκαμναν γλέντ'.

Προουτοῦ ξικινησ' τ' ἀμάξ' μὲ τ' προικιά οἱ μπασελεξίδες χάλιβαν² τέσσι-ρα ἄσπρα μαντήλια κι ἓνα πουτήρ' κρασί. Τὰ μαντήλια τῶδινηαν στὰ κέρατα στὰ βῶδια, τοῦ πουτήρ' μὶ τοῦ κρασί τῶσπαζαν στοῦ ζγῶ, κι ξικινοῦσαν γιὰ τοῦ σπίτ' τ' γαμπροῦ. Ἐκεῖ συγκινεῖς τς νυφς ἔστρουνηαν τὴν προίκα.

Τὴν Κυργιακή στοῦ σπίτ' τ' γαμπροῦ ἔρχουνταν κουρέας καὶ τοῦν ξούρζι κι τ' ὄργανα ἔπαιζαν.

Ἡ νύφ' ὅταν ντύνουνταν, ἓνας ἀδιρφὸς τς γιὰ ξαδιρφους τς, κερουοῦσι στοῦ διξί τοῦ πουδάρι τς τὴν κάλτσα κι τὴν ἀσήμενι³ στοῦ παπούτσ'. Σταύρουναν τοῦ νυφικὸ ἀπάν ἀπ' τοῦ κεφαλι τς κι τοῦ φουροῦσαν, ἄμα ντύνουνταν χιριτοῦσι, πρῶτα τοῦν πατέρα τς, τ' μάννα τς κι ὕστερα ὄσους θρίσκουνταν στοῦ σπίτ', κι ὄλα' τ' δώρζαν.

Γαμπρὸς, ἔστειλνι τς μπασελεκτσίδις μὶ συγκινεῖς τ' στοῦν κουμπάρου, μὶ τὰ λαλήματα. Κουμπάρους, τς κερνοῦσι κι ὕστερα οὐλ' μαζὶ πάηναν νὰ πάρουν κι τ' νύφ' γιὰ νὰ πάν' σην ἱκαλησιά.

Στοῦ σπίτ' τς νύφς τς κερνοῦσαν τὰ κουρίτσια (ξαδιρφις καὶ φιλνάδις τς νύφς) ἔδουνηαν ὄλ' ἠήχες κι ὕστερα οὐλ' μαζὶ πάηναν σην ἱκαλησιά. Ἰκεῖ τς περιμνι γαμπρὸς μὶ τό σοί τ'.

1. Φιλοδώρημα διὰ τὴν παραλαβὴν τῆς προίκας.

2. Ζητοῦσαν.

3. Ἐβαζε ἀσημικὸ

“Όστιρα ἀπ’ τὰ σπιφανώματα γύρζαν οὐλ σ’ τοῦ σπῆτ’ τ’ γαμπροῦ. Ἡ πι-
θιρὰ ἔβαζι σπὴν πόρτα ἵνα μπουλινὰ γιὰ νὰ πατήσ’ νύφ’ νὰ κόψ’ τ’ γλῶσσα τς,
νὰ λέη λίγα λόγια. Τν ἔδουνι στὰ χέρια κι δυὸ κοιλούργια γιὰ νὰ μπῆ μί τὴν
τύχ’.

Ἐμπιλι μέσα κι ὅταν κάθουνταν, ἡ κουμπάρα ἔπιρνι ἕνα μωρὸ κι τῶθα-
ζι στν ἀγκαλιά τς. Ἡ νύφ’ ἔδινι στοῦ μικρὸ ἵνα μαντήλ’ μί κουφέτα. “Όστι-
ρα ἀρχιζι τοῦ γλέντ’ κι τὰ κινάσματα.

Τὴν Δευτέρα συνεχίζουσαν τοῦ γλέντ. “Οἱ ἔπιρναν μί τ’ σειρά τοῦ
χουρὸ κι νύφ’ τς δώρζι κι’ αὐτοὶ τν ἔδουναν δραχμές. “Όστιρα ἡ νύφ’ ἔστειλι
μὶ τὴν προουξινίτρα τὰ δῶρα σπὴν κουμπάρα.

Γ) ΘΑΝΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΑΦΗ. ΤΑΦΟΙ, ΜΝΗΜΟΣΤΥΝΑ, ΠΕΝΘΗ.

“Όταν πέθινι ἄνθρωπος, προυτοῦ νὰ τοῦν ἀλλάξουν, ἔπιρναν ἕνα που-
τὴρ κρασί κι τοῦν σταύρωναν σπὴν πλάτ’ στοῦ στήθους ντς μασχάλις τ’ κι στὰ
πουνάργια τ’.

“Όστιρα τοῦν ἄλλαζαν, τοῦν ἔβαζαν στοῦ κραββάτ’ κι τοῦν μοιρολογοῦσαν.
Κουντὰ στοῦν νικρὸ, διάβαζαν τοῦ ψαλιτήρ’, ὅποια τοῦ ἀρχιζει ἔπιρπι νὰ ποῦ
τελειώσ’ ἡ ἴδια, ὅταν βράδιαζι τοῦν σκέπαζαν μί τοῦ σάβανου κι τοῦν ξενυ-
χτοῦσαν. Μιτὰ τὴν ταφή γύρζαν στοῦ σπῆτι κι ἀφοῦ ἔπλυναν πρῶτα τὰ χέρ-
για ὄξου σπὴν πόρτα ἔμπιναν μέσα.

“Ο παπὰς ἔκαμνε τρισάγιο κι θουτούσι σ’ ἵνα πουτὴρ κρασί ἵνα παξι-
μάδ’ κ’ ἔδουκε στοὺς σπενούς ἰσυγενεῖς τοῦ πεθαμμένου.

Σ’ ἵνα μπουκαλάκι ἔβαζαν στάρ’ κι μιὰ λειτουργιὰ κι τοῦ πάηναν σπν
ἐκκλησιὰ.

Στὰ σαράντα ἔπιρναν ἐκείνου τοῦ στάρ’ τοῦ σαρανταλείτουργου τῶθρα-
ζαν χουριστὰ κι τοῦ κερνοῦσαν χουριστὰ τς καλεσμέν’ στὰ σαράντα.

Κάθι Σαββάτου ἔστειλναν λειτουργιὰ σπν ἐκκλησιὰ.

Στὰ τρίτα κι στὰ ἱνιά ἔκαμναν φραντζόλις κι τς μοίραν.

Τς’ πρεῖς μῆμις κι πς ἔξ κι πς ἱνιά κι στοῦ χρόνου ἔκαμναν μνημόσυ-
νου ὅπως σήμερα.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ: “Ολα τ’ ἀνωτέρω ἦσαν ἔθιμα τῆς γεωργικῆς περιοχῆς
τῆς πόλεως τοῦ Διδυμοτείχου. Ἐξακολουθοῦν δὲ καὶ σήμερον νὰ τηροῦνται
ὑπὸ πολλῶν οἰκογενειῶν τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως.

Ἐν Διδυμοτείχῳ τῇ 10 Ἰανουαρίου 1966

Ἡ Διδασκάλισσα

P. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

Συνεργασία τῶν 1) ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ καὶ 2) ΚΟΥΤΟΥΔΗ ΙΟΥΛΙΑΣ.

Ἡ λαογραφία συντρέχει καὶ βοηθεῖ εἰς τὴν ἀπόδειξιν τῆς Ἐθνολογικῆς καταστάσεως ἐνὸς τόπου.

Παντοῦ στῆ Θράκῃ επικρατοῦσε ὁ Ἑλληνισμὸς διότι ὁ χαρακτήρας γενικὰ τοῦ Θρακιώτη καὶ εἰδικὰ τοῦ Διδυμοτειχιίτη εἶχε ἀνέκαθεν ὅλα τὰ ψυχικὰ χαρακτηρισμὰ καὶ στοιχεῖα ποὺ δείχνουν τὴν ἐπικρατίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ σ' ὅλες τὶς κοινωνικὰς ἐκδηλώσεις. Γι' αὐτὸ πολὺ σοφὰ λένε ὅτι ἡ λαογραφία εἶναι ὁ καθρέπτης τῆς ψυχῆς τοῦ λαοῦ.

Τὸ Διδυμοτεῖχον, ἓνα κομμάτι κί' αὐτὸ τῆς Θράκης, εἶχε δημιουργήσῃ ἀπ' τὴ πολὺ παλῆ ἐποχὴ πλούσιες λαογραφικὰς ἐκδηλώσεις.

Ἀπ' τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους εἶχε καὶ ἔχει περίεργα ἔθιμα, γιὰ τὰ θέσμιά του, τὸ λαϊκὸ του δίκαιο, τὶς προλήψεις του, τὶς δεισιδαιμονίες του κλπ.

Τὸ λαϊκὸ δίκαιο καὶ τὸ ἀγροτικὸ εἶναι τὸ ἴδιον καὶ σήμερον ἀκόμη μὲ κείνον ποὺ ἦτο ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια πίσω.

Ὁ Χ' Μελέτης, μοῦ ἔλεγε ἡ γιαγιά μου, ὅταν θέλησε νὰ μοιράσῃ τὰ βιάτα του, δὲν πῆγε σὲ καμμιὰ τότε τουρκικὴ ἀρχή, ἀλλὰ κάλεσε τρεῖς νοκοκυρέους κί' ὅλοι μαζί σύνταξαν τὴ διαθήκην τοῦ γέριου Χατζημελέτη, ἡ ὁποία ἦτο δίκαια, γιατί σ' ὅλα τὰ παιδιά του ἔδωκε κί' ἀπ' τὰ χωράφια τοῦ κάμπου κί' ἀπ' τὰ χωράφια τῶν μπαϊριῶν (λόφων) κί' ἀμπελότοπο ἔδωσε σ' ὅλα μὰ καὶ τὸ σπῆτι τὸ ἔδωσε στὸν πῶ μικρὸ ποὺ θάμενε κί' αὐτὸς — ἔτσι γινόταν ἡ διαθήκη. Γιὰ μικροδιαφορὰς ἐὰν παρουσιάζονταν τότε, οἱ ἐνδιαφερόμενοι δὲν ἔτρεχαν σὲ Τουρκικὰ Δικαστήρια ἀλλὰ πῆγαιναν στοὺς Δημότεροντες ποὺ σοφὰ ἀπένευμαν τὴ δικαιοσύνη.

Μιὰ ἄλλη συνήθεια ποὺ γεννήθηκε στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας στὸ Διδυμοτεῖχο καὶ χάθηκε μπροστὰ ἀπὸ 30—40 χρόνια γιὰ πάντα ἦταν καὶ οἱ ἀράπηδες.

Τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων οἱ καμπάνες τότε χτυποῦσαν ὥρα 3 τὸ πρωί. Οἱ νέοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης σηκώνονταν ἀπὸ ἡ ὥρα δύο, ἴσως καὶ ὁ ὕπνος δὲν τοὺς ἔπερνε, καὶ ἐντύνονταν ἀράπηδες, δηλαδὴ φοροῦσαν ροῦχα Τσιουλιάδικα (φουστανένα, τσαμαντάκι, μαντήλα, φεσάκι) καὶ στὸ μὲν χέρι τοὺς κρατοῦσαν ἓνα ξύλινο γυαταγάνι, στὴν μέση δὲ ἔφερναν ἓνα κουδούνι, ἀφοῦ ἦταν ἔτοιμοι, ἔβγαιναν ἀπὸ τὶς 2½ νύκτα στοὺς δρόμους τοῦ Διδυμοτεῖχου καὶ ἰδίως στὰ σταυροδρόμια ποὺ ὠδηγοῦσαν εἰς ἐκκλησίαις καὶ ἐκεῖ ἐχόρευαν, ἔσειον τὴν μάχαιρά τους (ποὺ τὶς περισσότερες φορὲς ἦτο ἀληθινή) καὶ τραγουδοῦσαν Χριστουγεννιάτικα Τραγούδια). Ἔτσι ἀναπτέρωναν

τὸ ἔθνικόν φρόνημα μὲ τὴν Ἑλληνικὴ Τσουλιάδικη ἀμφέση, γιὰ παραπλάνησι δὲ τῶν Τουρκικῶν Ἀρχῶν ὀνομάζονταν Ἀράτηδες. — δηλ. Μάγοι τάχα, ποὺ ἤλθαν νὰ προσκυνήσουν τὸ νεογέννητο παιδί — κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν συμβόλιζαν τοὺς Ρωμαίους στρατιώτας ποὺ ἐξαπέλυσε ὁ Ἡρώδης γιὰ τὴ σφαγὴ τῶν παιδιῶν.

Ὅλο τὸ Δωδεκάμεριον ἰσὺ Διδυμότειχο κυριαρχοῦσε ὁ θρόνος τῶν καλικαντζάρων, γι' αὐτὸ τὶς δώδεκα αὐτὲς νύχτες οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔβγαναν καὶ ἰδίως τὰ μικρὰ παιδιὰ ποὺ τὰ φοβέριζαν οἱ μεγάλοι «θὰ σὲ φᾶν τὰ Καρκαντζέλια ἅμα βγῆς ἔξω». Οἱ γυναῖκες τὰ παλῆα ἐκεῖνα χρόνια δώδεκα μέρες οὔτε ἔπλεναν, οὔτε σφουγγάριζαν, οὔτε βαφτίσια γινόνταν ἕως ὅτου δὲν ἀγιάσουν τὰ νερὰ καὶ δὲν φύγουν τὰ Καρκαντζέλια. Σήμερα δὲν διατηροῦνται αὐτά.

Ἡ Πρωτοχρονιά, ὅπως ἰσ' ἄλλα μέρη, ἔτσι καὶ στὸν τόπον μας ἦταν ἡ πρὸ χαρούμενη μέρα, γιὰτὶ μικροὶ καὶ μεγάλοι ἰαντάλλαξαν ἰδῶρα, φιλιὰ, εὐχὲς, ἔτρωγαν καὶ ἔπιναν σὲ ὅποιο σπίτι κι' ἂν στήγαυαν διότι ἴλα τὰ σπίτια τὴν μέρα αὐτὴ ἦταν ἀνοιχτά.

Τὴ χαρὰ ἡμῶς, περισσότερο τὴν ἔνοιωθαν τὰ μικρὰ παιδιὰ, ἀπὸ τὰ χαράματα τῆς παραμονῆς ἔτρεχαν στὶς γειτονιὲς κι' ἔλεγαν τὰ κάλαντα «Κόλιαντα¹ μπάμπου ποτισσιτσί».² Τὸ βράδυ, μὲ τὰ μικρὰ τους φαναράκια στολισμένα μὲ χάρτινες πολύχρωμες κορδέλλες κι' ἀναμμένα ἔτρεχαν στὰ σπίτια καὶ τραγουδοῦσαν τὰ κάλαντα κι' ἔλεγαν χίλιες δυὸ εὐχὲς. — Ἄν βάλῃς λάδι καὶ κερί φέγγει τοῦν κόσμου ὅλον φέγγει τὶς ἀρχόντισσες ποὺ κλώνουν τὸ χρυσάφι ποὺ δερμενίζουν τὰ φλουριά καὶ κοσκινίζουν τᾶστρα κι' ἀπ' τὸ κοσκίνισμα κέρνα τὰ παλληκάρια.

Θέλουν νὰ φᾶν, θέλουν νὰ πιοῦν, θέλουν νὰ τραγουδήσουν
καὶ μεῖς πολυχρονοῦμε σὲ τὸν σπιτονοικοκύρη
νὰ ζήσῃ χρόνια περισσὰ καὶ πάντα νὰ περάσῃ
καὶ μὲ τὰ χίλια κι' ὕστερα ν' ἀσπρίσῃ νὰ γεράσῃ.

Τὴν Ἀποκρῆν τὴν Τυρινὴ — ὅλοι οἱ νέοι μαζεύανε Τσαγκάλια (ξηρὰ χόρτα) καὶ σὲ κάθε γειτονιὰ ἀνάβαιν μεγάλη κραιτιά, τὴν ὁποία πηδοῦσαν μικροὶ καὶ μεγάλοι — ἡ πυρὰ αὐτὴ δὲν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὴν πυροβασία τῶν ἀναστενάρηδων ποὺ ἐγένετο στὴν Ἀνατ. Θράκη — μόνο ἐδῶ ἀντὶ πυροβασίας πηδοῦσαν ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴ φλόγα 2—3 φορὲς γιὰ νὰ καῖ κάθε κακὸ πνεῦμα καὶ νὰ γίνῃ ὁ ψυχικὸς ἐξαγνισμὸς καὶ ἡ πνευματικὴ κάθαρσις διότι ἀπὸ τὴν ἄλλη μέρα ἀρχίζε ἄλλη ζωὴ. Ἐπίσης κάθε νοικοκύρης ἀπὸ νωρὶς ἀγόραζε χαλβὰ σκληρόν (καρυδένιο) καὶ τὸ βράδυ συγγενεῖς καὶ φί-

1. Κόλιαντα = Κάλαντα.

2. Ποτισσιτσί = Κρέας.

λοι μαζεύονταν σὲ ἓνα σπίτι καὶ μετὰ τὸ φαγοπότι κρεμοῦσαν τὸ χαλβὰ μὲ νῆμα ἀπὸ τὸ παβάνι, ὅλοι δὲ μικροὶ-μεγάλιοι καθόνταν γύρω σὺν ἰσχυρὰ (χαμηλὸ στρογγυλὸ τραπέζι) καὶ μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα προσπαθοῦσαν νὰ δαγκώσουν τὸ κομμάτι ποῦ χαλβὰ ποῦ γύριζε. Τί γέλια καὶ τί χωρὲς εἶχε ὁ νικητὴς — στὸ τέλος τοῦ γλεντιοῦ ἡ νοικοκυρὰ πρόσφερε ἀπὸ ἓνα αὐγὸ κι' αὐτὸς ποῦ τὸ ἔρωγε ἔλεγε — μὲ τὸ αὐγὸ τὸ κλείνω, μὲ τὸ αὐγὸ θὰ τὸ ἀνοίξω — ἐννοοῦσε ὅτι θὰ κρατήση ὀλόκληρη τὴν πεσσοαρακοσιτὴ νηστεία.

Πανήγυρις: Τῆ Μεγάλῃ Πέμπτῃ στὸ Διδυμότειχο γινόταν μεγάλη λαϊκὴ ἀγορὰ τὸ λεγόμενον — «Πασχαλὲ παζάρι» — σ' αὐτὸ ἔρχονταν ὅλοι οἱ νέοι καὶ οἱ νέες, ἀρραβωνιασμένοι καὶ ἐλεύθεροι μὲ τὶς πεθερὲς καὶ τοὺς πεθερούς των καὶ ψώνιζαν ὅτι ἔχρειάζετο γιὰ τὶς γιορτὲς τοῦ Πάσχα τὴ μέρα αὐτὴ ἡ πόλις ἔπερνε μιὰ πανηγυρικὴ ὄψι μὲ τὶς πολύχρωμες καὶ γραφικὲς στολὲς τῶν χωρικῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς νέους κατέβαιναν εἰς τὴν πόλιν καὶ πολλοὶ πραγματευτάδες, οἱ ὁποῖοι ἄνοιγαν ἓνα πρόχειρο μέρος εἰς τὸ ὁποῖον ἄπλωναν τὰ πρὸς πώλησιν πράγματά των, τὰ διαλαλοῦσαν μὲ ἓναν πολὺ πρωτότυπο καὶ τραγουδιστὸ τρόπο.

Ἄλλη πανήγυρις ποῦ σιγὰ-σιγὰ τείνει νὰ ἐκλείψῃ εἶναι καὶ τὸ «Καλὲ πανηγύρι», τὸ ὁποῖο γίνεται σήμερα βέβαια, ἀλλὰ χωρὶς τὶς ἐκδηλώσεις τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς. Μπροστὰ ἀπὸ πολλὰ χρόνια ὅλος ὁ κόσμος τῶν περιχώρων ἀπὸ τὴν παραμονὴ τῆς Πεντηκοστῆς, ἤρχετο καὶ ἀνέβαινε εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, τὸ βράδυ δὲ ἀφοῦ ἐνύκτωνε ἔβγαιναν οἱ νέοι καὶ οἱ νέες τὶς ἐποχῆς ἐκείνης ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου ὑπῆρχε μιὰ πλαιτεῖα ποῦ τὴν ὠνόμαζαν Καμμένα καὶ ἐκεῖ ὅλοι ὡς τὰ βαθεῖα μεσάνυχτα ἐχόρευαν μὲ τὶς γραφικὲς φορεσιὰς των καὶ τραγουδοῦσαν τὰ τοπικὰ τραγούδια των.

Τὴν ἐπόμενῃ δηλαδή Κυριακῇ καὶ μετὰ τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν περιφορά τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνης τοῦ Χριστοῦ, ὁ κόσμος ὅλος κατέβαινε εἰς τὰ «Τσαίρια», εἰς τὰ ἀλώνια καὶ ἐκεῖ κάθε χωριὸ ἔστηνε τὸν δικὸν του χορὸν καὶ μὲ τὰ δικά του τραγούδια — πρῶτον δὲ βασιλεύει ὁ ἥλιος, σκορποῦσε τὸ πανηγύρι καὶ ὅλοι τραβοῦσαν γιὰ τὸ χωριὸ των, διότι τὴν ἐπομένη τοὺς ἐπερίμενε ἡ δουλειά.

Παιχνίδια: Παιχνίδια ποῦ παίζονταν τὴν παλιὰ ἐποχὴ ἦταν πάρα πολλά, μερικὰ διετηρήθησαν καὶ μέχρι σήμερα, μερικὰ ὅμως ἔλειψαν. Ἐνα ἀπ' αὐτὰ εἶναι: 1) Γκούτζιος (=ξύλινος κῶνος) — αὐτὸ τὰ παιχνίδια παίζονταν ἀπὸ 4—6 νέους, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἐφοδιασμένοι μὲ μιὰ βέργα, ἡ ὁποία στὸ κάτω μέρος ἦταν χοντροπέρη — εἶχαν καὶ ἓνα μικρὸ κυλινδρικὸ ξύλο ποῦ τὸ ἔλεγαν γκούτζιο. Νὰ πῶς παιζόταν: Ἡ μιὰ ομάδα φύλαγε κάτω καὶ ἡ ἄλλη κτυποῦσε μὲ τὴν σειρά τὸν γκούτζιο — ἡ ομάδα ἡ ἀντίπαλη προσπαθοῦσε νὰ θάλλῃ τὸν γκούτζιο στὴ φωνητὰ μὲ τὶς βέργες καὶ ἔαν τὸ κατάφερε, τότε ἔπαυρε τὴ θέση τῆς ἄλλης ομάδας, ἡ ὁποία κατέβαινε κάτω —

ἦτο ἓνα πολὺ διασκεδαστικὸ παιχνίδι σχεδὸν ὡς τὸ χάκει τῶν Ἀγγλων. 2) Τὸ παιχνίδι Τοπιαρίτσα (=τόπι μὲ κόκκους μικροὺς) ἐπαίξετο ἀπὸ 5—6 κορίτσια ὡς ἑξῆς: Χωρίζονταν αὐτὰ σὲ δύο ομάδες καὶ ἡ πρώτη ομάδα ἦτο ἐπάνω καὶ τοποθετοῦσε μιὰ πέτρα στημένη στὴν γῆ, ἡ ἄλλη ομάδα φύλαγε κάτω. Ἡ πρώτη ομάδα εἶχε ἓνα λαστιχένιο ἢ πάνινο τόπι, τὸ ὁποῖο πετοῦσαν χτυπώντας το μὲ τὴν παλάμη, τὸ τόπι ἔφευγε ἐὰν τὸ ἔπιαναν στὸν ἀέρα, ἡ ομάδα ποὺ φύλαγε κάτω τότε ἔχανε ἢ νέα ποὺ πετοῦσε τὸ τόπι, ἐὰν ὅμως δὲν τὸ ἔπιανε ἡ ἀντίπαλη ομάδα τότε τὸ ἔπερνε τὸ τόπι, καὶ φρόντιζε ἀπὸ τὸ μέρος τῆς γῆς ποὺ χτύπησε τὸ τόπι νὰ τὸ πετάξῃ μιὰ δεξιόχειρ γιὰ νὰ κτυπήσῃ τὴν στημένη πλάκα ἐὰν δὲν μπορούσε νὰ τὴν κτυπήσῃ μὲ τὸ τόπι τὴν πλάκα, τότε ἐγράφετο ἓνας (καμὸς) βαθμὸς εἰς τὴν ομάδα. Ἄλλο παιχνίδι ἦτο καὶ τὸ τόπι μὲ τίς γουρντίτσες — αὐτὸ ὅμως τὸ παιχνίδι παιζόταν καὶ στὸ Σουφλί — καὶ σ' ἄλλα μέρη καὶ σήμερα παίζεται, ἀλλὰ τείνει νὰ χαθῆ.

Τὸ βράδυ στοὺς μπάλους, ὅπως ἔλεγαν τὰ νυκτέρια τῆς παλιᾶς ἐκείνης ἐποχῆς, τὸ πιὸ ὁμορφὸ καὶ οἰκογενειακὸ παιχνίδι ἦταν τὸ δαχτυλίδι — ὅλος ὁ κόσμος, μικροὶ - μεγάλοι ποὺ ἦταν στὸ νυχτέρι ἔπερναν μέρος καὶ ἐπαίζαν ὅλοι στὸ παιχνίδι — ἐπαίξετο ὡς ἑξῆς:

Ὅλοι κάθονταν σταυροπόδι καὶ σὲ κύκλο κρατοῦσαν δὲ ἓνα νῆμα στὸ ὁποῖο μέσα ἦταν περασμένο τὸ δαχτυλίδι. Τὰ χέρια πῆγαιναν ὅλο ἀριστερὰ - δεξιὰ καὶ χωρὶς νὰ φαίνεται τὸ δαχτυλίδι, ἀλλάζε τόπο καὶ νοικοκύρη, ἰσχυγρόνως δὲ πραγματοποιοῦσαν: «Ποῦντο, ποῦντο τὸ δαχτυλίδι. Νάτο, νάτο, γὼ τὰ κρατῶ» — καὶ ἀμέσως τὰ χέρια σταματοῦσαν καὶ ἐρωτᾶτο ἓνας ποὺ ἦτο στὴ μέση τοῦ κύκλου γιὰ νὰ βρῆ ποῦ ἀκριβῶς ἦτο τὸ δαχτυλίδι καὶ ἐὰν τὸ εὑρισκε, ἐπαιρνε τὴ θέση αὐτοῦ ποὺ κρατοῦσε τὸ δαχτυλίδι, ἐὰν ὄχι ὀρθίως ἕως ὅτου τὸ βρῆ. Ἄλλα παιχνίδια ἦταν καὶ τὰ μαντέματα (αἰνίγματα). Κλειδιῶνα, μανταλώνω καὶ κλέφτης πάλ' μέσα εἶναι (ἦλιος). Φούρτου - φούρτου ὅλη μέρα καὶ τὸ βράδυ πίσ' στὴν πόρτα (σκούπα).

Μ' αὐτὰ τὰ ἀγνὰ παιχνίδια περνοῦσαν τίς μεγάλες χειμωνιάτικες κρύες βραδυὲς εὐχάριστα.

Τὰ ἀθλητικὰ ἀγωνίσματα εἶναι σχεδὸν τὰ ἴδια μὲ τὰ ἀγωνίσματα τῆς παλιᾶς ἐκείνης ἐποχῆς — ὅπως σήμερα, ἔτσι καὶ τότε οἱ νέοι ἠσχολοῦντο μὲ τὸ τρέξιμο, μὲ τὸ πῆδημα, τὸ πάλαμα.

Ἡ πάλη γινόταν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη μὲ πέτσινο παντελόνι καὶ οἱ δύο παλαιασταὶ ἀλείβονταν μὲ λάδι σὲ ὅλο τὸ σῶμα τους καὶ ἐγίνετο δύσκολη ἡ πάλη, διότι δὲν μπορούσε ὁ ἓνας νὰ στιάσῃ τὸν ἄλλο. Νικητὴς δέ, ἐθεωροῦτο ἐκεῖνος ποὺ ἔβαλε τὸν ἀντίπαλό του ἀνάσκειλα κάτω καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ παραιωθῆ.

Αὐτὰ θυμοῦνται οἱ γέροι τῆς παλιᾶς ἐκείνης καὶ ἀξέχαστης γι' αὐτοὺς ἐποχῆς.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΚΟΡΝΟΦΩΛΙΑΣ

Διδασκάλου ΧΡΙΣΤΟΥΔΗ

Κεφάλαιον Α': Θέσις τοῦ χωριοῦ — Διαμόρφωσις ἑδάφους — Ἱστορία — Πληθυσμός.—

Τέσσερα χιλιόμετρα νοτιότερα τοῦ Σουφλίου καὶ πάνω σὲ μιὰ καταπράσινη βουνοπλαγιά, ἀπλώνεται τὸ δενδροσκέπαστο, ἄμορφο καὶ προοδευτικὸ χωριό, ἡ Κορνοφωλιά. Δύο μικρὰ ποταμάκια, σχεδὸν τὴν περιζώνουν. Σὺρφεῖα τὸ ἓνα ἀνατολικά καὶ θόρεια καὶ δύο χιλιόμετρα τὸ ἄλλο νοτιότερα. Τὸ πρῶτο λέγεται «Καμηλοπόταμος» καὶ τὸ δεύτερο «Παντήρησις» κατὰ τὸ ἀρχαῖον καὶ Παντηρηϊώτικον ποτάμι σήμερα. Τὰ δύο τους καὶ ὁ Ἔβρος ἀνατολικά, στὸν ὁποῖον ἐνωμένα σχεδὸν χύνονται, κρατοῦν πάντα ὑγρὸ καὶ πλοῦσιον τὸν κάμπο της, καὶ ἀπλώνεται μπροστὰ της, μὲ χιλιάδες στρέμματα μαυροστένων καὶ ποικιλίαν γεωργικῶν προϊόντων. Τὸ πλησιέστερον ἔμπορικὸν τῆς κέντρο εἶναι τὸ Σουφλί καὶ συνδέεται μ' αὐτὸ καὶ τὴν ὑπόλοιπὴν χώρα, μὲ τμήμα τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ Ἀλεξ)πόλεως — Ὀρεστιάδος καὶ μὲ τὴν παράλληλὴν μ' αὐτὸ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Κῶν/λεως — Ἀθηνῶν. Παλιότερα, πρὶν ἰδηλαθῆ γίνῃ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ καὶ ὁ μόνιμος σταθμὸς τῆς σιτῆ Σουφλί, (1872), ἡ Κορνοφωλιά, ἔλεγε οἱ γεροντότεροι, ὅτι ἦταν τὸ ἀρχαιότερον καὶ μεγαλύτερον Κεφαλοχώρι τῆς περιφερείας. Ἀλλὰ γι' αὐτὰ, βλέπε παρακάτω, στὸ Κεφάλαιον Β'. «Παραδόσεις γιὰ τοὺς πρώτους κατοίκους τῆς κλπ». Ἀξιοσημεῖωτα ἀπὸ τὴν πρόσφατὴ ἱστορία τῆς σήμερα, εἶναι τοῦτα μόνον: Τὸ 1912, ὅλο τὸ χωριὸν σχεδὸν καὶ ἡ ὠραία ἐκκλησίᾳ του, πυρπολεῖται ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τὸ 1913 ὅλοι οἱ κάτοικοι του (πλὴν ὀλίγων), ἐκπατριζονται εἰς τὴν ἐλεύθερην Ἑλλάδα ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους. Γυρίζουν τσακισμένοι τὸ 1919 μὲ 1920 ἀπὸ τὴν προσφυγιά καὶ τὰ βρίσκουν ὅλα ἐρείπια. Φύσει ὅμως εὐφρεῖς, προοδευτικοὶ καὶ φιλόπονοι, μὲ τὴ βοήθεια καὶ τοῦ Κράτους, γρήγορα ξεπερνοῦν τὴς δυσκολίας καὶ μέσα σὲ λίγα χρόνια, 1600 περίπου τότε ξαναχτίζουν καλύτερον τὸ χωριὸν τους καὶ τὸ στολίζουν μὲ ὅ,τι ἀπαραίτητον τοῦ λείπει. Ἔτσι τὸ 1925, νύκτασθη καὶ μεγαλοπρεπῆς, ἐγκαινιάζεται ἡ ἐκκλησίᾳ τους. Τὸ 1931, νέο, διώροφον καὶ μεγαλόπρεπον διδαστήριον, ἰδέχεται τὰ παιδιὰ τους. Τὸ 1947 πυρπολήθητε ἀτυχῶς, ἀλλὰ τὸ 1950 παραδίδεται πάλι, ξαναχτισμένο καὶ θελτιωμένο ἀπὸ τὴ Βασιλικὴ Πρόνοια. Τὸ 1932, μεταρρυθμισμένο τὸ παλιὸ διδ)ριον, σὲ μεγάλη αἰθουσα τελετῶν (9 X 17) μὲ μόνιμον σκαηνή, συγκεντρώνει ὅλην τὴν καλλιτεχνικὴν κίνησιν τοῦ Σχολείου καὶ τοῦ χωριοῦ. Τὸ ἴδιον ἔτος 1932, ἐλλεῖπει σχολικῆς αὐ-

λῆς ἀξιόλογος σχολικός κήπος μετατρέπεται σὲ Δημόσιον Σχολικὸν Γυμναστήριον καὶ τὸ 1933, ἀρτιωμένον μὲ ἔκταση 11½ στρεμμιάτων καὶ μόνιμο ἰστίδιο καὶ τεριόν, συγκεντρώνει ὅλην ἐπίσης τὴν ἀθλητικὴν καὶ ποδοσφαιρικὴν κίνησιν τοῦ Σχολείου καὶ τοῦ Χωριοῦ. Τὸ 1960 περικυκλίζεται ἀτυχῶς τμημα τοῦ ἀπὸ τὴν Ἑθνικὴν ὁδὸν, ἀλλὰ τὸ σχολεῖο σήμερον, 1965—66, λαμβάνει νέα μέτρα, γὰρ τὴν ἐπανόρθωσίν του. Τὸ 1962 σταθίζεται μὲ λαμπρὸ νεοκτιστὸ Κοινοτικὸν Κινητάστημα καὶ τὸ 1965 μὲ ὅμοιον καὶ πῶς εὐρύχωρον κτίριον τοῦ Γ. Π. Συνομοῦ.

Σήμερα ὅλοι οἱ κάτοικοί της, πῶς ἐστὶν πλειοψηφία τους εἶναι πάλι γεωργοί, σφροτρόφοι καὶ κτηνοτρόφοι (οἰκιστοὶ κτηνοτροφίας) μὲ ἰσχυρὸν ὄμιον ἀριθμὸν μορφωμένων ἀνθρώπων καὶ πρὸ παντὸς διασκόλων, (ἔξ οὗ καὶ Δασκαλοχωρί), δὲν ξεπερνοῦν τοὺς 1.200. Καὶ τοῦτο, ἢ μείωσίν τους δηλαδὴ, γιὰ τὴν μεγάλον ἀριθμὸν ἀπ' αὐτοῦς, βρίσκεται ἐστὶν Ἐνατολικὴν Ἑυρώπην, καὶ ἐστὶν Δυτικὴν Γερμανίαν.

Κεφάλαιον Β'. Παραδόσεις γιὰ τοὺς κατοίκους καὶ τὸν πρῶτον οἰκισμὸν τους: Ἡ Κορνοφωλιά, σύμφωνα μὲ ἀφηγήσεις παραδοσιακὰς, πρὶν 40 χρόνια, τοῦ ὑπέργηρου τότε Ἱερέως Παπαποστόλου Δαγλῆ, πρέπει νὰ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα χωριά τῆς περιοχῆς Σουφλίου, μὲ ἀμιγῆς ἀνάκασιν πρὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον. Οἱ ρίζες τῶν κατοίκων της δέ, σύμφωνα μὲ παραδόσεις καὶ ἄλλων γερόντων, πρέπει ἐπίσης νὰ φτάνουν μέχρι καὶ τῶν πρώτων μεταχριστιανικῶν αἰώνων. Ἔλεγε: «Ὅτι εἶχεν ἀκουστά, ἀπὸ μικρὸς ἰσάκιον, ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοί της, προέρχονται ἀπὸ μὴν μεγάλην πολιτείαν κωνινὴν, πῶς κατοιστράφηκε ἀπὸ τὴν πανούκλαν (πανόλη) ἢ τὴν χολέρα». Πρόκειται γιὰ τὴν ἀρχαίαν Πλωτινούπολιν πῶς κατίσθηκε κατὰ τὸν 2ον μ. Χ. αἰῶνα ἀν δὲν ἀπαιτῶμαι ἀπὸ τὸν Τραϊνόν, πρὸς τμηρὴν τῆς ἰσχυροῦ τοῦ Πλωτίνου ἰδῆθεν καὶ γιὰ τὴν ὁποία ἀνάκασιν ἐρίζει αὐτὴ καὶ τὸ Διδυμόπειον. «Ἦταν μεγάλη πολιτεία — ἔλεγε — καὶ ἔπυαν ἀνατολικὰ ἀπὸ τὸ Κουρὶ (βουναλάκι νοτιότερον τοῦ χωριοῦ) καὶ ἀπλώνονταν δυτικὰ, πῶς πέρα καὶ ἀπὸ τὸ Μοναστήριον τῆς Δαδιάς, πιάνοντας ὡς ἐκεῖ, ὅλην τὴν στενὴν κοιλάδα, πῶς διαρρέει ὁ Παντήρρης ἢ Παντήρρειος κατὰ τὸ ἀρχαῖον ποταμὸν καὶ Παντηρωτικὸν ποτάμι σήμερον. Καὶ ὅταν ἔπεσε ἡ πανούκλα, — συνέχισε, — ὁμαδίαν ἔρριξαν πρὸς νεκροὺς σὲ λάκκους μὲ ἀσβέστη καὶ τελικὰ ἔκαψαν καὶ τὴν πόλιν, γιὰ τὴν πίστευαν, ὅτι ἔτσι θὰ κλονταν καὶ ἡ ἀρχαῖος πολιτεία.

Τότε οἱ κάτοικοι, ὅσοι σώθηκαν, ἄλλοι ἔφυγαν πρὸς τὴν ἀνατολὴν καὶ ἄλλοι πρὸς τὴν Δύση. Ἐνα μέρος δὲ ἔμεινε καὶ ἔκτισε ἰσχυροὺς ἰσχυροὺς ἐστὶν γύρω περὶ τῆς σημερινῆς Κορνοφωλιάς. Οἱ πρῶτοι στέρισαν τὸν Ἑβρον καὶ τὴν θάλασσαν ἀνατολικὰ καὶ ἔκτισαν μίαν πόλιν ἀντίκρου, πῶς τὴν ὀνόμασαν Πάντερρημα, γιὰ νὰ θυμῶνται τὸν Πάντηρρηιοσοπαμὸν ἢ τὴν ἰσχυροῦσιν τους ἐδῶ ἐστὶν καταστραφειμένην πόλιν, πῶς λέγονταν Πάντηρρη. Πρόκειται προφανῶς γιὰ τὴν Πάνορρον πῶς λέγεται καὶ Πάντερρημα,

στην ανατολική ακτή τῆς θάλασσας τοῦ Μαρμαρᾶ. Γιὰ τοὺς δεύτερους, δὲν ἤξερε ποῦ πῆγαν. Μὰ γιὰ τοὺς γύρω ἐδῶ, ἔλεγε, ὅτι ἐπισιαν πολλὰ χωριαδάκια (σὰν συνοικισμοὺς), ὅπως τὸ Πά ν τ η ρ ι, τὸν Ἄ γ ι ο Λ ο υ κ ᾶ καὶ ἄλλα ποὺ δὲν θυμοῦνταν τὰ ὀνόματά τους. Τὸ Πάντηρι καὶ ὁ Ἅγιος Λουκάς, σώζονται καὶ σήμερα οἱ ὀνομασίαι τους, σὰν ἀγροτικὲς τοπωνυμίες νοτιοδυτικὰ τῆς Κορνοφωλιᾶς. Ἄπ' αὐτὰ τὰ χωριαδάκια πρὸ ὕστερα σιτήθηκε ἔλεγεν ὁ πρῶτος οἰκισμὸς τῆς σημερινῆς Κορνοφωλιᾶς. Τὰ ἴδια περιέπου σὲ μιὰ διάλεξή του, ποὺ ἀργωνώθηκε στὶς 2)11)1930, ἐπὶ νοεατιζόμενον τότε διδασκῆριον ἔλεγε καὶ ὁ ἀείμνηστος ντόπιος ἀρχιμανδρίτης Νεόφυτος Σταμασιῶδης — «Ὅτι — δηλαδὴ — οἱ κάτοικοι τῆς προέρχονται ἀπὸ τὴν Πλωτινούπολη ποὺ καταστράφηκε τὸν 80 μ. Χ. αἰῶνα ἀπὸ τὴν πανώλη». Τὴν τοσοθετοῦσε δὲ ἐστὶν ἴδια θέση κ' αὐτὸς καὶ πρόσθετε σὲ συζητήσεις του γι' αὐτὴν τὰ ἑξῆς:

- 1) «Ὅτι ἐκεῖτο ἐκατέρωθεν ποταμίσκου, Παντηρηρίου καλουμένου».
- 2) «Ὅτι ἐῆτο ἔδρα ἐπισκοπῆς μὲ μητροπολιτικὸν καθὸν τὸν Ἅγιον Λουκᾶν, τοῦ ὁποίου τὰ εἰρήλια ἐσχάτως ἐξεχώθησαν ἀπὸ μοναχόν».
- 3) «Ὅτι ἐμετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς κατὰ τὸν 80 μ. Χ. αἰῶνα, οἱ προύχοντες ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν σημερινὴν Κορνοφωλιαν καὶ οἱ λοιποὶ εἰς 10 ἄλλα γύρω χωριά».
- 4) «Ὅτι ἐμέρος αὐτῶν ἐγκατεστάθη εἰς Ἀλβανίαν εἰς δύο χωριά, μεταξὺ Αὐλῶνος καὶ Φιερίου».

Πέρασε σὰν διάκος πρὶν 50 χρόνια μὲ τὸ δεσπότη του ἔλεγε (ἐνωῶ ἀπὸ σήμερα), ἀπὸ τὰ χωριά αὐτὰ καὶ ἀπὸ ἓνα γέροντα δάσκαλο Ἕλληνα, ἔμαθε ὅτι οἱ κάτοικοί τους, κατὰ παράδοσιν, κατάγονται ἀπὸ μιὰ μεγάλη πολιτεία ποὺ καταστράφηκε ἀπὸ τὴν πανώλη κοντὰ ἐστὶν «Ἐντινρέ» — Ἀδριανούπολι. Σημείωσε μάλιστα καὶ μερικὲς λέξεις τους, ποὺ καὶ σήμερα χρησιμοποιοῦνται ἐστὶν Κορνοφωλιᾶ. (Κυράπισα, ἀφέντς, νένιους κ.λ.π.). Αὐτὰ ἐνισχύουν σὲ ἓνα βαθμὸν καὶ τὴν ἀποψὴ τοῦ Παπαποστόλη, ποὺ εἶχε ἀκουστά, ὅτι ἓνα μέρος τῶν κατοίκων τῆς Πλωτινούπολης ἔφυγε ἐστὶν Δύση. Προσθέτοντας τὰ παραπάνω ἀπὸ καθήκον καθαρὰ παραδοσιακὸ καὶ ὄχι χωρὶς σοβαρὰς ἐπιφυλάξεις, ἀποσκοπῶ σὲ τοῦτο μόνον: Ἴσως τὰ πενιχρὰ αὐτὰ στοιχεῖα, βοηθήσουν μελλοντικὰ τὸν ἀρμόδιον ἐρευνητὴ, ἐστὶν λύση τοῦ μυστηρίου ποὺ καλύπτει σήμερα τὴ θέση τῆς Πλωτινούπολης καὶ τὴν τύχη τῶν κατοίκων τῆς, τοὺς ὁποίους ἡ Κορνοφωλιᾶ διεκδικεῖ ὡς προγόνους τῆς.

Κεφάλ. Γ'. Παραδόσεις γιὰ τὰ δύο πηγὲς ὀνόματα: Ἡ Κορνοφωλιᾶ εἶχε καὶ ἑξακολουθεῖ νὰ διατηρῆ καὶ σήμερα δύο ὀνόματα. Κορνοφωλιᾶ ἢ Κορνοφωλιᾶ καὶ Καραμπουρνάρ (Καραμπουρνάρ). Μὲ τὸ πρῶτο τὴν ὀνομάζουν οἱ Ἕλληνες καὶ μὲ τὸ δεύτερον οἱ Τούρκοι. Καὶ τὰ δύο τῆς ὀνόματα, τὰ ὀφείλει κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐστὶν θέση ποὺ θεμελιώθηκε ἢ ἐγκατεστάθηκε ὁ πρῶτος οἰκισμὸς τῆς, μετὰ τὴ διασπορὰ τῶν διασωθέντων

καταίκων, ἀπὸ τῆ γειτονικῆ πόλη πού καταστράφηκε ἀπὸ τὴν πανώλη, τὴν Πλωτινούπολη. Ὁ οἰκισμὸς δὲ αὐτὸς κατὰ τὸν πανοσιολογώτατο ἀρχιμανδρίτη Νεόφυτο Σταματιάδη ἀριθμεῖ 11 αἰῶνες. Τὰ πρῶτα σπίτια τῆς κατὰ τὸν ἴδιο πάλι καὶ τὸν αἰδουσιμώτατο Ἱερέα Παπαποστόλη Δαγλῆ καθὼς καὶ τὶς ἀφηγήσεις γερόντων, πού ἔχουν πεθάνει πρὶν 40 περίπου χρόνια, κτίσθησαν γύρω ἀπὸ μιὰ πηγῆ, πού κυκλώνονταν καὶ σκεπάζονταν ἀπὸ αἰωνόβια δένδρα, βασινιές καὶ λυγαριές, γεμάτες ἀπὸ φωλιές κορωνῶν (κοροσιῶν). Ἡ πηγὴ αὕτη σώζεται καὶ σήμερα στὸ κέντρο τοῦ χωριοῦ, (πλάι στὸ μεσοχώρι) καὶ λέγεται «Χωριανὸ πηγάδι» (Πηγᾶδι τοῦ χωριοῦ) καὶ «Σκεπαστὸ πηγάδι» (σκεπασμένο πηγᾶδι). Λέγεται χωριανὸ γιατί ὕδρευόνταν καὶ ὑδρεύεται καὶ σήμερα τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ χωριοῦ. Λέγεται καὶ σκεπαστό, γιατί ὅπως θὰ δοῦμε σὲ συνακόλουθη ἄλλη παραόδοση, μιὰ τούρκισσα πριγκήτισσα, διάνοιξε βαθύτερα σὲ ἰσῆμα ὀρθογωνίου παραλληλογραμμοῦ τὴν παραπάνω πηγῆ, τὴν περιτοίχισε καὶ τὴ σκέπασε μὲ πλάκες γιὰ νὰ μὴ μολύνεται φαίνεται τὸ νερὸ. Ἀπὸ τὴ σύνθεση λοιπὸν τῶν λέξεων Κορωνῶν — φωλιὰ ἢ Κορώνη καὶ φωλιὰ, ὠνεμάσθη ἀρχικὰ Κορωνοφωλιὰ καὶ πῶ ὕπερα μὲ ἀποβολὴ χάριν εὐφωνίας τοῦ ὠμέγα (ω) ἀπὸ τὴ συλλαβὴ ρω, ἔγινε Κορ(ω)νοφωλιὰ σὲ Κορνοφωλιὰ καὶ πῶ ὕπερα κατὰ τὴ δημοτικὴ γλῶσσα σὲ Κορνοφωλιά, μὲ μετατροπὴ τῶν δύο τελευταίων συλλαβῶν ε - α σὲ καταχρηστικὸ δίφθογγο ιά. Ὁ ἴδιος ἀρχιμανδρίτης ἀναφέρεται καὶ σὲ ἄλλες ἐκδοχές, ὅπως στὴ λέξη κορωνιάζω (κορνιαζώ) = ἐγκαθίσταμαι στερεῶς ἢ στήνω τὴ φωλιά μου καὶ στὴν ὀμηρικὴ λέξη κ ὀ ρ ν ο ς, πού κατ' αὐτὸν σημαίνει ξύλο αὐλακωτό, γιατί ἡ ἀπλήρη τοῦ νεροῦ ἀπὸ τὸ σκεπαστὸ πηγᾶδι, γίνονταν μὲ κουθὰ μαπασκουσιασμένο ἀπὸ μεγάλα καὶ εὐθύνορμο αὐλακωμένο πού λειτουργοῦσε σὰν μοχλὸς πρώτου εἴδους. Τελικὰ ὅμως καταλήγει (κα' αὐτὸς) στὴν παραπάνω (ἐκ τῆς κορωνῶν - φωλιὰ) ἰστὴν ὁποία πιστεύουμε καὶ μεῖς, γιατί εἶναι ἡ πῶ ἰληθοφανής. Ἡ ἄστοψη αὕτη ἐμσχύεται ἄλλωστε, καὶ ἀπὸ τὴν παρακάτω παραόδοση πού ἀναφέρεται στὴν πούρκικη ὀνομασίᾳ τῆς, τὸ Κορά - μπουνάρ. Πολλὲς φορὲς μᾶς τὴ διηγῆθηκε πρὶν πεθάνῃ ὁ Ἱερέας Παπαποστόλης Δαγλῆς πού διακρινόταν γιὰ τὴν ἰσχυρή του μνήμη — Ἔλεγε: «Κάποια ὠραία χανούμισσα (πριγκήτισσα) ξεκίνησε κάποτε ἀπὸ τὴν Κων)πολη, μὲ καρόβια καὶ μεγάλη συνοδεία αὐλικῶν καὶ σπαρτιωτῶν, γιὰ νὰ ἔρθῃ στὴ Ἐπιρνε (Ἄνδριανούπολη) καὶ νὰ παντρευτῆ τὸν πασᾶ τῆς. Διέπλευσε τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελίων καὶ ὅταν ἔφτασε δυτικά, μπρὸς στὴν Νάινο (ΑἼνος) μπῆκε στὴ Μάρτισα (Μαρίτσα ἢ Ἐβρος) πού ἦταν πλωτὸ ποτάμι τότε καὶ ἀνέβαινε πρὸς τὰ πάνω. Ὅταν δὲ ἔφτασε στὸ ὕψος τῆς Κορνοφωλιάς καὶ στὴν καμτῆ πού Ἐβρου κάτω ἀπὸ τὴ βουνοπλαγιὰ «Ἄλια Ἄλια» κουτσουλήθηκε καὶ ἠερῶθηκε ἄσχημα ἀπὸ σφιγνὸς κορωνῶν (κοροσιῶν), πού πέρασε ἀπὸ πάνω τῆς. Τοῦτο τὸ θεώρησε προμῆνυμα κακὸ (κακὸ οἶωνό), γιὰ τὸν ἐπιχείμενο γάμο τῆς, καὶ μὲ ψυχὴ πλημμυρισμένη ἀπὸ δέος καὶ ἀνησυχία, ὕψωσε τὰ χέρια τῆς πρὸς τὸν Οὐρανὸ καὶ ἐφώνηξε. «Ἄλλάχ -

Ἰλάχ — καὶ ἄλλα ἀκόμη τούρκικα, ποὺ ἐσήμαιναν ὅλα. «Θεὲ μου, Θεὲ μου, κακὸς οἰκόνος». Ἀπὸ τότε — ἔλεγε — ἡ τοποθεσία αὐτὴ καὶ μέχρι σήμερα, ἀπὸ τοὺς Κορνοφωλιῶτες μόνον, ὀνομάζεται «Ἰλα - Ἰλα!», ἐνῶ οἱ Σουφλιῶτες καὶ οἱ γύρω τὴν ὀνομάζουν «Μανίσα». Ἡ ὀνομασία τῆς δὲ «Ἰλα - Ἰλα» προέρχεται ἀπὸ τὸ Ἰλάχ - Ἰλάχ κ.λ.π., μὲ ἀπαβολὴ τοῦ τελευταίου συμφώνου Χ. καὶ θυμίζει τὴν ἐπίκληση τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῆς χανούμια, ὅταν κουτσουλῆθηκε. Πιροληπτικὴ δὲ ἡ χανούμια, ὅπως καὶ ὅλη ἡ φυλὴ τῆς, φοβήθηκε τὸ θυμὸ τῶν κακῶν πνευμάτων, ποὺ ὠδήγησαν τὸ σμήνος τῶν κορωνῶν (κορσκιῶν) ἐπάνω τῆς, θέλησε νὰ τὰ ἐξευμενίσῃ. Γι' αὐτὸ σταμάτησε τὴ συνοδεία τῆς ἐκεῖ καὶ ἔστειλε στρατιῶτες νὰ βροῦν τὸν τόπο ποὺ κουρνιάζουν. Καὶ ὅταν ἔμαθε, ἔτι κουρνιάζαν πάνω σὲ αἰωνόβια δένδρα, ποὺ μὲ ἰταπινιὲς καὶ λυγαριὲς σκέπαζαν μιὰ βαθειὰ φυσικὴ πηγὴ, ἀπὸ τὴν ὁποία ὑδρεύονταν, ὁ γνωστὸς πιά τότε οἰκισμὸς, μὲ τὸ ὄνομα Κορνοφωλιὰ, ἔταξε, ἂν πάνε ὅλα καλὰ, νὰ πύση ἓνα πηγάδι ἐπάνω στὴν πηγὴ αὐτὴ. Ὅταν δὲ μὲ τὸ καλὸ παντρεύτηκε τὸν πασᾶ τῆς Ἐμιρνε καὶ ἔγινε κυρὰ καὶ ἀφέντισσα καὶ τῆς περιοχῆς αὐτῆς, θυμήθηκε τὸ τάμα τῆς καὶ ἔστειλε τεχνίτες, οἱ ἵποιοι ἔκτισαν τὸ γνωστὸ καὶ σήμερα μὲ τὸ ὄνομα «Χωριὸν Πηλιάδ» ἢ «Σμειπαστὸ Πηλιάδ». Ἀπὸ τότε οἱ Τούρκοι τὴν Κορνοφωλιὰ, τὴν ὀνόμαζαν «Κ - ρ - μπουνάρ» ἢ «Κα - ρ - μπουνάρ» ποὺ σημαίνει, τῆς Κυρᾶς ἢ τῆς Κυρίας (δηλαδὴ τῆς ἀφέντισσας) πηγάδι. Τὸ σημερινὸ τοῦ ὄνομα «Καρὰ - μπουνάρ» (Μαῦρο - Πηγάδι) ἢ «Ντερβέν - Κιρὰ - μπουρ» ἐπεκράτησε ἀργότερα καὶ δὲν εἶναι τὸ σωστὸ ἔλεγε. Τὸ Ντερβέν ἀφείλεται στὴ γνωστὴ τοπωνυμία νατιώτερα τοῦ χωριοῦ «Ντερβένι» (μοναδικὸ στενὸ παλιότερα πέρασμα) καὶ στὸ χροῶμα τοῦ νεροῦ τοῦ σμειπαστοῦ πηγαδιοῦ, ποὺ μὲ τὴν ἔλλειψη φωτισμοῦ, φαίνεται σκούρο - μαῦρο, ἐξ οὗ καὶ Κιρὰμπουνάρ, δηλαδὴ Μαυροπηγάδο καὶ ὀνομάσθηκε ἔτσι φαίνεται αὐθαίρετα ἀπὸ κάποιον ἀργότερα. Τὰ παραδίδομε ὅπως μᾶς παραδόθηκαν καὶ θὰ χαροῦμε ἂν σταθοῦν καὶ αὐτὰ ὡς ἀπλὸ κίνητρο ἢ καὶ βοήθημα στὸν μελλοντικὸ ἀπὸ περιοπῆς ἐρευνητῆ. Τὸ βασίμιο καὶ ἀξιοσημεῖωτο εἶναι μόνον, ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ, εἴτε ἀπὸ λόγους προτεραιότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος, εἴτε ἀπὸ ἀντίθεση πρὸς τοὺς Τούρκους δὲν θέλησαν οὔτε καὶ στὰ χρόνια τῆς σλαβιάς, προφορικὰ ἢ γραπτὰ, νὰ τὸ ἀναφέρουν ὡς Καρὰ - μπουνάρ!! Γι' αὐτὸ καὶ εἶναι τὸ μοναδικὸ χωριὸ, στὴ γύρω περιοχῆ, ποὺ μαζὶ μὲ τὴ Διαδιὰ καὶ Μάνδρα, διέσωσε τὸ Ἑλληνικὸ τοῦ ὄνομα, μέσα στους αἰῶνες, ὅπως τὸ πληρονόμησε ἀπὸ τοὺς παποῦδες του καὶ δὲν χρειάσθηκε μεταπελευθερωτικὰ νὰ πάρῃ νέο ὄνομα.

Θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ῆ ς Ἡ θ ο γ ρ α φ ί ε ς : Κ ε φ ἄ λ Δ'. Τὰ Ρ ο υ γ κ ἄ τ σ ι α : Τὴν πρώτη καὶ τὴ δεύτερη μέρα τῶν Χριστουγέννων, μέχρι καὶ τὸ 1935, μὲ καθολικὴ συμμετοχὴ τῶν καποίκων τῆς ἢ Κορνοφωλιὰ, παρακολουθοῦσε ἓνα πανάρχαιο ἔθιμο, «Τὰ Ρουγκάτσια». Πρόκειται γιὰ παραδο-

σιακό θρησκευτικό έθιμο, που κατά τη δεύτερη κυρίως μέρα, έπαιρνε χαρακτιήρα πανηγυρικό και ελάμπρυνε τη γιορταστική ατμόσφαιρα του έμορφου χωριού.

Έτσι την πρώτη μέρα των Χριστουγέννων, από το πρωί συγκεντρώνονταν όλοι οι νέοι του χωριού στην πλατεία του «τουν Μσουχώρ». Χωρίζονταν σε τρεις ομάδες, που ή κάθε μία αντίστοιχοῦσε και σε μία συνοικία (μαχαλά), από τις τρεις που είχε το χωριό. Στους «Άπν - Μαχαλίτες» στους «Κάτ - Μαχαλίτες» και στους «Τζιαμπάτ - Μαχαλίτες» Χωρίζονταν δυό νέοι κατόπιν από κάθε ομάδα και ντύνονταν ό ένας με γυναικεία τοπικά φορέματα και με σκεπασμένο το πρόσωπο με τουλίνη σκέπη (πέπλος νυφικός), παρίστανε τη νύφη που λέγονταν «Ρουγκατσιαρίνα». Ο άλλος ντύνονταν με δέματα προβάτων και έβαφε το πρόσωπό του μαύρο με φούμο για ν, αλλοιωθούν τα χαρακτηριστικά του. Κρατώντας ιδε για τα σκυλιά την περίφημη «Τουπούζα» (είδος Ήρακλείου ροπαίλου) παρίστανε το γαμπρό και λέγονταν «Ρουγκατσιαρους». Οι δυό τους ιδε μαζί «Ρουγκατσιαροάι ή Ρουγκασιάρδες».

Με τη συνοδεία κατόπιν και άλλων παλληκαριών και πλήθους μικρών, γύριζε ή κάθε ομάδα στη συνοικία της και μπαινοβγαίνοντας από σπίτι σε σπίτι τραγουδοῦσαν ομαδικά, πρώτα τα Χριστούγεννα και φεύγοντας κατόπιν το παροκάτω τραγούδι:

Π' αρχόντ(ι)κα σπίτιθι θγαίνουμι
Σ' αρχόντικα θά μπουε,
δε θγαίνς κουρτσούδαμ νά μί θυγῆς
πουρθα στο μαχαλά σου
Χρυσή πιλιξοῦδα σουφρα
νά πλέξης τὰ μαλλιὰ σου
Πιπουν τὰ περιστέρια σου
κι' ρχόντι στην αἰλή μου;

σκαλίζουν προῶν του χῶμα μου
κι' πίνουν που νιρό μου
'Γω του χῶμαμ χράζουμι
κι' του νιρόμ του θέλου,
ιγώ θά φκιάσου νικησῆς
θά φκιάσου μομισστήρια
νά μπαίν νά θγαίνουν τὰ πουλιά
νά φέρουν τὰ χαμπέρια (ειδήσεις)

Αρχιζε δε το τραγούδι και τελείωνε πάντα και με μια πιστολιά. Έτσι καλόκαρδα και με χαχανητά τους δέχονταν σε κάθε γειτονιά και σπίτι οι νοικοκυρες και στη νύφη που αμίλητη προσκυνούσε μόνον, για να μη γνωριστή, χάριζαν, μπριζόλες που τις περνούσαν σε σουβλερές βέργες, ψωμιά, ολόκληρα πλαστά, ρακί, κρασί ή και χρήματα. Τα μάζευαν αυτά σ' ένα όρισμένο σπίτι, (χωριστά κάθε ομάδα), όπου και διασπυκτέρευαν πρώγοντας και πίνοντας ως το πρωί. Το απόγευμα όμως της ίδιας μέρας και μετά το τέλος του γύρου του χωριού, αντιπρόσωποι από κάθε ομάδα, άνθθαναν στα θουνά και περνούσαν από τις σάνες των γύρω χριστιανικών πότε χωριών. Ανακοίνωναν στους ποιμένες το σκοπό τους, την τέλεση δηλαδή την επομένη των «Ρουγκασιών» και κείνοι φαίνονται σαν είδος συμβολικής συμμετοχής τους σ' αυτά, τους χάριζαν το πιο καλοθρεμένο πρόβατο ή κατσίκι, που όδλεγαν «Ρουγκατσι». Υπάρχει δε παράδοση

στό χωριό, σύμφωνα με την όποια γυρίζοντας κάποτε οι αντιπρόσωποι τῶν ομάδων τοῦ χωριοῦ, ἢ καὶ ἄλλων χωριῶν, πού πιθανῶς τελοῦσαν καὶ κεῖνα Ρουγκάτσια παλαιότερα, συναντήθηκαν σὲ ἓνα σημεῖο ἐπάνω ἀπὸ τὴν Κορνακωλιά καὶ φιλονίκησαν γιὰ τὸ ὅτι δῆθεν κάποια ομάδα ἢ χωριὸ πρόλαβε καὶ πῆρε καλύτερα «Ρουγκάτσια» ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἡ φιλονικία λένε κατέληξε σὲ φονικὴ συμπλοκὴ καὶ ἀπὸ τότε ἡ μὲν τοποθεσία ἐκεῖνη ὀνομάζεται «Ρουγκατσιαραῖκα μνήματα», τὰ δὲ Ρουγκάτσια, γιὰ ἀρκετὰ χρόνια μεταιώθηκαν, γιὰ νὰ ἐπανοικήθωσιν ἀργότερα ἡπιότερα. Ἐπισημαίνει ἡ πρώτη μέρη. Τῆ δεύτερη τῶν Χριστουγέννων καὶ μὲ τὸ χάραγμα τῆς αὐγῆς ὅλοι οἱ νέοι τῶν τριῶν ομάδων, μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς Ρουγκατσιάρηδες τοὺς καὶ μετεμφρεσμένοι σὲ ἀγγέλους, μάγους, γιатρούς, νοσοκόμους, ποιητές, ἀξιοματικούς μὲ σπάθες καὶ πιστόλες (κατὰ κανόνα Ρώσους) κ.λ.π. ἀνέβαιναν σὲ ἓνα λόφο νοτιότερα πού δεσπόζει τοῦ χωριοῦ καὶ λέγεται «Τζαφτζαβάν Τσιούκκα». Ἐκεῖ γύρω ἀπὸ πελώριες φωτιές, ὀλοκλήρωναν πὸ μακιγιάζ τοὺς καὶ πίνοντας κατὰ κανόνα κρασί καὶ ρακὶ μὲ χοιρινὲς μπριζόλες πού εἶχαν μαζέψει τὴν προηγούμενη γιὰ νὰ ζεσταθῶσιν καὶ νὰ εὐθυμῆσουν, περίμεναν τὴν ἀτάλυσή τῆς ἐκκλησίας γιὰ νὰ κατεβῶσιν. Καὶ μόλις σχολοῦσε ἡ ἐκκλησία, ἀρχίζε ἡ κἀθοδὸς κατὰ συνοικίες μὲ θόρυβο δαμονισμένο, πού προκαλοῦσαν τὰ μπρούτζινα καὶ χάλκινα κουνούνια, μὲ τὰ ὅποια ἦταν ζωσμένοι πολλοὶ καὶ μὲ τὴ συνοδεία γκαίντας. Στὸ μεταξὺ ὅλο τὸ χωριὸ παρατεταγμένο ἰστὸν κεντρικὸ δρόμο καὶ ἰδίως στὰ σταυροδρόμια καὶ τὶς πλατειοῦλες περίμενε τὴν εἴσοδό τοὺς. Αὐτὴ πιά ἀρχίζε πιδ ὀργανωμένα καὶ ἀργόρυθμα, μὲ τὸ «Ρουγκάτσιαρα», τὸν πιδ γιγαντόσωμο νέο, φορτωμένο τὸ «Ρουγκάτσια» ζωντανὸ καὶ ἓναν ἄλλον, τὸν εὐφραδέστερο κατὰ κανόνα, πού διηύθυνε τὴν ὅλη παρεία καὶ κίνηση καὶ μετὰ ἀκολουθοῦσαν οἱ μασκαρεμένοι σὲ μάγους, καμῆλες, ἀγγέλους, γιатρούς κ.λ.π.

Στὸ μεταξὺ χαρούμενες κοπέλλες καὶ νοικοκυρές, ἀρραδιαστὰ περίμεναν μὲ δίσκους γεμάτους μὲ ποτήρια κρασί καὶ πεμαχισμένες μπριζόλες χοιρινὲς καὶ «μπάμπτο» (εἶδος βραστοῦ λουκάνικου σὲ χοιρινὸ ἔντερο) καὶ μὲ γέλια καὶ πειράγματα κερνοῦσαν τοὺς Ρουγκατσιαραῖους. Ἡ πορεία κατόπιν συνεχιζόταν μὲ τὰ ἴδια τραγοῦδια καὶ τὸν ἴδιο ρυθμὸ ὅλων τῶν ομάδων διαδοχικὰ, ὥσπου ἔφταναν ὅλοι στὴ μεγαλύτερη πλατεία τοῦ χωριοῦ, (στοῦν Μσουχώρ) ἐκεῖ τότε μὲ ὅλο τὸ χωριὸ στὸ πόδι, γινόταν τὸ ξεφάντωμα. Χορὸς «δίπλες - δίσπλες» μὲ γκαίντα καὶ τραγοῦδια τῆς ἡμέρας καὶ στίς διακοπές, λόγιοι πού ἀναφέρονταν στὰ στραβὰ καὶ ἀνάπαδα τοῦ χωριοῦ, ποιήματα καὶ ἰσχυάκια ἰσαυρικὰ καὶ κάθε εἶδους νόμμερα ἐπιθεωρησιακά. Ὁ Πρόεδρος τοῦ χωριοῦ, οἱ δάσκαλοι, οἱ ἀρχοντες γενικά καὶ οἱ ἰδιότροποι τύποι, ἦταν ὁ στόχος τῶν Ρουγκατσιαραῖων καὶ ἀδιαμαρτύρητα ἀκούαν τὰ πιαστρικά τοὺς, πνιγμένοι ἰστὰ χαχανητὰ καὶ τὰ χειροκροτήματα τοῦ πλήθους. Κατὰ τὴν 1 μ.μ. ὁ κόσμος διαλύονταν. Οἱ Ρουγκατσιαραῖοι ἀνέβαιναν στὸ Μοναστήρι, ὅπου πρόσχαρα τοὺς δέχονταν μὲ χίλιων λογιῶν μεζελλίκια ὁ Ἠγοῦμενος καὶ ἀφοῦ χόρευαν καὶ τραγουδοῦσαν ἰστὴ μεγάλη

σάλα του, κατέβαιναν κατόπιν στο χωριό και συνέχιζαν το γλέντι μέχρι και το πρωί, με τὰ «Ρουγκάτσια τους» δηλαδή τὰ θρεφτάρια που τούς είχαν δωρίσει οἱ ποιμένες ἀχνιστὰ πιά και ροδοσημένα σέ ταψιά.

Στοιχεῖα ἀσφαλῆ γιὰ τὸ σκοπὸ και τῆ χρονικὴ τους ἀφετηρία δὲν ἔχουμε. Ἀπὸ τὰ παραπάνω κομματιαστὰ τραγούδια ὅμως, με τὰ ὁποῖα συνώδευαν τὴν τελετὴ προκύπτει τὸ συμπέρασμα τοῦτο. Ὅτι πρόκειται ἀρχικὰ γιὰ μιὰ ἀναπαράσταση τῆς γέννησης τοῦ Χριστοῦ και στὸ μεταξὺ με τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων συνδέονται και συγχέονται με νέα, που σχετίζονται στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς, με τὸν Ἑθνικὸ τους πόθο, γιὰ νὰ καταλήξουν μεταπελευθερωτικὰ (μετὰ τὸ 1920), σὲ μιὰ ἐπιθεωρησιακὴ σάτιρα και κωμωδία.

Πηγές : 1) Τὰ παρακολούθησα προσωπικὰ πολλές φορές μετὰ τὸ 1920. 2) Ἀρχετὰ ἀπὸ τὸν κ. Πολυχρόνη Ἀρχοντᾶ, ἐντιμὸ νοικοκύρη, 63 χρονῶν. 3) Τὰ τραγούδια ἀπὸ τὴ Γιάννου Γκαϊνταίτζη, κόρη ποῦ Παισιποσιπὸλη, 75 χρονῶν. 4) Ἐπίσης ἀπὸ σχετικὴ συλλογὴ ποῦ ραδιοτεχνίτη κ. Τηλεμάχου Παράσχου. 5) Ἀπὸ σχετικὴ γλαφυρὴ και ἀπέριττη ἀνταπόκριση τοῦ ἀειμνήστου ἀρχιμανδριτοῦ Νεοφύτου Στοιματιάδη, στὴν ἐφημερίδα «ΦΩΣ» τῆς Θεσσαλονίκης τῆς 27.12.1928.

Κεφ. Ε'. Ἐθιμα Θερησκευτικὰ — Προλήψεις και τραγούδια τῶν Φώτων και τ' Ἀγιαννιοῦ. Ὅπως παντοῦ, ἔτσι και στὴν Κορνοφωλία, τὰ Θεοφάνεια και τ' Ἀγιαννιοῦ, που κλείνουν τὸ γιορταστικὸ δεκαπενθήμερο τῶν Χριστουγέννων, γιορτάζονται πάντοτε με θρησκευτικὴ μεγαλοπρέπεια. Διατηροῦνταν δὲ μέχρι και τὰ τελευταῖα προπολεμικὰ χρόνια ἔθιμα και παραδόσεις, που μόνο λίγα ἀπ' αὐτὰ διασώζονται σήμερα ἀπὸ τοὺς γεροντωτέρους.

Και 1ον. Τὴν παραμονὴν τῶν Φώτων, ὅλοι οἱ γεωργοὶ νοικοκυραῖοι, ἐκκλησιάζονται φέροντας μαζί τους κῦτελλο ἢ κοῦπα και ἓνα κλωνὶ ξηροῦ βασιλικοῦ. Μόνον οἱ βαρεῖα ἀρρώστοι θὰ ἔλειπαν. Και ὅταν τελείωνε ἢ τέλειση τοῦ Ἀγιασμοῦ, με γεμάτα τὰ κῦτελλα ἢ τὶς κοῦτες, γύριζαν κατευθεῖαν στὸ σπίτι, γιὰ τὸ ἔχαν σὲ κακὸ νὰ καθίσουν στὸ καφενεῖο με τὸν ἀγιασμό. Κατόπιν ράντιζαν ὅλα τὰ δωμάτια, τοὺς σταύλους και τὰ ζῶα και μετὰ ξεχύνονταν στὸν κάμπο και ράντιζαν ὅλα τὰ δένδρα και τὰ πρῶιμα σπαρτά. Τοῦτο γινόταν και με παγωνιές και με τὴ χειρότερη καικαιρία, γιὰ τὸ ἄγιασμός δὲν ἔπρεπε νὰ μείνη στὸ σπίτι, πέρα ἀπὸ τὸ βράδυ τῶν Θεοφανείων. Ἔτσι, μαζί με τὸν παπᾶ, που γύριζε τὴν ἴδια μέρα στὸ χωριὸ και «φρότιζε», γύριζαν και οἱ χωρικοὶ στὰ χωράφια και ράντιζαν ζωντανὰ και φυτὰ. Πίστευαν ἰδέ, ὅπως και σήμερα πιστεύεται ἀπὸ πολλοὺς, «Ὅτι, ὅπως ὁ παπᾶς με τὸ σπαυρὸ στὸ χέρι και τὸ φωτισμό, διώχνει ἀπὸ τὰ σπίτια τὰ «Καρκονιζάλια» (Καλικάντζαρος), ἔτσι κι' αὐτοὶ με τὸ ράντισμα μ' ἀγιασμό, διώχνουν τὶς ἀρρώστειες ἀπὸ τὰ ζωντανὰ και τὰ φυτὰ και πνίγουν μαζί και ὅλα τὰ ζιζάνια». Συνδυασμένη ἐπίσης με τὰ Θεοφάνεια,

είναι και ἡ πρόγνωση γιὰ τὴν σοδειὰ τῆς χρονιάς, ἀπὸ πολὺ παλιά. «Ἄν ὁ Σταυρὸς — λένε — πέση σὲ παγωμένα νερά, ἀφθονῆ θάναι ἡ σοδειὰ καὶ ὅλα τοῦ κάμπου π' ἀγαθὰ».

2ον. Τὴν ἐπομένῃ ἡμέρᾳ, ἡμέρᾳ τῶν «Φώτων καὶ τοῦ Φωτισμοῦ», πέρα ἀπὸ τὰ γνωστὰ καὶ τὰ συνηθισμένα, γίνονταν ἐδῶ καὶ τοῦτα: Πρὶν ξεκινήσῃ τὸ ἐκκλησιαστικὸν γιὰ τὴν κατάδυση τοῦ Σταυροῦ, ξύλωναν ὅλες τὶς εἰκόνας ἀπὸ τὸ τέμπλο καὶ τίς κρατοῦσαν δύο - δύο τὰ παλληκάρια τοῦ χωριοῦ. Κατόπιν σύμφωνα μὲ παλιὰ παράδοση, ποὺ ἀπέβλεπε στὴν ἱκανοποίηση τοῦ θερμοῦ πόθου πολλῶν θειοσεβῶν χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι τὸ εἶχαν τάμα φαίνεται νὰ κρατήσουν τὸ Σταυρὸν, τὸν ἔβγαναν σὲ ἓνα εἶδος πλειστηριασμοῦ καὶ τὸν πωροῦσαν σὲ τὸν τελευταῖον πλειοδότη. Στὸ μετὰξὺ κατέβλεψαν καὶ νοικοκυρές, ἀπὸ τὰ ξημεράματα ἀκόμα σκοπιζοῦσαν τοὺς δρόμους, ἀπ' ὅπου θὰ περνοῦσεν ὁ Σταυρὸς καὶ στὴ σειρὰ τοποθετοῦσαν πῆλινα, ἢ μεταλλικὰ θυμιατήρια, γεμάτα μὲ θυμίαμα. Καὶ ὅταν ἄρχιζε τὸ ξεκίνημα, μὲ τὸ Σταυρὸν καὶ ὅλες τὶς εἰκόνας, μὲ τοὺς παπὰδες τοῦ χωριοῦ καὶ τοῦ Μοναστηριοῦ μέσα στὰ χροῦσὰ καὶ μ' ὄλο τὸ χωριὸ ἀπὸ πίσω, ἔδιναν φωτιὰ τότε στὸ θυμίαμα καὶ ἡ πορεία γιὰ τὴν κατάδυση στὸ βορεινὸ γεφύρι, συνεχίζονταν μέσα σὲ μιὰ ἀπμύσφαιρα, βαρύντατα ἀρωματισμένη μὲ λιβανωτό. Ἄν σὲ τοῦτη δὲ τὴν ἐπιβλητικὴ καὶ μεγαλόπρεπη πορεία προστεθῆ καὶ ἡ ὁμιδικὴ καὶ ταυτόχρονη δέηση ὄλων πᾶν πιστῶν (ὅπως γίνονταν παλιότερα), μὲ τὰ «Κύργια - λήσον!!» (Κύριε ἔλῃσον), δὲν νομίζω ὅτι θὰ ὑπερβάλω, ἂν πῶ ὅτι ἔμοιαζε σ' ἓνα θαυμάσιον, μὲ τὶς βυζαντινὰς ἐπιβλητικὰς θρησκευτικὰς ἱεροτελεστίας σὲ σμικρογραφία. Ὅλη τὴν ἡμέρᾳ κατόπιν, ἀκολουθοῦσαν οἱ συνηθισμένους ἐπισκέψεις μὲ τὸ ἐπίκαιρον τραγοῦδι: «Σήμερον τὰ Φῶτα καὶ φωτισμός.» τοῦ ἀνηγγύουσε σ' ὄλο τὸ χωριὸν, στὰ σπίτια, στοὺς δρόμους καὶ στὰ καφενεῖα ἀκόμη. Κατὰ παράδοση ἐπίσης, τὸ ἴδιον θρόνον, ἔπρεπε ὅλοι οἱ νέοι τοῦ χωριοῦ καὶ ἴδια οἱ ἀρραβωνισμένοι, νὰ πάνε στὸ Μοναστήριον καὶ νὰ τραγουδήσουν τὸ ἴδιον παραπάνω τραγοῦδι στὴν «Παναγιά». Ἐκεῖ τοὺς φέβει ο Ἡγούμενος, φαίνεται παλιότερα τοὺς κατηχοῦσαν καὶ στὴν ἐπανάσταση καὶ διανυκτέρευαν διασκεδάζοντας μέχρι καὶ τὸ πρωτὶ τῆς ἐπομένης.

3ον. Τὴν τρίτη καὶ τελευταία μέρᾳ πᾶν γιορτῶν, τῆ γιορτῆ τ' Ἁγιαννοῦ, σύμφωνα μὲ ἀπαράβατη παραδοσιακὴ συνήθεια στὸ χωριὸν, δὲν λειτουργοῦσε ἡ ἐκκλησία, ὅπως τὴν προηγούμενη καὶ τοῦ Μοναστηριοῦ. Ὅλο τὸ χωριὸν δὲ μὲ τοὺς παπὰδες τοῦ καὶ τοὺς ψαλτάδες καὶ ἑκατοντάδες πιστοὶ ἀπὸ τὸ Σουφλί, παρακολουθοῦσαν λαμπρὴν ἱεροτελεστείαν, μὲ μικρὸν ἁγιασμόν, (ὅπως τὸν ἔλεγον) καὶ ποὺ γίνονταν ἔξω καὶ κάτω ἀπὸ τὸ Μοναστήριον, σὲ μιὰ γραμμικὴ στροφή τοῦ γνωστοῦ Καμηλοτάταμου. Πραγματικὸν ἐπίσης καὶ ἀσύλληπτον σὲ ὁμορφίαν, ἦταν καὶ τὸ θέαμα τῆς καθόδου καὶ τῆς ἀνάδου χιλιάδων πιστῶν, μέσα στὴ βαρυχειμανιά πρὸς τὸ Μοναστήριον. Ἀκολουθοῦσαν φιλέματα καὶ κεράσματα μετὰ, ἀπὸ τὸν ἡγούμενον καὶ τοὺς βοηθοὺς τοῦ μοναχοῦ καὶ μέσα

σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα ἀδελφικῆ χριστιανικῆ κατέληγαν σὲ γλέντι καὶ πρικοῦ-
θερτους χορούς, μὲ τὸ ἀκόλουθο τραγούδι τῆς ἡμέρας, ποὺ τραγουδοῦνταν
καὶ σὲ ρυθμὸ χορευτικό.

Σήμερον πὰ Φάτα κι Φωτισμός
κι χαρὲς μεγάλες στὸν Κύργιο μας.
Σήμερα κυρά μας ἡ Παναγιά
σταύρωσε¹ κι' ἀνάμα² κηριῶν κραιπτεῖ
Καὶ τὸν Ἄη Γιάννη παρακαλεῖ
δύνησ' Ἄης Γιάννη μου Πρόδρομε.
Δύνησαι βαφτίσης Θεὸν παιδί.
δύναμαι καὶ σῶζω καὶ προσκυνῶ

Γιὰ κουντουκαίτερα³ ὡς τοῦ πουρνό⁴
γιὰ ν' ἀνέβου πάνω στὸν Οὐρανὸ
Νὰ παρακαλέσου ποὺν Κύργιο μας⁵
γιὰ νὰ ρίξη ἀγιάσμα κάτω στὴ γῆ,
Γιὰ ν' ἀγιάσουν, βρύσες κι τὰ νηρά
νὰ καταπραΰνουν⁶ τὰ εἶδωλα.
Σὺ εἶσι ποὺ φῶς μου κι γὰ τοῦ φῶς.
Πῶς νὰ σὶ βαφτίσω, γιὰ πὲς μου πῶς;

Σημείωμα. Τὸ τραγούδι, εἶναι κομμάτι ποὺ διασώθηκε ἀπὸ τὴ
Γιάννω Γκαϊνταντζῆ, κόρη τοῦ Παπαποστολῆ Δοιγλῆ. Τὸ κείμενο ἀπὸ παρά-
δοση γερωνωτέρων καὶ μερικὰ ἀπὸ προσωπικῆ μου ἀντίληψη.

Κεφάλ. ΣΤ'. «Τὸ Κουρμπὰν τ' Ἀθηανάσ». Ἐκτὸς
ἀπὸ τὴν ὁμορφὴ καὶ γραφικὴ ἐκκλησιάζουσα, τοῦ ὁμωνύμου Μοναστηριοῦ (Ἰθι-
ρικὸ Μετόχι), δέκα λεπτὰ δυτικώτερα τοῦ χωριοῦ, στὴν Ἰκορνοφωλιά, ὑπάρ-
χουν καὶ δύο ἄλλες ἐκκλησιάς. Ἡ μία, μικρὴ καὶ νεόκτιστη, στὰ νέα νεκρο-
ταφεῖα, πρὸς τμηὴν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου καὶ ἡ ἄλλη, μεγαλόπρεπη καὶ ἐπι-
θλητικὴ, ἀπὸ κέντρο τοῦ χωριοῦ, πρὸς τμηὴν τῆς Θεοτόκου. (Κοίμησις τῆς
Θεοτόκου). Ἡ πρώτη κατὰ τὴν παράδοση, πολὺ παλιά, συνδέεται μὲ τὸν
πρῶτο ἴσως οἰκισμό τῆς καὶ μπρὸς στὸν κίνδυνον νὰ καταρρεῖσθαι ξαναχτίσθηκε
πρὶν λίγα χρόνια, 1956—57. Ἡ δεύτερη πρωτοχτίσθηκε τὸ 1858 καὶ ξανα-
χτίσθηκε τὸ 1925, γιὰ τὸ 1912 εἶχε στυρπηληθῆ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Οἱ
κάτοικοι ὅμως, σύμφωνα μὲ παλιὰ παράδοση, προσάτη καὶ πολιοῦχο τοῦ χω-
ριοῦ καὶ σήμερα ἀκόμα θεωροῦν καὶ λατρεύουν τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον καὶ
στὶς 18 τοῦ Γενάρη ποὺ γιορτάζεται ἡ μνήμη του, μέχρι καὶ τὸ 1931 μὲ 32,
θυσιάζαν ἓνα ἢ δύο ζῶα (μοσχάρια ἢ βόδια) τὰ μαγεύριεσαν καὶ τὰ μοίρα-
ζαν σὲ ὅλα τὰ χωριά. Αὐτὸ εἶναι τὸ περίφημον «Κουρμπὰν τ' Ἀθηανάσ» ποὺ
οἱ ρῖζες του πρέπει νὰ φτάνουν μέχρι καὶ τὰ πρῶτα μεταχριστιανικὰ χρόνια
(4ον μ.Χ. αἰῶνα). Καθαρὸ λατρευτικὸ ὑπόλειμμα τῆς θρησκευτικῆς ἔθιμο-
τυπίας πᾶν ἀρχαίων Θερακῶν, συνδέθηκε φαίνεται μὲ τὰ χριστιανικὰ θρησκευ-

1. Φορέματα νεοβαφτιζομένων, ἢ βρεφικά.
2. Ἀναμένα κηριά.
3. Σιγοπερίμεμε.
4. Πολὺ πρῶτ, ἢ τὸ πρῶινό.
5. Τὸ Κύριό μας, Τὸ Χριστό μας.
6. Νὰ καθουχάσουν.

τικά ἔθιμα ἀργότερα, ὅπως συμβαίνει σήμερα καὶ μὲ τὴν πυροβολία τῶν Θρακῶν «Ἀνοσπενάρηδων» καὶ διατηρήθηκε καὶ μέχρι σήμερα σχεδόν. Γίνεται δὲ ἔτσι: Μία - δύο μέρες πρὶν τῆς γιορτῆς τοῦ Ἁγίου, γύριζε μιὰ ὀμάδα ἀπὸ ἰδιό - τρεῖς τοῦ χωριοῦ πιστοὺς (Ἐπιτροπὴ τοῦ Κουρμπάν) καὶ συγκέντρωνε χρήματα καὶ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα ὑλικά γιὰ ἓνα νοστιμώτατο φαγητό, εἶδους σπιράδου. (Ἄλατι, πιπέρι μαῦρο καὶ κόκκινο, ἢ πιπεριές καυτερές, κρομμύδια, μπαχαρικά διάφορα καὶ κάποτε βούτυρο ἢ λάδι, ἂν τύχαιον ἀπαχα τὰ ζῶα). Πρόσχαρα γίνονταν δεκτοὶ σὲ κάθε σπίτι καὶ δὲν ἔφευγαν ἀπὸ κανένα ἄδειοι, γιατί τὴν προσφορὰ τὴν θεωροῦσαν ὅλοι χρέος ἱερό. Τὴν παραμονὴ ἀγόραζαν ἓνα δύο μοσχάρια (ἀνάλογα μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν κοπιέων) καὶ τὸ βράδυ τὰ ἔσφαζαν καὶ τὰ μαγειρεύον, ὅλη τὴ νύχτα κάτω ἀπὸ μιὰ αἰωνόβια βελανιδιά, λίγα μέτρα μακρύτερα ἀπὸ τὸ ἱερὸ βῆμα τοῦ Ναοῦ. Τὸ πρῶτ' ἄδειον τὰ μοίραζαν σὲ τρία μεγάλα καζάνια (λέβητες) τοῦ πὸ καθένα ἀντιστοιχοῦσε καὶ σὲ ἓνα ἀπὸ τοὺς τρεῖς μαχαλάδες τοῦ χωριοῦ. Τὸν «Ἀπὸν μαχαλά», τὸν «Κάτ' μαχαλά» καὶ τὸν «Πζιαμπάτ μαχαλά». Σὲ ἓνα τέταρτο μικρότερο καζάνι κρατοῦσαν φαγητὸ γιὰ τίς οἰκογένειες τῶν μαγειρῶν, τῶν ἐπιτρόπων τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν παλληκάρων ποὺ βοηθοῦσαν ἰστὴν προπαρασκευὴ καὶ στὴ διανομὴ τοῦ «κουρμπανιοῦ» στὸ χωριό. Μόλις δὲ τελείωνε ἡ θεία λειτουργία, μὲ τὴν ἐποπτεία τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς τοποθετοῦνταν ὅλα τὰ καζάνια στὴ σειρά στὸν αὐλόγυρο τῆς ἐκκλησίας καὶ μπρὸς σ' ὄλο τὸ πυκνὸ ἐκκλησιαστικὸν ποὺ εὐλαβικὰ παρακολουθοῦσε, τὸ εὐλογοῦσε ὁ ἱερέας τοῦ χωριοῦ. Τὸ κάθε καζάνι μεταφέρονταν κατόπιν στὸ μαχαλά του, ἀπὸ παλληκάρια καὶ ἀκολουθοῦσε ἡ διανομὴ του. Ἡ διανομὴ ἦταν ὁμολογουμένως κάτι τὸ γραφικόν. Ὅλο τὸ χωριὸν στὶς πόρτες καὶ στὶς «ἀμπουρές» (κονὸς χώρος εἰσόδων αὐτῶν ἰδιῶν τριῶν σπιτιῶν) μὲ μεγάλες πιατέλες στὸ χέρι περιέμεναν ὄρες μὲ εὐχάριστη συγκίνηση τὸ νόστιμον «κουρμπάν». Οἱ διανομεῖς σὲ κάθε σταυροδρόμι καὶ πλατειούλα κατέβαζαν τὸ καζάνι καὶ ὁ ἐπικρατής, μὲ μιὰ πελώρια κουτάλα φρόνιζε δυνατὰ καὶ τραγουδιστά: «ὡς στοῦ· κουρμπάν!!!» (ὠρίστε στὸ κουρμπάν). Οἱ νοικοκυρὲς καὶ κοπέλλες χαρούμενες ἔτρεχαν μὲ τίς πιατέλες καὶ μὲ τὴν σειράν δῆλωναν τὸν ἀριθμὸ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας καὶ ἔπαιρναν ἰσάριθμους κουτάλες ἀπὸ τὸ νοστιμώτατον «κουρμπάν». Τὴν ἡμέρα ἐκείνη, τὸ εἶχε σὲ κακὸ νὰ μαγειρεύῃ σπῆτι. Ὅλοι χόρταιναν ἀπὸ τὸ κουρμπάν. Καὶ ἦσαν τόσο νόστιμον τοῦ καὶ σήμερα ἂν θέλῃ κανεὶς νὰ παίψῃ κάποιο φαγητό, λέγει πὸς εἶναι νόστιμον «σάν πὸ κουρμπάν!». Καταργήθηκε πρὶν 30 ὡς 35 χρόνια, σάν ἀντιχριστιανικὸν εἰδωλολατρικὸν ὑπόλειμμα, ἀλλὰ ὅλοι τὸ νοσταλγοῦν καὶ στὴ λέξῃ «κουρμπάν» γλύφονται!!!

Κεφάλ. Ζ'. Ἀποκριάτικα ἔθιμα καὶ τραγούδια τῆς Κορονοφωλιάς. Τὰ κεράσματα τῆς νύφης. Ὅπως πανπεῦ, ἔτσι καὶ στὴν Κορονοφωλιά, οἱ ἀποκριεῖς, κροφάγος καὶ πυροφάγος,

στάθηναν πάντοτε στη ζωή, σ'αν σταθμὸς χωρᾶς καὶ γλεντιοῦ. Ἄλλοι χορεύουν, γλεντοῦν καὶ γίνονται καρναβάλια. Στὴν Κορνοφωλιά γίνονται ὅλα καὶ συνεχίζονται καὶ σήμερα, ἔξω ἀπὸ τὰ καρναβάλια. Ἐδῶ ἀπὸ πολὺ παλιά, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς πρικοῦβερτους χοροὺς καὶ τὸ τρελλὸ γλέντι, ἐπιπαραποῦσε καὶ ἓνα ἔθιμο «Τὰ κεράσματα τῆς Νύφης» ποὺ στὴν ὅλη γιορτὴ ἔδινε μορφὴ καὶ χαρακτηριστῆρα λαμπρὸ καὶ γραφικὸ.

Ἔτσι τὴν ἡμέρα τῆς τυροαράγου, κοντὰ στὰ ἄλλα γίνονταν καὶ τοῦτο: Μόλις σχολοῦσε ἡ ἐκκλησία, ὅλοι οἱ νέοι τοῦ χωριοῦ καὶ πρὸ παντὸς οἱ ἀρραβωνιασμένοι, ἀρχίζαν νὰ κουτσοπίνουν ἰσὰ καφενεῖα. Κατὰ τὶς δύο μετὰ τὸ μεσημέρι μαζί μ' αὐτοὺς καὶ ὅλοι οἱ γέροι, κοπέλλες καὶ γριὲς συγκεντρώνονταν στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ «Τοῦν Μισουχώρ», γιὰ νὰ γλεντήσουν καὶ νὰ παρακολουθήσουν καὶ τὰ «κεράσματα τῆς νύφης» (νύφες ἔδῶ νοοῦνται καὶ ἀρραβωνιασμένες). Κατὰ τὶς 3 μ.μ. καὶ ἐνῶ ὁ χορὸς ἀρχίζε νὰ διπλώνεται ἀπὸ τοὺς νέους μὲ ἀποκριάτικα τραγούδια, ἰσὲ μὴ πλευρὰ τῆς πλατείας ἐπαιφναν θέση ἀραδιαστὰ καλοντυμένες ὅλες οἱ ἀρραβωνιασμένες κοπέλλες τοῦ χωριοῦ, μὲ μέτωπο πρὸς τὴν ἀνατολὴ καὶ μὲ συμπαραστάτη μὴ ἰδική τους καὶ μὴ μικρὴ γιὰ τὴ συγκέντρωση τῶν δῶρων. Σὲ λίγο ἐμφανίζονταν καὶ πεθερὲς μὲ ὅλες τὶς συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ ἀπὸ πίσω, σὲ φάλαγγες ξεχωριστὲς ἢ κάθε μὴ καὶ φορτωμένες μὲ ἰδῶρα (κουλουῦρες κρεσποκίζιμωτες, φρούτια, ὑφάσματα καὶ χρήματα), προχωροῦσαν ἀργὰ - ἀργὰ καὶ ἐπιβλητικὰ καὶ στέκονταν στὸ τέλος ἀμίλητες καὶ σοβαρὲς μπρὸς ἀπὸ τὶς νύφες. Καὶ ὅταν ἡ γεροντώτερη πεθερὰ ἢ ἡ ἀπὸ θέση κοινωνικὴ ἀνώτερη ἔδινε τὸ σύνθημα τῆς ἀρχῆς, ὅλες οἱ νύφες τότε μὲ σταυρωμένα χέρια, ἀρχίζαν «τὸ προσκύνημα». Ἀργὰ πολὺ καὶ ἀμίλητες ἔσκυβαν ὡς τὰ γότανα τῆς πεθερᾶς, ἔπιαναν τὴν ἄκρη τῆς κεντημένης πηξ ποδιᾶς καὶ ἀφοῦ ἀργὰ καὶ ἀμίλητοι σάλι, σχηματίζαν μὲ κινήσεις τοῦ κεφαλιοῦ τους τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ τρεῖς φορές, τὴν ἔφερναν στὸ στόμα τους καὶ σκυμμένες πάντα, τὴ φιλοῦσαν εὐλαβικά. Μὲ τὸν ἴδιο ἀργὸ ρυθμὸ σηκώνονταν κατόπιν καὶ δέχονταν τὰ δῶρα καὶ τὶς εὐχὲς τῆς πεθερᾶς. Τὸ ἴδιο ἔκαναν καὶ στὶς ἄλλες συγγενεῖς ποὺ ἀκολουθοῦσαν, μὲ τὴ συνοδεία πάντοτε, ἡμόρρυθμων ἀποκριάτικων συγκινητικῶν τραγουδιῶν, ποὺ ἀτυχῶς δὲν διασώζονται, πλὴν μέρους μερικῶν. Τὸ θέαμα ἀμολογοιμένου ἦσαν γραφικὸ καὶ συγκινητικὸ καὶ ἡ σημασία τῆς ἐθιμοτυπίας συμβολικὴ. Ἡ νύφη ἐπιβεβαίωνε ἔτσι δημοσίᾳ, κατὰ τὴ γνώμη μας, τὴν κυριαρχία τῆς πεθερᾶς στὸ σπίτι ποὺ θάμπαυε καὶ πάνω της καὶ ἰσ' ἓνα βαθμὸ καὶ τῶν συγγενῶν της καὶ ἡ πεθερὰ καὶ οἱ συγγενεῖς μὲ τὰ δῶρα τους, τῆς ἀνοίγαν τὰ σπίτια τους καὶ τὴν καλοδέχονταν σ'αν ἄξιο μέλος τῆς οἰκογενείας τους.

Στὸ μεταξὺ τὸ γλέντι μὲ τρελλοὺς χοροὺς προχωροῦσε καὶ οἱ πεθερὲς πιασμένες μὲ τὶς νύφες τους, ἔφερναν τὸ χορὸ, μὲ τὸ ἀκόλουθο ἐνδεικτικὸ τραγούδι, ποὺ κατὰ τρόπο κάπως ἀστεῖο καὶ σοβαρὸ, φανέρωνε τὸ πὶ ἐπρό-

κειτω στην πραγματικότητα να γίνη, όταν ή καλόβολη και χαμηλοματούσα τώρα Μάρω, (νύφη) θάμπαινε στο σπίτι τῆς πεθεράς.

Τωρὰν ντὸ βραδύ τὸ βραδύ, τωρὰν ἀέρας καὶ δροσιά.

Τωρὰν γυναῖκες δέρονουντι καὶ τὰ κουρτίσια χαίρουντι.

Μάρω τὴ μάνα τ'ς ἔδειρνε, μ' ἓνα κλουνὶ βασιλικὸ

μὲ δυὸ κλουνάρια θάρσαμου.

Τὴν σίττα δὲν τὴν ἔπλασις, τὴν κόπα δὲν τ' μαγέριψις!!

Τὴν σίττα δὲν τὴν ἔψησις τοὺν πέπνου δὲν τοὺν ἔβρωσις!!

Μετὰ τὰ κεράσματα καὶ τὸ χορὸ τῶν πεθερῶν μὲ τὶς νύφες ἀκολουθοῦσαν χοροὶ καὶ τραγούδια, μὲ τὰ ὁποῖα καὶ ἔκλεινε ἡ γιορτὴ.

Κεφάλ. Η'. Μεταγαμικὰ ἔθιμα. Τὰ Καλέσματα. Σύμφωνα μὲ πολὺ παλιὰ παράδοση ὁ πλησιέστερος γείτονας καὶ ὅλοι οἱ συγγενεῖς, συνήθιζαν στὴν Κορνοφωλιά καὶ σ' ἓνα βαθμὸ γίνεται τοῦτο καὶ σήμερα, νὰ καλοῦν τὸ νιόπαντρο ζευγάρι σὲ τραπέζι. Ἐπὶ τὴν τρίτη μέρα μετὰ τὸ γάμο, προσκαλοῦνταν ἀπὸ τὸν πλησιέστερο γείτονα πιῦ γαμπροῦ, ποὺ τὸ σπίτι του βρισκόταν πλάϊ στὸ δικό του, ἀριστερὰ ἢ δεξιὰ καὶ ὄχι ἀντίκαρα καὶ πέρα ἀπὸ δρόμο ἢ μονοπάτι. Δρόμο ἢ μονοπάτι δὲν ἔπρεπε νὰ περάσῃ τὸ ζευγάρι γιὰ νὰ μὴ φανῆ ὅτι βγήκε ἔξω. Ἄς σημειωθῇ δέ, ὅτι τὶς πρώτες τρεῖς μέρες δὲν ἐπιτρέπονταν οἱ νιόπαντροὶ νὰ βγοῦν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι ἢ νὰ ἐμφανισθοῦν ἔξω στὸν κόσμο. Τὴν ἐπόμενη Κυριακὴ καλοῦνταν ἀπὸ τοὺς γονεῖς τῆς νύφης. Ἐκεῖ πῆγαιναν ἀπὸ τὸ Σαββατόβραδο καὶ γύριζαν μετὰ τὸ δείπνο τῆς Κυριακῆς τὸ βραδύ. Ἐπὶ μὲ τὴ σειρά τοὺς καλοῦσαν ὅλοι οἱ συγγενεῖς καὶ τὰ «Καλέσματα» αὐτά, ἔτσι ὀνομάζονταν καὶ τὸ ἔθιμο, ἀνεξάρτητα μὲ τὸ πότε γίνονταν ὁ γάμος, μπορούσαν νὰ προηγήξουν μέχρι καὶ τὴν ἀποκριὰ τῆς Τυροφάγου. Κατὰ τὰ καλέσματα, πρὶν φρόντιζαν νὰ παρουσιάσουν ὅλοι, τὰ πιὸ πλούσια φαγητὰ καὶ γλυκίσματα, ἐπακολουθοῦσε καὶ ἡ προσφορά δώρων στὴ νύφη ἀπὸ ὅλους, ἀπὸ εἶδη νοικοκυριοῦ ἢ καὶ χρήματα, πράγμα ποὺ σήμερα γίνεται κατὰ τὴν τέλεση τοῦ γάμου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
Χάρυ Τρούμαν — Τὸ δόγμα Τρούμαν καὶ ἡ Ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος	3—9
Σημειώσεις Συντάξεως «Θρακικῶν»	10
Ἄρθρον τῆς Συντάξεως πρὸς τὸν ἀπόδημον Ἑλληνισμόν . . .	11—14
Βραβεῖον Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν	15—17
Ἱστορικὸν Διαθήκης—Περιπέτεια Κληροδοτήματος Θυατείρων 24ος Τόμος «Θρακικῶν»	18—20
24ος Τόμος «Θρακικῶν»	21—33
Διοικητικὰ Θρακικοῦ Κέντρον	34—75
Τὰ «Θρακικὰ» καὶ ἡ Λαογραφία	76—78
Ἄκ - Ἄλὰν Διδυμοτείχου—ὑπὸ Δημητρίου Μανάκα	79—83
Λαογραφικὰ Σουφλίου—ὑπὸ Χρ. Παπασταματιῶν - Μπαμπολίτη	84—110
Λαογραφικὰ Πραγγίου Διδ/χου—ὑπὸ Π. Δουδοῦ	111—121
Λαογραφικὰ Σιδηρῶ Σουφλίου—ὑπὸ Θ. Φυλλαρίδη	122—130
Λαογραφικὰ Ρωμηγοασιθελλῶν Διδ/χου—ὑπὸ Δ. Διάκου - Μ. Πρωϊκοπούλου - Ζ. Δεμερτζή	131—151
Λαογραφικὰ Διδυμοτείχου—ὑπὸ Ἑλ. Σιναλίδου	152—163
Λαογραφικὰ Λαδιᾶς Σουφλίου—Συνεργασία Διδ/κων Δημοτ. Σχολείου	164—178
Λαογραφικὰ Στοιχειᾶ Διδ/χου—ὑπὸ Εὐσταθ. Καρανικολαΐδη	179—183
Λαογραφικὰ Σαύρας Διδ/χου—ὑπὸ Νικ. Καριελλᾶ	184—223
Λαογραφικὰ Βρυσικῶν Διδ/χου—ὑπὸ Ἰωάννου Γουρίδου . . .	224—279
Λαογραφικὰ Διδυμοτείχου—ὑπὸ Δημ. Γιαννακίδη	280—286
Λαογραφικὰ Στοιχειᾶ πόλεως Διδ/χου—ὑπὸ Δημ. Γιαννακίδη	287—289
Λαογραφικὰ Διδ/χου—ὑπὸ Ἰωάν. Παρασκευοπούλου - Ἰουλίας Κουτούδη	290—293
Λαογραφικὰ θέματα Κορνοφωλιάς—ὑπὸ Χριστούδη	294—306

